

קובץ גליונות

פרשת וישב-הנוכה

ממרנן ורבנן גדולי ומאורי הדור

במלאת 5 שנים להסתלקותו של רבינו הגדול מרן הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל
ההקלטות נחשפות בפרסום ראשון

מצורף:

זכות הלימוד בקובץ
לעילוי נשמת
הר"ר מנחם מנדל
ב"ר צבי קנול ז"ל
נלב"ע י"ז שבט תשנ"ח
תנצב"ה

ניתן לשלם באשראי במכשירי קהילות ונדירים שבבתי הכנסת

להקדשות ע"ג הקובץ ניתן לפנות למס' 053-3145900 | k.gilyonot@gmail.com

לעילוי נשמת

מרת **בילא**

בת ר' יעקב **רוזנגרטן** ע"ה

נלב"ע כ' כסלו תשע"ז

תנצב"ה

לעילוי נשמת

הרה"ח רבי **דוד נחמן** בן רבי יעקב **בלוי** ז"ל

מחלוצי וראשי החינוך התורתי באר"י

נלב"ע כ"ב כסלו תנצב"ה

נתרם ע"י בנו איש החינוך

הרב מרדכי זאב שליט"א

זמני השבת - וישב

בחסות:	עיר	הדלק"נ	מוצ"ש	ר"ת
 גינות דוד לגור בבני ברק, לחיות על השארקו 03-900-9944	ירושלים	4:02	5:17	5:54
	בני ברק	4:16	5:18	5:50
	קרית ספר	4:10	5:18	5:53
	בית שמש	4:01	5:18	5:54
	אופקים	4:11	5:21	5:54
	חיפה	4:07	5:16	5:49

לכל הקוראים והלומדים החשובים שליט"א

הקדישו את יקיריכם ע"ג הקבצים באחת משבתות השנה, ותהיו שותפים בזיכוי הרבים הגדול להגדיל תורה ולהאדירה.

- ל' כסלו מקץ
- ז' טבת ויגש
- י"ד טבת ויחי
- כ"א טבת שמות
- כח טבת וארא
- ו' שבט בא
- יג שבט בשלח
- כ' שבט יתרו
- כ"ז שבט משפטים
- ד' אדר תרומה
- י"א אדר תצוה
- י"ח אדר כי תשא
- כ"ה אדר ויקהל פקודי
- ג' ניסן ויקרא
- חג הפסח

להקדשות/לפניות

להקדשות ע"ג הקובץ / למעוניינים לפתוח מוקד הפצה באיזור מגוריהם / לשאר ענייני הקובץ - ניתן לפנות למו"ל:

טל': 053-3145900 פקס: 077-2092005

מייל: k.gilyonot@gmail.com

כתובת: רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

לקבלת הקובץ במייל ניתן להצטרף

ע"י שליחת מייל לכתובת:

kovetz+subscribe@googlegroups.com

לתשלום/לתרומות

במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבהכ"נ:

יש לבחור בלחצן קופות נוספות,

חיפוש, ולכתוב קובץ גליונות.

בטלפון:

נדרים פלוס: 03-7630585 שלוחה 486

קהילות: 073-2757000 שלוחה 4311

בהעברה בנקאית:

מרכנתיל-17 | סניף: 745 | מס' חשבון: 71262

ע"ש קובץ גליונות

יו"ל בסיוע: יתדות תשמו להחדרת ערכי היהדות ע. ר.

קרן החירום
"להחיות אלפי נפשות"
 לבקשת טרנז'ור בע"מ גדולי הדור שליט"א
 קרן ש"ס

הקמ"ע מרן
 שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל
 חנוכה אשתקד

אלה תפילות

שפועלות בס"ד ישועה

מיוחד לשותפי קרן "להחיות אלפי נפשות"
1000 תפילות על בקשתכם הפרטית
ע"י גדולי הדור שליט"א
ושלוחי ועד הרבנים במקומות הקדושים

אזכרם
קב"ת!

שטר הפרנסה

לידתו המעולה שיתר שותפיו בכדין יקר החיים ירחות אלפי נפשות
 שיעטו לבקשתו חסדו רב בני ישראל הדור שליט"א
 אכלו כל ימיהם ורחוקו מושחת נבית קבילות
 כח האלוהי מעמד לכל ויחיונו עד עולם
 ובנ"ה הקיים בכח הבטחתו הברור:

וזהא לכם לשמירה מכל צרה
ויוכפלו מזונותיכם
 מתוך בריאות נוחת מכל צד ה
 חיים קניבסקי

י גרמון ארליבסקי
 דוד טענדלסקי
 רחמים שלבו
 ברוך נודים ארזי
 דוד טענדלסקי

זהו שטר פרנסה שנתן הגר"ח קניבסקי שליט"א
 לשר התורה הגר"ח קניבסקי שליט"א
 על שם קרן החירום "להחיות אלפי נפשות"
 על מנת שישלח את התפילות על שם קרן החירום
 על שם הגר"ח קניבסקי שליט"א

דס"ר, לגדולה צ"ג הצ"קה אוצ"ר הרבנים
 החמיה אלהי נפואה בארץ, ומהא אלה
 אטאירה אלה צרה, ויכפלו מזונותיכם
 מתוך בריאות נוחת מכל צד ה חיים קניבסקי

י גרמון ארליבסקי
 דוד טענדלסקי

"שטר הפרנסה"
 של מרן שר התורה זצוק"ל
שנחתם ע"י גדולי הדור
ערב חנוכה תשפ"ג:
"לשמירה מכל צרה
ויוכפלו מזונותיכם"

1-800-22-36-36

ועד הרבנים
 לעניני צדקה בארה"ק

נציב יום!

הפעם גם לכם תעמוד הזכות המיוחדת של עשרות אלפי שעות לימוד תורה ביום שתבחרו

שטר התורה הוא שטר שותפות מיוחד המוענק לתורמים סך 180 ש"ח לחודש, למשך שנה, וזוכים בכך להיות 'נציבי יום' בבית המדרש הגדול בעולם

שטר התורה הוא עדות נאמנה בחתימתם של כל גדולי ישראל שליט"א על גודל מעלת יקרת התורם הנכבד והיקר שזכה להתעטר בעטרת 'נציב יום' הזכה להיות שותף נאמן במפעל התורה הגדול בעולם

תורמים סך 180 ש"ח לחודש למשך שנה מקבלים מייד ללא הגרלה:

אז זה מה שנעשה!

- 1 33 כרטיסים להגרלת 'פרנסה וכלכלה' ו-33 כרטיסים לעשרות הגרלות 'עד חצי המלכות'
- 2 הקדשת נציב יום לזכות, להצלחת או לע"כ בתאריך שתבחרו
- 3 'שטר התורה' בחתימת גדולי ישראל שליט"א
- 4 'שרביט הקודש' המבורך ע"י מרן הגר"ש שטינמן
- 5 שמך יוזכר במשך שנה שלמה מידי יום שישי, על ציונו של מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטינמן זצוק"ל

עשרות הגרלות על פרסים יקרי ערך

ובנוסף: עד חצי המלכות

לחודש 15,000 ש"ח סה"כ 180,000 ש"ח

פרנסה וכלכלה משכורת לשנה שלימה

חייגו ותזכו:

3062610-03

www.yhak.org.il

תורה 3 וגדולה

ההגרלה בכפוף לתקנון

שיח אמונה

בפצותי שיח

דבר המערכת

עומדים אנו לפני ימי החנוכה, אורות החנוכה הקטנה בה היה מעלה רבינו את הנרות בכל שנה - עדיין מרצדים בזכרוננו, לצד זאת שחג החנוכה אצל הרב זצוק"ל היו בו הנהגות יחודיות. בחג זה היה מקפיד הרב זצ"ל בכל שנה ושנה, לבקר בבית כל אחד מילדיו, לצד חוק לימודי הקבועים, בכל יום אצל ילד אחר, כשהיה מגיע יחד עם הרבנית ע"ה, מבקר ומתעניין ולעיתים אף טועם מעט, וחוזר לביתו אל חוק לימודיו.

הצעירים שבנכדים היו מחכים בעיקר לנר ה' של חנוכה, 'לעולם איננו יוצא בשבת' היה חוזר רבינו ואומר, אז היתה מתקיימת חלוקת דמי חנוכה ע"י הרב, בקפידה רבה, כל ילד לפי גילו, הנכדים היו מתכנסים בצוותא, היתה זו הפעם היחידה בשנה, בה מתכנסים כל הנכדים כולם קטן כגדול לביקור מאוחד בבית סבא וסבתא, עד שנתו האחרונה המשיך הרב זצ"ל במסורת זו, כבשנים קדמוניות.

כעומדים ומתבוננים מן הצד, למדו רבים מהנהגה זו, כי גם הרב זצוק"ל, למרות סדר חובותיו המדוקדק, ועל אף שלא ייחס חשיבות מיוחדת למנהגים שנקבעו בעם ישראל ללא מקור אמיתי מחז"ל, פעם בשנה ראה צורך ועניין להיות עם נכדיו בצוותא, ולתת התייחסות לכל אחד מהם. וכל זאת בלי לפגוע בהתמדה הפילאית, בסדרי הלימוד המושרשים, ובקבלת הקהל ההמונית.

'כן, כך המנהג'. השיב הרב זצוק"ל במכתבו לעלון 'שיח אמונה', כתשובה לשאלת מערכת הגליון, אם יש טעם ומקור להתאסף בחנוכה, בני המשפחה יחד או ללכת לבקר את הילדים, ותשובת הרב זצוק"ל שנכתבה בחודשיו האחרונים, נר אלוקים טרם יכבה, הרי היא כיום בבחינת 'הוא היה אומר', והיא נר הרגלינו ואור לנתיבותינו.

יהי רצון, שימי החנוכה, המאירים בגבורתם של לומדי התורה, על תרבות יון, וגזירותיהם, יאירו על כולנו משך כל השנה כולה, אכ"ר.

המערכת

תורת שיח

ליקושי בתר ליקושי מתורת הרב זצוק"ל בענייני חנוכה

ביאורי תפילה - 'על הניסים'

על הניסים ועל הפורקן וכו' ועל המלחמות. צ"ב דבשלמא על הניצחון שייך הודאה, אבל מוהי ההודאה על המלחמות. ויש לבאר, דזו הודאה להשי"ת שניהל והנהיג את המלחמה כדאיתא בע"ז ב' ב' מלחמות אני עשיתי שנאמר ה' איש מלחמה. ועו"ל דכיון שהיו כאן מעטים כנגד רבים הרי שעצם הדבר שיצאו למלחמה היה כבר נס כלשעצמו דבדרך הטבע לא היה שייך כלל שיצאו להלחם עמהם וזוהי ההודאה שהשי"ת נתן בדעתם שאעפ"כ יצאו להלחם עמהם. וכמו"כ בפורים נקהלו היהודים שהיו מעטים נגד גוים רבים ואעפ"כ איש לא עמד בפניהם כי נפל פחדם עליהם כדאיתא במגילת אסתר.

שם. להשיכחם תורתך. במה שטימאו כל השמנים ולא יוכלו לאכלם בטהרה והם היו אוכלין חולין על טהרת הקודש ושמן זית גורם זכרון כמ"ש בהוריות י"ג ב' וזהו להשיכחם תורתך. ולהעבירם מחוקי רצונך, שיהיו מוכרחים להקריב בטומאה אם אין טהרה שטומאה דחוויה בציבור.

שם. נקמת את נקמתם. משמע דמלבד עצם הנצחון במלחמה עוד עשו נקמה מיוחדת ביוונים, ויל"פ דהכונה היא להא דאיתא בתענית י"ח ב' ניקנור אחד מאפרכי יוונים היה ובכל יום ויום היה מניף ידו על יהודה וירושלים ואומר אימתי תפול בידי וארמסנה וכשגברה מלכות בית חשמונאי ונצחונם קצצו בהונות ידיו ורגליו ותלאום בשערי ירושלים ואמרו פה שהיה מדבר בגאווה וידים שהיו מניפות על ירושלים תעשה בהם נקמה, וזהו נקמת את נקמתם.

טעמא דקרא לענייני חנוכה (לפני פר' מקץ)

המשך בעמוד 4

שיחת התלמידים

עדויות מהקודש פנימה, מבאי ביתו ותלמידיו של הרב זצוק"ל

מעשי רב, שביבים, פנינים ועובדות, שנכתבו לעלון 'שיח אמונה' על ידי תלמידו המובהק של הרב זצוק"ל, הגאון רבי משה שמעון גרליץ שליט"א

שמחתו של הרב בהעלות חידו"ת ע"ג הכתב

תורתו שהנחיל לעם ישראל בקדושתו, על ידי ספריו, חיבוריו ותשובותיו, היתה נשמת אפו ורוחו של הרב הקדוש מרן זיע"א, ועד זקנה ועד שיבה כולל ימיו האחרונים שמח כמוצא שלל רב כשהעלה את חידושי תורתו ע"ג הכתב, שורות ספורות שכתב בטעמא דקרא שה"ש (שי"ל ע"י בנו הגר"ש שליט"א) מרעידים את נימי הלב ותאי המוח, וזל"ק בפ"ב פסוק ה': **"סמכוני באשישות, מי שקשה לו ללמוד ילמד דברים קלים ואגדות חז"ל, עד שיתחזק, כמו שמצינו הרבה גדולים כשלא הרגישו טוב והיה קשה להם ללמוד, עסקו באגדות, וחיברו הרבה ספרים מועילים"** (חכיתי לדבר עמו בדברים הללו שכתב, כאשר נר אלוקים טרם יכבה).

כל אימת שעסק בכתב ספריו ותשובותיו, או בהגהתם ותיקונם, היה בבחינת "עוז וחדוה במקומו". שש ושמוח היה על כל הערה טובה או קושיא ראויה על מה שכתב בספריו שהגיעו אל שולחנו. וכבר כתב מרן ז"ל במכתב (אגרות וכתבים ח"א, מכתב ר"ז) **"אשר על זה מתפלל כל מחבר ישיחו בי יושבי שער ומיניה ומיני תסתיים שמעתתא"**.

'מה שכתבתי בספריי מוטל עלי לברר ולענות...'

פעם אחת, כשהיה באמצע כתיבת הדרך אמונה ח"ד או ספר שקל הקודש [לא זכור לי בדיוק] אמר לי, שהוא שוקל להפסיק לענות מכתבים לכל שואל, כי זה לוקח ממנו זמן רב ואינו מספיק לכתוב את ספרו, אולם אם ישלחו לי הערות או שאלות על ספריי, על אלו אני אענה, שכן על מה שכתבתי בספריי מוטל עלי לברר ולענות להשואלים, להסביר להם מה שכתבתי.

לא היה מתקן בחפזה, אלא לאחר עיון

כן בקודש חזיתי, פעמים רבות אין ספור, למעלה

היה בבחינת 'עוז וחדוה במקומו'. הרב עם אחד ממכתבי התורות המשך בעמוד 2

שיחת התלמידים

'לאחר מאה ועשרים שנות, יתחיל העולם להעריך...' והעיניים הטהורות נשטפו בדמעות

פעם אחת כשישבתי לפניו לבדי בעלית הגג, עם קומץ גדול של מכתבים והערות שקיבל על ספריו, עברתי במתינות על כל הערה, והרב זללה"ה כתב תשובות בדבר ה' זו הלכה, לשואליו בכל מקצעות התורה וחלקיה. המוח

'מסתמא כשהייתי שקוע בהאי ענינא יצא לי שבדוקא כך צריך לכתוב'. מעין ב'טעמא דקרא' יחד עם הגרמ"ש שליט"א

הכביר תחוב בחופן היד השמאלית, וקודח בזכרונו את מרחבי הש"ס והפוסקים האין סופיים, ובימינו - אש דת למו - העט הנצחי דממת קודש שוררת בחדר. מפעם לפעם אני קוטע את הדממה ושואל מה לעשות עם הערה זו, ועל הערה זו מה להשיב ואיך לתקן וכיו"ב. והדממה המזכירה את דממות היקום במתן תורה על סיני ממשיכה לשלוט בעוז בחדר הקדוש. לפתע פונה אלי מרן הקדוש ז"ל, ואומר לי בהאי לישנא: "יש מכתב מהרמב"ם שכותב על האנשים שהרבו לחלוק ולהשיג בלי טעם על חיבורו משנה - תורה, שכל זה הוא רק בחיי חיותו, אבל לאחר הסתלקותו מן העולם, יתחילו כולם להעריך את חשיבותו וערכו של חיבורי הגדול... כיום כל העולם כותבים ושולחים לי הערות על ספריי, ברוך השם, אך דע לך כי לאחר מאה ועשרים שנות יתחיל העולם להעריך לנכון את הספרים" - - - והעיניים הטהורות - שנצברו במאות אלפי דפי בבלי, ירושלמי, תוספתא, מכילתא, ספרא, ספרי, מדרשים, זוה"ק ותיקוניו, ובעשרות אלפי פרקי תנ"ך ורמב"ם וסימנים בטוש"ע - - - נשטפו בדמעות...

בערב שבת קודש, מיד לאחר הבדלה, במוצאי יום הכיפורים - הספרים!!!

בכלל, ספריו שחיבר היוו לגביו עולם בפני- עצמו, עולם בתוך עולם. בכל רגע נתון היו שרעפיו תפוסים היכן ניתן להוסיף והיכן יש לתקן הלשון, מה צריך להגיה, ובאיזה מקום יש לעיין את הענין מחדש. אין ספור פעמים כשבאתי לשבות בשבת בצל קדשו, הר שה"שלום עליכם" או היה "אה! טוב שבאת, אני צריך אותך", או "רציתי להראות לך משהו", סתם ולא פירש בשבת, אך רגע כמימרא לאחר בהמ"ז ב"מלווה מלכה", כבר היה תחוב בידו הדרך-אמונה או הנחל איתן וכיו"ב, והראה "כאן יש להגיה בלשון כך וכך", ו"כאן כדאי להשמיט מילה פלונית ובמקומה לכתוב אחרת"...

'לאחר מאה ועשרים שנות, יתחיל העולם להעריך...' רבינו בערוב ימיו מתקן מילה בודדת בספרו 'שנה הלכות' ה'ל סוכה

לפני שנים רבות, בליל יום הקדוש ב"לדרמן" אחרי שסיים לומר "שיר היחוד" כש"ץ לפני העמוד, כבר נתיישב בחזרה על מקומו - לבוש ב"ק"טל" הצחור ומראהו כמלאך אלקים - להתחיל ב"עבודת היום" שלו, בלימוד כל הרמב"ם הלכות עבודת יום הכיפורים, נישתי אליו לקבל ברכה לגמח"ט, כשהבחין בי שאלני תומ"י "וועסט זיין דא ביי הבדלה?" (האם תהיה אצלי בהבדלה?), לאחר שעניתי בחיוב, פנה לשמוע מה בפני הבנת את הרמז. במוצאי יוה"כ פ"ת תיכף ומיד לאחר הבדלה, לפני שנטל ידיו לסעודה, הראה לי תיקון שיש לתקן בצה"ל בדרך אמונה, רק עתה הסכים ליטול ידיו מהספל והקערה שהגישו לו. באחת השנים כשנכנסתי אל הקודש פנימה, במעלי יומא דכיפורי - בשעה הכי לחוצה מכל מעגל השנה - שעה קלה לפני סעודה המפסקת, פנה אלי בענותנות הזכה "יש לי עבודה בשבילך, האם תסכים לכך"? לאחר שעניתי "נעשה" לפני "נשמע", שלף ארבעה עמודים גדושים שחכ"א שלח לו, מלאים מזן אל זן בהגהות ותיקונים על כל ד' חלקי דר"א, ובקשני לעבור עליהם. כפי

מארבעים ושתים שנה, כי מרן ז"ל עצמו סבר והאמין, שסייעתא דשמיא מיוחדת מלוותו בכתיבת ספריו לכון לאמיתה של תורה, מהאי טעמא לא היה מרן ז"ל נחפז לתקן ולהגיה בספריו הערות והשגות שקיבל, כי אם לאחר עיון מעמיק, "מסתמא כשהייתי שקוע בהאי ענינא יצא לי שבדוקא כך צריך לכתוב", הוה מרגלא בפומיה הטהור. היה מצביע להכס"מ בהלכות ציצית פ"ד ה"ז שהביא, כי השגת הראב"ד שם נשאל הרמב"ם ע"י חכמי לונלי, והרמב"ם השיב להם, באמת טעיתי ובודאי אמות כדבריכם, וצוה להם לתקן הנוסח ברמב"ם, ואילו הגר"א באו"ח סימן שא סמ"ב כתב על תשובת הרמב"ם דאדרבא האמת יורה דרכו שדבריו הראשונים ברורים וקיימים ולא טעה כלל. (ומרן ז"ל הביא דברי הגר"א בסוף מסכת ציצית בארגמן סל"ו).

הסייעתא דשמיא שהיה זקוק החזו"א, לכתוב קטע אחד בספרו

כה סיפר לבנו הגר"ש שליט"א: פ"א נכנס יהודי אמיד למרן החזו"א, והפציר בו שיתן לו ברכה שיהיה לו סייעתא דשמיא בעסקיו המסועפים, כי הוא נצרך להרבה סייעתא דשמיא בכל עסק ומסחר שעושה, והחזו"א בירכו, לאחר שיצא אמר מרן החזו"א: "לקטע אחד בספר חזון- איש אני זקוק לסייעתא דשמיא יותר מכל עסקיו ומסחריו כולם של עשיר זה".

צריך לכון לאמיתה של תורה, ולא רק בשביל שדבריו יתקבלו

פעם אחת אמר לי דבר נורא ממרן החתם סופר, דאיתא בגמרא ביצה דל"ח, כי סליק רבי אבא אמר יהא רעוא דימא מלתא דתתקבל (מפרש"י, דתתקבל להכמי המקום שלא אבוש) כי סליק משבחיה וכו' ויתבי וקאמרי אמאי ולבטיל מים ומלח לגבי עיסה, אמר להו ר' אבא, הרי שנתערב לו וכו', מחיכו עליה, אמר להו, גוליתכו שקלי, הדר אחיכו עליה, אמר רב אושעיא, שפיר עבוד שאחיכו עליה, מאי שנא וכו', ולכאורה מדוע באמת לא נתקבלה תפילתו של רבי אבא "דאימא מילתא דתתקבל", ואמר החתם סופר, דהטעם הוא שהיה צריך לכון ויאמר את האמת לאמיתה של תורה, ולא לבקש, שימצאו דבריו חן בעיני חכמי המקום ויתקבלו דבריו שלא יבוש - והדברים נוראים!, נפשו יצאה בדברו, חשתי בעליל שזהו בבחינת "הוא היה אומר"!

'נישט נאר ביי דעם חתם סופר'

זכור אזכור ותהמה עלי רוחי, באחת הפעמים כשישבתי לפניו עם הרבה הערות ושאלות שקיבל על ספריו, הזכרתי לפניו הסיפור שכתוב בספר חוט המשולש (עמוד ק) על מרנא החת"ס צוק"ל: "פעם אחת וכו' נשלח אליו שאלה אחת בענין התר עיגונא דאתתא, וכבר נשאלה שאלה זו משאר גאוני המדינה וכולם הסכימו להתירה, ואחרי קרוא תשובותיהם אמר ברוח קדשו, עפ"י הדין אין לי להשיב ולפרוך דבריהם בהתירא דהאי אתתא, אכן ליבי אומר לי שבעל אשה זו חי, והאשה חששה לדבריו הקדושים ודברים שבלב היו דברים, ובזמן לא כביר בא בעל האשה חזרה למקומו, ולא יאונה לצדיק כל און וכו' והיה לפלא".

ועל אתר אמר לי רבינו הקדוש 'נישט נאר ביי דעם חתם סופר, ביי אלע גדולי הדורות איז אזוי" (לא רק אצל החת"ס, אצל כל גדולי הדורות זה כך), חרדה אפפה אותי עד חדלון.

מספיק צ'ק שהרמ"א חתום עליו, אין צורך שגם הגר"א יחתום עליו..."

"זכויות יוצרים", "כל הזכויות שמורות" אינם קיימים

"להגדיל תורה ולהאדירה, מיני ומנייהו יתרווח שמעתא" - היתה שירת חייו, מבשרי אחזה, כל מי שפנה אליו שרוצה לההדיר את אחד מספריו, נתן לו רשות והורמנא, לא פעם אחת עמדתי על ימינו לשטנו, שלא יתן להם רשות באשר זה ימעט את הקונים של ספריו, אך לא הועיל לי, נפשו באחת ומי ישיבנה, "הן זוהי הרבצת תורה, אדרבא יגדיל תורה ויאדיר" היה אומר. המושגים "זכויות יוצרים", "כל הזכויות שמורות" לא היו קיימים לגביו.

לחכ"א שהדפיס "מסכת שביעית השלם" נתן הורמנא להדפיס בספרו את כל שלשת יצירותיו הכבירות על שביעית - דרך אמונה הלכות שמו", שערי אמונה עמ"ס

שביעית, ביאור ירושלמי שביעית. לאחר נתן רשות לנקד את ה"שונה הלכות" ולהדפיסו בששה כרכים. להוצאה מסוימת אישר להדפיס את כל ביאוריו וחידושו על מסכתות קטנות, מציצית עד גרים. להוצאת עוז והדר נתן רשות להדפיס כל ביאורו על "הירושלמי" בתוך מהדורת הירושלמי שהוציאו לאור. לאברך פלוני הסכים שידפיס את הקונטרס "ספר זכרון", ולהשני את "השם אורחותיו" על אורחות חיים להרא"ש, כולל הערות משלהם. שקל הקודש כולל הלכות שקלים, בספר פועל ה' מידידו מנוער ועד שיבה הגר"ר דוב ווינטרויב זצ"ל. "תשלום יפה עינים" על זרעים וטהרות במהדורות השונות של המשניות, "קרית מלך" במקורות וצינונים שברמב"ם פרנקל, כשפנו אליו ראשי המאגר "אוצר החכמה" להכניס את כל ספריו באוצר שלהם, האיץ בי שאתן להם גם את כל התיקונים, ההערות והוספות שרשם בכתי"ק על גליוני ספריו "בכדי שיהא דבר שלם ומתוקן". זאת ועוד רבות ובלי שום תמורה, לית דין אלא בר - אלהין. [פעם אחת, זכורני, לא נתן רשות לאחד שבא לבקש רשות לתרגם את השונה הלכות באנגלית, וברוב מלל טרח הלה להסביר כי זה יכול להיות תועלת גדולה להרבה מיהודי ארה"ב, אך מרן סירב בכל תוקף, באשר אינו מבין שפת "גוייש", וחושש שמא לא יעתיקו את הדברים לדיוקן, ועלול לצאת מכשול בהלכה על ידי כך].

'הא לך מאתים דולר, אבל אני קונה גם את הזכויות לעוה"ב...'

לפני למעלה משלושים וחמש שנה שח לי בנו הגרא"ש שליט"א: הנני עוסק עתה בקדשים, באסיפת ועריכת מכתבי אא"ז מרן הסטייפלר ולהו"ל ספר "קריינא דאגרתא", באחד הימים בא אלי יהודי פלוני, ואמר לי, שיש ברשותו ב' מכתבים שכתב לו מרן הסטייפלר, והוא מוכן ליתנם להדפסה, אך הם "שוה כסף" והוא רוצה תמורת כך מאתים דולר, הצעתי לו שנעלה עמו לאבא [מרן ז"ל], אבא שמע את דבריו, ואמר לו: "אני מסכים, הא לך עכשיו מאתים דולר, אבל אני קונה בזה ממך גם את הזכויות לעוה"ב של החיזוק וההתעוררות לתורה ויר"ש שינבעו ממכתבים האלו...", האיש נחרד וקפא על מקומו, אי הכי לא בעינא, ועל אתר הוציא את ב' המכתבים שיודפסו בקריינא דאגרתא, ללא שום תמורה, וכשבפיו דברי הודאה וברכה על כן שמכתבים אלו יקבעו לדורות בספר קריינא דאגרתא, עזב את הבית.

גופן, עימוד, וגרפיקה, לא נכנסו לתאי המוח...

המעלה העליונה "שיהא המוח שליט על הלב", שהוזכר ב"תניא", קיבל אצלו

הנראה שזו היתה חלק מעבודת יוהכ"פ למען יעניק לעם ישראל תורת - חיים - מסולתה, בשבעים נפה (אגב, כשהבאתי לפניו את הדפים עם תשובות על ההערות. בחוה"מ סוכות, בברית מילה שהתקיים לבנו של הרב אריה שליט"א בהגרא"ש שליט"א ב"קרוואן" אצל מרן הגר"ש אלישיב זצוק"ל, נשתתף על גילי פניו הטהורים נהר של שמחה היוצא מעדן).

'ספר שאני חיברתי ועמלתי עליו זה החשיבות הכי גדולה...'

בחגיגת הבר מצווה של מי שנהיה לימים חתנו הגדול - הגאון רבי שרגא שליט"א - נטל עמו הרב ז"ל את ספרו "מסכת ציצית - תפילין" להעניק תשורה לחתן המצוות, אמר לו הרבנית ע"ה: "זוהי בר-מצווה לכן של הרב שטיינמן, אולי מן הראוי שתתן להעלם מתנה יותר גדולה, יותר מכובדת, הן בנו של הרב שטיינמן הוא". ומרן ז"ל נענה לעומתה במתק לשונו: "מהאי טעמא גופא, שזוהי שמחה של הרב שטיינמן, אני רוצה להעניק לבר-המצווה את הספר שאני חיברתי, ועמלתי עליו טובא, ספר שאני חיברתי זה החשיבות הגדולה ביותר אצלי".

ענותנותו של הרב

"מחזקא טיבותא לכל אלו שתופסים אותי בהערות נכונות על ספריי, הם מעירים על טעויותיי בהבנת הסוגיא, ומעמידים אותי על האמת..." - למעלה מארבעים שנה ועדיין לא קאימנא אדעתיה דרביה להבין במידת מה את תכונת האמת שבפשטות ובפשטות שבאמת, שהיתה בהרב.

שמחתו של הרב בצאת ספריו לאור עולם

מרן ז"ל נהג כשיצא לאור עולם ספר חדש שחיבר היה מברך שהחיינו על פרי חדש ופוטור את הוצאת הספר, גם כשהדפיס מחדש את הדרך אמונה ח"ד, ובו שילב את כל התיקונים וההערות ששלחו לו - ובפרט בהלכות שמיטה שידי הכל מממששין בו - בירך שהחיינו על פרי חדש. כשנכדו הרה"ג רמ"ד בן בנו הג"ר שלמה שליט"א הביא לפניו קונטרס גדול הערות ציונים ומראי מקומות על הספר טעמא דקרא מצאו דבריו חן בעיניו וקלסיה, והורה להדפיס את הקונטרס בשלמותו בסוף ספרו, שכן "מיני ומניה יתקלס עילאה וירווח שמעתא".

לפעמים גם היה שנפשו עלתה על גדותיה "בזכות הספרים של האבא והחזו"א שנתפשטו בעולם נתפשטו גם הספרים שלי". שפתותיו היו כשושנים נוטפות מור עובר, כשהיה מספר בערגה כי האבא מרן הסטייפלער נשאל מאחר שכבר זכה לסנדקאיות כה הרבה היכן העשירות המובטחת לסנדק ברמ"א יו"ד סי' רסה סי"א, והאבא הצביע על ספריו שזכה לחבר, הנה זה העשירות שלי... והיו הדברים נשמעים-מכוונים גם כלפי עצמו.

העשירות זה הספרים

לפעמים כשהיה אומר לי את דבריו של הסטייפלער, הוסיף לספר כי פ"א נודמנו בבר"מ מרן הגר"ז מבריסק והגאון רבי בנימין ביינוש פינקל ראש הישיבה המיראי, ומשום מה נתכבד הג"ר ביינוש בסנדקאות, והיה לו מאד לא נעים שכיבדו אותו בסנדקאות בפני הרב מבריסק, לאחר הברית ניגש אל הגאב"ד דבריסק ואמר לו כמתנצל "הן אני מנהלה של ישיבת מיר רבתי, ואני זקוק לממון בלי סוף להחזקת הישיבה והרמ"א ביו"ד הלא מבטיח עשירות לסנדק אשר על כן איפוא לא יכולתי לוותר על הסנדקאות שנתכבדתי בה", אמר לו מרן הגר"ז והלא הגר"א על אתר בביאורו (סקמ"ז) כותב "ולעולם לא ראינו סנדק שמתעשר" עיי"ש נענה לו הג"ר ביינוש: "בריסקער רב, עבורי

"יש לי עבודה בשבילך, האם תסכים לכך?" רבינו בשמחת משפחתו של הרמ"ש שליט"א. כמות הכרת הטוב יחד עם אביו הרמ"מ גרליץ זצוק"ל.

בעידנא דחדותא עם אביו של הרמ"ש שיבלחט"א - הרמ"מ זצוק"ל

הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א

למגילה והלל, ובתפילה קיי"ל דאף אם השמיט קטעים שלמים מהשמ"ע ודאי יצא ובלבד שבכל ברכה יאמר מעניינא (עי' בה"ל סי' קי"ז וסי' קי"ט ס"ג).

ואף לפי הביאור הראשון בבה"ל בתכ"ב ס"ו ד"ה למפרע בדין קרא למפרע לא יצא שהוא מדין שהשמיט חלק מההלל, לכאורה י"ל דהיינו דוקא אם השמיט משפט שלם כגון שהשמיט עצביהם כסף וזהב וגו' עד לא יהגו בגרונם, אבל אם השמיט רק תיבות אזנים להם ולא ישמעו, שהשמיט פרט קטן מהשבה, מה"ל למימר שלא יצא, אם היה דין לקרוא הלל מתוך הכתב שפיר י"ל דהחויב על כל תיבה ותיבה כמו במגילה, אבל לכאורה אינו כן (עי' צפנת פענח מהדורת דווינסק ח"ב סי' ח') והענין בהלל הוא לתת שבה כפי שדוד המלך סידר בספר תהלים, ומה הענין לדקדק בכל תיבה ותיבה וצ"ע.

בחידוש המ"ב בחיסור תיבה אחת בהלל לא יצא יד"ח

הנה מבואר במ"ב בהל' פסח סי' תפ"ח סק"ב דבימים שגומרין בהן את ההלל כגון חנוכה (לאפוקי ר"ח) אם חיסר תיבה אחת לא יצא יד"ח, וגם יש בזה חשש ברכה לבטלה (עי' שעה"צ שם אות ג'), וע"כ צריך לזהר מאד בימים שגומרין ההלל שלא יקרא התיבות בטעות שמשנתה הענין ע"ז, דלענין מגילה מחמירין בזה כדאי לקמן תר"צ סי"ד ע"ש במג"א וה"ה הכא עכ"ל השעה"צ, והנה לכאורה המ"ב למד דינו מהא דאמר' ברפ"ב דמגילה דבהלל ובמגילה ובק"ש ובתפילה אם קרא למפרע לא יצא, מבואר בזה דכולן שוין, ובמגילה מבואר בר"ן דאם השמיט תיבה אחת לא יצא, וא"כ ה"ה גם בהלל כן.

ולכאורה צ"ע דהא כבר כתב הבה"ל בהל' ר"ח בסי' תכ"ב ס"ו ד"ה למפרע דההיא דקרא למפרע לא יצא, אין הכרח שזהו משום שע"י שקרא "לא לנו" קודם "בצאת ישראל" נחשב שלא קרא "לא לנו" כלל, וא"כ להפוסקים שגם בדלג פסוק אחד נמי חשיב למפרע, חזינן שאם חיסר פסוק לא יצא, דהתם י"ל דהטעם משום דכתיב ממזרה שמש עד מבואו, ילפי' מינה דבעינן ההילול כסדר דוקא, ולא שיהפוך הסדר, אבל אם ישמיט קטע שלם אין ראי' שלא יצא ובפרט לפי מה שמצדד שם הבה"ל שכל ההלכה שהקורא למפרע לא יצא הוא רק "בהתחיל" ההלל בפרק השני ואח"כ אמר הראשון, אבל אם התחיל כראוי ואח"כ שינה הסדר אין בזה החסרון של למפרע, ובכה"ג יש רק את החסרון של השמיט תיבה שזהו מדין הר"ן, ולכאורה זהו דוקא במגילה ומנא לן למימר דהדין הזה התחדש גם בהלל, ע"ז לא מצינו בגמ' שהשוותה דין הלל למגילה, ראייה וזכר לדבר "תפילה" דהא בגמ' במגילה שם מדמה תפילה

המשך מעמוד 1

תורת שיח

בגדר דין כבתה זקוק לה

ראשון נוחא דלא תיקשי ליה מזוזה ליה זקוק וכן אין לפרש באנוס דא"כ מה קשיא לו ממזוזה הא מזוזה חובת הדר אלמא דגם נ"ח הוא רק על מי שיש לו בית, אבל הרמב"ם כתב בפ"א מברכות ה"ב ג' יש מ"ע שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה כגון תפילין וסוכה ולולב ושופר ואלו הן הנקראין חובה לפי שאדם חייב עכ"פ לעשותן ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות כגון מזוזה ומעקה שאין אדם חייב לשכון בבית החייב במזוזה כדי שיעשה מזוזה אלא אם רצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב וכן אינו חייב לבנות בית כדי לעשות מעקה כו' וכן כל המצות שהן מד"ס בין מצוה שהיא חובה מדבריהם כגון מקרא מגילה והדלקת נר חנוכה בין מצוה שאינה חובה כגון עירוב ונט"י כו' הרי מנה נ"ח במצות שהן חובה ולא כמו מזוזה והוא כדעת מו"ח שליט"א.

טעמא דקרא שם

בענין פלוגתת תוס' והרמב"ם במקום הדלקת הנרות והמסתעף לשיטתם בגדר דינא דמהדרין מן המהדרין

שם מצוה להניחו על פתח ביתו מבחוץ וכו' התוס' ומיירי דליכא חצר כו'. אבל הרמב"ם פ"ד מחנוכה ה"ז לא חילק בין בית הסמוך לרה"ר אי לא משמע דס"ל דלעולם מניחו על פתח ביתו ומה שהק' התוס' מחצר ויש לו ב' פתחים כ' בהג"מ דהר"מ מפרש דל"ד חצר אלא בית שיש לו ב' פתחים ומה שהק' התוס' מנר שיש לו ב' פיות צ"ל דהר"מ מפרש כמש"כ הר"ן דמיירי שב' בנ"א דרו בחדר א' והדליקו כאו"א לעצמו, ונ' דהתוס' לא רצו לפ' כן משום שכתבו בד"ה והמהדרין דמהדרין מן המהדרין לא היו מדליקין נר לכ"א מבני הבית ולכך כ' כאן משמע לשוני בתים דמסתמא כולי סוגיא כמהדרין מן המהדרין אבל הרמב"ם לשיטתו ברפ"ד מחנוכה שהמהדרין מן המהדרין צריכין ג"כ להדליק נר לכ"א מבני הבית לכן מיירי ההיא דנר שיש לו ב' פיות בב' בנ"א בבית א' שמדליק כ"א לעצמו ואולי זהו מקור הרמב"ם שכוין שמפרש על פתח ביתו ממש ק"ל הא הוא לזה מימין ולזה משמאל וע"כ שכ"א מבני הבית מדליק ומסתמא מיירי במהדרין מן המהדרין.

שיח השדה שבת כ"א ב'

נ' דהא דקי"ל כבתה אין זקוק לה ואפ"ל כבה במזיד לדעת הרבה פוסקים דוקא שלא ה' דעתו תחלה לכבות דהא הדליק במקום הרוח לא יצא וה"ה אם עמד שם אדם שבודאי יכבה וא"כ דעתו הוי כעומד שם הרוח (וכעין זה כתב הרמב"ן במלחמות ר"פ הישן גבי הסומך סוכתו בכרעי המטה דכיון דמטה עשוי' לינטל הו"ל כעושה סוכתו במקום רוח מצוי' שתפילנה עי"ש), וראי' ממ"ש מילא קערה והקיפה פתילות לא כפה על' כלי עשאה כמדורה ואפ"ל לא אין עולה ולא אמרי' מיד שהדליק הראשונה יצא ואח"כ הוי ככבה. ולפ"ז ה"ה לקולא שמדליקין ופותחין הדלת של המנורה ודעתו מיד אח"כ לסגור דיצא אע"ג דבשעת הדלקה לא ה' ראוי לדלוק חצי שעה מפני הרוח, ואפשר דמה דאי' דאם לא נתן שמן לפני הדלקה כשיעור לא מהני שיוסיף אח"כ אם ה' דעתו מתחלה להוסיף מהני לפ"ז, (וכן מש"כ המ"ב בסימן תרע"א סק"ג בשם הפר"ח שאם הדליק ואח"כ כפה לא מהני זה יתכן רק כשלא ה' דעתו לכך וצ"ע). ואפ"ל את"ל דאע"פ שדעתו להוסיף אח"כ לא מהני דהיינו משום שאת זאת ההוספה לא הדליק רק נתנם אח"כ לנר דולק אבל בארגז של הנרות הרי הדליקין ורק משום שעומד להיות נכבה באנו לפסול וכיון שדעתו לסגור מיד הרי מעכשיו כבר אינם עומדים להכבות ודוק ולמעשה צ"ע.

טעמא דקרא שם

בדין מי שאין לו בית

נשאלתי מחכ"א מי שאין לו בית אם חייב בנ"ה, והשבתי שפטור עפ"ד רש"י בשבת כ"ג א' שתקנו ברכת רואה לבא בספינה אלמא שפטור. ואמר לי ששאל ממו"ח שליט"א וא"ל שחייב לקנות או לשכור בית ולהדליק וכונת רש"י רק באנוס שאין יכול. ולאחר העיון נ"ל שהוא מחלוקת הראשונים שבתוס' סוכה מ"ו א' ד"ה הרואה כתבו בשאר מצות כגון אלולב וסוכה לא תקנו לברך לרואה אלא גבי נ"ח משום חביבות הנס וגם משום שיש כמה בנ"א שאין להם בית ואין בידם לקיים המצוה וטעם

הוראות והנהגות מרן החזו"א זללה"ה כפי שנרשמו בכתבי הרב זצוק"ל

מלי שרי, אין כונתו דכל שכן לדבר מצוה אלא כונתו כיון דחזינן דצביעת אדם חשיבא לכן כאן בשביעית התירה תורה גם שאר צביעה אבל צביעה דמצוה יתכן דאסור מטעם הפסד ולא נכנס לשאלה הזו, ובסוף פרק קמא דבכורות מבאר דבהמת שביעית פטורה מבכורה משום שאי אפשר לשרף האמורים דכתיב לאכלה ולא לשרפה, ומה שדחה שם משום דהוי שלא כדרך הנאתו דדרך הנאתן על ידי אכילת אדם, צ"ע דהא באמורין קיימין דאסורין באכילה ודרך ההדליקן כמו שאמרו בריש במה מדליקין בחלב מבשל ושאינו מבשל ושם כ' ב' ארבע מדורות אין צריך רב של רב פרש רש"י שמן ושעוה וכל דבר הנתך, מבאר דהיה דרך להסיק בשמן ובפרט בחלב האסור באכילה, ושמה כונתו ליותרת הכבד ושתי הכליות והאליה שמתרין באכילה עין רמב"ם פרק ז' ממאכלות אסורות הלכה ה', ונר יארציית לכאורה הוי כנר חנוכה כיון שאין נהנין ממנו כמו שכתב בתורת הארץ³, אבל נר בית הכנסת כיון שנהנין לאורה מסתבר ודאי דמתנ⁴.

דרך אמונה פ"ה ה"ח ביה"ל ד"ה שמדליק וכו', מהדו' שיח אמונה'

[בספר 'הליכות שלמה' ממרן הגרשז"א זצוק"ל, האריכו הרבה בביאור דעתו, להתיר להדליק בשמן הקדוש בקדושת שביעית, וכתבו להרב, ש"א שדברי החזו"א נאמרו בשמן בשנה השמינית אחרי שהגיע זמן ביעורו, ואולי כיון שזה אסור בהנאה, לכן אסור להדליק בו כיון דכיתותי מיכתת שיעורו, אבל בשמן שקדוש בקדושת שביעית לפני זמן הביעור, אולי בזה התיר החזו"א, השיב הרב בזה"ל:]

מה ששאלנו מהחזו"א להדליק בשמן שביעית אפי' ה' במוצאי שביעית הרי זמן הביעור בזיתים עד העצרת כמ"ש בפסחים נ"ג א' וה"ה בשמן כמ"ש הר"מ בפיה"מ א"כ בחנוכה הוא לפני הביעור וכו'

הליכות שלמה, מועדי השנה תשרי - אדר, עמ' שס"ב, וע"ש בהל' חנוכה פרק ט"ו סעי' ז' (עמ' רפ"ז ואילך), בביאור הענין באריכות

אסור להדליק נר חנוכה בשמן של שביעית (ועי' דר' סוף תרומות, וז"כ רידב"ז בפה"ש פ"ה ה"ט)

קונטרס הזכרונות ממרן החזו"א, (פרק מ"ט אות כ"ד)

עין בדרך אמונה [פ"ה ה"ח] שהבאנו ממרן ועוד אחרונים שאסור להדליק נר חנוכה בשמן שביעית כיון שאין נהנין לאורה הוי הפסד. וראיתי במנחת שלמה סימן מ"ב שפקפק על זה ולעניות דעתי לא הבנתי הפקפוקים, דאף על גב דודאי מתר להדליק כדי ללמד לאורו אף על גב דמצות לאו להנות נתנו, הינו משום דההדלקה הוא לראות לאורו וזה מתר ומה נפקא מנה מה שיראה לאורו מה שירצה יראה, וכן להדליק סביב לחנותו הרבה נרות לפרסם בית מסחרו כל זה הדלקה לראות לאורו היטב ועל ידי זה מתפרסם, אבל נר חנוכה שאסור להנות לאורו אלא למצוה שהתורה אמרה להדליק, דהא קימא לן דאפלו אם הוא לבדו בין הגוים ידליק בברכה שעצם ההדלקה הוא פרסום הנס (עין שער הציון סימן תרע"ב סעיף קטן י"ז)¹ ואפלו אם כבתה מיד אין זקוק לה, אלא שצורת ההדלקה צריך להיות באופן שראוי להיות פרסום הנס ושיראו את הנרות ולא שיראו לאור הנרות וזה לא נקרא הדלקה להנאה, ומה שהביא שם מהר"ש סיריליא בפרק ח' דשביעית שכתב אכלי אדם עושין מהם צבעים לאדם דאית בהו קדשה כגון לצבע בתי תפלין ורצועותיהן ותיקי ספר תורה ותפלין, לעניות דעתי לא כון הר"ש סיריליא להתיר לצבע בפרות שביעית תפלין ותיקי ספר תורה, דהר"ש סיריליא קאי שם על מה שאמרו בירושלמי אכלי בהמה מהו לעשות מהן צבעים לבהמה כמו שמתר מאכלי אדם לעשות צבעים לאדם, אמר רבי יוסי מה לאכלי אדם שעושין מהן צבעין לאדם שכן צבעי אדם יש להם קדשה אבל צבעי בהמה אין להם קדשה, ועל זה מפרש הר"ש סיריליא משום דמצינו בצבעי אדם שיש להם קדשה כגון לצבע תפלין כו', אלמא דצבעי אדם חשיבי ואי אפשר ללמד מזה צבעי בהמה, אבל אין כונתו דבפרות שביעית מתר לצבע דברי קדשה דודאי אסור² כיון דאינו לצרך הנאתו לא הוי דומיא דלאכלה [ומה שמסים שם הלכך אפלו צביעה לשאר

1. כתב, שמי שידצה לנהוג כך אין מוחים בידו, אבל לכתחילה ספק ברכות להקל, ולא יברך.
 2. וכן כתב הרב במכתב (קיצור דיני שביעית תשובה קצ), וראה מה שכתב בשמו בספר שיח השמיטה (פ"ד ס"ג-ד-טו).
 3. שם (פ"ה את מה) התבאר, שאף על פי שמותר להנות מנר יא"צ [ראה בביה"ל (סי' תקיד ס"ד ד"ה נר)], מ"מ אין מדליקים אותו על דעת להנות ממנו.
 4. וכן ליתן שמן של שביעית במדורת ל"ג בעומר, כתב הרב (מכתבים כת"י) שמותר, משום שעדיין עיקרו הוא כדי להאיר [ולא לכבד בלבד], שהרי על ידו ישנו ריבוי אור, ועוד (ידון משה שם שאלה קלה), שלפעמים מתקלקלת התאורה ומשתמשים לאורו.
 וכן להדליקו ביום, כתב שם (שאלה קלט) שמותר, מפני שנהנין לאורו כשהמקום חשוך, וראה גם בדברינו על הדר"א (ס"ק מט) לענין נר של בית הכנסת, בזמננו.

הנהגות מרן רבנו הקהלות יעקב זללה"ה בעניני חנוכה

בית, מ"ב) שיש לו שני פתחים מב' רוחות צריך להדליק בשתיהן מפני החשד דין זה רק בפתח כניסה ויציאה לחוץ ולא בקומת קרקע ובה פתח הפתוח למרפסת עם מעקה שגובהה י' טפחים בלי יציאה הפונה לרחוב אף שמדליקין בפתח זה מהדין כשלא מדליק במקום אחר אבל משום החשד לא ידליק בפתח זה משום שזה כמדליק בחלון והמדליק בחלון אין הדין הזה של שתי רוחות אבל אם המעקה פחות מעשרה טפחים אפשר דמקרי פתח יציאה לרחוב לחייב להדליק בפתח למרפסת גם מהצד הזה נוסף לפתח הדירה שבצד האחר. (עי' לעיל באות ד' בהדלקתו של מו"ר שהדליק כה"ג).

שליח שמדליק לענין שהחיינו

הגר"ח"ק שליט"א שאל את מו"ר (שליט"א) זצוק"ל אם אחד עושה שליח להדליק עבורו בליל א' והשליח כבר ברך שהחיינו בהדלקת עצמו, אם צריך עוד פעם לברך כשמדליק עבור המשלח, וענה מו"ר מסתבר שלא. (מייירי שהמשלח אינו כאן. א"ה, עי' בסי' תרע"א שעת"ס ס"ק י"א ומ"ב ס"ק מ"ה).

ארחות רבינו

בענין הדלקת נ"ח ואח"כ נר שבת

כתוב בשו"ע בס' תרע"ט בערב שבת מדליקין נ"ח תחלה ואח"כ נר שבת ע"כ, שאלתי את מו"ר (שליט"א) זצוק"ל מ"ט בשו"ע בס' רס"ג מביא הרבה חולקים על הבה"ג הסובר דבהדלקת נר של שבת חל עליו שבת וכן הרמ"א שם פסק דהמנהג רק שאותה האשה המדלקת מקבלת שבת אבל שאר בני הבית מותרים במלאכה עד ברכו ושם במ"ב בשם הב"ח דבאיש המדליק ליכא מנהג, וכאן סותם השו"ע המחבר והרמ"א כבה"ג שמצריך להדליק נר חנוכה תחלה (פי' דאם ידליק נר שבת תחלה אי"כ כבר קבל שבת ואסור להדליק נ"ח).

ותי' מו"ר (שליט"א) זצוק"ל דשם לענין אפשר, דמותר לעשות מלאכה, אבל כאן דמחויב להדליק ולעשות מלאכה נקט בשו"ע הדין איך לנהוג כדי לצאת ידי כל הפוסקים שלא יחלל את השבת.

בדין פתח שמדליק בו מפני החשד

תשכ"ו, אמר לי מו"ר (שליט"א) זצוק"ל הא דאיתא בש"ע (סי' תרע"א ס"ה) תצר (וה"ה

לתשלום גמול.

צ"ב, שהרי אף על חסד שעושים עם המת מקבלים גמול כדאיתא בגמ' ברכות (דף ו' ב) אגרא דהספידא דלוי. וכן אמרינן בגמ' מו"ק (דף כ"ה ב), תניא היה ר"מ אומר טוב ללכת אל בית אבל וגו' והחי יתן אל לבו, דברים של מיתה דיספד יספדוניה דיקבר יקברוניה דיטען יטענוניה דידל ידלוניה. ופרש"י דידל ידלוניה, כלומר מגביהין בהספד למי שמגביה קולו להספד אחרים.

ולפ"ז חסד שעושה עם המתים מקבל על זה שכר, שהרי כל מה שעושה יעשו גם לו.

וכן מצינו בריש מסכת פאה אלו דברים שאדם אוכל פרותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא וכו', ואחד מהם הלויית המת.

תשובה א': ממנו אין מצפה לתשלום ולגבי זה חסד של אמת.

תשובה ב': תשלום גמול בחייו.

תשובה ג': מקבלים שכר על המצוות אבל לא נקרא שעשו לו¹³.

תשובה ד': הקב"ה משיב לו אבל המתים אינם משיבים¹⁴.

צ"ב בלשון רש"י שכתב "שאינו מצפה" לתשלום גמול. ולכאורה היה צריך לומר בפשטות שזהו חסד שאין עליו תשלום גמול, שהרי המתים לא יוכלו להשיב לו כגמולו.

תשובה: גם מתים יכולים לעשות טובה ע"י ברכות י"ח ב' אלא שאין לצפות לזה¹⁵.

פרשת וישב

וישאו עיניהם ויראו והנה ארחת ישמעאלים באה מגלעד (ל"ז כ"ה)

פרש"י, למה פרסם הכתוב את משאם הלוודע מתן שכרן של צדיקים, שאין דרכן של ערביים לשאת אלא נפט ועטרן שריחן רע, ולזה נזדמנו בשמים שלא יזק מריח רע.

וצ"ב, מדוע כתבה התורה שבאו מגלעד, וכי איזה נפק"מ יש בזה¹.

תשובה א': כי לא רצו למכור לסתם ישמעאלים שאולי הם גזלנים ורוצחים² רק אם באו מא"י האמינים.

תשובה ב': גלעד מא"י ובא"י אין מצוי דברים אלו רק בזכות יוסף השיגו דברים אלו³.

פרשת מקץ

וירכב אותו במרכבת המשנה אשר לו (מ"א מ"ג)

הנה כתב המג"א (סימן רמ"ו סק"ב) בשם הבית יוסף, שגם ביו"ט מחוייב אדם בשביתת בהמתו ויש בזה משום מחמר. וא"כ איך רכב יוסף בר"ה⁴.

תשובה א': רכב למחר⁵.

תשובה ב': אין זה בהמתו⁶.

תשובה ג': הגוי הי' המחמר⁷.

פרשת ויגש

אמותה הפעם אחרי ראותי את פניך (מ"ד ל')

צ"ב, דהא אמרינן בגמ' ברכות (דף י"ט א), לעולם אל יפתח אדם פיו לשטן⁸. וא"כ איך אמר יעקב אמותה הפעם⁹.

תשובה א': הכונה לא אמותה רק פ"א¹⁰.

תשובה ב': כבר אמר לו הקב"ה והשיבותיך אל האדמה הזאת שיקבר בא"י א"כ כבר אמר לו הקב"ה שימות.

תשובה ג': הרי בלא"ה סופו למות¹¹.

תשובה ד': ידע שהגיע זמן מיתתו.

תשובה ה': יעקב אבינו לא מת (תענית ה' ב) רק נראה שמת¹².

פרשת ויחי

ועשית עמדי חסד ואמת (מ"ז כ"ט)

פרש"י, חסד שעושין עם המתים הוא חסד של אמת שאינו מצפה

1 עיין רמב"ן, כאשר נשאו עיניהם וראו מרחוק אנשים באים מדרך גלעד, הכירו כי ארחת ישמעאלים היא בגמלים, וידעו כי למצרים ילכו, כי מגלעד יובא הצרי והנכאת, ולמצרים היה דרכם להוליך אותו. ולכן אמר להם יהודה, הנה האנשים האלה מארץ מרחוק, והולכים אל ארץ רחוקה, נמכרו להם כי לא יודע הדבר. ובספר מלאכת הקודש כתב, לפי שגלעד היתה מקום רוצחים כדכתיב גלעד קרית פועלי און, וקמ"ל דאף שהיו מגלעד לא הרעו ליוסף. ובשפתי צדיק כתב, דקמ"ל דאף שבאו מגלעד שהוא מקום רוצחים, אחיו לא חסו עליו ומכרוהו להם. ועיין חנוכת התורה פרשת כי תבוא.

2 צ"ב דהא גלעד מקום רוצחים, וכמבואר בהערה הקודמת, אמנם אפשר שלא נעשתה מקום רוצחים אלא אח"כ עיין רמב"ן (במדבר ל"ה י"ד) שנסתפק בזה, אי גלעד נעשתה מקום רוצחים במשך השנים, או שהיתה כך מאז היתה לגוי. וכמבואר בפרש"י, הנה נס שישמעאלים סחבו דבר זה, לפי שאין דרכם לסחוב אלא נפט וכו'.

3 במהר"ל דיסקין תירץ עפ"י דברי הגמ' בשבת (דף ק"ג ב), כל שבנופו חייב חטאת בחברו פטור אבל אסור, כל שבחבירו פטור אבל אסור בבהמה מותר לכתחילה. וכאן היה מרכבת המשנה בשני סוסים, וקמ"ל באדם דשניים שעשאוהו פטורים אבל אסור, וא"כ בבהמה מותר לכתחילה.

4 וכמבואר בספר הישר, שעשעה המלכותו של יוסף לא היה באותו היום שפנתה את החלומות, דבאותו לילה החזירוהו לבור ואז לימדו גביראל שבעים לשון ורק למחרת המליכוהו. וכע"ז כתבו במושב זקנים לעיל, גבי ויגלה, דאפשר שרק למחר גילה.

5 עיין טעמא דקרא שכתב הרב, דאין בזה משום שביתת בהמתו כיון שלא היתה בהמה שלו וגם הוא לא מוליכה, ואין בזה אלא משום אין רוכבין על גבי בהמה בשבת, וגם היו הרכיבו יתכן שא"כ לירד ועכ"פ אינו אלא איסור דרבנן, ומשום שלום מלכות היקל.

6 וכע"ז כתב בהערה לחידושי המהר"ל דיסקין בשם תלמידו, דכיון שהיו הסוסים של פרעה שוב אינו מצווה על שביתת בהמתו, ומחמר היה הגוי עושה.

7 בעיני יעקב לברכות שם כתב, שדבר זה לא אמר אלא רק בזמן שמידת הדין מתוחה, שאז צריך להקפיד על כך.

8 בספרונו כתב, יהי רצון שאמות בזאת התשובה ולא אוסיף עצב עמה. וכע"ז איתא בספר הישר, אמותה הפעם בטובה. ובבכור שור כתב, התיר עצמו למיתה כלומר איני חושש אם אמות מאחר שהשלים לי הקב"ה כל תאוה לב שראיתני חי. ובמדרש הגדול איתא, ראו הייתי למות באותו הפעם אלולא שלחת לי ואמרת כי עודך חי. ועיין מהר"ל דיסקין שהקשה כן, וביאר שאמר יעקב שעד עכשיו לא היה יכול לכוון בשלימות ובכל נפש כשקרא ק"ש, לפי שהיה בצער על שהבטיחו הקב"ה להעמיד י"ב שבטים ועכשיו חסר. וזהו שאמר ליוסף עכשיו אני יכול לכוון במסירות נפש בשלימות. אמנם עיין במדרש הגדול, תניא ארבעה צדיקים לא הזכיר הקב"ה עליהן והן החזירו על עצמן וכו', ביעקב כתיב אמותה הפעם, השיבו הקב"ה אני לא הכתבתי עליך מיתה ואתה אמרת אמותה הפעם, תשובתך ויקרבו ימי ישראל למות. אלמא היתה טענה על יעקב שאמר כן.

9 וכע"ז השיב הרב במכתב נוסף "לפיכך אמותה הפעם ולא פעמיים". ובמכתב נוסף "הרי כתב הפעם למעוטי". וכפרש"י סבור הייתי למות שתי מיתות בעולם הזה ולעולם הבא שנסתלקה ממני שכנה, עכשיו שעודך חי לא אמות אלא פעם אחת. ובכל יקר כתב, דקודם היו חייו חיי צער ודומה כאילו מת בכל יום מעתה יהיה מעותד אל המיתה רק פעם אחת.

10 עיין בגמ' בתובות (דף ח' ב), דלרבי חייא בר אבא אומר בברכת אבלים רבים שתו רבים ישנו, ולאביי לא יאמר רבים ישנו משום דהוי כפופת פה לטון. ובחת"ס שם ביאר, דפליגי בפלוגתת הרמב"ם והרמב"ן, אי לעתיד לבוא יבולע המתו לצנח ממש ויחיו לעד או לא, דהא איתו לא קאמר אלא רבים ישנו והיינו אחר שיאריכו וירבו כחול ימים, ואין כאן פתיחת פיו לטון. אמנם אביי ס"ל דלא לימא כן, דשמא נזכה לביאת המשיח ולעולם התיקון ויבולע המתו לצנח לגמרי ולא יראה אנשי דורנו כלל [וכע"ז כתב בעיני יעקב לעין יעקב שם]. וכע"ז מובא בסידור תפלה למשה (ברכת אלוקי נשמה), דנשאל הרב מדוע אין באמירת "ואתה עתיד לטלה ממני" משום פתיחת פה לטון. והשיב הרב "כמ"ד (שבת דף ק"ב ב) שעה אחת קודם תחיית המתים הכל ימותו ויחיו מיד".

11 וכיון שאין שייכת בו מיתה, א"כ באמירת אמותה הפעם אין משום פתיחת פה לטון.

12 וכו"כ הפנים יפות, דכל גמול היינו מאותו אדם שעשה לו הטובה והוא משיב לו, וכמו שאחז"ל (ב"ב דף קנ"ו א) במתנה לא לאו דעביד ליה ניח נפשיה לא הוי יתיב ליה מתנה הדר הוי ליה זביני, משא"כ בחסד שעושין עם המתים שאינו מקבל הגמול מן אותו שעשה לו הטובה אלא מאדם אחר, וכי בכל גמילות חסדים אינו מקבל שכר משי"ת כמו בכל המצוות, מ"מ אין זה נקרא גמול כי אם כשמקבלם מאותו אדם עצמו עיי"ש.

13 בתשובה זו השיב הרב על השאלה, מדתן אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה. ועל זה השיב שהכוונה שאין מקבל תשלום גמול מאנשים אלא רק מהקב"ה. וכע"ז השיב הרב במכתב נוסף "לתשלום גמול מאנשים".

14 עיי"ש כמה עבודות ששאלו את המתים, היכן מנוחים כספים שהפקידו אצלם והשיבו להם.

תפילין דר"ת למרן בעל הקה"י

באחד הימים, היה זה כאשר נודע למרן הסטייפלער זצ"ל, שיש לו לרבי אריה תפילין הרב תם, היה מרן בעל הקה"י מגיע לביתו בכל יום להניח את התפילין ר"ת, עד שפעם אחת שאלו רבי אריה, אם התפילין דר"ת כה חשובים עבור הרב, מדוע הוא לא קונה לעצמו תפילין ר"ת ומטריח עצמו לבוא אליו בכל יום להניחם? והשיבו מרן הסטייפלער 'אין לי כסף לקנותם, רבי אריה לא חסך מזמנו ומיד כששמע זאת, הלך לאחיו רבי טוביה זצ"ל להתרימו ממון לרכישת תפילין דר"ת (הסטייפלער הקדיש עבורו מכתב תודה מיוחד על כך) וזירז את העוסקים במלאכת קודש זו וכעבור ג' חודשים בלבד (בזמנים ההם היה זה מהר מאוד) כבר היה למרן הסטייפלער זצ"ל תפילין דר"ת חדשים, ובמשך כל ג' חודשים אלו הגיע מרן הסטייפלער לבית הגר"א בכל יום ויום להניח את התפילין דר"ת. [א"ה. ראה תשובות הגר"ח ח"ב תשו' תתרכ"ה ואילך בענין מעשה זה], בתקופה הזו שמע על כך גם הרב, והלך גם הוא להניחם עכ"פ פעם אחת, באומרו שלפי איזה דיעות בראשונים ז"ל מי שאינו מניח תפילין דר"ת, הרי הוא בכלל קרקפתא דלא מנח תפילין.

חביבות המצוות - מצות מעקה

סיפור נוסף המועיד על חביבותו של הרב למצוות, סיפר רבי אריה בהזדמנויות שונות, להרב לא היה אפשרות לקיים מצות מעקה משום שלא היה לו גג (בשנים ההם), והוא מאוד רצה לזכות המצוה הנדירה הזו, ולכן ביקש מרבי אריה - שגג ביתו היה בנוי מרעפים - להסיר את הרעפים שהיו בגגו, ולהשאיר שם גג שיתחייב במעקה, והוא ישתתף עמו בשותפות ממונית כדי לקיים את מצות מעקה, אלא שעלות הדבר היתה בכסכום של 1,500 לירות, שהיה זה סכום מאוד גדול בימים ההם, ולא היה את די הסכום ההוא, ולכן לא איסתעייא מילתא, רבי אריה הצטער על כך כל ימיו, שלא זכה לקיים רצונו של הרב, אבל מעשה זה מוכיח ולו במעט חביבותו של הרב למצוות, והקשר המיוחד והחריג עם רבי אריה.

הערכתו של הרב לרבי אריה

פעם שאל אחד מבני משפחתו של רבי אריה, את הרב אודות בחור שנאלץ לצאת לעבוד, וגם מסופק בענייני שידוכים, לאחר דין ודברים והוראות מהרב, הוסיף הרב: 'שיקח את רבי אריה שכטר לרב שידע איך להתנהג שם בכל הענין הזה וגם רבי אריה ייעץ לו בענין השידוך מתי לעשות שידוך' ואכן הנ"ל נהיה תלמידו והיה קשור עמו, וחזר להיות אברך יקר.

כאשר יצא שרבי אריה ישב שבעה על מי מבני משפחתו, היה הרב אומר: 'ו' אריה שכטר יושב שבעה צריך ללכת לנחם אותו', והקפיד על כך, גם בשמחותיו של משפחת רבי אריה, היה משתתף הרב ושמחה היתה ניכרת על פניו.

קשריו של רבי אריה עם הרב מצעירותו

הגאון רבי אריה שכטר זצוק"ל, נסתלק לפני שנים מספר, והיה חביב מאוד אצל הרב, כנער היה מסתופף בצילו של החזו"א, ומיני אז נרקם הקשר המיוחד עם הרב, שלא פסק עד ליומו האחרון של רבי אריה.

גם כאשר היה בארצות הגולה, לצורך חיזוק תלמידיו במקומות השונים, היה בקשרי מכתבים עם הרב, אותם הדפיס בספר 'תוספות הרא"ש' על מסכת סוטה, על פי עצתו של הרב, הרב עודד אותו מאוד לעסוק במסכת הזו, ולהשקיע בה ביותר, המכתבים בהם המו"מ נדפסו בספר 'אגרות וכתבים - דרך אמונה', גם את שאר ספריו שיצאו מדרשותיו, היה רגיל להביא בפני הרב.

הרב דופק לפנות בוקר עבור הנביאים

ידועה היתה חביבותו של הרב אודות ספרי הנביאים וכתובים שיהיו על קלף כדת וכדין, וכך נהג עשרות בשנים להקפיד על קריאת ההפטרות מתוך ספר כדין, בשנים קדמוניות לא היו כל ספרי הנ"ך לבית הכנסת, ורצונו עז של הרב היה שיהיו כל הכ"ד ספרים, לצורך כך הוא פנה, להגר"א שכטר זצוק"ל, שהיה ידוע כפה מפיק מרגליות, וביקש ממנו לבוא לבית הכנסת, וקודם קריאת התורה לעורר את הציבור שיתרמו עבור זה, ולא היו אז הרבה מתפללים, הרב ביקש שיתרים מכל אחד, מהמתפללים 500 לירות, וסיכמו ביניהם על שבת מסוימת שהוא יעשה את זה, והנה באותה שבת בשעה ארבע לפנות בוקר, נשמעו דפיקות על דלת ביתו של הגר"א שכטר, כאשר ניגש לפתוח את הדלת, נוכח לראות שהדופק הוא לא אחר מאשר הרב זיע"א שהופיע שם יחד עם שני ילדיו הקטנים, היה זה כאשר עדיין היה גר ברחוב ירושלים, והרב היה גר ברחוב רשב"ם, והיה מרחק גדול ללכת מרחוב רשב"ם עד שם, מלבד זאת ידוע שהרב לא הכיר כלל את רחובות העיר, כנראה את הרחוב הזה הכיר, כי הרי שם היתה ישיבת תפארת ציון, הגר"א נבהל מעט ושאל ושאל את הרב, מדוע הטריח את עצמו כל כך, והרי הם סיכמו ביניהם כבר שהוא מגיע, הרב השיב, שהוא לא היה רגוע ורצה להיות בטוח שידאג להתרים שיוכלו לקנות את הנביאים, כך חזרו וצעדו לפנות בוקר יחד מרחוב ירושלים עד ביהכ"נ לדרמן שברחוב רשב"ם, הגר"א אכן התרים כל אחד מן המתפללים 500 לירות בתשלומים, והיה הצלחה גדולה למעלה מן המשוער.

בביתו של הגר"א שבירושלים, היה לו ארון קטן, וכמין פרוכת היתה מכסה את אשר בפנים, שם היה ספר משלי ושיר השירים על קלף, לשאלת בני משפחתו, מה עושים ספרים אלו אצלו, הוא השיב, שהרי הרב ביקש ממנו להתרים עבור הכ"ד ספרים לביהכ"ס, וספר משלי ושיר השירים התמהמה משך זמן כתיבתם, ולאחמ"כ הביא זאת להרב, הרב שבמשך הזמן מצא כבר תורם בשביל כל הכ"ד ספרים יחד, החליט להחזיר לי זאת.

שיחת התלמידים

שאלה אחת ללא מענה

הכרת הטוב מרובה היה להרב זצוק"ל לאאמו"ר הגאון רבי יצחק מנחם מנדל זצ"ל, בעל כעת שהיה מסייע לו בהשגת ספרים שהין נדרשים לו ללימודיו ולכתיבת חיבוריו. זכור במיוחד כשהביא לו את הספר 'החי והצומח במשנה' בעת שלמד מסכת כלאיים, ואת הספר 'בגדי כהונה' בעת ששקד על כתיבת הדרך חכמה, ועוד כהנה רבות.

בעוה"ר תמו להן למעלה מארבעים ושנים שנה בצילא דמהימונתא, בהילו נרו על ראשונו. חקירה אחרת שמנקרת במוח נותרה ללא - מענה: האם הוא רדף אחר "הזמן" לנצל עד תום כל שבריר מרגעי חייו, או ש"הזמן" רדף אחריו ולא השיגו.

ביטוי מוחשי-ממשי, הדי, אן, אי, היה קרוץ מחומר אחר בבחינת "כי לא מחשבותי מחשבותיכם". מכיון שסיים לכתוב את הספר, נטל את הכת"י ומסרו לידי הרה"ג ר' שמואל ויינשטרויב שליט"א, אשר היו לבו ו"ידי" אמונה למון ז"ל עד בוא השמש, ועליו סמך בכל עניני העימוד והדפוס שתהא תורה מפוארה בכלי מפואר. תא בודד אחד, מכל מליארדי תאי מוחו, לא הסכים לתרום לענינים הטכניים של עיצוב הספר ויפיו, סוג עימוד כזה או אחר, גופן אותיות כאלו או אחרות וכל כיוצ"ב - דברים שנוגסים מלשד המוח של רוב המחברים, כידוע. למחרת היום שמסר את הכת"י להדפסה, כבר טבל במימי הדעת של ספרו החדש. ואם הגיע "המקליד" לשאול על פיענוח כמה תיבות, כבר היה צריך "להכנס" לסוגיא עתיקה.

'איך עשית את זה? בכישוף?'

בכלל, כל "חידושי" העולם היו רחוקים ממנו כגבוה שמים מארץ. באחת הפעמים כשישבתי עם מרן ז"ל על הגהות ותיקונים, הראה לי הערה שכתב על גליון ספריו, שצריך לתקן את לשון ההערה, הכת"י היה זעיר ביותר וביקשני לתקנו, הוצאתי מכיס מעילי "נוזל - מחיקה", ותוך כמה רגעים כתבתי לשביעות רצונו, והראיתי לו את התיקון, והוא השתומם טובא "מה עשית כאן? איך עשית את זה, בכישוף?", נסיוני להסביר ל"הראש שמגיע השמימה" שכיום יש נוזל - מחיקה וכו' וכו', עלה בתוהו.

המוח הגאוני שקלט את חשבונות קידוש החודש, לא קלט מהי מכונת צילום...

בפעמים הראשונות, לפני כמה עשורים, כל פעם שהיה נותן לי שאקח לביתי בירושלים אחד מספריו שהיו מלאים בהערות והוספות, בכדי לסדרם להדפסה, היה חוזר ואומר שאשגיח על הספר כעל בבת-עין, "בדרך אל תניח את הספר מידיך", רק לאחר כמה ימים כשהבאתי לו את הספר בחזרה, לאחר ההעתקה והסידור, נחה רוחו. באחת הפעמים, הצעתי שאקח את הספר כאן בב"ב ברחוב סמוך ואצלם במכונת צילום את כל ההערות שכתב מרן שליט"א על הגליונות, אלא שלא למרבה - הפלא, הראש שביאר ספר "שקל הקודש" על תקופת רב אדא ושמואל, המולד האמצעי והמולד האמיתי, לא קלט "איך אפשר לעשות צילום מספר?!". שום נסיון להסביר איך, לא עלה בידי, "הנה, הבית ריק עתה מאנשים, שב כאן בניחותא, תעתיק את הכל מסודר, מה שלא תבין - שאל אותי".

בס"ד

דעת נוטה

הופיע הספר

כרך שני - בראשית

תשובות רבינו מרן הגר"ח קניבסקי זצוקללה"ה על פרשיות וירא, חיי שרה, תולדות, ויצא מחומש בראשית

נלקט מתוך עשרות אלפי תשובות שהשיב בכתב ידו ונופו על ידו בי"ג נפה

בתוספת מקורות וביאורים בעריכת תלמידי חכמים מופלגים רבני 'שיח אמונה' בראשות בנו הגרי"ש קניבסקי שליט"א

מכון להאזיית ספרי דשכבה"ג מרן זצ"ל קניבסקי זצוק"ל

להשיג בבית מרן זצוק"ל או בחנויות הספרים המובחרות לכמויות: מכון שיח אמונה 03-3077700

מעמד רוחני נעלה בבית מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א ובהשתתפות גדולי ההוראה ורבני הערים והשכונות שליט"א, לייסוד 'שיח ההלכה' לימוד הלכות שבת

מעמד רוחני עילאי לכבודה של תורה, התקיים בימים האחרונים, בבית מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א ובהשתתפות וראשות גדולי ההוראה ורבני הערים והשכונות שליט"א, לייסוד 'שיח ההלכה' לימוד הלכות שבת מידי יום במסגרת מפעל 'שיח התורה' שהוקם על ידי מכון 'שיח אמונה', לטובת נשמת הרב זצוק"ל שהביע את רצונו עוד בטרם כבה נר האלוקים על החשיבות והתועלת שבלימוד קבוע של הלכות שבת בקביעות.

במרכז המעמד הוכרז על הקמת סדרי הלימוד החל מימי החנוכה הבעל"ט, כשעל פי החלטת גדולי ההוראה שליט"א הלימוד יתקיים בספר ה'משנה ברורה' בהספק של עמוד ליום. כאשר יוכן סדר לימוד מסודר להשלמת לימוד הלכות שבת במשך השנה הקרובה, אחר השמטת כמה מהסימנים הנוגעים פחות להלכה למעשה, ובכך יזכו לברכת השבת על ידי לימוד ושינון הלכות שבת החמורות והמצויות.

לטובת תמריץ ללומדים והמשתתפים, יפורסמו אי"ה עם פתיחת התכנית פרטי התמריצים והתגמולים, ללומדים שיעמדו במבחנים שיערכו מידי יום, בתוספת מבחנים מסכמים מעת לעת, על מנת להגדיל תורה ולהאדירה ולחיזוק הלימוד בהלכות שבת.

במעמד הנעלה השתתפו ונשאו דברים, הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א חבר מועצת"ג וגאב"ד רמת אלחנן, הגאון רבי שח צבי רוזנבלט שליט"א רב העיר בני ברק, הגאון רבי יהודה סילמן שליט"א ראב"ד בד"צ בני ברק, הגאון רבי ישראל זיכרמן שליט"א רבה של שכונת ברכפלד במודיעין עילית, הגאון רבי מנחם מנדל לובין שליט"א רבה של שכונת רמת אהרון, בנו של מרן זצוק"ל הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א, חתנו של מרן זצוק"ל הגאון רבי דוד אפשטיין שליט"א, ונכדו של מרן זצוק"ל הגאון רבי גדליה הוניסברג שליט"א.

פתח את המעמד המארח מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א שסיפר מעשה באביו של הגר"י זיכרמן שליט"א, שעודד בעל חנות בחיפה שלא יפתח את חנותו בשבת קודש, והמריץ אותו כי על ידי כך יזכה לקבל הלוואה מהבנק. ומשפט ההמרצה הבודד הזה גרם לאותו יהודי לסגור לצמיתות את חנותו שהייתה פתוחה בשבת ר"ל עד אז.

בהמשך הדברים סיפר מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א מעשה חיזוק שארע עם ה'חפץ חיים' בעת שביקשו ממנו ברכה, ואמר שזכות של שבת זה הדבר שמגן ביותר.

הגר"י זיכרמן שליט"א, העיד בדבריו על כאב גדול ששמע ממרן הגר"י קרליץ זצ"ל על אחד הרבנים שאמר סברא ויצא קולא בהלכות שבת, ואמר שאי אפשר להקל על ידי סברת הלב בלי ראייה ברורה.

בדבריו ברך שהלימוד הזה בבית מדרש של שיח ההלכה, וכמו ששמע מר' בצלאל זולטי, על המימרא 'בן עולם הבא' דהיינו שניכר על הלומדים שיש להם קביעות בכל יום, ואז זה 'הליכות' ולא רק 'הלכות', וזכות גדולה של בית המדרש הגדול הזה של שיח ההלכה, ומחזקים ומתפללים לסייעתא דשמיא.

לאחר מכן הוסיף הגר"י זילברשטיין שליט"א, כי מצוה על כל אדם ללמוד עם בני ביתו בכל שבת שאלות מצויות בהלכות שבת, ובכך להחדיר

בליבם את החשיבות והזהירות הנצרכת בשמירה על הלכות שבת קודש.

בסיום המעמד חתמו גדולי ההוראה שליט"א על מכתב היסוד ל'שיח ההלכה' לימוד הלכות שבת ע"י מפעל 'שיח התורה'.

במסגרת סדרי הלימוד בהלכות שבת החל מחנוכה הבעל"ט, יתקיימו מבחנים יומיים בטלמסר של 'שיח התורה' שמספרו 03-3085000, וכן בעמדות 'נדרים פלוס' בחיפוש המוסד 'שיח התורה', שם גם יפורסמו הפרטים המלאים עם הפעלת התכנית.

מהנעשה והמתחדש בעניני דיומא

שמחה של מצוה לרגל הופעת הכרך השני על חומש בראשית של ספר 'דעת נוטה' מתוך רבבות תשובות הרב זצוק"ל

כהמשך לכרך הראשון על חומש בראשית שיצא לאור בחיי חיותו של הרב זצוק"ל, יצא בימים אלו בהוצאת מכון 'שיח אמונה', הכרך החדש מסידרת 'דעת נוטה' על חומש בראשית, אלפי עמודים מתשובות הרב זצוק"ל על פרשיות וירא, חיי שרה, תולדות, ויצא, עם מקורות וביאורים שנערכו על ידי רבני 'דעת נוטה' שזכו לקבל את הדרכות הרב זצוק"ל במלאכת הקודש ניתן להשיג את הספר בבית הרב זצוק"ל, בחנויות הספרים המובחרות, או בפניה למכון שיח אמונה 03-3077700.

לזיכוי הרבים, ובאדיבות מכון 'שיח אמונה' מתקיימת חלוקה מצומצמת בחינם להכילי התורה והשיבות. ניתן לפנות לבית הרב זצוק"ל.

שדרוג ההגרות ב'שיח התורה': לאור הגידול המבורך והעלייה הלומדי מפעל 'שיח התורה', ולתועלת הלומדים שודרגו ושוכללו סדרי הזכיות בהגרות המתקיימות בין הלומדים בכל יום ויום, וכפי המפורש מתוך הערכה מיוחדת ודגש על הלומדים הממשיכים לאורו ובדרכו של הרב זצוק"ל.

לומדי מסלולי 'בדרכו' ומסלולי ה'ירושלמי' ישתתפו בהגרלה יומית על סך 1000 ש"ח וב-5 הגרלות נוספות על סך מספרי הרב זצוק"ל. לומדי מסלולי 'בתורתו' ו'משנתו' ישתתפו בהגרלה יומית על סך 300 ש"ח, וב-3 הגרלות נוספות על סך מספרי הרב זצוק"ל. ולומדי ומשתתפי מסלולי 'לעילוי נשמתו' ו'כנהגתו' ישתתפו בשתי הגרלות יומיות, הגרלה לגברים על סך 100 ש"ח, והגרלה לנשים על סך 100 ש"ח, כמו כן יכנסו ל-2 הגרלות נוספות על סך מספרי הרב זצוק"ל. כל הזכיות הכספיות מתקבלות בתווי קנייה.

יצוין, כי שמות הזוכים ב-91 הגרלות השבועיות, מתפרסמים מידי שבוע בשלמטר של 'שיח אמונה' ובעמדות 'נדרים פוליס' כשהזכיות מחולקות בבית הרב זצוק"ל ובמוקדים מיוחדים ברחבי הארץ.

כשאפתו ורצונו בכל חייו של הרב זצוק"ל, התקיים במעונו ועל שולחנו השורה מעמד נעלה לכבודה של תורה לרגל פתיחת מסלול לימוד הירושלמי בסדר דף היום, כפי שנתייחד על ידי גדולי הדורות, ולעורר את חשיבות הלימוד הקבוע בתלמוד הירושלמי.

המעמד התקיים בהשתתפות חתני הרב זצוק"ל הגר"י קולדצקי שליט"א, הגר"ז ברורנת שליט"א, והגרא"ד אפשטיין שליט"א, ובנו של הרב זצוק"ל הגר"ש קניבסקי שליט"א, כשבנוסף נשאו דברים במעמד הגר"א מן שליט"א, הגר"ש"א שטרן שליט"א ונשיא 'דרשו' הרה"ג רבי דוד הופשטער שליט"א.

לרגל תחילת המחזור החדש בלימוד דף היום בירושלמי, מפעל 'שיח התורה' שהוקם ע"י מכון 'שיח אמונה' מקיים סדר לימוד ומבחן יומי בדף היום בירושלמי, לפי מהדורת 'עז והדר' שהוציאו את הירושלמי במהדורה חדשה על ביאורו של הרב זצוק"ל, כשהשתתפים במסלול החדש בירושלמי נכנסים להגרות היומיות הקבועות של 'שיח התורה'.

במעמד השתתפו ראשי ארגון 'דרשו' שפתחו מבחן חדש מיוחד בהספק הלימוד בדף היום בירושלמי, אשר הלומדים בו ועומדים בהצלחה בכור המבחן זכאים לקבלת מילגה חודשית לפי כללי 'דרשו'.

מעמד פתיחת לימוד דף היום בירושלמי במעונו של הרב זצוק"ל. צילום: דוד זר

מראות הוד משולחנו של הרב זצוק"ל בימים אלו

הגר"ש קניבסקי שליט"א בסיום כתיבת אותיות לספר התורה שהוכנס לבית החולים הדסה

מעמד סיום הלימוד היומי בספר 'ארחות יושר' ע"י מכון 'מדובבי שיח' ובסיוע מכון 'שיח אמונה' לטובת נשמת הרב זצוק"ל התקיים בישיבת 'בית מדרש עליון' בברכת רבינו מרן ראש הישיבה הגר"ג שליט"א, ובהשתתפות ראשי הישיבה שליט"א, הגר"ח"פ ברמן שליט"א מראשי ישיבת פוניבז' ובנו של הרב זצוק"ל הגר"ש קניבסקי שליט"א.

מכון 'שיח אמונה'

להאדרת ספרי מרן רשכבה"ג הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

טל: 03-30-77700 < פקס 072-2606425

טלמסר לשמיעת שעורי הירושלמי

מהגאון רבי יצחק שאול קניבסקי שליט"א

ולהשתתפות בסדרי 'שיח התורה'

03-308-5000

להרשמה לקבלת העלון se3077700@gmail.com

לע"נ

הגה"צ רבי נח בן רבי ישראל חפץ זצ"ל
ורעייתו מרת שדה דינה ע"ה
בת הגה"צ רבי אליהו מאיר קובנר

ת נ צ ב " ה

גיליון מס' 498 פרשת וישב
תשפ"ג שנה אחת עשרה

גליון זה יוצא לע"נ
ר' משה יהודה בהרה"צ ר' יוסף יצחק ז"ל
נלבי"ע כ"ב כסלו תשנ"ו
וזו' מרת אסתר בת הרה"ח ר' דוד נתן ע"ה
נלבי"ע ט"ו כסלו תשס"א
חנה פערל ע"ה בת ר' בנימין ביניש נ"י
נלבי"ע ז' כסלו תשמ"ח
תנצב"ה

דברי שי"ח

ממרו רשכבה"ג שר התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל

מקור שי"ח

"בהלכות חנוכה"

- א. רבינו זצלה"ה היה נוהג כידוע כפי מנהגי מרו החזו"א זצ"ל, וכמוכן שהדליק נרות חנוכה כמנהג החזו"א שלכאורה שונה הוא מהמבואר במ"ב (סי' תרע"ב סק"א) ואמר רבינו שהחזו"א אחז לעיקר דינא כמו שכתב המ"ב ע"פ דעת הגר"א ז"ל בביאורו לאו"ח שזמן ההדלקה עם תחילת השקיעה, אלא דכיון שעדין האור רבה בחוץ ושרגא בטיהרא מאי אהני, מאחרין ההדלקה בעשרים דקות, והעירו שכן מבואר בדברי הגר"א בביאורו ליר"ד (סי' רס"ו סק"ז) שבחנוכה מדליקים בתחילת בה"ש שהוא צאת הכוכבים [ודלא כמו שכתב בביאורו לאו"ח], ושוב נמצא כן להדיא בהנהגות הגר"א בכת"י, וכן ציין רבינו בכתביו שבמעשה רב ותוס' מע"ד איתא שהדליקו אחר השקיעה קודם צאת הכוכבים.
- ב. ואמר רבינו ז"ל שגיסו הגר"ש ברזם זצ"ל אמר בטעם מרו זצ"ל באופן אחר, דכיון דלכל הדעות אם הדליק מפלג המנחה יצא, על כן כיון להדליק בזמן זה, כדי שיעלה לכל הדעות [דהיינו שיטת רבינו תם], ועפ"ז הורה רבינו שכיון שבזמן זה יוצא לכולי עלמא, ליכא בזה אל תיטוש לשנות ממנהג אבותיו למנהג מרו ז"ל, והרי מכל מקום צריך להשאיר שמן בנר כדי שישאר דלוק חצי שעה אחר צה"כ.
- ג. עוד שמעתי מרבינו זצוק"ל שמשך זמן ההדלקה לכתחילה הוא עד חצי שעה אחר צה"כ, ואין חילוק בזה בין שבת שאר הימים, ולכן מזדרזים ומקדימים להתפלל ערבית במוצאי שבת ארבעים דקות אחרי השקיעה, וכ"ה בכתביו רבינו מהנהגות החזו"א: במוצ"ש חנוכה היו מזדרזים בתפלת מעריב ומקדימין קצת, (יותר מכל מו"ש שהי' מאחר קצת יותר), גם לא אמרו ויתן לך שלא לאחר זמן הדלקה (וכ"ה במעש"ד סי' רל"ז). וכן הורה לי שבמוצאי שבת חנוכה אזדרז להתפלל במניין סמוך לביתי, אף שהייתי רגיל כל השנה להתפלל עם רבינו זיע"א ברוב עם, שהי' רחוק כעשר דקות מביתי.
- ד. והנה ידוע ומקובל מנהג מרו הגר"ז (וכפי שנתבאר בקו' חנוכה ומגילה להגר"א טורצ'ין ז"ל) להדר במשך שיעור זמן ההדלקה, כיון שברמב"ם (פ"ד מחנוכה ה"ה) כתב שזמן ההדלקה הוא חצי שעה או יתר, ודייק מזה שאם יתאחר זמן העוברים ושבים יש להשאיר דלוק עד שיכלו רגליהם, וכיון שבזמנינו עם המצאת החשמל, יש עוברי דרכים עד שעה מאוחרת, יש להניח שמן שיספיק לדלוק כל אותו הזמן, ושמעתי מרבינו שמי שמהדר בזה ומדליק עד שעה מאוחרת אין בו משום בל תשחית, ולדבריהם חשיב גם כן הוקצה למצותו השמן שנשאר בשיעור הזה.
- ה. אמנם רבינו זצלה"ה גליא לדרעיה בהוספות שבסוף ספרו קרית מלך (הוצאה רביעית), והביא מתשובות הגאונים באוצר הגאונים שבת סי' ס"ה שיעור שעה או חצי שעה, ואמר שאפשר דלזה כיון הרמב"ם, וביאר כוונתו דהיינו שאפשר להדליק אף יותר מחצי שעה וא"צ לדקדק על השיעור. ובאמת יש לפרש כן דברי הרמב"ם, על פי חידוש נפלא שישד רבינו גאון ישראל ז"ל (בבה"ל פ"ג משמיטה ויובל ה"ג), שנטע כלל בספר היד החזקה, דכל מקום שכותב מספר, שלא נטעה שהוא בדוקא לא פחות ולא יותר, דרך רבנו לכתוב או יתר, אף על פי שאין כאן טענה במה לטעות, וכן מצינו בהרבה מקומות ומונה שם מקומות הרבה ומסיים, וכ"ה ג תמצא בספרי רבנו לרוב.
- ו. ושמעתי מרבינו זצ"ל, שכיון שבשולחן ערוך לא הזכיר שהוא יותר מחצי שעה, אם כן אין בזה נ"מ למעשה, [רק שי"א דאם לא הדליק תוך הזמן יכול להדליק אחר"כ בברכה כ"ז דלא כלו ריגלא דתרמודאי שבזמנינו, ומ"מ ברכת הרואה אינו מברך אחרי החצי שעה]. ואף בימינו נשאר התקנה של חצי שעה, ושיעורה קבוע ולא זמנית, וכך נהג מרו החזו"א והי' מכבה הנרות אחר שיעור חצי שעה, ובכתביו רבינו מהנהגות החזו"א: כשעבר חצי שעה אחר צה"כ הי' מכבה הנרות, חוץ מלילה האחרון שהיו דולקים עד הסוף, (ועי' סי' תרע"ב ס"ב ומ"ב סק"ו וסי' תרע"ז ס"ד), (וכ"כ בערוך השלחן סי' תרע"ב ס"ט שנהגו לכבות) עכ"ל, וכן היה רבינו מכבה הנרות בחזירתו מבית הכנסת.

מדור זה מוקדש לע"נ א"מ הרבנית ברכה רבקה ב"ר שלמה אריה רוזנברג הכ"מ

לכל ידידי היקרים קוראי ולומדי הגליון "דברי שי"ח"

ב"ה ובסייעתא דשמיא גדולה הנני עומד בפני ההוצאה לאור של הכרך הראשון של הספר שרבים ציפו לו "דברי שי"ח", ונתרו עדין כמה אפשרויות הנחצה בספר זה, ממון רב הושקע בהגהה בעריכה ובעימוד למען נוכל להציא דבר נאה ומכובד לכבודה של תורה בואו והיו שותפים בספר חשוב זה לע"נ הטהורה של רבינו מרו שר התורה ותזכו שיהיו שפתותיו דובבות ויהיה למליץ יושר לכל השותפים בהפצת דברי תורתו, ניתן לפנות למס': 053-3145900
בברכת חנוכה שמה יצחק גולדשטוף

להצטרפות לרשימת מקבלי הגליון במייל ניתן לשלוח בקשה לכתובת: divreysiach+subscribe@googlegroups.com

ניתן לתרום ולהקדיש ע"ג הגליון לע"נ, לרפואה ולהצלחה וכד', נשמח לקבל עובדות, הנהגות, וש"ת מרבינו.

שָׁנִים קְדָמוֹנִיּוֹת

על גזולי הדורות

זריעה מיוחדת

לזכרו של מרן הגראי"ל שטינמן זצוק"ל בעל 'אילת השחר'

בצילו של מרן החזון איש

ההיכרות הראשונה של רבינו עם רבי אהרן ליב שטינמן היתה כבר בבחרותו, וכך סיפר לימים: זכרוני כשרבי אהרן ליב היה מגיע אל החזון איש מ'כפר סבא', והחזון איש יצא מגדרו לכבדו, ואף ליווה אותו בצאתו עד דלת הבית.

לימים, רשם רבינו ב'קונטרס הזכרונות' שלו הוראה מענינת שקיבל מרבי אהרן ליב ששאל את מרן החזון איש, וזה לשונו: הרא"ל שטינמן נ"י שאל, אם מותר לומר בקופת חולים שמרויחים פחות ממה שמרויחים באמת, והשיב שאסור ונתן לו עיצה שיתנה עם הנהלת הישיבה שנותנין לו משכורת פחות והשאר נותנים לו בתורת מתנה ואז יוכל לומר שמרויח פחות עכ"ל.

תמונה מרתקת של האחים הגאונים בניו של מרן הגראי"ל בביקור חיזוק בעיר ילדותם 'כפר סבא' ומשוחחים עם תושב המקום. נראה עוד: רבי ישראל גולדברג, מחבר ספרי 'כאיל תערוג'

בבית הכנסת לדרמן

היכרות נוספת שהייתה בהמשך בין הגראי"ל לבין רבינו היתה מתפילת שחרית כ'ותיקין' בשבת.

אחרי הסתלקותו של מרן החזון איש, חזר הבית אל בעליו ולא היה בו שוב שימוש. בסייעתא דשמיא הציע אז ר' יחיאל לדרמן, מרחוב רשב"ם, למתפללים הקבועים כמו רבינו, הרב י"א וולף, רבי דוד קורלנסקי, רבי בן ציון מינקוביץ, רבי בינוש פינקל, וכמדוד' ר' גדלי נדל, שיש לו בית בין שני קומות, והוא נודב את הקומה התחתונה לייסד מניני תפילה בכל ימות השבוע ובשבת.

ההצעה היתה במקומה ואכן נוסד מנין מצומצם אך קבוע, לותיקין מידי יום ביומו. בשבת בבוקר, כשרבי אהרן ליב לא היה משועבד לסדרי הישיבה, הוא עורר משנתו את ילדו הצעיר רבי שרגא, וחד צעדו כברת דרך ארוכה עד לבית הכנסת לדרמן. רוב הדרך היתה שוממה ומלאה בחול מדבְּרֵי ועצי אורן לרוב, ורק מרחוק נראו קצת בנינים.

כך התפללו יחדיו באותו מנין במשך כמה שנים.

נוסף על זה, בראש השנה ויום כיפור היו רבי אהרן ליב ורבינו והרבה מתלמידי החשובים של מרן החזון איש מתפללים יחד במנין שהתקיים אז בהיכל 'כולל חזון איש'.

רבינו עם מרן הגראי"ל בשמחה משפחתית. נראה גם בימין רבי יעקב גלינסקי

בשמחות המשפחתיות

הקשר בין רבינו לרבי אהרן ליב הלך והתהדק, וכשערך רבי אהרן ליב שמחה בביתו לבנו הגאון רבי משה (סיון שנת תש"כ) הגיע רבינו להשתתף, כשהוא מביא עמו מתנה את החיבור 'שיעורין של תורה' ו'חיי עולם' מתנה מאביו מרן בעל הקהילות יעקב. גם שנתיים לאחר מכן כשנערכה שמחת הבר מצוה לבנו השני של רבי אהרן ליב, הגאון רבי שרגא, באולם שעל ידי בתי אבות בפוניביז', הגיע רבינו מצויד במתנה יקרה, ספרו 'ברייאת דמלאכת המשכן' דורון דרשה לחתן הבר מצוה.

לימים סיפרה הרבנית קניבסקי ע"ה, כי טרם צאתו של רבינו לבר מצוה הוא חיפש אחרי ספר מחיבוריו כדי להעניק אותם לחתן הבר המצוה, והיא שאלה אותו "וכי לא ראוי לכוזה משפחה חשובה לקנות ספר מכובד בחנות?"

רבינו 'לא נשאר חיב' והשיב: בעיני, הספרים שעמלתי לחבר אותם הם הכי יקרים לי...

גם שמחת האירוסין שערך רבי אהרן ליב בביתו לביתו הגדולה, מרת רחל ברלין, (ט"ו בשבט תשכ"ה), הגיע רבינו מלווה באביו מרן הקהילות יעקב לשמחה לכבד את בעל השמחה.

בשמחת נישואי רבי זאב ברלין לבתו של רבי אהרן ליב, הנראה עומד לידו

בקשרי השידוכין

בשנת תשל"א נעשה רבינו מחותן עם הגראי"ל שטינמן. בתו הבכורה של רבינו, נישאה בשעה טובה לבנו של רבי אהרן ליב, הגאון רבי שרגא שליט"א.

רבי אהרן ליב התבטא אז בפני בנו ואמר כי 'רבי חיים מעולם לא אמר דבר עקום'.

רבי שרגא שטינמן מדליק נרות חנוכה בבית אביו ובמקומו, כאשר דש בגדו קרוע, שעות ספורות אחרי שהסתיימה ההלויה הענקית של רבי אהרן ליב

להפסיק בשמונה עשרה

סיפר רבינו שפעם שאל את רבי אהרן ליב האם נכון להפסיק באמצע שמונה עשרה כדי להעיר לילדם שיתפללו כראוי, וענה לו שלא לעשות כן.

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

🏠 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי 'קהילות' ו'נדרים פלוס' בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 שלוחה-4310

דאגה לבריאות

סח רבי שרגא שטינמן בן הגראי"ל: היו שנים שלצורך הבריאות של אבי, היה קל לו יותר לעיכול 'צנימים' (דהינו לחם אפוי בתנור באופן חזק יותר), דא עקא, מכיון שאצל הורי לא היה תנור אפיה, ממילא זה לא היה בר ביצוע לעשות שם צנימים. הרבנית קניבסקי ע"ה שמעה מזה, ובלבה לב הרחום - מיד נרתמה לעזור. כל שבוע כשהיתה אופה חלות לשבת, היתה אופה שני חלות נוספות עבור אבי, ואופה את זה ומיד אחרי האפיה היתה חותכת לפרוסות ומכניסה שוב לתנור לעשות מזה צנימים, ואח"כ היתה שולחת את זה אל ביתו.

הכרת הטוב מרובה היתה לאימי ע"ה עבור זה, לכן היתה מחפשת הזדמנות להשיב טובה. מידי פעם לפני חגים וכדומה היתה קונה איזה כלים כגון כוסות או משהו דומה להכיר טובה להרבנית קניבסקי ע"ה, פעם קנתה מעיל חורף מחמם לבנו של מרן הגר"ח (ר' שאול) שלמד אז בישיבה, גם בשמחות שנערכו אח"כ במשפחה לפעמים קנתה משהו ואבי זללה"ה היה כותב ברכה לשמחה.

תרנגול הודו

נשאל רבי שרגא שטינמן בנו של הגראי"ל, האם היו אוכלים בבית אבי' תרנגול הודו, וענה: לא אוכלים, מחשש שאין על זה מסורת, אבל לכאורה אולי אין ראוי לפרסם את זה כי אולי זה לא הוראה לרבים, בפרט שיש אגרת מאבי החזו"א שאין להחמיר בזה (נדפס בספר שערי תבונה במשפחת רם). ומרן הגר"ח היה משתמש בזה תמיד עד שאני נישאתי ואז הרבנית בת שבע ע"ה, שמעה שאני אוכל את זה אז הפסיקו עם זה בשבילי ואח"כ כבר הפסיקה לגמרי.

במסיבת חנוכה לתלמידי ישיבת פוניבז' לצעירים מימין לשמאל: רבי משה ברנשטיין, רבי ראובן מלמד, רבי אהרן לייב, רבי שמואל איינשטיין, והבחור ר' ישראל אדלשטיין (נואם).

הידור מצוה עד שליש

כתב באילת השחר (ב"ק דף ט' ב') דמה שאמרו בגמרא שעל הידור מצוה יש להוציא עד שליש מנכסיו, היינו לגבי הוצאת ממון, אבל על טירחא להשתדל שיהיה אתרוג מהודר ביותר שאפשר, לכאורה מחויב להשתדל ככל האפשר, ורק להוציא ממון הגבילו עד שליש, ולפי זה כותב שם חידוש: שמי שמברך על אתרוג של אחר, עליו לטרוח לחפש אחרי מי שיש לו את האתרוג המהודר ביותר עיי"ש 1. ורבינו (סוכות תשנ"ט) הזכיר את דבריו, ואמר שמסתבר שגם בהילוך עבור האתרוג יש גבול לטירחא, וגם בזה יש שיעור 'עד שליש' ולא מחויבים לילך הרבה יותר.

1. בענין זה: כאשר קיבל לידי מרן בעל הקהילות את הספר אילת השחר בבא קמא בפעם הראשונה, והגיע לחידוש זה, הוא נבהל מאוד כי יוצא על פי דבריו שאדם מחויב לטרוח בלי גבול כדי לקנות אתרוג נאה, אך המשיך לעיין וראה שם בספר שמחלק בין מי שמברך על אתרוג של עצמו שאין מחויב לטרוח לברך על הכי מהודר, לבין מי שמברך על של אחרים, ונחה דעתו.

זה מתאים לרבי אהרן ליב....

סיפר בן רבינו, רבי יצחק שאול: בעת שלמדתי עם אבא את סדר הש"ס מידי יום ביומו, בפעם הראשונה היה זה בלי תוספות, אך בפעם השניה למדנו לאט יותר, ועם כל התוספות, ומידי פעם כשעלו הערות שונות בסוגיא הוא היה מציין למפרשים שונים. היו סוגי הערות שהיה משיב עליהם "זה מתאים שרבי אהרן ליב בספר יעמוד עליהם" ואכן כשהיינו פותחים אחרי זה את ספר 'אילת השחר' בדרך כלל הוא היה עומד על השאלה... והיו הערות שאמר 'מסתמא שרבי מיכל יהודה כבר שואל את זה', ובאמת בספר מנחת יהודה היתה מופיעה ההערה....

הלך לשמוע את שיחות המוסר

תקופה מסוימת אחרי שנוסדה ישיבתו 'גאון יעקב' בבני ברק, החל הגראי"ל למסור בה גם שיחות מוסר, במוצאי שבת קודם תפילת ערבית. רבינו שמע כי השיחות מעוררות מאוד ורצה לשמוע מהן, אבל מכיון שזה היה בדיוק בזמן תפילת ערבית הראשונה בבית הכנסת, לא רצה להפסיד, ומכל מקום פעם אחת התאמץ והלך לשמוע אותן.

ואח"כ חזר קצת מאוכזב, כי אמר שרבי אהרן ליב דיבר בקול נמוך ולא הצליח לשמוע כלום...

אבל כשיצא לאור החוברת הראשונה של שיחות המוסר 'מפיקודך אתבונן' שמח רבינו מאוד ועיין בכלו, וגם בספרים הבאים ('ימלא פי תהלתך' שיצאו בשנים שאחרי כן, עין בהם בהנאה רבה.

רבינו עם רבי אהרן ליב בבר מצוה לרבי יוסף ברלין בחדר האוכל של ישיבת גאון יעקב - אלול תשמ"ו

הערכתו של רבינו כלפיו

פעם נשאל רבינו, מי נקרא בדורנו 'מופלג בחכמה'? וענה, מרן הרב שטיינמן. (מפנסקי רבי שלמה קרליבך).

הערכתו של רבי אהרן ליב

סיוע לחג

סיפר רבי א"ש קרליץ רבה של בית הכנסת 'הליגמן': שזוכר במשך מספר שנים, שהגראי"ל שטינמן היה מוסר בידו סכום כסף לפני יום כיפור, וביקש שאמסור את זה לאבי מרן רבי ניסים קרליץ, כדי שהוא יוסיף למילגת חג של הגר"ח קניבסקי לפני סוכות. באותם שנים רבינו למד בכלל 'חזון איש' בעניות מופלגת, ורבי אהרן ליב שיידע מכך, חיפש עוד זכויות ליום הדין ובחר בדרך הזו.

רבי אהרן ליב בסדנאות בערוב ימיו

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

🏠 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשירי "קהילות" ו"נדרים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובהיפוש 'דברי ש"ח', או בטלפון:

נדרים פלוס 03-7630585 - שלוחה-1586

קהילות 073-2757000 - שלוחה-4310

בהנהגת הדור

על הרדיפות מצד העסקנים

כאשר נחלש מרן הגרא"מ שך עברו מאליהם ראש ישיבות ופרנסי הכלל, עסקנים ומנהלי מוסדות אל מעונו של רבי אהרן ליב. במקביל בתקופה ההיא החלו רדיפות נוראות מצד עסקנים שלא ראו בעין יפה את פריחתו הציבורית, והם החלו לתלות בו בוקי סריקי ולהפיץ אודותיו כזבים שונים, כשבין השאר הם תולים בו הוראות שונות שלא היו ולא נבראו. נהגו המקורב של רבי אהרן ליב, רבי יצחק רוזנגרטן, שראה מקרוב את מסע הרדיפות וההשמצות שעובר רבי אהרן ליב, כאב את הדבר מאוד, ונכנס באחד הימים אל מעונו של רבינו, היה זה בשלהי שנת תשנ"ט, כאשר אז עמד מסע ההכפשות גדול נגד רבי אהרן ליב מלווה בהפגנות וכרוזים של "רבנים" שונים מחוגי "קנאים".

הוא סיפר בקצרה לרבינו את הרדיפות הנוראות ואחד הנוכחים בחדר אף הציע שאולי רבינו יכנס לרבי אהרן ליב לעודד אותו. רבינו ביטל את ההצעה, ואמר בפשיטות גמורה "אין שום עיצה נגדם. רק צריך לדעת, מי שמקבל על עצמו את האחריות של כלל ישראל, זה מפני שכך נתנו לו מהשמים, ועליו לדעת כי הוא מוכרח לסבול! זה לא הולך אחרת! כתוב

בגמרא שאפילו מי שנתמנה לגבאי צדקה, עליו לדעת שזה רק אם הוא מסכים שיקללו אותו, ורק משהסכים, נתמנה לגבאי צדקה. ככה זה הולך, עם כל הנאמנים על הציבור. יש על זה שכר מיוחד!

ואחרי שניסו להפציר שוב שיכנס אליו, נענה: עם ר' אהרן ליב עצמו קשה לי לדבר על זה. הוא צריך להגיד לי ולא שאני יאמר לו... אבל אני יכול לשלוח את חתני ר' שרגא, שהוא בנו שיאמר לו שיידע שיש לו שכר גדול. בלי נדר אעשה את זה. ואכן כעבור כמה ימים קרא רבינו לרבי שרגא שטינמן ואמר לו: תמסור לאביך שלא יירא ולא יפחד כי כן הוא הדרך וכדאי ברש"י במדבר י"א י"ב ואומר ויצוום אל בני ישראל על מנת שיהיו סוקלים אתכם ומחרפים אתכם, ועי' בספרי שם.

רבי יצחק רוזנגרטן אצל רבינו

כשחזרנו מכרמיאל בנר א' דחנוכה רבע שעה לפני השקיעה הסתפק רבינו היות ולא אכל מהבוקר, האם למנות שומר על הדלקת נרות חנוכה ולאכול עכשיו, או שימתין להדלקת נרות ויאכל אחר הדלקתם, אולם אז יצטרך להשים שומר לקריאת שמע. ודנו לפניו שקריא"ש דאוריתא וא"כ אולי לא כדאי להכנס לחיוב קריאת שמע. השיב רבינו שמ"מ נר חנוכה הגם שהינו דרבנן חמיר, שצריך למכור בגדיו להשיג שמן וכמו שד' כוסות אע"פ שזה דרבנן, מ"מ חמיר. ואמרו לו הרי מרן אוכל כמה חתיכות תפוז"א ואי"ז סעודת קבע. ואמר שאצלו זה כבר נהיה קבע.

מצו"ב תמונה שרבינו חלוש ותשוש מהדרך ממתין על יד הנרות מחכה לזמן הדלקתם.

ליצירת קשר: ✉ ig0533145900@gmail.com

🏠 רבי יהודה הנשיא 52 בני ברק

☎ 053-3145900 📠 077-2092005

ניתן לתרום גם במכשיירי "קהילות" ו"נדורים פלוס" בבתי הכנסת,

יש ללחוץ על לחצן 'קופות נוספות' ובחיפוש 'דברי שי"ח', או בטלפון:

נדורים פלוס 03-7630585 שלוחה- 1586

קהילות 073-2757000 שלוחה- 4310

ארבעה צריכים חיזוק (ברכות לב:) – שיתחזק אדם בהם תמיד בכל כחו (רש"י)

• שיחת רשכבה"ג מרן ראש הישיבה הגר"ג אדלשטיין שליט"א •

והלכת בדרכיו – להתרגל במידות טובות

שינוי בפרקי אבות (ב, ח) חמישה תלמידים היו לו לרבן יוחנן בן זכאי, ואלו הן: רבי אליעזר בן הורקנוס, ורבי יהושע בן חנניה, ורבי יוסי הכהן, ורבי שמעון בן נתנאל, ורבי אלעזר בן ערך.

ומובא שם (משנה ט"ו) שרבי יוחנן אמר להם: צאו וראו איזוהי דרך טובה שידבק בה האדם, מה היא הדרך הטובה שראוי לאדם להידבק בה. ויש לפרש 'דרך טובה' דהיינו מידה טובה, 'שידבק בה האדם' שכל הזמן תהיה ההנהגה לפי המידה הטובה הזו, ויהיה דבוק בה כל הזמן. ומוזכרים שם כמה ענייני מידות טובות, כפי שיבואר להלן.

והנה אם מידות טובות אלו כבר היו קיימות בטבע של האדם, אם כן הרי זהו כבר הטבע שלו, ולא היה צריך להידבק בהן במיוחד, ומלשון המשנה מבואר שאף אם אין זה הטבע שלו, מכל מקום צריך להידבק ולהרגיל עצמו במידות אלו, עד שההרגל נעשה לו כטבע, וצריך שיתרגל שהנהגה תהיה כל הזמן בשלמות לפי המידות הטובות האלו.

ובאמת יש להקדים מה המקור לזה, ומדוע אדם צריך להשתדל שיהיו לו מידות טובות, עם הנהגות לפי המידות הטובות.

ומסתבר שהמקור לזה הוא ממה שנאמר (דברים כח, ט) 'והלכת בדרכיו', ואמרו חז"ל (עין שבת קלג, סוטה יד) מה הוא רחום אף אתה היה רחום, מה הוא חנון אף אתה היה חנון, הרי שיש מצוה על האדם ללכת בדרכיו של הקב"ה, והיינו להתנהג בהנהגה של מידות טובות כמו הקב"ה, וזה נקרא 'דרכיו', הנהגות של מידות טובות.

איזוהי דרך טובה שידבק בה האדם

ועל זה אמר רבי יוחנן בן זכאי לתלמידיו צאו וראו איזוהי 'דרך' טובה שידבק בה האדם, שיהיה דבוק, שכל הזמן תהיה הנהגתו לפי המידות הטובות האלו, ובזה יקיים מצות והלכת בדרכיו.

ומובא בפרקי אבות שם מחמשת תלמידיו של רבי יוחנן בן זכאי, שכל אחד מהם השיב תשובה אחרת לשאלתו, והזכיר מידה טובה אחרת שראוי להידבק בה. ותחילה מובא מרבי אליעזר שאמר 'עין טובה', והיינו מידה טובה לפרגן לשני, שישמח במה שיש לשני דברים טובים, שמחה במה שהשני מרגיש טוב.

רבי יהושע אומר 'חבר טוב', והיינו גם כן מידה טובה, להיות חבר טוב לשני, להתחבר איתו, ולעזור לו, ולתת לו הרגשה טובה. רבי יוסי אומר 'שכן טוב', והיינו גם כן שהוא יהיה שכן טוב לשכניו, שתהיה לו הנהגה טובה עם השכנים, שגם השכנים ירגישו טוב איתו. [וכן פירש רבינו יונה: "רבי יהושע אומר חבר טוב – להיות חבר טוב לאיש אחר לאשר לבו חפץ ולהרגיל עצמו שתהא רוח אחרים נוחה הימנו. רבי יוסי אומר שכן טוב – שיהא בעצמו שכן טוב אל כל שכניו", עכ"ל].

הרואה את הנולד והיפוכו לווה ואינו משלם

רבי שמעון אומר 'הרואה את הנולד', ויש להתבונן מה ההנהגה המיוחדת בזה, ומה המידה הטובה לראות את הנולד.

ונראה בזה, כי הנה להלן במשנה שם מובא עוד, שרבי יוחנן אמר להם גם צאו וראו איזוהי דרך רעה שיתרחק ממנה האדם, וכל אחד השיב ואמר את ההיפך של הדרך הטובה שאמר קודם: רבי אליעזר אומר עין רעה, רבי יהושע אומר חבר רע, רבי יוסי אומר שכן רע, רבי שמעון אומר הלווה ואינו משלם.

ומבואר כי ההיפך של הרואה את הנולד זהו מי שלוה ואינו משלם, והיינו אם אין לו ממה לשלם, ואף על פי כן הוא לווה, זוהי דרך רעה

שצריך להתרחק ממנה, כי על סמך מה הוא לווה אם אין לו ממה לשלם, והרי זה מפני שאינו רואה את הנולד, שאינו עושה חשבון מה יהיה אחר כך, ולכן הוא לווה ואינו משלם.

ולפי זה מה שאמר הרואה את הנולד, פירושו הוא שלא ילווה אם אין לו ממה לשלם, ואף אם יהיו מחמת זה קצת קשיים, צריך להסתדר עם מה שיש, ולא ללוות כשאין לו ממה לשלם.

ומה שיהיו קצת קשיים אין זה נורא, וכבר הפליגו חז"ל בסוף מסכת סוטה במעלת מי שלומד תורה מתוך הדחק, וכן שמעתי מפי מרן החזון איש זצ"ל שאמר לי על תורה מתוך הדחק "דער אויבערשטער האט דאס ליב", כלומר שאם יש לאדם קשיים והוא לומד עם הקשיים זה אהוב להקב"ה! והקב"ה אוהב את האדם הזה שעוסק בתורה מתוך הדחק ולומד מתוך הקשיים.

ועל כל פנים זוהי המידה הטובה שאמר רבי שמעון 'הרואה את הנולד', שלא ילווה אם אין לו ממה לשלם, ואם יהיו קצת קשיים יזכה למעלת תורה מתוך הדחק, אבל לא ללוות.

לב טוב – השורש לכל המידות הטובות

רבי אלעזר אומר 'לב טוב', היינו שהדרך הטובה שצריך להידבק בה היא שהלב יהיה טוב, לא רק עין טובה וחבר טוב וכו', אלא לב טוב! וגם בזה הפירוש כנ"ל, שאף אם אין זה הטבע של האדם, צריך שינוי הטבע, לעשות את הטבע שלו שיהיה לו לב טוב.

וכן בשאר הדברים, כגון עין טובה, היינו לחזק בנפשו את הטבע של עין טובה, לפרגן לשני ולשמח בטובתו, וגם חבר טוב ושכן טוב, אפילו מי שאין זה הטבע שלו, צריך להתרגל בכך, וההרגל נעשה טבע, שעל ידי ההרגל ישתנה הטבע לטובה, וירגיל את עצמו עד שכך יהיה טבעו שיהיו בו המידות הטובות הללו.

וכאמור רבי אלעזר אמר שהמידה הטובה שצריך להידבק בה היא 'לב טוב'. ורבי יוחנן בן זכאי אמר על זה לתלמידיו: רואה אני את דברי אלעזר בן ערך מדברייכם, שבכלל דבריו דברייכם! והיינו כי הלב הוא השורש, ואם הלב הוא טוב, שהלב רוצה שיהיה טוב לאחרים, ונהנה ממה שטוב לאחרים, אזי ממילא יש גם את כל המידות הטובות האחרות, וזהו העיקר, שיהיה לב טוב. וכן להיפך.

החיוב לנטוע בנפשנו מידות טובות

והנה מצינו עוד בזה בשערי תשובה לרבינו יונה (שער ג' אות לה) שכתב וזה לשונו: "נתון נתן לו ולא ירע לבבך בתתך לו (דברים טו, י), הוזהרנו בזה להרחיק מנפשנו צרות עין ולהיותנו טובי עין, כענין שנאמר (משלי כב, ט) טוב עין הוא יבורך. ולא די במתנת היד, עד אשר ניטע בנפשתינו מידת הנדיבות. על כן הוזהר ואמר 'ולא ירע לבבך' אחר שאמר נתון נתן לוי", ע"כ.

ופסוק זה נאמר לגבי מצות צדקה, שלא מספיק 'מתנת היד' לצדקה, אלא צריך לנטוע בנפשנו מידת הנדיבות, שיהיה בנו הטבע של אהבת חסד, ונהיה טובי עין, ועל זה הוזהר הפסוק נתון נתן לו ולא ירע לבבך, לתת צדקה מתוך 'אהבת חסד'.

ועוד כתב רבינו יונה (שם אות לו): "לא תאמץ את לבבך ולא תקפוך את ירך (דברים טו, ז), הוזהרנו להסיר מנפשנו מידת האכזריות, ולנטוע בה נטעי נעמנים, הם הרחמים והחסדים הנאמנים, כמו שכתוב והלכת בדרכיו", עכ"ל. והיינו שיש מצוה לנטוע בנפש את המידות הטובות, נטעי נעמנים – מלשון נטיעה נעימה, שהמידות הטובות יהיו נטועות בנפש! ומה הם המידות הטובות? הרחמים והחסדים!

ומביא על כך רבינו יונה את הפסוק והלכת בדרכיו, שזוהי המצוה, להתרגל שיהיו בנפש רחמים ואהבת חסד, ואלו הם 'דרכיו' של הקב"ה, כמו שאמרו מה הוא רחום וחנון אף אתה היה רחום וחנון, מה הוא גומל חסדים אף אתה היה גומל חסדים.

וזהו שאמרו תלמידי רבי יוחנן בן זכאי, שהמידות הטובות הם הדרך הטובה שידבק בה האדם, ובה מקיים והלכת בדרכיו.

רבינו מעשי חסד מרגיל לאהבת חסד

ויש להתבונן כיצד עושים זאת למעשה, ומה הן הפעולות הנצרכות לזה, באלו פעולות יתרגל האדם שיהיה בנפש אהבת חסד?

ומצינו בזה בפירוש המשניות להרמב"ם (אבות ג, טו) על המשנה "הכל לפי רוב המעשה", וצריך ביאור מהו רוב המעשה, ומה בא התנא להשמיענו בזה. וכתב הרמב"ם בפירוש המשנה: "אמר שהמעלות לא יגיעו לאדם לפי רוב גודל המעשה, אבל לפי רוב מספר המעשים וכו', והמשל בו, כשייתן האדם למי שראוי אלף זהובים בבת אחת לאיש אחד ולאיש אחר לא ייתן כלום, לא יעלה בידו מידת הנדיבות בזה המעשה האחד הגדול כמו שמגיע למי שהתנדב אלף זהובים באלף פעמים ונתן כל זהוב מהם על צד הנדיבות, מפני שזה כפל מעשה הנדיבות אלף פעמים והגיע לו קנין חזק, וזה פעם אחת לבד התעוררה נפשו התעוררות גדולה לפועל טוב ואחר כך פסקה ממנו", ע"כ.

והיינו שאם אדם נותן לצדקה אלף זוז בפעם אחת, אזי אמנם זה משפיע עליו חיזוק מידת הנדיבות, מפני שנתן צדקה, והמעשה משפיע על הטבע, אבל זה משפיע רק קצת, ואינו משפיע כל כך הרבה כמו מי שנותן אלף זוז באלף פעמים, בכל פעם זוז אחד, שאז ההשפעה היא אחרת לגמרי, כי כשנותן אלף פעמים, אזי יש כאן אלף מעשים טובים של נדיבות, וכל מעשה מצטרף בהשפעה נוספת לשנות את הטבע, עד שמשתנה הטבע לגמרי, ומשריש בזה את מידת הנדיבות בנפשו.

וזהו שאמר התנא באבות הכל לפי רוב המעשה, ולא לפי 'גודל' המעשה, אלא 'רוב' המעשה! שריבוי המעשים הטובים משנה את הטבע של האדם, ולפי מספר המעשים הטובים נעשה הטבע טוב, ובוה יכול האדם לשנות את טבעו, שגם אם חסר לו אהבת חסד, הוא יקבל אהבת חסד, ושייך דבר כזה.

העצה כנגד היצר – תורה 'תבלין'

אמנם מנגד הרי יש יצר הרע, והיצר הרע הוא טבע הפוף, המתנגד לכל המעשים הטובים, וצריכים עצה כיצד לעמוד בפני פיתוי היצר.

והעצה היא כמו שאמרו חז"ל (קידושין ל, ב"ב טז) בראתי יצר הרע בראתי לו תורה תבלין, התורה היא העצה נגד כל פיתוי היצר, והיא הנשק והחיזוק נגד היצר הרע. אמנם הרי היצר הרע גם לא נותן ללמוד, ומתנגד ומפריע לזה, ומפתה שלא ללמוד.

ונראה שמשום כן אמרו בראתי לו תורה 'תבלין', והיינו כמו תבלין שנותן טעם באוכל, כך ברא הקב"ה את התורה עם טעם ומתיקות, שדברי תורה מאד מעניינים, ויש בהם ערבות ומתיקות, וממילא הרי זה מושך, וזהו התבלין כנגד היצר הרע, שדברי תורה מעניינים ונעימים! ויש בהם טעם מיוחד הנותן הרגשה מאד נעימה.

לימוד המוסר התבלין החזק ביותר

ובמשנה ברורה (סימן א' ס"ק י') כתב "וצריך האדם לקבוע לו עת ללמוד ספרי מוסר בכל יום ויום אם מעט ואם הרבה, כי הגדול מחברו יצרו גדול הימנו ותבלין היצר הרע הוא תוכחת מאמרי חז"ל", והיינו שדברי תורה הכי חזקים נגד היצר הרע זה דברי מוסר, והם התבלין שמועיל באופן ישיר נגד היצר הרע, לימוד ספרי המוסר.

וגם זה כמו 'תבלין', שדברי המוסר מעניינים, ויש בהם טעם נעים מאד, ומי שלומד מוסר יודע את זה, שיש טעם נעים מאד בלימוד המוסר, וספרי המוסר נותנים הרגשה נעימה מאד, כמובן אם לומדים בספר מוסר שמעניין, או בחלק שמעניין, כל אחד לפי טבעו מה שמושך ומעניין אותו, וזה נותן הרגשה מאד נעימה.

וכן כששומעים דברי מוסר, ידוע לי מזה, שכששומעים דברי מוסר שמעניין לשמוע אותם, זה משפיע על האדם ונותן הרגשה מאד נעימה! וזהו התורה 'תבלין', כמו תבלין שיש בזה טעם.

ולכן לבחורים יש סדר מוסר קבוע בישיבות, חצי שעה בכל יום, והסדר הזה אינו מידת חסידות, אלא הוא דבר הכרחי מאד, שנותן הרבה חיזוק, וגם הרגשה נעימה מאד.

מוסר ותפילה – הבא ליטהר מסייעין אותו

וכבר סיפרתי את המעשה שהיה בבחור צעיר בגיל של ישיבה קטנה, שהיו לו הפרעות מצד המשפחה שלא היה יכול ללמוד והיה מוכרח לעבוד, אבל הוא היה בא בסוף היום לישיבת פוניבז' ולמד מוסר לפני מעריב חצי שעה בכל יום, ושאלתי אותו למה הוא לומד דווקא מוסר, ואמר כי הוא מרגיש שזה מחזק אותו.

והסוף היה שבוכות החיזוק וה'תבלין' הזה, הוא זכה לסייעתא דשמיא, כמו שאמרו חז"ל (יומא לח, ב) הבא ליטהר מסייעין אותו, ומי שלומד מוסר הרי הוא בא ליטהר, ויש לו סייעתא דשמיא.

וזכה לסייעתא דשמיא שנפקו הפרעות שהיו לו, ונכנס ללמוד בישיבה קטנה ואחר כך בישיבה גדולה, וכיום הוא כבר נשוי, ומזכה את הרבים בתורה וביראת שמים, כל זה בזכות הקביעות של לימוד המוסר! כיון שיבא ליטהר, סייעתא דשמיא מן השמים גם להיות 'מטהר', משפיע על אחרים ומזכה את הרבים.

לכן סדר המוסר שבישיבות הוא דבר שמוסיף מאד, כי בזה 'באים ליטהר', וזוכים לסייעתא דשמיא להצלחה ברוחניות.

ורבי ישראל סלנטר אמר שבדוק ומנוסה שתפילה על רוחניות עוזרת, כמו שאמרו (ברכות נ, א) על הפסוק הרחב פיך ואמלאהו – ההוא בדברי תורה כתיב, הרחב פיך, רק תבקש, והתפילה עוזרת!

ולא רק תפילה בדיבור, אלא גם בלב, אם מבקשים בלב על רוחניות יש סייעתא דשמיא, שגם תפילה בלב היא תפילה, כי הקב"ה יודע מחשבות, כמו שכתוב (תהלים צד, יא) השם יודע מחשבות אדם, וכבר סיפרנו מעשים שהיו בזה, שעל ידי תפילה בלב זכו לסייעתא דשמיא ברוחניות. וכן בלימוד המוסר הרי זה נחשב שבאים ליטהר, וזוכים לסייעתא דשמיא להצלחה ברוחניות.

נמצא שכל אלו שעוסקים בדברי מוסר, ולומדים כל יום בקביעות בספרי המוסר, הם מתעלים ועולים כל הזמן ממדרגה למדרגה, ועל כל פנים ודאי שלא יורדים, אך יכולה להיות גם התעלות.

וזהו המעלה של עסק ספרי המוסר, שהוא גם 'תבלין' שנותן הרגשה נעימה, וגם נותן חיזוק, וזה רווח גדול. וכן כששומעים דברי מוסר ממי שאומר דברי מוסר, זה גם כן נותן הרגשה נעימה מאד וחיזוק.

יהי רצון שמן השמים יתנו סייעתא דשמיא לכל אחד ואחד מאיתנו, ולכל אחד ואחד מכלל ישראל, שיידעו את הדרך של חיזוק ברוחניות, הנותנת גם הרגשה נעימה וחיים מאושרים, כמו שאמרו (אבות ו, ד) אשריך בעולם הזה!

לעילוי נשמת מרת חיה רבקה נוימן ע"ה בת ר' משה דב הלוי ז"ל נלב"ע ט"ז כסלו תשע"ט - תנצב"ה	לעילוי נשמת הרב ישכר דב ב"ר צבי הרמן זצ"ל נלב"ע י"ח כסלו תשע"ז - תנצב"ה	לעילוי נשמת הרב שלום יוסף זצ"ל בן הקדוש רבי אברהם זצ"ל ה"ד נלב"ע י"ח כסלו תש"פ - תנצב"ה	לעילוי נשמת הגאון הצדיק רבי יהודה אריה שכטר זצ"ל בן רבי יעקב זצ"ל נלב"ע י"ד כסלו תש"פ - תנצב"ה
--	---	---	---

בס"ד הופיע ויצא לאור **פניני חיזוק על חנוכה ופורים**
לקט דברי חיזוק, אגדה ומוסר בענייני דיומא משיחות רבינו שליט"א במהלך השנים
ניתן להשיג בכניסה לבית רבינו שליט"א או בטל. 052-7600-485

"להודות ולהלל לשמך הגדול"

לקט מיוחד מתוך הספר 'פניני חיזוק' – חנוכה ופורים, שיצא לאור בימים אלו

השבח, ויכול להיות שאדם מכיר טובה למיטיבו, אבל אינו יודע אם הוא אדם חשוב צריך לשבח, ובימי החנוכה מלבד ההודאה יש גם חיוב של הלל ושבח, כיון שרואים את כוח הנס של שינוי הטבע, שנמסרו גיבורים ביד חלשים ורבים ביד מעטים, וכשרואים גבורות השם צריך לשבח עליהם.

וזהו שאומרים בהלל "מה אשיב וגו' לך אזבח זבח תודה", והיינו הודאה על חסדי השם, ואחר כך מזכירים גם "הללו את השם כל גויים" וזה ענין השבח וההלל, וידוע ממרן הגר"ז זצ"ל שביאר בזה, כי גם הגויים צריכים להלל ולשבח להקב"ה, מפני שהם רואים את הניסים שהוא עושה איתנו, "כי גבר עלינו חסדו", ואף על פי שהם לא קיבלו שום טובה בזה, מכל מקום כשרואים את גבורות השם צריכים להלל ולשבח, אבל אנחנו חייבים לא רק בהלל, אלא גם בהודאה, כי אנחנו קיבלנו את הטובה, ועל זה ממשיכים ואומרים "הודו להשם כי טוב כי לעולם חסדו"!

הודאה על מה שיש לנו תורה ומצוות בזכות נס חנוכה

ימי החנוכה נקבעו "להודות ולהלל לשמך הגדול", ויש להבין מדוע אנו צריכים להודות ומה זה שייך לנו, הרי הנס לא נעשה לנו היום, אלא באותו הדור, והם היו צריכים להודות ולהלל כי להם נעשה הנס, אבל למה גם אנחנו חייבים, ומדוע קבעו לדורות את ימי החנוכה להודות ולהלל עד ביאת המשיח, הרי לנו לא היה הנס.

והביאור בזה פשוט, כי אם לא היה נעשה הנס לאבותינו, והיו היוונים

מצליחים במזימתם חס ושלום שלא יעסקו בתורה ולא יקיימו המצוות, גם אנחנו לא היה לנו תורה, כי התורה נמשכת מדור לדור, ובאותו הדור כל התורה וכמעט כל היהודים היו בארץ ישראל, ואם הגזירה הייתה קיימת, והיו מפסיקים לעסוק בתורה ולקיים המצוות ולא היו מקיימים לא שבת ולא מילה, ממילא גם הצאצאים שבדורות הבאים לא היה מי שיחנך אותם, ולא היו מקבלים שום חינוך לתורה ולקיום המצוות, כי החינוך נמשך מדור לדור מאבות לבנים.

ואם כן בגלל הנס שהיה אז, שיכלו לעסוק בתורה ולשמור שבת וכל חוקי רצונך, על ידי זה היה כל המשך הדורות, ובזכותם גם אנחנו עוסקים בתורה ומקיימים את המצוות, בזכות המסירות נפש שהייתה אז והביאה לנס ההוא, ולכן זהו נס גם בשבילנו, וגם אנחנו חייבים להודות ולהלל, על הנס שנעשה לנו בזה! כי בזכות אותו הנס שהיה לאבותינו בימים ההם, גם אנחנו בזמן הזה ממשיכים לעסוק בתורה ומקיימים את המצוות.

הודאה על תורה ומצוות בלי לקיים זה תרתי דסתר

נתבאר כי חובת ההודאה וההלל הוא על מה שאנו עוסקים בתורה ועושים מצוות, ואם אנו מודים ומהללים על זה, פירושו של דבר הוא שאנו מחשיבים את זה, וממילא צריכים גם לקיים! כי אם לא מקיימים זוהי סתירה, ועל מה אדם מודה ומהלל אם אינו מקיים?! ורק אם מקיימים אין כאן סתירה, אבל אם לא מקיימים זה תרתי דסתר.

ולכן זה מחייב אותנו, כל אחד לפי כוחו כמה שהוא יכול, לעסוק בתורה ומצוות ומעשים טובים, מידות טובות ואהבת חסד, כל אחד לפי מה שהוא יודע ומה שבכוחו לעשות, ואם הוא עוסק כמה שיכול אזי אכן יש לו על מה להודות ולהלל. ולכן ימי החנוכה אינם ימים של בטלה ורפיון מתורה, אלא להיפך, צריכים בהם יותר לעסוק בתורה.

חנוכה זמן הודאה גם על חסדי שמים בהווה

מסתבר כי בחנוכה שהוא זמן של הודאה, חיוב ההודאה הוא לא רק על העבר אלא גם על ההווה, שאנו רואים כל הזמן את ההשגחה שנמצאים בסכנה וחיים ומתקיימים בנס.

ורואים את ההשגחה של חסדי שמים לגבי תורה, שיש ברוך השם הרבה בני תורה שעמלים בתורה ולמרות חיי הצער הם מאושרים ושמחים בחלקם, ויש בזה שינוי גדול ממה שהיה פעם שלא החשיבו את כבוד התורה, ועכשיו בני התורה הולכים ומתרבים וכבוד התורה התפשט בעולם, ובעמדתו בימי החנוכה אנו חייבים בהודאה גם על זה.

לעקור ההבנה הילדותית שנשתרשה בחנוכה

בחובות הלבבות (שער חשבון הנפש פ"ג) כתב שיש דברים שאדם יודע אותם מילדותו, וכבר התרגל בהם עד עתה עם הבנה של ילד קטן, וכאשר ישוב בגרותו ויחזור עליהם וילמד אותם מחדש, יקבל בהם תוספת הבנה ובהירות שלא הייתה לו בהם עד עכשיו, וכגון לענין לימוד תנ"ך שלמד בימי ילדותו, הרי אם יחזור על זה שוב בגרותו יוסיף עוד בעמקות ההבנה יותר ממה שהבין מקודם, ולכן כל מה שלומדים בתורה, אין לסמוך על מה שלמד כשהיה ילד, אלא צריך ללמוד עוד פעם בהבנה של גדלות.

והנה ימי החנוכה נשתרשה בהם הבנה ילדותית מוטעית, ומתקופת הילדות נכנס בראש שחנוכה זהו זמן של חוסר רצינות, כי כאשר ישאלו ילדים קטנים במה ניכר אצלם ימי החנוכה, ישיבו לאלתר כי חנוכה הוא זמן של אכילת לביבות ומקבלים בו דמי חנוכה, כמו ששאלו פעם לאדם שעלה מרוסיה, מה נשאר בזיכרונו מימי הפורים, ואמר כי זוכר שזקנתו הייתה מחלקת לילדים אזני המן, הרי אין זו כי אם הבנה ילדותית הנובעת מחוסר התבוננות, שעל זה עורר החובות הלבבות שצריך אדם להיזהר שלא תשתרש בלבו ההבנה הילדותית.

ושמעתי בלומז'ה מהמשגיח הגה"צ רבי אבא גרוסברד זצ"ל שהכיר אדם מבוגר שהיה גר בקובנא, וזכה לראות את גדולי הדור שלפניו כהגר"י בלארז ועוד, וכשנשאל מה הוא זוכר מהם השיב, שהיו חבורת פרושים שישבו בבית

המדרש, ונשים צדקניות היו מביאות להם את מאכלם לתוך בית המדרש, ונשאר בזיכרונו שפעם אחת כיבדוהו בני חבורת הפרושים ונתנו לו חתיכת חלה מתוקה ממה שאכלו... ואמר רבי אבא בשיחתו, ראו אדם שזכה להסתופף במחיצת גדולי הדור, וכמה היה יכול לקבל מהשפעתם, אבל מה נשאר לו בזיכרונו מהם! שנתנו לו פיסת חלה מתוקה, כך זה כאשר מסתכלים במבט שטחי וילדותי על החיים.

וכך גם בחנוכה כפי מושגם של ילדים זה סתם ימים שאוכלים בהם לביבות ומחלקים דמי חנוכה, אבל זה לא נכון, וצריכים להתבונן ולהבין את מהות הימים, שנקבעו להודות ולהלל, והשלי"ה כתב שהם ימים קדושים, כי על ידי שקבעום להודות ולהלל נעשו ימים קדושים, שיש בהם שפע של קדושה, והם זמן של הצלחה ברוחניות! ולמעשה זה לא מתקיים בכל הציבור, אבל יש כאלו שמבינים את זה, וכיון שזה ימים קדושים עם חיוב של התחזקות ברוחניות, בודאי צריך להיות חיזוק, ולכל הפחות לא רפיון, בתורה, ובתפילה, ובכל העניינים.

קביעת ימי החנוכה להודות ולהלל

ימי החנוכה אינם ימים פשוטים, ויש בהם כמה מצוות, הדלקת הנרות, והלל, והזכרה בתפילה ובברכת המזון, אבל בתפילה לא מוזכר שעשו תקנה על הדלקת הנרות, וכתוב רק "וקבעו שמונת ימי חנוכה אלו להודות ולהלל לשמך הגדול", ומשמע שעיקר תקנת ימים אלו אינה להדלקת נרות חנוכה כי אם להודות ולהלל. והם שני דברים, חיוב של הודאה – מה שאומרים על הניסים בתפילה ובברכת המזון, וחיוב של הלל.

וענין ההודאה הוא להודות להקב"ה על החסדים והטובות שעשה עם אבותינו, כי כשאדם מקבל טובה ממישהו, הוא מרגיש הכרת הטוב ואומר לו תודה, וגם הודאה מלשון הודאת בעל דין שאנו מודים שקיבלנו את הטובות בחסד ולא בזכות, וכמו שהודאת בעל דין מחייבת כך גם ההודאה שאנו מודים ומכירים בחסדי השי"ת מחייבת אותנו לומר תודה, וכפי מה שאדם מכיר יותר את הערך והחשיבות של מה שקיבל כך גם חיוב ההודאה גדול יותר, ומי שאינו מכיר טובה הרי הוא כפוי טובה, וזהו החיוב בחנוכה להודות על החסדים שנעשו עם אבותינו.

והלל הוא ענין נוסף, לשבח ולספר בגדולת השם, כמו שכתוב "מה גדלו מעשיך השם" (תהלים צב, ו), "כי קל גדול השם ומלך גדול על כל אלהים" (שם צה, ג), והשבח הוא ביטוי של הכרת החשיבות, כמו שאמרו (כתובות יז, א) הלוקח מקח מן השוק ישבחנו בעיניו, והיינו כדי להראות חשיבותו של המקח. וחיוב זה הוא נוסף לחיוב ההודאה, כי ההודאה אינה מחייבת את

להודות על חסדי שמים שקיבל כל ימי חייו

יש דברים שאפשר לזכות עם המחשבה בלב, כגון הודאה על העבר, לכל יום חסדי שמים שקיבל בימי חייו, וצריך להודות עליהם, וגם הודאה בלב היא הודאה, על העבר, ועל ההווה, יש הרבה מה להודות.

ומעשה שהיה באדם חשוב שלקה בלבו, והיה מאושפז בבית החולים, ובהוראת הרופאים נאסר עליו לרדת מן המיטה, וכמעט שלא היה יכול לדבר, רק בשקט היה יכול לדבר קצת, והתחיל לדבר ולחשוב על חסדי שמים שהיו לו, במשך כל חייו, שהצליח לחנך את הילדים, ועשה הרבה מעשים טובים, ונתן הודאה להקב"ה על זה.

וכל אחד אם יעשה חשבון על חסדי השם עמו מתחילת הווייתו, מיום שהוא נולד, על דברים שבדרך הטבע היו יכולים להיות אחרת, ומן השמים יש השגחה פרטית עליו שהוא יהיה בריא, שייולד עם חוש השמיעה ועם חוש הראייה ועם כל האיברים בשלמות, והרי יש כאלו שנולדו לא כך ואילו הוא נולד בשלמות, והכל חסד מן השמים. וגם אחר כך כל ההתפתחות שהוא התפתח בימי חייו, כל העניינים הגשמיים, וגם הרוחניים, שהוא קיבל השפעה רוחנית, הרבה השפעות רוחניות שהיו לו מילדותו, שכלי זה לא הייתה לו המדרגה שיש לו, גם זה מן השמים, והכל בידי שמים.

אם כן נמצא שכל מה שיש לו, הגשמיים וגם הרוחניות זה חסדי שמים, ומדוע זה מגיע לו? הרי כבר נאמר "מי הקדימני ואשלם" (עיין ויקרא רבה כז, ב), שמצד הדין לא מגיע לאדם שום גמול עבור מעשיו הטובים, כי כל מה שהוא עושה הוא חייב לעשות, ולא מגיע לו שכר עבור זה, אלא הכל חסד מן השמים, וכמה צריך להודות על זה!

בחנוכה יש סייעתא דשמיא מיוחדת למדרגה של הודאה

ימי החנוכה הם זמן של 'להודות ולהלל', וזוהי המצוה והתקנה של ימי החנוכה, להודות ולהלל! ומאחר שיש תקנה וחיוב הודאה בחנוכה, סימן שזה זמן שיש בו אפשרויות וסייעתא דשמיא להודאה.

והמדרגה של הודאה היא מדרגה גדולה מאד, להרגיש שכל מה שיש לנו זה חסדי שמים, ולהרגיש שאנו חייבים להודות ושה מחייב אותנו, הרגשות כאלו הן מדרגות, אבל אם יש חיוב סימן שזה לא קשה, ובזמן שיש חיוב – אין זה קשה להגיע למדרגות הללו. ואמנם גם בכל השנה יש חיוב הודאה, אבל בחנוכה יש חיוב ותקנה מיוחדת להודות, ולכן בחנוכה יש סייעתא דשמיא מיוחדת להרגשות האלו של הודאה ושל אמונה, האמונה שהכל בידי שמים וגם הרגשת החיוב של הודאה, אם יש חיוב סימן שאפשר לקיים את זה, ויש סייעתא דשמיא לזה בחנוכה.

ההודאה – הכרה בחסדי שמים ואמירת תודה

מצות ימי החנוכה היא להודות ולהלל, ויש שני חלקים בהודאה: הא' לשון מודה על האמת, וב' אמירת תודה, והיינו הכרת חיוב ההודאה למי שעושה לנו טובה. וכך גם בחנוכה, אנו קודם מודים על האמת שקיבלנו דברים טובים בחנוכה, כי היוונים ביקשו להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך, ובחנוכה היה הנס שנתבטלה גזירת היוונים וזכינו שיש לנו תורה ומצוות ואפילו חוקים – חוקי רצונך.

ותחילה אנו מודים על האמת שזה לא מקרה ולא טבע אלא רחמי שמים, ברחמיך הרבים! וזהו חלק אחד של הודאה, כמו הודאת בעל דין, שאנו מכירים ומודים שזו האמת. והחלק השני לומר תודה, אחרי שאנו מבינים ויודעים שקיבלנו הרבה טובות מהקב"ה אנו חייבים לומר תודה על זה.

ומה היא התודה? מי שמקבל טובה ממישהו חייב להחזיר לו טובה, להחזיר לו משהו, ולתת לו מה שהוא צריך, אך מה אפשר להחזיר להקב"ה, הן כבר נאמר בשיר הייחוד 'ומה אשיב לך והכל שלך', ובהלל אנו אומרים 'מה אשיב להשם כל תגמולוהי עלי', והדבר היחיד שאנו יכולים כביכול להשיב לו יתברך, הוא לעשות רצונו, רצון השם! והיינו לעשות מעשים טובים ולעסוק בתורה ובחסד ולקיים את כל המצוות, שזהו רצונו.

וזה מה שההודאה מחייבת אותנו. ההכרה וההודאה על האמת שזכינו לחסדי שמים, מחייבת אותנו לא רק לומר תודה, שזה לא מספיק, אלא גם לעסוק בתורה ולקיים את כל המצוות, וזוהי התודה שלנו.

להרגיש חיוב הודאה כמו שקיבל טובה מבשר ודם

בדרך הטבע כשאדם מקבל טובה מאדם אחר, הוא מרגיש פלוגי עשה לי טובה ואני חייב להודות לו ולשבח אותו, מפני שהוא רואה בחוש את בעל הטובה, ורואה את הטובה שקיבל, שהם דברים גשמיים ומוחשיים, והחושים מסייעים לו להרגיש את חיוב ההודאה והכרת הטוב, אבל בדברים ששייכים לאמונה, כמו נס חנוכה, שהיה לפני יותר מאלפיים שנה, אדם יכול לחשוב מה זה שידך אלי, הרי הניסים נעשו לאבותינו ולא לנו.

אמנם כבר נתבאר שטעות היא לחשוב כך, והניסים שהיו בימים ההם שייכים גם לנו, כי לולי הניסים, אם חס ושלום היו היוונים מצליחים

במזימתם 'להשכיחם תורתך', לא היה לנו תורה, והיינו כבעלי חיים ולא כבני אדם, וכל האושר שיש לנו היום, שאנו זוכים להיות בני תורה, זה בזכות הישועה שהייתה לאבותינו בימי מתתיהו, וגם אנו חייבים בהודאה ובהלל על אותם הניסים, שעל ידי זה יש לנו תורה ומצוות.

ודבר זה תלוי באמונה, ככל שהאמונה חזקה יותר, כך מרגישים יותר שחייבים להודות וחייבים להלל למי שעשה לנו את הטובה, שהרי בעל הטובה קיים, וגם הטובה נמשכת עד עכשיו. וזה דבר לא קל כל כך, להרגיש חיוב הודאה כמו שאדם מרגיש בדברים גשמיים כשמקבל טובה ממישהו, שרואה בחוש את האדם שעושה לו טובה ומכיר לו טובה, להרגיש את חיוב ההודאה וההלל בחנוכה עד כדי כך – זו מדרגה גדולה מאד!

ואמנם באמת גם כשאדם מקבל טובה מאדם אחר זה מן השמים, שהכל בידי שמים, ומן השמים רצו שתהיה לו טובה, ורק גלגלו את הטובה דרך האדם הזה שהוא בעל מידות טובות, ובזכות אהבת חסד שיש לו זכה שתגלגל על ידו טובה לחברו, ואמנם צריך גם להכיר טובה לאדם המיטיב, אבל עיקר התודה מגיעה למי שיצר את האדם הזה, ונתן לו את הכוחות, ועורר אותו לזה, ובדרך כלל המציאות אינה כך, אלא מכירים טובה לאדם יותר מאשר להקב"ה, כי האמונה אינה חזקה כל כך כפי שצריך להיות, ויש חיסרון באמונה.

מדרגת ההודאה תלויה בחיזוק האמונה

האמונה יש בה הרבה מדרגות, אין סוף, ובה תלויות כל המדרגות, כמו שאמרו (מכות כד, א) בא חבקוק והעמידן על אחת שנאמר וצדיק באמונתו יחיה, היינו שעל ידי אמונה באים לכל המעלות.

וכך גם ההודאה וההלל בימי החנוכה, להרגיש שאני חייב להודות ולהלל כמו שמרגיש אדם שקיבל טובה מבשר ודם, וזוהי מדרגה התלויה באמונה. ונקווה שהציבור יתעוררו לחיזוק האמונה. קודם שרו שירים של אמונה ובקשת רחמים, אבינו האב הרחמן וכי', ושמעתי מבעלי מוסר שאמרו כי רואים מכאן באיזה אופן יש לבקש על תורה, בכמה לשונות של תחנונים, אבינו, האב הרחמן, המרחם, רחם עלינו! ומקדימים ואומרים אהבה רבה אהבתנו, חמלה גדולה ויתירה חמלת עלינו, וכן בתפילות מעריב מזכירים ואהבתך אל תסיר ממנו לעולמים, ומתוך האהבה הגדולה הזו אנו מבקשים רחם עלינו ותן בלבנו להבין ולהשכיל, כי בלי תורה אנחנו אומללים.

ומבקשים שנוכה לקיים את כל דברי תלמוד תורתך באהבה, שתהיה לנו אהבת השם, וכשיש אהבת השם, האמונה היא אחרת לגמרי, ומרגישים באמת שחייבים להודות ולהלל להקב"ה, כמו שמקבלים טובה מאדם שרואים אותו, שמרגישים בחוש את חיוב ההודאה, וכך מקיימים את ההודאה וההלל כראוי.

הלל – שבח על גדולת השם מתוך התבוננות בבריאה

ענין ההלל הוא לשבח על גדולת השם וגבורותיו, וגם זה צריך להיות עם איזה הרגשת הלב, להלל מתוך התבוננות בגדולת השם, כמו שכתוב (תהלים צב, ו) מה גדלו מעשיך השם, ורבינו יונה בשערי תשובה (ג, יז) כתב שזו מצות עשה מהמעלות העליונות "מעלת התבונן בגדולת השם", והביא שם פסוקים על זה שנאמר (דברים ד, טז) וידעת היום והשבות אל לבבך כי השם הוא האלוקים, ודוד אמר (תהלים יז, ב) השם משמים השקיף על בני אדם לראות היש משכיל דורש את אלוקים, וזה נקרא יראת הרוממות.

ורואים גדולת השם מתוך התבוננות בבריאה, איך שכל העולם מתנהל בהשגחה, והכל ברצון השם, וכל החיים של כל העולם הרי הוא מחיה את כל אחד ואחד, וכל צמח שצומח הוא שולח מלאך שאומר לו שיצמח (עיין בראשית רבה י, ו), וכן כל צבא השמים, השמש והירח והכוכבים, יש כוכבי לכת וכוכבי שבת שיש ביניהם מרחקים עצומים.

וידוע שהשמש רחוקה מאיתנו כמאה וחמישים מיליון קילומטר, ולוקח שמונה דקות עד שאור השמש מגיע אלינו, והאור שאנו רואים הוא שמונה דקות לאחר שהשמש יוצאת, וכן אחרי שקיעתה עדיין נשאר האור אצלנו שמונה דקות, ויש כוכב לכת (נפטון) שהאור שלו הגיע רק בשנים האחרונות, והוא מרחק כזה שלקח אלפי שנים מבריאת העולם עד שהאור הגיע אלינו, ורואים מכל זה גדולת השם כמו שכתוב מה רבו מעשיך השם!

ואמנם יש להתבונן גדולת השם גם מכל דבר ודבר, אצל כל אחד ואחד, וכגון כוח הדיבור וכוח הראייה וכוח השמיעה של כל אחד, הרי כל הכוחות האלו הם בהשגחה, ובכל רגע יש חסדי שמים שיוכל לשמוע ושיוכל לדבר ושיוכל לראות, אבל לא מרגישים את זה, וזוהי מדרגה להתבונן ולהלל על זה, ובימי החנוכה שנקבעו להודות ולהלל יש סייעתא דשמיא לזה. יהי רצון שנוכה לכל מה שאנו חייבים ונקיים את כל המדרגות האלה.

מנחת דבר פרשת וישב

מרבנו מרן גאון ישראל רבי דוב לנדו שליט"א

ויהי כמשלש חדשים ויגד ליהודה לאמר זנתה תמר כלתך (ל"ח כ"ד)

פירש רש"י רובו של ראשון ורובו של אחרון ואמצעי שלם ולשון כמשלש חדשים כהשתלש החדשים כמו ומשלוח מנות וכן משלוח ידם וכן תרגם אונקלוס כתלתות ירחיא.

וכמדומה שאין החדשים האמורים שם חדשי השנה דווקא, אלא הכוונה למספר ימים השווה לזמן דמשלש חדשים, והיינו דה"ל שם מספר ימים השווה לימי חודש אחד ועוד סך ימים כמספר ימים דב' רובי חודש, ועל סך הכל הזה ולא אימתי התחילו הימים ואימתי נסתיימו. ושו"ר בשפתי חכמים, וצ"ת במקור הדברים שם.

וישחטו שעיר עזים ויטבלו את הכתנת בדם (ל"ז ל"א)

במדרש רבה פרשה פ"ד אות ז' איתא אפילו בשעת הקלקלה אינם אלא שוחטין ואוכלים.

פירוש שאין ראוי במצב זה אלא לנחור גרידא לשם הדם ולא לשחוט ולאכול [עי' חולין פ"ה ב'], ומדה כנגד מדה היתה שהרעה אשר באתהו תהא דוקא ע"י ענין שהוציא דבתם רעה אודותיו. [ו"אפילו" דקאמר לאו לאפוקי תלישת אבר מן החי, שאינו, בדרך כלל, ראוי להוצאת דם, אלא לאפוקי שאז אין ראוי לשחוט ולאכול וסגי כאמור, בנחירה, ונזדמן ענין זה כדי שהרעה, כאמור, תבוא על ידו].

ויכירה ויאמר כתנת בני חיה רעה אכלתהו טרף טרף יוסף (ל"ז ל"ג)

ענין חיישי' לשאלה עי' תשו' חמדת שלמה אהע"ז ל"א י"ד.

דלכאו' יקשה על אותן הפוסקים דחיישינן לשאלה וכן על הגמ' גופיה ממה שאמר יעקב אבינו וגזר אומר כתנת בני חיה רעה אכלתהו וכו' ולא חש לשאלה, והנה לא נעלם ממני די"ל הואיל ויוסף היה סמוך על שולחן אביו לא הי' הכתנת שלו ולא היה רשות להשאיל ואחזוקי אנשי בגזלנותא לא מחזיקינן.

אמנם לענ"ד נראה פשוט דמעולם לא נסתפק יעקב על יוסף שלא קיים מצות אביו ולא הלך לאחיו רק אזל לעלמא, דודאי יוסף הצדיק לא נחשד על כך, רק שהיה הספק אולי נשבה לבין הנכרים ולא היה יכול לקיים מצות אביו וכיון שכן יש לחוש שהשבאים הפשיטו כותנתו והשאילוה לאחר ואותו האחר נטרף.

ועי' בח"צ שכתב (סימן קל"ד) דאף לשיטת מהרי"ט דלא חיישינן לשאלת כל הבגדים, מ"מ היכא דיש חשש שנשבה חיישינן דלמא השבאים הפשיטו אותו ונתנו כל הבגדים לאחר, וא"כ תקשי על יעקב אבינו למה פתח פיו לומר טרוף טורף יוסף. ואי אמרינן כשיטת המכ"י"ט הנ"ל א"ש, כיון דאחי יוסף הביאו הכתנת מאותו דרך שהי' ליוסף לילך לשם ע"כ לא חש לאחר. [וידעתי ששערי דחויים לא ננעלו] ואיני מוצא דבר נכון לדחות ראיה זו.

שבי אלמנה בית אביך עד יגדל שלה בני (ל"ח י"א)

גרסינן בקידושין י"ט א' בעי ר"ל מהו שמיעד אדם לבנו קטן. ויעו"ש הסוגי'. והנה מצינו לרמב"ם פ"ז מאישות הט"ז [לפי מה שהסבירו דבריו הה"מ פ"ב ה"ט ונמ"י פ"ק דיבמות דף ב' ע"ב (בסופו) מדפי הרי"ף, ולאפוקי הסבר הר"ן בדבריו הובא בחירע"א פ"ז הט"ז יעו"ש], דס"ל דקידושין תופסין בעובר נקבה שהוכר העובר, והשתא יל"ע אי לעובר זכר נמי יהני בתורת איש ויהא אפשר ליעד לבנו עובר להאי צד בבעי' דר"ל דמהני יעוד לקטן.

ולכאו' ראוי מיבמות כ"ד א', אימא בכור לייבם פשוט לא לייבם, א"כ אשת אחיו של"ה בעולמו היכי משכח"ל, עיי"ש, ולכ' את"ל דיש יעוד לעובר משכח"ל ביעד האב לעובר ונולד לו בן מאשה אחרת והרי הוא בכור ואח"כ הפילה אם העובר [והיינו בגוונא דל"ח לנפל מעיקרא וכל"ע], וא"כ יש לה להאשה ליפול ליבום להנולד שהוא בכור, אלא שמיעט רחמנא דבעינן שיהי' להם ישיבה אחת בעולם, וכי היכי דאילו הי' היבם עובר במות המת נתמעט מיישיבה אחת בעולם הכ"נ י"ל איפכא אי הוה המת עובר ולא נולד מעולם וא"כ לא הי' אחיו בישיבה אחת בעולם דיישיבה

בלידה בעינן ולא בעוברות [ויש לחלק קצת] וא"כ אכתי נימא דבעינן בכור לעיכובא, ומדלא אמרינן כן ליפשוט ר"ל מינה לבעיתו.

וי"ל דביבמות י"ג ב' מרבינן דארוסה נופלת ליבום מקרא דהחוצה. ולכ' אי אף עובר יש לו קידושין מ"מ נישואין אין לו [ועמל"מ פ"ג הי"א מאישות לענין פחותה מבת ג' אי יש לה נישואין ויל"ע בסוגי' דיעוד נישואין עושה ובאחרונים], וא"כ אכתי תקשה ל"ל לריבויי ארוסה תפ"ל מדאיצטריך למעוטי א"א שלהב"ע וע"כ לא משכחת לה אלא בעובר ובעובר ל"ש אלא אירוסין, וע"כ דבכור ל"ה לעיכובא (ומשכח"ל בגוויני אחריני בפשיטות) ולכן בעינן קרא לארוסה, (ע"ד החידוד). וכמדומ' שכבר דנו בזה או בכיוב"ז.

הבה נא אבוא אליך וגו' (ל"ח ט"ז)

בספר פרשת דרכים (דרוש א' קרוב לסופו) הביא קושית המפרשים בענין זה דתמר ויהודה דנהי דיהודה לא ידע שהיתה כלתו ומשום הכי בא עלי' וכדכתיב ויחשבה לזונה כי כסתה פני', אך תמר מי התיר לה לשכב עם חמי', למ"ד (סנהדרין נ"ז ב') דכל העריות שישראל מוזהרין עליהן בני נח נמי מוזהרין. וכבר דן בזה הרמב"ן יבמות צ"ח א' ע"ש, ויעו"ש שלא דן רק מיהודה ולא מתמר. ויל"ד דיהודה לא ידע דשלא כדרכה הוי', ומשא"כ איהי ידעה, (ע"ש בפרשת דרכים). מיהו יעו"י ברמב"ן בפסוק י"א שכתב דרחוק הוא שלא שמע יהודה כי בניו חטאו וכו', וע"ש מש"כ בפסוק כ"ו.

היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו (ל"ח כ"ה)

פירש רש"י דלא רצתה להלבין פניו ולומר ממך אני מעוברת אלא לאיש אשר אלה לו אמרה אם יודה מעצמו יודה ואם לאו ישרפוני ואל אלבין פניו. מכאן אמרו נוח לו לאדם שיפילוהו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים. הנה י"ל דסנהדרין שדנו וחיבו אדם במיתה על פי עדים, והמתחייב יודע שהדין מרומה שהעדים היו עדי שקר והוא לא חטא ולא חייב מיתה, אלא שאין בידו להביא עדים ולערער הדין להעמידו על אמתו, הרי הוא רשאי להרוג את הסנהדרין ואת העדים כולם משום דהוו רודפים בשגגה, ורודף בשוגג נמי דינו כרודף ונהרג. (ופשוט דזהו דוקא בכה"ג שאינו יכול להציל עצמו באחד מאבריו של רודף אבל אילו יהי' די בהכי כדי להצילו ודאי שאין לו לעשות יותר ולהורגם שהרי ניתן להצילו באחד מאבריו).

ודחו דין זה מההיא דתמר דיהודה חייבה בטעות מיתה והיא לא רצתה לומר אלא הכר נא דמוטב יפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חברו ברבים, והרי יהודה הי' רודף בשוגג בזה שהורה להורגה, ואפ"ה היא לא אמרה לו ולא מנעתו, ובתוס' סוטה י' ב' נראה דלמדו מתמר דחייב הוא להפיל עצמו לכבשן האש ולא להלבין פני חברו, ואם איתא שיהודה הוא רודף ומותר לה לתמר להורגו היאך אפשר ללמוד מהתם דמוטב לאדם להפיל עצמו לכבשן האש הרי הי' בידה להורגו כדין רודף, אלא ש"מ דאין הדין כן.

מנחת דבר בעניני חנוכה

מרבנו מרן גאון ישראל רבי דוב לנדו שליט"א

בגדר חיוב הדלקת נ"ח

מי שאין לו בית כלל פטור מנר חנוכה שאין החיוב כאמור רק בבית. והדברים מבוארים בתוס' בסוכה מ"ו א' ד"ה הרואה דלהכי תיקנו ברכת הרואה לנר חנוכה ולא תיקנו כן לשאר מצוות, דרואה סוכה או לולב אינו מברך, משום דיש כמה בני אדם שאין להם בתים ואין בידם לקיים מצוה [וע"ש עוד טעם] ולכאור' פשטא משמע דהיינו טעמא דאין בידם לקיים מצוה משום דאין קיום מצוה זו רק בהדלקה בבית ולא במקום אחר.

ולפי"ז יל"ע בחידושי דהגר"פ (בהגהותיו באו"ח סי' תרע"א) דאורח המדליק בנרות בית הכנסת שוב אינו צריך להדליק באכסניא, דגופו נפטר בעצמו בביהכ"ס ובביתו מדליקין עליו. וכוונתו כנראה דתרי ענינים איכא בהדלקת נרות חנוכה, חדא עצם חיוב ההדלקה, ותו חיוב להדליק בביתו, וצ"ע דלכאור' רק דין אחד איכא בזה והוא דין הדלקה בביתו ותו ליכא. ואכסניא חשיב האכסניא דילי' כביתו [וכדמוכח כן מדברי הגר"פ גופי' דכתב דאי אין מדליקין עליו בביתו אינו יוצא ידי חובתו בהדלקה דביהכ"ס, והיינו משום דחייב להדליק באכסניא מדין ביתו, אלא דכשיצא ידי"ח בהדלקה דבביתו דהוא מקום דירתו הקבועה תו אי"צ להדליק במקום דירתו שאינה קבועה], וגם עצם הדבר דאפשר לחלק ההדלקה לב' מקומות הוא חידוש וי"ל בזה.

ובשער הציון מיייתי דברי הגר"פ בפשיטות בלא חילוק דאורח שמדליק בביהכ"ס אין צריך להדליק באכסניא ולא חילק בדברים, והנה בהגר"פ מבואר דחילוק יש בדבר וכנ"ל].

בענין טעם ברכת שהחיינו דחנוכה

מי שאי אפשר לו להדליק נרות חנוכה ואינו רואה נרות, כתב בשער הציון סי' תרע"ו סק"ג בשם המאירי דמ"מ מברך שהחיינו (והיינו על עצם זמן החנוכה שנעשו בו ניסים וכמבואר שם בשעה"צ). ולפי"ז יתכן לומר דכל תקנת שהחיינו היתה על היום אלא שנקבעה על הנרות [ואף דהי' לכאור' ראוי לתקן גם על מצוות הנרות דלא גרע ממצוה בעלמא, וכמו בשאר יו"ט דמברכין גם על המצוה שבהן אף שמברכין על היום, מ"מ י"ל דנרות חנוכה שאני דגדר ענינם הוא מעצם גדר היום דהיינו לפרסומי ניסא, ועי'. ויל"ע במאירי בפנים].

זמן חנוכה המזבח

יש לדון בענין בניית המזבח וחינוכו בזמן בית חשמונאי, שבנו מזבח וחינוכו לצורך הדלקת נרות [ע"ל תמיד פ"ו מדדליקין את המנורה מעצי המערכה, ויש לעיין אי מעכבא, וצ"ע בזה בסוגיא דיומא ל"ג] שגברה ידם של בית חשמונאי בכ"ה בכסלו, ובספר מעשה רוקח הקדמון כתב דביום כ"ד בתחילת ליל כ"ה הוה יעו"ש, ויש לעיין אי שרי לבנות המזבח אז, יעו"ל במגילת תענית פ"ט. ויש לעיין בזה עוד לפמש"כ החזו"א במנחות ס' ל' סק"ה אהא דאמרינן במנחות מ"ט א' דאין מחנכין המזבח אלא בתמיד של שחר דאין הכוונה לקידוש המזבח עצמו אלא הכוונה דאין מחנכין היינו לסדר הקרבת התמידין שמתחילין בתמיד של שחר (וכדבריו נראה בדברי הרשב"ץ בספר זוהר הרקיע בענין חנוכה המזבח) ולדבריו יש לעיין א"כ היאך חינוכו בית חשמונאי את המזבח ביום כ"ד בתחילת ליל כ"ה והא אין זה חינוך בתמיד של שחר.

בענין שליח המדליק ושמיעת הברכה

כתב המשנ"ב (סי' תרע"ה סק"ט) דאיש המברך לאשה על נרות חנוכה ויוצאת ידי חובתה אם עומדת שם ושומעת הברכה אבל לא בענין אחר, ע"כ. וצ"ב מאי טעמא צריך לעמוד שם, ומשמע דעל עצם מצות ההדלקה, ומאי טעמא ומי גרע מכל המצוות דמהני שליחות, וכן על הברכה, ואי על ברכת עשה ניסים, [וכעין פלוגתת הפוסקים במי שמדליקים עליו בביתו, ומיהו כאן עדיף], אינו במשמע, ועוד פעמים ששומעה מאחר.

ולכאור' לדברי המשנ"ב הנ"ל מי שצריך לנסוע מביתו קודם זמן הדלקת הנרות, לא יעשה שליח להדליק בזמן אלא ידליק בעצמו קודם הזמן מפלג המנחה ויברך, יעו"ל ריש סי' תרע"ב ובמשנ"ב שם סק"ג, ולרווחא דמילתא יעשה גם שליח שידליק בזמן.

דין הפסק בברכת שהחיינו שמברך לאחרים

כתב במשנ"ב (סי' תרע"א ס"ק מ"ה) דש"ץ שהדליק בבית הכנסת ובירך שהחיינו אם מדליק להוציא אשתו ובני ביתו שפיר מברך בשבילם שהחיינו אע"פ שכבר בירך. ולכא' כיון דשבילו ליכא שהחיינו (מאחר שכבר בירך בבית הכנסת) אם כן הו"ל הפסקה בין ברכת המצוות להדלקה, וי"ל כיון דשייכי אינהו בהדלקה זו שפיר דמי. ומצינו בבאר היטב סוף סי' תרע"ג דמהרש"ל ברך שהחיינו על מנורת כסף חדשה שהדליק בה בלילה ב', ולכא' לא שייך כלל ברכת שהחיינו של מנורת הכסף לברכת הנרות, וכן לברכת היום, ובודאי שהמברך פעמיים ביום שהחיינו הוה ברכה לבטלה, וכמו שכתב ריב"ש סי' תק"ה, יעו"ש, ואם כן מה איכפת לן שיש לו מנורה חדשה. ועי' למהרש"ל מי שיש לו כוס כסף חדשה בז' של פסח אטו יברך בקידוש שהחיינו משום הכוס. ויש לחלק בזה. - (גר חנוכה יל"ד מהוספה בכל יום - ולא דמי להנ"ל. - כל יום נס - מנורה הוה לצורך הדלקה וגם שמחתו היא בה ומברך על השמחה השיכת להדלקה, ואין כאן הפסק).

יציאת ג"ח בבר בית הכנסת

אורח המדליק בנרות בית הכנסת, כתב בהגהות הגרב"פ באו"ח סי' תרע"א דין חדש [ע"פ לשון הריב"ש] דשוב אינו צריך להדליק באכסניא, דגופו נפטר בעצמו בביהכנ"ס ובביתו מדליקין עליו. וכוונתו כנראה דתרי ענינים איכא בהדלקת נרות חנוכה, חדא עצם חיוב ההדלקה, ותו חיוב להדליק בביתו, ולפי"ז אכסנאי שמדליקין עליו בביתו יצא ידי"ח הדלקה דביתו בהדלקה זו אלא שיש עליו עדיין חיוב הדלקה דגופו ובוזה שפיר יוצא בהדלקה דביהכ"נ [ואיירי הגרב"פ במי שמדליקין בביתו ומכוון במחשבתו שלא לצאת בזה, עי' סי' תרע"ז ס"ג ובמשנ"ב שם, אבל מי שאין מדליקין עליו בביתו לא איירי, דאז החיוב להדליק באכסניא. ובשעה"צ מייתי דברי הגרב"פ בפשיטות בלא חילוק דאורח שמדליק בביהכ"נ אי"צ להדליק באכסניא ולא חילק בדברים, והנה בהגרב"פ מבואר דחילוק יש בדבר וכנ"ל]. ולכא' י"ל בזה קו' האחרונים בשם החכ"צ דרמו דברי השו"ע אהדדי, דהנה מקור הדין דמברכין על הדלקת ביהכ"נ הוא מתשו' הריב"ש ומבואר שם טעמא דמברכין על גר ביהכ"נ משום דמברכים על מנהגא וכמו שמברכין על הלל דר"ח דנמי לא הוי אלא מנהגא, וא"כ למאי דפסק השו"ע בה' ר"ח סי' תכ"ב כהרמב"ם דאין מברכין על הלל דר"ח משום דמנהגא הוא ואין מברכין על מנהגא וא"כ מאי שנא דפסק כאן בהלכות חנוכה דמברכין על הדלקת ביהכ"נ אף דלא הוי אלא מנהגא. והשתא אולי י"ל דאע"ג דהריב"ש הצדיק המנהג לברך על הדלקת ביהכ"נ משום דדמי להלל דר"ח, היינו משום דכן ס"ל להריב"ש דמברכין על הלל דר"ח וא"כ בודאי גם כאן בהדלקת ביהכ"נ מברכין, אך גם להחולקים על דין זה דמברכין על הלל דר"ח מ"מ י"ל דנידו"ד עדיף דהתם ליכא שום מצוה בהלל דר"ח רק מנהגא אבל כאן הרי איכא גם קיום מצוה דגופו ואף דאין החיוב רק משום מנהגא מ"מ סגי בזה דיש מצוה דגופו שיהא אפשר לברך עלה. והריב"ש לא נחית לבאר זאת דלא הוצרך לזה וכנ"ל. ועיין.

אמירת חצי הלל בחנוכה

יש לעיין בכל מנהג שהנהיגו הקדמונים ואח"כ נתווסף עליו מנהג נוסף או דין, האם בטל ע"י הוספה זו המנהג הראשון או"ד דהמנהג קיים בתוספת הדין החדש, ונפ"מ בזה אם מחויבים לקיים את המנהג הישן היכא דא"א לו לקיים את התוספת של המנהג או של הדין החדש, דאי נימא דהמנהג הראשון בטל א"כ היכא דאינו יכול לקיים את התוספת אין ענין שיקיים את המנהג הראשון אחר דהוא בטל. ודוגמא לדבר קריאת הלל בר"ח דהוי מנהג, ובחנוכה קריאת הלל הוא חיוב דרבנן, ויל"ע בר"ח טבת שאומרים הלל שלם מחמת דינא דחנוכה, היכי ליעביד מי שאינו יכול לומר הלל שלם אלא חצי הלל, אם יאמר לכל הפחות חצי הלל מדין ר"ח, או"ד השתא שנתקן הלל שלם בחנוכה בטל מנהג חצי הלל דר"ח בר"ח טבת. ואי נימא דתקנת הלל דחנוכה הויא קודם שנהגו לקרוא חצי הלל בר"ח, א"כ כשתיקנו את ההלל בר"ח לא תיקנו על ר"ח טבת דאז כבר היתה תקנה של קריאת הלל שלם, אך בודאי י"ל דהמנהג דהלל בר"ח היה על כללות ר"ח ואין כאן מנהג פרטי לר"ח זה או אחר, וא"כ אף אם תקנת הלל דחנוכה קדמה יתחייב לקרוא לכל הפחות חצי הלל משום ר"ח.

הלכות והנהגות

ממזן פוסק הדור

רבי משה שטרנבוך שליט"א

פרשת וישב תשפ"ג

דין חצירות שלנו לגבי חנוכה

ידוע מה שנחלקו רש"י ותוס' (שבת כ"א ע"ב) מהו מקום הדלקת נרות חנוכה, דדעת רש"י דמקום ההדלקה הוא בפתח ביתו לחצר במקום שניכר לבני רשות הרבים, ודעת התוס' דמקום ההדלקה הוא בפתח חדר המדרגות אינו נחשב פתח החצר, [ופתח הבית לחדר מדרגות אינו נחשב פתח הבית לחצר, אלא פתח הבית לתוך הבית], ועל כן ידליק בדלת הבית - [וכמו המנהג היום בחו"ל], אבל לפי מנהג ירושלים ידליק בפתח לרשות הרבים, שהרי חדר המדרגות נחשב לחצר.

ובספר "אורחות רבינו" (ח"ג עמ' ס'), הובא שמרן ה"קהילות יעקב" נשאל בשאלה זו [במי שדירתו נמצאת למעלה מכ' אמה], ואמר לעיין בספרו של מרן רבינו שליט"א "מועדים וזמנים" (ח"ב סי' קמ"א), אשר שם מבואר להלכה דחדר המדרגות דינו כחצר, וביאר דטענתו של בעל המועדים וזמנים הוא טענה דחדר המדרגות ג"כ חשיב חצר, אם כי לא רצה להורות בזה הלכה למעשה.

וז"ל בספר ארחות רבינו שם: "שאלתי את מו"ר בח"י כסלו בכתב, 'דירתו של בני בקומה הרביעית, ומהרחוב יכולים לראות אם ידליק במטבח, אולם זה למעלה מכ' אמה מהרחוב, היכן ידליק נר חנוכה. מו"ר השיב, בכה"ג שלמעלה מכ' שידליק למטה בפתח הבית - כן כותב הרב שטרנבוך בספרו ע"ש וצריך לעיין שם בהלכה. בכ"ב כסלו באתי למו"ר וכתבתי למו"ר בנוגע להדלקת נרות חנוכה של בני, 'מו"ר אמר לי שהג"ר משה שטרנבוך כותב (כ"ל), ושעייין בספרו, עיינתי שם וכותב שם דחדר מדרגות הוא כחצר ואף שחצירות שלנו וכן חדר המדרגות אין להם דין חצר זה רק לעניין מזוזה ועירובין אבל לעניין חנוכה די שמשמש בכניסה לבית (והוסיף מו"ר טענתו לעניין חצר בחנוכה היא טענה), אמנם דעת מרן החזו"א צדוק"ל שגם לעניין חנוכה אין להם דין חצר כמו לעניין מזוזה ועירובין. ולמעשה מו"ר לא רצה לפסוק (כנראה משום כבודו דמרן החזו"א צדוק"ל שאין דין חצר בזמן הזה לעניין חנוכה ודעת מו"ר שיש דין חצר לעניין חנוכה), עכ"ל.

מלשכת הגזית

כמה ממנהגי מרן רבינו שליט"א בהדלקת נרות חנוכה

[א] נוהג להדליק בשני מקומות, האחת בפתח הבניין לרשות הרבים בטפך הסמוך לפתח - וכשיטת השו"ע והתוס' שמדליקים בפתח לרשות הרבים, והשני בחלון ביתו הפונה לרשות הרבים וכשיטת רש"י. שהדלקה בפתח החצר אינה מועילה, וכשיטת החזו"א שפתח בניין משותף לרשות הרבים אינו נחשב כפתח החצר.

[ב] מדליק תחילה בפתח הבניין לרשות הרבים, שחושש שמא אם ידליק תחילה בביתו כבר יצא בזה גם לשיטת התוס' בדיעבד ושוב אינו יכול לקיים הידור מצווה להדליק בחוץ לאחר שייצא המצווה בפנים, ולכן מקדים להדליק ברשות הרבים דבזה מסתברא דלשיטת רש"י לא יצא בחוץ גם בדיעבד, ולכן יכול לחזור ולהדליק בביתו ולצאת שם המצווה לשיטת רש"י.

[ג] אע"פ שמקפיד להדליק תחילה בחוץ, מ"מ לרווחא דמילתא מתנה גם בפיו ואומר: "אם המצווה מן המובחר הוא להדליק בבית רצוני לצאת רק בבית ולא ברשות הרבים, ואם המצווה מן המובחר הוא להדליק בפתח לרשות הרבים רצוני לצאת רק ברשות הרבים, ואם מקיימין מצווה בשניהם [וכשיטת רב שר שלום שהובא בטור סי' תרע"ז] שלהידור מצווה מדליקין פעמיים), רצוני לצאת בשניהם", [וזהו לרווחא דמילתא אי נימא דלשיטת רש"י יוצאים בדיעבד כשמדליק בחוץ ולכן מתנה שאין רצוני לצאת אם המצווה כשיטת רש"י, ומי"מ לרווחא דמילתא מדקדק להדליק תחילה בחוץ אם התנאי אינו מועיל, וע"ע תשובות והנהגות ח"ה סי' רכ"ה אות ב].

[ד] מהדר להדליק משמן שעשוי מפרי הזית בלבד, ולא משמן זית המצוי בשוק שעשוי גם מגרעיני הזית.

[ה] מקפיד שהנרות ידלקו עד שמונה בערב, ששיעור הזמן עד שיכלה רגל מן השוק אין הכוונה כל זמן שישנם רבים המהלכים ברשות הרבים - שזהו שעה מאוחרת קרוב לחצות הלילה, אלא הכוונה עד זמן סגירת רוב החנויות [וכפשוטת הלשון שתכלה רגל מן השוק], שבאותה שעה עוברים ושבים ומתפרסם הנס, וכמבואר בראשונים (ריטב"א ופסקי הרי"א בשבת) שמשפיק לזה סגירת החנויות ברוב מקומות, וזהו בדרך כלל עד שמונה בערב, (עי' תשובת ח"ד סי' קס"ז).

[ו] מקפיד להדליק רק בכוסיות שעומדות על שוליהם, וכמבואר בכתבי רבינו אברהם אזולאי זצ"ל (והם דברים שמסר אליהו הנביא לרבינו יצחק סגי נהור בנו של הראב"ד שהיה מראשוני המקובלים), שצריך להדליק בכלי דוקא, וכוסיות שיכולות לעמוד רק כשתוקעים אותם בתוך המנורה אינם נקראים כלי. (עי' בתשובת ח"ב סי' ש"מ).

שניכר לבני רשות הרבים, ודעת התוס' דמקום ההדלקה הוא בפתח חדר המדרגות אינו נחשב פתח החצר, [וביאור דעת התוס' דכיון דעיקר הפירסומא ניסא הוא לבני רשות הרבים, צריך להדליק ברשות הרבים, אבל דעת רש"י דביתו עדיף ומשום דבפתח לחצר אינו ניכר מי הדליקו, ולכן צריך על פתח ביתו - כדי שיהא ניכר שהוא הדליקו].

והנה השו"ע (או"ח תרע"א סעי' ה') פסק כהתוס' דמדליקו בפתח החצר לרשות הרבים, אמנם ידוע דעת החזו"א דבזמנינו אין מקום כלל לנהוג כהתוס' ולהדליק ברשות הרבים, ומשום דבזמנינו אין לנו "חצר" כלל, דכל עניין "חצר" היה קיים רק בזמנם שהיו משתמשים בחצר לצרכיהם [וכגון לכביסה וכיו"ב], ולכן הייתה החצר מתייחסת אחר הבית, אבל בזמנינו דאין משתמשים בחצר לתשמישי הבית, ואינו מיועד אלא למעבר לחוד, אינו נחשב "חצר" כלל לעניין הדלקה, ועל כן אם מדליק בפתח חדר מדרגות - אינו יוצא בזה כלל, ועל כן לדעת החזו"א יש להדליק בבית, אמנם הגרי"ז לא סבר כהחזו"א בזה.

ועל כן בבני ברק נהגו שלא להדליק בפתח לרשות הרבים, וכדעת החזו"א דבזמנינו אין פתח החצר כלל, [ומה עוד שחששו לשיטת רש"י שאין יוצאים בפתח החצר, ומאידך כשמדליקים בחלון שבית יוצאים אף בדיעבד לשיטת התוס'], אבל מנהג גדולי ירושלים להדליק בפתח לרשות הרבים גופא.

והנה מלבד עצם הנפק"מ אם להדליק בפתח חדר המדרגות או בבית, יש בזה נפק"מ נוספת במי שדר בקומה עליונה וחלון ביתו גבוה למעלה מכ' אמה מרשות הרבים, דלדעת החזו"א אין לו

הדרכות והנהגות

עניני שידוכים חלק ד'

להתייעץ בעצת ת"ח וצדיקים לפני גמר השידוך

ביטול שידוך

[ה] כתב רבינו במכתב לחתן אחד שביטל שידוך: "ביטול שידוך חמור מאד, ושמעתי כמה מעשיות שאחרי הרבה שנים נענשו ותלו הסיבה בביטול השידוך, ולכן לדעתי עדיף שלאחר כתב המחילה, יבקש מג' אנשים שאם נתחייב חרם שיתירו לו הנידוי, [שיש חרם קדמונים לא לנתק שידוך, עיין אה"ע"ז נ (סעיף ו), ויו"ד רל"ו (סעיף ו) ובט"ז ודגו"מ שט, ועיין מהרש"ם ח"ד שיש חרם מבית דין הגדול, ואף שבזמננו לא נהגו לכתוב חרם, מ"מ שמא בשמים העוון חמור ומנדין], ויאמרו מותר לך מותר לך מותר לך כעין התרת נדרים, ואף שאין נוהגין כן, מ"מ כשחושש שגרם לה צער מרובה והיה ראוי להחרימו על כך כיון שלא היתה לו סיבה, לביטול השידוך, אחרי כתב מחילה ממנה נאה הדבר, אבל אם יש טעם חשוב לביטול השידוך אין צורך לכל זה.

'לעקוף' אח הגדול ממנו בשידוכים

[ו] כתב רבינו בתשובות והנהגות ח"א סי' תשל"ט: "הנה הדבר מפורש בש"ך יו"ד רמ"ד (ס"ק א') בשם הב"ח שאין להקדים נישואי הקטן לפני הגדול. ולכאורה כל הענין זהו מפני כבוד אחיו הגדול ולפ"ז אם אחיו הגדול ימחול יהא מותר לקטן להינשא לפניו, אבל יש לעורר שמצוי שהמחילה אינה בלב שלם אלא רק מפני שאין לו ברירה או מחמת בושה, ומה עוד שבאמת אין זה רק ענין של כבוד אלא גם בזיון לאח הגדול, שאם הצעיר נושא אשה לפניו מדמין שודאי יש חסרון בגדול, ונמצא דמזיק אותו בכך.

ולכן נראה שתלוי הדבר בכל מקרה לגופו של ענין, שאם האח הגדול ידוע כ"ברוך" שמציעים לו שידוכים הגונים וממאן, אזי אין הקטן חייב להתמין ולהחמיץ מצוה רבה דפריה ורביה בגללו, אבל אם אינו ברין אלא רק לא נזדמן לו עדיין שידוך ראוי לקטן להמתין איזה שיעור לא לצער אחיו הגדול ממנו, ורק אם מכיר באמת שאין לו צער מותר.

וזה שכתבנו דראוי להתמין לא מצאתי שיעור לשהייה זאת, ותלוי גם בטבעו ומעמדו, אבל כמדומני שאם שהה כבר כ"ב חודש והודיע לאחיו יוצא בכך, ומסתברא שאם ממחר לישא אשה לפני הגיעו לגיל עשרים אין לו לחשוש כלל שזהו דינא דגמרא, ועוד שבכה"ג אין בזיון לאחיו שניכרת הסיבה שמיהר לישא לפניו בן עשרים דוק שמקפיד על כך. וכל שכן שאם חושש להרהורים שמחויב מדינא לישא ולא להתמין לאחיו הגדול, דאפילו מצות כיבוד אב ואם נדחה מטעמים אלו, ז"פ.

עובדות והנהגות

מעשה רב - הנהגות מרן שליט"א

מעשה רב - השידוך של מרן רבינו

שליט"א עפ"י החזו"א

לחזון איש היה מקורב בשם הרה"ח ר' יעקב שכטר שהתגורר בתל אביב, ולו בת מצוינת שסירבה לכל הצעות השידוכים המכובדות שהוצעו לה, מכיון שרצתה דוקא שידוך שהחתן ודאי יקדיש את כל חייו רק ללימוד התורה הקדושה - בניגוד למה שהיה מצוי ורווח באותם ימים.

בתחילת החורף שנת תשי"ד קרא החזו"א זצ"ל להרה"ח ר' יעקב שכטר והציע לו את רבינו כחתן עבור בתו, [החזו"א הכיר היטב את רבינו מאחר שהיה נוסע אליו בקביעות משיבת חברון לדבר עמו בלימוד]. שאל אותו ר' יעקב מאיזה רב אבקש שיבחן אותו ויעמוד על ידיעותיו, והחזון איש השיב לו בזה הלשון: "אין מי שראוי לבחון אותו, תחטוף אותו בשני ידיים".

עוד שמענו מפיו של הרה"ג רבי צבי טאוסקי שליט"א (מבני ברק) ששמע מפי הרה"ח רבי יעקב שכטר ז"ל בזה"ל: "החזון איש אמר לי שרבי משה שטרנבוך הוא הרבי עקיבא אייגר של הדור הבא".

החזו"א שלח את הגרא"א דסלר שהכיר את רבינו מאנגליה שיציע לו את השידוך, ואכן רבינו בא להחזו"א ביום חמישי שקודם הסתלקותו לגנזי מרומים לשאול על דבר השידוך, ועמד בתור להיכנס לרבינו החזו"א ועמדו שם כמה עשרות אנשים, והחזו"א יצא לרגע קט מחדרו לעבר מקום הקהל, והקדימו באומרו "ר' משה קומט אריין" [ר' משה תיכנסו], ואמר לו שייגש להשידוך מיד ביום ראשון הבעל"ט, והוסיף החזו"א והדגיש - "ולא לדחותו", [ובמעמד זה דיבר עמו החזו"א על כל בני משפחת שכטר - לפי שמותיהם אחד לאחד, וקילס כל אחד במעלותיו ושבחיו הראויים לו, וכמבואר בחז"ל שהנושא אשה יבדוק באחיה].

בליל שבת לאחר תפילת מעריב קרא החזו"א לאחיו הנערה והורה להם לזרז את השידוך ככל יכולתם, ולהשתדל שהמיועדים יפגשו עוד ביום ראשון הקרוב, אמנם באותו ליל שבת נשבה ארון הקודש וכפתע פתאום עלתה נשמתו של החזו"א בסערה השמימיה. רבינו ניגש להשידוך מיד לאחר הלוייה כדי לקיים את דברי החזו"א כפשוטן שאמר לו "ולא לדחותו". [ועובדא מעניינת סיפרה הרבנית ע"ה, שכאשר היא ראתה את רבינו בפעם הראשונה - מיד לאחר הלוייה החזו"א, היו בגדיו מאובקים ומלוכלכים מהאבק שעלה מדחיפת ההמונים בבית הקברות, ורבינו בשקיעותו לא שם ליבו לזאת, אך היא השכיחה למצוא דרך לנקותם בלא שישים לב לכך, כדי שאביה לא יראה את רבינו בבגדים מלוכלכים], ולפי השמועה דמי הכתובה של אשת החזו"א היו דמי השדכנות על שידוך זה.

[א] כתב רבינו: "דע שבכל שידוכים צריך להתייעץ ולגמור אך ורק בעצת ת"ח וצדיקים, שבברכת פיהם גם בשמים מסכימים וגומרים לטוב". (תשובות והנהגות ח"א סי' תשל"ט).

עניינים שיש לעורר היום את החתנים

[ב] במכתב הסכמה לחכם אחד לרגל הוצאת ספר המיועד לחתנים, כתב רבינו בתוך הדברים וז"ל: "אמנם דור דור ודורשיו, והיום ראוי לעורר עוד שלא לקנות פאה נכרית עם שערות ארוכות ומסולסלות העשויה להבליט ח"י, וכן לזוהר במקור שערות הפאה נכרית שלא יבוא ממקום שיש להסתפק בו אם הוא מבתי עבודה זרה שבהודו. וכמוכן יש לעורר על ריבוי פגישות בין חתן וכלה שאינו ראוי לפי תורתה"ק, וכן אודות מכשול המצוי בכתובה שיש נהגו לישא אשה קרוב לבין השמשות וכותבים היום שלפניו והוא מוקדם, ויש לכתוב יום שלאחריו דוקא, עכ"ל.

ובהזדמנות סיפר רבינו, שלאחר שבאה אחותו שתח"י בקשרי שידוכים עם בנו של מרן הגרי"ז זצ"ל ה"ה הגרמ"ד הלוי סאלוויצ'יק זצ"ל, שאל את מרן הגרי"ז זצ"ל איך תלך הכלה אם בפאה נכרית או במטפחת, והשיב "שתלך כמו האמא", ודייק לומר כמו האמא, בלא לשנות.

שדכן המשדך לשם שמים

[ג] שמעתי מהרה"ח ר' אלימלך רומפלר זצ"ל בשם מהרה"ק מהר"א מבעלזא ז"ע, שהמשדך אחרים לשם שמים זוכה בזכות זה לבנים הגונים. ונראה בביאור העניין, דכיון שהוא מתעסק עבור אחרים לסייע להם לבנות את ביתם בישראל, יזכה אף הוא למידה זו - לבסס את ביתו היטב על אדני התורה והיראה, בבנים טובים והגונים.

ואפשר דסגולה זו על ה"משדך לשם שמים" אינו דווקא באופן שאינו מקבל אח"כ כסף על השידוך כמקובל, אלא הכוונה שמתכוון למען החתן והכלה שיהיה להם שידוך טוב, ואם לדעתו אין השידוך מתאים כ"כ אינו משדך ביניהם למטרת כסף בלבד. ובה"ג אף שאח"כ נוטל כסף אח"כ מכל מקום נחשב בזה שפועל לשם שמים, כיון שעיקר כוונתו לזווג זיווגים כרצונו ית"ש, אלא שנוטל אח"כ כסף המגיע לו ע"פ דין כסרסור וכמבואר בפוסקים.

תשלומים לשדכן

[ד] אני מכיר כמה צדיקים שנהגו לשאול את מי שבא אליהם שאין ילדים: "שילמת לשדכן?", וכן אם השמות בכתובה נכתבו שלא כדין לפעמים זה מעכב.

שיחת רבינו מרן רה"י הגר"ד כהן שליט"א - עבודת ימי החנוכה¹

'כי חלק ה' עמו' 'להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך'

כתבו על קרן השור אין לכם חלק באלקי ישראל

איתא במדר"ר (ב, ד) עה"פ בפרשת בראשית "והארץ היתה תהו ובהו וחשך על פני תהום" וגו'; "ר' שמעון בן לקיש פתר קרא בגלויות, והארץ היתה תהו - זו גלות בבל, שנאמר 'ראיתי את הארץ והנה תהו'. ובהו - זו גלות מדי, ויבהלו להביא את המן. וחשך - זו גלות יוה, שהשיבה עיניהם של ישראל בגזרותיהן, שהיתה אומרת להם כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל".

ויש להבין מה המשמעות לזה שיכתבו ישראל אין לכם חלק באלוקי ישראל, מה חפצו היוונים בזה, ומה ב' הדברים אין לכם חלק באלוקי ישראל, והרי כל מה שרצתה יון הוא לנתק אותם מהקב"ה ומהו "אלוקי ישראל", והרי אדרבא אם אין להם חלק אין כאן אלוקי ישראל, ובשפת אמת עמד בדקדוק הלשון "אין לכם חלק באלוקי ישראל", שרצו שנכתוב שבאמת הוא 'אלוקי ישראל' ורק לכם אין חלק בו וזה צ"ב, דהא לאחר שכתבו אין לכם חלק בו ח"ו, במה הוא נחשב אלקינו. והנה בעיקר מה שגזרה יון לכתוב על קרן השור, צ"ב מהו ענין השור בדווקא, ויעו"ב ברש"י על המדרש שם שכ' : כתבו לכם על קרן השור: לפי שכיון שעשיתם תבנית שור מאותה יעשה גליתם בדעתכם שאין לכם חלק בו.

וראשית כל יש להבין מה שייך עניין זה לחטא העגל, ועוד יש להבין מה שאומרים בעל הניסים 'כשעמדה מלכות יון הרשעה להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך', ומבואר דגזרת יון היתה כב' חלקים, 'תורה' ו'מצוות', ויש לעמוד מה הוא ההדגשה המיוחדת של ב' ענינים אלו, להשכיחם התורה ולהעבירם מן המצוות, וכן יש לתמוה מהו הענין המסוים של 'חוקי רצונך' דמזה מבואר שאין יסוד הענין קיום המצוות גרידא, אלא מצוות שהם במסויים 'רצונך', וכן צ"ב מה הנושא המיוחד שהודגשו בייחוד ב' חוקים, וכן מהי ההדגשה 'תורתך' שהוא הדגשה של תורת השי"ת, דמה הענין המסוים בהדגשה שהתורה היא תורת ה', גם יש להבין למה הדיגשו הלשון להעבירם מן המצוות ולא לבטלם מלקיים המצוות.

א.

כי חלק ה' עמו יעקב חלק נחלתו

ומקודם נבאר הענין של 'אין לכם חלק באלוקי ישראל', ונראה שהוא ע"פ מה שכתב הרמב"ן (ויקרא יח' כה') על הפסוק בפרשת האזינו (דברים לב' ט'), 'כי חלק ה' עמו יעקב חלק נחלתו', שהקב"ה הוא אלקי ישראל : אבל סוד הדבר בכתוב שאמר (דברים לב' ח טו) בהנהל עליזון גוים בהפרידו בני אדם יצב גבולות עמים וגו' כי חלק ה' עמו וגו'. והענין כי השם הנכבד ברא הכל, ושם כה התהוותים בעליונים, ונתן על כל עם ועם בארצותם לגוייהם כוכב ומוזל ידוע כאשר נודע באצטגנינות. וזהו שנאמר (דברים ד יט) אשר חלק ה' אלקיך אותם לכל העמים, כי חלק לכולם מזלות בשמים, וגבוהים עליהם מלאכי עליון נתנם להיותם שרים עליהם, כענין שכתוב (דניאל י יג) ושר מלכות פרס עומד לנגדי, וכתוב (שם פסוק ב) והנה שר יון בא, ונקראים מלכים כדכתיב (שם פסוק יג) ואני נותרתי שם אצל מלכי פרס והנה השם הנכבד הוא אלקי האלקים ואדוני האדונים לכל העולם, אבל ארץ ישראל אמצעות הישוב היא נחלת ה' מיוחדת לשמו, לא נתן עליה מן המלאכים קצין שומר ומוזל כהנהילו אותה לעמו המיוחד שמו זרע אהביו, וזהו שאמר (שמות יט ה) והייתם לי סגולה מכל העמים כי לי כל הארץ, וכתוב (ירמיה יא ד) והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלקים, לא שתהיו אתם אל אלהים אחרים כלל.

הרי מבואר ברמב"ן דתוכן הענין של הא דכתיב 'כי חלק ה' עמו' הוא לומר, שישאל מושגחים בהשגחה עליהם ע"י הקב"ה בעצמו, השגחה שהיא מעל למערכת הטבע של הכוכבים ומזלות, ואינם כשאר אומות העולם שאינם מושגחים ע"י הקב"ה בעצמו, אלא הם מונהגים ע"י מערכת של כוכבים ומזלות ושרים הממונים על כל אומה ואומה. וע"ע בדברי הגר"א חבר (בפי' אור תורה על ספר מעלות התורה), שישאל שייכים להנהגה שהיא למעלה מן הטבע, והנהגה זו מסורה רק בידי ישראל :

והענין בזה כי יש ב' מיני הנהגות לעולם א) הנהגת הטבע. ב) הנהגה שלמעלה מן הטבע. וענין ההנהגה מוכנה בשם מים, כי המים הם היות כל נבראי מטה, כן שפע השגחתו יתברך הוא היות כל העולמות, וענין הנהגת הטבע נמסר לאומות העולם, אבל ישראל אין להם מציאות כלל במזל, כמו שכתבנו במ"א באריכות בזה, שעיקר מציאותם הוא בא לעולם למעלה מן המזל, כי אברהם ושרה עקרים היו, ולכן אין להם היות אלא בתורה, והוא הנמשך ממים, והיינו שהוא מקור החיים מלמעלה והם ב' בחינות מים, מים שלמטה מן הרקיע - שהוא הנהגת הטבע, ומים שמעל הרקיע - הוא השגחה העליונה המסורה לישראל לבד "כי חלק ה' עמו".

ונראה דהעניין הזה שיש השגחה מיוחדת המסורה לישראל, הוא גופא מה שרצו היונים להכחיש ולומר שאין ישראל חלקו של ה', ואין הנהגה מיוחדת של הקב"ה על ישראל, ובאו לבטל את החיבור וההשגחה המיוחדת של הקב"ה על ישראל, והיו שאמרו 'כתבו על קרן השור שאין לכם חלק באלוקי ישראל', שתרכות יון באה לנתק אותם מהשגחת הקב"ה המיוחדת עליהם.

ב.

¹ נמסר ע"י מורה"י בהיכל היש"ק בימי החנוכה תשפ"ב, נו"נ ע"י כמה מהשומעים, והיה למראה עיני רה"י שליט"א.

בחירת ישראל ביאני ה' אלוקיך

ולכשנעניין בדברי הרמב"ן נראה דעניין זה של ההנהגה המיוחדת של הקב"ה - "כי חלק ה' עמו" הוא הבחירה של "והייתם לי לעם והייתי לכם לאלוקים", והוא פסוק בירמיהו, והוא גם לשון הפסוק בלשונות הגאולה בשמות (ד' ד) - "ולקחתי אתכם לי לעם והייתי לכם לאלוקים", ובביאור תוכן העניין של ההשגחה המיוחדת בקרא ד'והייתי לכם לאלוקים', יש לבאר עפ"י ד'אדוננו הגר"א (בפירושו אדרת אליהו ריש דברים):

"ובהשגחה יש ב' עניינים, השגחה כללית דהיינו על כל בריותיו והשגחה פרטית שמשגיחה על ישראל לבד הוא שם אלוקים שהוא מורה על השגחת ה"ת עם בריותיו, ולכן אומרים בכל ברכה 'אלוקינו מלך העולם' 'אלוקינו' שהוא משגיחה עלינו בפרטות ומלך העולם שאע"פ שמשגיחה עלינו בפרטות משגיחה ג"כ על כל העולם כולו בכלליות ומושל עליהם".

ונראה דזהו העניין המבואר בדברי הרמב"ן שהשגחת הקב"ה המיוחדת על ישראל בבחינת "כי חלק ה' עמו", היא בחירת ישראל להיות לנו לאלוקים, כי אלוקים הוא השם המורה על ההשגחה ואלוקינו מורה על ההשגחה המיוחדת עלינו. ומצאנו תוספת דברים בזה בתשובות הרשב"א (חלק ה סימן נה):

ואחר שנבא מתוך השמיעה אל החקירה באמת, תביאנו החקירה ותכריחנו הכרה אמת, לקבל ולהאמין כי הוא ית' נמצא, וכן הוא משגיחה על פרטי מעשנו. והוא אומר: אלקינו: שלמים, אלקות, מנהיג, ודיין. כמו נתתיך אלהים לפרעה תרגם אנקלים: רבה. אלהים לא תקלל תרגם: דיין. ולפי שהמתפלסים משתבשין, וגזרין 'הוא ית' אינו משגיחה בפרטים התחתונים, ואפי' במין האנושי. והוא כדעת האומרים: עבים סתר לו, ולא יראה, וחוג שמים יתהלך. על כן אמר: אלקינו: כי הוא משגיחה בנו. ומצטרף לזה שהוא מנהיגנו, ולא כוכב ולא מזל ולא שר משרי מעלה, רק הוא ית' ושהוא הבדילנו לשמו ולקחנו לחלקו. באומר: 'בהנחל עליון גוים וכו' כי חלק ה' עמו. ושהוא ית' אחד ואין עוד.

הרי מבואר בדבריו שפירוש הלשון אלוקינו ענינו הוא, שהוא משגיח עלינו והוא מנהיגנו, ובתו"ד מבואר שהוא בא כנגד המתפלסים המושבשין לומר שהקב"ה אינו משגיח בתחתונים, והמתפלסים היינו אותם המושפעים מתרבות יון.

ולפי המבואר בדברי הרשב"א מתבאר ביותר העניין במה שבאה יון לבטל מישראל מלהיות חלק ה', שהרי מבואר לפי דרכו שההתנגדות היותר גדולה למתפלספין המושפעים מחכמת יון שבאים לשבש שאין הקב"ה משגיח בתחתונים, הוא מה שהקב"ה הוא ה' אלקינו, שהשי"ת משגיח על ישראל בתחתונים בהנהגה שמעל דרכי הטבע, ולכן עיקר גזירת יון באה להפקיע את מעלת ה' אלקינו של ישראל ולנתק אותם מהשגחת הקב"ה המיוחדת עליהם.

ג.

המהלך לבטל מישראל מעלת 'כי חלק ה' עמו'

אמנם יש להבין איך באמת שייך שלא יהיה לישראל חלק בה' אלקי ישראל, ומה מועיל הכתיבה של זה, וכן יש להבין ההדגשה של 'אין לכם חלק באלוקי ישראל'.

ונראה לבאר הדברים דהנה איתא במגילת תענית:

בתלתא בתשרי במילת אדכרתא מן שטריא. מפני שגזרה מלכות יון הרשעה שמד על ישראל ואמרו להם כפרו במלכות שמים ואמרו אין לכם חלק בא-להי ישראל ולא היו מוכריין שם שמים בפייהם.

ומבואר בלשון המשנה זו שהאמירה של 'אין לכם חלק באלוקי ישראל' הוא כפירה במלכות שמים, וצ"ב בתוכן ענין זה, מה ענינה של הכפירה במלכות שמים לאמירת 'אין לנו חלק באלוקי ישראל'.

ונראה לבאר הדברים לפי מה שנתבאר דמעלת 'כי חלק ה' עמו' הוא בחירת הקב"ה להיות לאלוקי ישראל, דהנה עיקר ענינה של מלכות שמים הוא בהנהגת הקב"ה את עולמו והשגחתו ע"י בריותיו להיות השגחת ה"ת מיוחדת עליהם, והמשמעות של אלקי ישראל היא שמלכותו מיוחדת על ישראל.

וכע"ז מבואר בדברי המהר"ל [נתיבות עולם נתיב העבודה פ"ח]:

'כי מצד יצי'ו השי"ת הוא למלך עליהם כדכתיב אנוכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים'

והרי מבואר דהענין של מעלת אנוכי ה' אלוקיך הוא שיהיה הקב"ה למלך על ישראל, והוא מפורש בדברי רש"י שיר השיירים (פ"ה פסוק ט"ז) עה"פ ראשו כתם פז:

ראשו כתם פז - תחילת דבריו הבהיקו ככתם פז וכן הוא אומר (תהלים קיט) פתח דברך יאיר פתח אנוכי ה' אלהיך הראם תחלה שמשפט מלוכה יש לו עליהם ואחר כך גזר עליהם גזירותיו.

וכן מבואר בדברי הגמ' ר"ה (לב.) דילפי' אמירת מלכויות ברי'ה מלשון הפסוק 'אני ה' אלוקיכם' והכי איתא התם:

תניא, רבי אומר אני ה' אלקיכם ובהדש השביעי זו מלכות.

והנה מבואר ברמז"ל בדרך ה' ח"ד פ"ד בביאור ענינה של קריאת שמע, שהקב"ה בטובו וחסדו מתיחס אלינו כמלך בעולמו, "ומטעם זה גם אנחנו חייבים לעבוד עבודתו ולשמעו אליו לכל אשר יצוה", ובהמש"ד הוסיף "ובבחינה זו ג"כ חייבים אנו להכיר בכל יום ולקיים מלכותו עלינו ולהשתעבד אל גזרותיו כעבדים אל מלכם, וזה נקרא קבלת מלכות שמים", והוסיף עוד דזה נכלל בפסוק של שמע ישראל "ההודאה בדבר זה שהוא מלך מלכי המלכים מולך בכל בריותיו העליונים והתחתונים וקיבול עול מלכותו וההשתעבד אליו".

ובהמשך דבריו הוסיף דמלכותו יתברך בעולמו נודעת באופן שמודים בה כל בראיו להיות מלכותו יתברך נודעת או לא נודעת נמשך ממשעי התחתונים אם הם מודים במלכותו, וסיים בהיות ישראל מתחזקים בהכרת ובקבלת עול מלכותו בכל יום ומודים בה בפייהם ובלבם מתגלית מלכות שמים בבריאה ונמשכת הברכה לעולם.

ונראה דזהו העניין שהביטול של "כי חלק ה' עמו" הוא בכפירה במלכות שמים, דלפי דרכנו העניין של כי חלק ה' עמו שהוא הבחירה של 'ה' אלוקינו' ענינה הוא להעמיד מלכות שמים המיוחדת על ישראל, והאופן לבטל מישראל מלכות שמים המיוחדת עליהם הוא במה שישאל כופרים אותם לכפור במלכות שמים, שהרי כתב הרמז"ל "שאין מלכותו נודעת בתחתונים ואינם מתחזקת בישראל אלא באופן שהם מודים בה בלבם ובפייהם" ולכן היכי שהם כופרים במלכות שמים מתבטלת מלכות שמים עליהם ומאבדים את מעלת "כי חלק ה' עמו".

ונראה דענין זה מונח בלשון אין חלק באלוקי ישראל, שלשון זה הוא כלשון שאמר שבע בן בכרי (ש"ב כ' א') בזמן שמרד במלכות בית דוד, שאמר 'אין לנו חלק בדוד ולא נחלה לנו בכך ישי', נמצינו למדים שלשון אין חלק הוא לשון מרידה במלכות, לומר שאינו מקבל מלכותו, והביאור בזה דהעם הם המעמידים את המלוכה שהרי אין מלך בלא עם וכלשונו של הפרקי דר"א ולכן העם נחשבים חלק מהמלכות, ומלכות שמים בבריאה עומדת ע"י ישראל, שהמלכות נעמדת על ידם, ולכן המרידה במלכות באה ע"י לשון אין לנו חלק באלוקי ישראל.

ד.

מלכות שמים המיוחדת על ישראל

והנה כתב הגר"א במשלי כ"ז שהחילוק בין מלך למושל שמלך הוא בהכרת מלכותו ובקבלת עול מלכותו עול מלכותו וממשלה היא בכפיה ובלא הכרה במלכותו, וביאר בזה הפס' "כי לשם המלוכה ומושל בגוים" וד"ל:

אך הענין כמ"ש שאנחנו עמו בית ישראל קבלנו עול מלכותו עלינו, אך לא כן האומות אך שהוא מושל עליהם כרצונו ורודה בהם כחפצו ולהם נקרא מושל, וזהו 'כי לה' המלוכה' וזהו עלינו 'ומושל' נקרא 'בגוים' אף שלא קבלו עולו הוא מושל בגוים.

ונראה שענין זה המבואר בדברי הגר"א שישאל הם הממליכין אותו בכריאה ע"י שמכירין אותו ומקבלים עול מלכותו הוא מיוסד על ענין זה שנבחרו ישראל למלכות הקב"ה, וכמבואר ברש"י שיר השירים שבאמירת 'אנכי ה' אלוקיך' אמר הקב"ה לישראל שמשפט מלכות יש לו עליהם, וכיון שמלכותו מיוחדת על ישראל והם חלקו ונחלתו, הם אלו הממליכין אותו בעולם ע"י שמכירין אותו ומקבלין עול מלכותו.

ולפי"ז מבואר שבשביל שיהיה ה' יתברך ה' אלקינו ומלכנו צריכים להמליכו בקבלת מלכותו, ובזה הוא נעשה מלך עלינו, שאל"כ חסר במלכותו עלינו שאין מלך בלא עם הממליכין אותו, ושליטה בלבד זה ממשלה, וזהו מה שאומר הכתוב 'והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלקים', היינו כשאתם לי לעם הרי אני לכם לאלוקים, דבזמן שישאל הם עמו של השי"ת, ומקבלים מלכותו עליהם, הרי הקב"ה אלוקים להם, ומשפט מלוכה יש לו עליהם ע"י שהוא משגיח עליהם בפרטות ובזה נעשים ישראל חלק ה'.

ונמצא לפי"ז שכשישראל ממליכים את הקב"ה הרי הם חלקו וזה נתון לישראל וזה מסור בידם, ובזה השגחת הקב"ה מיוחדת עליהם ואז הוא אלוקים להם, ואת זה רצו היונים לעקור שאמרו לישראל שיכתבו אין לכם חלק באלוקי ישראל, ובזה מתבטל מהם מעלת אנכי ה' אלוקיך שבאים המתפלספין לבטל, ובזה הם רוצים לבטל מעליהם מלכות שמים רח"ל.

וזהו ענין מה שאמרו להם לכתוב אין לכם חלק באלוקי ישראל, שהקשינו לעיל, שאם אין להם חלק מהו ענין אלוקי ישראל, והרי אינם מאמינים בו, אלא שבאמת ודאי ידעו שהשם יתב' חר בישראל להיות להם אלוקי ישראל ואת זה רצו להפקיע ע"י שיאמרו ישראל שאין להם חלק בו, בזה גופא הוא כבר לא יהיה אלוקי ישראל ח"ו, שע"י שיכתשו את זה שהקב"ה הוא אלוקים לנו, והוא מלך עלינו תבטל מלכותו ואלקותו המיוחדת על ישראל.

ונראה דבטול מלכות שמים המיוחדת על ישראל, הוא ביטול מלכות שמים לגמרי בעולם, שבה שיחד הקב"ה מלכות על ישראל שעכב את כל הנהגת הבריאה לישראל, שתפעל ע"י התורה והמצוות של ישראל, וכמש"כ הרמב"ל בדרך ה' ח"ב פ"ד:

"במעשיהם של ישראל תלה הקב"ה את תיקון כל הבריאה ועילויה, ושעכב כביכול הנהגתו לפעלם להאיר ולהשפיע או לכתר ולהתעלם ח"ו – עפ"י מעשיהם"

וזהו המבואר בלשון הרמב"ל שהכאנו שכתב:

ובחיית ישראל מתחזקים בהכרת ובקבלת עול מלכותו, ומודים בה בכל יום בפיהם ובלבם, מתגלית מלכות שמים בעולם בכריאה ונמשכת הבריאה בעולם

ה.

הענין שבאו לבטל מעלת כי חלק ה' עמו ע"י חטא העגל

ועתה נבוא לבאר הענין שבאו לבטל מישראל מעלת כי חלק ה' עמו ע"י חטא העגל, דהנה איתא ברמב"ן (שמות כ' ג') שמצות אנכי ה' אלקיך הוא מצות אמונה להאמין בו, והוסיף שם ד'לעבדו' וזהו חלק ממצות אמונה:

"אנכי ה' א-להיך הדבור הזה מצות עשה, אמר אנכי ה', יורה ויצוה אותם שידעו ויאמינו כי יש ה', והוא א-להים להם, כלומר הווה, קדמון, מאתו היה הכל בחפץ ויכולת, והוא א-להים להם, שהייתם לעבדו אותי"

ומבואר שהאמונה בקב"ה אינה רק בעצם מציאותו ויכולתו אלא כמה שהוא אלוקים מיוחד לנו, וההכרה והאמונה שהוא אלקים לנו מחייבת שלו ראוי לעבוד, וכתב הרמב"ן בסוף דבריו שם "ונקרא מצוה זו קבלת מלכות שמים", וענינו הוא, שקיום האמונה שהוא אלוקים לנו ולו ראוי לעבוד, הוא בקבלת מלכות שמים, שבה אנו מעמידים עצמנו בעבודת ה'.

ונראה דתוכן הדברים בזה דתוכנה של אמונה, אינו באמונה גרידא אלא בהוצאת האמונה מהכח אל הפועל וזה בהכרה בעבודת ה' ובקבלת מלכותו, והיא הבחינה שהביא הרמב"ן בהמשך שם "קבלתם מלכותי קבלו גזרותי".

ולפי"ז מבואר ברמב"ן שההכרה שלו ראוי לעבוד' היא חלק ממצות האמונה, ויסוד האמונה אינה רק עצם מציאותו של הבורא ב"ה אלא ההכרה בכך שהוא האלוקים ושצריך לעבוד, וכ"ז הוא בכלל אמונה, וזהו נכלל בצווי של 'אנכי ה' אלקיך' שהוא הצווי שציותה התורה על האמונה, ללמד שאמונה באה עם קבלת מלכות שמים, ולפי"ז מבואר דבגזירת יין שאמרו 'אין חלק באלוקי ישראל', אע"ג שלא הכחישו מציאותו, מ"מ כפרו בקב"ה לומר שאין הם ממליכים אותו ואינם עובדים אותו, וזהו ענין ציווי היונים לכתוב 'אין חלק', לבטל את ההשגחה פרטית על כלל ישראל, ולומר שאין הוא מלך עלינו ואין אנחנו עבדיו, ובזה באו לבטל גם עבודתו של מקום.

ולפי"ז נבוא לבאר מה שרצו היונים להזכיר חטא העגל, שלכך אמרו להם לכתוב על קרן השור שרמזו להם שהם כבר היו שם במצב זה שאין להם חלק באלוקי ישראל, שזה היה ענין חטא העגל, שכנגד מה שאמרו להם הקב"ה במעמד הר סיני 'אנכי ה' אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים', באו לומר ההיפך 'אלה אלהיך ישראל אשר הוציאך מארץ מצרים', וזהו מבואר בברכות (לב):

אמרה לפניו רבונו של עולם, הואיל ואין שכחה לפני כסא כבודך שמוא לא תשכח לי מעשה העגל אמר לה גם אלה תשכחנה. אמרה לפניו רבונו של עולם, הואיל ויש שכחה לפני כסא כבודך שמוא תשכח לי מעשה סיני אמר לה ואנכי לא אשכחך. והיינו דאמר רבי אלעזר אמר רב אושעיא מאי דכתיב גם אלה תשכחנה זה מעשה העגל, ואנכי לא אשכחך זה מעשה סיני.

הרי מבואר ד'אלה אלוהיך ישראל' בא לבטל 'אנכי ה' אלוקיך' וענין זה מדוקדק בדברי הרמב"ן במש"כ בענינו של חטא העגל (כג' כ'):

כשהטאו בעגל רצה לסלק שכינתו מהם ושיחיה מלאך משלוהויו הולך לפניו ובקש משה רחמים והורו ושיכן שכינתו בתוכם.

הרי מבואר שהעונש היה שלא יהיה השגחתו עליהם שבה היה חטאם שעיקרו של חטא העגל הוא שאין להם חלק באלוקי ישראל שלא רצו השגחתו אלא ע"י מלאך ולא יהיו בבחינת 'כי חלק ה' עמו' ולכן עונשם היה סילוק השכינה ושליחת מלאך במקום השכינה. וזהו מה שאמרו 'אלה אלוהיך ישראל אשר הוציאך מארץ מצרים' שזהו עבודה זרה שענינם לעבוד לכוכבים ומזלות שתחתיהם נמצאים אומות העולם להוציא מכך שהקב"ה לנו מלך ואנו חלקו.

ו.

להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך

ומעתה נבוא לבאר הענין שרצו היונים 'להשכיחם תורתך ולהעבירם מחוקי רצונך', שהתורה היא היסוד להכרה בבורא עולם וכמבואר בדברי הרבנו בחיי בהקדמה לפירשו, שהתורה היא היסוד להכרה בקב"ה:

“יודיע כי מבלתי למוד התורה לא תתכן לאדם עבודתו. לא ישכיל את אדוניו ולא ידע מצותו. ומדי הגותו בה ויתהלך על שביליה. ומדי ישב בסתרה ויתלונן בצלליה. בה יכיר מי שאמר והיה העולם, בה ידע מקור מים חיים את ה' הוא הא-להים חיים ומלך עולם. בה יכיר חסרון העולם הזה הכלה והכלה. ומעלת העולם העליון הנצחי המעולה. שם תענוג צפון לצדיקים, בכל תענוג נשמי לא יסולה”.

ומבואר דהתורה היא יסוד ההכרה בהשם יתברך, אמנם לעומת זאת, חכמת יון הרי היא כל כולה חכמת הטבע וענינה היא הכפירה שלא להאמין במה שמעבר לטבע.

ודבר נפלא מצאנו בהקדמת ספר פאת השלחן במה שהביא הרמ"מ משקלוב מאדוננו הגר"א: “ואמר רבינו הגאון שבדאי היה אריסטו כופר מהתחלה ועד סוף, שאילו היה בא לפני היתי מראה לו סיבוב החמה והלבנה עם כוכביהם מאירים על השלחן הזה כאשר יאיר ברקיע השמים ואף היה מוכיח לומר שהעולם מתנהג ע"פ טבע, וכי היה מן הנמנע לשמוען הצדיק שהיה בדורו להראות לו רבות מנבירות הש"י, אלא שהיה אריסטו יודע את בוראו ומכוון למרוד בו”.

הרי לנו דבר מופלא, שאריסטו שהוא הוא מיסד החכמה היוונית, היה אומר שהעולם מתנהג ע"פ טבע, עיקרה של חכמת יון היא שהעולם אינו מונחה ע"י הקב"ה אלא בטבעו, והיונים רצו להעביר את ישראל מן התורה שהיא תורת ה' ומביאה להכרה במלכות ה', שהוא המשגיח בכריאה ואין הכריאה מתנהגת ע"פ טבע, ועיקר המפריע להם בתורה הוא שהתורה היא תורת ה' אולם התורה בתור חכמה בעלמא לא הפריע להם כל עיקר, ובה שרצו להשכיח התורה, החשיכו עיניהם של ישראל שחכמת יון הרי היא חושך שיון הרי היא גלות השלישית שעליה נאמר חושך על פני תהום שחשך זה גלות יון שמחשיכים עיניהם של ישראל [ותהום זהו גלות רביעית שהיא אדום וכתוב חושך ע"פ תהום שגלות יון תחשיך גם בגלות הרביעית היא גלות אדום] ולעומת חכמת יון התורה ה"ה מאירה וכך כתב בספר המידות למאירי, דבריו מובאים בסידור אשי ישראל בשיח יצחק במזמור אשרי, וכך איתא התם:

כי האיש ההוקר, מרם ישיג איזה דבר ימיו במשאון יעבורו, ואנחנו אשר הנן אתנו ה' בחסדו והאיר עינינו בתורתו הנה לרגעים אהרים יאירו עינינו.

האדם מדעתו היה מכלה ימיו ושנותיו בחקירה, והתורה מחכימה ומאירה לאדם את המצות שאותם יקיים ואת זה רצתה חכמת יון להשכיח ובה להחשיך לישראל, ובכתבי הגר"א מובא שחשכה אותיות שכתה שיון רצתה להשכיח ולהחשיך מתורת ה', והיו הענין שבאה יון להשכיחם תורתך, שרצו להשכיח מזה את התורה שמעמידה את האמונה וההכרה בקב"ה, ועי"ז יבואו לכפור במלכות שמים.

ובזה נראה לבאר הענין כמין חומר את מה שהיונים רצו להעבירם מחוקי רצונך, שהרי כבר כתב הרמח"ל בדרך ה' שם שמלכות שמים מחיבת להשתעבד אליו ולגזרותיו כמלך אל עמו, ונראה שזהו ענין חוקי רצונך, שחוקים מורים על גזירות המלך שאינם נעשים מחמת הטעם אלא מחמת גזירת מלכו של עולם, ולכן החוקים שגזרה חכמתו הם קבלת מלכותו, שהחוקים אינם מובנים לנו שיש חוק ויש משפט, וחוק ענינו שזהו גזירה ואין אנו מבינים את סיבתה, לעומת משפט שמוכן לבני אנוש, ובה אנו מקימים רצונו משום שהוא מלכנו, ואת זה רצו היונים להשכיח שלא נכיר במלכותו ואז לא נקבל עלינו גזירותיו, ובה תבטל מלכות שמים בכריאה, וזהו הלשון להעבירם מחוקי רצונך, לבטל מעליהם ההשתעבדות לגזירותיו של מלכו של עולם.

ז.

עבודת ימי החנוכה - הודאה והכרה במלכות שמיים

ויסודם של ימי החנוכה הם ימים שתכליתם להודות ולהלל להש"ת על הניסים והנפלאות שנעשו לנו, שהרי עניינם הם ג"כ הכרה בהקב"ה, וכפי מה שהיה רגיל מן הגר"י הוטטר צדוק"ל לומר, שהמושג הודיה והודאה בשרשם אחד הוא, (פחד יצחק - חנוכה מאמר ב')::

בבנין המילים של לשון הקודש נודמנו לפונדק אחד שני מושגים, הבעת החזקת טובה, והסכמה לדעת הצד השני. לשני המושגים הללו יש בלשון הקודש ביטוי משותף 'הודאה'. הודאת בעל דין, פירושה הסכמה לדבריו של הצד השני, הודאה על העבר, פירושה הבעת החזקת טובה על מעשה הסר. הסברת השיתוף הזה היא, כי בתכונת נפשו של אדם, טמונה היא השאיפה להיות סמוכה על שולחן עצמה, מבלי להזדקק לעזרתו של הוולת, ובשעה שאדם מביע את הכרת מוכתו לחברו ונותן לו תודה, באותה שעה יש כאן הודאת בעל דין, כי בפעם הזאת אמנם לא עלתה בידו והיה עליו להשתמש בטובתו של חברו, באופן שהשרש הנפשי העמוק של כל הבעת תודה הוא מעשה הודאה. ועל אחת כמה וכמה שכך הענין בבין אדם למקום.

הרי מבואר, שענין הודאה על טובה, שמודה לחבירו על טובה שעשה עמו, ועניינו של הודאת בעל דין, שהוא הודאה המחייבת אתו בדין, בשורשם ענין אחד הוא, והוא ההכרה בתביעה העומדת למולו, שבעל הטובה מכיר בטובה שעשה עמו, ובעל דין מכיר בחיובו, וכל ענינו של הכרת הטוב הוא להכיר בה שהפלוגי היטיב איתו.

ומצאנו לזה מקור גדול מדברי המדרש בפרשתן (ב"ר ע"א, ה):

לאה תפסה פלך הודיה ועמדו הימנה בעלי הודיה, יהודה (בראשית לה, כו) זיכר יהודה ויאמר צדקה ממני, דוד אמר (תהלים קלו, א) 'הודו לה' כי טוב'.

הרי מבו' במדרש שמשום שלא הודתה לה' יצאו ממנה בעלי הודיה והם יהודה שהודה לדברי תמר, ודוד המלך שהודה להקב"ה, אע"פ שהיו ב' ענינים שונים שיהודה הודה על מעשה שעשה, ודוד הודה להקב"ה על טובתו, אלא שיסוד עניינם אחד הוא ההכרה וענינה של הודיה להכיר בטובת הבורא.

ונראה דזהו הענין המיוחד של ימי החנוכה להודות ולהכיר במלכות ה', שכנגד מה שרצתה יון לבטל מעלינו ההכרה במלכות שמים, אנו מעמידים תוקף ההכרה במלכות שמים בימי החנוכה ע"י ימים המיוחדים להודאה שהם ימים מיוחדים להכרת מלכות שמים, באה מתוך ההודאה, ההכרה שהקב"ה משגיח עלינו, וברוב רחמיו עשה לנו נסים ונפלאות בהשגחתו עלינו שזהו עיקר ההודאה, ומתוך הודאה זו באה ההכרה שאין טבע בעולם, וכמש"כ הרמב"ן בסוף פרשת בא שמתוך ההכרה בניסים הגלויים באה ההכרה בניסים הנסתרים שאין טבע בעולם והכל בהשגחת השי"ת.

*

והנה כבר נודעו דברי הרמב"ן בפרשת האזינו [לב' כו'] שתכלית כריאת האדם "שיכיר את בוראו וידה לשמו", והוסיף שם שענין זה מתקיים על ישראל שהם היודעים ומכירים אותו, וסיים שהוא סוד נשגב ונעלה שצריך שנהיה לו לעם והוא יהיה לנו לאלוקים, ולדרכנו הן הן הדברים שענין זה שנהיה לו לעם והוא יהיה לנו לאלוקים, הוא מלכותו המיוחדת על ישראל, וזה מתגלה ע"י שנכיר את בוראנו ונודה לשמו, שבה אנו ממליכין אותו ובה הוא יהיה לנו לאלוקים, ולפי"ז בחנוכה עיקר של יום הוא הקיום של תכלית כריאת ישראל, שנכיר את בוראנו ונודה לשמו, ומתקיים הסוד הנשגב של 'אתם תהיו לי לעם ואני אהיה לכם לאלוקים, וכנגד מה שגזרה יון שנפקיע חלקינו מכך שיהיה הקב"ה עלינו בבחינת אלקי ישראל, אנו מעמידים אלוקותו עלינו בבחינת אלוקי ישראל, ע"י שאנו מכירים את בוראנו ומודים לשמו.

מאמר ממדן הגאון רבי יהושע אייכנשטיין שליט"א

ראש ישיבת יד אהרן

חכמת התורה כנגד חכמת יוון

'בצלם אלוקים עשה את האדם'

אנו עומדים בימי החנוכה שנקבעו להודות ולהלל על הישועה מידי היוונים. ידועים דברי המהר"ל (גר מצוה) שהתנגדותם של יוון לכלל ישראל היתה מצד החכמה - שחכמת יוון היא חכמה חיצונית כנגד חכמת התורה שהיא פנימית וקדושה. בכלל זה, ניסו היוונים לחלל את הקודש, היינו לבטל את המושגים של 'קדושה', שלא תהיה הבדלה בין קדש לחול ובין כלל ישראל לאומות העולם, ולהפוך את כל המושגים הקדושים להיות חולין. ננסה לגעת מעט בשורש הדברים:

ביסוד בריאת האדם נאמר בפרשת בראשית: 'כי בצלם אלוקים עשה את האדם' (ט, ו). הנפש החיים בשער א' מאריך לבאר את המושג 'צלם אלוקים' על דרך הפשט, וזה תוכ"ד: המושג צלם אלוקים אינו כמשמעו הפשוט, אלא הכוונה היא לדמיון מסוים הקיים בין האדם לבין השם 'אלוקים' של הקב"ה, שהאדם הוא 'צלם' של 'אלוקים'. שם 'אלוקים' פירושו שהקב"ה הוא בעל הכוחות (כמבואר בטור או"ח סי' ה'). ולמשל, כאשר אדם בונה בניין, הוא אינו ממציא מכוחו את חומרי הגלם, אלא לוקח חומרים הקיימים כבר בבריאה ומסדרם בבניין שבונה. והכוח שלו בבניין הוא רק בעת שבונה אותו, שמסדר מכוחו את הדברים כפי רצונו, אך לאחר שסיים לבנות, נשאר הבניין עומד וקיים למרות שכוחו של הבונה כבר לא נמצא בו. אולם בריאת העולם מתנהלת בצורה שונה, שבבריאת העולם הקב"ה המציא מכוחו את כל הנברא - יש מאין, ולא זו בלבד אלא שבכל רגע ורגע, כוח הקיום של הבריאה הוא בזה שהקב"ה משפיע עליו מכוחו וכל העולם מתנהל בידיעתו, בהשפעתו ובהשגחתו, עד שלולא השפעתו התמידית היה חוזר העולם לתוהו ובוהו. לכן נקרא הקב"ה בשם 'אלוקים' - בעל הכוחות, לפי שהוא 'בעל הכוח' של כל דבר הקיים בבריאה ומשפיע בו את כוח קיומו בכל רגע, וכל הבריאה תלויה בידו תמיד לשנותה ולסדרה כרצונו.

כאשר כתוב שהאדם נברא בצלם אלוקים, כוונת הדברים היא שהקב"ה נתן לאדם את הכוח להשפיע במעשיו על העולמות העליונים וכביכול נחשב הוא 'בעל הכוח' שלהם, עד שבמעשיו הטובים הוא נותן כוח ומוסיף קדושה ואור בעולמות העליונים, וכן להפך ח"ו על ידי מעשיו המקולקלים הוא הורס ומחריב את הכוח והקדושה בעולמות. והיינו שהקב"ה מנהיג את העולם לפי המעשים של כלל ישראל, וכל מצב של הארת הפנים או הסתר הפנים בהנהגת הבריאה ובכל העולמות תלויה במעשיו של האדם.

והנה בריאת העולם היא בצורה ובדרך של השתלשלות, שישנה השתלשלות מהעולמות העליונים הנמצאים למעלה למעלה, גבוה מעל גבוה, ועד לעולמנו - עולם העשייה, כמבואר באריכות בנפש החיים. ואף נשמת האדם באה מאת הקב"ה בעצמו כפי שדרשו מן הפסוק 'ויפח באפיו נשמת חיים', ודומה לנפח אומן המנפח זכוכיות, שהרוח שלו באה ממנו עצמו, ונכנסת לזכוכית ומנפחת אותו, כך ה'ויפח באפיו נשמת חיים' היא הרוח שבאה כביכול מהקב"ה, וכדברי הזה"ק 'קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא'. שורש נשמתו של האדם גבוה אף יותר ממלאך ובכוחו להשפיע יותר מן המלאכים.

האדם מכונה 'עולם קטן', והיינו שנשמתו כוללת את כל אורותיהם וכוחותיהם של העולמות העליונים מלמעלה ועד למטה, וזהו שורש כוחו הגדול להשפיע בכל העולמות (כל אחד כפי שורש נשמתו), ודומה הדבר לצילו של האדם הנקבע ומשתנה כפי פעולותיו, כן השפעתו של הקב"ה בכל העולמות תלויה במעשי האדם כדוגמת הצל. כל זה נכלל בכך שהאדם נברא בצלם אלוקים. עכ"ד ויעוי"ש עוד בהרחבה.

ההבדל בין כלל ישראל לאומות העולם ביסוד הצלם אלוקים

יסוד נוסף המתבאר בדבריו של הנפה"ח (וכן בספרים נוספים, עי' בביאור המהר"ל על המשנה באבות 'חביב אדם שנברא בצלם') שהצלם אלוקים וכוחו הגדול של האדם המדובר עד עתה, ניתן רק לכלל ישראל. אולם בני נח, אין להם את הצלם אלוקים הזה אלא רק מעט מן הצלם אלוקים. יש לבאר את ההבדל שבין ישראל לעמים בנקודה הזו:

הנה כלל ישראל נצטוו בתרי"ג מצוות, ואילו בני נח מצווים רק בז' מצוות. ויסוד ההבדל בין תרי"ג המצוות לז' מצוות הוא כפי המבואר בדברי המהר"ל בכ"מ שהמספר 'שבע' שייך לעולם הטבעי, ואף ז' המצוות שנצטוו בהן בני נח עניינם הוא קיום עולם הטבע והן מתקבלות על דעתו של האדם בצורה טבעית ופשוטה, וכפי שכותב הרמב"ם בהל' מלכים (ט, א) שמצוות אלו 'הדעת נוטה להן', משום שלולא המצוות הללו שהן תיקון העולם לא יכול היה העולם להתנהל כראוי. בני נח נצטוו בז' מצוות לפי שזה תפקידם וכוחם - קיום עולם הטבע. ובפסוק אף מבואר שהצלם אלוקים שבאדם נותן לו את כח הממשלה על הבריאה, וכלשון הפסוק 'נעשה אדם בצלמנו כדמותנו וירדו בדגת הים ובעוף השמים', וכוח הממשלה על הבריאה הפשוטה והטבעית היא חלקם של בני נח שכל שייכותם וכוח פעולתם הוא בעולם הטבעי.

אולם תפקידם הגדול של כלל ישראל אינו רק לקיים את עולם הטבע, אלא הם נצטוו בכל תרי"ג המצוות שהם הבניין וההשלמה של העולם שמעל הטבע - עולם הקדושה. וזהו כוח הצלם אלוקים של כלל ישראל, שכוללים בתוכם את כל העולמות העליונים ובמעשיהם תלוי קיומם של כל העולמות הללו (ואף קיום עולם הטבע המושפע מכוח פעולת מעשיהם בעולמות העליונים).

חכמה פנימית וחכמה חיצונית

חכמת התורה מוגדרת כחכמה פנימית, בשונה משאר החכמות המוגדרות 'חכמות חיצוניות', יסוד החילוק שביניהם הוא כזה: העולם נברא בעשרה מאמרות, שהם הכוח של בריאת עולם הטבע הנראה לעין, דהיינו הבריאה החיצונית. כמובן, שהקב"ה ברא את כל העולמות העליונים המשתלשלים למטה, אבל מה שכתוב מפורש בעשרה המאמרות זהו העולם הטבעי שאנו רואים בעיניים, שעולם זה הוא הכלי החיצוני למטרה האמיתית שבבריאה.

ואלו הן החכמות החיצוניות - חכמה של עשרה מאמרות שהיא החכמה של העולם החיצוני, דהיינו להכיר ולדעת את החכמה של הבריאה החיצונית. אף חכמות אלו נכללות ורמוזות בתורה כוללת את עשרה המאמרות, וכפי ששלמה המלך ידע את כל החכמות מתוך התורה עצמה, אבל הן החכמות של הבריאה החיצונית. זוהי חכמתם של חכמי אומות העולם - להכיר את חכמת הבריאה הטבעית. אולם חכמת התורה הקדושה אינה חכמה חיצונית וטבעית אלא היא חכמה פנימית וקדושה. עשרת הדברות הן כנגד עשרה מאמרות, והתורה היא הפנימיות של הבריאה שהיא התנאי לקיום הבריאה כולה בכל רגע - שכוח התורה גורם לרצונו של הקב"ה לקיים את העולם, עד שאומר הנפה"ח שאם היה העולם בטל רגע אחד מן התורה, מיד היה חוזר לתוהו ובוהו. מתוך כך נוכל להבין את ההבדל שבין כלל ישראל לאומות העולם בנקודה זו כדלהלן:

חז"ל אומרים 'הרואה חכם מחכמי ישראל מברך ברוך שחלק מחכמתו ליראיו, ורואה חכם מחכמי האומות מברך ברוך שנתן מחכמתו לבשר ודם' (ברכות נח, א). מדייק הפחד יצחק (חנוכה ט, ב), שעל חכם מישראל מברכים 'ברוך שחלק', ועל חכם מאומות העולם מברכים 'ברוך שנתן' והיינו שמדובר כאן על שתי חכמות שונות - חכמת התורה וחכמת הטבע. ומשמע עוד, שהחכם בחכמת התורה יהיה מישראל דווקא, וכן החכם בחכמות הטבע יהיה מאומות העולם, ואילו אם אדם מישראל יהיה חכם בחכמת הטבע בלבד, אין מברכין עליו כלל, הגם שחכמת הטבע כשלעצמה כן מחייבת בברכה כאשר החכם הוא מחכמי אומות העולם.

ויסוד ההבדל הוא שקניית החכמה היא המביאה את שכלו של האדם לידי שלימות. אמנם שונה הוא הדבר בין כלל ישראל לבני נח, שכל כוח שכלם של בני נח הוא טבעי, ודרגת שלימותו היא להשלים את כוחו הטבעי, ולכן כאשר הוא בקי בחכמת הטבע כבר השיג בזה את מעלתו, עד שהרואה אותו מברך 'ברוך שנתן מחכמתו', לפי שגם זו חכמה של הקב"ה - חכמה של עשרה מאמרות.

אולם לכלל ישראל יש גם שכל דקדושה - 'שכל הנאצל' שהוא כוח נשמתו של האדם מישראל המשפיעה מלמעלה על שכלו הפשוט, והשכל הנאצל מחובר בשורשו עם חכמת התורה שהיא חכמה עליונה וקדושה ואינה חכמה טבעית וחיצונית, עד שדרגת שלימותו של האדם מישראל תלויה עד כמה הוא מתאחד ומשלים עם השכל הנאצל. ולכן הרואה חכם מישראל שחכמתו היא רק בחכמות הטבעיות אינו מברך, משום שהוא לא השלים את שכלו וכוחו העיקרי אלא רק את כוחו הטבעי (וגם את זה לא היה צריך לעשות) ולא נגע כלל ביסוד שלימותו והשלמת השכל דקדושה' שבו, ששלימות זו באה רק על ידי חכמת התורה (עי' דרך ה' ד, ב ועי' עוד בדברי הפח"י שם).

הבנת עומק התורה היא בכוח השכל הנאצל

עוד יש לדעת, כי עצם היכולת להבין כראוי את חכמת התורה תלויה בכך שיהיה לאדם 'שכל דקדושה'. שהנה בשאר חכמות הטבע, הכוח להבין הוא על ידי השכל הטבעי. העולם הטבעי נברא עם 'לוגיקה', והיכולת להבין זאת הוא בשכל טבעי ופשוט. אולם הבנת עומק חכמת התורה היא דווקא על ידי השכל הנאצל, משום שחכמת התורה היא חכמה קדושה ועל-טבעית, ואינה חכמה של לוגיקה.

ויסוד הדבר הוא, שהתורה הקדושה באה ממקור עליון - 'קודשא בריך הוא ואורייתא וישראל חד הוא', והיא משתלשלת ויורדת דרך העולמות העליונים ועד לעולם שלנו. ואמנם כשהתורה נגלית כאן בעולם היא מדברת אף על דברים טבעיים וכגון 'שור שנגח את הפרה' שהכוונה היא לשור ופרה של עולמנו הגשמי, אולם בעולמות העליונים התורה אינה מופיעה בצורה כזאת ולא מדובר שם על שור טבעי אלא על מה שמרומז וטמון בעומק החכמה שבזה (וכדרך שאומר המהרש"א בתחילת מסכת ב"ק שד' אבות נזיקין מרמזים לד' פורעניות בידי שמים, עיי"ש), ולכן עצם היכולת להבין את עומק התורה הקדושה תלויה דווקא בשכל הנאצל השייך לעולמות עליונים.

ואמנם החשבון הפשוט של הסוגיות הוא דבר המובן בשכל הפשוט, ואף הכוח השכלי הזה נצרך בלימוד התורה כדי לחשב ולהבין את הדברים כפשטותם בצורה נכונה, אבל עומק התורה הוא דבר שאינו כתוב מפורש אלא זה מתגלה לאחר העמל והיגיעה, וכפי שמביא החזו"א באיגרותיו (א, ד) מהגר"ח מוולוז'ין שעומק התורה שבע"פ מתגלה רק ע"י העמל והיגיעה, ואלו הם ה'חידושי תורה' המרוממים את האדם ומלהיבים בו אהבה עילאית לתורה, עיי"ש.

זוהי אף הסיבה לכך שמידות טובות ויראת שמים הינם תנאי להבין את חכמת התורה, וזהו גם היסוד של 'קנייני התורה' - שמאחר והבנת עומק התורה תלויה בשכל הנאצל, אזי ממילא ככל שהאדם שייך יותר לשכל הנאצל בכוחו להבין יותר את עומק התורה (וכפי שאומר החזו"א שם שהמוסיף בקנייני התורה מגיע לידיעה יותר ברורה בה), ואילו אם יש לו מידות רעות וחוסר יראת שמים הוא מתרחק בזה מן השכל הנאצל ולא יזכה להבין כראוי את חכמת התורה.

העולה מן הדברים שעלינו להכיר בקדושת התורה וכוח הנשמה שלנו, ולדעת להבחין בהבדל התהומי שבין קודש לחול, וכן להבין שהתורה היא קדושה ועליונה וצריכים כלים נכונים כדי להבין את חכמתה. היוונים היו שייכים לחכמות החיצוניות והם באו לבטל את קדושת התורה וקדושת עם ישראל ולהפוך את הכל לחולין, והניצחון היה בכוח הקדושה ולמעלה מן הטבע, וחזרו להדליק את המנורה המסמלת את אור התורה שבע"פ וחזרו וגברו המושגים של קדושה. ככל שנתחזק בזה ונכיר בקדושת התורה ובקדושת נשמתנו נזכה להאיר את האור הזה ולגבור על כוחם של היוונים.

מערכי תורה

וישב

משיעורי מרן הגאון רבי חיים פיינשטיין שליט"א ראש ישיבת עטרת שלמה

'בן זקונים - בר הכים'

כתוב (ל"ז, ג) 'וישראל אהב את יוסף מכל בניו כי בן זקונים הוא לו ועשה לו כתונת פסים'. ופירש רש"י, בן זקונים שגולד לו לעת זקנתו, ואונקלוס תרגם בר חכים הוא כל מה שלמד משם ועבר מסר לו. מדברי התרגום מבואר דסיבת אהבתו המיוחדת של יעקב ליוסף הוא משום שלו נמסרה התורה שקיבל יעקב משם ועבר.

והנה משמעות הכתוב נראה דמחמת שהוא בן זקונים לכן עשה לו כתונת פסים. ונראה לבאר הדברים, דהנה פשוט הדבר שהכתונת פסים לא היה בגד בעלמא, אלא היו בו עניינים רוחניים, ובנוסף התפלה לאחר ברכת כהנים אומרים 'ותתננו לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל רואינו וכו' כמו שנתת את יוסף צדיקך בשעה שהלבישו אביו את כתונת הפסים, ומבואר דאחד מענייני המיוחדים של הכתונת פסים שהוא בגד מיוחד לנשיאות חן, ובזה שיעקב הליבש את יוסף בגד זה, ניתן ליוסף נשיאות חן וחסד ורחמים בעיני כל רואיו ושמירה.

והנה כתוב (ל"ז, כ"ג) 'ויפשיטו את כותנתו את כתונת הפסים אשר עליו ויקחוהו וישליכו אותו הבורה'. ומבואר שבטרם השליכוהו לבור, הפשיטוהו מהכתונת פסים. ולפי המבואר דהכתונת פסים הוא בגד מיוחד לנשיאות חן ושמירה, יש לפרש דלכן הוצרכו להפשיטו מהכתונת קודם ההשלכה לבור, משום דכל זמן שהוא לבוש בכתונת הוא שמור ומוגן מנזק ולכן הפשיטוהו.

ולפי זה אפשר לומר דלכן עשה לו כתונת פסים, דכיון שמסר לו כל תורתו, הרי שבידו מסורה כל הקבלה של תורה, ועל כן עשה לו כתונת פסים, שבו יהא לו בגד לשמירה, בשביל שמירת התורה, שהתורה והקבלה תשתמר בידו, וזהו המבואר בכתוב דכיון שהוא בן זקונים לו, לכן עשה לו כתונת פסים.

ובזה יש ליתן עוד טעם למה מיאן יעקב להתנחם, משום דהיה בזה אבידת התורה, ולכן מיאן להתנחם. ובזה יש לבאר את הכתוב בפר' ויגש (מ"ה, כ"ז) 'וירא את העגלות ותחי רוח יעקב אביהם', וכתב רש"י, סימן מסר להם במה היה עוסק כשפירש ממנו, בפרשת עגלה ערופה. דיש לבאר דבזה נתן לו סימן שהתורה שמורה בידו ולא נאבדה, ולכן חייתה רוחו בזה.

'ונראה מה יהיו חלומותיו'

כתוב (ל"ז, כ) 'ועתה לכו ונהרגו וגו' ונראה מה יהיו חלומותיו'. ופירש רש"י, אמר רבי יצחק, מקרא זה אומר דרשני, רוח הקודש אומרת כן, הם אומרים לכו ונהרגו, והכתוב מסיים ונראה מה יהיו חלומותיו, נראה דבר מי יקום, או שלכם או שלי וכו'. הנה פירוש רש"י הוא מהמדרש, דהכתוב 'ונראה מה יהיו חלומותיו', אין זה מדברי השבטים עצמם, אכן הראשונים כתבו לפרש על דרך הפשט, שגם זה הוא שזה המשך דברי השבטים, ונראה לומר בביאור הכתוב באופן חדש, דהנה אאמו"ר הגאון זצ"ל אמר דחלומותיו של יוסף, היו נבואה, ודן בזה לפני אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל והמשיגיה רבי ירוחם זצ"ל, ולמד זאת מדברי התרגום אונקלוס בפר' ויחי (מ"ט, כ"ד) על הפסוק שנאמר בברכת יוסף, ותשב באיתן קשתו, וכתב בתרגום 'ותבת בהון נביאותיה', וכתב רש"י, דהיינו על החלומות שחלם להם, ור"ל שנתקיימו החלומות על האחים. וכן מבואר בדברי המדרש על הפסוק ויאמר אליהם שמעו נא, אמר כן יהיו הנביאים מוכיחים אתכם שמעו נא את ה' אומר. ועוד איתא שם במדרש להלן על הפסוק 'ויגער בו אביו', אמר הקב"ה, וכך תהיו גוערים בנביאים. הרי דהחלומות היו נבואה, עכ"ד.

והנה הרמב"ם (פ"י מיסוה"ת) כתב, שנבואה לרעה יכולה להשתנות כשעושיין תשובה, אבל נבואה לטובה אינה יכולה להשתנות בשום אופן. והנה באופן שהנבואה היא לרעה בשביל אחד, ולטובה בשביל אחר, כתבו אא"ז מרן הגרי"ז זצ"ל ובמשך חכמה, לגבי הנבואה שתלקח המלוכה משאול ודוד ימלוך במקומו, דכיון דלדוד הייתה הנבואה לטובה, אע"פ דשביל שאול היה זה נבואה לרעה, מ"מ אינה יכולה להשתנות, מחמת שלדוד היא נבואה לטובה.

ומעתה נראה דגם כאן בחלומותיו של יוסף, היה זה לטובה בשבילו, דהיה זה נבואה שהוא יהיה מלך, אבל בשביל האחים היה זה נבואה לרעה, שהרי הם לא רצו שיהיה עליהם מלך, וכמו שאמרו לו, 'המלוך תמלוך עלינו אם משול תמשול בנו', ואם כן נמצא דכל זמן שיוסף חי אין הנבואה יכולה להשתנות בשום אופן, כיון דהוא נבואה לטובה בשביל יוסף, אבל אם ימות יוסף, והדבר יהיה נוגע רק לאחים, אם יהיה עליהם שליט או לא, וזה נבואה לרעה, ונבואה לרעה הרי יכולה להשתנות אם עושיין תשובה.

ולפי זה יש לפרש דזהו שאמר האחים 'ונראה מה יהיו חלומותיו', ר"ל דכל זמן שיוסף חי, בוודאי שתקיים הנבואה, כיון שהיא נבואה לטובה ליוסף, ואי אפשר שתשתנה בשום אופן, אבל אם יוסף ימות, אז לא ישאר מהנבואה אלא רק חלק הנבואה שהיא לרעה, וזה הרי יכול להשתנות אם עושין שתשובה, ועל זה אמרו, דאחר שיהרגוהו נראה מה יהיו עם חלומותיו.

'חיה רעה אכלתהו'

כתוב (ל"ז, ל"ג) 'ויאמר כתונת בני חיה רעה אכלתהו'. יש לומר הא דאמר דהוא חיה רעה על פי המבואר בב"ק דף ב' דמועד לבהמה לא הוה מועד לאדם, דאדם אית ליה מזלא, על כן אין סתם בהמה יכולה להזיקו, וזהו שאמר 'חיה רעה' דאם הזיקתו, בהכרח שאינה חיה סתם.

נרות חנוכה - 'להראות ולגלות הנס'

הנה תיקנו חז"ל הדלקת הנרות לפרסומי ניסא. ופרסום היינו כדי להודיע הדבר לרבים, שיהא נודע לכל הנס שנעשה לישראל בימי החנוכה. אמנם הרמב"ם בתחילת הלכות חנוכה כתב ומפני זה התקינו חכמים שבאותו הדור וכו' ומדליקין בהן הנרות בערב על פתח הבתים בכל לילה ולילה משמונת הלילות כדי להראות ולגלות הנס. הנה מבואר בדבריו שענין הדלקת נר חנוכה ופרסומי ניסא הוא 'לגלות הנס'. וגילוי משמעותו שיש דבר נסתר ומכוסה, דבר שהוא סוד, וצריך גילוי כדי להראותו, ומבואר שבענין הנס של נרות החנוכה היה דבר נסתר ומכוסה, ומכלל המצוה של הדלקת הנרות הוא לגלות הדבר ולהוציאו מהסתרו. וצריך להבין מהו אותו דבר נסתר שהיה בנס הנרות חנוכה. ונראה לבאר הענין דבאמת נס פך השמן הוא נס שנעשה בהסתר, שהרי הנס נתרשש ואירע בתוך ההיכל בהדלקת המנורה, וההיכל הוא מקום שרק כהנים נכנסים לתוכו, וגם הכהנים נכנסים רק בשעת עבודה, ואם כן נמצא שהנס אכן נעשה בהסתר ואינו מגולה ולא היה נראה לרבים כלל, ונעשה בצנעא ולא היה לנס שום פרהסיא וגילוי לרבים, והרי הוא נס שנעשה בהסתר והוא נס מכוסה. וזהו ביאור דברי הרמב"ם שהדלקת הנרות הוא גילוי על הנס, שע"י הדלקת הנרות מתגלה ויוצא לאור ידיעת הדבר הנסתר שנעשה נס בצנעא בתוך ההיכל.

אור המנורה - אור התורה

ועצם הדבר שנס זה נעשה בהסתר ולא בגילוי ובפרהסיא, יש לבאר בזה דהנה המנורה היא כנגד התורה, וענין המנורה ואור הנרות הוא להאיר את אור התורה, שעצם התורה נמצאת בתוך הארון בבית קדשי הקדשים, והמנורה היא מאירה את אור התורה הנמצא בתוך ארון ברית ה', ומוציאה את אור התורה הגנוז בלוחות בבית קדשי קדשים ומאירה את אור התורה. בבנין הבית שבנה שלמה המלך כתוב בנביא מלכים (מ"א, ו) 'ועש לבית חלוני שקופים אטומים', ומבואר בגמרא במנחות דף פ"ו ע"ב שהחלונות היו שקופין מבחוץ ואטומין מבפנים, כלומר שהיו עשויין באופן שנפתחין כלפי חוץ, ולא כמו שאר חלונות שנפתחין כלפי פנים כדי להכניס האור אל הבית. הנה מבואר ענין מחודש שעשו החלונות באופן שנפתחים כלפי חוץ, והיינו שהם באים להוציא האור מבפנים אל החוץ, היפך משאר החלונות שנעשים להכניס האור מבחוץ אל תוך הבית. ומבואר דבבית המקדש נעשו החלונות כדי להוציא את האור המאיר בבית המקדש אל החוץ. והנה איזה אור האיר במקדש, הלא הוא אור המנורה, והחלונות באו להוציא את אור המנורה אל החוץ. וביאור הענין הוא, כי אור המנורה הוא אור התורה, ואור התורה צריך שיאיר לכל העולם, ולכן נעשו החלונות להוציא את אור התורה המאיר בבית המקדש להאיר את העולם באור התורה.

מקום התורה - בסתר

והנה המקום של תורה הוא בסתר, וכמו שדרשו חז"ל בגמ' בסוכה דף מ"ט ע"ב על הפסוק בשיר השירים 'חמוקי ירכיך', שנמשלה תורה לירך, לומר לך מה ירך בסתר, אף דברי תורה בסתר. ובגמ' במועד קטן דף ט"ז ע"א איתא שמכח דרשא זו שדברי תורה בסתר כירך, גזר רבי שלא ישנו לתלמידים בשוק, וברש"י בסוכה שם כתב שכבוד התורה בצנעא ולא להיות יושב ושונה בגובה של עיר. ובמדרש תנחומא בריש פרשת בחוקותי איתא על הפסוק במשלי 'חכמות בחוץ תרונה ברחובות תתן קולה', שאל רבי שמואל בר נחמני את רבי יונתן ברבי אליעזר שהיה עומד בשוק אמר לו שנה לי פרק אחד, אמר לו לך לבית הלמוד ואני אשנה לך שם, אמר לו רבינו לא כך למדתנו חכמות בחוץ תרונה, אמר לו יודע אתה לקרות ואין אתה יודע לשנות מהו חכמות בחוץ תרונה בחוצה של תורה, אמר לו המרגלית היכן נמכרת היא לא בחוץ, אבנים טובות ומרגליות היכן הן נמכרות לא במקום הידוע, אין מוליכין אותן לא לבעלי ירקות ובצלים ושומים, אלא במקום סוחרים, אלא לא בחוץ, כך התורה בחוץ היא נאמרת שנאמר חכמות בחוץ תרונה, ברחובות, מהו ברחובות במקום שמרחיבין והיכן מרחיבין לה בבתי כנסיות ובבתי מדרשות. הרי דתורה מקומה אינה בחוץ ברחובות ובשווקים, לא במקום גלוי ונראה לרבים, אלא מקומה בסתר ובצנעא. ולפי זה כיון דאור המנורה הוא אור התורה, על כן הנס של המנורה, שיכלו להדליק הנר, שענינו הוא שיכלו להמשיך בהשפעת גילוי אור התורה ע"י נרות המנורה, נעשה בהסתר ובצנעא, כי מקום דברי תורה ומקום השפעת גילוי אור התורה הוא בסתר ובצנעא ברחובות של תורה.

שם עולם בהיכל התורה

לזכרון עולם ולעילוי נשמת איש האשכולות אוצר כלי המדה צנא מלא ספרא שלשלת היוחסין ענף עץ אבות

מוהר"ר אברהם בנימין במוהר"ר זאב דוב לודמיר זצ"ל

הדב"נ כ"ק מרן החשב סופר זצוק"ל גאב"ד פרשבורג

'אשרי איש ירא את ה' במצותיו חפץ מאוד גבור בארץ יהיה זרעו דור ישרים יבורך, ועדקתו עומדת לעד'

לפעמים יש שפע עצום שהקב"ה מרעיף על בני האדם, וזה נראה מיותר... לא צריכים את זה. ואח"כ יש גם מצבים של מחסור עצום, לא יכולים להסתדר... אין.

אומר יוסף לפרעה, את זה הקדוש ברוך הוא מראה לך, אין בעולם שום דבר מיותר! כל מה שנראה לך שפע יותר ויותר ממה שצריך - תשמור עליו! יגיע זמן מחסור, ואז השימוש בו יהיה לך פיקוח נפש!

ואת זה - אומר לנו הרביה לכל החיים. בחור נמצא בישיבה, והוא לא יודע מה לעשות עם הזמן... נופל עליו עול שנקרא 'זמן'. עשרים וארבע שעות ביממה, ובי"ה אין לו שום בעיה בחיים. [הבעיה היחידה שיש לבטלן היא מה לעשות עם הזמן... כמה אפשר לישון, כמה?...] מילא אדם נשוי, מיד על הבוקר יש לו תפקידים, להביא פרנסה, לדאוג לאשה ולילדים, בקושי נשאר לו זמן לישון... אבל בחור - לא יודע מה לעשות... אמר לנו ר' מאיר, אוי... איך אתה לא יודע... כמה זה פיקוח נפש בשביל המחר... כמה זה נוגע לימים שאחרי זה.

החת"ס סופר הקדוש, היה פוסק הדור. ובבת אחת הוא היה עונה לשאלות מכל חלקי התורה, והיה מונח בכל נושא ונושא עם כל הפרטים, וכך בכל התורה כולה!!! שאלו אותו פעם, רביה... איך אפשר?... אמר להם החת"ס: כתוב בתהלים (קכז, ד) "כחציים ביד גיבור כן בני הנעורים". זמן הנעורים, והלילות שהייתי ניעור בהם ולא ישנתי, ועמלתי בתורה - היום הם חיצים! חיצים אפשר לשלוח אחד אחרי השני... הכל לידך!

כל מי שגדל יודע, שהגירסא דינקותא של הישיבה - זהו היסוד והתשתית שעליו נבנה כל הגברא רבה! בעתיד. ואלו שלא זכו לזה - העתיד שלהם הוא אחר. אין רגע מיותר בזמנים האלה! רגע' מיותר אין... הכל מחושב מהשמים, זה בני הנעורים! חמין ושמן ששכתיני אמי בנערותי - המה שעמדו לי בזקנותי - אומרת הגמרא (חולין כד, ב). זה החמין והשמן... עם זה אנוח גדלים הלאה. וכ"ש שכל מסכת החיים היא כשבע שנות השובע שביד האדם להיטב דרכיו ולזכות בלי סוף, אבל אח"כ... מי שלא טרח בע"ש מה יאכל בשבת, ומי שלא טרח ביבשה מה יאכל בים, שכל שלא הכין לו צידה לדרך, כמה יפסיד ויחסר לו בנצח, כי שם אין לו לאדם רק מה שהביא לפה.

וזה מה שיוסף אומר לפרעה אחרי פתרון החלום, וזה הענין שיעקב חזר על פכים קטנים. מה שהקדוש ברוך הוא שולח - אין מיותר!!! ועל מתנה של הקב"ה - שומרים. והרי אין מתנה יותר טובה מאשר חיים... זו המתנה הכי גדולה!!!
ובמאמר המוסגר ניתן מבט חדש על איסור 'בל תשחית':
חותני הגה"צ ר' יחזקאל טובי זצ"ל סיפר לי, שהם למדו בבית יוסף (במקום שהיום נמצאת ישיבת 'בית מתתיהו') והם היו בסמיכות לבית החזון אי"ש. ובני הישיבה אשר לא היו רבים - היו ממש כמו בני אצל החזון אי"ש. מספר חותני, שהוא היה פעם אצל החזון אי"ש, וקלף תפוח. החזון אי"ש שראה זאת אמר לו, יחזקאל, ככה לא מקלפים, תביא לי, אני אלמד אותך... הוא אמר שהחזון אי"ש קילף על כך דק עד שראו את הסכין מעבר לקליפה...
אם הקב"ה נותן - לא זורקים. מתנה של הקב"ה שומרים...
כשהשטן הולך להפסיד - הוא מעדיף לא להתחיל...

לימוד נוסף וחשוב למלחמה שלנו היום:
יעקב אבינו בסיום המאבק עם שרו של עשו אומר לו, "לא אשלחך כי אם ברכתני". סיפר לי שלוחא דרבנן הרב משה גפני, שהרב פינקוס אמר לו פעם עצה נפלאה: כשאתה רב עם מישהו, תמיד תשאיר לו קצת הרגשה שהוא גם ניצח אותך במשהו. ולמה? משום שהוא יפחד להמשיך לריב אתך מחשש שהוא יפסיד גם את מה שיש לו היום... משא"כ אם ניצחת בהכל אין לו מה להפסיד ושוב יצא למריבה גדולה אתך.

"לא אשלחך כי אם ברכתני" - עד עכשיו הוא נאבק עמו בכל הכח, כעת הוא כבר רואה שהוא הולך להפסיד, שלא נותן לו להגיד שירה - והגיע זמנו, אומר לו יעקב, ברכני, וע"כ הודה על הברכות.
וזה למעשה היסוד המפורסם והידוע של החפץ חיים (על התורה). הרי ידוע ששרו של עשו זהו הסמ"ך מ"ם, כמו שמביא היכלי יקר' שהסכימו רוב המפרשים.

תקופת "עקבתא דמשיחא"

הרמב"ן כותב בהקדמה לפרשת וישלח: 'נכתבה הפרשה הזאת להודיע, כי הציל הקב"ה את עבדו וגאלו מיד חזק ממנו, וישלח מלאך ויצילהו. וללמדנו עוד שהוא לא בטח בצדקתו, והשתדל בהצלה - בכל יכלתו. ויש בה עוד רמז לדורות, כי כל אשר ארע לאבינו עם עשו אחיו - יארע לנו תמיד עם בני עשו, וראוי לנו לאחז בדרכו של צדיק, שנזמין עצמנו לשלשת הדברים שהזמין הוא את עצמו, לתפילה, ולדורון, ולהצלה בדרך מלחמה. לברוח ולהנצל'.

דהיינו, אומר לנו הרמב"ן, כל מה שקרה ליעקב עם עשו זה 'מעשה אבות סימן לבנים', וזה מלמד אותנו איך להתנהג עד סוף כל הדורות.

חז"ל (ב"ר עה, טו) מספרים על רבי ינאי, שבכל אימת שהיה צריך ללכת אל נכבדי השלטון והשרים החשובים, הוא היה לומד לפני כן את פרשת וישלח. וכן מספרים לנו חז"ל (עה, ה) על רבינו הקדוש שלמד מפרשה זו ההנהגה עם רבי המלוכה, וכך מסופר גם על הגדולים בדורות שלאחר מכן.

ובס"ד נראה היום כמה וכמה דברים שמביא הג"ר אלחנן וסרמן זצ"ל:
הוא מביא בקובץ עקבתא דמשיחא (מאמר אומר אני מעשי למלך אות ג'), שהרמב"ן מוסיף, שהסיפור שקרה עם יעקב ועשו מחולק לשני חלקים, כל הפרשה ההיא ששב יעקב מגלותו לבית אביו ועדיין הוא בדרכו, היא פרשת עקבתא דמשיחא, ופרשה הקודמת לה היא פרשת הגלות.

ומביא רבי אלחנן בשם הגר"א על הפסוק "וישם את השפחות וילדיהן ראשונה" - שהם הערב רב שהם ראשי העם כיום.

"ואת לאה וילדיה אחרונים" - רמז הוא על עמי הארץ הטובים שבהם וכפופים לערב רב.

"ואת רחל ואת יוסף אחרונים" - אלו התלמידי חכמים שהם שפלים מכל. והפסוקים אלו הרי הם בחלק כשיעקב שב מגלותו לבית אביו והוא תקופת העקבתא דמשיחא. והרי כמה מתאימים דברים אלו לדורינו.

יש מכתב שכתב ר' אלחנן לג"ר שמעון שוואב: 'ומה שכתב כבודו כי צריך לפרסם לגוי לכל שהננו עכשיו בתקופת עקבתא דמשיחא, דבר זה ברור כשמש לכל המתבונן בכתובים ודברי חז"ל סימני התקופה הזאת, אשר כולם באו, אחד מהם לא נעדר'. ובהמשך כתב, 'אבל א"א להבטיח כי תהא בקרוב, והוא עדות שקר, כי לא נמסר לנו לדעת כמה יארכו ימי חבלי משיח'.

[אגב, מה שכתוב: 'בעקבתא דמשיחא חוצפה יסגא' מה הפשט הפשוט? ... שתתרה החוצפא. אבל ר' אלחנן מסביר במאמר עקבתא דמשיחא (א, אות יד), בעקבתא דמשיחא, חוצפה - אלו החצופים, יסגא - מל' גדולה, וכל מי שחוצפתו גדולה יותר, יהיה גדול ביותר.

והוסיף ורואים אנו כי תנאי מוקדם להיות מנהיג במפלגה, היא החוצפה והעזות, וככל החזיון הזה המתרחש גם לעינינו היום].

עכ"פ - אנחנו היום נמצאים בזמן של עקבתא דמשיחא, ורואים את הכל. ובאו נלמד קצת מהפרשה הזו מה עושים ב"עקבתא דמשיחא", ואנחנו רוצים ללמוד כמה דברים שנוגעים לנו להיום, במלחמה עם כל כחות הטומאה העומדים עלינו לאבדינו משני עולמות.

העודפים של היום - בשביל המחר!

כתוב: "ויותר יעקב לבדו" - שכח פכים קטנים, וחזר עליהם. מה באמת הענין בזה?... לחזור בשביל פכים קטנים!...

מוה"ר רבי חיים ויטאל מביא בשם הארי" ז"ל, מה שבן אדם מקבל מהקב"ה - אין ראוי שתמאסו בו. כמו אדם שמקבל מתנה מאת המלך - הוא לא מאבד אותה. כל מה שיש לנו בחיים - זה מתנה מהקדוש ברוך הוא! לא מוותרים עליה. לא מאבדים אותה!...

השיחה האחרונה שאמר רבינו המשגיח רבי מאיר חדש זצ"ל בערוב ימיו בישיבת אור אלחנן, (ויש שראו בזה מעין צואה לדורות!) הוא דבר על יוסף אשר פתר את חלום פרעה, והנה לבסוף, ממשיך יוסף ונותן עצה, "ועתה ירא פרעה איש נבון וחכם" וכו' נשאלת השאלה, מי ביקש ממך לתת עצות?... (נאמרו בזה פשטים רבים, אבל אנו נאמר מה סלבודקא אמרה פה...) אמר ר' מאיר: זה היה חלק מן החלום. למה הפרות הרעות בלעו את הפרות הטובות? וכן השיבולים הרעים ושדופות הקדים בלעו את השיבולים המלאות והטובות, למה?... אומר לו יוסף: הקב"ה מראה לך,

נשאלת השאלה: למה הוא חיכה עד היום?!... הרי אפילו כל מצביא מתחיל כבר יודע, שהאסטרטגיה הכי פשוטה של מלחמה - זה למגר את האויב כשהוא קטן, ולא לחכות לו עד שהוא יגדל, אח"כ זה יהיה יותר קשה...

כבר שאברהם אבינו התחיל לגייר גרים, ושרה לגייר גיורות, שילך הסמ"ך מ"ם להאבק עמם! אח"כ היה את יצחק אבינו, עמוד היראה, למה לא נאבקת אתו?... הוא חיכה עד יעקב, ולא יעקב לבד... כבר יש לו אחד עשר שבטים!... זו כבר ישיבה!

[אמר לי פעם מרן הרב שך, כאשר דברו פעם לפתוח ישיבה, שאלנו אותו כמה המינימום של הבחורים שצריכים להיות בהתחלה?... ואמר לנו עשרה בחורים זה כבר נקרא 'תתיכה הראויה להתכבד!']
ליעקב אבינו כבר היה אחד עשרה, זה כבר למעלה מישיבה... כעת שרו של עשו נזכר?!... איפה היית עד היום?!

אומר החפץ חיים, אם השטן רואה שהוא הולך להפסיד - הוא בכלל לא מתחיל, הוא לא טיפיש... איפה שהוא יכול להפסיד - הוא לא מתחיל. במלחמה - אפשר לנצח ואפשר גם להפסיד. ובפרט מלחמה עם האבות - כמו שבאמת הוא הפסיד בסוף... עם אברהם שזה מידת החסד - לא כדאי לעשות מלחמה, במלחמה אפשר גם להפסיד, אז נשקיע יותר מאמצים... והוא הענין גם עם יצחק, השטן העדיף לא להתחיל. אבל יעקב והשבטים - זה כבר ישיבה! אם פגע בך מנוול זה - משכחו לבית המדרש. אם אבן הוא נימוח, אם ברזל הוא מתפוצץ. אם הוא נימוח ומתפוצץ - אין לו כלום... כבר בין כה וכה הוא לא יכול לעשות כלום. פה השטן יוצא למלחמה כי כבר אין לו מה להפסיד... כשאין את העצה של הרב פינקוס - אז הוא מתחיל... אם אין לי מה להפסיד, אני לא מפחד לעשות מלחמה... רק שצריך גם להיות פיקח עם מי לעשות מלחמה - הוא הולך להתחיל עם יעקב... נו נו... והוא הפסיד באמת. לא אשלחך כי אם ברכתני...

וכן הוא עצה טובה לכל אחד שקרה ונכשל במשהו, מיד יקבל ע"ע להתחזק ולהיות מוסיף והולך יותר ממה שהיה קודם, ויראה השטן שכל פעם שהוא מכשיל אותו יוצא רק חיזוק ותוספת מרובה, ושוב לא ירצה להתחיל אתו הרבה.

יסוד הגאולה - תלוי בלימוד התורה!

כעת נדע: אם ראינו שהתקופה היום זה "עקבתא דמשיחא", איך נלחמים באמת בתקופה כזו?...

אומר ר' אלחנן: [רוב היסודות בדברים האלו של ר' אלחנן, בשני מאמרים נקראים "בעקבתא דמשיחא", ומאמר שלישי, "אומר אני מעשי למלך"]
ומביא ר' אלחנן (מאמר עקבתא דמשיחא א אות ה'): עוד נאמר שם **"ויאבק איש עמו" יעקב הוא עמוד התורה**, איש הוא סמא"ל. משמע כי בימי עקבתא דמשיחא תתאבק הטומאה עם לימוד התורה.

"ותקע כף ירך יעקב" - ירך יעקב אלו תינוקות של בית רבן, שהיו את יסוד האומה במשך אלפי שנים. אף יסוד זה יתמוטט בעקבתא דמשיחא, בפגיעת מזיקין פנימיים וחיזוניים.

עוד יש מובן ל"ירך יעקב" - דהיינו תמכין דאורייתא. תמיכה בלומדי התורה, לאפשר להם ללמוד מתוך הרחבה ומנוחה.

עם מי הטומאה נאבקת היום?... עם התורה! וגם כתוב כך באור החיים, (ריש פרשת תצווה), למה הגאולה מתארכת, כי יש ד' גאולות והגואל האחרון זה משה רבינו, 'ואין משה חפץ לגאול עם בטל מן התורה!'

כל היסוד של הגאולה - תלוי בנו!!! כל כוחות הטומאה - כורעות ברך לפני דף גמרא. אם הקול קול יעקב - בזמן שקולו של יעקב מצוי בבתי כנסיות - אין הידיים ידי עשו, ידי עשו אינן שולטות. וזוהי היצר הרע נאבק לאורך כל הדורות.

השטן "מתחפש" לפי הצורך...

כאשר יעקב שאל את המלאך לשמו, אמר לו "למה זה תשאל לשמי" וכן מצינו בעוד כמה מקומות. ומפרשים בזה: הרי המלאך קרוי על שם השליחות שלשמה הוא נשלח. אומר השטן ליעקב: אני לא משהו מסויים. אני בא לכל אחד בצורה אחרת.

הגמ' בחולין (צא, א) מבאיה מחלוקת איך הוא היה נראה, האם כמו תלמיד חכם או כלסטים מזויין. זה תלוי עם מי הוא מדבר... יש כאלו שהוא ניגש אליהם כלסטים מזויין, ויש כאלו שהוא בא אליהם כתלמיד חכם, ומסביר לך ש"עיי"ה השקפת התורה" כך וכך צריך לעשות. ובעוה"י כמה השקפות קלוקלות באו גם ע"י שדברו ע"פ תורה ויראה וכו'. וזה אומר המלאך ליעקב, אל תשאל לשמי... יש לי כל מיני שמות, רק שהם מתחלפים לפי הצורך...

פעם היתה תקופה של 'תורה מתוך הדחק'. לבחור ישיבה לא היה מה לאכול, לא היה לו גם מה לשתות, היה לו קר... אף אחת לא רצתה להתחתן איתו, והיו הבחורים מגיעים לגיל שלשים ואף ארבעים...

היום - ראה השטן שלא הולך לו, אז הוא החליף פרצוף... היום הוא אומר לך - בא נהיה חברים... קח את כל השפע שבעולם... רק תהיה איתי, מה אני לא אתן לך... כל העולם הזה כולו בכל הצורות, המותרות והאסורות, הכל בשפע גדול... ומי שילך איתי גם לממלכתי - חרדי איזה שפע יהיה לו... רק תבואו איתי. וזה הנסיון הקשה שאנחנו לא עומדים בו.
הגר"א אמר על הגר צדק אברהם בן אברהם, (הגרף פוטוצקי) שידוע

הסיפור שבהתחלה אסרו אותו, ועינוהו בעינוי תופת - ולא חזר בו. אח"כ הגיעה אמא שלו לבית הסוהר, ובכתה לפניו, והזכירה לו את ימי הנעורים, ואת אהבת האם, והבטיחה לו גם את כל הירושה הגדולה... ולא חזר בו. **אמר הגר"א, שהנסיון השני היה גדול יותר מן הראשון!** והוא עמד גם בזה!...

הנסיון של היום, היום שכל הרחוב פתוח - הנסיונות הם לאין ספור!... ולכן היצר הרע מנסה בכל הכח שלו למוטט את החשיבות של תורה. הוא לא אומר לך לא ללמוד... בסדר, תלמד, אבל מה שמדברים אתך להיות שקוע כל הזמן רק בתורה, זה היה פעם, בדור הקודם... וכך בכל צורה שהיא היצה"ר מנסה - העיקר למוטט את עמוד התורה. ולמה, כי זה הדבר שמאבד אותו מן העולם. אם ילמדו - אין לו כבר מה לעשות... הוא מהר מאד מסיים את התפקיד שלו והמשיח מגיע... זה בדינו.

היצר הרע יכול רק לאיים...

ופה אני רוצה להגיד לכם יסוד לחיים:

ידועים דברי הברכת מרדכי, שהמלאך אמר ליעקב, "לא יעקב יאמר עוד שמך כי אם ישראל, כי שרית עם אלקים ועם אנשים ותוכל". ונשאלת השאלה, למה קראו לו ע"ש "כי שרית" שזה מסמל על המאבק, היו צריכים לקרוא לו "ותוכל" או משהו כזה, ע"ש הניצחון...! אומר הגר"ר ברוך מרדכי, ה"ותוכל" זה לא האדם עושה זה הקדוש ברוך הוא... עלך מוטל להיאבק! השם שלך זה "שרית". ישראל.

ועל זה נאמרו שני מהלכים, ושניהם אמיתיים!

המהלך הראשון: עיקר התפקיד של היצר הרע זה להפחיד את הבן אדם... הוא בא אליך בבוקר כשאתה רוצה לקום לתפילה... (אומרים שהבן אדם הכי עייף זה הבן אדם שהרגע קם מהשינה... ולא משנה כמה זמן הוא ישן...) בקיצור, הוא בא אליך בערמה, מה, כעת לקום?!... אתה תהיה אח"כ עייף כל הסדר! איפה השכל שלך?... אני מדבר לטובתך, מה זה משנה איפה תתפלל, העיקר שתהיה ערני ב"סדר"!!... והבן אדם עושה חשבון, תלמוד תורה כנגד כולם... פה היצר הרע בא אליך כמו למדן.

כאשר אתה מתחיל קצת להתפלל בכוונה, או להתחזק קצת ביראת שמים, פה הוא מגיע אליך כלסטים מזויין... תזהר... עוד מעט אתה יודע איך יקראו לך... צו"ל... או משהו כזה... אחרי זה יהיה קשה לך בשידוכים, חבל עליך... אתה תראה, בסוף אני אמוטט אותך... וכך הוא מפיל חללים חללים, וזהו תפקידו. לאיים.

הז"ל אומרים משל על היצה"ר, על עשו, משל ללסטים מזויין שלא היו לו רגליים, הוא ישב על כסא שמחובר לשלחן המכוסה במפה גדולה ויפהפיה, והיה לו רובה, והוא אמר לכל עובר ושב במקום ההוא, בקול רם, או שאתה מניח לי את כל הכסף פה על השולחן, או שאני יורה בך!!! כולם הביאו וברחו... היה אחד ששם לב לתופעה מעניינת, אף פעם הלסטים הזה לא קם מהמקום, יש דברים בנו... הוא הלך והסתובב אחריו, ראה שהוא בלי רגליים, הוא התנפל עליו, והפילו ארצה, לקח את כל הכסף יחד עם הרובה, וברח...

היצר הרע - אין לו רגליים, הוא יודע רק לאיים, מה אתה נבהל?... אמנם יש לו שלחן יפה ומפה יפה... אבל אל תבהל ממנו. כלום הוא לא יכול לעשות לך... **אם תקום לתפילה תלמוד עוד יותר טוב, ואם תתפלל בכוונה - תקבל שידוך יותר טוב...** אל תבהל, השטן לא מחלק שידוכים... בינתיים הקב"ה יושב ומזווג זיווגים והוא לא נותן למלאך המות את האפשרות להתערב בזה... גם את הכלה שלך הוא לא יכול לקחת... מה שנגרר - הוא לא יכול לעשות כלום.

הרמב"ן אומר, "למה זה תשאל לשמי", אמר לו המלאך, 'אין לך בידיעת שמיי תועלת, כי אין הכח והיכולת בלתי לה' לבדו, **אם תקראני לא אענך וגם מצרתך לא אושיעך. אבל עתה אברך אותך כי כן צוותי**."

אדם רוצה שיהיה לו קשר עם איזה גביר, או איזה אדם בעל סמכויות... למה? כי אם אני אצטרך טובות - הוא יעזור לי... אומר המלאך ליעקב, אני לא יכול לעשות לך שום דבר, מה שה' לא נותן. אני רק שליח של ה'. לאיים הוא יכול, אבל לעשות - הוא לא יכול לעשות כלום. גם הברכה שאני מברך אותך זה לא בגלל שאני מפחד ממך, אלא אין לי ברירה... כך ציווני.

כשכואב - צועקים!

מהלך נוסף: (מאד חשוב לדעת אותו...) בשעתו, כשהיתה הפגנה בפתח תקוה נגד קולנוע שחיללו שבת - רחמנא לצלן. היה זה בראשות הגר"ש סלומון, ועוד מבקשי ה'. שאלו אז את מרן הרב אלישיב, מה התועלת בהמנוות הללו?... בין כה וכה לא יעזור... אמר הרב אלישיב; לא תמיד מטרת הלחימה היא הניצחון. אדם נלחם בשביל להראות שבער בו כבוד שמים! וגם אם הוא לא ינצח!...

כאשר הולכים ברחוב בשבת קדש, ורואים מכונית נוסעת, וצועקים "שבת!!! בדרך כלל הוא בכלל לא שומע ואתך... וגם אם הוא כן שמע, מה זה עוזר?... הוא ממשיך לנסוע... אלא מה, זה כואב, וכשכואב צועקים! מרבים כבוד שמים, צריכים להרבות כבוד שמים.

הניצחון שלנו זה המאבק!

ר' אלחנן (במאמר אומר אני מעשי למלך אות ט) מביא דבר נורא: ושמעתי מפה קדוש החפץ חיים ב"ו הלשון: (מתורגם מאידיש), "יהודים שגו בשעה שהתחילו גזירות חריפות בייסקים (ברוסיה) היו היהודים חייבים לצאת נגדם

למלחמה במסירות נפש, אמת, יהודים רבים היו נהרגים, אולם כוחו של השטן היה נחלש, אולם כאשר לא נמצא מי שימסור נפשו במלחמה, נתחזקו היבסקים...!

אם הם לא היו הולכים - לא היתה הצלחה במלחמה, אמנם הולכים ע"מ למות, אבל רק ככה מצליחים. ויש כזה סיפור עם מרנא החפץ חיים שרצה ללכת עם הג"ר משה לנדיסקי ללחום ברוסיה [מובא בס' בשבילי ראדין]. אני אמנם לא הולך לנצח, אולם כחו של השטן היה נחלש! וידוע שבשעה שאברהם בן אברהם מסר נפשו עקש"ה, אמר הגר"א שכעת נחלש כוחו של השטן.

כאשר יעקב אומר לבניו שמעון ולוי - "עכרתם אותי להבאישי ביושב הארץ בכנעני ובפריזי ואני מתי מספר ונאספו עלי והכונני, ונשמדתי אני וביתי". מה הם עונים לו?...! הכזונה יעשה את אחותינו?...! אבל הרי יעקב אמר להם שיהרגו אותנו?...! אלא יש דברים שיוצאים להילחם בהם, יש כוחות הטומאה שמתחזקים, וגם ע"מ להפסיד, גם על מנת להרג! אבל ככה שוברים את כוחות הטומאה. התביעה עליהם היתה, שכשיש את יעקב אבינו - לא מחליטים את זה לבד!...

אך אומר ר' אלחנן: 'אבל כמדומה כי לפי המצב כעת - קשה לקיים העצה הזאת בפועל, כי כל מלחמה דורשת שרי צבא לעמוד בראש העם להורותם איך להתנהג, ואנחנו יתומים נותרנו כי אנשי אמנה אבדו, ופסו עומדים בפרץ במסירת נפש'.

אין לנו את שרי הצבא שיוורו לנו לעשות כן, רק כשגדולי ישראל מחליטים לעשות דברים - כמו שאמר הרב אלישיב לגבי ההפגנה ההיא - אז מצוה לשמוע לדבריהם. סיפר לי גיסי הרה"ג ר' אברהם צבי טויב כשהיתה אז הפגנה גדולה בפתח תקוה, היה רעש גדול, והוא סיפר זאת למרן הרב שך. שאל אותו הרב שך: מיישהו כעת יושב בבית הסוהר בגלל זה?... אמר לו - לא. אמר הרב שך - לא ייצא מזה כלום!... אם היו לוקחים מישו לבית הסוהר - שמה היו שוברים את הסטרא אחרא!

כשיהודי הולך להילחם על דברים שבקדושה, הוא הולך לא על מנת להצליח! אבל ככה שוברים את היצר הרע! מה חשבו החשמונאים כשהם יצאו כמה אנשים בודדים להילחם ביוונים רבי העוצמה? שהם יצליחו לנצח את כל יון?...! הם הלכו - כמו שאומר הח"ח - על מנת למות!!! רק הקדוש בורך הוא עשה עמם ניסים ונפלאות. לכן עלינו לדעת:

הגר"ר יצחק הוטנר כותב במכתב לתלמיד שלו, אתה כותב ליעל המאבקים הרבים שיש לך. אם תכתוב לי שנצחת את היצר הרע - אשמח מאד, אך אם תכתוב לי שאתה ממשיך להיאבק - אני אשמח יותר!...! הניצחון שלנו זה המאבק! התפקיד שלנו זה "כי שרית!" ותוכל - זה לא עסק שלי אם כן או לא, אני הולך למלחמה גם אם אני לא אנצח! ולא זו בלבד, אלא אדרבה, כל כמה שזה בא לי יותר בקושי ויותר במאמץ - זה שמו הרבה יותר גדול. טוב אחד בצער ממאה שלא בצער... כל מאבק הוא עמך הנצחון היותר גדול שנשבר כוחו של השטן, וככל שאני מתגבר יותר הוא נשבר לגמרי ואז מגיע הנצחון הגדול.

ר' אלחנן מביא דבר מבהיל: כתוב על יוסף "תהיין לראש יוסף, ולקדקד נזיר אחיו". "עתיד הקב"ה לגמול טובות עם בני ישראל חלף כל הצרות שסובלים בגלות הקשה, מלבד רב טובו הצפון באוצרות השכר ליראיו שומרי בריתו. במיוחד אלו העומדים בנסינות!"

בברכות שברך יעקב אבינו ליוסף הכתוב מסיים "תהיינה לראש יוסף ולקדקד נזיר אחיו", פירוש: שכר מיוחד ליוסף, כיאות לפי מעלתו, ועוד שכר נוסף מאוצר הגמולות בעד היותו "נזיר אחיו" - "שריחון אותו אחיו". (בר"ר, צח) כי את הכל ממש בינא האלוקים בחשבון, ובעד כל חטב שאנו סופנים עתה ממטה זעמן, עוד ישוב וינחמנו בכפליים". כמה שהנסיון גדול יותר, אחרי זה ה-"ותוכל" יותר גדול... דברים פשוטים. [מובא בקו' עקד"מ בהוצאת ישיבת "אור אלחנן" עמ' ק"א מפי השמועה].

מי שמתעקש - לבסוף זוכה!

אנחנו היום מדברים על הרבה נסיונות של הדור הזה, כולל מה שהיצר הרע הצליח בעוה"ר להכניס את הנגע הרע הזה. לא מדברים על דברים האסורים, בהם בני תורה לא חשודים לגעת... אבל נגע הפלאפון הכשר, אשר כל רבותינו נלחמים נגד זה, ואומרים שזה אחד הדברים הגדולים שמפריעים לבן תורה להצליח. וגם אם לא רואים שהצלחנו ממששים להאבק אבל סוף הכבוד לבוא והנצחון מגיע בס"ד ובגדול.

היה כעת מעשה שהסעיר את בני ברק: [אפשר לברר את זה]. נפטרה א' חשובה הגב' ויסלובסקי ע"ה, היו לה הורים שהיו גרים ברמת גן, ונפטרו לפני שלשים שנה. וקברו אותם בפתח תקוה בבית הקברות 'סגולה'. וגב' ויסלובסקי שהיתה עוד במיטב שנותיה, אמרה כל הזמן שהיא רוצה להיקבר ליד ההורים שלה, מדין כיבוד אב ואם. כי להוריה היו רק בן ובת, ולדורות אחרי זה יש כבר הרבה ילדים, וכשיבואו אח"כ אל קברה ביום פקודתה, יזכרו אף את הוריה, הסבא והסבתא הזקנים.

כבר שלשים שנה שהיא מנסה לקנות שם שוב ושוב, ועונים לה כסדר את אותה התשובה: "אין מקום, זה מכור!" וממש עד סוף ימיה היא התקשרה מידי פעם לברר אם יש מקום, אך לא היה מקום!

ואף סמוך לפטירתה - לא ידעו שהיא הולכת לעזוב את העולם, זה היה בחטף ובפתאומיות - הם התקשרו לשאול, ולא היה מקום!...

כאשר היא נפטרה, אמרו בני המשפחה, נשאל אותם שוב, מה יש להפסיד... אמא כל כך רצתה, כל כך ביקשה, נתאמץ - מה שביכלתנו - למלא את בקשתה. הם שאלו, והתברר ש - - כן. יש מקום!!! מה התברר?... ביום חמישי, כאשר היא התמוטטה, באותו יום נפטר יהודי שהמקום היה שלו. הוא ואשתו קנו לעצמם מקום. כאשר הוא נפטר - אמרו במשפחה, פתחו כעת בית קברות חדש לתושבי בני ברק - בעיר אלעד. בית קברות שכולם שם יהודים משלנו, ועוד סיבות שלהם, ונקבר שם.

באותו יום שזה התפנה, היא התמוטטה, וכעבור שלשה ימים שהיא נפטרה - כבר היה לה מקום מוכן ומזומן!...

מה היתה הבעיה של תמנע!...

הגמ' בסנהדרין (צט, ב) אומרת: תמנע - בת מלכים היתה, שנאמר אלוף לוטן אלוף תמנע, וכל אלוף מלכותא בלא תאגא היא, (וברשי"י - שר גדול אלא שאינו מעוטר, וכיון דתמנע היתה אחות מלך - ודאי בת מלך היא.) והיא רצתה להתגייר, באתה אצל אברהם, יצחק ויעקב - ולא קבלה. הלכה והיתה פילגש לאליפו בן עשו. אמרה, מוטב תהא שפחה לאומה זו - ולא תהא גבירה לאומה אחרת. ולכך נעשית פילגש לאליפו שהיה מזרע יצחק. ויצא ממנה עמלק שציער את עמ"י.

הדבר דומה לבחור שרצה להתקבל לשיבה טובה - ולא קבלו אותו, אז הוא בא להיות חבר של פועלי הנקיון ולהיות יחד עם הגוים הערלים... העיקר שאני ישתיד לשיבה... מה הקשר?... וכי אליפו זה תחליף לעם ישראל!...! אם היית מתעקשת - היית מגיעה לזה! בזה שהחלפת - גילית שלא מגיע לך! אם את יכולה להחליף את יעקב באליפו - טוב מאד שלא קבלו אותך... אוי ואבוי אם אנשים כמוך יבואו להסתנף לכלל ישראל. מי יודע איזה חורבנות הם יעשו... היית צריכה להתעקש על 'אומה זו' של ישראל ואז היית מגיעה.

יותר יעקב - לבדו!

כעת נדבר על יסוד חשוב ואמיתי:

אם נשים לב - יעקב אבינו כל הזמן נמצא לבד. חז"ל אומרים במדרש, הוא עמד על הבאר בדרכו לבית לבן לשאת את בתו, ואמר, כלום אנא מובד סברי מעם ה'?!...! עזרי מעם ה' עושה שמים וארץ! הוא מתחזק באמונה - לבד! ועוד איתא בחז"ל ויותר יעקב לבדו - לבד!...! אומר הקב"ה כמו שאצלי נאמר "ונשגב ה' לבדו ביום ההוא". יעקב אבינו כל הזמן הולך לבדו, מהו פשר העניין?

דבר נורא! יעקב הוא 'עמוד התורה'.

מרן שה"ת בסידור, מביא על "אהבה רבה", את דברי הגר"א במשלי (כב, יט) עיקר נתינת התורה לישראל הוא כדי שישמו בטחונם חזק בקדוש ברוך הוא! עמוד של תורה - אדרבה, אין לי כלום. אני לבד, לבד, לבד! לבד בשידוך - בלי כלום - לקחו לי את כל הכסף... ולבד פה, נאבק עם המלאך. ויש כאן יסוד עצום! בחוברות 'ארחות ישר' על חובות הלבבות שער הבטחון, מביאים בשם הבית הלוי, שישנם שני סוגי בטחון. ושניהם כתובים בפסוק: "ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו", ופסוק נוסף: "ארור הגבר אשר יבטח באדם ושם זרועו".

יש פה שני דברים: **הביטחון האחד**, ניקח דוגמא: יהודי צריך לחתן את הבת שלו - ואין לו כסף. אז הוא בוטח בה' שיביא לו כסף! אבל אם ה' לא יביא לו כסף - הוא לא יכול לחתן...! איך מחתנים בלי כסף?...

או למשל, אחד חולה, הוא חושב לעצמו, אני בוטח בה' שיתן לי תרופות. אבל אם אין לי תרופות - איך אני אתרפא!...

זה לא נקרא ביטחון גמור אלא שם בה' מבטחו - אין לי כסף ואין לי תרופות - אבל הכל יסתדר! איך?... לקב"ה יש הרבה דרכים, הוא לא צריך את העצות שלי... יש על זה הרבה סיפורים, רק שאין כעת את הזמן, הקב"ה מסדר אותך באופן הכי טוב. [ועי' בדף השיחות מהגאון רבי עמנואל טולידנו שליט"א, מה שמספר על עצמו, כיצד התחתן בלי כלום, כיצד זכה לדירה טובה בבני ברק - ישמע חכם ויוסף לקח].

"ארור הגבר" - זה מי שבוטח רק באדם. יש גם מצב אמצעי, שאתה לא ארור ולא ברוך. אני מאמין בה' אבל לא לגמרי אלא כגון שהוא יביא לי כסף! אבל בלי כסף אני לא יכול להסתדר, רק אני מאמין שה' יכול להביא לי כסף, אז לא ביטחון אמיתי...!

כאשר לדעתו ששער הביטחון עם מרן פוה"ד ר' ניסים קרליץ זצ"ל שאלנו אותו, כגון אם יהודי נוסע לשבת בצפת, והוא לא ארוז איתו במזוודה תרופות, הוא לא העלה על דעתו שאולי יהיו לו כאבי ראש... ופתאום בשתיים בלילה תוקפים אותו כאבי ראש איומים... לדפוק אצל השכנים זה לא מעשי... האם הוא צריך להאמין, שכמו שאם הוא היה בביתו והיה נוטל כדור וזה היה מועיל לו, אז גם כעת תהיה לו רפואה גם בלי הכדור?...! כי לקחת תרופות זה חיוב השתדלות, וכאן אין לו חיוב זה, וממילא אם נגזר עליו להיות בריא הוא יהיה בכל אופן.

בטח! השיב ר' ניסים. זה הביטחון האמיתי. ה"ארור" - זה כאשר ישים מבטחו רק באדם, אבל הביטחון האמיתי, שהקב"ה ישלח לי רפואה. בין אם זה ע"י כדור ובין אם זה לא ע"י כדור.

ומסופר על הגר"י אברמסקי זצ"ל שהיה רגיש מאד להצטננויות, וכשנשלח ע"י הקומוניסטים לסיביר הוא אמר להקב"ה עד היום היה עלי חיוב השתדלות להזהר [צינה ופחים ביד עיקש], ונוהרתי, היום אין לי שום אפשרות ותשמור אתה עלי, והוא הוסיף שכל הזמן שהיה שם בקור הנורא ובלי אמצעים כלל, לא הצטנן אפילו פעם אחת.

אומר הגר"י קניבסקי, מה שאומרים בתפילה "ותן שכר טוב לכל הבוטחים בשמך באמת", מהו "באמת"? בלי שום דבר או סיוע מצד שלישי. גם כשאין לי כלום, ולא יהיה לי, יעשה לי ה' תשועה גדולה.

כאשר יעקב עומד לפני לבן - הוא בא עם הרגשה, אין לי כלום!!! אני בא בלי אגורה שחוקה! לא בחיקי, ולא בפה, ולא בשום מקום... אבל אני אתחתן, ואני אצליח! והקב"ה הראה לו באמת איך שהוא הצליח... ואני נאבק עם שרו של עשו - לבד! היו לו גם בנים גיבורים מאד, אך הוא בא ל-בד!!! אני והשטן לבד, ואני מצליח. כי זה הבטחון האמיתי של יעקב.

וכשחז"ל אומרים, שאמר יעקב "כלום אנא מובד סברי מעם ה'!" וכי הייתה הוה אמינא שהוא יאבד את האמונה שלו?!... לא. אבל אולי תעלה לרגע מחשבה בלבי - שהקב"ה יביא לי כסף. כלום! אני בא ריק, בלי שום כסף. לבד.

אבל ככה נבנים שבטי קה. וככה מכניעים את הסמ"ך מ"ם בשביל שהוא יודה על הברכות. לחיות רק עם בורא עולם. וזה עמוד של תורה.

הגר"י ישראל אליה וינטרויב זצ"ל אמר פעם, שאמר לו הג"ר מרדכי פורגמנסקי, שכשהם היו בשואה, לא היה להם שום דבר. אבל אתה יודע מה החזיק אותי?... המחשבה שבעצם, מה אכפת לחייל גרמני לבא ולהרוג את כל היהודים במכה אחת: הוא רק יקבל על זה כבוד ושבח! הוא שונא את היהודים - ועוד איך...

אז למה הוא לא עושה את זה, ולא אף חייל אחר?... כי הוא לא בעל הבית: הוא לא יכול! הקב"ה לא נותן לו. ע"כ שכל מה שכן קורה - זה רק מה שה' נותן. הוא הבעל הבית. אז מה יש לי לפחד... כך אמר לו ר' מרדכי.

כי הלבבות לה' המה...

מה אנחנו חושבים באמת: הרי עשו שנא את יעקב שנאת מות ובא לקראתו עם ארבע מאות איש, מה קרה פתאום כשהוא ראה את המתנות שיעקב שלח, כתוב ויפול על צוארו וישקהו, ולדעת ר"ש בר יוחאי - נשקו בכל לבו, כמבוי בחז"ל ומובא ברש"י על אתר, מה קרה פתאום, איך התחולל כזה מהפך?...

אומר הרמב"ן; (פסוקים ה', ח') "ודע, כי הכבוד הזה שהיה עושה יעקב לאחיו בפחדתו לאמר "אדוני" ו"עבדך", בעבור כי המנהג בצעיר לתת מעלה וכבוד אל הבכור כאילו הוא אביו, כאשר רמזה לנו התורה לרבות אחיך הגדול.

והנה יעקב לקח בכורתו ואת ברכתו ועשו שוטם אותו עליהם, ועתה היה מראה לו כאילו אין המכירה ההיא אצלו - כלום, וכי הוא נוהג בו בכבוד ואב להוציא את המשטמה מלבבו."

והנה עשו, כאשר באו שלוחי יעקב אליו הוא בכלל לא רצה להסתכל עליהם, הם באים ומספרים את זה ליעקב, "רואים שהוא שונא אותך שנאת מות"... וזהו טעם "וגם", כי אמרו באנו אל אחיך אל עשו ולא ענה אותנו דבר, ולא שלח לך דברי שלום, וגם הולך לקראתך בזרוע וחיל, ולכן הוסיף לו פחד על פחדו, "ויירא יעקב מאד ויצר לו".

וכן אמרו רבותינו (ב"ר, עה, ז) כי השלוחים הכירו בו שנאה.

ממשיך הרמב"ן: "אבל בסוף כאשר ראה הכבוד הגדול שעשה לו יעקב, ואשר השפיל עצמו לפניו, שהשתחוה ארצה שבע פעמים מרחוק עד גשתו אליו, נכמרו רחמיו, וחשב כי הוא מודה בכורתו ובגדולתו עליו, והתנחם בזה. כי הלבבות לה' המה, לכל אשר יחפוץ - יטה אותם!"

נשאלת השאלה: עשו, אתה באמת כזה "שוטה"?!... אתה חושב שהוא מודה לך?!... קיבלת שוחד וכ"כ מהר הסתנוורת?!... מסיים הרמב"ן, כי הלבבות לה' המה, לכל אשר יחפוץ יטה אותם.

אם הקדוש ברוך הוא רוצה - אז הוא עושה את הכל. יעקב לקח הכל, ולעשו כבר נדמה שהוא מודה לו על הבכורה, הוא מותר לו על הכל...

יש גם דברים שגם אנחנו היינו מבינים ועשו לא הבין... עשו אומר לו "נסעה ונלכה ואלכה לנגדך", ואומר לו יעקב - "יעבור נא אדוני לפני עבדו, ואני אתנהלה לאטי לרגל המלאכה ולרגל הילדים עד אשר אבוא אל אדוני שעיריה". עוד מעט אני אבוא אליך... עשו, אתה לא קולט את זה?!... על כך באה תשובתו של הרמב"ן: כי הלבבות לה' המה. לכל אשר יחפוץ - יטה אותם. עשו לא קלט. זה הכל...

יהודי אף פעם לא לבד...

ונסיים בדבר אחד: "חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי". היום סיפר לי יהודי, שהוא בא פעם עם נכד של הג"ר אליעזר יהודה פינקל זצ"ל (ר"י מיר) שהיה מענקי עולם, לקבל ברכה ממרן רה"י זיע"א והוא רצה שהרה"י יברך אותו עם כל הלב, אז הוא אמר לרה"י, שהוא נין של ר' אליעזר יהודה פינקל. אמר לו הרה"י, אני מיוחס יותר גדול... אני נין של אברהם אבינו!...

זה לא היה סתם אלא להשריש בנו יסוד גדול, ובאמת! יהודים לא יודעים איזה נכס זה להיות יהודי, נכד של אברהם אבינו!... כל בוקר אומרים בתפילה, אלוקינו ו"אלוקי אבותינו". בזכות זה אני בא אליך... ו"זוכר חסדי אבות" עד היום הזה אנחנו נהנים מחסדי האבות.

יש סיפור ידוע על רבי של הרבי מרופשיץ. שהיתה לו קופת צדקה מיוחדת עבור משפחתו וקרוביו. מקרב את קרוביו... פעם בא אחד שרצה לקבל גם... אז הרביה שואל אותו מה הקרבה שלך?... וכשאמר לו, הרבי הגיב: זו קרבה מדי רחוקה...

ויצא אותו האיש מהחדר בעגמת נפש. ראה אותו תלמידו, הרבי מרופשיץ, ושאל אותו מה קרה לך?... אמר לו, כך וכך הוי עובדא. אמר לו הרבי מרופשיץ, איעצך את אשר תעשה: מחר, כשמתחילה תפילת שמו"ע - תלך ליד הרביה, הוא מתפלל קצת בקול... וכשהוא יגיד "אלוקינו ואלוקי אבותינו" - תגיד לו "זו קרבה מידי רחוקה", ותברח מהר... וכך הוה. ולמותר לציין שבסוף הוא קיבל...

יהודי לא יודע איזה אושר זה! יש לך אלוקים, לכל אשר יחפוץ - יטנו. תדבר אתה! יש לך בורא עולם! יש לך ייחוס גדול לאברהם אבינו. אצל הקדוש ברוך הוא אתה מיוחס - כי אתה שייך לאברהם.

"מתי יגיעו מעשי למעשי אבותי", כל אחד שיש לו סבא גדול, הוא מנסה להתחקות אחר דרכיו ולהיות כמוהו. יש לנו סבא גדול, אברהם, יצחק, יעקב. בואו נראה מה הם עשו!... מה אברהם עשה, מה יצחק עשה, ומה יעקב עשה... בטחון! לבדו. לא צריך שום דבר, אף אחד לא מאיים עלי... אני והבורא עולם.

וכיצד מחזיקים מעמד לבד גם בשעות קשות.

סיפר לי הרב פליטו מנתניה, (אביו היה חתן של הג"ר משה לנדינסקי ראש ישיבת ראדניץ), שכאשר אביו הרב פליטו היה ילד קטן - הוריו נסעו לאמריקה, והוא נשאר לבד, בודד, ולמד בראדניץ. לא היה לו כ"כ עם מי לדבר... הבחורים בישיבה מהמבוגרים הוא התבייש מהם... ולצעירים אין אפשרות לנחם ולדבר על לבו. היה לו מאד קשה להיות לבד. עד שהחפץ חיים קרא לו... והוא החל ללטף אותו, פסחקה... נכון זה קשה להישאר לבד!... ופסחקה הקטן מתחיל לבכות... והח"ח ממשיך, בלי אבא, בלי אמא, בלי אחים ואחיות... ופסחקה מתייפח בבכי...

אבל אז החפץ חיים לופת לו את היד באהבה ובחמימות ואומר לו, פסחקה!!! יהודי נשאר לבד!...! הרי הקדוש ברוך הוא הולך אתו כל רגע ורגע! יהודי אף פעם לא לבד!...

...ומי גוי גדול אשר לו אלוקים קרובים אליו כד"א בכל קראנו אליו. אשר לו אלוקים קרובים אליו! הוא אבא שלנו, ונותן לנו להרגיש שהוא אבא שלנו. יהודי אף פעם לא הולך לבד!... עם "ויותר יעקב לבדו" - מגיעים ל"ונשגב ה' לבדו ביום ההוא".

זכות הלימוד והחיזוק בגליון זה הוקדש לזכות חיה נחמה בת מרגלית לזיווג הגון בקרוב ולבניית בית נאמן בישראל על אדני התורה והיראה

לע"נ

הרב יחזקאל בן ג'חלה ועבדי אצלאן זצ"ל נלב"ע כ"ד כסליו תנצב"ה מחכמי בבל, שכיחן בתל אביב ומייסד קרן הצדקה החשובה 'אהל עזרא ושרה' אשר מסייעים בידינו תדיר מאחר שלא זכה לפני בטן מבקשים מכל מי שיכול ללמוד או לעשות כל דבר מצוה שיהיה לע"נ

ניתן לשמוע את השיחה ביום שלישי בערב ולאחמ"כ בשידור חוזר וכן שיעור דף היומי ועוד, בקו השיחות שמספרו 074-740-3629

ניתן לתרום לגליון מכל עמדות נדרים פלוס ברחבי הארץ באמצעות לחצן קופות נוספות בחיפוש יש להקיש ארחות חיים או קוד מוסד 1000729 כמו"כ ניתן לתרום דרך המערכת הטלפונית הממוחשבת נדרים פון בחיוב לטלפון 037630585 שלווחה 2071 או במספר פלא' 053-415-3025 כל מי שיכול לעשות הוראת קבע אפילו של כש 5"ח תבוא עליו ברכה, וכל המוסיף... ניתן לקבל את הגליון במייל: 4166058@gmail.com

ועד ליל שבת

דברי מוסר והשקפה ע"ס מסכת אבות

מראש הישיבה הגאון הגדול רבי ישראל בונם שרייבר שליט"א
שנאמרו בישיה"ק

האדם מושפע מסביבתו

וכן היא המשך לשון המדרש שם: "הולך את חכמים יחכם - משל למי שנכנס לחנותו של בושם, אף על פי שאינו מוכר ולוקח כלל יצא וריחו וריח בגדיו מבוססים כל היום" וכו', ללמדך שגם מבלי העובדה שהאדם לומד מהחכם - עצם זה שהוא מצרף את עצמו לחברתו הופך אותו לחלק מן החכם, וכעת גם הוא מריח באותו ריח, יעו"ש בכל דברי המדרש.

וראיה לדבר מדברי הרמב"ן בספרו אמונה ובטחון (פרק ט"ו, ד"ה ונשוב לענינו) שהביא את מה שאמרו חז"ל שצדיקים מרכבתו של מקום, וביאר שם שהטעם משום שהולכים בדרכי הקב"ה ומתדמים לשכינה מה הוא אף הם, ועל זאת בא הרמב"ן לבאר מדוע הם מכונים דוקא בשם 'מרכבה' לשכינה - כביכול הם עצמם המחזיקים את מקום כבודו, והרי לכאורה לא היה לנו לומר אלא שהצדיקים דומים במעשיהם לשכינה וכדו', ומהו לשון 'מרכבה'.

וכתב הרמב"ן שם שהצדיקים מתדבקים בזכויותיהם, והיינו שמעשיהם שעשו אינם תולדה מהם אלא חלק ממש מהם גופם, שהם נחשבים לאחד עם מה שעשו ועם מה שהתדמו לשכינה, ולפיכך ניתן לכנות אותם עצמם בשמו ית', "כי הדבק נקרא על שם המידה שהוא דבק בה". ולראיה הביא שם הרמב"ן את הפסוק האמור במשלי, "הולך את חכמים יחכם" וגו'.

אם כן אפוא אין לנו ראיה גדולה מזו ש'הולך את חכמים יחכם' פירושו שהאדם מתדבק במי שהוא נדבק אליו והיו לדבר אחד, אין הוא רק לומד ממעשיו ומחקה את דרכיו אלא נמשך להיות כמותו בכל ענין והיו לאחדים.

ושם בדברי הרמב"ן מבואר דבר זה לענין המעשים שהאדם עושה, שאם ידבק בטוב יהיה הוא עצמו טוב, וכן מבואר לאידך גיסא בדברי המגיד מישירים (פרשת בשלח) שביאר לבעל הבית יוסף את הענין המבואר בכתוב (ש"א כ"ה, כ"ט) "והיתה נפש אדוני צרורה בצרור החיים את ה' אלוקיך ואת נפש אויביך יקלענה בתוך כף הקלע", שאין זה עונש בעלמא שמשליכים את האדם מהכא להתם, אלא הוא חלק מוכרח ממה שהאדם יצר מעצמו בחייו, כי הנה כאשר האדם נמשך אחרי התאוות - הוא עצמו נהפך לחלק מהם ונהיה חפצא של תאוה, וממילא לאחר מיתתו באה כל תאוה ומושכת אותו לכיוונה, וזהו עונש 'כף הקלע'.

אם במחילה לשם משל, האדם אינו מסוגל לסיים את לילות השבוע מבלי להלעיט את כריסו בנזיד עדשים, אם כן הוא אינו רק זולל וסובא אלא הופך את עצמו לחפצא של 'סיר', וכן אם האדם כל ימיו אוהב ממון ורודף שלמונים, אי אפשר לכנותו בשם אדם כי אם בשם 'ארנק'... אין זה רק שהוא נכשל, אלא הוא לקח את תאוות העולם והצמיד אותם אליו להיות דבר אחד,

פ"ד משנה ט"ו הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים.

פירש רבינו יונה: "והוי זנב לאריות - רוצה לומר שישימש תלמידי חכמים וידבק בחברתם, ואל תהי ראש לשועלים - לומר לך שנוח לו לאדם להיות תלמיד למי שגדול ממנו בחכמה, שנמצא בכל יום מוסיף על חכמתו, מהיותו רב למי שקטון ממנו בחכמה, שנמצא פוחת והולך מחכמתו" וכו'.

ויש לנו להבין את דברי המשנה האם אכן דברים כפשטם, וכי אין לו לאדם ללמוד עם הקטנים ממנו אלא רק עם הגדולים ממנו בחכמה, והלא כבר למדונו חז"ל (תענית ז', א') ש'מתלמידי יותר מכולם', ו'מה עץ קטן מדליק את הגדול, אף תלמידי חכמים קטנים מחדדים את הגדולים'.

אך נראה שהמובן בענין הוא בהקדם מה שכתב רבינו יונה בהמשך דבריו: "דבר אחר ואל תהי ראש לשועלים - שלא יהיה ראש ושר וקצין לרשעים, וזהו שאמר שלמה ע"ה (משלי י"ג, כ') הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע, רוצה לומר הולך את חכמים להיות שפל יחכם, שעושה עצמו זנב לאריות, ורועה כסילים - שנעשה אדון להם, כי הרועה הוא הראש - ירוע".

הרי לנו בלשון רבינו יונה שדימה את דברי המשנה למה שאמר שלמה 'הולך את חכמים יחכם ורועה כסילים ירוע', ועל פניו נראה שהענין הוא כפשוטו, שמי שהולך אצל החכמים - יש בידו ללמוד ממעשיהם ולהחכים יותר, מה שאין כן מי שהולך אל הכסילים, שלומד מדרכיהם כיצד להרע.

אמנם בילקוט במשלי (רמז תתק"נ) כתב המדרש בזו הלשון: "הולך את חכמים יחכם - אשריהם לצדיקים ולדבקהם, דכתיב ויזכור אלוקים את נח ואת כל החיה ואת כל הבהמה (בראשית ח', א'), אם נח זכה בהמה וחיה מה זכו, ורועה כסילים ירוע - זה דור המבול, אוי להם לרשעים ולדבקהם, מה כתיב בהם וימח את כל היקום, אם אדם חטא בהמה וחיה מה חטאו, אלא אוי להם לרשעים ולדבקהם, לפיכך מאדם ועד בהמה".

ומבואר בדברי המדרש, שגם החיות והבהמות זכו להנצל בזכותו של נח משום האי קרא ד'הולך את חכמים יחכם', ומאידך גם החיות וגם הבהמות נמחו במבול משום האי קרא ד'ורועה כסילים ירוע', ואם הוא רק מצד שילמד האדם ממעשי החכמים או הרשעים - מה ענין זה לחיות ולבהמות.

ובהכרח הביאור הוא, ש'ההולך את חכמים יחכם' אין זה רק מצד שהוא לומד מחכמתם, אלא משום שהוא נדבק איתם והופך להיות מציאות אחת כחלק מהם. כעת הוא כבר אינו אדם לעצמו, אלא חלק מהחכם, ולפיכך גם הוא זוכה ל'יחכם'. וכן הוא גם לאידך גיסא רח"ל, שהרועה את הכסילים הופך להיות חלק מהם, ומעתה גם הוא נחשב לרשע.

ומשום כך לעתיד לבוא הוא נשאר עם החלקים המרובים בעצם נפשו, שכל אחד מהם דורש את שלו.

'צריך אדם להתחבר לצדיקים ולישב אצל החכמים'

מענה הוא הדבר שבא רבינו יונה לבאר בלשון המשנה 'הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים', שאין זה מדובר רק לעצם הענין מה תהיה חברתו של האדם, האם במחיצת אריות או במחיצת שועלים, אלא מה האדם יעשה מעצמו - האם הוא יהיה משוייך לחלק של 'אריות' או שישתייך לחלק של 'שועלים'. אם הוא מקיף את עצמו בחברת אריות, אם כן גם אם אינו כמותם ממש - מכל מקום גם הוא סופג ונהפך לחלק מהם כמו דבר אחד, ואם הוא מגדיר את עצמו בתור חלק מ'חברת שועלים' - אכן הוא נהפך להיות אדם כמותם.

ועל פי זה מבואר היטב מדוע עדיף ה'זנב' של האריות מאשר אותו 'ראש' של שועלים, כיון שה'שועלים' הוא שם של מציאות אחת של אנשים פחותים, וה'אריות' הוא שם של חבורת אנשים נעלים, ואין ספק כי עדיף לאדם להתחבר בכל דרך אל האריות אף אם יהיה זנב, מאשר אם יהיה חלק בחלק מחברת השועלים, כי כל הנושא הוא אחד ויחיד: לאיזה מקום האדם משוייך, למה הוא מחבר את עצמו ולהיכן הוא מדביק את אישיותו. אם הוא נדבק לאריות - הוא יכול להיות זנב, אבל להיות 'אריה', ואם הוא נדבק לשועלים - הוא יכול להיות ראש, אבל להיות 'שועל'.

משום כך, יכול אדם להיות רב לתלמידים וללמד את הקטנים, והוא יכול להיות גם זקן שבחבורה וללמד דעת את העם, אבל עדיין יקרא 'זנב לאריות', כי כל השאלה היא רק להיכן הוא משתייך, וגם כאשר הוא עומד בעמדה של 'ראש' הוא יכול להשאיר את עצמו מחובר למהות של 'זנב לאריות' ולמה שהוא ינק מאחרים, וכך להמשיך הלאה ללמוד וללמד הכל מכח היותו 'זנב לאריות'.

ומן הצד השני, יכול אדם להיות בחברת אנשים טובים וראויים, אבל עדיין יקרא שמו בשם 'ראש לשועלים'. וזאת מודעת, כי פעמים רבות יש לאדם חברים, שאם יבחנו מצד עצמם לא יהיה בהם שום פגם, אבל האדם המצטרף אליהם נמצא ברמה אחת ושתיים מעליהם - וכאשר הוא מתחבר לחבורתם הוא יורד והולך ומאבד את מה שבידו. גם בחברת בחורים בישיבה, לא כל בחור נמצא ברמה שלך, ואף אם הכל כשר וישר, לא תמיד יש לו את אותה שפת דיבור ואותם מושגים, ועל כך האדם מצווה 'הוי זנב לאריות ואל תהי ראש לשועלים' - עליך לדעת כיצד לחבר את עצמך לחברה מרוממת, שתועיל לך ותעלה אותך עוד יותר, מאשר להתקרב אל הפחותים מהם, וכך בבת אחת להתהפך לחלק מהם.

ונראה שזהו הקשר בין שני חלקי המשנה - 'הוי מקדים בשלום כל אדם' מצד אחד ו'אל תהי ראש לשועלים' מצד שני, ללמדך שהאדם יכול וצריך לאחוז את החבל משני קצוותיו: עליו להקדים בשלום כל אדם, לתת לכל אחד ואחד את היחס הראוי לו, ולדעת לכבד ולתת תחושה של שווה בין שווים, בין לגדול ממנו ובין לקטן ממנו ואפילו לנכרי בשוק, אבל מאידך גיסא הוא מצווה - 'אל תהי ראש לשועלים', גם אם הנך מתייחס כראוי לכל אחד, יש הבדל רב בין זה לבין להיות חבר של כל אחד וכל שכן תלמיד של כל אחד... להתחבר צריכים רק אל האריות, שעל ידם

האדם מתהפך למדרגה גבוהה עוד יותר, בעוד שלכבד צריכים כל אדם, בד בבד שאין זה סותר לשמור ממנו את המרחק הראוי ולא להתהפך לחלק ממנו.

החברה שבה האדם נמצא היא הקובעת מי הוא עצמו, וכאמור, עיקר הנידון תלוי להיכן האדם משתייך, הוא יכול להיות מלמד תלמידים או איש רעים להתרועע, אבל עדיין לשייך את עצמו לחברה אחרת של 'אריות', ומאידך הוא יכול לאבד את מה שיש לו ולהשתייך לחברה שפחותה מרמתו, בשעה שהוא נהפך ל'חבר' ו'לידיד' ועוזב את עובדת היותו בשיעור קומה אחר.

על מרן בעל האחיזה מסופר שהתמנה לדיין בבית הדין של וילנא בשנת תרמ"ז, בהיותו אך בן כ"ד שנים בלבד, ומתוך כך התמנה לרבה של כל 'ירושלים דליטא', עיר גדולה לאלוקים, מלאה חכמים וסופרים (אמרו, שבתחילה לא היתה נוחה דעתם של כמה מן הקהל ממה שנתמנה רב צעיר כל כך, ועל כך אמר רח"ע: אל דאגה, בכל יום שעובר אני משתפר בענין...), ביושבו במושב הרבנים הגדול של העיר (שהוקם עוד בימי רבי שמואל בדורו של הגר"א, ואכמ"ל), היה רבי חיים עוזר הצעיר משמש כאב"ד, ולצידו ישבו גדולי עולם כבעל המרחשת, החשק שלמה ועוד, שהיו זקנים ממנו בשנים רבות ובכל זאת סרו למרותו וקיבלוהו עליהם כרב, בהיותו כבר אז אב בחכמה ואדיר התורה.

והנה, כאשר עלה נידון בפני הרבנים ושאלו לדעתם, תמיד נתן האחיזה לכל הרבנים הגדולים ממנו לומר את דבריהם, ואילו הוא ישב דומם ולא הוציא הגה מפיו, למרות שמצד הדין הוא היה הרב הראשי שעל פי צריך לישק כל דבר. רק לאחר שכל הזקנים ממנו הלכו לבית עולמם, התחיל רח"ע להרצות את דעתו ביד רמה, עד שעלה ונתעלה והיה רבה ומנהיגה של כל יהדות אירופה, ושל כל הגולה כולה.

על כך התבטא מרן הגר"א מ שך זצ"ל, שכל מה שזכה האחיזה למה שזכה - הכל בזכות השתיקה ביושבו במושב זקנים, הוא מה שנתן לו את הכח להתרומם ולהגיע להיכן שהגיע. כי הוא ידע, גם בהיותו רב אב"ד, מורה ודאין, כיצד להמשיך להשתייך ל'אריות' ולהיות זנב אליהם...

בספר משלי אומר החכם מכל אדם (כ"ט, י"א) "כל רוחו יוציא כסיל וחכם באחור ישבתנה", שכן זהו החילוק בין החכם אל הכסיל: ה'כסיל' הוא מי שמוציא את 'כל רוחו', כל מה שדחוף לו כל הזמן זה רק להשמיע את דבריו, למכור את כל מה שיש לו, ולהביע את דעתו עד בלי די, בלי שיתן רגע אחד לעצמו להקשיב למה שאומר לו השני. מה שאין כן החכם הוא מי שיודע לשתוק, להקשיב ולקבל את דעתם של אחרים, והא גופא מחכים אותו ונותן לו להחכים עוד יותר. הכסיל נשאר כסיל, בלי שינסה ולו לרגע לקבל חכמה, והחכם נהיה חכם עוד יותר - כיון שהוא יודע לשתוק.

נמצא אם כן שהחכם הוא דוקא זה שיודע לכבד את העומד למולו, לדעת שגם הוא בשם אדם מכונה ו'הוי מקדים בשלום כל אדם', ויחד עם זאת הוא יודע להחכים אצל החכמים, ללמוד מחכמתם ולהיות חלק מחבורתם, עד שהוא נהפך לחלק אחד יחד איתם, וכאשר האדם הולך בדרך זו אז יש בידו להתדבק בטוב ולזכות ל'אתם הדבקים בה' אלוקים חיים כולכם היום'.

מרים הרים

"אין לו להקדוש ברוך הוא בעולמו אלא ארבע אמות של הלכה בלבד" (ברכות ח').

גליון 486

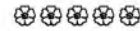
מדיני זנוכה

כסלו תשפ"ג

ההלכות נערכו ע"י הרב יהודה אריה הלוי דינר שליט"א - רב ביהכ"נ צא"י "דברי שיר" ב"ב

לע"נ מרן שר התורה

רבינו שמריהו יוסף חיים קניבסקי זצוקללה"ה
נלב"ע ט"ו אדר שני תשפ"ב

שמו שביעית לנר חנוכה

שאלה: האם מותר להשתמש בשמן של שביעית לנרות חנוכה?

תשובה: כתב הרמב"ם (ה"ל שמיטה ויובל פרק ה' ה"ל ח') מדליק את הנר בשמן שביעית, ע"י שם. וכל זה בנרות שבת או חול, כיון שנעשו להאיר מותר, אבל אין להדליק נרות חנוכה בשמן שביעית כיון שאסור להשתמש לאורה (רידב"ז פרק ה' ה"ל ט'), תשי"א אמרי יוסף" ח"א סי' ק', ו"תורת הארץ" פ"ה אות מ"ז).

ויש שהעירו שהרי הרבה ראשונים סברי שדוקא תשמיש בקרוב לנר אסור, אבל בהנה ממנו מרחוק לא גזרו, ואפילו להב"ח שחולק וסובר שגם זה אסור, ולזה נוטה המג"א, מ"מ הרבה פוסקים מתירים לצורך תשמיש לשם מצוה, וכן ב"שערי תשובה" (סי' תרע"ג) כתב שעצם הנאה שהוא יושב באור ולא בחושך בלא"ה מותר. וא"כ יש כאן הנאה וביעורו שוה, ומ"מ למעשה גדולי ההוראה החמירו בזה (שו"ת "שבט הלוי" ח"א תשי"ד קפ"ד, ספר "חוט שני" עמ' רל"ח) ויש שהורו בזה להקל משום שמתיר ללמוד לאור שמן של שביעית הם שמצוות לאו להנאה ניתנו, כיון דסו"ס יש בו צורך הי"נ להדליק שמן שביעית לצורך נר חנוכה זהו נחשב צורך ("מנחת שלמה" ח"א סי' מ"ב, וע"ע "דרך אמונה" שם ב"ביאור ההלכה" שכתב להעיר עליו).

וי"א שאפילו בדיעבד אם הדליק בשמן של שביעית לא יצא יד"ח (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

ולכן מי שנוהג קדושת שביעית ביבול נכרי ומתאכסן אצל בעה"ב שאינו נוהג קדושת שביעית ומדליק עם שמן של יבול נכרי, לא יוכל האורח להשתתף עם בעה"ב אלא ידליק בנפרד (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

ברכת הוראה בשמן נכרי

שאלה: מי שנוהג קדושת שביעית ביבול נכרי ורואה נרות שהודלקו עם שמן של יבול נכרי, האם יכול לברך עליו ברכת הוראה? תשובה: אסור לברך עליו (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

כבוד כהן או לוי בהדלקת נרות בבית הכנסת

שאלה: כל לילה מכבדים מתפלל אחר להדליק נרות חנוכה בבית הכנסת, האם יש עניין לכבד כהן ולמחרת לוי וכו'?

תשובה: אם יש שני חזנים שווים, כתב המשגיב (סי' נ"ג ס"ק ל"ו), בשם "כנסת הגדולה" בשם הר"י ברונא. כהן קודם ללוי, לוי לישראל, ולתלמיד חכם קודם לעם הארץ, אפילו הוא כהן, וכל שכן כשהוא לוי. ולפי"כ לכאורה בכל כיבוד של מצוה בבית הכנסת כמו הדלקת נרות חנוכה, וכן לגבי הגבהה וגלילת ספר תורה, אבל מכיון שזה חוזר כל הזמן, אין צריך לכבד כהן כל פעם, אלא בפעם הראשונה לכהן, ואח"כ מחלקים פעם לזה ופעם לזה.

טפטוף שמן מלמעלה

שאלה: האם מותר לתת שמן למעלה בכוסית קטנה מעל הנרות על מנת שיטפטף משם שמן על גבי הפתילה למטה (וכעין המשנה שבת פ"ב, שנותן שמן בשפופרת של ביצה ומטפטף על גבי הנר, ע"י שם), או שמה מכיון שלמטה אין שיעור שמן של חצי שעה לא יצא?

תשובה: מן הסתם זה נחשב שיש שיעור שמן ומעיקר הדין יצא, ובכל זאת אין זה כבוד המצוה להדליק בצורה כזו (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

נר חשמל להבדלה ולחנוכה

שאלה: חולה שנמצא בבית חולים, ואסור להדליק שם נר של אש, האם יכול לצאת בנר הבדלה או בנר חנוכה ע"י נר חשמל?

תשובה: בנר הבדלה כשלא יכול להשיג נר של אש, יכול לצאת בברכת "מאורי האש" על נר חשמל. (וידוע שהגר"ח זצ"ל בעל "אחייעזר" היה מבדיל כל שבוע על חשמל), ודוקא אם יש בתוכו "ספירלה", אבל נר של "פלורסנט", לא נחשב אש כלל.

בנר חנוכה, יש סוברים שאם אין לו ברירה אחרת, יכול להדליק פנס של מנורת חשמל ולברך עליו ובלבד שידלוק חצי שעה, ושיהיה היכר שהוא לצורך נרות חנוכה (הגר"ש אויערבך זצ"ל והגר"ש אלישיב זצ"ל, וע"ע שו"ת "בית יצחק" יו"ד ח"א סי' ק"כ אות ה' שג"כ כתב שמצד

האור הוי כשר לנר חנוכה רק יש לחשוש שאין בו היכר, ע"י שם).
ויש סוברים שתקנת חז"ל היה דוקא עם "נר איש וביתו" שהוא אש ממש, ולכן בכה"ג שא"א להדליק אלא נר חשמל, ידליק משום זכר למצוה, אבל לא יברך עליו (שו"ת מהרש"ם ח"ב סי' ק"ז, ושו"ת "לבוש מרדכי" ח"ג סי' נ"ט, וכן הורה הגר"נ קרליץ זצ"ל).

הדלקת נר חנוכה בסיגריה

שאלה: אדם הנמצא בבית סוהר או בבית חולים ואסור להדליק שם אש, האם יכול לצאת ידי חובת הדלקת נר בהדלקת סיגריה שנשארת אדומה לחצי שעה?

תשובה: איתא בשו"ע (סו"ס תרע"ג) שאם כבתה אין זקוק לה, והעירו האחרונים דאפילו אם מצד נר חנוכה יצא, מ"מ לכו"ז צריך לחזור להדליק מדין חשד, דלא גרע ממי שיש לו ב' פתחים, שצריך להדליק שם, והי"נ אם יבואו תוך חצי שעה ויראו שאין שם נרות, יש כאן חשד, וע"כ יש לו להשאיר הנותר מהשמן או השעווה כל זמן עת ההדלקה כדי שלא יחשדו בו ("שערי תשובה" שם בשם שו"ת "שבות יעקב").

ויש מתרצים כגון שנשארו רק אדמומית קטנה כגון גחלת שמשום חשד אין כאן, אבל א"א לצאת בזה ידי מצותו, ע"י שם ("בית הלוי" עה"ת עיני חנוכה). ולדבריו מכיון שבסיגריה אין להבה רק אדמומית בעלמא, אין עליו שם נר ולא יצא יד"ח. ועוד, מכיון שדרך סיגריה עם הזמן להתכבות אם לא מנשבין בה, הוי כאינו ראוי לדלוק לחצי שעה ולא יצא בו.

נר המנגן

שאלה: יש נרות שמנגנים "מעוה צור" ע"י הנחת שני חוטי מתכת דקים העוברים לאורך הנר עד לתחתית ושם הם מחוברים למכשיר מנגן. החוטים מתחממים ע"י השלבת שלמעלה והחום עובר דרך החוטים עד למטה, וע"כ מופעלת המנגינה במשך רבע שעה. האם מותר לעשות כן בנרות חנוכה?

יסוד השאלה הוא, מכיון שנפסק בשו"ע (סי' תרע"ג סעיף א') שאסור להשתמש באורו של נר חנוכה א"כ בוודאי אסור לחמם בו את הידיים, שזה נחשב לשימוש, וא"כ הי"נ חימום חוטי המתכת בכדי להפעיל על ידם מנגינה, אולי נחשב לשימוש אסור.

הנאה הבאה מאלה

ויש לדון, דכתב בשעה"צ (סי' תרע"ג ס"ק י"א) בשם הפר"ח דמותר לילך לאור נר חנוכה שלא להיכשל דלא מחוייב לעצום עיניים דלא מקרי תשמיש ע"כ. והיינו דהאיסור הוא רק "לקחת" ממנו שימוש, אבל אם השימוש בא מאליו מותר, ולפי"כ בנד"ד מכיון שהוא מדליק הנר כדרכו, ומאליו מופעלת המנגינה שמא זה נחשב לתשמיש הבא מאליו, ומותר (וע"ע ערוך השולחן שם סי' ז').

אולם אין זה דומה, שהתם הוא מסתובב בביתו כדרכו וממילא בא אליו השימוש, לכן אינו חייב לעצום עיניים, משא"כ בנד"ד שמדליק בכוונה נר חנוכה שיש בו כבר חוטים, מה לי אם החוטים כבר נמצאים, או שמביא אח"כ, וכמו שאם אחר יניח סיר של חמין ע"ג מקום הדלקת הנרות ומדליקה, פשיטא דמכיון שמשתמש בשלהיית של הנרות אסור. הי"נ שלוקח עצם החום ממנו, נחשב כמשתמש בו ואסור.

האם הנאה בשעת מצוה נחשבת להנאה

ומביאים ראיה, מהא דאיתא בראש השנה (כ"ח). הנודר הנאה מן המעיין טובל בו בימות הגשמים אבל לא בימות החמה. ומבאר הר"ן (נדרים ט"ו): משום דהא דאמרין מצוות לאו ליהנות נתנו, היינו שאין הנאת קיום מצוות נחשב הנאה, אבל אי מתהני גופו בהדי דמקיים המצוה, הנאה מקרי ואסור ע"י שם. והרשב"א (שם) חולק וסובר דאפילו יש הנאת הגוף בשעת קיום המצוה נמי מותר, והא דאסור לטבול בימות החמה, לא משום הנאת הגוף שיש לו בשעת הטבילה, שזה באמת מותר. רק משום ההנאה שתהא לו לאחר שעלה מן המעיין ועדיין המים עליו (וע"ע "אבני מילואים" סי' כ"ח ס"ק סי' מש"כ בזה).

ויש לדון בהדלקת נרות אלו, דתלוי בפלוגתת הראשונים הנ"ל, דלפי הרשב"א שסבר שהנאת הגוף בשעת המצוה לא נחשבת הנאה, אף שיש בו איסור הנדר שהוא איסור תורה, כ"ש באיסור שימוש בנר חנוכה שהוא רק דרבנן, בוודאי מותר להנות דלא נחשב זה להנאה, ויכול להדליק הנר, משא"כ לפי הר"ן אסור.

אולם לכאורה אין זה דומה כלל, דהתם עצם המצוה הוא לטבול במעיין, ויש לו הנאה מהמצוה עצמה, בזה אמרינן מצוות לאו ליהנות נתנו, משא"כ בנר חנוכה, שמעשה המצוה הוא להדליק נר שעווה, וכדי לצלל ה"חוס" של השלהבת, הכניס בנר חוטי מתכת שיתחממו ע"י השלהבת, לכ"כ נחשב שימוש צדדי ואסור.

שימוש אסור

והעיר בזה בעל ה"אילת השחר" זצ"ל דאולי זה תלוי בטעמים שאסורים להשתמש בנרות חנוכה, דלפי הטעם שאסור שימוש בנרות משום דומיא דנרות מקדש, וכמש"כ בר"ץ (במס' שבת), ה"נ אסור לקחת שום שימוש, משא"כ לפי הטעם שאסור משום שיהא היכר שהדליקו לצורך מצוה, שמא גזרו רק על הנאת אור, וזהו עיקר השימוש ודרך הנרות, משא"כ לחימום, שאין דרך להדליק נר לצורך חימום, אולי לא גזרו בזה, וכעין שמצינו ב**שו"ע** (או"ח סי' תרנ"ג), שמוותר להריח אתרוג של מצוה, מכיון שעיקרו עומד לאכילה, ומזה לבד דהוקצה ולא מלהריח בו, משא"כ הדס שעומד לריח אסור להריח בו, ויל"ע.

מדליק לצורך עצמו

ועוד העירו, דאיתא ב**שו"ע** (סי' תרע"ה סעיף א') שאם מדליק נר חנוכה ואוחזו בידו במקום - לא יצא, שהרואה אומר לצרכו הוא אוחזו, עכ"ל. הרי משום חשש זה אמרינן שלא יצא כלל, א"כ כשיש מכשיר מנגן מחובר לנר, ובפרט ששילם יותר כסף כדי להשיג דווקא נר כזה, בוודאי יש חשש "הרואה אומר לצרכו הוא מדליק", ושמא לא יצא ידי חובתו.

למעשה: עדיף שלא להשתמש בנרות אלו לנר חנוכה שאולי נחשב שמשתמשים באורם, אבל בוודאי מותר להשתמש בהם כ"שמש" שמיועד לכתחילה לאור.

צילום נרות ביהמ"ק או נרות חנוכה

שאלה: האם מותר להצטלם עם נרות חנוכה או שמא נכלל באיסור של אין להשתמש בנרות חנוכה, וכן מה הדין בנרות ביהמ"ק האם מותר לצלמם?

תשובה: איתא בגמרא (פסחים כ"ו). קול, מראה וריח אין בו משום מעילה, ומבואר בראשונים שזהו רק מה"ת אבל מדרבנן אסור ליהנות מקול מראה וריח.

ומה"ט מבואר במשנה **מדות** (מובא בפסחים שם) שכאשר הפועלים תקנו בתוך ביהמ"ק הכניסו אותם בתוך ארונות סגורים שלא יזינו עיניהם מן הקודש ורק חור קטן כדי שיראו עבודתם.

ולפי"ז בנרות ביהמ"ק מסתבר שאסור לצלמם, אבל בנרות חנוכה (הגם שאסור ליהנות מהם משום דומיא דנרות בית המקדש, כמבואר בר"ץ בפ"ב מס' שבת), מסתבר שלא החמירו שגם קול מראה וריח אסור אלא אסרו שימוש בלבד (הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

החלפת שמן ופתילות כל לילה

שאלה: האם יש להחליף כל לילה את הפתילות או את השמן?

תשובה: כתוב ב**שו"ע** (סי' תרע"ג סעיף ג') שבמנורה של מתכת אין צריך להחליף את הכלי כל לילה שלא מתלכלך, וכמו כן מבואר (שם סעיף ד') שאין צריך להחליף את הפתילות כל לילה, ע"י שם. ואדרבה, נוחין להדליק יותר כשהם מדולקין כבר (**משנ"ב** ס"ק ל"א).

וכן מנהג ה"חזון איש" היה שלא להחליף את הפתילות ואת השמן בשאר הלילות (**הגר"ח קניבסקי זצ"ל**).

ויש סוברים שיש להחליף את הפתילות כל לילה, זכר למקדש שהיו מחלפים כל לילה ("מאורי" שבת כ"א), "כף החיים" שם ס"ק ע"ב בשם "כל בו", וכן משום שכל לילה היה הנס מחדש).

אבל כוסיות, דינם כשל חרס, ואם השחירו יש לנקות אותם משום מביאזו וביזוי מצוה ("דרשו" ביאורים ומוספים שם בשם הגר"ח קניבסקי זצ"ל).

חזקה על הדלקת נר חנוכה או בנית סוכה בחצר

שאלה: ראובן קנה דירה בבנין ורוצה להדליק את המנורה בחנוכה בפתח החצר (כמנהג רבים בירושלים), ויש מקום רק למנורה אחת, ושמעון טוען שיש לו חזקה של כמה שנים להדליק שם, האם יש בזה טענת חזקה?

תשובה: רק על תשמיש קבוע יש לדון משום חזקה, אבל תשמיש ארעי אין חזקה, שהרי שותפים אין מחזיקים זה על זה, היות שלא מקפידים ששותף ישתמש בו כל זמן שהוא לא צריך בזה, אבל כשהשותף השני יש בו צורך יכול לתבוע שגם הוא רוצה בזה, ויש להם להתפשר ביניהם מי מדליק באיזה יום ובאיזה אופן.

וכעין זה אם שותף אחד יש לו סוכה בחצר למטה במשך כמה שנים, אין זה אלא תשמיש ארעי ולא שייך בזה חזקה, ואם לאחר כמה שנים שותף אחר בבנין הרוצה לעשות שם את סוכתו הם צריכים להתפשר ביניהם (ע"י שו"ע ח"מ סי' קניג סעיף י"ז).

אין לו ברכון עם "על הנסים"

שאלה: אכל סעודה בחנוכה במקום שלא היה שם ברכון עם "על הנסים", האם עדיף לברך במקום ברכת המזון בלי "על הנסים" או שילך לביתו ויברך שם ברכת המזון עם "על הנסים"?

תשובה: אמירת "על הנסים" בתוך ברכת המזון היא רק רשות (שאין

חוב סעודה בחנוכה) ועדיף לברך ברכת המזון במקום ולא ללכת למקום אחר (הגר"ח קרליץ זצ"ל).

שבת ראש חודש וחנוכה

עליות בר"ח טבת שחל בשבת

שאלה: ר"ח טבת שחל בשבת מוציאים ג' ספרים (פר' השבוע, ר"ח חנוכה), האם מותר להוסיף עליות, והאם מותר להעלות כהן או לוי בספר תורה שני?

תשובה:

א. מותר להוסיף עליות בספר ראשון אע"פ שע"י קריאת ר"ח לא יהיה בתוך שבעה הקרואים (**משנ"ב** סי' קל"ה ס"ק ל"ו, ובסי' תרפ"ד ס"ק ט', וכן בסי' תרפ"ה ס"ק ד'). ויש מחמירים לא להוסיף בספר ראשון וקוראים בו דוקא ששה קרואים בכדי שקריאת ראש חודש תהא בתוך השבעה קרואים ("לוח א"י").

ב. אפילו עשו הוספות, אסור לקרות כהן בעלייה אחרונה (שמיני או תשיעי) של ספר הראשון, שאין זה נחשב לעלייה אחרונה של היום כיון שיש עוד את הקריאה של ר"ח, ורק בספר שני מותר לעלות לכהן אם היא בעלייה שמינית או יותר (**משנ"ב** סי' קל"ה ס"ק ל"ו).

ג. אם קראו רק לשש עולים בספר ראשון אסור לעלות כהן גם בספר שני, ואז רק למפטיר אפשר להעלותו.

עליית ג' אחים

שאלה: כשיש ג' ספרים האם מותר לקרוא ב' או ג' אחים או אב ובנו זה אחר זה בג' העליות האחרונות?

תשובה: בין שביעי למפטיר, שהוא גם ספר אחר, וגם יש קדיש ביניהם מותר לקרוא לב' אחים או אב ובנו (**משנ"ב** סי' קמ"א ס"ק כ'), אבל בין שיש לשביעי שיש ב' ספרים ואין קדיש ביניהם יש סוברים דיש להחמיר קצת אם לא שיש צורך בדבר ("שערי אפרים" שער א' סעיף ל"ב). ויש סוברים שב"שיירי כנה"ג" משמע שגם בזה אין לחוש לעין הרע כיון שהוא ב' ספרים ("פתחי שערים" שם).

ביהכ"נ שיש להם ב' ספרי תורה

שאלה: כשחל ר"ח טבת בשבת איך ינהגו בביהכ"נ כשיש רק ב' ספרים?

תשובה: כתב הרמ"א (סו"ס תרס"ט) כשיש רק ב' ספרי תורה בשמחת תורה קורין בראשון פ' וזאת הברכה, ובשני פ' בראשית, וחוזרין ולוקחין הראשון לענינו של יום, וכן עושין בכל מקום דבעינן ג' ספרי תורה ואין להם רק שנים.

וכתב ה"ביאור הלכה" (שם) דוקא אם כבר גללו למקום הזה שלא יצטרכו הציבור להתמתין, אבל בלא"ה יותר טוב לגלול אותו שכבר מונח ולא לעבור על המצוות ולקחת הראשון.

ולפי"ז בשמחת תורה שיש זמן לגלול את הסי"ת בשעת ה"מי שבירך" לחתן תורה ובראשית, אפשר להכין הספר תורה לצורך קריאת המפטיר, אבל בשבת ר"ח וחנוכה שאין מספיק זמן להכין הסי"ת לצורך קריאת המפטיר של חנוכה, א"כ יש להשתמש בספר השני לצורך ר"ח וחנוכה (ובפרט שהם סמוכים זה לזה, מפרשת פנחס לפרשת נשא), וגם מרוויחין הענין של אין מעבירין על המצוות כמש"כ ה"ביאור הלכה" (הגר"ח קרליץ זצ"ל).

כשיש רק ספר תורה אחד

שאלה: איך יש לנהוג במקום שיש ספר תורה אחד, האם לאחר קריאת פ' מקץ, יגללו לפרשת ראש חודש ואח"כ יחזרו ויגללו לקריאת חנוכה, או שאין לעשות כן משום 'אין מעבירין על המצוות' (כי בינתיים עוברים על פ' נשא), ויש לקרוא קריאת חנוכה לפני קריאת ראש חודש?

תשובה: כתב הרמ"א (סי' תרפ"ד) ראש חודש טבת שחל בחול, אם טעה והתחיל לקרוא בשל חנוכה, צריך להפסיק ולקרוא בשל ראש חודש ואח"כ יחזור לקרוא בשל חנוכה, וכתב המשנ"ב (ס"ק י"ז) בשם ה"ט"ז שחולק על זה שאם כבר התחיל לקרוא בשל חנוכה אסור להפסיק, אלא יסיים בשל חנוכה ואח"כ יקרא של ראש חודש, אבל אם עדיין לא התחיל לקרוא רק לקח ספר תורה של חנוכה לפתוח בו ועדיין לא התחיל הברכה, כתב ה"ביאור הלכה" שלכו"ע יגללו ויתנו בצד ויקח ספר התורה השני ויקרא בו ראש חודש, ואח"כ יחזור ויקח סי"ת של חנוכה, ואין בזה פגם לספר תורה הראשון כיון שיקראו בו אח"כ, ע"י שם.

ולפי"ז כ"ש בנד"ד שיש רק ספר תורה אחד, בודאי אפשר לכתחילה לגלול לפרשת פנחס לקרוא בו של ר"ח, ואח"כ יחזור ויגלול לפרשת נשא כדי שיקרא בו של חנוכה.

חידה לשבת חנוכה

השנה (תשפ"ג) יחול ר"ח טבת בשבת פ' מקץ, בשחית אומרים "יעלה ויבוא", "על הנסים", והלל שלם, מוציאים ג' ספרי תורה, וקוראים פ' מקץ, קריאת ר"ח, וקריאת חנוכה, וכן הפטרת שבת חנוכה, אח"כ מתפללים מוסף של שבת ראש חודש ("אתת יצרת") ומוסיפים "על הנסים". גם בשנה שעברה (תשפ"ב) היה ר"ח טבת בשבת פ' מקץ, אבל התפילה היתה ארוכה יותר משנה זו, מדוע?

שואלין ודורשין

פנינים משיחותיו ותשובותיו של מורינו הגדול רבי בני ציון הכהן קוק שליט"א
ראש בית הוראה הכללי ירושלים, רב דק"ק אבי עזרי מרכז פתח תקוה

הלכה למעשה

תשובות מורינו ראש בית ההוראה
במשנת מרן רבינו הגר"ש אלישיב זצוק"ל

הלכות חנוכה

אותו לא יצא ידי חובה.

אכן אם כשמסובבים את הראש בדרך הילוכם בדרך המון העם שמסובבים ראשם הנה והנה רואים את הנרות, מועיל, שהרי אף נר הגבוה מעט למטה מעשרים אמה, אין ההולכים ושבבים יכולים לראותו, אם לא כשמדימים את הראש מעט, אך כשר להדליק שם מאחר ורגילים בהרמת ראש מעין זו בדרך הילוכם (שם ט).

הדלקה על מעקה מרפסת

מי שדינו להדליק בחלון הבית, האם יכול להדליק על מעקה מרפסת שאינה סגורה.

אינו יוצא ידי חובה בזה, והוא כמי שמדליק סתם באמצע ביתו ולא בחלון. למרות שהנר מתייחס לבעל הבית ויש בזה פרסומי ניסא.

משום שדין הדלקת נרות חנוכה אינו להדליק כחפצו בכל מקום המפרסם את הנס, אלא רק במקום שקבעו חז"ל בפתח או בחלון, והוא לעיכובא (שם טו).

רחוק מטפח הסמוך לפתח

הניח את הנרות רחוקים מעט מהפתח באופן שאינם בטפח הסמוך לפתח.

מרן הגר"ש אלישיב הורה שעליו לכבותם ולשוב ולהדליק בברכה, כיון שטפח הסמוך מעכב אפילו בדיעבד.

אכן יש להקפיד שהשלהבת עצמה תהא בטפח הסמוך, ולא רק המנורה או בית החנוכה. אמנם שאר הנרות 'נגררים' אחר הנר הראשון הנמצא בתוך טפח הסמוך (שם ז).

סורגים אינו חלון

האם יכול להדליק על סורג עם כטן היוצא מהחלון כלפי חוץ.

צריך להדליק דווקא בחלון, וסורג לא נידון כחלון כיון שהם נוספים על הבית ואינם חלק מהבית, ואף אם ילדים יושבים במקום זה, אין הוא כמשמשי הבית אלא מחוצה לו. אמנם אם הוא בתוך טפח הסמוך לחלון מועיל כטפח הסמוך לפתח (שם).

הדלקה בקראון נגרר

מטייל בכל ימות החנוכה בקראון נגרר ובכל יום חונה ולן במקום אחר. היכן ידליק את נרות החנוכה.

כיון שנעקר מביתו לימי החנוכה, שוב אינו צריך להדליק שם. ובכל יום ידליק במקום שנמצא כדין אכסנאי (פניני חנוכה ק"ב). ואף אם חנה במקום שאין רבים מצויים בו, מכל מקום מדליק בו, שהרי הוא רשות הרבים, ודומה למי שגר ביער שכתב הלבוש (תרע"ט). "הלן ביער צריך להדליק".

ויכול להדליק אף בשעה שהקראון נוסע (מפתח זהירות שלא יכבו הנרות במשך הזמן), כיון שאין צריך להדליק דווקא בבית עומד. כמבואר במהרש"ם (ה' קמ"ט) שמדליקים נר חנוכה תוך כדי נסיעה ברכבת "ואף בהבאה [=רכבת] אינו עומד במקום אחד ורובו כמהלך, לא נמצא בשום מקום שיהא צריך בית קבוע, למה שמצוותו משום פרסומי ניסא".

הדלקה במטוס

נוסע במטוס משעת ההדלקה לאורך כל הלילה, האם יכול להדליק בו נרות חנוכה.

מטוס אינו מוגדר כבית, ואי אפשר להדליק בו נרות. ושונה מרכבת הנ"ל המוגדרת כ'אהל זרוק' שדינו כאהל ולכן יש לה שם דירה, משא"כ מטוס נידון כ'עוף הפורח' ואין לו שם בית כלל. כמבואר בתוס' חגיגה (כ"ה א ד"ה אהל) "דווקא שידה תיבה ומגדל החולכים, אבל זרק תיבה לא הוי אהל". (פניני חנוכה צ"ב).

ראיית הנר בעת הילוכם

האם ניתן להדליק בפתח הפונה לרשות הרבים שהעוברים והשבים לא מכחישים בנרות בעת הילוכם, אלא אם יטו ראשם ככוונה כדי לראותם.

אין זה פתח הכשר לברכה, כמנחה מנה המונח למעלה מעשרים אמה שלא יצא ידי חובה משום "דלא שלטה ביה עינא" אף שבוודאי אם יטו ראשם כלפי מעלה יראו את הנר, אך כיוון שבדרך הילוכם אין רואים

קשיים בימי הילדות מהשלים את האדם

בעולם היה מרגיש את עצמו בטוח בעולם ולא היה מפחד פן תחלוף הצלחתו והיו תאוותיו מושלות בו והיה דומה לבהמות בלי להשכיל ובלי להבין מה יהא בסופו.

שלוות הישיבות הקדושות

אכן מביא רש"י מדרש רבה "וישב יעקב - ביקש יעקב לישב בשלוה". המדרש מתקשה בשוני מדוע באותו פסוק אצל 'יצחק נכתב מגורים' 'מגורי אביו' ואילו אצל יעקב נכתב 'וישב יעקב'. ולכן מפרש שאין הכוונה למגורי יעקב בארץ אלא לשלוות יעקב, ישיבה מלשון יישוב הדעת. גם הישיבות הקדושות מכונות כן על שם ישוב הדעת שיש בהן.

'ביקש יעקב לישב בשלוה אמר הקדוש ברוך הוא לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעולם הבא, אלא שמבקשים בשלוה בעולם הזה'. יעקב ביקש לישב בשלוה, כדי שיוכל לעבוד את ה' בשלוות נפש בלי הפרעות.

משיבו הקב"ה: לעבוד את ה' במנוחה בלי טרדות ובלי הפרעות וליהנות מזיו השכינה זה בעולם הבא. כאן בעולם הזה צריכים להתקדם, וההתקדמות היא דווקא באמצעות הקשיים.

כלשון המסילת ישראלים (סוף פרק א) "נמצינו למדים, כי עיקר מציאות האדם בעולם הזה הוא רק לקיים מצוות ולעבוד ולעמוד בניסיון". כלומר הנסיון אינו מקרה הוא תכלית מציאות האדם בעולם הזה.

יש שלוה ויש שלוה

נשאלת השאלה האם יעקב לא ישב בשלוה, הרי הכתוב מעיד "וישב יעקב" הרי שהיתה לו

פרשת השבוע פותחת "וישב יעקב בארץ מגורי אביו, אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה".

לפי פשוטו מבאר רש"י "וישב יעקב" למגורי יעקב בארץ מגורי אביו והוא המשך לפרשה שלמעלה (וישב ו'ו' הדיבור): "אחר שכתב לך ישובי עשו ותולדותיו בדרך קצרה, שלא היו ספונים וחשובים לפרש היאך נתישבו וסדר מלחמותיהם פירש לך ישובי יעקב ותולדותיו בדרך ארכה כל גלגולי סבתם, לפי שהם חשובים לפני המקום להאריך בהם ואלה של תולדות יעקב, אלה ישוביהם וגלגוליהם עד שבאו לכלל ישוב סיבה ראשונה יוסף בן שבע עשרה".

ספר סיפורים פותח בכל מיני פרטים שוליים, אך תורתנו הקדושה אינה מספרת סיפורים בעלמא ח"ו אלא רק דברים נחוצים ללמדנו, וא"כ צ"ב איזו סיבה מונח בזה שהיה בן שבע עשרה.

ביאר מו"ר המשגיח הגר"ש וולבה זצוקללה"ה בזה שהתורה פירטה את גילו הצעיר של יוסף ללמדנו כיצד יוסף זכה לעמוד בכל הנסיונות הקשים במצרים, "עמד בצדקו מתחילה ועד סוף", דווקא 'בזכות' הקשיים שהיו לו בגילו הצעיר.

מפני שכבר כשהיה בן שבע עשרה שנה, התנכרו אליו אחיו 'ושנאו אותו ויקנאו בו ולא יכלו דברו לשלום'.

קשיים אלו חישלו את יוסף הצדיקים להתמודד עם קשיי החיים כדברי חובת הלכות (שער הבחינה ה) אודות סבל הילדים מקטנותם, כאבי כטן, חום, מחלות ילדים, גוים, צמיחת שיניים וכיו"ש"אם היה לילד תמיד רק טוב

כתב ועד ע"י שומעי השיעור ובאדיבותם

שלווה.

התשובה: יש שלווה ויש שלווה.

רש"י מביא מדרש נוסף שלכאורה לא מובן איך נכנס בפסוק וישב יעקב: "דבר אחר וישב יעקב - הפשטני הזה נכנסו גמלו טעונים פשתן, הפחמי תמה אנה יכנס כל הפשתן הזה. היה פקח אחר משיב לו ניצוץ אחד יוצא ממפוח שלך ששורף את כלו. כך יעקב ראה כל האלופים הכתובים למעלה, תמה ואמר מי יכול לכבוש את כלן? מה כתיב למטה (פסוק ב) אלה תולדות יעקב יוסף, דכתיב (שופרה א יח) והיה בית יעקב אש ובית יוסף להבה ובית עשו לקש. ניצוץ יוצא מיוסף שמכלה ושורף את כלם". מה זה נוגע ל"וישב יעקב".

נכון, זהו המשך למעשה בפרשה הקודמת עם אלופי עשיו, אך כיצד זה נכנס במילים "וישב יעקב". אלא שיעקב רואה כל כך הרבה אלופים, אלופי עשיו, אלופי שעיר "מלכים אשר מלכו בשעיר לפני מלך לבני ישראל".

הוא נבהל וחסר לו ביישוב הדעת, אינו יושב בשלווה. אומר הפיקח, הוא יעקב שאומר לעצמו, ממה אתה נבהל, הרי אתה יעקב יש לך את הקב"ה, קירבה זו היא בבחינת אש, וקירבת יוסף לקב"ה היא בבחינת להבה, ניצוץ אחד שלכם בלבד, מכלה את כולם. כלפיך הם לא מציאות. והוא חוזר ליישוב הדעת "וישב יעקב".

זו התשובה: יעקב ישב בשלווה, לא שלווה מניסיונות טרדות וקשיים, אלא שלווה של מנוחת הנפש. כלשון החוה"ל (תהילים שער הביטחון) "מנוחת נפש הבוטח" שלווה של קירבת אלוקים. אך שלווה זו אינה שלווה מניסיונות וקשיים, מנוחת הנפש עם כל הקשיים.

כל החיים הם ניסיונות, לישון או ללמוד זה ניסיון, גם ללמוד בשעה שצריך לישון זה יכול להיות כישלון בניסיון. ועל האדם להתמודד ולעמוד בהם מתוך מנוחת הנפש. במאמרו בספר 'ראיתי בני עליה' שיצא לאור לזכרם של הוריי וצ"ל, כותב הגר"י כ"ץ שליט"א: "כיצד משתלבים יחדיו כל כך הרבה עומס וניסיונות עם מנוחת הנפש, התשובה היא: האמונה התמימה היא המשלבת ביניהם. אלופי עשיו = הבל. ניצוץ אחד והכל אינו. כל הדאגות הבל, כי יש מנהיג המכוון את הכל. צריך לפעול ולעשות, אך ללא דאגות וטרדות הבל, כי הכל בידי שמים".

הי רצון שנוכה להשפעות האורות הגדולים של ימי החנוכה, ללמוד וללמוד לשמור ולעשות ולקיים כהלכה.

הלכה למעשה

מחוסר בית בחנוכה

שאר מחוסר בית (הומלס) המתגורר ברחוב העיר. היכן ידליק נרות חנוכה.

תשובה כיון שאין לו בית, אין מקום בו יכול להדליק. אכן הספסל עליו ישן בקביעות, ואף קרטון רעוע וכדו', אינם נידונים כבית. ולכן מחויב לחזור על הפתחים כדי לדאוג שיהיה ברשותו בית שיוכל להדליק בפתחו.

אכן אין הבית צריך להיות קבוע לו לכל ימות השנה, אלא אף אם שוכרו רק לשמונת ימי החנוכה. ואף אין הבית צריך להיות רחב ד' על ד' אמות, אך צריך שיהיה גובהו י' טפחים.

ביאור הדברים שמעתי ממרן הגר"ש אלישיב שחובת הדלקת נרות חנוכה יותר חיוב מתפילין, שהרי בכל המצוות אם אין לו, אינו מחויב לחזור על הפתחים עבורם, כמבואר בירושלמי (פאה א א) "אם יש לך אתה חייב בכולן ואם אין לך אין אתה חייב באחת מהן" ואף שראוי ונכון להיות תאב למצווה ולחזור על הפתחים לקיימה, אין חיוב. ואילו בנר חנוכה מחויב לחזור על הפתחים כמבואר בשלחן ערוך (תרנא א) "צריך לזהר מאד בהדלקת נרות חנוכה, ואפילו עני המתפרנס מן הצדקה שואל או מוכר כסותו ולוקח שמן להדליק".

ולמד רבינו בפשטות שכפי שמי שאין לו נר, חייב לחזור על הפתחים כדי שיהיה לו נר, כך מי שאין לו בית חייב לחזור על הפתחים על מנת שיהיה ברשותו בית. כיון שנר חנוכה הוא 'חובת גברא', ומקום ההדלקה הוא

בפתח הבית. ואף כשאין לו בית מחויב בהדלקת נר חנוכה, אלא שאינו יכול לקיים חיובו.

כמבואר ברמב"ם (ברכות יב ב) "יש מצות עשה שאדם חייב להשתדל ולרדוף עד שיעשה אותה... ואלו הן הנקראין חובה לפי שאדם חייב על כל פנים לעשות. ויש מצוה שאינה חובה אלא דומין לרשות... שאין אדם חייב לשכון בבית החייב מוזהה כדי שיעשה מוזהה, אלא אם רצה לשכון כל ימיו באהל או בספינה ישב... וכן כל המצוות שהן מדברי סופרים בין מצוה שהיא חובה מדבריהם כגון מקרא מגילה והדלקת נר בשבת והדלקת נר חנוכה, בין מצות שאינה חובה כגון עירוב ונטילת ידיים".

הרי שקיים חילוק בין מוזהה לחנוכה, שכתב "שאין אדם חייב לשכון בבית החייב מוזהה" ורק אם יש לו בית קובע מוזהה בפתחו. ואילו בנר חנוכה כתב "שהיא חובה מדבריהם" וכן מבואר בר"ן (שבת י א) "לא תימא דין חנוכה כדן מוזהה, דכל מי שאין לו בית פטור מן המוזהה", הרי שחייב שיהיה לו בית שיוכל להדליק בפתחו (פני חנוכה ז).

אכן אין הבית צריך להיות רחב ד' על ד' אמות כבית החייב במוזהה, אלא די במקום דירתו, שהרי אף אכסנאי שאינו מתגורר ל' יום בבית ואינו חייב במוזהה (בבא מציעא יא א) מדליק שם נר חנוכה. וכן הורה מרן הגר"ש אויערבאך.

אך צריך שיהא גובהו עשרה טפחים, כעין סוכה הככשרה אף בפחות מד' אמות, אך צריך שתהיה גבוהה י' טפחים ולא תיחשב כדירה סרוחה שאינה ראויה לכל למגורים (שם עה).

מוקד ההלכה
שע"י בית ההוראה

0722-133-466

Beithorah.co.il

להנצחה בעלון באמצעות

בקופת בית הוראה הכללי ירושלים שע"י מכון ציוני הלכה

ניתן לשלוח שאלות וכן לקבל העלון מדי שבוע בדוא"ל:

Beithorah@gmail.com

הוצאת ליור **צוץ** | מכון הוראה הלכה וירושלים | תפילה א

ציוני הלכה
ספר תפילה א

מאות פסקי הלכה
ממרן רשכבה"ג הגר"ש אלישיב זצוק"ל
בהלכות תפילה וזכרת כהנים
בתוספת הערות תלמידו המובהק
מורט הנאון רבי בן ציון הכהן קוק שליט"א

להשיג בחנוכה הספרים המובהקים | הפצה ראשית: קלמנס | להזמנת וכיכורים: beithorah@gmail.com

איש פרט לקטן

ויהי קהיום הנה ונבא הניתה לעשות מלאכתו ואין איש מאנשי הבית שם בבית: ותתפשוהו בבגדו לאמר שככה עמי ונעזב בגדו בינה ונגס ויצא החציה: ותדבר אליו פדברים האלה לאמר בא-אלי העבד העבדך אשר-הבאת לגו לצחק בך: [ל"ט י"א-י"ג]
בס' טעמא דקרא הביא מילקוט קב הישר שאסנת היתה קטנה והיא ראתה ואמרה שהאמת כמו שאמר יוסף ומתוך כך ניצל.
והק' בטעמא דקרא שהרי נאמר ואין איש מאנשי הבית שם בבית, וכ' דמכאן מוכה שקטן אינו בכלל איש, ודרשו מדאמר ואיש אין בבית ולא נאמר ואין אחד בבית דמזה מוכה שלא היה איש אבל היתה קטנה.

והנה הובא בשם מו"ר הגר"צ קרלין זללה"ה שאף להסוברים שאם בירך שהחיינו בביתו יחזור ויברך שהחיינו בבית הכנסת, אבל אם כל הציבור בבית הכנסת כבר בירך שהחיינו בביתו לא יחזור ויברך שהחיינו, וצ"ע דאם היה מוציא אותם בברכת שהחיינו מובן חילוק זה, אבל לפמ"ש שמוכח בד' זרע אמת שאין זו ברכה שמוציא את הציבור, והראי' ממש"כ בורע אמת שאם בירך שהחיינו בבית הכנסת לא יחזור ויברך שהחיינו בביתו, ומשמע שכל הציבור יכול לחזור ולברך שהחיינו, ומשמע שלא יצאו בברכת שהחיינו. וכן משמע גם ממש"כ בברוך טעם שאכנסאי שמדליק בבית הכנסת א"צ להשתתף בפרוטה, ומשמע שאם לא הדליק בעצמו אלא רק היה בעת ההדלקה צריך להשתתף בפרוטה, ומשמע שאין מוציא את כל הציבור בהדלקה זו.

אם צריך מעומד בהדלקה בבית הכנסת

הנה קימ"ל שברכת המצוות מעומד (או"ח סי' ט), ויל"ע בהדלקה בבית הכנסת אם כל הציבור צריכים לעמוד, וכבוד רבנו זללה"ה בעל אילת השחר השיב ע"ז שמשמטבר שא"צ לעמוד. והנה ד"ו תלוי בב' נידונים, חדא אם שומע כעונה צריך לעמוד, במג"א סי' תר"צ ס"ק א' כ' דברכת קריאת המגילה צריך מעומד ככל ברכת המצוות, ובמחצית השקל כ' דה"ה שהשומעים את הברכה ויוציאים בה צריכים לעמוד, והובאו דבריו בשער הציון שם.

והנה בבאר הלכה סי' תפ"ט ד"ה ומצוה כ' בשם הרי"צ גיאיות "ואנו כך קבלנו מרבתינו אסמכתא לספירת העומר בעמידה כדכתיב מהחל חרמש בקמה שאין ת"ל בקמה ללמדך שבקומה ובעמידה, ובמוצ"ש שאומרים לאחר תפלת ערבית ויהי נועם וקדושה דסדרא כשהו יושבין, נהגו ראשונים לברך ש"ץ מעומד, וכל הקהל עונים אמן בכוונה שלא להטריח הצבור לחזור ולעמוד" עכ"ל, ומבואר שמשום שרצו שלא להטריח הצבור לעמוד ע"כ היה הש"ץ מוציא מדין שומע כעונה, ובאופן זה לא היו צריכים לעמוד ונמצא שכשיוצא ע"י שומע כעונה א"צ לעמוד, וזה דלא כמחצית השקל הנ"ל.

ואפשר שזה תלוי בנידון הידוע אם שומע כעונה חשיב כאילו השומע עצמו אומר או שיוצא בברכת האומר, דאם חשיב ממש כעונה י"ל שצריך לעמוד אבל אם יוצא בברכת השני אפשר שא"צ לעמוד, וע' מש"כ בזה במס' מגילה, אולם כאן יש לדון עוד דאף את"ל ששומע ברכה צריך לעמוד, אבל יש לדון אם מנהג זה להדליק בבית הכנסת מוטל על כל אחד וממילא שכל א' צריך לצאת בברכה או שהוא חובת ציבור אבל אין כל א' צריך לצאת בו, והנה בורע אמת הנ"ל כ' שאם בירך שהחיינו בבית הכנסת שוב לא יברך שהחיינו בביתו אא"כ צריך להוציא בני ביתו, ומבין שכל הנידון על מי שמברך ואם כל הציבור יוצא ידי חובתו בברכה, הרי שכל הציבור לא יוכל לברך שהחיינו בביתו, ומזה נ' שאין כל הציבור יוצאים בברכה זו או כ"ל ש בהם ברכת המצוות בעמידה.

מילה או נר הנוכה

מעשה בערב שבת בחנוכה שבקשו ממוהל למול ואם ילך למול לא יוכל לחזור ולהדליק נ"ח מבעוד יום, ואין מי שיכול להדליק בביתו.
והנה מילה היא דאורייתא ונר חנוכה דרבנן, וע' ברמ"א סי' תרפ"ז ס"ב "וכל זה לא מירי אלא בדאיכא שהות לעשות שתיהן, אבל אם אי אפשר לעשות שתיהן אין שום מצוה דאורייתא נדחית מפני מקרא מגילה", וא"כ ה"נ אין שום מצוה נדחית מפני נר חנוכה.
אבל בבואר הגר"א שם כ' "לתירוץ חד דתוס' בפ"י דפסחים ובפ"ק דנויר דקידוש על היין דבר תורה ואמרינן בפ"ב דשבת שנ"ח דוחה אותה, והוא דלא כמ"ש כאן, ור"ן ס"ל כתי' אחר וכמ"ש הרמב"ם ומד"ס לקדש על היין כו", והיינו שהרי בגמ' שבת אמרו שנ"ח דוחה קידוש היום וחזונו שפרסומי ניסא של חנוכה דוחה מצוה דאורייתא.
ועדיין יש לדון שאפשר שמצות מילה חמורה שיש בה כרת, וע' בערוך לנר סוכה כ"ה שרצה לחדש שלגבי מילה שיש בה כרת ל"ש פטור של עוסק במצוה פטור מן המצוה, וכ' שם דאף שכרת של מילה היא רק בערל שלא מל עצמו, אבל במילת בנו אין כרת, אבל מ"מ מצות מילה חשובה מצוה שיש בה כרת. והביא כן מיבמות ה' ב' דמילה דוחה שבת וא"ב בגמ' שאין להוכיח שעשה דוחה ל"ת שיש בו כרת דמה למילה שיש בה כרת, והרי מילה שדוחה שבת היא מה שהאב מל את בנו במשימי וע"ז אין כרת, אלא משום דבמילה עצמה יש כרת ע"כ גם יש למצות האב יש חומר של כרת.
ויש להוכיח דחשיב מצוה שיש בה כרת מד' רש"י ברכות י"ט ב', (וע' רש"י פסחים צ"ב ד"ה דרך, ויש לחלק דשם צריך כרת ממש, וע' שבת קל"ג א' וברש"י ד"ה מילה בזמנה)

שהחיינו בהדלקה בבית הכנסת

בשע"ת סי' תרע"א ס"ק י"א כ' "ועיין במח"ב בשם זרע אמת אם הדליק בלילה הראשונה בביתו ואח"כ מדליק בבה"כ יברך שהחיינו ג"כ, ואם הדליק קודם בבה"כ לא יחזור לומר בבית ברכת שהחיינו אם לא שמדליק להוציא ג"כ אשתו וב"ב ע"ש, ובמ"ב ס"ק מ"ה כ' "ואפי' הש"ץ שבירך בביהכ"נ צריך לחזור להדליק בביתו דיש חיוב על כל אחד להדליק בבית, ומ"מ לא יחזור לומר בביתו ברכת שהחיינו אם לא שמדליק להוציא אשתו וב"ב", ולא הביא המ"ב ממש"כ בשע"ת בשם זרע אמת שאם הדליק בביתו יחזור ויאמר שהחיינו בביהכ"נ, וצ"ע (וכבוד מו"ר הגר"ח קניבסקי זללה"ה שדר לן "המ"ב קיצר שלא הי' שכיח אצלם שהדליקו בצה"כ").

והנה ע"ש בס' זרע אמת שדימה כ"ז למי שבירך ברכה"ת בביתו ומיד אח"כ קראו לו לעלות לתורה שחוזר ומברך ברכה"ת על קרה"ת בציבור, וע"כ גם כאן אם בירך בביתו יחזור ויברך בביהכ"נ, אבל אם קראו לו לעלות לתורה בבית הכנסת ובירך על התורה לא יחזור ויברך שנית על התורה.
וצ"ב שכשבירך על התורה בבית הכנסת הרי קיים מצות לימוד מן הסת"ת, וע"כ אין סיבה שיחזור ויברך שוב ברכת התורה, משא"כ כאן כשבירך בבית הכנסת על הדלקת נ"ח הרי לא קיים בזה מצות הדלקת נ"ח מדינא, אלא קיים רק את המנהג להדליק בביהכ"נ, וא"כ אח"כ כשמדליק בביתו מקיים את עיקר חיוב הדלקת נ"ח, ולמה לא יברך ע"ז שהחיינו. ושמעתי מפי כבוד מו"ר הגר"ד לנדו דהנה בברוך טעם כ' שאכנסאי שהדליק בבית הכנסת שוב פטור מהדלקה בבית האכנסאי שלו, משום שמבואר בשו"ת הריב"ש דמי שהדליק בבית הכנסת חייב להדליק בביתו משם נר איש וביתו, אבל אכנסאי א"צ, ומבואר בדבריו שיש ב' היובים בנר חנוכה חדא חובת הגוף ועוד חובת הבית, ואכנסאי יש עליו רק חובת הגוף אבל אין לו חובת הבית משום שאין זה בית שלו, וחובת הגוף מתקיימת הדלקת בית הכנסת, ונמצא שאף שהדלקת בית הכנסת היא מנהג, אבל מ"מ מקיים בזה חובת הגוף ואף שצריך לחזור ולהדליק בביתו משום חובת הבית אבל כיון שקיים חובת הגוף שוב אין זו ברכה לבטלה ע"כ שמעתי.
ולפמ"ש נ' לעיל ע"פ ד' ברוך טעם שבהדלקה בבית הכנסת מקיים חיוב הגוף ורק צריך לחזור ולקיים חיוב הבית אפשר דא"ש.

והנה בשו"ע סי' תרצ"ב כ' שבקריאת המגילה של הלילה מברך שהחיינו ובקריאת המגילה של היום אינו חוזר ומברך שהחיינו, והרמ"א כ' שגם ביום יחזור ויברך שהחיינו, וכ' במ"ב דעיקר מצות קריאתה ביום הוא, וע"כ חוזר ומברך שהחיינו, ולכאן' הדברים ק"ו שאם בירך שהחיינו על קריאת המגילה בלילה שהוא מדינא מ"מ חוזר ומברך שהחיינו ביום משום שהוא עיקר הקריאה, א"כ כשבירך שהחיינו על הדלקת נ"ח בביהכ"נ שהוא רק מנהגא כ"ש שיחזור ויברך שהחיינו על הדלקת נ"ח בביתו שהוא עיקר החיוב, ולכאן' צ"ל שהזרע אמת אויל בדעת השו"ע שבקריאת המגילה אין חוזר ומברך שהחיינו ביום, ונמצא שכל שבירך שהחיינו על מצוה זו, אינו חוזר ומברך עליה שוב שהחיינו אף שעתי עושה עיקר החיוב, אבל לד' הרמ"א לכאן' אינו כן, ורק שצ"ע שהמ"ב העתיק בזה ד' הזרע אמת שלא יחזור ויאמר שהחיינו וצ"ע, וע' אגרות משה ח"א סי' ק"צ. וכב' מו"ר הגר"ח קניבסקי זללה"ה כתב לן "שמחת המצוה כבר היה לו שגם המנהג הוא מצוה".
וכן יש להעיר במש"כ בשו"ע סי' תרע"ו ס"ג שמי שלא היה לו נ"ח ובירך על ראי' נ"ח ברכת שעשה נסים ושהחיינו, ובא ביום אחר להדליק בעצמו לא יברך שהחיינו, וצ"ב שהרי עדיין לא קיים מצות הדלקה ולמה לא יברך ע"ז שהחיינו, וביותר להרמ"א שגם בבירך בליל פורים שהחיינו חוזר ומברך למחר שהחיינו. ועמ"ש כ' בזה בצה"ל סי' יד.

צבא הלוי
טרט ועוללות מתורת רבנו
צבני אליהו הלוי שמינברג
שליט"א

דעת ואמונה

מתורתו של

הגאון רבי עמנואל טולידאנו שליט"א

לדיעת העיבור -
עקב העליות
הגדולות, אנו נאלצים
להפסיק את הפעם
הנלוץ לעת עתה.
העלון ימשיך להופיע
א"ח מדי שבוע
בקובץ גיליונות,
ממ"כ מ' שו"ע
לקבל את העלון
במייל, יבול לשלוח
בקשה לפתובת:
054elbl@gmail.com

גיליון מס' 86

מי שמושפל יותר - זוכה ליותר!

וישב תטפ"ג

ואם תשאל איך עשה יעקב את הכתונת פסים ליוסף, ולא חשש מקנאה ושנאה של אחיו, נראה לי שיעקב היה סבור, שזה דבר מקובל, שכל אדם אוהב יותר את הבן זקונים שלו, והאחים אמורים להבין את החיבה המיוחדת שרוכש אביהם ליוסף, ולא יתקוממו על זה, ובאמת זה פלא, מה האחים עשו ענין מזה שיעקב חיבב את יוסף, הרי זה טבע אנושי שהבן זקונים חביב יותר?

ונראה לי שהאחים זכרו מה היה אצל הסבים שלהם, אברהם ויצחק, שגירשו את שאר הבנים, ורק בן אחד ירש אותם, אברהם אבינו גירש את ישמעאל מביתו, ואח"כ שילח גם את בני הפילגשים, ונתן להם מתנות "וישלחם אל ארץ קדם" כולם נשלחו לארצות המזרח, סין, יפן, הודו, ורק יצחק נשאר להמשיך את אברהם, כמו שאמר לו השם "כי ביצחק יקרא לך זרע" וכמו כן יצחק נתן את הברכות רק ליעקב, ואומרת התורה "כי ביצחק יקרא לך זרע" ודרשו חז"ל **ביצחק** ולא כל יצחק, שעשו הוא לא בכלל זרעו, ולכן חששו אחי יוסף, שיעקב אבינו ג"כ הולך לבחור ביוסף שהוא יהיה הממשיך, ואת שאר האחים ישלח מעל פניו, והחשדות האלו גרמו להם לקנא, אפילו בכתונת שיוסף קיבל. וא"כ צריך להבין כשבני יעקב עמדו בסכנת מיתה, איך יכל יעקב לעשות אפליה ביניהם, ולקבוע שדן ונפתלי יהרגו במקום יהודה, ויהודה יהרג במקום יוסף, והרי זה מקומם ומשניא אותם זה על זה?

המזולול יותר - זוכה יותר

והנה מרן הרב שך התקשה בזה, מלפני כשלושים וחמש שנה, ורק שנים ספורות לפני פטירתו תירץ, שיעקב אבינו הקדים את בני השפחות לבני נשותיו, לא כדי שיהרגו קודם חלילה, אלא שבני השפחות היו מזולזלים יותר, ומי שיותר מזולזל - יש לו יותר זכויות להינצל, ולכן העמיד את בני השפחות בחזית, שבזכותם יבניעו את עשו. והיינו שבני השפחות היו מזולזלים בעיני כולם, ובני לאה ג"כ היו חשובים פחות, כיון שרחל היתה עקרת הבית, שאותה יעקב רצה מתחילה, וכל מי שהיה מושפל יותר, היתה לו זכות יותר גדולה להינצל, ולכן יוסף היה אחרון, לפניו בני לאה, ובני השפחות לפנים.

[וכמובן שיעקב אבינו לא אמר להם שבני השפחות מזולזלים יותר, שא"כ שוב הוא מעורר קנאה ביניהם, אלא אמר, שלבני השפחות יש יותר זכויות בחיוב, ולא פירט הטעם, וכך שמר על כבודם.]

ויש בדברים אלו חידוש, שעצם העובדה שבן אדם הוא מזולזל ומושפל, הרי זה סיבה שיהיה לו זכויות, ואמנם ידוע שהיה מי שביקש ברכה מהג"ח קנייבסקי זצ"ל, לזרע של קיימא, וענה לו ר' חיים, לך תחפש אדם שמבזים אותו ושותק, ותבקש ממנו שיברך אותך, שיש לו כח לברך. ואכן יש סיפורים, שאנשים שתקו בשעת מריבה - וברכותיהן התקיימו, ואמנם עיקר הזכות שלהם לא מצד הבזיונות עצמם, אלא משום המידה הטובה, שהם בלמו את הפה בשעת מריבה, וכמו שאמרו בחולין (פ"ט, א) "תולה ארץ על בלימה, אין העולם מתקיים אלא בשביל מי שבולם פיו בשעת מריבה" ולכן מי ששותק יש לו זכויות, ויכול לברך אחרים, אבל כאן חידוש מרן הרב שך, שעצם הדבר שהאדם הוא מזולזל, זה כבר עומד לו לזכות.

וירא ה' כי שנואה לאה

ואמנם כעין זה שמעתי מר' גרשון ליבמן זצ"ל [שזכיתי ללמוד אצלו בשיבת נובהרדוק] שלמד זאת מהפסוק **"וירא השם כי שנואה לאה - ופתח את רחמה"** כיון שלאה היתה מזולזלת אצל יעקב אבינו, שהרבנית רחל היא היתה האישה העיקרית, וגם לאה רימתה את יעקב כשנישאה לו, ולכן זילזלו בה, והיתה שנואה, וכחמת זה השם פתח את רחמה, וזכתה להביא ישיה ילדים לפני רחל, ורחל זכתה לשני בנים ומתה בלידת בנה השני, ומזה אנו למדים שמי ששנואה יותר - זוכה ליותר, וזה לימוד עצום עבורינו, ככל שהאדם יותר שנוא, או מזולזל - זה עומד לו לזכות!

וזכרנו משיבת נובהרדוק, שהיו שם הבדלי מעמדות בין הבחורים, וכמו בכל ישיבה, שיש בחורים מוכשרים שיועדים להתערות היטב בחברה, ותמיד שומעים אותם בקשיות ותרוצים, ושנים בחורים שהם פחות במרכז החברה, ומרגישים מושפלים, ור' גרשון ליבמן היה רגיל לפנות לבחורים המושפלים, ואומר להם, הנה תראו את לאה אימנו! היא הרי היתה מזולזלת ושנואה, כמה היא הצטערה מזה! אבל מה היה בסוף? זכתה שיצאו ממנה ששה שבטי קה! וכי נראה לכם שהיא מצטערת על זה? הרי בוודאי אם היו מציעים לה את זה מתחילה, היא היתה מסכימה! זה עיסקה שאי אפשר לסרב לה! וא"כ גם אתם, מי

שני מחנות במקנה - ויבלדים

"וירא יעקב מאד וייצר לו, ויחץ את העם אשר איתו, ואת הצאן והבקר והגמלים, לשני מחנות, ויאמר אם יבוא עשו אל המחנה האחת והיכהו, והיה המחנה הנשאר לפליטה"

ליעקב אבינו היה מחנה גדול של צאן ובקר חמורים וגמלים, וגם הרבה עבדים שהיו רועים, של כל המקנה הגדול הזה, והוא חצה את כל המחנה לשניים, כדי שאם ילחם עשו במחנה אחת ויהרגם, ישאר לו המחנה השני לפליטה.

אח"כ אומרת התורה כשראה שעשו בא לקראתו, וארבע מאות איש עימו **"ויחץ את הילדים, על לאה ועל רחל, ועל שני השפחות. וישם את השפחות ואת ילדיהן ראשונה, ואת לאה וילדיה אחרונים, ואת רחל ויוסף אחרונים"**

והנה התורה לא כתבה בפירושו, מה הטעם שיעקב חצה את הילדים שלו, לשלושה מחנות, המחנה הראשון בני השפחות, והשני בני לאה, והמחנה האחרון של רחל ויוסף.

ובפשוטו נראה שזה מאותו הטעם שחילק את הצאן הבקר והעבדים, לשני מחנות, כדי שאם ילחם עשו באחת, ישאר לפחות המחנה השני, וגם כאן חשש יעקב שעשו יהרוג את ילדיו, ולכן חצה אותם לכמה מחנות, והעמיד את בני השפחות ראשונים, כדי שעשו יפגוש קודם את בני השפחות, ואם הוא יהרוג מישהו, זה יהיה מבני השפחות, ואם ימשיך לעוד מחנה, יהרגו בני לאה, ורחל ויוסף ישארו אחרונים, והם הכי שמורים מלהפגע.

ורש"י כתב **"אחרון אחרון חביב"** ונראה הכוונה כנ"ל, שמי שחביב יותר העמיד אותו מאחור, כדי שיהיה שמור יותר, ויכול להינצל.

איך דחה נפש מפני נפש?

והקשה לי הרבי הרב שך זצ"ל, על יעקב אבינו, איך עשה אפליה כאלו בפיקוח נפש, והעמיד את ילדי השפחות ראשונים להיפגע, כדי לתת שמירה יתירה לילדי האימהות, והרי 'אין דוחין נפש מפני נפש' ואין היתר למסור שום נפש מישראל, כדי להציל נפש אחרת, ומי התיר ליעקב להעמיד את ילדי השפחות ראשונים, שיוכלו להיפגע בקלות, בשביל לשמור על ילדי לאה, ולהעמיד את ילדי לאה באמצע, כדי לשמור על רחל ויוסף. וכי אפשר להעדיף את נפשו של יהודה על פני דן ואשר, ואת נפשו של יוסף על פני ראובן ושמעון?

ותיריה מזה הרי פסק הרמב"ם (הלכות יסודי התורה ה, ה) "אם אמרו להם עובדי כוכבים תנו לנו אחד מכם ונהרגנו, ואם לאו נהרוג את כולכם, יהרגו כולם, ואל ימסרו להם נפש אחת מישראל" הרי לנו שאסור להעדיף ולמסור שום נפש מישראל, אפילו כדי להציל נפשות רבות מישראל, וא"כ איך הותר לו להעמיד את ילדי השפחות ראשונים, כדי להציל את ילדי האימהות?

[וסברת הרמב"ם שאסור למסור נפש אחת אפילו אם יצילו ע"ז הרבה נפשות, משום דאסור רציחה וגרם רציחה, אינה נדחית מפני פיקוח נפש, משום חומר אסור רציחה, ואף שבגמרא אמרו שהטעם שרציחה לא נדחית משום פיקוח נפש מאי חזית דדמא דיוק סומק טפי, והיינו שאין עדיפות בנפשו של הרוצח יותר מנפש הנרצח, ולפי זה כאן שיש עדיפות בהרבה נפשות על פני נפש אחת, ראוי לדחות אסור רציחה, ביאר בזה מרן הרב שך, שדברי הגמרא הם קודם שלמדו מרציחה לעריות, שאינם נדחים מפני פיקוח נפש, אבל אחר שלמדו עריות מרציחה שחיים מפני פיקוח נפש, והטעם משום חומר אסור עריות, א"כ חוזרים ולומדים רציחה מעריות, שכמו שעריות אינם נדחים מפני פיקוח נפש משום חומר האיסור, הוא הדין רציחה אינו נדחה משום חומר אסור, ולכן גם אם יצילו נפשות רבות מישראל, אין היתר לעשות רציחה או גרם של רציחה]

חשש קנאה ושנאה בין הבנים

עוד הוסיף להקשות הרב שך, איך לא חשש יעקב שכשהוא מחלק את הילדים, הוא מייצר קנאה ושנאה בין ילדיו, והרי עוסקים כאן בדברים חמורים של פיקוח נפש, וכשהוא מעדיף את בני נשותיו, על פני בני השפחות, הרי הבנים יכלו להתקומם ולומר, מה זה האפליה הזו, וכי הדם שלנו שווה פחות מבני רחל ולאה??

צא וראה כשיעקב עשה כתונת פסים ליוסף, כמה קנאה זה עשה בין האחים! כמה שנאה הם שונאו אותו על כך! וממה נוצרה המהומה, משום שיעקב אוהב את יוסף יותר מכל בניו, ועשה לו כתונת פסים, ואם זה גרם לקנאה ושנאה בין האחים, בוודאי כאשר מדובר בסכנת חיים, שעשו יכול לבוא כל רגע ולהרוג אותם, ויעקב מעמיד את בניו לפי סדר מיוחד ומי שחשוב יותר - מוגן יותר, וכי זה לא יגרום קנאה ושנאה ביניהם?

יודע מה ממתין לכם, תמורת ההשפלה והביזיון שאתם עוברים, הכל לטובה, ובסוף תזכו לברכה גדולה, ותודו להשם על כל מה שעברתם! והנה לפירוש זה יקשה מש"כ רש"י "האחרון אחרון חביב" והרי הסדר של השבטים לא היה מחמת חביבותן של אחרונים, אלא מפני זכויותיהם של הראשונים.

רחל ויוסף אחרונים – מפני יופיים

ואמנם נראה לי שיש לבאר באופן אחר, ולפי זה קושיא מעיקרא ליתא, שהטעם שחצה יעקב את ילדיו, והקדים את בני השפחות ראשונים, לא היה מפני שחשש שיהרגו ילדיו, וראיה לדבר שהרי בתחילת הפרשה כשחילק את כל המקנה והעבדים לשני מחנות, אומר יעקב אבינו "אם יבוא עשו אל המחנה האחת והיכהו, והיה המחנה הנשאר לפליטה" ומשמעות התורה נראה, שאם יכה עשו את המחנה האחת, יעקב יציל את המחנה השני - בוודאות! ויש לשאול, מנין ליעקב שהמחנה השני בודאי יציל? והרי עשו יכול להכות גם אותו?

ופירש רש"י שהמחנה השני ישאר לפליטה "בעל כרחו, כי אלחם עימך" ומבואר מזה שיעקב היה בטוח בעצמו, שכשהוא יוצא למלחמה עם עשו - הוא בוודאי מנצח! ולכן אם יכה עשו את המחנה האחד ילחם נגדו וינצחנו! ומה הסיבה שיעקב ינצח את עשו, או משום שמבחינה גופנית היה יותר גיבור מעשו, וכמו שגלל את האבן באצבעו! או שהיה סמוך ובטוח שהשם שמע את תפלתו, ויציל אותו מיד אחיו. ועל כל פנים, כיון שידע יעקב שכשהוא יוצא למלחמה, הוא מנצח את עשו, א"כ לא היה צריך להעמיד את רחל ויוסף אחרונים, כדי שלא יהרגו, כיון שהוא בטוח בנצחונו.

ולכן נראה לי, שהסיבה שיעקב העמיד את רחל ויוסף אחרונים, משום ענין של צניעות, וכנגד עין הרע, שרחל הרי היתה "יפת תואר ויפת מראה" (כט, יז) ויוסף עצמו ג"כ היה "יפה תואר ויפה מראה" (לט, ו) ולא רצה לגלות אותם לעשו מיד, ולכן קודם הראה לו את השפחות וילדיהן, אח"כ את לאה וילדיה, ובסוף הראה את יוסף, וגם יוסף עצמו הסתיר את רחל אימו, שלא יתלה בה אותו רשע - את עיניו.

והרי כך הוא מנהג העולם, שכשאתם מראה את הסחורה שלו לאחרים, קודם מראה את הזיבורית, אח"כ את המעולה יותר, ולבסוף מראה את העידית, וכך יעקב התנהג עם אחיו בצניעות, וגם לא רצה שעשו יתן עיניו בהם, והראהו קודם את השפחות, ורק לבסוף את יוסף ורחל. ויתכן שזה כוונת רש"י "האחרון אחרון חביב" שהחביבות והיופי של רחל ובניה, הם גרמו להם להיות אחרונים.

מנין היה יופיו של יוסף?

יוסף היה יפה תואר ויפה מראה, ומנין בא לו היופי הזה? נראה לי כיון שיעקב אביו היה שופריה - מעין שופריה דאדם הראשון (בבא מציעא פד, א) וגם רחל אימו היתה יפת תואר ויפת מראה, ממילא הוא קיבל משניהם את יופיו, וכמו שאמרו במשנה בעדיות (ב, ט) "האב זוכה לבן - בנו" וכך אנחנו רואים בטבע העולם, שלאנשים יפים על פי רוב נולדים ילדים יפים.

והנה רבקה אם יעקב נולדה בחרן, וגם רחל ולא נולדה בחרן, וכיום חרן היא בדרום מזרח טורקיה, ששם גרים הארמנים [מלשון 'ארם' נהריים] ויש תופעה בטורקיה, שיש הפרשי מזג אויר משמעותיים, בין מזרח טורקיה למערבה, במזרח טורקיה באזור הארמנים, אין הרבה שמש, והמזג אויר שם קריר, ומי שנולד שם הוא על פי רוב לבן, עם עיניים כחולות, ובצד השני - מערב טורקיה, באזור העיר אינסטבול, יש הרבה שמש, ונולדים שם אנשים רגילים.

[וכמו שרואים באנגליה בגייסטהד, ששם רוב הזמן מעונן, ולא רואים את פני השמש כמעט, ונולדים שם ילדים לבנים, עם עיניים כחולות, ובאפריקה שיש הרבה שמש הם שחורים, ככתוב בשיר השירים "אל תראוני שאני שחורורת, שזפתני השמש"]

והנה שלושה מהאימהות (רבקה רחל לאה) נולדו באזור המזרחי של טורקיה, וכנראה היה צבעם בהיר. ומצינו כעין זה בחז"ל שכשיוסף נמכר לישמעלים, לא האמינו עליו שהוא עבד, ואמרו מה עושה גרמני זה בין שחורים? והכוונה, שהיה נראה בלונדיני עם עיניים כחולות, כמו הגרמנים הבהירים, ולא כמו העבדים האפריקאים.

שו"ת בענייני הנוכה

האם עובד זר יכול להדליק נר הנוכה עבור יהודי?

שאלה: זקן שלא יכול להדליק נר הנוכה בעצמו, ויש לו פיליפיני המסייע לו, האם יכול לשלוח אותו, להדליק נר הנוכה עבורו?
תשובה: קיימא לן שאין שליחות לעכו"ם, אך ידוע ש"המחנניא (הל' שלוחין סי' יא) דמי שעובד בשכר, הרי הוא פועל, ויד פועל כיד בעה"ב, אפילו עכו"ם, ולכן כתב המחנה אפרים שאם שכר פועל גוי להתקין את המעקה, הרי זה חשוב כאילו הוא עצמו עשהו, ומברך עליו ברכת מעקה. ולפי"ז זקן שיש לו פלפיני שעובד אצלו בשכר, יכול הזקן לומר לפיליפיני שידליק עבורו, והזקן יברך. ויש לסמוך על המחנניא להלכה. [ובשליחות להדליק השליח מברך, כיון שהמעשה הוא של השליח, אבל בפועל שהמעשה הוא של הבעלים, הרי הוא ג"כ מברך.]

והנה הרע"א הקשה לשיטת המחנניא, שהרי אמרו שעבד אינו נעשה שליח לגיטין וקידושין, מפני שאינו בתורת גיטין וקידושין. והרי עבד הוא שכור וקנוי לרבו וא"כ הרי הוא פועל, וידו כיד בעל הבית, ומאי טעמא לא מהני שליחותו. ובספרי עוטה אור (ח"ד סימן כ"ה) יישבתי קושייתו, שכל דברי המחנניא שייכים בשליחות מעשה, שכל הצורך בשליחות הוא לייחס את המעשה למשלח, ובוה מהני יד הפועל לייחס עבורו את המעשה, שידו כידו, אבל בשליחות כח, כגון גיטין וקידושין, שצריך השליח את כח המשלח בכדי שיהיה תוקף למעשה שלו, ובלא זה אין זה - אין כאן מעשה קידושין וגירושין, לא מהני יד פועל כיד רבו, שאף אם המעשה מתייחס לבעל, הרי אין לזה כח לקדש ולגרש, ואתי שפיר.

האם נשים חייבות בהלל דחנוכה

שאלה: קיימא לן דנשים חייבות בהדלקת נר חנוכה ש"שאף הן היו באותו הנס" (שבת כג, א) ויש לעיין הרי משום הנס, קבעו חז"ל, גם לומר הלל, מלבד עצם ההדלקה, וא"כ לפי"ז נשים חייבות גם בהלל, וכן נראה במנחת פתים (או"ח סי' תרפ"ג) שכן ס"ל להלכה, דנשים חייבות בהלל בחנוכה כמו אנשים. ומעתה, למה לא נהיגי הנשים כן, לומר הלל בחנוכה.

תשובה: עיין ברמב"ם הלכות חנוכה (פרק ג' הלכה ה') שכתב חיוב הלל דחנוכה, ובה"ו כתב חיוב הלל של כל הי"ח ימים, שגומרים בהם את ההלל, ובהלכה י"ד כתב "ואם היה המקרא את ההלל קטן או עבד או אשה, עונה אחריהם מילה מילה מה שהן אומרים" ומשמע דקאי על כל חיובי הלל שכתב בה"ו, ובכלל זה הלל של חנוכה, שבכולל אישה פטורה, ולכן אינה יכולה להוציא את האיש.

ואמנם צריך ביאור, מה טעמו של הרמב"ם שנשים פטורות מהלל של חנוכה, והרי אף הן היו באותו הנס, וכמו שכתבו התוס' בסוכה (לח, א ד"ה מי) שנשים חייבות בהלל של ליל הסדר, שאף הן היו באותו הנס, הכ"נ נימא בהלל של חנוכה.

ואמנם נראה בזה, שתקנת הלל דחנוכה מצד היום טוב הוא, ולא מצד הנס, וכלשון הגמרא בשבת "לשנה אחרת קבעום ימים טובים בהלל והודאה" ומשמע שהדלקת הנרות היא זכר לנס, אבל ההלל לא נתקן על הנס אלא מכח היום, שעשאוהו יום טוב, ולכן נשים אינם חייבות בו, כיון שההלל לא בא מחמת הנס, אלא מחמת היו"ט, ובוה חלוק מהלל של ליל הסדר שנתקן על הנס, ולכן נשים חייבות בו.

ויש להביא מקור לרמב"ם מערכין (י, א) שמנו שם את כל הי"ח ימים שיחיד גומר בהם את ההלל, ובכלל זה מנו גם הלל של חנוכה, ולא מנו הלל של ליל הסדר, והטעם נראה, שהלל של ליל הסדר נתקן על הנס ולא על היום טוב, ולכך לא מנו אותו, ואפילו הכי מנו הלל של חנוכה, וזוה נראה כמשי"כ הרמב"ם שהלל של חנוכה בא מחמת היום טוב, ולא מחמת הנס.

ובעיקר הדבר, שההלל נתקן מחמת היום טוב, יש להבין מדוע היום טוב מחייב שיאמרו הלל, והתיינח הלל שבא על הנס, הרי זה הודאה על מה שעשה השם לנו, אבל מדוע עצם היום טוב מחייב אמירת הלל.

ונראה ביאור הדבר עפ"י מה שאיתא בזהוה פרשת בחוקותי, שהשי"ת בא לבקר כביכול את ישראל במועדים. והנה כשבא מלך בשר ודם אנו מקבלים אותו בזמירות ותשבחות, והכ"נ גם מלכותא דרקיעא, כשהקב"ה בא אלינו ראוי לקבל אותו בהלל ושבח - נגילה ונשמחה בדך.

לתרומות והנצחות נא ליצור קשר בטל' 054-8520-936
או דרך נדרים פלום בחיפוש 'עוטה אור'
או באמצעות הטל' 03-7630585 שלוחה 6465
ניתן לקבל את הגיליון במייל 054elbl@gmail.com

ניתן להאזין לשיעורים ושיחות ממורינו הרב שליט"א
במערכת "קול יהודי מרוקו" 0747-962-335 שלוחה 2-2-2
וכן במערכת "קול הלשון" בקו ישיר 0733-718-148
שמעו ותחי נפשכם

והתחילו הכהנים לבכות

יש הרבה זמנים שהתנונים מלמדים שעבשיו צריך לבכות. פעמים שהבכי הוא במצב של יחיד, ופעמים במצב של ציבור. יחידי סגולה ידעו להתנער מתוך הבכי, לעשות מעשה. הם אלה שייזכרו לדורות!

מעם הדבר הוא, לפי שאדם מחויב לעשות את כל ההשתדלויות לקיים את כל מה שמוטל עליו. כשנשא אישה שבו, הרי לא עשה את המוטל עליו, והילדים הנולדים, בדרך גם באו, דרך גם אין בה משום קיום מצוה.

כי זה יסוד האדם, לקום מדי יום ולדעת שעליו מוטל לעשות את כל ההכשרות לחובתו בעולמו, והן הנה חלק מהחובות שלו, גם אם לבסוף נעשה גם.

ומכיון שכך, נקום ונשאל; האמנם יש מעלה בהדלקה שבו, אם הכל הגיע בדרך גם ובלי מאמץ?

הרי השמן לא יכל להספיק להדלקה ולבסוף אכן דלק בדרך גם. אם כן בדרך הטבע לא היה ראוי לדלוק, וממילא כל בעירתו היא בדרך גם. האמנם מצווה יש כאן?

מעשה ניסים

לפני התשובה, נזכיר מעשה ידוע אודות רב יעקב בן רב אחא שהגיע לעירו של אביו ומצא שכל בתי האכסניה סגורים בפניו, בהוראתו של אביו. בלית ברירה ישן בבית הכנסת, שם גילה מזיק מסוכן שהם לא הצליחו להיפטר ממנו, ובחסידותו של רב יעקב נעקר אותו מזיק מהעיר (קדישין כט:).

אך לא חשש אביו לסמוך על הנס, וההין לשלוח את רב יעקב למקום של סכנה?

והתשובה היא שאכן אביו סמך על החסידות של רב יעקב, וידע שבזכות זה לא יהיה כאן גם אלא טבע גמור. במקום שצדיק כמותו מגיע אין מזיקים, ואין זה כלל בדרך גם אלא כך טבעו ומנהגו של עולם, שכל הכוחות כולם נכנעים תחת עובד ה'.

ממילא, גם אין כאן.

אם הכהנים בוכים בנין כך שאין להם שמן, ולבסוף בן דלקה המנורה יותר ממה שהייתה דליקה כל ימות השנה, היה מקום

בית המקדש, מקום עמוס בניסים היה. בכל פינה נמצאו בו מעשי פלאות, עין לא ראתה.

ומתוך כל הניסים שהיו בו, מצאנו עוד גם אחד שעליו הכריזו רבותינו שיש להתבונן כאן במעשה ניסים, אודות אותו פעם שלא עשו הזיתים שמן כפי הצורך והתחילו הכהנים לבכות. כי אם הזיתים לא עושים את מלאכתן וחסר שמן, יכבו הנרות קודם זמנן.

למרות שלא עשו הזיתים שמן, העיד רבי חנינא סגן הכהנים שהיה בבית המקדש בעת ההיא (תנחומא תצוה ג'), 'ומצאתי מנורה דליקה יותר ממה שהייתה דליקה כל ימות השנה. ראה מעשה ניסים'!

כלומר, רבי חנינא מתפעל. הוא מבקש שנסתכל שיש כאן מעשה ניסים.

ואנו שואלים -

מה ההתפעלות הגדולה של רבי חנינא, כלום אין המקום מורגל במעשי ניסים? ולמה לא נתבונן אך לא נצחה הרוח את עמוד העשן או שלא נראה זכוב בבית המטבחיים?!

אין זמן המתאים להתבונן על הנס הזה, יותר מימי החנוכה.

הדלקה בדרך גם

על כל אדם מישראל מוטלת המצווה לשאת אישה. על זאת חידש רבי צבי אלימלך מדינוב (בעל הביני יששכר), כי ייתכן שישא אישה וילדה לו בנים ובנות, ובכל זאת לא יקיים את המצווה.

הרי המצווה היא לשאת אישה בת בנים, שיכולה להביא ילדים לעולם. ממילא, אם נושא אישה איילונית שאינה יכולה לילד, ייתכן שלא קיים את המצווה אף אם נעשה לו גם ולבסוף נפקדה.

אתם הכהנים בדורו של רבי חנינא סגן הכהנים, רואים שהשמן כלה, מה לכם בוכים? אתם כהני העם, מצפים ממכם לקום ולעשות מעשה. אל תחפשו את מי לשאול מה לעשות ואל תקמינו את עצמכם, קומו וחפשו את רוח הגבורה והתעוזה שבתוכם, התעוררו להיאבק ולהשיג שמן בכל מחיר!

ויקם מתוך עדה. רומח בידו הדה

אם אנחנו רוצים לקחת מסר לדורות, נדע שאין כאן סיפור על המכות גרידא, כי אם על המלחמות, על המאבקים שאתה מוכרח לקום ולהילחם.

לכבות זו מדריגה, מראה כי איכפת לך, ברוך תהיה. אבל לקום ולעשות מעשה, זו מדריגה גבוהה ממנה!

יש הרבה זמנים שהנתונים מלמדים שעכשיו צריך לכבות. פעמים שהבכי הוא במצב של יחיד, ופעמים במצב של ציבור. יחיד סגולה ידעו להתנער מתוך הבכי, לעשות מעשה. הם אלה שייזכרו לדורות!

כל ישראל בוכים מול מעשה זמרי, ורק אחד התעורר לקום ולעשות מעשה שנדרש לעשות. יחיד סגולה שזוכר לדורות.

הכהנים הבוכים, יבורכו על בכייהם. אין לנו בזה נפקא מינה לדורות.

החשמונאים הקמים ופועלים, יבורכו עשרת מונים. יש לנו נפקא מינה לדורות.

ועכשיו תחליטו.

האם אתה בוכה ומתמרמר, או קם ועושה מעשה?

לומר שאין כאן מעשה ניסים, כך נברא העולם - שערי דמעות לא ננעלו. השתוקקת וציפית לישועה, אכן יענוך מן השמים. יש טבע רוחני כזה.

זאת מחדש רבי חנינא סגן הכהנים - ראה 'מעשה ניסים', זה אכן מעשה ניסים!

למה לא נתקנו ימים טובים על הנס הזה?

והאמת היא שמעשה זה של כהנים בוכים ומנורה דולקת, ראוי להילמד אחרת, כהשלמה ובניין על מה שדיברנו עד כה.

בימי החנוכה הספיק השמן יותר מכדי מדתו ותכונתו, ונקבעו על זה ימים טובים לדורות עולם, שמונה ימי חנוכה.

מדוע לא הייתה התפעלות חגיגית שכוון, גם מהמעשה שהיה עם רבי חנינא סגן הכהנים?

פה מנורה דלקה יותר מכדי מידת שמנה, ופה מנורה דלקה יותר מכדי מידת שמנה, איפה ההבדל?

על המלחמות

הזכרון שלנו מימי החנוכה אינו 'על הנצחונות' אלא 'על המלחמות'.

כל איש ואישה ראו את גזירות היוונים, גם היא נאנחה ותשב אחור, אמרו לנפשם שחי ונעבורה ומלחמה לא השיבו שיערה.

הראשונים שהתעוררו ללחום את נקמת ה', היו החשמונאים. לכבות ולהתמרמר זה חשוב, לקום ולעשות מעשה חשוב פי כמה. הלא לא מדובר בעסקים אישיים שבהם ישליך אדם את יתרו על ה', כי אם בכבודו של מקום, שם הבינו החשמונאים את הנדרש מהם, קמו ועשו.

לעילוי נשמת

אשת חיל וצנועה בהליכותיה
מרת אלטון בת רחל ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

מעלותיה ומידותיה הטובות נודעות לכל מכירה
נפשה בטוב תלין זרעה יירש ארץ

לעילוי נשמת

אשת חיל ורבת פעלים לתורה ויראה
הצדקת מרת שמחה בת רחמה כתון ע"ה
ת.נ.צ.ב.ה.

מעלותיה ומידותיה הטובות נודעות לכל מכירה
נפשה בטוב תלין זרעה יירש ארץ

הר"ר יצחק הכהן גינדי שליט"א

ניו יורק

לרגל נשואי בתו תחי' למזל טוב ובשעתו"מ
יעלה הזיווג יפה לתפארת המשפחות
ותורה וגדולה יתאחדו על שולחנם כל הימים

לעילוי נשמת

איש תם וישר ואת ירא ה' יכבד
האדון הנכבד ניסים עובדיה בן שרה ז"ל
ת.נ.צ.ב.ה.

מעלותיו ומידותיו הטובות נודעות לכל מכיריו
נפשו בטוב תלין זרעו יירש ארץ

מגיד דבריו ליעקב

שיחות מוסר על סדר הפרשיות

כולל דברי חיזוק והתעוררות בענייני עבודת ה'

שנאמרו במקלות על ידי

הגאון הגדול רבי יעקב חיים סופר שליט"א

ראש ישיבת "בף החיים"

להערות והארות
ולהצטרפות לרשימת התפוצה
במייל:
8542164@gmeil.com

פרשת וישב

אסור לאדם ליפול בדעתו ולהתייאש

בעזרת ה' יתברך נראה כמה ענינים בפרשה, פרשת וישב, שיש להתבונן בהם. עד עכשיו עסקנו באבות הקדושים, אברהם יצחק ויעקב, וכאן מתחילה התורה לדבר גם מענין השבטים, שבטי י-ה. לאחר הסיפור עם מכירת יוסף, מספרת התורה מה שהיה עם יהודה.

ויהי בעת ההוא וירד יהודה מאת אחיו ויט עד איש עדלמי ושמו חירה. כבר עמדו רבותינו לבאר את ענין הסמיכות בין הירידה של יהודה לבין מכירת יוסף, וכמו שמביא רש"י: "ויהי בעת ההוא. למה נסמכה פרשה זו לכאן והפסיק בפרשתו של יוסף, הרי לכאורה הפרשה הזו של יהודה לא שייכת לכאן, וכיוון שהתחילה התורה לספר את שאירע עם יוסף, היתה צריכה לגמור את סיפור הדברים שהיה עם יוסף, ורק לאחר מכן שוב לדבר על יהודה ושאר השבטים, ומדוע מיד אחרי תחילת סיפור המכירה מופיע ענין זה של ירידת יהודה? - ללמד, שהורידוהו אחיו מגדולתו יהודה היה הארי שבחבורה, הגדול שבהם, ואחיו עשו אותו מלך עליהם (בראשית רבה פ"ד ס"ז), ועכשיו הורידוהו מגדולתו כשראו בצרת אביהם, אמרו, אתה אמרת למכרו, אלו אמרת להשיבו, היינו שומעים לך".

אמרו האחים ליהודה: הרי אתה היית זה שמחליט בסופו של דבר, שהיית מלך עלינו כנ"ל, וההכרעה היתה בידך. הנה, אנחנו רצינו להרוג אותו אבל מכיון שאתה אמרת שלא נהרגנו אלא נמכרו אותו, שמענו בקולך ומכרנו אותו. ואילו היית אומר גם לא למכרו אלא להשיבו אל יעקב, היינו שומעים לך. ולכן עכשיו שאנחנו רואים בצרת אבינו, ששרוי בצער עצום וממאן להתנחם, כאמור "ויקומו כל בניו וכל בנותיו לנחמו וימאן להתנחם", אתה הוא זה שאשם בדבר. ומפני זה הורידוהו מגדולתו.

ומה עשה יהודה? - "וירא שם יהודה בת איש כנעני ושמו שוע ויקחה ויבא אליה". הלך להתחתן. ועמדו המפרשים על זה, וכי זהו הזמן המתאים ללכת ולהתחתן? הרי מצב המשפחה אז לא היה טוב. יעקב היה שרוי בצער גדול, "ויאמר כי ארד אל בני אבא ויבך אתו אביו". האחים גם הם בצער שהרי רואים את אביהם בצער, ולא יכולים לספר מאומה ממה שהיה ושיוסף עודנו חי כי החרימו וצירפו את ה' יתברך בחרם שאין לגלות מה שהיה. גם יצחק אבינו ידע מהענין הזה שיוסף חי, אבל שותק. ראובן - בשקו ותעניתו, גם הוא יש לו את הענינים שמחמתם הוא בצער. ויהודה יורד והולך להתחתן. וכי לא מצא זמן אחר להתחתן? עכשיו שכל המשפחה נמצאת בצער וביגון, זהו הזמן המתאים לזה?

יתירה מזו. הרי בנישואין אלו של יהודה, היה הקב"ה עומד ובורא אורו של מלך המשיח, כמו שאמרו רבותינו במדרש (בראשית רבה פה, א). ומשמע, שהסכימה דעת המקום ב"ה עם פעולתו ומעשיו של יהודה. ובכן נשאלת השאלה, הלא כל המשפחה נמצאת בצער נורא, אביך יעקב ממאן להתנחם, כל המשפחה אבלה, עכשיו דוקא אתה הולך להתחתן? למה לא תחכה קצת כמה חודשים, שהזמן יעשה את שלו והכאב יפוג קצת, ואז תתחתן?

כאן לימדה אותנו התורה יסוד גדול ומהותי לכל אחד ואחד מאתנו. והוא, כי עיקר העיקרים בעבודת ה' יתברך, שהאדם לא יפול בדעתו, ולא יתייאש. יש הרבה שאומרים, נכון, אנחנו באמת רוצים לתקן את מעשינו, ללכת בדרך הטובה והנכונה שעושה נחת רוח לה' יתברך, אבל כבר ניסיתי הרבה ולא עולה בידי. כל כך הרבה התאמצתי וניסיתי ולא הצלחתי, וכבר אין לי כח עוד לעמוד במערכה. התייאשתי כבר.

וזהו מה שהתורה באה ללמד אותנו כאן, שזו טעות גמורה היא, ואסור לאדם ליפול בדעתו. יהודה היה החכם מכולם, ומיד בראותו את אביו יעקב יושב בצער גדול ולא מחפייס, הבין שעשו טעות גדולה במכירת יוסף. הוא ראה איך יעקב שרוי בצער גדול ועמוק, וכמה שמנסים לנחם אותו הוא לא מתנחם. ובאמת במשך שבע עשרה שנה הסתלקה השכינה מיעקב כמו שאמרו רבותינו (מדרש תנחומא וישב ב), לפי שהיה שרוי בצער והכאב בכל יום עדיין בתוקפו.

אמר יהודה, ובכן, כפי הנראה, חטא זה של מכירת יוסף מאבד את כל שיש לי. החטא החמור הזה, מאבד את כל מעשיי הטובים שעשיתי, והפסדתי אותם. אבל אני לא אפול בדעתי יהיה מה שיהיה. מתחילים את הכל מחדש. מהי המצוה הראשונה בתורה? - פרו ורבו. מיד הולך יהודה ולקח אשה ומעמיד בית חדש.

יהודה לא נפל בדעתו. הוא לא אמר 'אני אבוד', 'אני מיואש', את כל התורה והמצוות שעשיתי ואת כל העולם הבא שלי הפסדתי, ועכשיו לפחות שאת העולם הזה יהיה לי. לא. הוא החליט: ממשיכים הלאה במערכה. נכון, קרה מה שקרה, אבל אני אפתח דף חדש ואתחיל הכל מההתחלה.

זו היתה הגדולה של יהודה, וכשהקב"ה ראה את זה הסכימה דעתו לדעת יהודה. אמר הקב"ה, כיון שכך אתה נוהג יהודה, שלמרות שהיית הגדול שבחבורה מלך וראש הסנהדרין, מכל מקום עכשיו שהפסדת את הכל לא נשברת אלא המשכת הלאה בעבודת ה', לך נאה ולך ראוי שיעמוד ממך מלך המשיח. זה היה שכר פעולתו.

והנה אנחנו נקראים "יהודים" על שם יהודה, ללמדנו גם כן את הנקודה הזו. באיזה מצב שיהיה האדם, לא יפול בדעתו ולא יתייאש. ואדרבה, כאשר רואים בשמים שהאדם מתחזק בדעתו ואומר, אף על פי שקרה מה שקרה, אני אתחיל את הכל מההתחלה ויהי מה, אפתח דף חדש, מסייעים אותו מן השמים ונותנים ברכה בעמלו.

נח לאדם שיפילוהו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים

הפסוק אומר: ויהי כמשלש חדשים ויגד ליהודה לאמר זנתה תמר כלתך וגם הנה הרה לזנונים ויאמר יהודה הוציאוה ותשרף. יהודה שהיה ראש הסנהדרין ומלך, דן אותה על פי דין תורה שהיתה חייבת שריפה, בהיותה בתו של שם, בת כהן.

היא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר, לאיש אשר אלה לו אנכי הרה ותאמר הכר נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה. רש"י מביא בשם רבותינו: היא מוצאת. להשרף. והיא שלחה אל חמיה. לא רצתה להלבין פניו ולומר ממך אני מעוברת, אלא רק אמרה לאיש אשר אלה לו, אמרה, אם יודה יהודה מעצמו, יודה, ואם לאו, ישרפני ואל אלבין פניו, מכאן אמרו רבותינו (סוטה י), נוח לו לאדם שיפילוהו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים. הכר נא. אין נא אלא לשון בקשה. הכר נא בוראך, ואל תאבד שלש נפשות. תמר ידעה שהיא מעוברת ויש תאומים בבטנה, וגם ידעה שעתידי לצאת מכאן מלך המשיח, אך עם כל זה העדיפה להשרף ולא להלבין את פני יהודה. אם הוא מעצמו יודה - מוטב, אבל היא לא תלבין את פניו. מזה אמרו רבותינו נח לאדם שיפילוהו לכבשן האש ולא ילבין פני חבירו ברבים.

לפי שיטת התוספות במסכת סוטה (י"ג), ורבינו יונה ז"ל בשערי תשובה (ש"ג אות קל"ט) אנו לומדים את דברי רבותינו כפשוטם ממש שאדם צריך למסור נפש ובלבד שלא ילבין את חבירו, וכן דעתם להלכה. לפי זה, אם אומרים לאדם 'לך ותבייש את פלוני, תמצא אותו ברחוב ותבזה אותו בכל מה שתוכל, ואם לא תעשה כן כדבר הזה דמך בראשך ונהרוג אותך', חייב האדם למסור עצמו למיתה ולהרהר, ובלבד שלא לבייש ולהלבין את פני חבירו ברבים.

אמנם הפרי חדש בחיבורו על הרמב"ם מים חיים (הלכות יסודי התורה פ"ה) רוצה לומר שדעת הרמב"ם להלכה היא לא כמו התוספות. אך על כל פנים, מכאן אנחנו לומדים ורואים כמה צריכים זהירות בענין זה של בין אדם לחבירו עד קצה האחרון, עד כדי כך שתמור העדיפה להשרף בכבשן האש ולא להלבין ולא לצער את יהודה.

המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא

לדאבונו הרב הענין הזה הזדלול מאד, והרבה הרבה נשכחה חומרת הדבר והחשיבות להתייחס אל השני כמו שצריך. והנה, אדם יכול במשך חייו לטרוח הרבה במצוות, ולהתייגע הרבה בלימוד התורה, ולבסוף – אין לו עולם הבא. שהרי כך אמרו רבותינו (בבא מציעא נ"ח): כל המלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא. וזו הלכה פסוקה, כמו שהביא הרמב"ם בהלכות דעות (פ"ו ה"ח) והלכות תשובה (פ"ג ה"ד).

ומדוע כל כך חמור עונש המבייש את חבירו ברבים? מפרש רבינו יונה בשערי תשובה (שער שלישי קל"ט) שבזמן שאדם מבייש את חבירו הרי הוא נוגע באבק רציחה. יש דברים שהם גוף האיסור ממש, ויש דברים שהם מסתעפים לאיסור ואם עוברים עליהם זה נקרא "אבק". וכמו שיש 'אבק לשון הרע', 'אבק ריבית', יש גם אבק רציחה. לא רציחה ממש, אבל אביוזייהו דרציחה. וכשאדם מביישים אותו בתחילה מסמיק ולאחר מכן מחוויר, 'אזל סומקא ואתי חיזורא', ואם כן יש כאן בחינה של רציחה באותו האיבר.

אולם עדיין זהו דבר הטעון ביאור. הרי אם אחד היה קם על חבירו בסכין שלופה והורג אותו, הרג אותו ממש. יש לו חלק לעולם הבא? – יש. לא מצאנו שמי שרוצה את חבירו אין לו חלק לעולם הבא, וכמו שכתב רבינו יונה שם [א"ה: ועיין בדברי רבינו שליט"א בס' שובי השולמית ח"ה (סימן ד') עש"ב]. ואם כן, איך ייתכן שמי שמלבין פני חבירו ברבים אין לו חלק לעולם הבא? הלא כל החומרה של הלבנת פני חבירו היא מחמת שיש בה אבק של רציחה, והלא ברציחה עצמה יש לרוצה חלק לעולם הבא. הייתכן שהתולדה, המסתעף, יהיה יותר חמור מן האב?

אומר רבינו יונה (שערי תשובה שער שלישי קמ"א) תירוץ פשוט וברור, שאכן כן. לבייש פני חבירו חמור יותר מרציחה ממש. וזאת, כי כשאדם מבייש את חבירו הוא לא מייחס חשיבות וחומרה למה שעשה. אדם אומר לעצמו, אז אמרתי מילה אחת לא במקום והצטער קצת החבר, מה יש? והרי אדרבה, כל הנוכחים שהיו שם חייכו ושמוחו וגלגלתי אהבה ואחוזה ביניהם... וכי קלה היא בעיניך לתת שמחה בלב הבריות? הוא לא רואה את חומר הענין, ולכן הוא יכול לחזור על זה שוב ושוב, ולהיות כסיל שונה באוולתו. וזהו כלל גדול, אומר רבינו יונה, כי עבירה קטנה שחוזרת ונכפלת פעמים הרבה, היא חמורה הרבה יותר מאשר עוון אחד גדול. ולכן אם אדם רגיל בדבר הזה של הלבנת פני חבירו, ובלי לחשוב על חומר הדבר הוא חוזר על זה שוב ושוב, ממילא הוא מאבד את העולם הבא שלו, ולכן זה חמור יותר מרציחה.

הרמב"ם בפירושו למשניות (בהקדמה לפרק חלק), גם הוא עומד בדבר הזה, איך ייתכן שאדם הרוצה בידים יש לו עולם הבא, ואילו אם מלבין פני חבירו אין לו עולם הבא. ומבאר זאת בדרך אחרת. אומר הרמב"ם, הבה ונחשוב, האם נכניס לעולם הבא, פרה או שור, או עגל? ודאי שלא. צא ברחוב ותשאל, מה דין פרה שהתנהגה יפה, מגיע לה גן עדן? כל אחד יאמר לך, עגל? פרה? – חכמים אותם לרפת, אבל בשביל מה להכניס אותם לעולם הבא, לגן עדן, אין לבהמה מה לעשות שם.

אומר הרמב"ם, הוא הדין והוא הטעם במי שמלבין פני חבירו ברבים. מי שמתנהג כך עם חבירו, הרי הוא מעיד וחותר על עצמו שהוא בהמה בצורת אדם. ולכן כשם שלא מכניסים בהמה לעולם העליון, כך גם לא מכניסים

אותו. ולפי זה מה שהמלבין פני חבירו לא מקבל עולם הבא זה לא מחמת עונש שמענישים אותו, אלא מחמת המציאות, אתה לא שייך לכאן.

כך היא ההסתכלות של רבותינו על מי שמלבין פני חבירו ולא חס על צערו. כבהמה הוא נחשב, וגדול עונשו. ולכן ראינו תמיד אצל כל רבותינו כמה היו משגיחים ונזהרים עד הקצה האחרון בענינים הנוגעים בבין אדם לחבירו.

סיפרו על רבה של ירושלים הגאון רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, שהיה גר באיזה ספק מרתף בבתי מחסה, ליד הכותל המערבי. פעם אחת, בימי חול המועד כאשר כל החכמים וכל הנכבדים יחד עם כל אנשי העיר באו אל ביתו לקבל את פניו, שהרי 'חייב אדם להקביל פני רבו ברגל', ישב אצלו בבית אחד מגדולי הרבנים שבירושלים, ודיבר איתו בלימוד.

בזמן שהיה יושב הרב הזה יחד עם רבי יוסף חיים, היו באים ונכנסים אצלו אנשיים רבים שבאו להקביל את פניו. והנה, לכל אחד ואחד שנכנס היה פונה רבי יוסף חיים זצ"ל ואומר, נכון שאתה בדרך לכותל? או היה אומר לו: וודאי אתה חוזר מהכותל המערבי, וכנראה בגלל שאתה חוזר מהכותל המערבי ואתה עובר ממילא על יד ביתי לכן נכנסת לומר חג שמח.

כך אמר לכל אחד ואחד שהגיע. נכנס משהו ואומר לרבי יוסף חיים, 'חג שמח כבוד הרב, תזכו לשנים רבות'. אומר לו רבי יוסף חיים בתגובה: וודאי אתה בדרך אל הכותל או בחזרה משם, ולכן באת לכאן. בני הבית התפלאו שהרי זה נראה כסתם פטופוטים, ואף פעם לא שמעו אותו מדבר דיבורים שכאלו.

לאחר שיצאו כולם נגש אחד מבני הבית אל הרב ואמר לו, ימחל לי כבוד הרב, אולי אין זה מן הדרך ארץ לשאול, אבל תורה היא וללמוד אני צריך. אני נמצא בבייתך כבר הרבה זמן, ימים ולילות, ומעולם לא ראיתי אותך מדבר דיבורים שכאלו, 'אתה הולך לכותל המערבי', 'חוזר מהכותל המערבי', מה פשר כל הדיבורים האלו?

אמר לו רבי יוסף חיים זוננפלד זצ"ל, איך אתה לא מבין. הלא לידי ישב אחד מגדולי הרבנים בירושלים ואותו לא הלך אף אחד לבקר. אם היה רואה שכל אנשי העיר באים אצלי ואומרים לי 'חג שמח כבוד הרב', ומברכים אותי בברכות גדולות, היתה נחלשת דעתו עליו. וכך אני הקלשתי את צערו והרגעתי אותו, אמרתי לכולם ודאי אתם באים לכאן רק כבדרך אגב, בדרך הליכתכם אל הכותל המערבי או בחזרתכם ממנו. זו זהירות בבין אדם לחבירו. אחד אחר היה עומד במרפסת וקורא לכולם, בואו בואו, תכנסו... והיה שש ושמוח על כל מי שבא, ולאחר מכן היה עושה חשבון כמה באו היום וכמה הגיעו בפעם שעברה... אבל מי שיוזע ומבין את החשיבות של זהירות בבין אדם לחבירו, יודע שיש עוד נפש קיימת חוץ ממני, אז הראיה שלו היא אחרת.

תחילת הזהירות בבין אדם לחבירו - בבית פנימה

וצריך כל אחד לקחת את הדברים האלו לחשומת לבו, ולהשתדל להיות יותר מתחשב בזולת. ובראש ובראשונה צריך זהירות בתוך הבית פנימה, להיות יותר רך בבית ויותר עדין, לא להיות 'טוב לב בחוץ ובביתו קפדן ורע לב', כלשון רבי חיים ויטאל (הובאו דבריו בחוברת הדרכה מהגר"ש וולבה זצ"ל). לדאבונו יש כאלו שבחוץ חושבים אותם למלאכים גדולים, אבל בבית הם מלאכי חבלה... כולם יודעים שהוא מבקר חולים ומנחם אבלים, אבל לא יודעים שאצלו בבית כולם חולים ואבלים בגללו.

אחד כזה שעושה חסדים מחוץ לביתו ובבית לא גומל חסד עם אנשי ביתו, אין בזה שום טעם ואין בזה שום ברכה. יותר טוב שיהיה בבית ורק שם ישקיע את גמילות החסדים שלו, וזה חשוב יותר מכל דבר אחר. ואל לו לאדם לומר, 'סוף סוף הרי יש לי עוד חסדים שאני עושה מחוץ לבית וזה גם דבר גדול, שכבר העיד רבי חיים ויטאל שהיה צופה ברוח קדשו מקצה העולם ועד סופו שאדם כזה לא יזכרו לו מכל חסדיו האחרים מאומה (כמו שהביא הגר"ש וולבה שם).

דברי מוסר צריכים לחזור עליהם שוב ושוב, הפלא יועץ כמעט בכל דף כותב את זה, וגם המסילת ישרים מזהיר, שדברי מוסר לא עוזר ללמוד אותם פעם אחת, אלא צריכים לפתוח את הלב ולחזור על הדברים פעם אחר פעם עד שייקלטו ויעשו רושם לטובה. ולכן צריך לחזור ולשנן את הדברים האלו, וזה כל מה שהפרשות האלו באות ללמד אותנו, כמה חשוב החסד, וכמה גדול האיסור להלבין פני חבירו ולצער אותו. ה' יהיה בעזרנו.

מישבטי התורה

פרשת וישב תשפ"ג

הליכות חיים

בס"ד

תשלום לרופא על ניתוח שלא עשה

שאלה

רופא בכיר מנהל מחלקת לב באחד ממרכזי הרפואה שבמרכז הארץ, נסע לשבוע השתלמות באילת. באחד הלילות באותו שבוע, קיבל אחד ממטופליו התקף לב חמור, והגיע בדחיפות לאותו מרכז רפואי. בהכנה שנעשתה לו שם ראו, שהחולה צריך לעבור ניתוח לב מורכב בשעות הקרובות. החולה שהיה בהכרה מלאה, ביקש שמנהל המחלקה יעשה זאת באופן פרטי, וסוכם עמו שעלות הניתוח הוא עשרים אלף שקל.

כשפנו לרופא, הוא הודיע שיוכל להגיע מאילת או בטיסה שתהיה רק בשעות הבוקר או שיקח עכשיו מונית בעלות של אלף וחמש מאות שקל. עקב נחיצות הדבר, הסכים החולה לשלם עבור המונית, וכך עשה הרופא.

לאחר מחצית השעה, התדרדר מצבו של החולה, והרופאים החליטו להכניסו מיידית לניתוח מציל חיים שנעשה ע"י הרופאים שהיו במחלקה. ועד שהגיע הרופא הבכיר לביה"ח, כבר הושלם הניתוח. לאחר שהתאושש החולה מהניתוח, תובע ממנו הרופא הבכיר שישלם לו עבור הנסיעה במונית, וכן עשרים אלף שקל עבור עלות הניתוח למרות שלא עשאו, כי רק עבור סכום זה הסכים לבוא מאילת.

אולם החולה טוען לו - לא נהנתי כלל ממה שהגעתי, ומזלך הוא שגרם שהפסדת את הכסף, ואני פטור מכל תשלום. מה הדין?

תשובה

החולה חייב לשלם לרופא עבור המונית אלף וחמש מאות שקל, ופטור מלשלם לו עבור הניתוח שלא עשה.

מקורות

מבואר בגמ' בב"ק (קטז.) ששני אנשים שהלכו בדרך, ולאחד מהם חמור ששווה מאה זוז, ולשני חמור ששווה מאתיים זוז, ולפתע עלה הנהר על גדותיו ושטף את שני החמורים, באופן שהם הולכים כעת לטבוע. ובעל החמור ששווה מאה יודע לשחות, אך יכול להציל רק חמור אחד, ולכך סיכם עם חברו, שאם יציל את חמורו ששווה מאתיים, ישלם לו מאה זוז תמורת הפסד חמורו של המציל, ובנוסף לכך ישלם לו שכר עבור עבודתו שקופץ לנהר כדי להציל לו את חמורו.

ביאור מחלוקת הפוסקים כשהחמור עלה מאליו

ודנו רבותינו הראשונים, והפוסקים, מה יהיה הדין אם לאחר הסיכום הממוני, אכן קפץ לנהר להציל, אלא שלפתע, החמור היקר עלה מאליו לחוף ולא זקוקים לעבודתו. לדעת שו"ת מהר"ם פאדווה (ס')

מג) [שכמותו הכריע הרמ"א (חו"מ סי' רסד, ד) והסכים לכך הנתיבות שם בניאורים (ס"ק ג), וזוהי גם דעת הרמ"ך שהובאה בשיטה מקובצת שם], צריך בעל החמור לשלם למציל רק עבור שכר עבודתו, ופטור מלשלם לו מאה זוז עבור חמורו שטבע. כי יש אומדנא, שהסיבה שהבטיח לו שכר עבור חמורו היתה - רק אם חמורו היקר ינצל מחמת עבודתו, אולם אם לא הצילו, אז בין אם החמור טבע ובין אם החמור עלה מאליו - על דעת כן לא התחייב לו, וכך גם ביאר הנתיבות (בסי' שלה ס"ק ד) וע"ש.

אולם הים של שלמה בב"ק (פ"ג, סי' מ), הסמ"ע (חו"מ סי' רסד, ס"ק יב), והש"ך (שם ס"ק ד), [וזהו גם שיטת רבי יונתן שהובאה בשיטה מקובצת שם] סוברים שמכיון שחבירו התחייב לשלם לו עבור הפסד חמורו, נמצא שתשלום זה הינו חלק בלתי נפרד משכר עבודתו כפי שסוכם ביניהם. ולכן מאחר והמציל החל בעבודת ההצלה כשקפץ לנהר להצלת החמור היקר, חייב בעל החמור בכל השכר שסוכם ביניהם. ובפרט שרק מחמת כך, הסכים המציל להפסיד את חמורו שטבע בנהר ולא טרח להצילו.

ולכאורה לאור האמור, בנידון השאלה דנן לגבי עלות הנסיעה במונית, היה מקום לטעון, שמכיון שלא היתה לחולה כל תועלת מנסיעת הרופא במונית מאילת לביה"ח, לדעת המהר"ם פאדווה ודעימיה, יהיה החולה פטור מלשלם עבורה. ומאחר והחולה מוחזק בכספו, יוכל לטעון קים ליה כמותם.

בנידון השאלה לכל הדעות מגיע לרופא את דמי המונית

אלא שנלע"ד בנידון דנן לכו"ע חייב החולה לשלם לרופא עבור המונית. מכיון שרק בנידון הגמ' שהפסד החמור הזול שטבע אינו קשור כלל לפעולת הצלת החמור השני, אלא שהמציל התנה עם חברו, שאינו מוכן להציל את חמורו היקר, אם לא ישלם לו עבור חמורו הזול שנמנע ממנו להצילו. שם טוען המהר"ם פאדווה, שישנו אומדן דעת, שמה שהסכים להוסיף למציל מעבר לשכר עבודתו גם עבור חמורו שטובע, הוא רק בתנאי שיציל בפועל את חמורו היקר, אבל לא כאשר חמורו היקר יצא מהנהר מאליו או יטבע למרות מאמצי ההצלה.

משא"כ בנידון דנן, ההוצאות עבור הנסיעה במונית - נועדו רק עבור החולה לעשיית הניתוח, והחולה הוא זה שאמר לרופא ליסוע בדחיפות עוד בלילה במונית כדי לנתחו, והתחייב לשלם לו עבור כך. ובלי התחייבות זו - הרופא היה נשאר באילת. לפיכך מכיון שעל פי דיבורו והתחייבותו של החולה, אכן נסע הרופא במונית והגיע לביה"ח, אין שום נפקא מיניה אם לבסוף עשה הרופא בפועל את הניתוח או שלא עשאו בגלל האונס שקרה מחמת ההתדרדרות שהיתה במצבו הרפואי של החולה, שהרופא לא היה אשם בכך, כי מצידו כשהגיע לביה"ח היה מוכן לעשות את הניתוח. והתשלום עבור המונית היה, כדי שהרופא יגיע בדחיפות מאילת לביה"ח - ואכן כך הוא עשה.

למה הרופא לא יקבל כל שכר עבור הניתוח

אמנם ביחס לתשלום עבור הניתוח, שהסתכם בעשרים אלף שקל נוספים, החולה התחייב אותם לרופא רק עבור עשיית הניתוח

בפועל, דבר שלא קרה בנידון דנן. ואע"פ שהמניעה לכך היתה מחמת אונס שלא קשור לרופא, פטור החולה מלשלם אותם לרופא.

והנה מקרה זה דומה למבואר בשו"ע וברמ"א (ח"מ סי' שלד, א) לגבי מקרה שסוכם עם פועל על עבודה מסוימת תמורת שכר, והוא הגיע למקום העבודה וקרה אונס שלא באשמת הפועל שהוא לא יכול לעבוד. שהדין הוא, באונס שכיח שהמעביד והעובד יכלו להעלות על דעתם מראש שיקרה, ובין באונס ששניהם לא יכלו להעלות זאת בדעתם - פטור המעביד מלשלם לפועל שכר אם לא עבד, למרות שהפועל הגיע למקום העבודה.

והוא הדין בנידון דנן, שלמרות שהרופא הגיע לביה"ח לעשות את הניתוח, אך מחמת האונס שנבע מהתדרדרות פתאומית במצבו של החולה, נעשה הניתוח בדחיפות ע"י רופאי המחלקה ולא ע"י הרופא הבכיר - פטור החולה מכל תשלום לרופא.

ונוסיף עוד, שבנידון דנן ישנה טענה נוספת על הרופא, מכיון שהוא הרי עתיר נסיון, ויודע שבמקרים כאלו יכולה להיות התדרדרות במצב החולה. וישנה פשיעה מצידו שלא התנה מראש עם החולה, שהוא ישלם לו שכר מלא או חלקי גם אם לבסוף לא יעשה את הניתוח. לעומת זאת החולה שאינו בקי בטיב הרפואה, הוא ודאי אנוס, כי לא היה צריך להעלות בדעתו דבר זה. נמצא שהרופא שהינו בעל נסיון - מוגדר כפושע בכך שלא סיכם מראש עם החולה לקבל שכר גם אם לבסוף שלא באשמתו לא יבצע את הניתוח, ולכן במקרה דנן - ודאי שלא מגיע לרופא כל תשלום עבור הניתוח, למרות שרק על דעת כן הגיע מאילת.

ואין נידון דנן דומה כלל לברייתא שהובאה בגמ' בב"ק (קטז): ונפסקה בשו"ע (ח"מ סי' שלד, ג), שאדם ששכר שליח להביא תרופה לחולה, וכשהגיע השליח למקום הבריאה החולה או נפטר, ושוב אין שם צורך בתרופה שהובאה - השליח מקבל שכר מלא עבור שליחותו. מכיון ששם עשה השליח את השליחות שהתבקש לעשות - להביא תרופה למקום מסוים, ותמורת עבודה זו התחייבו לשלם לו שכר, והאונס קרה אצל החולה ולא במלאכת השליחות. משא"כ בנידון דנן, סוכם עם הרופא שיקבל עשרים אלף שקל עבור עשיית הניתוח בפועל, ולא עבור ההגעה לביה"ח, ומאחר והרופא לא עשה את הניתוח לא מגיע לו כל תשלום, ואפילו לא בפועל בטל.

מסרים ורעיונות בפרשת השבוע

על מה נענשו במכירת יוסף

כתוב בספורנו (לג, יח, ובפ' מב, כא), ובאור החיים הקדוש (לג, כ ובפ' מב, כא), שהשבטים דנו את יוסף כרודף שלהם, ולכן חייבוהו מיתה. ולא זכיתי להבין דבריהם. שהרי הגדרים של רודף מבוארים בגמ' בסנהדרין (עג), ברמב"ם (הל' רוצח א, י-טז) ובטור (ח"מ סי' תכה), ושם מבואר, שרודף שחייב מיתה הוא רק כשרודף אחרי אדם אחר להורגו או רודף אחריו לעשות עמו בעל כורחו מעשה אישות שקשור לאיסור עריות או שרודף להלשין על יהודי בפני גוי או בפני אדם אחר שיהרגנו מחמת דברי המלשין. אולם מי שרואה אדם שרץ לחלל שבת או לעבוד עבודה זרה, למרות שהעונש על

כך הוא מיתה בסקילה, בכל זאת אסור לרואה להורגו כדי למנוע ממנו לעשות את האיסור החמור.

כמו כן, הדין של הריגת הרודף קיים, רק אם ע"י הריגתו נציל את חיי הנרדף. אבל אם הרודף כבר הרג את הנרדף או אם המלשין כבר סיפר לגוי את מלשינותו, ואין חשד שהמלשין יספר לגוי דברים נוספים - אסור להורגו על מה שסיפר לפני כן לגוי.

למה אין ליוסף דין - רודף

והנה מבואר במד"ר פ' וישב (פד, ז) שהובא ג"כ בקצרה ברש"י על הפסוק (לז, ב) "ויבא יוסף את דבתם רעה אל אביהם", שיוסף סיפר ליעקב אביו שהשבטים אוכלים אבר מן החי, ומזלזלים בבני זלפה ובלהה וקוראים להם עבדים, ומסתכלים על בנות ארץ כנען. והנה התבאר, שכל החוטא בכל שלושת הדברים הללו, למרות חומרתם, ואפילו אם נאמר כהבנת הספר "פרשת דרכים" שיוסף חשב שיש להם דין בן נח שחייב על אכילת אבר מהחי מיתה - אולם אסור לרואה אותו להורגו כדי למנוע אותו מלחטוא. והרי לא גרע הדבר מהרואה מי שמחלל שבת, ועובד עבודה זרה שאסור להורגו כדי למנוע ממנו מלחטוא. נמצא שגם אם הלשון הרע שאמר יוסף על אחיו היה נכון - אסור היה ליעקב לפגוע בבניו. וממילא גם אם נאמר שהיה כאן אמירת לשה"ר, אך אין בדיבורי יוסף ליעקב גדר של רודף, כי אין בכך כל סיכון לחיי השבטים, שהרי אסור היה ליעקב ולכל אדם להורגם על כך.

ובפרט שהשבטים נוכחו לראות, שלמרות שיוסף אמר לאביהם יעקב את דיבתם - הוא כלל לא התייחס לכך, ואפילו לא הוכיחם על כך. הרי שיעקב התייחס לדברי יוסף כדברים בטלים שאינם נכונים, וממילא ברור שלא נגרם לשבטים מדברי יוסף שום נזק. ובודאי שלא נגרמה להם מחמת כך - שום סכנת מיתה ע"י יעקב לא באופן ישיר ולא בגרמא, כי יעקב לא התייחס כלל לדברי יוסף

יעקב לא יקלל את בניו

כמו כן ידע יעקב וגם ידעו בניו מה שאמר הקב"ה ליצחק אביו, בעת שנודע לו שיעקב קיבל ממנו בערמה את הברכות, כמו שאמר רב יצחק במד"ר פ' תולדות (סג, א) שרצה יצחק לקלל את יעקב על לקיחת הברכות ממנו בערמה, ומיד התגלה אליו הקב"ה ואמר לו: הוזהר, שאם אתה מקללו - את עצמך אתה מקלל. שכבר נאמר לך "אורריך - ארור" ע"כ. ולפי"ז לא שייכת מציאות שיעקב יקלל את בניו, כי בכך הוא מקלל את עצמו.

ובנוסף לכך, ידע יעקב בנבואה, עוד לפני שהגיע ללבן, שיוולדו לו שנים עשר שבטים בלבד. כמבואר במד"ר פ' ויצא (סח, יא) על הפסוק (כח, יא) "ויקח מאבני המקום" שאמר רב יהודה - שנים עשר אבנים נטל, כי אמר: כך אמר הקב"ה - שהוא מעמיד שנים עשר שבטים וכו'. והרי יעקב כרת ברית עם לבן שלא ישא נשים נוספות כפי שכתוב בסוף פ' ויצא (לא, א). וממילא אם חלילה יעקב היה מקלל את בניו - לא היו נולדים לו ילדים אחרים - כי נשיו לא היו ראויות ללדת יותר, ורחל כבר נפטרה, ומהיכן היה מעמיד שנים עשר שבטים?

מכל האמור לעיל, ברור שלא נשקפה לשבטים שום סכנת חיים בכל אופן שהוא בגלל דיבורי יוסף, וממילא לא חל על יוסף דין רודף.

יוסף לא נחשב כמוֹרד במלכות בית דוד

וגם מה שכתב השל"ה הקדוש (ח"ג, תורה שבכתב, צאן יוסף, פ' וישב בד"ה ונחזור לענין מלכות יוסף וכו') שהשבטים דנו אותו כחייב מיתה על שחלק על מלכות בית דוד, ולקח את המלוכה לעצמו, וקימ"ל כל החולק על מלכות בית דוד חייב מיתה, לא זכיתי להבין. שהרי רש"י בפ' ויחי (מט, ט) כתב על הפסוק "לא יסור שבט מיהודה, ומחוקק מבין רגליו" וז"ל: לא יסור שבט מיהודה - מדוד ואילך, ע"כ. וכן כתב גם הרמב"ן בפ' ויחי (מט, ט), שכל זמן שלא מלך דוד - היה מותר לכל אדם משאר שבטי ישראל למלוך. ורק מזמן מלכות דוד ואילך התחדשה ההלכה, שכל המורד במלכות דוד חייב מיתה. וכך גם מבואר במדרש בראשית רבה. (צד, ט) וע"ש. נמצא שלפני שדוד מלך - לא היתה מציאות שנקראת "מלכות בית דוד" כי עדיין לא ניתנה המלכות ליהודה. ובפרט בחיי יעקב אביהם - ודאי שלא היה ליהודה שם של מלך שחייבים לקבלו. ועוד קשה, שאם היה ליהודה גדר של מלך - כיצד היה מותר לשבטים להורידו ממלכותו? כמבואר בפרשה (לח, א) שהשבטים הורידו את יהודה מגדלותו על שאמר למכור את יוסף, ולא אמר להשיבו אל אביו. והנה כדי לנסות בס"ד לבאר את מעשיהם של שבטי ה', ראשית נקדים, שאין לנו שום השגה או הבנה בגדלותם, ואנו כותבים רק מה שנלע"ד מדברי חז"ל, ומפסוקי התורה, אולם יתכן שטעינו בהבנתינו, וה' הטוב יכפר בעדינו.

כשרוצה הקב"ה לבצע בפועל את גזרותיו - יכול "להשיב חכמים אחור"

ונקדים תחילה את הראיה. כתוב בגמ' גיטין (יב) לגבי חורבן בית המקדש, שרבן יוחנן בן זכאי נפגש עם קיסר רומי לפני שהחריב את ביהמ"ק, וביקש ממנו שלושה דברים: שלא יפגע ביבנה וחכמיה, שיציל את שלשלת הנשיאות של רבן גמליאל ומשפחתו, ושיביא רופא לרפאות את רבי צדוק. והקשה על כך שם רבי עקיבא, למה רבן יוחנן ב"ז לא ביקש גם שלא יחריב את ביהמ"ק, ויחוס על אנשי ירושלים למרות שמרדו ברומי? ותירץ ע"פ הפסוק בישעיהו (מז, כה) "משיב חכמים אחור - ודעתם יסכל". ופי' זאת שם המהרש"א, שבגלל חטאם של אנשי ירושלים, הקב"ה בכוונה סיכל את דעתם של החכמים, כדי שהחוטאים יקבלו את עונשם, והחכמים כולל רבן יוחנן ב"ז לא יוכלו לשנות את גזר הדין וע"ש. וכעין פירוש זה, פירש גם במצודת דוד את הפסוק בנביא ישעיהו שם וע"ש.

לאור האמור, נלע"ד לבאר את טענותיו של רבי זכריה בן אבקולס בגמ' בגיטין שם (יב) שאסר בטענות שונות להרוג את היהודי שהלך להלשין לקיסר רומי שהיהודיים מורדים בו, למרות שודאי המלשין הזה דינו כרודף שהיו חייבים להורגו. שהרי מחמת מלשינותו החריבו את ביהמ"ק ונהרגו מליוני יהודיים בירושלים. וכמו שאמר רבי יוחנן על הוראת רבי זכריה שנחשב הדבר, כאילו רבי זכריה אשם בהחרכת ביהמ"ק, בהריגת היהודיים, ובכל הגלות המרה שאנו נמצאים בה עד ימינו. ולכאורה גם כאן הביאור הוא כדברי המהרש"א, שבגלל שאנשי ירושלים חטאו בחטאים חמורים ביותר, גזר הקב"ה על חורבן ביהמ"ק וכל המסתעף מכך. וכיוונו משמים את רבי זכריה שיפסוק כמו שפסק, ומחמת הוראתו - נמנעו מלהרוג את המלשין למרות שהיה רודף והיו חייבים להורגו כדברי רבי יוחנן. וגם על הוראת רבי זכריה אמר ישעיהו הנביא "משיב [כלומר - הקב"ה] חכמים אחור - ודעתם יסכל" כדי לקיים את גזר הדין שנפסק בשמים, ושלא יבטלו אותו החכמים.

גזרת העבדות והשעבוד שנאמרה לאברהם בברית בין הבתרים

אמר הקב"ה לאברהם בפ' לך לך בברית בין הבתרים (טו, יג) "ידוע תדע כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם, ועבדום ועינו אותם ארבע מאות שנה". כלומר, נגזרה גזירה בשמים על זרע אברהם לגלות לארץ זרה ולעבוד שם בעבודת פרך, תוך כדי עינוי הגוף והנפש, וגזירה זו - לא היה ניתן לשנות ולבטל. כמו כן נקבע בשמים, שהגלות הזאת תחל לאחר שיוולדו ליעקב שנים עשר שבטים. וזמן תחילת ביצוע הגזירה נקבע - מעת ששלח יעקב את יוסף לראות את אחיו שנמצאים בשכם.

וכמו שכתוב במד"ר (פד, יג) על הפסוק (לז, יד) "וישלחו [פי' יעקב - ליוסף] מעמק חברון". וקשה, הרי חברון נמצאת על ההר ולא בעמק? ותירץ רב אחא, שהלך להשלים אותה עצה עמוקה שנתן הקב"ה לאברהם שקבור בחברון - שהיתה - "גר יהיה זרעך" וכו', וגם רש"י בפירושו שם הביא את המדרש.

ומוסיף המדרש בהמשך (פז, ב) בשם רב ברכיה בן רב יהודה ב"ר סימון שאמר הקב"ה: שאע"פ שמחמת גזירת העבדות - היה ראוי שיעקב ירד למצרים מובל בשבי כשהוא קשור בשרשראות מברזל, אבל הקב"ה אמר, כיצד אוריד את בני בכורי בבזיון כזה? אלא תחילה אני מוריד לשם את בנו [יוסף], ואח"כ אני מוריד לשם את יעקב, בעל כורחו, ושלא בטובתו, ע"כ. וכן אמר רבי יוחנן בשבת (טז) וע"ש.

כיצד גרם הקב"ה שתבוצע גזירה זו

והוסיף על דברים אלו במדרש תנחומא (ס"ד) אמר רב יודן: היה הקב"ה מבקש לקיים גזרת - "ידוע תדע" - לכן הביא עלילה לכל דברים אלו: שיאהב יעקב את יוסף, וישנאוהו אחיו מחמת זה - וימכרו אותו לישמעאלים, ויורידוהו למצרים. וישמעעל יעקב שיוסף חי במצרים, וירד עם השבטים - וישתעבדו שם. ומה שכתוב (לא, א) "ויוסף הורד מצרימה" אל תקרי - הורד, אלא - הוריד את אביו והשבטים למצרים. וכך היה הקב"ה מבקש לקיים גזירת - "ידוע תדע" - ולכן הביא עלילה לכל אלו הדברים, וירדו למצרים. ופרעו את שטר החוב. וזה מה שכתוב בתהילים (סו, ה) "לכו חזו מפעלות אלוקים - נורא עלילה על בני אדם". ואמר רב יהושע בן קורח: אף הנוראות שאתה מביא עלינו - בעלילה אתה מביאם עכ"ל.

נמצאנו למדים מדברי מדרשי חז"ל, ויותר במדרש תנחומא, שהקב"ה גרם בכוונה - ובעלילה, את כל השתלשלות שנאת השבטים את יוסף, ומכירתו למצרים, כדי להתחיל מאותו הזמן את הגזרת שמים שנאמרה לאברהם, שיגלו בניו לארץ זרה ויעבדו שם בפרך וכו'. נמצא שכל הסיבות שמחמתן החליטו השבטים להרוג את יוסף כמו: רודף, מורד במלכות בית דוד, פחדו שיעקב יגדלם או יקללם מחמת יוסף וכו' - אכן היו טענות שגויות. אלא שהם הוטעו לחשוב כך בכוונה משמים, כדי לקיים את גזרת השיעבוד במצרים שצריכה להתחיל כעת. והתקיים בהם דברי הנביא ישעיהו (מז, כה) "משיב חכמים אחור - ודעתם יסכל", ונמצא שהם היו אנוסים בפסק דינם. אלא שהגורם להטעיית שכלם - לא נבע בגלל חטאי השבטים הצדיקים או בגלל דברי יוסף, אלא אך ורק בגלל רצון הקב"ה שימכרו את יוסף למצרים, כדי שזה יביא בהמשך גם את יעקב ובניו שישתעבדו במצרים, ותתקיים הגזירה "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם"

נושא השבוע:

בטחון והשתדלות

המקור בפרשה:

ולא זכר שר המשקים וכו' (מ"ג), וברש"י.

פרשת וישב

משולחן גבוה

מין ראש הישיבה רבינו הגרי"ג אידלשטיין שליט"א

אמונה והשתדלות

"אנכי השם אלוקיך אשר הוצאתיך מארץ מצרים מבית עבדים", זוהי הדיבור הראשונה מעשרת הדיברות, ושמעונו מפי הגבורה, כמו שאמרו חז"ל (מכות כד א) אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענו, ושאר כל הדיברות שמענו ממש רבינו, אבל אנכי השם אלוקיך ולא יהיה לך וגו', שמענו מפי הגבורה קול השם מדבר.

והטעם שזו הדיבור הראשונה ושמענו מפי הגבורה, כי זהו יסוד האמונה לדעת שהשם הוא אלוקיך, שהכל בידי שמים בהשגחה פרטית, ואין דבר שאינו בידי שמים. "אשר הוצאתיך מארץ מצרים", היינו כמו שביציאת מצרים ראו את ההשגחה בעשרת המכות ובכל הנסים והנפלאות שהיו דברים למעלה מן הטבע שאינם יכולים להיות בדרך הטבע ומוכרח להיות שיד השם עשתה זאת.

וכתוב הרבה פעמים במהלך המכות "וידעתם כי אני השם", שזו הייתה המטרה של המכות, שבני ישראל יראו ויתחזקו באמונה, וכתוב גם "וידעו מצרים כי אני השם" היינו שגם המצרים יקבלו אמונה, אבל יותר מזה "וידעתם" שבני ישראל עצמם יידעו ויאמינו שהכל בידי שמים, "כי אני השם" רק אני, אני הוא ולא אחר, ואין שום כוח בעולם מבלעדי השייך, זהו יסוד האמונה.

זה נוגע לגבי כל התנהגות החיים, ולמשל בענייני גשמיים, מי שצריך פרנסה ועושה השתדלות, אבל יש לו קשיים והפרעות בזה, בדרך הטבע הוא כונס על מי שמפריע לו, הן גני צריך פרנסה ומדוע הוא מפריע לי... אבל מי שחי עם אמונה מבין שהפרנסה היא מן השמים, כמו שאמרו חז"ל (ביצה טז א) כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה, וצריך רק להשתדל, אבל די בהשתדלות מועטת.

וכבר האריך בזה המסילת ישרים סוף פרק כ"א, וכתב שם בתחילת דבריו: "שישליך יתנו על השם לגמרי, באשר יידע כי ודאי אי אפשר שיחסר לאדם מה שנקצב לו, וכמו שאמרו חז"ל במאמריהם כל מזונותיו של אדם קצובין לו מראש השנה עד יום הכיפורים, כלו ואמרו (יומא לה, ב) אין אדם נוגע במוכן לחברו אפילו כמלאו נימא".

והמשיך וכתב שם לגבי ההשתדלות: "וכבר היה האדם יכול להיות יושב ובטל והגזירה הייתה מתקיימת, אם לא שקדם הקנס לכל בני אדם (בראשית יט) בויעת אפיך תאכל לחם, אשר על כן חייב אדם להשתדל איזה השתדלות וכו', והרי זה כמס שפורע כל המין האנושי אשר אין להימלט ממנו. אך לא שההשתדלות הוא המועיל, אלא שההשתדלות מוכרח, וכיון שהשתדל הרי יצא ידי חובתו וכבר יש מקום לברכת שמים שתשרה עליו, ואינו צריך לבלות ימיו בחריצות והשתדלות", ועיין עוד בהמשך דבריו שם.

היינו שמאז חטא אדם הראשון, נתחייב המין האנושי לשלם מס עבור מה שהוא חי, וצריך לטרוח לפרנסתו, והוא גזירת הכתוב בויעת אפיך תאכל לחם, אבל כמה "בויעת אפיך" לא כתוב ודי בהשתדלות מועטת כל אחד לפי המדרגה שלו. וכן האריך החובות הלבבות בעשר הביטחון שאין צורך בטרחה מרובה, אלא אדם יכול לבחור לעצמו מלאכה קלה וגם בזה תהא פרנסתו מצויה, כי הפרנסה היא מן השמים, ואין צורך לעשות חשבונות שמה ירוויח פחות, כי אי אפשר לדעת כמה ירוויח יותר, ומן השמים יתנו לו את מה שנקצב עליו.

לכן כשמישהו מפריע לאדם, אין זו סיבה לכעוס עליו, וצריך להבין כי לא הוא המפריע לי אלא מן השמים מפריעים לי! ואין להתרגז עליו למה הוא מצער אותי, כי באמת הצער מן השמים, רק צריך לחשוב על עצמו מה איתו, ומדוע פסקו עלי בשמים שמגיע לי צער.

(דרכי החיזוק פסח תשע"ט)

הרב מאיר שולביץ

עקרי הענין

ג] ובביתאור הדבר שהתביעה מיוסף הייתה אחרת, ראה מה שכתב ברבינו בחיי (כאן) שמיוסף הצדיק היה תביעה אחרת של בטחון, וז"ל: כי אם זכרתי אתך. בקש ממנו ב' דברים: האחד שיזכירוהו הוא עצמו, והשני שיזכירוהו לפרעה, ומפני זה כתוב: ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחוהו, כלומר שלא זכרו לעצמו, "וישכחוהו" מלהזכירו אל פרעה, וזה טעם: ולא זכר וישכחוהו, זהו: והזכרתי אל פרעה, וח'ו שיתלה יוסף הצדיק בטחונו בשר המשקים רק בה' לבדו, אבל היתה כוונתו שהשם יתעלה הזמין אליו שר המשקים זה כדי שיעשה לו נס על ידו, כי מן הידוע שהצלת הקדוש ברוך הוא את הצדיקים על ידי סבות הוא, ומה שנגעש באחורו שם שתי שנים עוד, כמו שדרשו רז"ל, (ב"ר פט, ג) זה היה על דבור שדבר עם שר המשקים מענין הצלתו וחלה פניו לדבר, ולפי שבקש סבה בשר המשקים שיזכירוהו ויוציאוהו כמו שאמר לו: והזכרתי והוצאתי, ואין ראוי לצדיקים כיוצא בו לבקש סבה, לכן נענש בזה, כי היה לו לבטוח בהקב"ה לבדו שהוא בעל הסבות כולו, שהוא יזמין אליו הסבה מבלתי שביקש הוא אותה, ולצדק כמוהו נחשב לעון, שהרי הקדוש ברוך הוא מודקדק עם הצדיקים אפילו כחוט השערה. וכן דרך הצדיקים השלמים בבטחון שלא יבקשו סבה כלל, וכו' והעולה לנו מזה כי יוסף הצדיק לא תלה בטחונו בבשר ודם כלל, והעונש היה על שבקש סבה.

ד] וראה בספר בית הלוי בתחילת פרשת מקץ, מה שהאריך לבאר ג"כ כעין זה, וזת"ד: דהנה באמת התורה התירה לאדם ההשתדלות בצרכי גופו וכמשה"כ (דברים טו) וברכך בכל אשר תעשה, וכן כתיב (שם יא) ואספת דגנך ותירושך ואמר ר' ישמעאל במסכת ברכות (דף ל"ה) הנהג בהם מנהג דרך ארץ, ועיקר הענין יש לומר דזהו כלל לאיש הישראלי שיהיה לבו שוקט ובוטח בה' והא דהתירה התורה להשתדלות הוא משום דלא כל אדם יכול להגיע למדרגת הבטחון הגמור וע"כ הותר לו ההשתדלות כדי שיהיה לו סיוע שיגיע למדרגת הבטוח וצריך כל אדם לחדש לו מלאכה ועסק כדי שיהיה נקל לו לבטוח בה'. וכמו דמצינו בכל התורה שהתירה לפעמים כדי שיהיה לו סיוע לבא להמדרגה המבוקשת, וכמו שאמרו (נדר כג) לעולם יעסוק אדם בתורה ומצות אפילו שלא לשמה שמתוך שלא לשמה בא לשמה, הותרה שלא לשמה כדי שיהיה סיוע לבא לבחי' לשמה. **וה"כ שיעור ההשתדלות הנרצה אינו שיהיה בכל אדם רק כל אחד לפי ערכו**, דמי שיכול להגיע לבטוח בעמט מלאכה אז מה שירבה להשתדל יותר מכפי הנצרך לו לזה השיעור כבר יחשב לו לחטא נגד מדת הבטחון כי הרבה להלך אחרי ההשתדלות ולא בטח. ומי שבטחונו עדיין קטן משל חבירו יוכל לעסוק במלאכתו יותר מחבירו עד שגם הוא יהיה יכול להשקט רוחו ולבו לבטוח בה' דעיקר בחינת בטחון הוא השקטת רוחו ולבו להשליך על ה' יהבו. **ומי שמרבה בהשתדלות יותר מכפי הנצרך עונשו שמון השמים יסיפו על הצטרכותו להשתדלות ולא יזמנו לו פרנסתו רק ע"י יגיעת בשר הדרך שבחר לו. והנה השתדלותו של יוסף שאמר לשר המשקים כי אם זכרתי אל פרעה הוא השתדלות קטנה ופחותה שנוכל לשער דהרי אין בו רק דיבור אחד ובפרט כי ראה יוסף**

א] מקור הענין. בפרשתנו פ' וישב (מ, כג) ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחוהו. וכתב רש"י כאן, וז"ל וישכחוהו - לאחר מכן. מפני שתלה בו יוסף בטחונו לזכרו, הוזקק להיות אסור עוד שתי שנים, שנאמר (תהלים מ ה) אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו ולא פנה אל רהבים, ולא בטח על מצרים הקרוים (ישעיה ל ז) רהב ע"כ: וראה בספר מעינה של תורה שהביא לבאר מהרה"ק מהר"מ מאמשינוב זצ"ל שנאמר למעלה בסוף פרשת וישב ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחוהו שהרי לכאורה יש כאן כפילות בלשון אם ולא זכר הרי מסתבר כי וישכחוהו, אלא יוסף הצדיק נמלך מיד בדעתו שעשה מעשה רע בפנותו אל בשר ודם בהשתדלות והתפלל לפני השם יתברך כנישכח שר המשקים את הענינה למען לא יפיק כל תועלת מהשתדלותו וזהו פשוטו של פסוק ולא זכר שר המשקים את יוסף לפיכך לא זכר שר המשקים את יוסף משום וישכחוהו לפי שיוסף פעל להשיכח ממנו את הענין. שוב מצאתי **שלי"כ החת"ס בספרו תורת משה** (מ פסוק כג - מא) וזת"ד: ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחוהו. פ' לא זכרו בפיו לדבר ולספר ממנו כלל וע"ז יצא גם הוא מלבו של יוסף וישכחוהו יוסף לשר המשקים ונתתי כלל מישועתו, ואז אחר היאוש והשכחה אז ויהי מקץ שנתיים ימים ופרעה חולם, כי שוא תשועת אדם ולה' לבד הישועה, ברוך הגבר אשר יבטח בה' והיה ה' מבטחו.

ב] האם נענש על שתי הלשונות של הזכירה או רק על אחת נענש פעמיים. בספר משיבת נפש כאן כתב וז"ל ולא זכר שר המשקים את יוסף וישכחוהו וכו'. לא בו ביום, וישכחוהו לאחר כך ומפני שתלה יוסף לזכרו הוזקק להיות אסור עוד שתי שנים. ושמעתי ביאור מפני שזכר יוסף שני פעמים זכירה לשר המשקים. לכן נענש ונשכח ב' שנים שהעונש עבירה בגיהנם י"ב חדשים וכן בעוה"ז. וע"כ ראוי לכל בעל תשובה לתת לו סדר כפרת שנה תמימה. דהיינו שעל כל לשון של זכירה נענש בשנה. אמנם בספר שלמי תודה ובספר ישמרו דעת (עמ' פז) כתב שהביאו שהגור"ח מבריסק שאל את הגר"ש שקיפ בצעירותו, במה היה נענש יוסף אם היה אומר רק פעם אחת וזכרתי, השיבו הגר"ש, אם על שאמר שני פעמים נענש שתי שנים, א"כ על פעם אחת היה נענש שנה אחת. נענה הגר"ח לעומתו, לא כן הדבר, אלא אם היה אומר פעם אחת, לא היה נענש כלל, וטעם הדבר, שהרי בודאי ראוי לאדם להשתדלות ולשא יתנו לו נס גלוי, שכן דרכו של עולם, רק צריך האדם לדעת שאין ההשתדלות סיבת הישועה שכן הכל בידי שמים, וההשתדלות אינה אלא גזירת עליון, ותמיד הישועה באה מיד ה'. לכן, אם היה יוסף אומר רק פעם אחת כי אם זכרתי, היה זו השתדלות הראויה ולא היה נענש עליה כלל, אבל כיון שחזר ואמר עוד הפעם והזכרתי, והרבה בהשתדלות יתירה, הוכיח סופו על תחילתו שגם בתחילה סמך על ההשתדלות עצמה, ולכן נענש גם על הראשונה שאמר זכרתי, והוסיפו לו עוד שתי שנים, כנגד כל בקשת זכירה שנה אחת. (וע"ע בזה בספר בן מלך). אמנם כפי שהבאנו מספר משיבת נפש מבואר להדיא שנענש גם על האמירה הראשונה.

להכנס לסכנה

בשיעורי חורה לחופאים של הגאון הגר"י זילברשטיין שליט"א כתב, בקשר למי שחפנה בילדים מאד מאד אמנם הענין מסוכן לה עקב צעיה לזבית, והיא אומרת שלא אכפת לה להכנס לסכנה ח"ו, ובלבד שיהיו לה ילדים, צערה גדול מאד בענין זה, כתב להחיר לה לעשות כן להתעבר אף שיש סכנה בזה.

והנה אם מדובר בסכנה רחוקה, מותר לאדם לצורך גדול להכניס עצמו לסכנה רחוקה, וראיה לזה מספנים, שהמנהג קוראת להם 'חסידים' אף שעבודתם יש בה סכנה רחוקה, מ"מ נקראים חסידים משום שמתר לאדם לצורך גדול להכנס לסכנה רחוקה. אמנם כאשר מדובר בסכנה קרובה ובה מייירי הגר"י זילברשטיין לא יתכן להתיר דבר כזה, על אף הצער אין ייתר לאדם למסור נפש משום סיבה שהיא ומשום הרגשה שהיא. משום זחי בהם ולא שימות בהם'.

הרי אנו עושים כל טדקדי כדי להציל נפש, ומחללים שבת אף על עובר תוך מ' יום, ובודאי שלא נחיר סכנה נפשות קרובה.

השתדלות

חובת ההשתדלות היא כלשוננו של המסילת הישרים, "אם החזק מצוי וטרע יש לירא", גדר מצוי שמעתי ממו"ר הגר"ח פ זל"ל היינו שהצדיות לא מהפלאים, וכה הגדיר את המספר של מיעוט המצוי, אף כי בשו"ת משכנות יעקב נקט שמיעוט המצוי הוא חמש עשרה אחוז וכך נקט בקובץ תשובות ומנח"ש, מ"מ דעת מו"ר הגר"ח פ שהשיעור משתנה לפי הרגשת בני"א, וכל היכא שמהשיבים את הדבר לדבר מצוי ולא מהפלאים על נוכחותו מקרי מצוי גם לענין השתדלות וגם לענין חיובי בדיקה.

הריב"ש

ידוע ומפורסם כי הריב"ש צטתים מהשבותיו קל"א והל"ה כתב שגדר מיעוט המצוי הוא 'קרוב למחנה', והדברים תמוהים לומדים, ייתכן שרק קרוב למחנה הוא מיעוט המצוי וכל פחות מזה אין חיובי בדיקה ואין חיובי זהירות מסכנה. דבר זה נחשב תמוה על פי מש"כ גדולי האחרונים הגוד"י מוצא צביאוה"ל סימן ט"ל, שחיוב בדיקה של ילד אם יש לו שתי שערות, כאשר הוא בן י"ג, משום מיעוט המצוי, ותמוה לומר שכל חיוב זה הוא רק אם כל בני הי"ג כמעט מעל ארבעים אחוזים אין להם שתי שערות וזהו דבר שצמתיאות לא קיים, וראה באבן העזר סימן קנ"ה כי גדר שתי שערות הוא בכל מקומות קיבוץ השער.

הרה"ג משולם דויטש זל"ל

ביקשתי מציר נאמן שהיה קמיה דמחז הרב אלישיב זוק"ל שישאל אותי באשר לדברי ריב"ש אלו, ואמר לו הרב 'אין זה הפשט בריב"ש', וילדות היתה בי שלא ביררתי את הדבר וביני וביני שחל"ח שני הרבנים הג"ל, ברם, מסהבר לומר ביאור בריב"ש וכללהלן.

רגיל להיות

לשון הריב"ש שמיעוט המצוי 'רגיל להיות וקרוב למחנה', לשון זו תמוהה כי רגיל להיות משמע, נשמע בין הצדיות כדברי הגר"ח פ זל"ל, קרוב למחנה משמע, ארבעים אחוזים, והדברים נראים כסותרים.

ונראה לזכור כי בגדר מיעוט המצוי ישנם צ' דברים סותרים, מלד אחד אם נאצדה הריאה מותר לאכול כל זמן שיש רוב כלשון ההל' בס"י ט"ל ס"ב ציור"ד, וזו המציאות שאנו שותים חלב משום נאצדה הריאה, כי אין ריאה לפנינו לבדוקה, מלד שני חיובי בדיקה הם לפי המשכנות יעקב אף אם יש עשרה אחוזים של ריעותה, ומעתה אחי שפיר לשוננו של הריב"ש 'רגייל להיות' זה הקובע את חיוב הבדיקה, 'קרוב למחנה' זה הקובע שאם נאצדה הריאה ונאצד חיוב הבדיקה, אפשר לסמוך על הרוב כך ששתי הלשונות בריב"ש משלימות זו את זו.

הגאון רבי אברהם גורביץ שליט"א
ראש ישיבת גייטסהד

גדרי ההשתדלות

מבואר בחז"ל ששנתים הללו נתוספו לו ליוסף כעונש על שחטא בבקשתו לשר המשקים, והנה בביאור חטאו נראה לדייק לשונם ז"ל שם במדרש. דאיתא שם "ודבר שפתים אך למחסור [משלי יד] ע"י שאמר לשר המשקים זכרתי והזכרתי נתוסף לו שתי שנים שנאמר ויהי מקץ וגו' [מד"ר פרשה פט ב] ושם עוד "אשרי הגבר אשר שם ה' מבטחו [תהילים מ'] זה יוסף, ולא פנה אל רהבים ע"י שאמר לשר המשקים זכרתי והזכרתי נתוסף לו שתי שנים" [מד"ר שם ג].

ומשמעות הדברים שלא על כל מה שאמר יוסף יש לומר "ודבר שפתים אך למחסור", דהרי יוסף אמר בהשתדלותו על ידי השר המשקים הרבה יותר מ"זכרתי והזכרתי" ומשמע עוד דעל עצם הבקשה וההשתדלות של "והוצאתי מן הבור" לא היתה על שום טענה ורק על ה"זכרתי" ועל ה"והזכרתי", וצ"ב.

והענין נראה שיתבאר ע"פ מה שהעירו מפרשי המדרש [עי' ביפה תואר ושאר המפרשים] שמחובתו של אדם לעשות איזה פעולה של השתדלות, וכמ"ש חז"ל "יכול אפילו ישב ובטל ת"ל למען יברכך ה' אלוךך בכל מעשה ידך אשר תעשה" [דברים יד טט], ועיין בזה ביפה תואר [על המדרש שם], ובחובת הלבבות [שער הבטחון פרק ד'] האריך בכלל זה ע"ש, וכן יעקב אבינו שלח דורון לעשיו בהשתדלותו להנצל ממנו, אלא שבמילים אלו של "זכרתי והזכרתי", ורק במילים אלו, יש בהם דבר שפתים שהם למחסור, ואכתי צ"ב.

והנראה בזה, דהרי כבר פירשו מפרשי התורה דבמילים אלו שאמר יוסף בהפסוק "כי אם זכרתי והזכרתי אל פרעה והוצאתי מן הבור", נתכוון יוסף לספר לשר המשקים שכשישוב על כנו תהיה גדולתו בעיני פרעה כל כך ברמת המעלה, שבדבור אחד בלבד וב"הזכרה" אחת ממנו אל פרעה כבר יביא התועלת המבוקש ופרעה יוציא מן הבור, (ע"ש בספורנו ובשפתי חכמים שפירש שם שכן היא גם כוונת רש"י ז"ל שם).

והחטא בזה הוא, דמחובת הבטחון בה', שהאדם על אף השתדלותו בהסבות, יבין שאין ההשתדלות פועלת אלא רצון הבורא יתברך, ורק שכן הוא רצון הבורא שהאדם ישתדל, וכמ"ש החובת הלבבות [שם בפרק ד'] ע"ש, ואין ההשתדלות על ידי השתדלן מועילה באמת, ואין לו לחשוב שרק על פי כוחו של השתדלן יצליח במבוקשו, וברצות ה' דרכי איש גם השתדלן הכי לא מוצלח יצליח בדרכו, ובלא רצון ה' גם השתדלן הכי פקח ומוכשר לא יועיל מאומה, [וכבר כתב החובת הלבבות (בפ"ד משער הבטחון), "וכך אם בקש מאחד הנבראים לעשות לו דבר, יהיה החלש והחזק שבהם בעיניו שוים בעשתה (כי החזק לא בכוחו ימלא חפצו כי אם ברצון ה' וא"כ אין הבדל בין חזק לחלש), ויבטח במלוי חפצו על ה' ע"ש].

ואם כן דברי יוסף בהצדקת בקשתו ש"גנב גנבתי מבית העברים" וש"גם פה לא עשיתי מאומה" שיש בזה הבלטה בצדקת בקשתו ויותר דרכו במבוקשו, יש בזה מה להבטיח הצלחת הבקשה, שהרי הקב"ה שומע צעקת העשוקים, אבל לא היה לו ליוסף להדגיש שכוחו של שר המשקים יהיה גורם מכריע בהצלחת בקשתו, ושהצלחת בקשתו תהיה לו להשר המשקים לסימן על כוחו הגדולה בהמלוכה של פרעה.

ובמה שיוסף אמר "כי אם זכרתי" חטא בזה שבקש ממנו לעשות התאמצות והשתדלות כדי שיזכרונו, (עי' אברבנאל, ורבינו בחיי ואור החיים הקדוש בסוף הפרשה שם) דהיה בזה דבר שפתים למחסור, שבדרך הטבע קשה להאמין שהשר המשקים אחרי צאתו מבית הסוהר ועלייתו לגדולה ישכח את האיש שפטר לו חלמו ופתרונו נתקיים, ובדאי היה זכרו גם בלא שישתדל ויתאמץ לזכור אותו. ובדאי חובת האדם בהשתדלותו יש לה גבול, וכל שבדרך הטבע הוא משער שבמה שהשתדל כבר יכול לסמוך שמבוקשו יבא לו בלא שום תוספת השתדלות, כל תוספת על זה אינה כבר מחובתו, וכבר נכנס בגבול של חוסר בטחון, ולכן באמת נענש סף בזה "ולא זכר שר המשקים את יוסף" [בראשית מ כג], והיינו שלא נתאמץ ולא השתדל לזכרו כמו שפירשו המפרשים שם, וגם "וישכחהו" [שם] אף שבדרך הטבע לא היה זה עלול לקרה.

ועד"ו שמעתי מאאזמו"ר הגה"צ ר' אליהו לאפיאן זצ"ל שהגאון הצדיק ר' שמחה זיסל זיו מקלם זצ"ל היה נוהג לבקר אצל רופא עממי, [וכמו שהתבטא בהבטוי ביידיש "א פעלשער" ולא אצל הרופא שלמד המקצוע של רפואה בהמוסדות המיוסדות לכך, מפני שרצה על ידי זה לצאת ידי חובתו בין במדת ההשתדלות ובין במדת הבטחון.

כי מן השמים הוא בא, דהרי יוסף הבין דכל מה שהובא השר המשקים לבית הסוהר וכן כל חלומו הוא רק כדי שזמה תצמח גאולה ליוסף. וכו' וכיון שרואין אנחנו שיוסף ענשו גם על זה הא מוכח מזה דכל כך היה בטחונו גדול עד כי גם זה המועט למותר נחשבה לו ומזה העונש ניכר גודל בטחונו מה שאין לשער ממש. וזהו שאמרו אשר שם ה' מבטחו זה יוסף ולא פנה אל רהבים דלפי גודל בטחונו לא היה לו לפנות כלל אל רהבים ואפילו בדבור קל:

[ה] **ביאור נוסף בקדוק מידת הדין עם יוסף שהיה נחשב לו לחטא.** ראה **בשם משמואל** (פרשת מקץ שנה תרעה) וז"ל והנה כבר אמרנו מה חטא הי' ליוסף שעשה השתדלות ע"י שר המשקים הלא כך הוא מנהגו של עולם לעשות השתדלות ולהתפלל להשי"ת שיצליח בהשתדלותו, וכן כתיב (דברים ט"ו) וברכך ה'א בכל אשר תעשה, ובספרי יכול אפי' יושב בטל ת"ל בכל אשר תעשה. ונראה משום דהנה הכל תמהו מדוע בכל כ"ב שנה שפירש יוסף מאביו למה לא הודיע לאביו להחיות את נפשו ואין לך כיבוד אב גדול מזה. וכו' אך הטעם פשוט עפ"י מה שפירש רש"י שיצחק הי' יודע שיוסף חי ולא גילה ליעקב משום שאמר הקדוש ברוך הוא אינו מגלה לו ואני אגלה לו, זה הטעם עצמו הי' ליוסף שלא הודיע לאביו, שאמר אם הי' ברצון הקדוש ברוך הוא שיהי' הדבר נודע ליעקב הי' מגלה לו, ואם הקדוש ברוך הוא רוצה שלא יהי' נודע ליעקב בודאי כך טוב. וזוהי תכלית מדת הבטחון, כמו **שביאר בחובת הלבבות** שלא יהי' בוטח שבודאי ישתנה הדבר לטובה אלא יהי' מאמין ובוטח בהשי"ת שבודאי חפץ להטיב לברותיו יותר ממה שהם חפצים להטיב לעצמם וכל מה שהשי"ת עושה עמו הכל לטוב לו אף שהוא איננו יודע ואיננו רואה את הטובה, ואילו הי' יודע הי' בעצמו בוחר בזה. ובאמת זוהי מדה טובה שאין כמוה, כמו שביאר הרמב"ן בספר האמונה והבטחון, וע"כ אנו מתפללים בעבור אבותינו שבטחו בך, כי זוהי הגדולה שבזכותם. ויש לומר דמה שהאבות הם המרכבה ועליהם הי' שורה שם ה' מחמת מדה זו היתה, כי אף שאין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא, ואלמלי התוכח הקדוש ברוך הוא עם האבות לא היו יכולין לעמוד בתוכחתו, ואין הקדוש ברוך הוא שורה באתר פגום, מ"מ מחמת מדה זו מדת הבטחון שהיו מסורים בכל בחינתם להשי"ת, אף בדבר הבלתי מובן להם ובלו חשבון כמרכבה הבטלה לרוכב, לעומתם השי"ת היה שורה עליהם ממש כמו נשמה בגוף להבדיל, וכן יוסף הי' מרכבה כנודע, והכל מחמת מדת הבטחון, וזה נקרא דרגא דאית בי' זכירה: ולפי האמור יובן כי מה שעשה השתדלות ע"י שר המשקים, זה הי' לא לפי מדת בטחונו, שלפי מדת בטחונו בהשי"ת עד שלא רצה להודיע לאביו כנ"ל, לא הי' לו לעשות השתדלות מאומה. אף שלאדם אחר אין זה נחשב חטא וכך מנהגו של עולם, אבל עכ"פ איננו לפי מדתו, שלפי מדתו לא הי' צריך לעשות השתדלות מאומה. וכו' וע"כ במה שעשה השתדלות שהיא היפוך הבטחון נסתלק ממנו שם ה' השורה עליו כנשמה בגוף כנ"ל שהיא דרגא דאית בי' זכירה. וכו'.

[ו] **למעט בהשתדלות ולהרבות בבטחון בה'.** דבר זה אנו לומדים מתחילת הפרשה, כמו שכ' **הרמב"ן** (ל פסוק טו) מצאנו איש והנה תעה בשדה - יאמר כי הוא תועה מן הדרך ולא היה יודע אנה ילך, ונכנס בשדה כי במקום המרעה היה מבקש אותם. ויארץ הכתוב בזה, להגיד וכו' **ולהודיענו עוד, כי הגזירה אמת והחריצות שר, כי זמן לו הקדוש ברוך הוא מורה דרך שלא מדעתו להביאו בידם.** ולזה נכתבו רבותינו (ב"ר פד יד) באמרם כי האישים האלה הם מלאכים, שלא על חנם היה כל הסיפור הזה, **להודיענו כי עצת ה' היא תקום:**

[ז] **מה שייך השתדלות בשיחוכים הרי הגזירה אמת והחריצות שקר.** כתב **בספר יפה תואר** על מד"ר בראשית (פרשת ויצא) פרשה סח סימן ד) וזת"ד: אמנם מה שצריך עיון הוא מה שהזכירונו חז"ל להתרחק ממשפחה פחותה כדאיתא בפ' י' יוחסין [קדושין ע"ב], ולהדבק במיחסת, כמ"ש בפרק אלו עוברין [פסחים מט ע"א] ומכור אדם כל מה שיש לו וישא בת תלמיד חכם. ועוד אמרו שם בת כהן לישראל אין זוגם עולה יפה. ובמסכת בתרא [ק"י ע"א] הנושא אשה יבדוק באחיה כו', כי מאחר שזווג אי' כפי המזל וזווג ב' כפי מעשיו, אם כן בין כך ובין כך אין ביד האדם לישא אלא מי שנגזרה לו, והחריצות שקר. ובשלמא בזווג א' אפשר לומר שאף שכפי המזל נגזר לו שישא פלונית, בחריצותו אפשר לשנות כח מזלו, כמ"ש החכמים שהאדם בשכלו שליט על המערכה. ואעפ"י שגם זווג א' מה' הוא כדלעיל, מ"מ מאחר שהגזירה היא כפי המערכה, הי' ישנה אותה למי שישתדל בזווג הגונה, כמו שיוכל האדם לשנות המזל בזווג ע"י תפלה, כמ"ש בפ' אלו מגלחין [מו"ק יח ע"ב] מותר לארס בחול המועד פן יקדמנו אחר ברחמים. אבל בזווג ב' שהוא בהשגחה פרטית כפי המעשים, מה ביד האדם. ודוחק לאוקומי כל אזהרות רז"ל בזווג ראשון לבד. וז"ל שבקשת האשה המיוחסת או הפחותה מכלל הזכיות והחובה, ולכן הבא לידבק בטובים, בזכות זה אפשר יזמן לו ה' אשה הגונה אף שלא היתה ראויה לו מתחלה, כי בא לטהר מסייעין אותו [שבת קד ע"א], וההיפך בהיפך:

'בטחון והשתדלות'

המדרש רבה מביא: 'אשרי האיש אשר שם ד' מבטחו זה יוסף ולא פנה אל רהבים על ידי שאמר לשר המשקים זכרתי והזכרתי ניתוסף לו שתי שנים'. וכבר נשאלה השאלה על הסתירה העולה לכאורה מדברי המדרש. אם יוסף ענשו על שפנה לשר המשקים איך קורא עליו המדרש את הפסוק 'אשרי האיש אשר שם מבטחו בהשם'.

בעל השואל ומשיב' כותב בעניין זה כי אם באמת היה לב האדם דבוק בד' כל כך, לא היה צריך לשום השתדלות. אך הקב"ה היודע נפש עמו התיר לו שאם ירצה בהשתדלות שיעשנה. אך יש בזה השלכה למעשה: 'אם אדם בוטח רק בד', הקב"ה עוזרו בעיתו ובזמנו. לא כן, אם שם השתדלות בצדו לעזר, הקב"ה מניחו כפי השתדלותו'.

יוסף הצדיק באמת שם מבטחו בד'. ורק שם את שר המשקים לאמצעי שעל ידו תגמר תשועת ד'. ההשתדלות הזו מותרת אבל הקב"ה הניחו בהשתדלותו ועל כן הוזקק להיות אסור עוד שתי שנים. כי שר המשקים לא מצא באותם שנתיים מקום שתפעל השתדלותו.

עיקוב השנתיים לא היה עונש כי ההשתדלות מותרת. רק אילו היה בוטח גמור בלי השתדלות, היה הקב"ה עוזרו במועדו. ומסיים השואל ומשיב': 'והבן כי הוא עניין נפלא'.

בפרשת ויצא כאשר יעקב אומר ללבן: 'מתני אעשה גם אנכי לבית'י הוא מציע לעשות הפרדה בין הצאן שהוא 'נקוד וטלוא וחום בכשבים' אשר יישאר ביד יעקב ושאר הצאן יישאר ביד לבן ומכאן ואילך צאן יעקב יהיה אך ורק 'נקוד וטלוא וחום בכשבים'. לבן מסכים ואומר: 'הן לו יהיה כדבר'יך'.

כאשר יעקב קורא לרחל ולא לשדה ואומר להן 'רואה אני את פני אביכן כי איננו אלי כתמול שלשום' והוא מספר להן על ההסכם שעשה עם לבן לחלוקת הצאן הוא מספר: 'וארא בחלום והנה העתודים העולים על הצאן עקודים נקודים ובורודים' ויאמר אלי מלאך הא' בחלום' שא נא עינדך וראה..כי ראיתי את כל אשר לבן עושה לך'.

לכאורה יש להתבונן, יעקב רואה בחלומו שהמלאכים מביאים את הנקודים על הצאן והמלאך אומר לו שזה 'כי ראיתי את כל אשר לבן עושה לך' אם כן למה היה צריך להשתדלות בדרך הטבע להעמיד את המקלות ?

ה'רבינו בחי"י מבאר פרשה זו ומביא שתי סיבות מדוע נצרך יעקב להשתדלות המקלות: אחת, כדי להעלים את הנס שלא ישלוט בו עין הרע וכדי שלבן ובניו לא יבינו שזה נס. שנייה, כי ידע שדרך הקב"ה למעט בנס ולקיים הדבר בדרך טבעית.

עוד ביאור בעניין זה מביאים בשם הרמ"א שאחרי שיעקב ראה בחלום שהקב"ה עושה לו נס לא רצה ליהנות מהנס כדי שלא ינכו לו מזכויותיו ולכן עשה את ההשתדלות הטבעית עם המקלות.

משמו של מרן הגר"ד פוברסקי זצ"ל ראינו מביאים שיעקב אבינו ידע שיש חובת השתדלות. וידע שאחר כך, בסופו של דבר, לא ההשתדלות שלו היא זו שמועילה.

הבנה זו היא בדרכו של מרן המשגיח רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל שביאר מדוע יעקב אבינו בדרכו לחרן כאשר יולן שם כי בא השמש' לוקח 'מאבני המקום וישם מראשותיו' ומביא רש"י המדרש: 'עשה כמין מרזב סביב לראשו שירא מפני חיות רעות'.

לכאורה היה ברור ליעקב כמו שברור לכולם שאבנים אלו אינם יכולות לשמש הגנה אמיתית מחיות רעות. כך שלכאורה לא היה בשימת האבנים משום השתדלות ומדוע עשה זאת. ללמדנו כי אדרבה פעולות השתדלות כאלו מחזקות אצל הצדיק את מדת הבטחון בקב"ה. כי הבטחון בקב"ה צריך להיות תמיד בכל מצב. גם כאשר חושב האדם שעשה איזו השתדלות ולא רק כאשר הוא מבין שאין ברירה אחרת.

ה'משנה ברורה' על דברי המחבר בהלכות הנהגת אדם בבוקר סעיף ה: 'טוב לומר פרשת העקדה ופרשת המן' כותב: 'ופרשת המן כדי שיאמין שכל מזונותיו באין בהשגחה פרטית כדכתיב: 'המרבה לא העדיף והממעיט לא החסיר' להורות שאין ריבוי ההשתדלות מועיל מאומה'.

הקב"ה התיר לנו לעשות השתדלות ואולי ההשתדלות היא אפילו חובה. אך עלינו להשריש בליבנו את ההבנה שבסופו של דבר כל ההשתדלויות שאנחנו עושים אין בכוחם להביא את ההצלה ואינם מועילות. כמו שכותב ה'משנה ברורה' 'שאין ריבוי ההשתדלות מועיל מאומה' כי הכל מאיתו יתברך.

האם מותר לעשות ביטוח חיים משום שנראה שאין לו בטחון בהקב"ה?

שבעלי חברת הביטוח הם עשירים ובעלי הצלחה", נראה דכונות דבריו על ביטוח חיים שאם יקרה אסון בחייו הביטוח ישלם, אולם לא על ביטוח שלאחר המות (עיי' שו"ת שערי צדק סימן כ"ד).

יותר מזאת מוצאים אנו מנהג ישראל קדושים לקנות לעצמם מקום קבורה בחייהם. כמו כן קונים מקום קבורה לבני משפחתם לידם וכמובא בתורה על יעקב אבינו ע"ה "ויצו אותם ויאמר אני נאסף אל עמי קברו אותי אל אבותי אל המערה אשר בשדה עפרון החתי" (בראשית פרק מ"ט). כמו"כ מובא במד"ר ויקרא (פרשה ה' אות ה') "אמר רבי אלעזר צריך אדם שיהיה לו מסמר או יתד קבוע בבית הקברות כדי שיזכה ויקבר באותו מקום". וכפי שפורר על זה רבה של ירושלים הגר"ש סלאנט צוק"ל וכמובא בס' אדרת שמואל, ויותר מזאת מובא בס' החיים (מאחיו של מהר"ל מפראג) פרק ח' "צריך כל אדם אפילו העני שבישראל שתהיה הקרקע שהוא קבור בתוכה קנויה לו בכסף, והטעם לפי שאין רשות לשום משחית להוציא את האדם רשותו, ולא נקרא רשותו אלא א"כ אותה קרקע קנויה לו". וכן מובא בס' ברכת הנפש עפ"י הפסוק "תוסף רוחם יגועון ואל עפרם ישובון" (תהלים ק"ד), לכאורה מדוע לא כתוב "עפר" כמו שכתוב בפרשת בראשית "ואל עפר תשוב", אלא שבא הכתוב לרמז שהצדיק צריך להיות קבור בקבר שלו וזהו "ואל עפרם" שהקבר שייך להם.

בס' ארחות רבינו (מבעל הקהילות יעקב וצ"ל) ח"ד עמוד קכ"ג מביא מדבריו וז"ל "עכ"פ לקנות קבר מחיים זה סגולה לאריכות ימים ולא תצטרך לזה כי תזכה לביאת המשיח", ומוסיף שאומרים שקניית קבר סגולה לאריכות ימים", וא"כ מותר לעשות כן ואין בכך משום "אל יפתח אדם פיו לשטן".

אלא יש להעיר ממש"כ בשו"ת חתם סופר חו"ר"ד סימן שכ"ו אות ג' וז"ל "אין אדם מחויב להכין לו צרכיו בחייו בשביל אחר פטירתו כי לא מקדים איניש פורענתא לנפשיה, וגם כי איננו יודע להיכן רגליו מובלין אותו, והרי אברהם אבינו ע"ה ידע מאז ומעולם קדושת מערכת המכפלה ולא פנה לזה עד שמתו מוטל לפניו", אולם יעוין בערוך השלחן ביור"ד סימן שלי"ט דמחלק בין בריא למסוכן, דדווקא אם הוא מסוכן אז נאמר אל יפתח פה לשטן, וכך משמע בשו"ת הריב"ש סימן קי"ד (עיי' בכ"ז שו"ת ציון לנפש חיה סימן כ"א ובשו"ת ישכיל עבדי ח"ח סימן ל"ב).

אולם אין לקנות קבר ולחצוב אותו ולהשאירו פתוח, וכ"כ בצוואת רבי יהודה החסיד צוואה אות ד' "אין לחצוב קבר ולהניח פתוח אם אין נותנים בו את המת מבעוד יום, ואם יניחנו פתוח עד הבוקר בימים מועטים ימות אחד מבני העיר", וכן כתבו הבי"ד ביור"ד סימן שלי"ט והרמ"א (שם) סעיף א'. (עיי' שו"ת מהרש"ם ח"ד סימן ק"ז שו"ת דעת כהן סימן רי"ט שו"ת הר צבי יור"ד סימן ב' שדי חמד מערכת אבילות סימן קס"ח ובשו"ת ציץ אליעזר ח"ה בסוף הספר קונטרס רמת רחל סימן ט').

הנושאים הבאים

מקץ - נר חנוכה בביכ"נ, ענינא דיומא.

ויגש - כבוד זקנו, ויזבח זבחים לאלוקי אביו יצחק (מ"ו א') וברש"י.

יחיי - הפסקה

יש לדון האם מותר לעשות ביטוח חיים לדאוג לזקנותו ולכל מחסורם של ילדיו לאחר מותו משום חשש של פגיעה במדת הבטחון בהשי"ת. בשו"ת אגרות משה או"ח ח"ב סימן קי"א פסק דמותר לאדם לעשות ביטוח חיים דזו השתדלות טבעית שאין בכך משום חסרון במידת הבטחון בהשי"ת וז"ל "ביטוח הוא ככל עניני מסחר, שהאדם לא רק שרשאי אלא גם מחויב לעשות מסחר ועבודה לפרנסתו, ואסור לו לומר שאף אם לא יעשה כלום יזמין ה' פרנסתו שהרי מנין שיש לו זכות כזה". [הוכחה לדבריו מובא במדרש שוחר טוב מזמור כ"ג וז"ל "רבי אליעזר בן יעקב אומר עה"פ "למען יברכך ה' אלוקיך בכל מעשה ידך אשר תעשה", יכול יהא יושב ובטל, ת"ל "בכל אשר תעשה" אם עושה מתברך ואם אינו עושה אינו מתברך", וא"כ מבואר שעל האדם מוטלת חובה להשתדל לפרנסתו אלא שעליו לבטוח בה' שע"י השתדלותו ימציא לו פרנסתו] וא"כ גם ביטוח הוא ככל עניני מסחר וכדומה שאדם עושה לפרנסתו ולפרנסת בניו, וצריך לדעת שכל מה שירויח ממעשה השתדלות שלו הוא רק מה' הנותן כח לעשות חייל. ומכיון שה' נתן דעה בדעות האחרונים שיהיה עסק זה של ביטוח בעולם דאגה לזקנותו ולירשם אחר מיתתו הריהו שזהו דבר טוב".

המאירי בפירושו למשלי (פרק י"ט כ"א) כתב "על האדם לתת בטחונו בהשי"ת בכל עניניו, ולא יסמוך על השתדלותו וחריצותו בלבד עד שיאמר "כוחי ועוצם ידי עשה לי את החיל הזה", אבל ישתדל בזה ויתלה בטחונו בהשי"ת ולא שימנע ממנו ההשתדלות, כי בכל הדברים הזריזות משובחת והעצלות מגונה אלא עם השתדלותו ישים בטחונו בהקב"ה ויתלה בו הצלחתו" (עיי' בפירוש המאירי על תהלים מזמור קכ"ח). וא"כ מי שמבטח עצמו בפוליסת ביטוח אין שום חשש בזה כיון שהוא מאמין שהכל עפ"י השגחת השי"ת והוא חלק מהשתדלות וכן נפסק בשו"ת יחיה דעת חלק ג' סימן פ"ה ובלבד שהכל יעשה עפ"י ההלכה על יסוד תורתנו הקדושה".

בשו"ת פרי השדה ח"ב סימן מ"ד כתב להתיר על סמך דברי התוס' בקידושין מ"א בד"ה אסור לאדם שיקדש את בתו הקטנה עד שתגדל ותאמר בפלוגי אני רוצה וז"ל "ועכשיו אנו נוהגים לקדש את בנותינו אפילו כשהן קטנות מפני שבכל יום ויום הגלות מתגבר עלינו, ואם יש סיפוק בידי אדם לתת נדוניא לבתו היום, שמא לאחר זמן לא יהיה סיפוק בידו ותשב בתו עגונה לעולם", ומשמע שאין בזה חוסר בטחון ואמונה בהשי"ת, וכך משמע מדברי הש"ך ביור"ד סימן קנ"ט ס"ק כ'.

מובא בגמ' גיטין י"ח ע"א "לא מקדים איניש פורענתא לנפשיה". ולכאורה כשעושים ביטוח חיים הוא במצב של פותח פה לשטן כמובא בברכות דף ס' שאם ח"ו ימות יהיה לירשם כסף לפרנסתם וכפי שמובא ברמ"א ביור"ד סימן שע"ו ס"ב אודות האבל "לא יאמר אדם לא נפרעתי כפי מעשי או כיוצא בדברים האלה שאל יפתח אדם פה לשטן". דהיינו דברים המעוררים כביכול את השטן להביא עליו אסונות או צרות, וכבר העיר זאת בשו"ת לחם שלמה ח"ב חו"ר"ד סימן ס"ז, שכבר חושש על פטירתו מהעוה"ז, אולם עכ"ז כתב שאין בזה שום חשש עפ"י מש"כ בשו"ת הריב"ש סימן קי"ד שמוותר לאדם דהא להכין לעצמו קבר ותכריכין לכבודו ואין בזה שום חשש, וכך משמע מדבר הגמ' במנחות דף מ"א "ומודה שמואל בוקן שעשאה לכבודו שהיא פטורה" [דהיינו עומד בקופסא עד שימות ונקבר עמו] עיי"ש. וכן מובא בשו"ת קב חיים סימן מ"ו.

בשו"ת כוכבי יצחק ח"א סימן כ"ב ס"ק י"א מביא בשם הגה"ק משינאווע זי"ע ש"ביטוח חיים הוא סגולה לאריכות ימים, והטעם

פנינים משולחן רבינו הגאון

רבי אברהם גנחובסקי זללה"ה

פרשת וישב תשפ"ג ❖ גליון תק"ח

לע"נ הרבנית הצדקנית מרת אסתר הדסה בת הר"ר רפאל יונה זצ"ל

ישבו לפרוס על הפת

וְיָשְׁבוּ לֶאֱכֹל לֶחֶם וּגּו' (ל"ז כ"ה)

איתא במדרש תנחומא (פרשת עקב אות ו') ישבו לפרוס על הפת, אמר להם יהודה הרוגים אנו את אחינו ומברכים, שנאמר (תהלים י') ובוצע ברך נאף ה', לכך כתיב מה בצע וגו' לכו ונמכרו לי שמעאלים. הנה נביא כמה נידונים בענין ברכת המזון במקום האכילה.

א. טעון ברכה במקומו

הנה באכל דברים הטעונים ברכה אחרונה במקומם כגון פת, ושינה מקומו, אמרינן (רמ"א סי' קע"ח סעי' ב') דמכיון דטעונים ברכה במקומם לא הוה שינוי מקום, אם כן אין צריך לברך שנית המוציא. ויש לחקור מהו באופן שאכל פת ושינה מקומו, אבל אינו יכול לחזור למקומו מחמת שהוא כהן ובביתו מת, או שיש שם צואה ואי אפשר להוציא, האם מברך שנית המוציא.

שורש הספק

שורש הספק, דלכאורה פשטא דמילתא שמברך שנית המוציא, דבאופן זה אינו טעון ברכה במקומו דהרי אינו יכול לחזור למקומו, ואם כן חוזר הדין דהוה שינוי מקום וצריך לברך שנית המוציא.

אך יש לדון דאינו כן דמכל מקום אכתי שייך למקומו הקודם ואינו מברך שנית המוציא, ומה שכתב במשנה ברורה (סי' קפ"ד ס"ק ג') דאם יעבור שיעור עיכול מברך במקומו החדש, היינו רק שאינו חוזר למקומו ולא דחשיב שינוי מקום לברך שנית המוציא.

נאע"פ דטעם הדין דבטעון ברכה במקומו לא הוה שינוי מקום, כתב ברא"ש (פסחים פ"י סי' ו', הובא בב"י סי' קע"ח) דהוא משום דחייב לחזור למקומו. וזה לשונו. כיון שאם לא היה אוכל כאן היה צריך לחזור למקומו ולברך הוי כאילו הוא עדיין במקומו וגומר סעודתו כאן ומברך כאן ברכת המזון. אך ברש"י (מובא בבית יוסף שם) מבואר טעמא אחרת, דהוה משום דהולך לסעוד על דעת קביעותו הראשונה. וזה לשונו. דברים הטעונים ברכה לאחריהם במקומם הואיל ולא ירד אחריהם ועמד לילך למקום אחר לסעוד על קביעות הראשון הלך לברך ברכה אחת על שתיהם, ולפניהם נמי אין צריך לחזור ולברך. עיין שם.

ב. נפקותות בחקירה הנ"ל

הנה יש לדון בכמה נפקותות בחקירה הנ"ל:

א. אמאי להרמב"ם נפטר מברכה לפניו

הנה תיקשי לשיטת הרמב"ם (מובא בשולחן ערוך סי' קפ"ד סעי' א') דביצא ממקומו בשוגג, אין צריך לחזור למקומו, אמאי אמרינן דפת טעון ברכה במקומו ולא הוה שינוי מקום, הרי לשיטת הרמב"ם ביצא ממקומו בשוגג באמת אין צריך ברכה במקומו, אם כן אמאי פטור מברכה לפניו.

ויש לבאר בתרי אנפי, או מפאת דהרי אמרינן (משנה ברורה שם ס"ק ו')

דגם להרמב"ם אם חזר למקומו הרי זה משובח אלא

דאינו מחוייב בדבר, או מפאת דלא איכפת לן בהא דבאופן הפרטי הזה אין צריך לחזור כיון דמכל מקום ברכה במקומו.

ואם נימא כביאור השני, אם כן מוכח כהצד הנ"ל דאף אם באופן מסויים אינו טעון ברכה במקומו, מכל מקום ברכת המזון חשיב טעון ברכה במקומו.

[דע דהרמב"ם גופיה אזיל בשיטת הר"ף דקיימא לן כרב ששת דאף בטעונים ברכה במקומו יש שנוי מקום, והרא"ש דסובר כרב חסדא דבטעון ברכה במקומו ליכא דינא דשנוי מקום, הא סובר דבשוגג נמי חייב לחזור למקומו. אך אכתי תיקשי על הרמ"א (סי' קע"ח סעי' ב') דנוקט דהלכתא כרב חסדא, ומכל מקום אייתי (סי' קפ"ד סעי' א') לשיטת הרמב"ם דבשוגג אין צריך לחזור למקומו, ואם כן תיקשי כהנ"ל דהא משכחת לה שנוי מקום בפת דאין צריך לחזור למקומו כגון דהיה בשוגג. אך העירו דבהוה יש לומר דלא יברך לפניו דבעינן לחוש לדעת הרא"ש דגם בשוגג חוזר למקומו].

ב. יצא באונס

אכתי יש לעיין, דהנה שמעינן לשיטת הרא"ש דביצא ממקומו בשוגג צריך לחזור למקומו, ויש לעיין האם גם ביצא באונס צריך לחזור, ואם נימא דאינו צריך לחזור, אכתי מצינו שינוי מקום בפת גם להרא"ש. אלא יש לדון כמו שכתבנו, דלא משגיחים בהא דבפרט מסוים פטור מלחזור למקומו.

ג. ביודע שיחזור רק לאחר שיעור עיכול

עוד נפקא מינה, ביודע שעד שיחזור למקומו יעבור שיעור עכול ובודאי פטור מלחזור, האם יחול כאן דין שנוי מקום ויצטרך לברך המוציא כשיאכל במקום החדש.

ג. יעבור שיעור עיכול

יש לדון עוד בדין הנ"ל ביצא ממקומו לפני שבירך ברכת המזון, ויודע שעד שיחזור למקומו יעבור שיעור עכול, דודאי פטור מלחזור.

א. סתירה במשנה ברורה

איתא במשנה ברורה (סי' קפ"ד ס"ק י') דביצא ממקומו ועבר זמן שיעור עיכול, כבר הפסיד הברכת המזון של אכילה ראשונה ועתה הוא חיוב חדש וצריך לברך גם ברכת המוציא.

אך תיקשי דבמקום אחר (שם ס"ק י"ז) אייתי במשנה ברורה דעת מגן אברהם דבעבר שיעור עיכול צריך לברך שנית המוציא, וכתב דשאר פוסקים פליגי על המגן אברהם וסברי דאינו מברך המוציא היכא דלא הסיח דעתו. נמצא דסתרי פסקי המשנה ברורה אהדדי.

ובמנחת יצחק (חלק ה' סי' ק"ב) כתב ליישב דבמשנה ברורה הראשון (ס"ק י"ז) איירי בהסיח דעתו, משא"כ במשנה ברורה השני (ס"ק י"ז) איירי בלא הסיח דעתו. [וצריך עיון דאם הסיח דעתו אם כן אף בלא עבר שיעור עיכול יצטרך לברך שנית. ונצטרך לומר דקודם ברכת המזון שאני].

עוד יש ליישב, דשאני במשנה ברורה הראשון (ס"ק י"ז)

דמברך שנית מכיון דהיה שנוי מקום, ואע"ג דאיירי בפת, הא השתא אינו טעון ברכה במקומו. וכן דייקא לישנא דהב"ח (שם) שכתב דאם היה רעב מהאכילה הראשונה כבר נסתלק מאותה אכילה ואינו יכול לברך עליה ברכת המזון ואם יחזור ויאכל במקום השני צריך לברך שנית תחילה ובסוף.

נמצא דלתירוץ השני מבואר כהצד הנ"ל דאם באופן מסויים פת אינו טעון ברכה במקומו, באמת אמרינן דצריך לברך שנית המוציא.

ב. עד שיחזור יעבור שיעור עיכול

לפי זה יש לעיין באופן שעזב מקומו הראשון והיה עדיין לפני שיעור עיכול, ועד שיחזור למקומו יעבור שיעור עיכול, האם הוא שנוי מקום, [לפי סברת הב"ח], ואי נמצא דלא הוה שנוי מקום אלא הוה כטעון ברכה במקומו ואינו מברך שנית, נצטרך לומר לדעת הב"ח דמכל מקום לאחר שעבר שיעור עיכול שאני.

ג. אכילתו ממשיך השיעור עיכול

אך אם נמצא דבאופן דעד שיחזור למקומו יעבור שיעור עיכול, חייל השינוי מקום ומברך שנית, יש לעיין אם על ידי אכילתו במקום השני כבר ימשיך השיעור עיכול עד שיוכל לחזור, האם השיבא שנוי מקום. ושו"ש הנידון, מי אמרינן דכיון שקודם האכילה אינו חייב לחזור אם כן חייל שנוי מקום, או דילמא נמצא דהרי על ידי האכילה יוכל לחזור ואם כן לא חייל השנוי מקום.

והנה אמרינן דצריך שיאכל במקום השני פת אף פחות מכזית, אבל בשאר דברים חוזר למקומו, והנה אם יאכל שאר דברים, ועכשיו ממשיך שיעור העיכול ויאכל פת, לא יברך המוציא דכבר המקום הראשון קיים, מעתה יש לעיין באכל פת תחילה מהו.

ד. תמיה מסברא בהבנת הב"ח

הנה אהאי שנויא דהב"ח יש לעיין דהתינת דבא למקומו החדש לאחר שיעור עיכול, יש כאן שנוי מקום, אבל בהיה במקום החדש לפני זמן שיעור עיכול וזה נחשב כבר כמקומו, אמאי בזה שעובר שיעור עיכול יהא שנוי מקום.

[כעין זה יש לעיין לדעת המאמר מרדכי (סי' קע"ח ס"ק ד') שמצדד דהניח חברים מהני להמשיך אכילתו במקומו השני. [ודלא כהמגן אברהם שם ס"ק ז' שכתב דמהני רק להמשיך במקומו הראשון, ששם נמצאים החברים] מהו כשלאחר שהגיע למקומו השני, עזבו החברים את מקומם].

אמנם שפיר יש לומר דחשיבא שנוי מקום, ואע"ג דכשחזר למקומו הראשון ואחר כך עבר שיעור עיכול או עזבו החברים את מקומם פטור מלברך, התם שאני כיון דשב למקומו הראשון ממש. [באופן שגם אכל לפני שעזבו החברים].

[ואכתי יש לעיין דבעוב מקומו הראשון לפני שעבר שיעור עיכול, שייך בזה סברת הרשב"ם בפסחים הנ"ל דכשהולך למקום אחר הולך על דעת להמשיך סעודתו והוי כסעודה אחת, ומה מהני שעבר אחר כך שיעור עיכול].

ד. הלך למקום אחר והסיח דעתו

עובדא הוה באחד שאכל פת ועזב את מקומו ושכח לברך ברכת המזון, והסיח דעתו מלאכול, וכשהגיע למקום אחר נזכר שלא בירך.

א. פלוגתת הרמב"ם והרא"ש בהלך בשוגג

הנה מבואר בשולחן ערוך (סי' קפ"ד סעי' א') בשכח לברך ברכת המזון במקום אכילתו, לשיטת הרמב"ם ביצא לדרכו בשוגג יברך במקומו החדש, וביצא במזיד חייב לחזור למקומו הראשון ואם לא חזר יצא ידי חובתו בדיעבד. ושיטת הרא"ש דבשוגג חייב לחזור למקומו הראשון ויצא בדיעבד, ובמזיד אף בדיעבד לא יצא.

וכתב במשנה ברורה (שם ס"ק ז') דיש לחוש לשיטת הרא"ש, שלכתחילה אף בשוגג יחזור למקומו הראשון, אלא אם כן הוה שעת הדחק דאז שרי לברך במקומו החדש.

ב. יכול פת במקום החדש

אך כתב בשולחן ערוך (שם סעי' ב') דאם יאכל במקום החדש פת יכול לכתחילה לברך ברכת המזון במקום החדש. ואם כן בנידון דידן יאכל פת במקום החדש, וכך לכתחילה יברך ברכת המזון במקום החדש.

ג. יברך שנית המוציא

אך לכאורה יצטרך לברך שנית המוציא, דהנה אע"פ דכתב במשנה

ברורה (שם ס"ק ח') דבכהאי גוונא לא יברך המוציא על הפת [עיי' שם] מכיון דליכא שינוי מקום כיון דברכת המזון צריך לכתחילה לברך במקומו. [ואף להרמב"ם כיון דלכתחילה היה צריך לברך במקומו].

אמנם בנידון דידן בפשוטו חייב לברך המוציא שהרי הסיח דעתו מלאכול כשעזב את מקומו, ונהי דלפני הב לן ונברך או לפני מים אחרונים לא הוה היסח הדעת, אבל הכא בפשוטו הוה היסח הדעת מכיון שעזב את מקומו ולא רמי אדנפשיה אם בירך ברכת המזון. [כמבואר בביאור הלכה (סי' קע"ח סעי' ב' ד"ה אם) דבכהאי גוונא חשיב היסח הדעת].

אלא באמת יכול לברך המוציא, ונהי דלאחר מים אחרונים אסור לאכול, אבל לאחר הב לן ונברך מותר לאכול ויברך המוציא. ולענין לכאורה האי היסח הדעת דמי להב לן ונברך ולא למים אחרונים.

ד. אף במברך שנית

הנה הנ"ל היינו אם נמצא דמה שכתב בשולחן ערוך (סי' קפ"ד סעי' ב') דאכילת פת במקום החדש מועילה שיוכל לברך במקום החדש, היינו אפילו באופן שצריכה לברך המוציא בפני עצמה.

ה. הלך למקום אחר וכבר נטל מים אחרונים

אך יש לעיין מהו באופן שנטל מים אחרונים במקומו החדש, האם מכל מקום יאכל על מנת לצאת ברכת המזון לדעת הרא"ש, או דילמא גם בכהאי גוונא אסור לאכול לאחר מים אחרונים.

ולכאורה נראה כהצד השני דלא שרינן, דהרי בשעת הדחק יש לסמוך על הרמב"ם וגם זה דמי לשעת הדחק.

אלא לפי זה נמצא דכיון דלאחר מים אחרונים ליכא תקנתא לאכול במקומו החדש, אם כן יש לו לחזור למקומו הישן אם אינו שעת הדחק.

וכי תימא דהמים אחרונים הוה בטעות, דהרי אם היה יודע דצריך לאכול כאן פת לא היה נוטל ידיו, אך יש לומר דזה מציאות של מים, וכמו בדין היסח הדעת דיש לומר דלא מבטלינן מחמת טעות, כמו דדן בדעת תורה (סי' ח' סעי' י"ד) בגמר להתפלל שחרית ופשט טליתו ונזכר שראש חודש וצריך להתפלל מוסף דמכל מקום הוה היסח הדעת וחייב לברך שנית על הטלית.

ה. אינו יכול לברך בביתו

הנה עובדא הוה באכל פת והסיח דעתו מלאכול ונטל מים אחרונים ורוצה לברך ברכת המזון, והנה אינו יכול לברך בביתו דיש שם צואה, מה יעשה.

א. אינו מזיד ואם כן מברך במקומו

הנה לענין נידון דידן לא דמי למזיד [שאף בדיעבד לא יצא להרא"ש] אלא דינו כשוגג, הלכך בדיעבד ודאי יצא גם להרא"ש, והכא הרי אין לו עצת אחרת, ואם כן יצא מחוץ להבית ויברך.

ב. לברך שלא במקומו או לאחר מים אחרונים

אבל כל זה כשאין לו פת לאכול בחוץ, דהרי ביש לו פת, יאכל שם פת. אך יצטרך לברך המוציא דהרי הסיח דעתו.

מיהו הרי נטל מים אחרונים ובוה מבואר בביאור הלכה (ריש סי' קע"ח) דאסרינן לאכול אף אם ירצה לברך המוציא.

[אמנם אם רק אמר הב לן ונברך תליא אם יש איסור לאכול שוב קודם ברכת המזון, [עיי' משנה ברורה סי' קע"ח ס"ק ב' ובביאור הלכה שם], ולהסוברים דשרי הנה בזה נמצא ליה שיאכל פת].

מעתה יש לדון בנידון דידן מאי עדיפא, האם עדיף לברך ברכת המזון שלא במקומו כיון דיצא בהיתר, אבל עכ"פ לא יעבור על האיסור לאכול לאחר מים אחרונים.

או דילמא עדיף לאכול ולברך המוציא ואז מברך ברכת המזון לכתחילה, אע"פ שעובר על הדין שאסור לאכול לאחר מים אחרונים.

ג. אינו שוגג אלא מורינו ליה לצאת ממקומו

הנה העירוני לדון דהכא לא בעינן כלל למיעבד תקנתא לאכול פת, דהרי נידון דידן שאני משוגג, דהרי בשלמא בשוגג עשה שלא כהוגן ששכח, ואם כן התם נהי דלא מחייבינן ליה לחזור מכל מקום אמרינן ליה שיעשה תקנתא ויאכל פת במקום שזכר, אבל בנידון דידן לא עשה שלא כהוגן דהרי מורינו ליה לצאת מהבית, ואם כן למה

שיצטרך למיעבד תקנתא לאכול פת.

וביותר דהרי כל ספיקן אם לאכול פת או לא לאחר מים אחרונים הוא רק לשיטת הראי"ש, ובה יש לומר דאשכחן להרא"ש רק כשעשה שלא כהוגן אף שהיה בשוגג אבל הכא עשה כהוגן. אך לענין אינו מוכרע, דיש לומר דמכלל אונס לא נפקא והרי יכול למנוע האונס על ידי פת.

ד. לרמב"ם

וכי תימא דבאמת כל החיוב לאכול פת במקומו החדש היינו דוקא באופן שבלאו הכי חייב לחזור למקומו הראשון, אמנם הרי הכא בלאו

הכי אינו יכול לחזור למקומו הראשון מחמת הצואה, אם כן נימא דליכא חיוב לאכול פת במקומו החדש. אך הרי כמו ביצא בשוגג דאף להרמב"ם דאינו צריך לחזור למקומו הראשון מכל מקום נימא ליה שיאכל פת.

אך באמת להרמב"ם לא אשכחן דמצרכינן ליה לאכול פת, וכשם שאין מצרכים אותו לחזור, ומה שכתב בשולחן ערוך שיאכל פת זהו שיטת רבינו פרץ, ובטור (סי' קפ"ד) מבואר דאיירי להרא"ש שבאמת חייב לחזור, אבל להרמב"ם יש לדון דבאמת אינו חייב לאכול פת. ואם כן הכי נמי בנידון דידן שאינו יכול לחזור נימא דאינו חייב לאכול פת.

הלכות שבת - ענף ז' - מלאכת בישול

ענף ז' - מיחזי כמבשל

א. מיחזי כמבשל

הנה כתבו תוספות (שבת ל"ט א' ד"ה כל) בחד תירוצא דאין שורין בכלי שני והואיל דהמים חמין מיחזי כמבשל. וכך פסק במגן אברהם (סי' שייח ס"ק י"ט). מיהו לענין בדיעבד לכאורה יש להקל דהרי תליא בב' תירוצים בתוספות, [וגם הרי לדעת רשב"ם (מבוא בתוספות שבת מ"ב ב' ד"ה אבל) ערוי אינו מבשל בכלי שני, אם כן ליכא הכרח לדין התוספות דמחזי כמבשל (במבואר בתוספות הנ"ל ל"ט א'), וגם איכא בדברי קמאי דמדיחין לאו דוקא נקט]. טוב ראיתי בביאור הלכה (שם סעי' י"ז) שכתב כן דבדיעבד מקילינן בכלי שני.

ב. קושיית מהרש"א

הנה הקשה במהרש"א (ל"ט א') דהרי אמרינן בגמרא (ל"ט ב') דמותר ליתן כלי שבתוכו שמן, לתוך כלי שני דחמי טבריא, ואמאי לא אסרינן משום מחזי כמבשל. [ואע"ג דתוספות התירו בתבלין שממתק הקדירה ולא מיחזי כמבשל, אך הרי בשמן שהוא בעין לא שייך ביה למתק]. ותירץ במהרש"א דשאני התם דמיפסק כלי הלכך ליכא בזה מחזי כמבשל. ושמעין מדבריו דכל היכא דאיכא הפסק כלי ליכא מיחזי כמבשל.

ובפרי מגדים (סי' שייח א"א אות ל"ג) הסכים למהרש"א.

[ובראש יוסף כתב ליישב קושיית מהרש"א באופן אחר, דהתם איירי בחמי טבריא דהוה תולדות החמה שאסור רק מדרבנן, ובבישול דרבנן לא אמרינן מיחזי כמבשל].

לכאורה דברי מהרש"א צריך עיון, דאכתי תיקשי דהא שרינן בגמרא (מ"ב א') לדעת בית הלל ליתן צונן לתוך חמין בכלי שני, ואמרינן בגמרא (שם) דרבא לא קפיד. והרי התם לא מיפסק כלי ובכל זאת שרינן בכלי שני ולא אסרינן משום מיחזי כמבשל.

ובאמת בפרי מגדים (סי' שייח א"א אות ל"ב) הקשה אמאי לא אסרינן התם משום מיחזי כמבשל, ותירץ דדוקא להניח גוש בכלי שני לשרות מחזי כמבשל, מה שאין כן מים במים שמתערבין יפה זה בזה לא מחזי כמבשל. וכן הוא בראש יוסף.

ולכאורה יש לומר דלא תיקשי על מהרש"א דאיהו הא קאי בהפסיק כלי דלא מתערב ומשום הכי הקשה דמיחזי כמבשל, ותירץ דבהפסיק כלי משוי קולא. אך לשון המהרש"א דדוקא בהפסיק כלי שרינן. ואולי כונתו דוקא בשמן עם מים שאינו מתערבב.

ג. חלב בכוס תה

הנה לענין חלב בכוס תה, כתב במשנה ברורה (סי' שייח ס"ק ל"ט) דמותר רק אם החלב כבר נתבשל. [אע"ג דנצטנן דבזה לא מחמירינן]. וכן לענין עסענס. ולכאורה כונתו דאם לא נתבשל אסרינן משום דמיחזי כמבשל. ותיקשי מאי שנא מים במים דשרינן.

ויש ליישב בב' אופנים, או דדוקא מים במים שרינן מכיון דאינו ניכר. או דכונתו משום חשש קלי הבישול.

ובפרי מגדים (מ"י ס"ק ט"ו) התיר חלב צונן בכלי שני. ויש לומר דסברתו דכיון דמתערב שרי.

ד. דברי הפוסקים

הנה כתב בבבית עולם (מלאכת אופה אות כ"ט) דטעמא דמים שרי בכלי שני כיון דראוי לשתות בלא בישול. ולפי זה שאר משקין אסירי אע"ג דמתערבי. וכתב בשם בדי השולחן לבאר באופן אחר, דכיון דמתערבי אינם מתבשלים [וזה סברא אחרייתא מהפרי מגדים] ונחלק עליו, ולכן כתב דבאמת בשאר משקין איכא מחזי כמבשל.

ענף ח' - ספק בישול

א. דבר לח שנתבשל בן דרוסאי

הנה יש לדון בכמה נידונים באיסור בישול האסור רק מדרבנן, חדא, דהנה מבואר בגמרא דאם נתבשל מערב שבת שרי לבשל בשבת, דאין בישול אחר בישול. וכתבו בפוסקים דזה דוקא בדבר יבש, אבל בדבר לח היא פלוגתת קמאי אי שרי בישול אחר בישול. והנה כתב במשנה ברורה (סי' שייח ס"ק ב') דבכל גווני דנחלקו הפוסקים אם יש מלאכה, כגון בדבר לח, וכגון בן דרוסאי שיתבשל כל צרכו, בדיעבד יש להקל.

ויש לעיין אם היה דבר לח והיה רק בן דרוסאי ונצטנן ובישל השתא כל צרכו, האם נמי נקל בדיעבד, אע"פ דיש כאן ספק ספיקא לחומרא, ספק אם יש בישול אחר בישול בדבר לח, וספק אם איכא בישול מבן דרוסאי עד כל צרכו.

ונראה דזה תליא בדין ספק ספיקא לחומרא באיסור דרבנן דמעשה שבת, דדעת המשנה ברורה (סי' ת"ד ס"ק י"ד) שיש למילף מתשובות הרמב"ם דשרי גם בכהאי גוונא, ואיירי התם לענין תחומין דהוה ספק למעלה מעשרה או למטה מעשרה, וגם למעלה מעשרה מותר רק משום ספק.

ובפרט דלענין לח משמע דעיקר הדין נקטינן דאין בישול אחר בישול אף שנצטנן לגמרי, דהרי חוינן דאף בפושר קצת שרינן, ואף בפחות מיד סולדת, וכדפירש בחזון איש (סי' ל"ט ס"ק י"ג) דדעת הרמ"א דבעינן שיהא חם רק מצד חומרא.

ב. ספק בישול בתולדות חמה

תו יש לדון בהא דאמרינן (שבת ל"ט א') דתולדות האור הוי בישול מן התורה, דהיינו אם קיבל חום מאש אע"פ שעכשיו אין כאן אש, אבל תולדות חמה הוי רק מדרבנן גזירה אטו תולדות האור, והיינו כגון סודרין או עפר וחול שנתחממו בשמש אסרינן לבשל בהם מדרבנן.

מעתה יש לעיין אם נתבשל בערב שבת בן דרוסאי, אם מותר בשבת בתולדות חמה, כיון דהוה מחלוקת אם יש בישול אחר בישול בדבר שנתבשל כמאכל בן דרוסאי, אם כן בכהאי גוונא דהוי תולדות חמה, אימא ספק דרבנן לקולא. וכן בדבר לח שנצטנן לגמרי, היאם יהא מותר מדינא בתולדות חמה.

[והנה לענין הנדון אם לאחר בן דרוסאי יש בישול, כתב בביאור הלכה (סי' שייח סעי' ד' ד"ה אפילו) דיש סתירה בדברי התוספות, דבמקום אחד (ל"ט א' ד"ה כל) כתבו דהא דשרינן בשבת לשרות אם נתבשל מערב שבת איירי בנתבשל לגמרי, ומשמע דבן דרוסאי אינו מספיק, אמנם במקום אחר (ריש כירה ד"ה חמין ותבשיל) כתבו דסתם חמין ותבשיל הוה אף בלא נתבשל כל צרכו, ועל זה אמרינן במתניתין דמותר להחזיר, ותיקשי הא יש כאן איסור בישול. ואולי נימא דמה שכתבו תוספות נתבשל לגמרי, הכוונה דנתבשל כבן דרוסאי. וצריך עיון.]

ענינים שונים [א']

התפלל ולא היה צריך לתפילה השניה, ושמה הזכיר בתפילה השניה.

ג. ספק ספיקא לקולא חוזר ומתפלל

אך הנה לענין תפילה יש לדון דגם בספק ספיקא חוזר ומתפלל, דהנה דעת שו"ת מהר"ם מרוטנבארק האחרונים (מאת הגאון רבי משה רוטנבורק אב"ד קאזמיר, או"ח סי' ה') דגם בספק ספיקא לקולא חייב לחזור ולהתפלל ולהתנות בנדבה.

[וזה לשונו, דכיון דאפילו בחד ספיקא מדרבנן אולין לקולא בכל מקום, אלא דלענין תפילה שאני משום דר' יוחנן דאמר הלואי שיתפלל אדם כל היום על כן נכון להתפלל נדבה אפילו בלא חידוש כיון שעושה כן מחמת ספק, אם כן מה לי חד ספיקא או ב' ספיקות].

אמנם בפרי מגדים (סוף סי' קי"ד במש"ו סי' ק"ג) מבואר לא כך, דהרי כתב דבאופן שמשופק אם התפלל דחוזר ומתפלל ומתנה בנדבה, ובפעם הב' מסופק אם הזכיר גשם, די ש לפטרו מפאת ספק ספיקא, ספק שמא התפלל מקודם וספק שמא הזכיר גשם.

שמענין מהפרי מגדים דבספק ספיקא מעליא אינו חוזר להתפלל בנדבה.

[אך כתב בפרי מגדים דאינו ספק ספיקא מעליא, דהספק השני כמאן דליתא מפאת החוקה דתוך ל' יום בחזקת שלא אמר, דאע"ג דאמרינן לכמה פוסקים ספק ספיקא כנגד חוקה, זה דוקא כששני הספיקות כנגד חוקה, אבל היכא שרק ספק אחד כנגד חוקה לא מצריפין ליה לספק ספיקא, ולא נשאר כי אם ספק הראשון שמא כבר התפלל, ואם כן יש לו להתפלל שוב ולהתנות בנדבה. והנה כך כתב בשב שמעתתא (א' פי"ח) ובהוות דעת (סי' ק"י) בבית הספק סי' ק"ז, ודן בהא נמי הגרעי"א (קמא סי' ל"ז), אבל הגרעי"א במקום אחר (סי' כ"ה) כתב להיפוך דהיכא דרק ספק א' כנגד החוקה לכולי עלמא אמרינן ספק ספיקא, וכן בפרי מגדים (יו"ד סי' ק"י מ"ז סי' י"ז) כתב דלכולי עלמא מהני ספק ספיקא בכהאי גוונא. וצריך עיון בסתירת הפרי מגדים].

שכח רצה האם חוזר למקומו

קיימא לן (סי' קפ"ד סע' א') דברכת המזון טעון ברכה במקומו, ואם עזב שנת מקומו, דעת הרמב"ם דבעזב במזיד, לכתחילה חוזר למקומו הראשון ובדיעבד יצא ידי חובתו במקומו החדש. אבל בעזב בשוגג אינו צריך לחזור למקומו. ודעת הרא"ש דבמזיד אף בדיעבד לא יצא ידי חובתו במקומו החדש, ובשוגג לכתחילה חוזר למקומו ובדיעבד יצא במקומו החדש.

והנה נראה לעני"ד פשוט דבבירך ברכת המזון בשבת במקום אכילתו, ועזב את מקומו, ואחר כך נזכר ששכח רצה, להרא"ש חוזר למקומו, דחשיבא כלא בירך בשוגג. וכמו כן במסופק אם אמר רצה, שהרי אמרינן דחזקתו שלא אמר רצה, ואם כן חייב לברך שנית.

א. ספק ספיקא

אך העירוני דבמסופק אם אמר רצה, אע"פ דחייב לברך שנית, מכל מקום נימא דאינו חייב לחזור למקומו, דהרי אם מיעוט מצטרף לספק ספיקא, [עיי' בסדרי טהרה סי' קפ"ג סי' ב], אם כן נהי דחזקתו דלא אמר רצה, מכל מקום מיעוט איכא שבאמת אמר רצה, ואם כן איכא ספק ספיקא שלא יצטרך לחזור, ספק שבאמת אמר רצה, וספק כשיטת הרמב"ם שלא צריך לחזור.

ב. ספק אם התפלל ושכח אם הזכיר

לפי זה יש לעיין האם בכל מקום שמשופק אם התפלל דאמרינן דיתפלל שנית ויתנה בנדבה, ואחר כך אינו יודע אם הזכיר רצה או יעלה ויבא, האם חייב להתפלל בשלישית, או דילמא הוה ספק ספיקא, דשמא באמת

ענינים שונים [ב']

ב. לא שייך למיקנסיה

הנה בנידון דידן יש לדון דלהרא"ש אכתי חייב לחזור לביתו ולברך שנית, דאע"פ דאם היה יודע שאי אפשר לחזור הוה שרינן ליה לברך במקומו החדש, אמנם הרי לא ידע שאי אפשר לחזור לביתו, ובירך במזיד שלא במקומו. אבל לעני"ד לא יחזור, דלא שייך למיקנסיה על דבר שאם היה יודע הוה שרינן ליה.

ג. יצא חוץ לתחום

הנה כעין זה יש לדון ביצא חוץ לתחום וחזר במזיד, די ש לו רק ד' אמות, והנה אם חזר במזיד אך לא ידע ההלכה שבאמת שרי ליה לחזור מפאת פיקוח נפש וכדומה, נמי לא נקנסיה.

וכמו כן המדליק נר בשבת ולא ידע דשרי ליה משום פיקוח נפש האם מותר לו ליהנות ממנו. [כד נימא דבידע שיש פיקוח נפש ומכיון גם לבריאי שרי בהנאה].

ענינים שונים [ג']

למקומו שלא במתכוין, דעוולת המזיד פגה ועכשיו הוה רק שוגג.

ב. יצא בשוגג וחזר ויצא במזיד

כמו כן יש לדון איפכא, ביצא בשוגג מביתו וחזר לביתו, ועכשיו יצא במזיד, אע"פ דאם בתחילה היה ממשיך לילך במזיד בלא לחזור לביתו דינו כשוגג, אבל השתא דשב לביתו חשיבא מזיד.

ג. יצא חוץ לתחום

הנה אשכחן ביצא חוץ לתחום דמפלגינן בין יצא בשוגג ליצא במזיד, וגם זוהי היה נלעני"ד דאם יצא במזיד וחזר למקומו ואחר כך יצא בשוגג, נדון רק כשוגג.

היה צואה בבית ולא ידע מזה

הנה יש לדון מהו באכל פת ולא בירך ברכת המזון ובמזיד עזב את מקומו, ובירך ברכת המזון במקומו החדש, אך לא ידע שבאמת אי אפשר לחזור לביתו, כגון שהיה בביתו צואה ואי אפשר לחזור לשם, או שיש בדרך מחסום וצריך להקיף ואז יעבור שיעור עיכול.

א. במזיד אבל הוה לאחר שיעור עיכול

הנה יש לעיין לשיטת הרא"ש דבמזיד לא יצא אף בדיעבד וצריך לחזור למקומו ולברך שנית, מהו כאשר אם יחזור למקומו יהא לאחר שיעור עיכול. ויש לומר דזה כבר לא חשיבא כמזיד ומורינן ליה לברך ויצא ידי חובתו. וכך מבואר במשנה ברורה (סי' קפ"ד סי' ג') בשם מגן אברהם דבאופן זה יברך כאן. [אך דעת מחצית השקל (שם) דהיינו רק להרמב"ם אבל להרא"ש לא יברך דלא יצא בברכת המזון כאן, אך בפרי מגדים (שם) כתב דאף להרא"ש דכל כהאי גוונא לא אמרו חכמים שאינו יוצא].

יצא במזיד וחזר ושוב יצא בשוגג

הנה אם אכל פת ועדיין לא בירך ברכת המזון, ויצא ממקומו במזיד, דחייב לחזור למקומו וחזר למקומו, ואחר כך שוב שכח לברך ויצא בשוגג, האם דינו כדין מזיד, או דילמא דינו כדין שוגג.

א. שורש הנידון

שורש הנידון, האם חייב לחזור למקומו מצד יציאת מזיד ראשונה שיצא ממקומו, או דילמא נימא דהך יציאה בטלה, ואם כן אינו אלא שוגג. לעני"ד היה נראה יותר דיציאה ראשונה בטלה, ואפילו היכא דחזר

זאת למודעי הדברים הנדפסים כאן אינם תמיד בלשונו של רבינו זצ"ל, מפאת שלפעמים דרכו היתה לכתוב בקצרה, ולתועלת המעיינים היה מן הצורך להוסיף תיבות קישור והסבר. הרבה פעמים האריך רבינו בכמה דרכים ואופנים באותו ענין, ולפעמים עשר ידות על הנדפס כאן, ע"כ במקום שהאריך העתקנו רק חלק מהדברים.

אור חדש האיר בשמי עולם התורה

לאחר עבודה מאומצת שנמשכה על פני כמה שנים יצא לאור עולם חלקו הראשון של

בר אלמוגים על מסכת שבת

הכל מתוך כתב ידו של רבינו, הכולל בתוכו את עניני מלאכת הוצאה [שכתב רבינו בד' מהדורות למעלה ממאה סימנים בבירור מלאכה זו] והערות על סדר הדף על פרק ראשון [כולל סוגית י"ח דבר] ופרק הזורק מפתח ענינים מושקע ומפורט לכל חלקי התורה בסוף הספר

ניתן להשיגו בבית משפחת פיש רחוב הרב קוטלר 21 ובחנויות הספרים

שישזו ושמחה בשמחת התורה

לאחר זמן רב שאזל מן השוק יצא לאור מחדש עם הוספות רבות מכת"י

חיבורו הגדול של רבינו על עניני ברכות בר אלמוגים

גם הוספו במהדורא זו דברים הנוגעים לעניני ברכות מחיבורו שבכת"י "עטרה לראש" [שבו כתב לזכרון את הדברים אשר שוחח עם מרן הגר"ד לנדו שליט"א].

לע"ע ניתן להשיגו אצל משפחת גנחובסקי נועם אלימלך 14 בני ברק טל' 0527639733 או 036199732

ניתן לקבל הגליון במייל: L5703949@gmail.com

תיקוני עירובין

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 346
כסלו תשס"ג

הלהי עמד מהצד האחורי של העמוד

הגענו לשוב ונפגשנו עם האחראי, והוא הביא אותנו אל קצה העירוב והראה את החוט השוקע. הבדוק של מוקד העירוב הבחין שהחוט לא רק שוקע אלא גם קשור מהצד, והוא שאל את האחראי הרי החוט אינו מעל העמוד. האחראי הראה לו צד אחד שיש לחי קטן, אך כשניגש לצד השני הבחין מעצמו שהלחי נמצא מהצד האחורי של העמוד, באופן שאינו מתחת החוט כלל. דבר כזה גם הוא היה יכול לראות לבד, אבל בכל זאת היה צריך שנבוא כדי להעיר את תשומת ליבו, שבמצב כזה העירוב אינו כשר.

קשירת החוט מעל ציבה העמוד ולא מהצד ולחי

בתיקון החוט מחדש לא קשרנו מהצד, ולא הסתמכנו על הפתרון של לחיים, כפי שהבאנו כמה פעמים שבישובים ועירובי הערים מומלץ ונדרש שלא להסתמך על לחיים, כי הטעות שלחיים אינם מכוונים תחת

החוט, היא טעות נפוצה מאוד, מחמת חוסר הידיעה לבדו אותם בצורה נכונה, ואין סיכוי שעירוב עם לחיים בישוב יהיה כשר לאורך זמן. לכן צריך להשתמש דוקא בעמודים שהחוט מעליהם ממש. לכן קשרנו את החוט מעל העמוד, ואמנם עמודי העץ גבוהים יותר מהסטנדרט של עמודי העירוב, [עמודי העירוב הם 5-6 מטרים, ועמודי העץ הם 7-8 מטרים], לצורך כך הבאנו עימנו סולם גבוה במיוחד, אלא שכאשר ניגשנו לעמוד ראינו שיש בראשו חוטי חשמל פתוחים, שיש בזה סכנת התחשמלות. לכן היה צריך למצוא פתרונות מיוחדים לקשור את החוט בלי סולם, וגם שיש רק מסמר אחד בראש העמוד, ולא וי של שני מסמרים כנהוג]. הבאנו את הרכב קרוב לעמוד, ואחד עלה על הרכב ומשם הרים את החוט עם המוט, והניח את החוט בצורה שישתובב סביב המסמר, וירד למטה בצורה שלא יברח מהעמוד, כפי הידוע לעוסקים.

בעיה המזדה בתל המתלקט שאנשיים עושים מעבריים לרדת בו לאחר מכן המשכנו לעוד כמה חוטים, וביקשנו מהאחראי שיראה גם את המשך הקו של העירוב האחראי אמר שזה לא חשוב, כי השאר בסדר. ובכל זאת ענה לבקשתינו, ונסע בכביש הביטחון שבגבול הישוב. בקטע זה לא היו חוטי עירוב, אלא הסתמך על תל המתלקט שבהר השישוב בני עליו. והנה תל כזה הוא דבר בעייתי מצד התנאים ההלכתיים של שיעור הזקיפות שצריך בתל ואכמ"ל, אך הבדיקה של התל קשה מאוד, ולא התעכבו עליה כעת רק אמרנו שתל זה דבר שקשה לבדוק אותו כראוי. המשכנו לאורך התל, ופתאום הגענו למקום שמישהו בנה לו בית למטה במורד התל, ועשה לעצמו גם מדרגות לרדת את הבית דבר כזה יכול בקלות לפסול את התל, כי המקום שבו הוא יורד לבית אינו בשיפוע של דין מחיצה, אלא בשיעור שנוח להלך עליו, וא"כ המחיצה של הישוב פרוצה. במקום אחד כזה היה פחות מי אמות, ואז האחראי אמר שהסתמך על פירצה פחות מי אמות אך גם בפירצה פחות מי אמות יתכן שתפסול, כאשר היא בקרן זווית, דהיינו שאינה בקו ישר, או בסיבוב, ובחזו"א (סי ק"א) כתב שפירצה בתל היא ברוב המקרים נמצאת בקרן זווית שפוסלת מ"מ במקרה זה היה מקום להסתפק האם הפירצה נקראת מכוונת. במקום אחד היה ג"כ ירידה לבית במורד, ושם הדרך שהוא פתח לרדת לבית הייתה רחבה, ומדדנו אותה וביטנו שיש בה הרבה יותר מי אמות במקום הזה אמר האחראי שהוא יוסיף לפני שבת גדר כדי למעט את הפירצה. ואמרנו לו כיצד להעמיד את הגדר שתהיה מכוונת כנגד המשך התל. אך הדגשנו שזה יכול להשתנות מאוד במשך הזמן, ולפעמים תוך שבוע מישהו עושה עוד דרך, ופוסל שוב את העירוב. ולכן צריך לדעת לגלות עירונית לכל שינוי בתל, [מלבד הבעיה בעצם מדידת התל ובדירוגים שבו, שיתכן שהתל אינו כהלכה או תלוי במחלוקת].

החלפת עמודי עירוב במלון על חוף הים

מוקד העירוב הרחיק את הפעילות בתקופה האחרונה, ובס"ד בעזרת הצוות החדש שהצטרף לפעילות החשובה, אנו זוכים לסייע להרבה מקומות בבדיקת העירובים ובתיקונם. אחד מהמקומות שעשינו בשבוע האחרון, היה במלון שנמצא על חוף הים, ובמשך השנה הרבה מהמתארחים בו הם שומרי שבת, וכן יש שבתות שיש בו ציבור חסידי ששוכר את כל המקום, והם היו מבררים אצל משגיח הכשרות שבמלון האם אפשר לטלטל. במקרה זה המשגיח אדם יר"ש שמבין שעירוב זה לא רק חוטים, אלא צריך כשרות מקצועיות, והיה אומר להם שאין עירוב כשר. אך כידוע זה לא מונע מהאנשים לשכור את המקום, כי רק בסמוך לשבת נזכרים לברר על העירוב ואז כבר אי אפשר לבטל, ומסתדרים עם מה שיש, או שלא מסתדרים, ועכ"פ להנהלת המלון זה לא הפריע. אבל בכל זאת משגיח הכשרות ראה שנכשלים, ודיבר עם ההנהלה שתשקיע את הסכום הנדרש למען זכות שמירת השבת וכשראו את דרישתו הנחרצת ואת הרצון האמיתי, הם הסכימו למרות שהציבור לא עמד על כך. לאחר שהמנהל נתן אישור, הוא קרא למוקד העירוב לבצע את העבודה.

כשהגענו לבדוק את המקום לפני הרבה זמן, לא היה בו עירוב כשר, אלא רק זכר לעירוב ישן. כמה עמודים ישנים ומעט חוטים, עשינו עמודים חדשים במקומות החסרים, קשרנו חוטים גם לעמודים הישנים, והתחיל להיות שם עירוב. אמנם לא בכל שבוע היו בודקים אותו, ולא היה ניתן לסמוך עליו בעצימת עיניים, אבל כשהמשגיח ראה שיש שומרי שבת, או שבררו אצלו, הוא עשה סיבוב ובדק ואישר להם את כשרות העירוב.

התקנת העמודים בחוף הים

והנה עירוב זה נמצא על חוף הים כאמור, וידוע שבחוף הברזל אינו עמיד לאורך שנים, כי המלח והלחות מחלידים אותו, לכן העמודים הישנים שהיו על החוף היו במראה ישן ועקום. לאחרונה נפל אחד מהעמודים, והקב"ט הזהיר שצריך למהר להסיר את כל העמודים הישנים כדי שלא יהיה אסון ח"ו. המשגיח אמר לקב"ט שאין ברירה אלא להוריד, כי אם ח"ו יהיה אסון לא יוכלו לעשות יותר עירוב להבא. ומיד הוא פנה שוב למוקד העירוב שיבוא להתקין עמודים חדשים. מוקד העירוב קיבל את הבקשה, וסידר שיבאו לשם עמודים עבים במיוחד, ושיהיו מגלונים למניעת חלודה, והצוות יצא והתקין את העמודים החדשים, קשר מחדש את החוטים, וסידר את עירוב מחדש. [במאמר המוסגר, אינו כותבים את שם המקום, כי כאמור אין השגחה על בדיקת העירוב, רק הדרכנו את משגיח הכשרות על צורת הבדיקה, והכשרות רק בשבוע שבו נבדק ואושר].

האחראי שביקש למתוזה חוטים ועי"ז התגלגל תיקונים גדולים. דבר נוסף שעסקנו בשבוע האחרון, בבדיקת ישוב נוסף באזור גוש עציון. בישוב זה עדיין לא היה ביקור של מומחה לעירובין, והאחראי על העירוב הוא אחד מתושבי הישוב, אדם מסור לתפקיד, ומשמש משגיח כשרות במטבח ציבורי. באופן כללי הוא אמר שהעירוב מסודר כמו שצריך, וגם הרב סמך עליו ואמר שאין בעיות בעירוב, ובכל זאת האחראי ביקש שיש כמה חוטים שוקעים כלפי מטה, והוא רוצה שנבוא לסייע לו במתיחת החוטים, הקשורים לעמודי עץ גבוהים. קיבלנו בשמחה את בקשתו, לבוא במיוחד לישוב ולסייע לו, למרות שהנושא של חוט שאינו מתוח בישוב, אינו דבר מעב כל כך, כי בלאו הכי הם נאלצים לסמוך על המקילים בזה, ואין מנוס מחוט שוקע במתכונת המצויה כיום שעושים חוטים ארוכים כל כך. אבל עשינו זאת בשביל המטרה הידועה, לשים דגש על כמה הלכות אחרות שהוא לא התכוון אליהם, כי בדרך כלל במקום כזה מצוי שיש בעיות יותר חמורות.

בית מזהוץ לעירוב עם הוטים לקירות הבית
 באחד מהם פגשנו את בעל הבית שבמודד התל, ואמרנו לו שהוא מחוץ לעירוב של העיר, והוא אמר שהוא עשה לעצמו עירוב, וחבר את הבית לתל הלכנו אחריו לראות את העירוב שעשה. הוא התחיל עם בזנט [ברזל שמשמש עמוד של גדר רשת] שתקע אותו למעלה קרוב לראש התל שמשמש את הישוב, ומתח ממנו חוט למטה עד קיר הבית ירדנו אל קיר הבית ושם מצאנו דבר מעניין, הוא לקח קרש בגודל שלושים ס"מ, וחבר אותו לקיר בגובה שני מטרים, ומעליו חיבר את החוט. וכך המשיך מקיר הבית והלאה שוב עם קרש קטן כזה. אמרנו לו שזה לא עמוד, והוא התפלל הרי הענין הוא שצריך שהחוט יהיה בגובה מעל קומת אדם.

עצרנו והסברנו לו את הענין של צורת הפתח מהתחלה, אין דין שיהיה בגובה קומת אדם, אלא מספיק גובה מטר, ומספיק שאפשר לעבור בו כשמתכופפים. אבל צריך עמודים שמתחילים מהקרקע, ולא בגובה, רק אם הם מתחילים בתוך כעשרים ס"מ [עד ג' טפחים] זה נחשב שמתחילים מהקרקע, אבל בגובה כזה אין להכשיר. ביום שישי הוא התקשר אל מוקד העירוב לשאול שאלות נוספות שהתעוררו לו כשעשה את העמודים החדשים כהלכה. [בהמשך בדיקת הישוב היו עוד דברים, וא"ה יובאו בהמשך].

האופציה לטלטל דרך גשר ז'בוטינסקי נהסמה בשבת האחרונה בשבוע האחרון אירע דבר נדיר בבני ברק, שגרם בעיה גדולה לסומכים על העירוב שם, ויש לציין דבר מיוחד, שהאברכים שמו לב מעצמם לבעיה והעירו עליה. הדבר התחיל מתאונה שפגעה בגשר שברחוב ז'בוטינסקי [ליד פינת רח' סוקולוב]. מחמת משאית שעברה בכביש ונתקעה בתחתית הגשר. כידוע דבר כעין זה אירע לפני כמה שנים בכביש גהה הסמוך לבני ברק, ושם הגשר נשבר ונפל, ובנס לא היו נפגעים מלבד נהג המשאית שנלכד תחתיו. לעומת זאת בכביש ז'בוטינסקי ב"ה הגשר נשאר במקומו, אבל המהנדסים שהובאו למקום קבעו שהוא בחשש קריסה וצריך לחזק אותו. משום כך סגרו את הכניסה לגשר משני הצדדים, ואין מעבר מצד לצד אלא דרך מעברי החציה. בימי החול השימוש בו אינו נחוץ כל כך, כי אפשר לעבור במעברי החציה שנמצאים קרוב אליו, אבל לגבי שבת זה קריטי מאוד, כי רק זרכו ניתן לעבור בשבת עם עגלות וחפצים.

דין טלטול ברחוב ז'בוטינסקי וטלטול דרך הגשר
 ביאור הענין, כפי שהזכרנו כמה פעמים בגליונות קודמים, שלדעת הרבה פוסקים לא ניתן לעשות עירוב על כביש ז'בוטינסקי, מחמת שהוא רשות הרבים לפי הרבה שיטות, ואם בתוך רחובות העיר מקילים לעשות עירוב על סמך השיטות שכאשר אין שישים ריבוא עוברים בו אינו רשות הרבים, אבל בכביש זה נוספו שיטות שאוסרות מחמת שנחשב משמש לשישים ריבוא והוא רשות הרבים מדאורייתא, כי הוא משמש לארבעת הערים [בני ברק, רמת גן, תל אביב, ופתח תקוה] שיש בהם שישים ריבוא יחד, ו"א מחמת שהוא דרך מובילה מעיר לעיר מתל אביב עד פתח תקוה, והוא ציר מרכזי לתחבורה הציבורית לכפר סבא ורעננה ועוד, וכתב הרמב"ן שדרך מעיר לעיר נחשבת מסורה לשימוש לשישים ריבוא, (עי' בבה"ל סי' שמה" ס"ז). וכיון שהוא רשות הרבים מדאורייתא, לא מועיל לעשות בו צורת הפתח [משום דאנו רבים ומבטלי ברחובתא"], אלא רק ע"י דלתות ושערים הננעלים בלילה, שזה לא ניתן לעשות ברחובות כאלו.

לכן דעת הרבנים בעידנו שאין להקל לטלטל ברחוב זה, [וגם העירוב העירוני השקיע הרבה בנסיון להפריד אותו משאר העיר, ע"י שני קוים של עמודים וחוטי עירוב משני צדי הרחוב, לאורך כל העיר, ורק הוסיפו עוד עירוב עליו בשביל מי שאינו יודע את ההבדל ומטלטל גם בכביש זה, שעכ"פ יהיה לו משהו דחוק ולא יהיה איסור מוחלט]. וכן שמענו ממון הגר"ש וואזנר זצ"ל, ששאלו אותו אם אפשר לטלטל מבני ברק לפרדס כץ דרך רחוב ז'בוטינסקי, ואמר שבגשר אפשר להעביר ובתנאי שאינו עובר אפילו דרך המדרכה של ז'בוטינסקי [אלא דרך הירידה לתוך הרחוב הפנימי]. כיום שיש הרבה משפחות בני תורה שגרות בפרדס כץ וקרית הרצוג, והם באים להתארח בשבת בשכונות במרכז בני ברק, הגשר עושה שימוש חשוב מאוד, שמאפשר להם לטלטל עגלות וחפצים לבני ברק. וקעת שהגשר נחסם, היו עשרות משפחות שנתקעו ללא אפשרות להתארח בשבת. האחראי על העירוב בפרדס כץ הבחין בבעיה מיד, וכבר ביום שני פירסם מודעות בשכונה שהמשפחות ידעו להתארגן בביתם, כי לא יוכלו לטלטל בשבת לשכונות אחרות בבני ברק, יחד עם זאת האחראי המסור פנה לראש העיר וביקש שיתערב בתיקון הדבר, מחמת הצורך הנחוץ בו לשמירת השבת למשפחות רבות. וראש העיר רבי אברהם

ורבינשטיין שליט"א פעל במהירות לקדם את התיקון, למרות שהגשר אינו בטיפול של העיריה. ובכל זאת בשבת זו עדיין הגשר היה סגור, והרבה משפחות נמנעו מלהתארח כאמור.

טלטול ע"י גוי, והבעיה להמשיך אחריו בתוך העירוב השכונתי
 לעומת זאת היו משפחות שהיה נחוץ להם יותר, והם הקלו לטלטל ע"י גוי. במענה הטלפוני של מוקד העירוב התקבלה שאלה ביום שישי בצהריים מארבע משפחות שהגיעו מחוץ לעיר לשבת חתן בבני ברק, והדירות שנתנו להם הם בשכונת פרדס כץ, על דעת שיעברו דרך הגשר, וכשהגיעו נדע להם שבדיק בשבת זו אין מעבר דרך הגשר, ושאלו מה הם יכולים לעשות, כביכול יחזיק את הילד באויר, או אולי יש מעבר תת קרקעי, או פתרון כלשהו. אך במקום שהוא אסור בצורה חמורה, אין אפשרות לטלטל. אלא שיש מקרים דחוקים שמוטרע ע"י גוי [באופן שהטלטול דרבנן, שכולל רק עגלה ותינוק ללא שאר חפצים]. פתרון זה קיים בשנה וחצי האחרונים, והרבנים הדגישו שאינו פתרון חלק, אלא במקרים שמוכרחים, ובאופן שהיהודי לא יוציא למדרכה, דהיינו שהגוי יקח את העגלה מהרחוב הפנימי בתוך העירוב השכונתי, יצא לכביש ויעביר את הכביש ושוב יכניס לעירוב השכונתי שבצד השני, ומשם והלאה אחד מבני המשפחה ימשיך את הטלטול עד הבית.

אבל עוררו האברכים שהפעם תהיה בעיה להמשיך עם העגלה בתוך בני ברק, אפילו בעירוב השכונתי המהודד, כיון שהעגלה או החפץ שבתו בכניסת שבת בבית בפרדס כץ, והיא יצאה והגיעה לרחוב או לחצר שאינה מחוברת בעירוב עם פרדס כץ, אסור להעביר את העגלה והחפצים ששבתו בבית, מחצר לחצר אחרת, כגון להכניס מהרחוב לחצר, וכל שכן שאסור להכניס לבית ובחפצים שהיו בכניסת שבת בחצר בפרדס כץ [כגון עגלה שהייתה באחד מדרגות], יהיה מותר להעביר אותה מחצר לחצר, אבל לא להכניס לבית. ואע"פ שכל שכונה יש בה עירוב כהלכה, אבל שתי השכונות אינן מעורבות יחד, ויש דין שחפצים שהגיעו מחצר אחרת שאינה מעורבת עם חצר זו, אסור לטלטל אותם מבית לחצר (שו"ע סי' שע"ב סי"א ומשנ"ב ס"ק ט"ז).

והנה בכל שבת אין את הבעיה הזו, כי העירוב של בני ברק מתחבר עם פרדס כץ דרך הגשר, וגם אם העבירו דרך מקום אחר ע"י גוי, מ"מ כשהעגלה הגיעה לעירוב הכונת, זה מקום שמעורב יחד עם הבית בפרדס כץ. אבל עכשיו אי אפשר שיעברו יחד, כי הגשר חסום במחיצה, וכתב השו"ע (סי' שע"ב ס"ד) בשתי חצרות שיש גדר ביניהן אינן יכולות לערב יחד עד שיהיה ביניהם פתח או חלון שנמצא בתוך י' טפחים מהקרקע. וכאן הכל חסום.

פנינו לכרד אצל האחראים, ושמענו שהם כבר עמדו על ההלכה הזו, והפתרון היה שבערב שבת יעשו חור בגדר שבגשר, בכניסה וביציאה, וגודל החור יהיה ד' על ד' טפחים כשיעור חלון (שו"ע שם), ואז אמנם אי אפשר לעבור, אבל אפשר לערב יחד, ומי שמיקל להעביר ע"י גוי, יהיה מותר להמשיך אחר כך בתוך העירוב בלי גוי. בהזדמנות זו חשנו כמה הלכות עירובין הרחוקות מהמצאות הפשוטה בימינו, ג"כ נוגעות מידי פעם הלכה למעשה בצורות שונות.

דין פתח או גשר חסום שאפשר לפתחו בכח
 אמנם באמת יש לעיין האם היה צריך לעשות חור, כיון שיתכן לחלק בין קיר לבין מחסומים, שבמחסומים המונחים לא התבטל מהגשר שם פתח למרות המחסומים שסוגרים אותו. שהרי אם יש פתח לעבור לגשר ורק הניחו שם חפץ גדול שיש בו גובה י' טפחים כשיעור מחיצה, מסתבר שלא התבטל שם פתח, אלא זה פתח עם חפץ, שאם מזיזים אותו אפשר לעבור, א"כ גם המחסומים האלו הם חפצים שהונחו ואפשר להזיז אותם ולעבור, ואינו דומה לקיר או גדר מובנית שאין פתח, גם אם אפשר לשבור את הגדר. ואמנם במקרה זה המשטרה דורשת שיהיה סגור ושלא יעברו, אבל הדרישה לבד אינה סיבה לבטל את העירוב.

ושמא יש לחלק אם המחסום קשור באופן שמוותר לפתוח אותו בשבת, כגון שאפשר לשלוף את המחסום מתוך השרשרת או למשוך לצד ד' טפחים, שאז יישאר שם פתח, לבין מצב שהוא קשור באופן שאסור לפתחו בשבת, שאז בטל מהפתח שם פתח. ויש לדמות דין זה למש"כ בגמ' (עירובין דף ע"ה) ובשו"ע (שם סט"ו) בדין סולם שבין שתי חצרות שיש איסור לעלות עליו, שאינו כשר לחבר ביניהם, ונחלקו הראשונים אם דוקא באיסור מחמת שבת דהיינו שאין עולין באילו, או דוקא איסור שאינו משום שבת כגון שיש בו איסור אשירה. וה"ה כאן כשיש איסור שבת לפתוח את המחסום. ושמא יש לחלק בין גדר שיש בה סולם האסור שאינו מועיל להתייר, לבין מקום שיש פתח ורק יש דבר האסור שחוסם אותו. אבל כנגד זה יש לדון מהדין של גדיש של תבן שבין שתי חצרות שכתב השו"ע (סי' שע"ב ס"ט) שאם הוא גבוה י' טפחים הוא מחלק אותם שאין מערבים יחד, אע"פ שיש אפשרות להוריד קצת תבן ויהיה פתח ביניהם. וצ"ב החילוק בזה. ותן לחכם ויחכם.

תורת אביגדור

הגאון ר' אביגדור מילר זצ"ל

וישב - חנוכה תשפ"ג

בין הטובים לטובים ביותר

תוכן

א' - חירופו של הנבל / א

ב' - הנבל האמיתי / ג

ד' - "חֶרְפַּת נָבֵל" בימי היוונים / ה

ד' - מסירים את חרפת הנבל / ז

בראשיהם. "ובכן, זה מה שמקבל מי שמכניס עברי אל תוך ביתו. מה כבר ניתן לצפות ממנו? רק עברי מלוכלך מסוגל להיות כה מרושע ולעשות דבר כל כך בלתי תרבותי". "עברי" פירושו בן לעם העברי, אולם אצל המצרים שימש ביטוי זה ככינוי לעם השנוא והמושחת.

"שומרי המוסר" הבלתי מוסריים

חז"ל (מדרש רבה פח, א) מספרים לנו שבעת ההיא, כאשר הואשם יוסף בהאשמות שווא וספג חירופים ועלבונות על כך, הוא חזר ושינן פסוק מסויים. אמנם זהו פסוק בספר תהילים, אולם חז"ל משייכים אותו ליוסף, ואומרים שבאותו זמן אמר יוסף פסוק זה או משהו בדומה לו: "חֶרְפַּת נָבֵל אֶל תְּשִׁימֵנִי" - שלא יבואני בזיונם של אנשים שפלים (תהלים לט, ט). יוסף קרא אל ה' וביקש, "אנא ה', מתחנן אני לפניך! אל תשימני מטרה ללעג ולחרפה בידי אנשים בלתי מוסריים. מדוע צריך אני לסבול חרפה בידי אנשים שפלים שכאלה?"

הלא אשת פוטיפר המרשעת, בעצמה היתה זו ששידלה ופיתתה אותו לעבור עבירה, והיא עשתה ככל שביכולתה להשיג את מטרתה, וכמו שמתארת התורה, "וַיְהִי כַּדְבָּרָה אֶל יוֹסֵף יוֹם יוֹם" (שם לט, י). ולא היו אלו רק דיבורים, היא עשתה מעשים רבים כדי לפתותו, וכמו שמבארת הגמרא במסכת יומא (לה, ב). וכעת מרשעת זו האשימה את יוסף בעבירות שהיא עצמה אשמה בהם, ופרסמה את האשמותיה בפי כל.

והמצרים שהצטרפו למקהלת ההשמצות - מי הם היו? היו אלו בני אדם שטופי זימה, אנשים שעשו את המעשים השפלים ביותר. נוכל ללמוד זאת מהעובדה שבפרשת העריות, כאשר התורה מתארת את המעשים שאסור לנו לעשותם, היא מקדימה ואומרת, "כַּמְעַשֶׂה

א' - חירופו של הנבל

וימאן!

לקראת ימי החנוכה הקרבים ובאים עלינו לטובה, ברצוני לשוחח אודות יסוד חשוב, שהוא אחד הלימודים שהחג הזה בא ללמד אותנו. אך כהקדמה לנושא זה, עלינו ללמוד את סיפורו של יוסף הצדיק, כיצד עמד בפני הנסיון של אשת פוטיפר.

יום יום ניסתה אשת פוטיפר לפתות את יוסף לדבר עבירה, והיא עשתה זאת על ידי פיתויים שונים ומשונים. גם כאשר יוסף מיאן להיכנע לשידוליה, היא לא התייאשה והמשיכה את מלאכתה ביתר שאת וביתר עוז.

בסופו של דבר, איבדה את סבלנותה ותפשה במלבושו העליון בנסותה לפשטו מעליו, ומשכך, לא היתה ברירה ליוסף אלא להימלט במהירות, וכמו שאומר הפסוק, "וַיַּעֲזֹב בְּגָדוֹ בְיָדָהּ וַיֵּנֶס וַיֵּצֵא הַחוּצָה" (בראשית לט, יב).

המשך הסיפור ידוע. אשת פוטיפר חששה שמא יבינו הכל את אשר ניסתה לעשות, ולכן החליטה להאשים את יוסף בכך שהוא ניסה לפתות אותה. היא קראה לאנשי ביתה וסיפרה להם את אשר ביקש העבד העברי לעשות לה, והשתמשה בבגדו כהוכחה לכך. בהמשך סיפרה את הדברים לבעלה, ומשם קצרה היתה הדרך עד שיוסף הושלך לבית הסוהר, תוך שהוא מואשם בהאשמה חמורה ביותר.

אשת פוטיפר לא הסתפקה בכך והחליטה לפרסם את המאורע הזה ברבים. המצרים שמעו על המאורע ונדו

כל מה שעליהם לעשות הוא לקחת את התנהגותם הקבועה ומעשיהם היומיומיים, ולהטיל את אשמתם על היהודים. זהו היסוד שחז"ל מלמדים אותנו כאן.

משכך, אין לנו להיות מופתעים כאשר אנו לומדים את ההיסטוריה של אומתנו. עלינו לצפות לכך שההאשמות של הגויים שמופנות כלפי עמנו, מְשֻׁקְפִים בעצם את חטאיהם ופשעיהם של המאשימים בעצמם. זה הוא עיקרון שתמיד הוכח כנכון.

"חרפת נבל" נוסח הוותיקן

האפיפיור גרגוריוס כתב פעם ללואי מלך צרפת מכתב שבו הוא קובע כי "היהודים מבצעים את הפשעים המחרידים ביותר, שעצם הזכרתם מעוררת חלחלה". אל נא תחשבו שהתבטאות זו באה רק מדעות קדומות - אף שהיא אכן כזו. אל לנו לבטל את הדברים כדברי שקר בעלמא - אף שזו האמת. תחת זאת עלינו ללמוד התבטאות זו כשיקוף של מעשיו של המאשים בעצמו!

מהאשמותיו של האפיפיור יכולים אנו כבר להסיק משהו בנוגע לאפיפיור גרגוריוס ועושי דברו, וכן של מוסד האפיפיורות לדורותיו. הם נהגו לבצע פשעים שאין להזכירם, מעשים מחרידים מדי בכדי שנוכל להתייחס אליהם. לא רק המון העם הנבער נהג בשפלות ותיעוב, לא רק האצילים, אנשי האלימות והשררה. התבטאות זו של האפיפיור משמשת כתיאור מעשיהם של האפיפיורים בעצמם.

אל תחשבו שמדובר בהגזמות. קיימת ספרות נרחבת אודות פשעיהם של האפיפיורים לדורותיהם ושל כל מוסד הכנסייה הקתולית. ולא מדובר רק על פשעים שהם ביצעו נגד העם היהודי - שנגדו הם אכן ביצעו פשעים אינספור, ודברים אלו כבר ידועים ומפורסמים - אלא גם בינם לבין עצמם, אנשים אלו היו עסוקים תמיד בהתנהגות השפלה ביותר.

וכך, בשעה שהכנסייה האשימה את אבות אבותינו באירופה ברצח נוצרים, בה-בשעה הם היו עסוקים ברצח יהודים, והם גם היו עסוקים גם ברציחת איש את רעהו.

האשמותיו של הצורר הנאצי

זהו עיקרון בהיסטוריה העולמית, עיקרון שלא פסק עם סיומם של ימי הביניים. הצורר הנאצי ימ"ו צעד בעקבותיהם של קודמיו הנוצרים. בוודאי יודעים אתם שאחת מהאשמותיו המרכזיות היתה שהיהודים הם רוצחים. הוא היה עסוק בלהאשים את היהודים ברצח גרמנים, בו בזמן שהוא ובני עמו הקימו תאי גז ומשרפות.

אָרְץ מִצְרַיִם אֲשֶׁר יִשְׁבְּתֶם בָּהּ לֹא תַעֲשׂוּ" (ויקרא יח, ג). פירוש הדבר הוא שהמצרים היו השיא, הפסגה של חוסר המוסריות בעולם הקדום. נמצא שאותם אנשים שפלים ומתועבים, התחתית שבתחתית, הם הם אלו שהיו עסוקים בהשמצתו של יוסף.

וכך יוסף קרא ממעמקי לבו: "ריבונו של עולם! אנא! חֲרַפְתָּ נְבִל אֶל תְּשִׁימֵנִי - הצילני מלהיות מושמץ בידי אנשים שפלים".

יהודי מלוכלך?!

והנה, עלינו לדקדק בלשון זעקתו של יוסף. ספיגת בזיונות ועלבונות אף פעם אינה חוויה נעימה. אולם כאשר המבזה הינו אדם שהוא עצמו אשם בפשע שבו הוא מאשים אותנו, יש בזה כאב לב מיוחד. להיות מושמץ על ידי נְבִל, אדם שפל ומרושע, בפשעים שהוא עצמו מבצע, זה מכאיב באופן מיוחד, ויוסף התפלל שהקב"ה יציל אותו מפני האשמות אלו.

אך עלינו לדעת שפסוק זה מתייחס לא רק ליוסף הצדיק, אלא לכלל ישראל במשך כל הדורות. כפי שהוזכר כאן בעבר, חז"ל מלמדים אותנו כי "כָּל מָה שְׂאָרְעָ לְיוֹסֵף אָרְעָ לְצִיּוֹן" - כלומר לעם ישראל, שכן "יוסף" בגימטריא "ציון" (מדרש תנחומא פרשת ויגש אות י, ועי' בעץ יוסף שם). חז"ל מגלים לנו כאן שהמאורעות שהתרחשו ליוסף בחייו הם אותות וסימנים למאורעות שיתרחשו לעם ישראל. ולאור מה שאירע עמו במעשה אשת פוטיפר נוכל ללמוד שבמשך הדורות, דוקא האומות הרחוקות כרחוק מזרח ממערב מלהיות נקיים, הן הן אלו שיכנו אותנו בשם "היהודים מלוכלכים".

פעם פסעתי באחד מרחובותיה של העיר ניו יורק. היה זה לפני כשבעים שנה, הלכתי ברחוב וראיתי גוי שיכור. האיש בקושי היה מסוגל ללכת. ריח רע נדף ממנו, וכל כולו אומר שפלות ובזיון. עם כל זאת, כאשר ראה אותי, הוא צעק לעברי, "יהודי מלוכלך".

הפושעים מאשימים

וזה מה שיוסף צפה מראש, שכל מה שאירע לו כעת ברחובותיה של מצרים עתיד לקרות גם ברחובות בבל, וכך עתיד להתרחש גם ברחובות ספרד וגרמניה, אנגליה וצרפת, והעולם המערבי כולו. היה זה סימן לכל ההיסטוריה.

"חֲרַפְתָּ נְבִל" הוא עיקרון חשוב שנמשך לאורך ההיסטוריה. כל אומות העולם האנטישמים, מעלילים ללא הרף עלילות שווא על העם היהודי. הם אינם צריכים להתאמץ יותר מדי כדי להמציא את עלילותיהם,

משוכנע בידי הרשעים

התשובה היא שבמשך הזמן הופך המושמץ להיות כה מושפל ומדוכא שהוא מתחיל להאמין שהוא באמת נחות. הוא מתחיל להתבייש. אותה "חֶרְפַּת נָבֵל", אותן האשמות של הרשעים הנבלים כנגדנו מחלחלים אלינו, והיהודים החלשים מתחילים להשתכנע שיש בהם פגם כלשהו. הלא כה רבים הם הגויים שאומרים שאנחנו עם רע ושפל - כך חושבים לעצמם אותם יהודים - והם אומרים זאת במשך שנים רבות כל כך! יתכן שיש משהו בטענותיהם! וכך הם משתכנעים שהגויים הם הצודקים. הם אמנם אולי לא יודו בכך בגלוי, יתכן והם אפילו אינם מודעים לכך, אולם המציאות היא שהם הולכו שולל על ידי אותה "חֶרְפַּת נָבֵל".

ועל זה התפלל יוסף הצדיק בשעה שאמר מילים הללו, "חֶרְפַּת נָבֵל אֶל תְּשִׁימֵנִי". לא רק שהקב"ה ישמור עלינו ויצילנו מהשמצות חסרות שחר שנאמרות על ידי מי שהוא עצמו אשם בכך. זה אמנם חשוב, אך חשוב אף יותר מכל שאנחנו בעצמנו לא נהיה מושפעים מהאשמותיהם! החרפה הגדולה מכולן היא לא כאשר הם מחרפים אותנו לשווא, אלא כאשר אנחנו מושפעים מדבריהם. זו הסכנה הגדולה ביותר של "חֶרְפַּת נָבֵל".

טבע גשמי וטבע רוחני

הבה נעמיק עוד בנושא זה. עד כה נגענו רק בו ברובד השטחי שלו, והסברנו שבמשך הזמן ההאשמות חסרות השחר שבהן אנחנו מואשמים מחלחלות אלינו, והחלשים שבינינו משתכנעים שאכן יש משהו בטענותיהם של הגויים. ועל אף שהדברים בוודאי נכונים, אך בזה לא תם הענין. עלינו להבין שהדברים אינם כה פשוטים כפי שהם נראים, משום שהעולם הזה הוא עולם רוחני. כולנו יודעים שבעולמנו קיים טבע גשמי, כלומר מערכת של חוקים פיזיים, אך עלינו להבין שישנו טבע נוסף, טבע רוחני, ועולמנו מושפע יותר מכל דבר אחר מחוקים רוחניים.

אחד מהחוקים הרוחניים הללו - שיהודים רבים מאד כלל אינם מודעים אליו, ואפילו ציבור יראי ה' ולומדי התורה אינם מבינים אותו כראוי - אחד החוקים הללו הוא, שקיים כח אדיר המשפיע על כל ענייניה של האנושות, על כל ענייניה של ההיסטוריה, ואשר לו השפעה רבה ביותר על כל המתרחש בעולם.

הכח המסתורי

מהו הכח הזה? מה שמו ומה זכרו? כח זה נקרא בלשון הקודש "היצר הרע". דעו לכם, היצר הרע אינו דבר דמיוני. לא מדובר במשל ומליצה או בצורת

אביהם של מקרים אלו היה מעשה יוסף ואשת פוטיפר, מעשה אשר מהווה סימן לכל אומות העולם. הם עתידים להאשים אותנו שלא כדין בכל הפשעים שהם עצמם מבצעים. ומאחר שזו עתידה להיות הדוגמה והדפוס בכל הדורות העתידים לבוא, התפלל יוסף על כך וביקש שכאשר יתרחשו מאורעות שכאלה, הקב"ה יסיר חרפות אלו מעל עמו ישראל.

ב' - הנבל האמיתי

בין אידיש לאיטלקית

עד כאן ביארנו עיקרון חשוב בנוגע ליחסם התמידי של אומות העולם כלפי עם ישראל לאורך ההיסטוריה, וכעת נלמד כיצד ביכולתו של עיקרון זה להשפיע על עבודתנו ועל השקפת עולמנו, וכיצד כל זה קשור למסר שמלמד אותנו חג החנוכה.

הנה, עיקרון זה, שכל ההשמצות, ההאשמות, ההכפשות, הוצאות הדיבה, כל הבדותות וכל השקרים, אשר מושמעים ללא הרף כנגד בני עמנו אינם אלא שיקוף של המשמיצים עצמם, אינו רק עובדה קיימת, אלא זוהי ידיעה שחשוב מאוד שנדע ונפנים אותה. וזאת משום שכאשר מאשימים מישהו שוב ושוב באשמה כלשהי, גם אם מדובר בשקר מוחלט, הטבע האנושי הוא שהמושמץ נחלש במשך הזמן, ולאט לאט הוא עצמו מתחיל להאמין להשמצות.

יהודים חילוניים רבים מתביישים להפגין את יהדותם. דוגמא לכך ראיתי בעיני, כאשר נסעתי פעם באוטובוס העירוני, והבחנתי בנערה יהודייה יושבת לצד אמה, אשה בעלת מראה מכובד ומסודר. האם ניסתה לומר לבתה משהו באידיש, אולם הבת השתיקה אותה: "ש...ש...ש...!" והביטה סביב לראות אם מישהו שם לב שאִמה דיברה אידיש.

והנה, בספסל שלפניהן ישבה נערה איטלקייה לצד אִמה. היתה זו אשה איטלקייה מבוגרת בעלת מראה מרושל, שישבה וליהגה בקולניות בשפה האיטלקית, ובתה ישבה לצידה והאזינה לדבריה בכבוד. היא לא התביישה, שהרי ככלות הכל היא איטלקייה. ובכן נשאל נא - האם האיטלקית היא שפה מכובדת יותר משפת האידיש?

לאחרונה, במהדורות מאוחרות יותר של הספר, המוציאים לאור שינוי זאת, שכן בימינו לא מקובל לדבר כך, ואדרבה, מצופה מהאדם להראות עד כמה הוא "הגון" ו"דמוקרטי", אולם בהוצאה הישנה שברשותי עדיין כתוב כך, שחור על גבי לבן.

אנטישמיות בחשאי

בתודה לקל, באמריקה של היום עדיין הדיבור בגנותם של יהודים נחשב לבלתי פופולארי, אבל זה לא מגיע מחיבה יתירה ליהודים. המסורת האמריקאית היא שהשמצה של קבוצה כזו או אחרת נחשבת לדבר מגונה, בין אם הם יהודים, או להבדיל שחורים או היספאניים.

אך אל נא תחשבו שאנשי הקונגרס והסנטורים שמדברים בצורה כל כך מנומסת על העם היהודי חשים באמת רגש חיובי כלשהו כלפיהם. בליבם פנימה, הגויים מתעבים את היהודים. גם חבר קונגרס שהוזמן לאירוע כזה או אחר וחילק מחמאות ושבחים על היהודים, תוכלו להיות בטוחים במאת האחוזים שהוא אינו אומר את הדברים בכנות. כשהוא חוזר הביתה בסיומו של יום עבודה, היהודים הופכים ל"יהודים ארוורים". אין כל ספק בכך. אין לו שליטה על זה - הוא ינק את המבט האנטישמי הזה יחד עם חלב אמו, וכך ימשיכו גם ילדיו ונכדיו לדבר. אכן, כולנו תקווה שהקב"ה יגרום שהדבר יימשך רק בחשאי ולא בגלוי.

היצר הרע של הגויים

וכאן עלינו לשאול: מדוע מופנית שנאה כה עזה דווקא נגד היהודים? וכי חסר את מי לשנוא? התשובה היא, שהגויים הם כלי בידי היצר הרע להילחם נגד היסוד השני בחשיבותו בתורה הקדושה, הלא הוא הערך העליון של "מִי כְעֵמֶךָ יִשְׂרָאֵל". מהי הסיבה שרק יהודים סופגים כינויי גנאי של "יהודי מלוכלך"? מדוע אין מושג של "כושי מלוכלך", "סיני מלוכלך" או "פורטוריקני מלוכלך"? משום שהיהודים הם הנקיים ביותר, המושלמים ביותר - "כִּי עִם קְדוֹשׁ אֲתָה לֵה' אֱלֹקֶיךָ". אתם אומה קדושה. ודווקא מפני שאנחנו העם הנבחר, זו הסיבה שהיצר הרע משקיע בנו את מירב המאמצים!

עם זאת, הבה נניח לעת עתה לאומות העולם, ו"נצמד בעקבותיו" של היצר הרע. הגמרא במסכת סוכה (נב, א) מתארת את דרכו של היצר הרע "שמניח אומות העולם ומתגרה בשונאיהם של ישראל [כלומר בעם ישראל]". אין הכוונה שלגויים אין יצר הרע. היצר הרע עסוק גם איתם, וכך היה מנהגו מאז ומעולם. אך בנוגע אליהם

התבטאות, אלא בכח אמיתי וממשי. כח זה נברא על ידי הקב"ה כדי לנסות על ידו את עמו ישראל. היצר הרע נותן משמעות לחיינו, כי מה הם חיים ללא נסיונות? איזו תועלת יכולה להיות לנו מחיים כגון אלו?

ובכן, מהו המקור לנחיתות של אותה נערה יהודייה שגרם לה להתבייש באמה שמדברת באידיש? התשובה היא: זהו היצר הרע. רק כח מסתורי שכזה מסוגל היה לגרום לה להביט על יהדותה במבט של בוז וחרפה. מה עוד יכול לגרום למצב כה מגוחך וחסר הגיון?

היסוד השני

הנה כבר הזכרנו לא פעם ולא פעמיים מהו הדבר השני בחשיבותו, לאחר האמונה בבורא יתברך. מה מגיע אחרי "בְּרֵאשִׁית בְּרָא אֱלֹקִים"? התשובה היא: עם ישראל! עיון קל בתנ"ך מוכיח דבר זה מעל לכל ספק. לא רק שהקב"ה מדבר רק עם זרע אברהם, אלא שהתנ"ך כולו עוסק אך ורק בנושא הזה ששמו עם ישראל. כל מחשבותיו של הקב"ה נתונות רק לעמו ישראל.

ומאחר שהעיקרון הזה של גדלותו של היהודי הוא כה חשוב ומרכזי בתורה הקדושה, העולם כולו מתקומם כנגדו בכעס ובמרד. אם עם ישראל הוא העם האהוב והמושלם ביותר, הרי שהיצר הרע ינסה לתקוף אותו בכל הכח.

אנטישמיות בספרות הגויים

זוהי הסיבה שלאורך ההיסטוריה כולה - והזמנים הללו טרם פסו מן העולם - הנושא בו עוסקת רוב הספרות בעולם היה ועודנו השמצתם והוקעתם של עם ישראל. עם ישראל סבל מ"חֲרַפַּת נָבֶל" לאורך כל הדורות. האנטישמיות החלה זמן רב לפני שהופיעה הנצרות, והיתה נפוצה ברחבי העולם כולו. בספרו "נגד אפיון" מונה יוסף בן מתתיהו את כל האנטישמים היוונים הקדומים. היוונים חיברו ספרים מלאי שנאה נגד היהודים, ספרים אשר היו מלאים בדברי כזב והבל. היתה להם השפעה, והשפעה זו חלחלה עד לימינו אנו.

יש ספר הנקרא "התזאורוס של רוז'ה". זהו ספר של מילים באנגלית והנרדפות שלהן, ספר תמים לכאורה שמסייע במציאת מבחר מילים. לפני שנים רבות רכשתי את הספר הזה, וראיתי שתחת המילה "יהודי", מופיעות המילים הנרדפות הבאות: רמאי, נוכל, מתחזה, מושחת, נצלן, אנוכי, רודף בצע. כחמישה או ששה שמות תואר מופיעים שם, וכולם "מחמיאים מאד" לעם היהודי. וכך גם להפך. מי שיחפש מילה נרדפת ל"רמאי", ימצא את המילה "יהודי".

וכשאני אומר "כולנו" כוונתי גם לאותם שזכו לשבת כל היום בין כתלי בית המדרש - מפני שאין באפשרותנו לבודד את עצמנו לחלוטין מהעולם שבחוץ.

לפיכך עלינו לדעת שהיצר הרע, ככל שהוא משקיע מאמצים בקרב הגויים, הרי הוא משקיע מאמצים רבים אף יותר בקרבנו, ומשתדל בכל כוחו לגרום לנו לשנוא את עצמנו. כמובן, יהודים חילוניים מסוגלים להגיב בדרכים פחות יהודיות מאיתנו, אולם עדיין, היצר הרע "מניח את אומות העולם ומתגרה בישראל" - הוא תוקף את היהודים חרדיים ומנסה להקשות עליהם את החיים. הוא גורם להם לראות את כל הדברים הטובים שיש בעולם שבחוץ, ואילו כלפי פנים, כלפי עם ישראל, פיהם מלא ביקורת.

ד' - "חֲרַפַּת הַנֶּבֶל" בימי היוונים

ראשיתו של עידן חדש

וכל זה מביא אותנו לסיפור נס חנוכה. מאי חנוכה? כולנו יודעים שעניינה של חנוכה היה "יָנִים נִקְבְּצוּ עָלַי" - היוונים התקבצו ונאספו עלינו, וניסו בכל כוחם "לְהַשְׁכִּיחַם תּוֹרַתְךָ וּלְהַעֲבִירָם מִחֻקֵּי רְצוֹנְךָ".

אולם עלינו להבין נקודה חשובה. אותה עריצות ושלטון שעל ידם ניסו היוונים להחטיא את ישראל ולהרחיקם מאביהם שבשמים ומתורתו לא הסתכמה רק ביוונים עצמם. מי היו אותם "יָדִים בְּיַד עוֹסְקֵי תוֹרַתְךָ"? מי הם ה"רְשָׁעִים בְּיַד צְדִיקִים"? לא היו אלו רק היוונים, אלא רבים מאוד מהם היו יהודים, ואלה היו האויבים שלנו. עיקר השתלשלות הסיפור של נס חנוכה הגיע דוקא מיהודים רשעים.

באותה תקופה קם בעם ישראל סוג חדש של יהודים, יהודים שהתרשמו מהתרבות הנאורה של היוונים ובזו לעצמם וליהדותם. הם החלו מבקרים בעריהם של היוונים, והם הושפעו מהאידיאולוגיה היוונית לפיה היהודים הם עם בעייתי שצריך "לתקן" ו"לקדם" אותו. היוונים ותרבותם נפרסו על פני כל העולם, והם עשו רושם אדיר על העמים כולם. היוונים היו אנשים מאוד משכילים. היו בהם מדענים דגולים ואדריכלים מוכשרים שבנו בניינים מרהיבים. בכל מקום ניתן היה

הוא לא צריך לעבוד קשה מדי, שכן הם דואגים לעצמם, הם מספקים לעצמם יצר הרע משלהם.

יהודים אנטישמיים

ואכן, העסק של היצר הרע עם הגויים הוא מינורי ביותר, והוא משקיע בהם מאמצים מועטים בלבד, שכן לא שם נמצאת הצלחתו הגדולה. היצר הרע משקיע את מירב המאמצים דווקא ביהודים, שכן עיקר הצלחתו נמדד ביכולתו לפרוץ אל תוככי הדעות של היהודים ולגרום להם להפוך בעצמם להיות אנטישמיים.

ולמרבה הצער, הוא מצליח בכך! הוא מצליח עד כדי כך שרבים מהיהודים מהסוג החלש נכנעו לו והפכו להיות אנטישמים גדולים.

אנו עדים שוב ושוב לתופעה זו, שארגונים וגופים יהודיים, וכן עיתונים בבעלות יהודים, מגינים על אויביהם של עם ישראל ומגנים את אחיהם היהודים. הדבר נובע מכך שהם הורעלו על ידי תעמולה אנטישמית בצורה עוצמתית כל כך, שגרמה להם להתבייש בהיותם יהודים ולשנוא יהודים חרדיים.

פעם, בעודי הולך בשדרות "אושן פארקווי", חלפה על פני קבוצת נערים חילוניים, ואחד מהם קרא לעברי קריאת גנאי. בזמנו התבוננתי בכך שהנה כבר שנים עשרה שנה שאני פוסע בשדרה זו, ומעולם לא אירע לי שגוי כינה אותי בשמות גנאי. דווקא היהודי, שחרף היותו רחוק מקיום תורה ומצוות, עדיין אמור לחוש תחושת אחווה כלשהי כלפי יהודים אחרים, דווקא הוא זה שבז לאחיו היהודי. הסיבה לכך היא, ש"חֲרַפַּת הַנֶּבֶל" כבר פעלה את פעולתה על החלשים.

יצרו של אדם מתגבר עליו

אך עלינו להבין שנושא זה כואב עוד יותר ממה שדיברנו עד כה, שכן למרבה הצער אין מדובר רק ביהודים רחוקים, אלא גם בנו, היהודים החרדים! "חֲרַפַּת הַנֶּבֶל" שממנה ביקש יוסף להינצל, אותה סכנה להיות מושפע ממבטם של הגויים, היא סכנה גדולה עבור כולנו. גם החרדים מהווים מושא ומטרה ליצר הרע. ואל לנו להמעיט בכוחו של היצר הרע! כוחו רב מאוד ואין מי שאינו חשוף להשפעתו, אין מי ששמור ומוגן מפני חרפת הנבל הזו. כולנו תוצרים של הסביבה בה אנו חיים, וזוהי סביבה אנטי יהודית ואנטי תורנית.

ניתן להשיג ספרי רבינו בחנויות ספרי קודש ואצל המפיצים:

ספר שיערי אורה - ועדי מוסר, ספר לב אביגדור - עבודת האדם בקניני השלמות מכתב יד: קולמוס 072-244-1670

תפילת אביגדור - פירוש וביאור על התפילה מכתב יד: אזל מן השוק

הסתתרו יהודים בתוך מערות, והמלך ציווה להבעיר אש בפתח המערה, והעשן חנק את כל האנשים שהיו בתוך המערה. אנשים רבים מתו בעת ההיא, תוך שהם מוסרים את נפשם על קידוש ה'. דם החל להישפך כמים מפני שהם לא רצו להיכנע ליוונים ולהתרפס בפניהם.

כך התחיל הסיפור של חנוכה. הסיפור הוא סיפור ארוך, והוא לא התרחש כל כך בקלות, אלא תוך ניסים על גבי ניסים. לבסוף, הקב"ה עזר למתתיהו אשר הצליח לגרש את היוונים. גם בסוריה התרחש מרד של היוונים בינם לבין עצמם. כל זה היה מעשה ה' בכדי לסייע לאלו שקמו להילחם למען שמו.

המשך הסיפור ידוע לכל, פחות או יותר. עלינו לזכור שהכל התחיל באנשים שהוטעו על ידי היוונים אשר לימדו אותם לא להעריך את עם התורה, והחלו להביט כלפי עצמם בזלזול. ולא מפני שליוונים היה משהו טוב יותר להציע, אלא רק מפני שהם הוטעו. החלשים שבהם הוטעו על ידי היצר הרע של "חֶרְפַּת נְבִל".

נס חנוכה

הלימוד הגדול של ימי חנוכה הוא שהאנשים שגרמו לנו לצרות הגדולות ביותר היו המתיוונים, אותם אלה שהתאהבו בתרבות היוונית, והושפעו על ידי אותה "חֶרְפַּת נְבִל". הם החלו להביט בבוז כלפי חבריהם היהודים, ומצאו חסרונות בבני עמם. הם מיעטו בערכם, זלזלו בהם ומתחו עליהם ביקורת. היו אלה היהודים החלשים שנסחפו אחרי חרפת הנבל והמיטו חורבן על עם ישראל.

וכנגדם עמדו יהודים בעלי עמוד שדרה, אשר העריכו את גדולתו של עם ישראל והבינו שאין מה לחפש אצל הגויים, והם היו אלה שהביאו את הישועה. הם התייצבו כנגד כל ה"נשות פוטיפר" שביזו והשפיעו את "היהודי המלוכלך", ובזכות זלזולם בחרפת הנבל של היוונים והמתיוונים, הקב"ה עמד להם בעת צרתם.

הנס של חנוכה אירע משום שהיו כמה יהודים שהתייצבו ואמרו, "לא! לא נרכין ראש בפני חרפת הנבל של העולם החיצון והיהודים הפשרניים שאין להם עמוד שדרה. הגדולה והשלמות נמצאים אצלנו, בחיי התורה והמצוות, ואנחנו נוותר על הכל - כולל על חיינו - לשם כך". זה מה שהם אכן עשו, וזו הסיבה שזכו לנצחונות מופלאים כל כך. ובסופו של דבר, לאחר שנים רבות, זכו החשמונאים להיכנס שוב לירושלים, לחנוך מחדש את בית המקדש, ולהדליק את המנורה, תוך שהם זוכים לראות בנס פך השמן האדיר.

לראות את תוצאותיה של אותה קידמה אדירה, ועל כן יהודים אלו נפלו בשבי התרבות היוונית. הם נשבו בקסמים של דרכי יוון והסתנוורו מהן.

עידן חדש זרח, והם החלו להביא רעיונות זרים אל תוך ארץ ישראל. הרשעים המתיוונים החלו לתפוס עמדות שליטה על הארץ. הם העריצו את ההשקפות היווניות, את חינוכם ומנהגיהם. הם התרשמו מבתי התיאטראות שראו אצל היוונים, דבר שלא היה מעולם בעם ישראל. הם החלו להכיר את המושג "בידור", ואהבו אותו עד מאוד.

עלינו לדעת כי ליהודים מתיוונים אלו היה חלק מרכזי בגזירות היוונים על עם ישראל, והם אלו שסיכנו את עתידו הרוחני של העם.

המרד הגדול

אך החשמונאים קמו ואמרו: לא! וזה מה שהציל את עם ישראל. לא זו בלבד שהם אמרו לא, אלא הם אמרו זאת בגאון. הם טענו בתוקף: "אין לנו מה לחפש אצל היוונים. כל הטוב נמצא כבר אצלנו".

היוונים הסתובבו בין ערי ישראל והקימו מזבחות לעבודה זרה, תוך שהם קוראים לכל התושבים לבוא ולהיות נוכחים במעמד הקרבת הקרבן הראשון לעבודה זרה. הם רצו להפגין בכל עיר ועיר את נצחון התרבות החדשה, אך היו שם כמה יהודים שלא נחלשו ולא נכנעו.

כאשר הם באו למודיעין, עירו של מתתיהו, והוא ראה שהם עומדים להקריב קרבן לעבודה זרה, הבין מתתיהו עד היכן הרחיקה לכת אותה "חֶרְפַּת נְבִל". הוא ראה שיהודים מוכנים לוותר על הכל בעבור אותה תרבות חדשה. מתתיהו שלף את חרבו מתחת לבגדו ונעץ אותה בליבו של המתיוון שניסה להקריב את הקרבן, ולאחר מכן הרג גם את הפקיד היווני.

מתתיהו ידע שמשמעות הדבר היא, שכעת מתחילות הצרות. וכאן נשא מתתיהו את ידו וקרא לכולם לברוח יחד עמו אל ההרים, על מנת להסתתר מפני הגויים ומפני שותפיהם המתיוונים הבוגדים. הוא ברח אל המערות שבהרים, וכך פרץ המרד.

הסיפור של חנוכה

כאשר נודע הדבר למלך, הוא שלח משלחות חיילים ללכוד את אותם היהודים. אלפי יהודים התחבאו אז מפני היוונים במטרה לשמור את התורה. פעמים רבות,

ד' - מסירים את חרפת הנבל

פעילות לימי החנוכה

וכאן אנחנו מגיעים לאחד הלימודים החשובים שחנוכה מלמד אותנו. אחת המשימות המוטלות עלינו בחנוכה היא לגדול ולהתעלות במאבקנו נגד אותו יצר הרע שהמיט עלינו את הצרות שקדמו לנס החנוכה. פירושו של דבר הוא שעלינו להתחיל להתאהב בעם ישראל. זה מה שחנוכה בא ללמד אותנו. ואם לא נעסוק בלימוד האמת של התורה הקדושה, אזי במוקדם או במאוחר היצר הרע ינצח וסופנו שניפול ברשתו ונטעה גם אנו ח"ו באותה טעות בה טעו המתיוונים הקדמונים.

ואל תחשבו שזו טעות קטנה. זו אחת השגיאות הגדולות ביותר, אחד הפשעים הנוראים מכל. אדם שבז לעם ישראל, הרי שבזה הוא נלחם ח"ו בקב"ה! הקב"ה אמר, "מִי כְעֵמֶךָ כִּי־שָׂאֵל גּוֹי אֶחָד בְּאַרְצְךָ", כלומר אין בעולם מי שישווה לנו. "לנו" פירושו ציבור יראי ה'. היהודים החילוניים אינם נחשבים, שכן הם מתנהגים כמו הגויים. אך היהודים שומרי התורה והמצוות - מי ישווה להם? כך מביט עלינו הקב"ה. ודווקא כאן מתעורר היצר הרע ומנסה לערער את המבט הזה אצלנו. היצר הרע גורם לאדם להרגיש שאולי זה לא בדיוק כך, והוא כבר לא בטוח בזה.

וכאן מגיע חנוכה ומזכיר לנו שעלינו להחדיר את המבט הזה אל תוך שכלנו. אם לא נעשה כן, אז אמנם נדליק נרות, נשתתף במסיבות חנוכה ונאמר דברי תורה - וזה מצויין, אולם אסור לנו לשכוח את אחת המטרות העיקריות והחשובות ביותר של החג הזה - להעריך ולהכיר שכל הגדולה וכל השלמות, נמצאות אך ורק אצלנו, אצל עם ישראל.

קודש הקודשים

השאלה הנשאלת כעת היא - כיצד עושים זאת? מהי הדרך שבה נוכל לקנות בנפשנו את ההשקפה הזו? התשובה היא שעלינו ללמוד את העניין, אך ראשית כל עלינו לדעת מהו ספר הלימוד הנכון עבור כך. איזה ספר יהווה עבורנו מקור להבנת גדולתו הנשגבה של עם ישראל, והיכן נוכל למצוא את ספר זה? ישנה תשובה אחת לשאלה זו. לספר הזה קוראים שיר השירים.

"אמר רבי עקיבא... כל הכתובים קדש, ושיר השירים קדש קדש" (ידיים ג, ה). לכאורה הדברים נראים מוקשים. האמנם ישנו ספר קדוש יותר מהתורה עצמה?

מהי כוונת רבי עקיבא ששיר השירים הוא קודש קדשים, ספר שקדוש יותר מאשר כל ספר אחר?

התשובה היא: בשיר השירים מלא אך ורק בדברי שבח על עם ישראל, ואין שם, ואין שם דבר מלבד זה. התורה עצמה מלאה בדברי מוסר ותוכחה, וכך גם כל ספרי הנביאים. הנביאים כולם נזפו בעם ישראל וייסרו אותו. ואכן, דברי ביקורת ומוסר הם דבר טוב מאד! הם הופכים את האדם לטוב יותר. דרכה של התורה היא למצוא בנו דברים הטעונים תיקון, וזו הסיבה שכל הנביאים כולם הצביעו על הפגמים בעם ישראל - משום שהם רצו שנתקן את דרכינו ונהיה טובים יותר.

אך בנקודה זו שונה מגילת שיר השירים. מה אומר ה' בספר הזה? שיר השירים, כידוע, הינו משל לאיש שיש לו כלה אהובה והוא מספר בשבחיה, על יופייה וכיוצא בזה. הוא מכנה אותה "הַיָּפָה בְּנָשִׁים", וזהו משל לאהבתו המיוחדת של הקב"ה לעם ישראל.

מעתה נוכל להתחיל להבין את דבריו של רבי עקיבא. כל השירים קודש הם, כל ספרי התנ"ך הינם ספרים קדושים, אולם שיר השירים הוא קודש קודשים, מפני ששיר השירים מתרכז בנקודה אחת, בתיאור גודל אהבת ה' לעמו. חוויה זו, לאהוב את בני עמנו, היא קודש הקודשים. בכך מתדמה האדם לבורא ונעשה ל"אוהב עמו ישראל".

היהודים הם ההגונים ביותר, בעלי החסד הגדולים ביותר, אשר ניחנו בכל המידות הטובות. היהודים שומרי המצוות הם היפים ביותר בכל העולם. אין אף אומה אחת שמתקרבת אפילו לקרסולייהם! ברוך ה'! כיום ב"ה רואים צניעות, רואים מסירות נפש לתורה ולמצוות. הנה לפנינו אשה חרדית ההולכת ברחוב ודוחפת עגלת תינוק, שבתוכה שני תינוקות, ולצידה מתרוצצים עוד חמישה-ששה זאטוטים. יש כאן קדושה! יש כאן שכינה! וזו לא גוזמא כלל וכלל, אלא זאת האמת לאמיתה.

הלכתי ברחוב באחד הימים. ילדה קטנה כבת שמונה ישבה על המדרגות ושוחחה עם חברותיה. כשחלפתי על פניהן, שמעתי אותה אומרת לחברותיה, "בת ישראל לא אמורה לעשות דברים כאלה". אי אי אי! הייתי כל כך גאה בה! ילדה קטנה שאומרת "בת ישראל לא אמורה לעשות דברים כאלה". היא לא אמרה את זה אלי, אלא לחברות שלה. זהו עם ישראל, זוהי האומה שהקב"ה אוהב.

אנחנו העם המושלם ביותר, ההגון והישר ביותר, עם ששומר-חוק יותר מכל אומה אחרת. היהודים הם העם הכי פחות אלים. הלא גם הרחוב הטוב ביותר

פשעים חמורים!" וכן הלאה וכן הלאה. הם נזכרים בכל מיני מקרים חריגים, יוצאים מן הכלל, ליסוד הזה. אך עליהם להיפטר מהדעות הקדומות שיש להם נגד יהודים חרדים, ולהפנים היטב את הדברים שדוברו כאן.

זהו שאומר עם ישראל לקב"ה, "אל תִּרְאוּנִי שְׂאֵנִי שְׂחָרְחַרְתָּ". אמנם נצרבנו מעט מן השמש. דעותינו הושחרו על ידי היצר הרע ואיננו מאמינים בכל הלב ובאמונה שלמה שאנחנו העם היפה ביותר. על כן אנו אומרים כדרך שאומרת הכלה בשיר השירים, "שְׂחָרְחַרְתָּ אֵנִי וְנָאֹהָ" - אכן, אנחנו שחורים. הם מנסים להשחיר את דעותינו, אבל אנו יודעים שאנו יפים. עם ישראל הוא היפה בנשים, אלא שהושחרנו על ידי משמיצונו, ולעיתים אף בידי עצמנו.

חזרו על כך שוב ושוב

לכן אנו אומרים לה' "אל תִּרְאוּנִי", אל תביט אל מעט ההשפעה שהיתה לאותה "חֲרַפַּת נְבִיל" עלינו. אנחנו מתעלמים מכל מה שהם אומרים עלינו ואנו מעריכים ומוקירים את מה שאתה, ה', אומר, שאנחנו הִיֵּפָה בְּנָשִׁים - העם היפה ביותר.

חנוכה מלמד אותנו שעלינו להחיות מחדש את התפיסה שלימד אותנו שלמה המלך בשיר השירים. עלינו לשבח יהודים שומרי תורה! עלינו לספר בשבחם, ולתאר כמה בעלי חסד הם! יהודים נותנים מעשר, עשירית מההכנסות שלהם! דברו על כך! ספרו כיצד היהודים עוסקים בהקמת משפחות לתפארת, כמה ההורים נאמנים לילדים והילדים נאמנים להורים! חזרו שוב ושוב וספרו כמה ציבור יראי ה' הוא הגון וישר! אף אחד אינו מתקרב אלינו!

אנחנו פסגת האנושות! העולם כולו צריך לראות בנו דוגמה של מידות טובות, גמילות חסדים, צניעות ויושרה. היצר הרע נלחם בכך בכל עוז, והוא מצרף לשורותיו אפילו יהודים שומרי תורה ומצוות. משימתנו היא לספר תמיד בשבחם של ישראל. עלינו לספר זאת לעולם כולו, אך יותר מכל עלינו לספר זאת לעצמנו. צריכים אנו לצעוד בעקבותיו של ה', ולדבר כפי שהוא מדבר. עלינו לקנות בעצמנו את המבט של "יֵפָה אֶתְּ רַעֲיָתִי", את ההסתכלות של "הִיֵּפָה בְּנָשִׁים" - עם ישראל הוא היפה ביותר מבין כל אומות העולם.

חיים כולכם היום

עם ישראל צועד בדרך הנכונה. ויום יגיע שבו "יִכְרֹוּ וַיִּדְעוּ כָּל יוֹשְׁבֵי תְבֵל" - העולם כולו יכיר את האמת, וכולם יבואו להשתחוות אלינו ולהודות באמת. תמיד

בשכונה הגויית הטובה ביותר, כל אחד - ולא רק יהודי - יחשוב פעמיים לפני שילך שם לבדו בשעת לילה מאוחרת. גויים צעירים הם תמיד מסוכנים, אפילו בשכונה הנחשבת כהגונה ביותר. כך היה מאז ומעולם. ה"שקצים", כך נהגנו לכנות אותם, תמיד היו סכנה, גם אלו שבאו מהמשפחות הטובות ביותר.

לעומת זאת, רחוב בשכונה יהודית הוא תמיד המקום הבטוח ביותר בעולם. אף אחד אינו חושש לעבור על יד קבוצה של בחורי ישיבה צעירים, כי הם עם קדוש. גוי שיוצא לו לעבור בשכונה יהודית בשעת לילה מאוחרת, אף פעם אינו צריך לחשוש פן איזה בן ישיבה או רואה חשבון יהודי יגיח מעבר לפינה ויתנפל עליו. היהודים הם העם הכי פחות עברייני.

לעבור שטיפת מוח

יתכן שבפעם הראשונה שתשמעו את הדברים, הם יפלו על אוזניים אטומות, ולכן חשוב לשמוע אותם שוב ושוב. עלינו להבין שאין שום דבר פסול בדברים הללו. להיפך, אלו שקשה להם לקבל זאת, **בדעה שלהם** יש משהו פסול. עלינו להתחיל להתרגל להלך מחשבה חדש לגמרי, ולהזניח כל מה שקראנו ושמענו עד עתה, ברחוב, במקומות העבודה, בעיתונים, כי הכל הוא מאה אחוז תוצאה של היצר הרע.

היצר הרע עסוק מאד בחזית הזאת. ניקח לדוגמה את עיתון ה"ניו יורק טיימס". האם נוהגים שם לשבח את היהודים שומרי התורה ולספר כמה הם הגונים, כמה הם נאמנים למשפחתם, כמה אין ביניהם עבריינים ופושעים? כמה יש להם חיי נישואין טובים, כמה נאמנים ילדיהם להורים שלהם? יש כל כך הרבה דברים יפים לומר אודותינו. אך הם אינם מספרים מאומה על כל הדברים הללו. הם מדברים רק על דברי תועבה, זהו הנושא היחיד שמעסיק אותם. מתי הם מספרים איזו ידיעה על יהודים שומרי מצוות? רק כשהם מוצאים משהו נתעב ומכוער לכתוב עליהם.

זהו אפוא היצר של "חֲרַפַּת נְבִיל". הוא מנסה ללא הרף לבזות ולגנות את עם ישראל, ולהמעיט בערכו, הן בפני הגויים והן בפני היהודים בעצמם. והוא עושה זאת בקנה מידה רחב ביותר. היהודי החרדי הזה הוא נוכל, היהודי האדוק ההוא הוא רמאי וכיוצא בזה.

שְׂחָרְחַרְתָּ אֵנִי וְנָאֹהָ

ידעתי גם ידעתי שרבים הם אלו שעדיין לא השתכנעו, שכן הם כבר נתונים תחת השפעתה של תעמולת הגויים. הם חושבים לעצמם, "ומה בנוגע לחרדי ההוא שנתפס בנוכלות?" "יש את פלוני אלמוני שביצע

מתוך תשובות שהשיב הרב זצ"ל לשואלים

שאלה:

האם חשוב לערוך מסיבות יום הולדת עבור הילדים?

תשובה:

לא, זה לא חשוב. איני אומר שאין לערוך מסיבות יום הולדת, אולם זהו בהחלט דבר בלתי חשוב.

ערכו להם מסיבות חנוכה ומסיבות חמשה עשר בשבט. ערכו להם מסיבות פורים. מלבד המסיבות והסעודות הגדולות שכולם עורכים בימים אלו, ערכו לילדיכם מסיבה קטנה. אם תרצו, יהיה רעיון טוב גם לערוך מסיבות ראש חודש. אבל מסיבות יום הולדת? לא הייתי אומר שזה דבר טוב. איני רוצה לגרום צער לאף אחד, ולכן איני מתכוון להניא מישהו מלערוך מסיבה כזו, אך מצד שני איני חושב שזה דבר טוב. בוודאי אין זה בהכרח דבר טוב.

הייתם הטובים ביותר, וְאִנְחָנוּ וְאִבּוֹתֵינוּ חָטְאוּנוּ. טעינו וחסאנו לאורך כל הדרך."

כמה חשוב שנלמד ונפנים את הלימוד היסודי הזה, שכן אילו עם ישראל היה לומד אותו קודם לכן, רבים מבני עמנו היו ניצולים ושורדים, אך מכיון שלא למדנו זאת, הם אבדו וירדו אלי שחת. המתיוונים כולם נעשו צדוקים, והצדוקים הלכו לאבדון. קראתי זאת בספר שנכתב על ידי נכרי. בימי חורבן בית שני, כך הוא כותב, הצדוקים אבדו כולם לעם ישראל, ושוב לא שמענו אודותם דבר. ברוך שפטרנו!

רק החשמונאים, אלו שהעריכו והוקירו את שלמותו וייחודיותו של עם ישראל ולחמו כנגד היצר הרע של "חֲרַפַּת נְבִל", הם אלה שהרימו את קרנו וזקפו את קומתו של העם היהודי, וזו הסיבה שבזכותה נעשו לאבותינו ניסים כה מופלאים. בזכות "יְאִתֶּם הַדְּבָקִים בְּה' אֱלֹהֵיכֶם" - אתם, הנאמנים לה', "חַיִּים כְּלַכֶּם הַיּוֹם" - אתם תמשיכו לחיות לנצח נצחים.

שבת שלום ומבורך וחנוכה שמח!

בואו נהיה מעשיים

מאירים את אורו של עם ישראל בעולם

אשת פוטיפר השמיצה את יוסף הצדיק, וזוהי דרכו של היצר הרע לאורך הדורות - לבזות ולחרף את עם ישראל, "היפה בנשים". כח הַרְשָׁע מחשיך את העולם עם השקר הגדול של ביזוי של כח הטוב, ושמונת ימי החנוכה הם הזדמנות לתקן את המעוות. בכל אחד מימי החנוכה, נעשה בלי נדר מאמץ לנתק את עצמנו משקרי ה"חרפת נבל", על ידי דיבור בשבחם של עם ה'. נקדיש דקה או שתיים להתבונן בגדולתו של עם ישראל, ונחלוק את מחשבותינו עם אחד מבני משפחתנו.

לכל קוראי העלון נא להתפלל לרפואתו של הילד יהודה אריה בן שירה שנפצע

השבוע בתאונת דרכים קשה

פרשת וישב

מעייני החיזוק

מאת הרב שמעון פרג שליט"א

יבואר דבריו הנפלאים של מרו החת"ס שלהיות יהודי ולחיות במסי"נ זה לא נס הצלה

בפרשת וישב כתוב ברש"י ביקש צדיק לישב בשלוח קפץ עליו רוגזו של יוסף צדיקים מבקשים לישב בשלוח אמר הקב"ה לא דיין לצדיקים מה שמתוקן להם לעוה"ב אלא שמבקשים לישב בשלוח בעוה"ז וראיתי בספר תורת משה למרן בעל החת"ס שהקשה מדוע רק ביעקב מבואר שביקש לישב בשלוח הרי גם אברהם אבינו לא ישב בשלוח ומקורו מדברי הגמ' ביומא דף ע"א על הפסוק אורך ימים ויוספו לך שנות חיים, מבואר שם ברש"י שאינו דומה מי שימיו בטובה ונהנה בעוה"ז כמו העוה"ב למי שחי שחיוו הם בצרות רבות ורעות עיי"ש, וא"כ רש"י פירש כן רק על יעקב ולא על אברהם וכתב החת"ס שנסיונות של אברהם אבינו שהיה נרדף מנמרוד והשליכו לתוך כבשן האש בודאי שאם היה רוצה היה ללכת בעצת נמרוד ואז היה יושב בראש על גבי מרומים, והוסיף מרן זצ"ל ואמר כי זה עיקר שמחתם של צדיקים למסור נפשם באהבה ויום יום מצפים וממתינים על ככה, וזה גם ההבדל בין פורים לחנוכה כי המן גזר להשמיד וכו' וזה צרה גדולה וקבעו אותו יום משתה ושמחה אבל מלך יון לא ביקש להשמידם אלא להעבירם על דת, ואילו היו ח"ו מודים לו היה מגביה קרנם אך הם בצדקתם וחסידותם בחרו במות

ויסורים עד שהושיעם הקב"ה וקבעו לימי הודיה והלל ולא למשתה ושמחה, ובודאי שאנחנו מתבוננים במעשה אברהם שנזרק לתוך כבשן האש וכן עקידת יצחק שאם זה היה נגמר במצב של מיתה מהעוה"ז לא היה המשך לעם ישראל כי לולי האבות לא היה המשך לעם ישראל ובודאי שהיה ראוי להפוך את היום שהקב"ה צוה לאברהם אבינו לא לעקוד את יצחק ליום משתה ושמחה ויום הצלה ועי"ז יש המשך לכל עמ"י, אבל לפי דברי החת"ס הנ"ל שכל נס שקורה לאדם מחמת ציווי השם אפילו נס של הצלה אי"ז נחשב כנס הצלה אלא אדרבה צדיקים שמחים למסור נפשם באהבה ויום יום מצפים וממתינים ולכן אין זה נחשב כיום הצלה, וראיתי בספר יחי ראובן בפרשת שבוע בסיפור של תמר שניצלה משרפה וכל מה שנדונה לשרפה זה מחמת שקיימה מה שאחז"ל בשם רשב"י נח לו לאדם להפיל עצמו לכבשן האש ובלבד שלא ילבין פני חברו ברבים ואף שאם הייתה נשרפת היינו מפסידים את מלך המשיח ומזה רואים כנ"ל שאם אדם עושה מה שהתורה מצווה אותו אע"פ שבחשבונות הוא חושב שהוא מפסיד הרבה אפילו את כל העתיד הגאולה צריך למסור נפשו להשי"ת והעיקר לא לעבור על רצון השי"ת וכן במשה רבינו שכתוב וירא בסבלותם שנכנס לסכנת חרב בצוארו וח"ו אם היה

וביום אחד הכניס השמש תה עם הרבה מלח כי חשב שזה סוכר ורבי יהושע ליב שתה את הכוס ולא הגיב כלום ואף שנכנס בזה לפיקו"נ אמר שהוא למד מתמר שנח לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ובלבד שלא ילבין פני חברו ברבים והיה מוכן למסור נפשו עקדה"ש והעיקר לא לבייש את השני ועוד עובדות מגדולים וצדיקים בגודל חשבונם במידות שעשו בכל פרט ופרט ולפעמים ויתרו על דברים גדולים ע"מ שהשני לא יפגע

יבואר יסוד הנ"ל של מרן החת"ס בעיקר הנס של חנוכה

ראיתי בכמה ספרים שמתקשים מאד בהבדל של חז"ל בהבדלם של גילוי הניסים בין חנוכה לפורים שבפורים יש מסכת מגילה ומגילת אסתר ואילו בחנוכה לא מוזכר כלל כל הניסים שנעשו בימים ההם ועיקר העיסוק לדבר אודות נס פח השמן וכל הסוגיה בשבת דף כ"א מאי חנוכה דת"ר וכל הסוגיות שם זה אודות הדלקת הנרות ואילו את כל נס המלחמה שהי שם ממעטים לספר וידוע שיש מגילת אנטיוכוס שמובא בראשונים כמו רב סעדיה גאון ובה"ג וידוע שמגילת אנטיוכוס רבו הדעות מתי זה נכתב ומי כתב את זה וכבר נחלקו בזה הראשונים רס"ג ובה"ג ובודאי הקושיה הגדולה מדוע לא קוראים את זה בחנוכה כמו שקוראים בפורים מגילת אסתר? ורבו התרוצים בזה, וראיתי בספר תורת משה לבעל החת"ס בפרשת השבוע שכתב ע"פ דרכו שכמו שממעטים לדבר אודות הנס של אברהם אבינו בהצלתו מכבשן האש ויצחק מעקידת יצחק משום שכל הנסיונות אי"ז נחשב לצרות משום שלמות במסיו"נ על התורה אי"ז צרה אותו דבר בנס המלחמה של חנוכה שבא מחמת שרצו להעביר אותם על הדת

נהרג מי יודע אם היינו זוכים ליציאת מצרים וקבלת התורה ואף שהרבה שלוחים למקום מ"מ אנו יודעים שקבלת התורה נעשה ע"י משה רבנו מ"מ משה רבנו לא עושה חשבונות של העתיד אלא מה הקב"ה רוצה עכשיו ממנו ומה שהקב"ה רוצה ממנו עכשיו זה התורה הקדושה ואסור לעשות שום חשבונות של עתידות והפסדים אפילו הדברים הכי גבוהים כמו יציאת מצרים וקבלת התורה והגאולה העתידה, מזה רואים את יסודו של מרן החת"ס שאם אדם עושה את רצון השי"ת אפילו אם עי"ז הוא מוסר נפשו אע"פ שקורה לו נס אי"ז נס הצלה כנ"ל, וידוע ג"כ מה שכתוב בספרים הק' שאדרבה כל כוחו של משה זה מחמת שמסר נפשו עבור עמ"י ולכן זכה להיות מנהיגם של ישראל ויעוין בזה באריכות (בספר משך חכמה פרשת נח בסופו) וידוע דברי מרן הגרי"ז הלוי זצוק"ל שאמר שבזמן זיווגו של יצחק ורבקה אף שאליעזר ראה מופתים גדולים בזמן שמצא את רבקה מ"מ עיקר מה שרצה לראות אצל רבקה אם היא נותנת טיפת מים לשני ובזה בחן אותה שהיא ראויה להיות מד' אמהות ולא הסתכל על כל המופתים וזה המבחן האמיתי בעמ"י זה המידות הטובות של יהודי וכבר ביארנו שכל יסודה של רחל זה ויתור ועי"ז נזכה לגאולה העתידה ובודאי שתמר היה לה נסיון של הלבנת פני חברו ברבים ע"ח קיומו של משיח צדקינו שיבוא בקרוב ע"י ריבוי אהבת חינום, ראתה בזה סתירה בין הגאולה העתידה מצד אחד ומצד שני להלבין פני חברו ברבים ולכן הייתה מוכנה לישרף העיקר לא להלבין פני חברו. וידוע המעשה שסיפר הגאון רבי ישראל שינקר על הגאון רבי יהושע לייב דיסקין זצ"ל שמחמת בריאותו היה עליו לשתות את התה שלו עם הרבה סוכר

של פגעי הטכנולוגיה זה מחמת תרוצים של פרנסה וכו' וחז"ל מלמדים אותנו להפך שכל מה שיוסף נעשה משביר לכל הארץ זה מחמת שעמד בנסיון הנ"ל ורואים שההצלחה של פרנסה זה רק ע"י עמידה בנסיון של יוסף וידוע מה שהרבה אנשים אומרים שגם הם יכולים לעמוד בנסיון של יוסף אבל ידוע מה שצעק מן ההגר"ח שמואלביץ זצ"ל שאם רוצים להמשיך את מורשתו של יוסף צריך לברוח כמו שכתוב וינס ויצא החוצה שאם לא היה בורח היה ח"ו נופל וידוע מה שאחז"ל שכל מה שהים ראה וינס ויצא דהיינו קריאת ים סוף זה מחמת שיוסף ברח וזוכים עי"ז לס"ד של זיווגים כמו שכתוב קשה זיווגו של אדם כקריעת ים סוף וכן פרנסתו של אדם וידוע מה שסיפר המשפיע ר' אלימלך בידרמן שליט"א באחד האברכים שהיה לו נסיון לראות סרטון וקיים ברגע האחרון וינס וזכה להנצל באותו רגע מתאונת דרכים והקב"ה יעזור וכמה כבר הפליגו בעלי המוסר בקשר שיש בין חנוכה ליוסף הצדיק ומקור הדברים נמצא בגמ' שבת בסוגיה דנר חנוכה שהניחה למעלה מכל אמה ומזה צריך ללמוד שרק ע"י עמידה בנסיונות זוכים לכל הישועות וללמוד ממעשה יוסף ומתתיהו ובניו בגודל ההמשך של עם ישראל כמו שאומרים המפרשים אלה תולדות יעקב יוסף דהיינו שיוסף הצדיק הוא הממשיך האמיתי של יעקב כמו שמבואר בהרבה מפרשים בחומש.

ואע"פ שנהרגו רבבות אלפי ישראל מחמת קדוש ה' אי"ז נחשב לצרה והנס הגדול של חנוכה שעם ישראל ממשיך את תורת משה רבנו ע"ה לכן לא קבעו את ימי החנוכה לימי משתה ושמחה אלא לימי הודאה והלל שעם ישראל נשארו יהודים ועיקר מה שמתעסקים בחנוכה זה בנס פח השמן, משא"כ בפורים שהיה כאן צרה גדולה אז הנס הגדול של ההצלה של פורים זה חלק מחג הפורים ולכן קוראים את מגילת אסתר וכל מסכת מגילה מדברת אודות כל המגילה עיי"ש. ומזה רואים כמה האדם צריך להתחזק בפרט בדורנו שיש נסיונות של פרנסה וכו' וחלק מהמקומות זה סכנה לקיום ההמשך של עמ"י כמה צריך ללמוד ממתתיהו ובניו שנשארו לבד והצילו את התורה הק' ובזה א"א לומר שהולכין אחר הרוב כמו ששומעים כל הזמן, כמו שאמר מן הגר"א ווסרמן שאם אין ספק לא הולכין אחר הרוב.

יבואר עוד בחיזוק מנסיונו של יוסף
ידוע מה שאחז"ל (בבראשית פ"ז ד') שנסיונו של יוסף הוא נסיון יותר גדול מנסיונות של האבות כמו שכתוב חייך שאני מנסה אותך יותר מהם ובאמת הדברים יותר מפליאים שחז"ל מגלים לנו בג' שנכנס לדין עשיר, עני, ורשע ויוסף מחייב את הרשעים והדברים צ"ע איך אפשר לדמות רשע ליוסף הצדיק ומזה רואים כנ"ל שהנסיון של יוסף היה כזה נסיון גדול יותר מהאבות שעמידתו בנסיון אפשר לתבוע את הרשעים (ויעוין בזה בארוכה בספר נתיבות שלום לאדמו"ר מסלונים זצ"ל) וראיתי בספר זרע שמשון שהביא מדברי הזוהר הק' שעיקר עמידתו של יוסף בנסיון זה מחמת שעסק בתורה ובודאי שהלימוד הגדול של הנסיון הנ"ל ששייך לדורנו שכל הנסיונות

קדושת בתי מקדש מעט

בהכוונת הגרמ"מ לובין שליט"א רב שכונת רמת אהרן בני-ברק

דבר המערכת

קטרוג גדול! ובודאי אם נתחזק בדבר זה זה יציל הרבה מאד. והקב"ה יעזור באמת שכל אחד מאתנו יתחזק בזה, ועי"ז ננצל מהרבה צרות. ונזכה לגאולה האמתית במהרה בימינו אמן.

במכתב לתושבי רכסים ב-1' כסלו תשס"ז כתב רבנו בתו"ד: ומאוד להזהר שלא לדבר דברי חול בביהכ"ס ובפרט בשבת, וכ"ש מאוד להזהר שלא ידברו דברים האסורים.

ובמכתב לחנוכה אחת מבתי הכנסת כתב: בס"ד. לכ' קהילת ... יצ"ו. שמחתי לשמוע שזכיתם להקים בית כנסת בו כל אחד יכול לשפוך שיחו ותפלתו וליחד לבבו עם קונו, ביחד עם בני תורה האהובים מאד בעיני השי"ת. ומאוד ראוי שהמקום קדוש זה לא יתחלל ח"ו ע"י דיבורים המתנגדים לקדושה, וישמש רק לדיבורים ודברים שבקדושה ויהי נועם ה' עליכם, וגם הס"ת שזכיתם להכניס לקרוא בה כמו שאמרו שכמו שניתנה במורא ברתת ובויע לכן יהא ניכר מורא שמים וכבוד ראש. ויה"ר שיתקדש שם שמים במקום זה. הכו"ח.

ובמענה לשאלת ביהכ"נ 'בני הישיבות' בפלטבוש (תשס"ט), מה ראוי לקבוע בהנהגת בית כנסת חדש, כתב: ידוע כמה החמירו בש"ע שלא לשוח שיחה בטלה בבית המדרש וכ"ש בשעת התפילה, והיא מצות עשה של 'ומקדשי תיראו', שקאי גם על בית מקדש מעט, וראויה זכות זו להגן לכל מי שמשתדל ועמל בקיומה, ואזי יתקיים בהם 'ועשו לי... ושכנתי בתוכם'.

בירורי הלכה

עזרת נשים עזרת נשים דינה קצת כבית כנסת, לגבי חלק דינים, וכ"כ בשו"ת אבני נזר סי' ל"ג.

גדר תנאי בקדושת בית הכנסת בתוס' בבא בתרא (ג, ב ד"ה ועיילי לפורייא), מבואר דהא דאמרינן דבתי כנסיות שבבבל על תנאי הן עשויות יש בזה ב' פירושים, א' של רש"י דעודן בבנינן מותר לאכול ולשתות ולהיכנס מפני החמה ומפני הגשמים. והב' לשיטת הר"י, התנאי הוא דלאחר שיחרבו יהא מותר לעשות מהם מה שירצו חוץ מקלות ראש. הנה צ"ב מה מהני תנאי כיון דהקדושה אוסרת לאכול ולשתות, מאי מהני תנאי להתיר כל הדברים האלה ואיך יש לעשות חצי קדושה? ולא משמע לומר דמה דנאסר מפני שיש לאנשים כח לאסור ע"י הקדשה וכשלא מתנים בפירוש דאין מתכוונים לאסור מתפרש דזה בכוונתם, ולכן יכולים לומר דאין כוונתם להקדיש ולאסור לאכול ולשתות, דהא לא מצינו שבכח אנשים לחדש שבמקום הזה יהי' אסור לאכול ולשתות ולהיכנס בחמה, וע"כ שזה דין בקדושה שחל על הביהכ"נ מעצמו בלי שיקדישום לאסור וא"כ מה מהני התנאי? והנה בהקדש לקדשי מזבח או קדשי בדה"ב, לא מצינו שיכול להתנות לגבי דבר מסוים שיהי' מותר להשתמש, ולמה כאן יש כזה דבר?

אמנם גם שם צ"ע מה מהני לב ב"ד מתנה בכמה דברים, ולשיטת הר"י קשה טפי דהא מה דאסור גם בחורבן כל הדברים הא ודאי זה ממילא מחמת קדושתן כשהיו קיימין דלכן גם בחורבן נשאר דין קדושה ואיך יועיל תנאי לענין שלא יהי' אסור בחורבן דאין יפקע הקדושה, ובפרט כיון דקלות ראש נשאר אסור הרי דלא יפקע גם אז הקדושה לגמרי ואיך זה יהי' אז קדושה לחצאין. ובאמת מצינו לענין עיבוד לשמה דמועיל תנאי לעשות דברי חול יעו"ב באו"ח (סי' מ"ב) וגם זה צ"ב. (אילת השחר ב"ב ג, ב)

ביום ראשון כ"ד כסלו יחול היא"צ לרבן של ישראל מן ראש הישיבה רבי אהרן יהודה לייב שטינמן זצוק"ל. ברצוננו להביא דברי חיזוק בענין שמירת קדושת בית הכנסת ממרן זצוק"ל:

מרן ראה"י היה מרבה לעורר על שמירת קדושת ביהכ"נ וביהמ"ד. ובער"ח אלול תשס"ב נערך כנס לראשי כוללים בענין שמירת הדיבור בבתי כנסיות בביהכ"נ 'דברי שיר' בב"ב, והבאנו מדברי מרן זצוק"ל:

דיברו בגודל הענין להזהר מלדבר דברים בטלים בביהכ"נ, בביהמ"ד. ידוע שכתוב בספרים ובזוהר הקדוש (תרומה קלא ע"ב) איזה עונש גדול רח"ל יש אם מדברים דברים האסורים ודברים בטלים בבית הכנסת וביהמ"ד. וכמדומה שכתוב (שער הכונות ד, ב) על האריז"ל שהי' נמנע מלדבר אפי' בדברי תורה בביהכ"ס. ורק ללמוד ממש היה לומד אבל לדבר היה נמנע מחשש שמה יבוא לדברים בטלים. וא"כ מה צריך להוסיף? וכן ידוע שבעל התוס' יו"ט עשה 'מי-שבירך' מיוחד למי שנהג בזה. וא"כ באמת הדברים ידועים ומפורסמים ואין צורך להרחיב בזה אך רח"ל בשעתו היו גזירות קשות על עם ישראל, ובעוונתנו צרות רבות אפפנו כל יום ואין לך יום שאין צרתו גדולה מחבירו רח"ל, ויש קטרוג גדול על עם ישראל. לימוד התורה והתפילה נעשים ע"י דיבורים קדושים וכשמדברים באמצע דברים בטלים הדבר מהווה קטרוג רח"ל וגורמים לסמאות את הדיבורים הקדושים. ממילא בודאי שצריך כל אחד להתחזק, ולראות לא רק לחזק את עצמו אלא גם לעורר את השני שישתדל עד כמה שאפשר לדבר רק דברי תורה! ובודאי בזכות זה הקב"ה יעזור שכלל ישראל ינצל מכל הצרות, מה שכיום לדאבונינו לא חסר צרות. יום יום נהרגים יהודים, יש

ליקוט הלכות בית הכנסת ממרן ראה"י הגרא"ל שטינמן זצוק"ל, מתוך ספר 'כאיל תערוג'

ס"ת או בית הכנסת נשאל רבנו על אחד שרוצה לתרום לע"נ, ויש לו רק אחת משתי האפשרויות, או לתרום ס"ת או לתרום לצורך בנין בית כנסת בקיבוץ שאין שם ביהכ"נ כלל, מה עדיף? והשיב: אע"פ שכתובת ס"ת מצוה דאורייתא, בכל זאת עדיף לתרום לבנין בית הכנסת במקום שאין שם ביהכ"נ, היות שע"ז יתקרבו אנשים לחזור בתשובה ולקיים את כל המצוות, משא"כ ס"ת הרי ילך למקום שבין כך קוראים שם.

נתיצת אבן איסור נתיצת אבן מבית הכנסת לכאורה הוא אפילו כשמגרד מעט טיח מהכותל. (עי' רמ"א ריש סי' קנ"ב ועי' באו"ח עה"ת דברים יב, ד).

הקטנה זמנית ביהכ"נ גדול שנתמעטו בו הלומדים, יכולים להקטין ההיכל, ואין זה הורדה מקדושה כיון שבודאי זה רק לזמן וכשיגדל מספר המתפללים ירחיבו חזרה, וכה"ג מותר (ועי' שו"ע קנ"ד ס"ו ודעת תורה שם).

חצר בית הכנסת חצר ביהכ"נ אפי' מתפללים שם בקביעות אין בזה קדושה כי לא מתכוונים שיהי' ביהכ"נ שהרי זה חצר לכן לא נתקדש (ועי' שו"ע סי' קנ"ד ס"א).

חדרי שיעורים חדרי שיעורים שבישיבות וחדרי כיתות ללימוד תלמידים בתלמוד תורה לא נתקדשו בקדושת ביהכ"נ, כי פעמים רבות משנים החדרים ומחליפים וא"כ אין זה נקרא קבוע, וכה"ג אמרינן לב ב"ד מתנה שלא יהי' קבע של ביהכ"נ [ולא דמי למש"כ המש"ב סי' קנ"א סק"ד ע"ש, ומש"כ בשו"ת מבי"ט ח"ב סי' קמ"ה דנתקדש, ו"ל דהיינו בזמנם אך בזמננו מצוי יותר שמשנים].

לעילוי נשמת מרן רשכבה"ג ראש הישיבה רבי אהרן יהודה לייב בן רבי נח צבי זצוק"ל

לעילוי נשמת מרן רשכבה"ג שה"ת רבי שמריהו יוסף היים בן רבי יעקב ישראל קניבסקי זצוק"ל

לרפואת הג"ר אלחנן בן שרה סימון, ראובן בן טלאת. ולישועת שרה אסתר בת מיכל מישל. ולע"נ הגאון רבי מנחם מנדל בהרה"ח רבי אריה זצ"ל.

דרשה מאחרי ארון הקודש כשהיה דורש ברבים היקל לעמוד בדוכן ארון הקודש כשגבו מופנה לארובה"ק. ואמר שלכתחילה כבר אפשר לעשות כן כי לב ב"ד מתנה כי כן הוא הדרך היום. (וע"ע בשעה"צ סי' ק"ג אות י"ג). ובישיבת גאון יעקב הי' עומד רבנו בשיחה בצד, עד השנים האחרונות שהי' קשה לו לעמוד שם, ולכן עמד במרכז.

הבימה והעמוד בבריסק היה נהוג שהמקום של הש"ץ היה נמוך כטפח משאר בית הכנסת (כמנהג המובא במג"א, ע"י משנ"ב סי' צ' סק"ה). והבימה הייתה תמיד גבוהה. היום לא מגביהים את הבימה לפי שתופס שטח גדול, ובחול"ל בד"כ היו בתי הכנסת גדולים מאד, ויכלו לעשות כן.

לישיבה שהיתה בה צפיפות מרובה בימים נוראים ולא שמעו היטב את הש"ץ, הורה שיעמידו הש"ץ באמצע ההיכל. ואמר שמנהג הספרדים לכתחילה כן אבל אנו נוהגים כן רק בשעת הדחק וע"י רמ"א ס"ס ק"ג. (ורבנו בעצמו הי' ש"ץ שנים רבות ביה"כ בניעילה, ועמד באמצע ביהמ"ד).

השתדלות ברב בית כנסת רב בית כנסת המכהן כבר עשרים שנה בקהילה, ביקשו ממנו להיות רב בקהילה אחרת שיש בה ציבור גדול יותר. נשאלה שאלה האם מותר לאנשי המקום הראשון לפעול ולשדל שלא יעבור לשם, מפני שבני הקהילה מרגישים שאם הרב יעבור לשם יפסידו הרבה ברוחניות שלהם, או שמא מאחר שבמקום השני יש יותר אנשים שצריכים לו הוי בגדר ביטול זכות הרבים.

הנהגות ממרן ראש הישיבה זצוק"ל בעניין כבוד בית הכנסת

השיב רבנו: איתא בברייתא (ב"מ סב, א) וחי בהם חיין קודמים לחיי חברך, ואם יש קיתון אחד של מים ישתמש בו לעצמו. וכמו כן לענין רוחניות, שזוהו חיי נפש ממש, חייב לדאוג עבור עצמו לפני השני, ואם הסיבה שרוצים שהרב יישאר במקום הראשון הוא בגלל הרוחניות של הקהילה הראשונה מותר להם לעשות השתדלות להציל הרוחניות, דחיין קודמין לחיי חברך.

גבאי שטעה וגרם הפסד לבית הכנסת מעשה שהיה בראובן שקנה עליה והגבאי טעה ונתנה לשמעון, כי סבור היה ששמעון קנה את העליה. ויש לדון אם יש לחייב את אחד מהם לשלם. והשיב רבנו, את ראובן הקונה אין לחייב כלל כיון דלא קיבל את העליה, ואת שמעון העולה ג"כ אין לחייב כיון דלא התחייב ולא קנה. ואת הגבאי ג"כ אין לחייב מטעם שהפסיד לביהכ"נ, משום דהוי רק מניעת ריוח ולא הפסד בידים. ונשאל א"כ יוצא שכולם פטורים

והשיב רבינו, דאח"כ בדיני אדם ודאי כולם פטורים. שוב נשאל אמאי הוי רק מניעת ריוח, הרי לכאורה יש כאן כבר חוב ממוני לביהכ"נ, ע"י זה שקנה את העליה והתחייב, וא"כ לכאורה הוי זה הפסד בידים, ומדוע פטור הגבאי? והשיב דזה תלוי אם יכול הקונה לחזור בו מקנייתו, דאם אינו יכול לחזור בו א"כ הוי הפסד בידים משום שביהכ"נ זכה כבר בכספו, אבל אם יכול לחזור בו לפני שעולה לתורה הרי זה עדיין לא שלו, וביהכ"נ עוד לא זכה בכספו וא"כ אין כאן הפסד בידים.

רגוע בזמן סיום השיעור ולא היה לחוץ לסיים בזמן מאחר ולא המתינו לו, ולפעמים היה מאריך מעט יותר מבכל יום. (כאיל תערוג)

***יהודי שבנה ביה"כ מאיסוף שיירי מאכלים** שח רבנו, הי' כאן בבני ברק יהודי שהי' בא עם חמור והי' אוסף שיירי מאכלים שאנשים זורקים כגון שיירי חתיכות לחם וכדומה, והי' מוכר את זה למגדלי תרנגולים וכדומה, ובכסף שקיבל בנה בית כנסת. (כאיל תערוג).

***המניין שבבית רבינו** בשנים האחרונות היו מתפללים בביתו, והתנה שלא יהיה על המקום דין בית כנסת, כדי שלא יזיק לשכנים הגרים למעלה. וכשלא שהה בעיר לא התקיים שם מנין לתפילה, כדי להוכיח שאינו ביהכ"נ. (ע"י בשו"ע סוף סי' קנ"א, ט"ז משנ"ב וביה"ל שם). ומהאי טעמא לא נהגו להדליק נרות ליד הש"ץ (ע"י סי' קנ"א ס"ט), מפני שזה עראי [ואמר שהגע עצמך המתפלל בביתו פ"א במנין ידליק נרות ובודאי שא"צ], וכשהביא לשם את הספר תורה לארון, התנה בפה שאינו קדוש, ומיד הכניס לתוך הארון ספרי קודש, שלא יחול בזה קדושת ארון קודש, ולא תהיה בעיה לגור מעליו. ולא הניח פרוכת על הארון שהס"ת היה מונח שם בקביעות (ע"י שע"ת סי' קנ"ד סק"י). ומטעם זה לא אמרו ברכת 'מעין שבע' בערבית ליל ש"ק מפני שאין זה בית כנסת קבוע (ע"י סי' רס"ח ס"י).

סיפר אחד המתפללים בבית רבנו: כאשר התחיל להתפלל במנין הותיקין בבית רבינו, הבחין שאין שעון בכל החדר, והוא דבר נצרך כשמתפללים לפי ותיקין צריך לדעת את השעה. וביקש לתרום שעון. וביקשו את רשות רבנו ולא הסכים, וכששאלו למה אמר כי אינו רוצה שהמקום יחשב לבית כנסת, כדי שהשכנים מעל לא יגורו מעל בית כנסת שכידוע זו בעיה הלכתית, ואם יש שעון זה כבר בית כנסת ממש, וכי ראייתם פעם בית כנסת בלי שעון?... (כאיל תערוג)

***הנהגת מרן זצוק"ל היתה**, כשהיו באים להתייעץ עמו אחרי התפילה, ביקש לצאת מתחילה מבית הכנסת ולדבר רק אחרי שעברו את מפתן הכניסה (גליון עטרת תפארת)

***נכנסנו כמה בחורים** משיבת 'גאון יעקב' בעשרת ימי תשובה קמי מרן ראה"י הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל, ובתוך כדי הדברים שאל אחד הבחורים את מרן זצוק"ל איזו קבלה לקבל לקראת יוה"כ? ענה לו מרן, **להתחזק לא לדבר בבית הכנסת**, טען הבחור שזאת קבלה קשה מאוד, ענה לו מרן **שזו היא הלכה שאסור לדבר בביהכ"נ**, והיה ניכר על פני מרן פליאה בדברי הבחור מרוב פשיטות הדברים. (ע"פ זכרון אחד התלמידים)

***סיפר הגאון רבי ישראל זיכרמן שליט"א:** בעת שכיחתי כרב קהילת חניכי הישיבות בקרית הרצוג בבני ברק, חלה אברך ת"ח מבני הקהילה במחלה קשה והציבור כולו חש צורך להתעורר ולהרבות בזכויות, פניתי למרן רה"י הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, ושאלתי אותו במה עלינו להתחזק? והשיב על אחר: **כיון שבעל התוספות יו"ט תיקן מי שברך מיוחד למי ששומר פיו ולשונו שלא לדבר בשעת התפילה**, וזה היה בעקבות הגזירות הנוראות בשנות ת"ח ות"ט שנתגלה לו משמים שהחרון אף בעבור עוון זה א"כ עלינו לקבל חיזוק בענין זה דוקא, שזוהי סגולה להנצל מכל נגע ומחלה. וכמובא שם 'מי שברך אבותינו הוא יברך את כל מי ששומר פיו ולשונו שלא לדבר בעת התפילה הקב"ה ישמרהו מכל צרה וצוקה וכל נגע ומחלה'. (ימלא פי תהלתך)

***להתפלל בבית מדרש ולא בחדר שיעורים** בזמנו נהגו בישיבה קטנה שביום שישי כל שיעור התפלל לעצמו תפילת מנחה בחדר שיעורים, (נוהג זה התחיל כמדומה כי פעם היו שוטפים את ההיכל בשעה זו), אבל רבנו לא ניחא ליה בהכי, ואמר שיש מעלה להתפלל בבית כנסת ולא בחדר שיעורים, והיה יורד עם השיעור שלו להתפלל בהיכל הישיבה. ואמנם ביום שישי היה רבנו יותר

סיפור השבוע

מורא מקדש ושתיקה כל התפילה קריאת התורה ובין גברא לגברא וכן על העוון הגדול של להסתובב בחוץ והעונשים שבדרך. קבלתי ע"ע לשמור את פי ולשוני שלא לדבר כלל מכניסתי לביהמ"ד ועד יציאתי אחר התפילה.

וראה זה פלא, בתוך שבועות ספורים הבריאות חזרה לאיתנה ב-100%, וב"ה מצאתי פרנסה טובה ושנים מתוך ארבעת ילדי שהיו תקועים בשידוכים התאסרו עם משפחות מכובדות.

הרגשתי שהתקיים בי 'כי מכבדו אכבדו'. בכבוד רב י.ש.ל. בני-ברק (מקדשי תיראו)

לכבוד חברת 'מקדשי תיראו', לצערי אני הייתי מאלו שלא הקפידו כ"כ על שתיקה בביהכ"נ ורח"ל גם בזמן התפילה הייתי לפעמים מדבר עד ברוך שאמר וכן אחרי שסיימתי שמו"ע וגם בשב"ק הייתי מדבר בין גברא לגברא וביקום פורקן, אנעים זמירות וכו' בקיצור החילול ה' לעיני כל הקהל היה נורא.

ופתאום הצרות הגיעו בצרורות, לא היה לי כסף לשלם כל חודש את המשכנתא והייתי לפני מכירת הדירה ע"י הבנק, כמה מילדי נתקעו בשידוכים, התחילו כאבים פה וכאבים שם וכמובן ריצות לרופאים וכו'.

באחד הימים שמעתי דרשה מאחד המשפיעים הגדולים בדורנו בנושא של

ברומז של עולם

גליון היוצא מבית ועד של חכמים העוסקים בעניני תפילה | גליון כ"ז

מקורי התפילה • טעמי התפילה • מסורת התפילה • ביאורי התפילה • עבודת התפילה • תפילה כהלכתה

פרשיות
וישלח - וישב
תשפ"ג

ברכת אוזר ישראל בגבורה

כי אסר המייניה לימא צרוך אוזר ישראל בגבורה [ברכות ס:]

ברכות השחר
חלק ט'

באורי התפילה על ברכת אוזר ישראל בגבורה

הרב מרדכי פוטאש שליט"א בעמח"ס ברומז של עולם

פנימיות התפילה

הרב מרדכי פוטאש שליט"א

האוזר הוא אות של דביקותם של כלל ישראל עם הקב"ה

כדי להבין דבריו הנפלאים של הר"י בן יקר על ברכה זו שכל ענינו של הברכה הוא על הדביקות של הקב"ה עם כלל ישראל, נקדים פרשה מהנביא ירמיה (פ"ג):

כִּי־אָמַר ה' אֱלֹהֵי הַלְוִי וְקִנִּיתָ לָךְ אוֹזֵר פְּשָׁתִים וְשָׁמְתוּ עֲלֵי־מִתְנִיךְ וּבְמִים לֹא תִבְאֶהוּ: וְאָקְנָה אֶת־הָאוֹזֵר בְּדָבָר ה' וְאִשָּׁם עֲלֵי־מִתְנִי: וַיְהִי דָבָר ה' אֱלֹהֵי שְׁנֵית לֵאמֹר: קַח אֶת־הָאוֹזֵר אֲשֶׁר קִנִּיתָ אֲשֶׁר עֲלֵי־מִתְנִיךְ וְקוּם לָךְ פְּרָתָה (נהר פרת) וְטַמְנֶהוּ שָׁם בְּנִקְיָק הַסֶּלַע וְגו': וַיְהִי מִקֵּץ יָמִים רַבִּים וַיֹּאמֶר ה' אֱלֹהֵי קוּם לָךְ פְּרָתָה וְקַח מִשָּׁם אֶת־הָאוֹזֵר אֲשֶׁר צִוִּיתִיךָ לְטַמְנֵהוּ־שָׁם: וְאַלֶּךְ פְּרָתָה וְאַחַפֵּר וְאָקַח אֶת־הָאוֹזֵר מִן־הַמִּקְוֹם אֲשֶׁר־טַמְנִיתוּ שָׁמָּה וְהִנֵּה נִשְׁתַּח הָאוֹזֵר לֹא יִצְלַח לְכָל (פרש"י אינו ראוי לכלום).

אח"כ הקב"ה מדמה כלל ישראל לאוזר הנ"ל ואמר, וַיְהִי כֹּאֲזֵר הָאוֹזֵר אֲשֶׁר לֹא־יִצְלַח לְכָל: ור"ל שנכשלו בע"ז ועזבו את ה', ומגלה השי"ת לירמיה, כִּי כֹּאֲשֶׁר יִדְבַק הָאוֹזֵר אֶל־מִתְנֵי־אִישׁ כֵּן יִדְבַקְתִּי אֵלַי אֶת־כָּל־יִשְׂרָאֵל וְאֶת־כָּל־בֵּית יְהוָה וְהָיָה נֶאֱמָר לִי לְעַם וְלָשָׁם וְלַתְּהֵלָה וְלַתְּפָאֶרֶת וְלֹא שָׁמְעוּ: ופ"י המצו"ד, לזה המשלתי לאוזר, כמו האוזר דבוק למתני איש כן הדבקתי אלי את כל בית ישראל וגו'.

ועפ"ז ביאר הר"י בן יקר, "מכלל שעשה הקב"ה אוזר מישראל ומאהבתם, ואימתי הם אוזרו על מתניו בזמן שעושים רצונו של מקום. כלומר, שחפץ לעשות גבורה להנקם משונאייהם, ואימתי, בזמן שהם עושים רצונו, ואז נקרא הקל הגדול והגבור, אבל אם לא וכו' וביתו חרב ונשרף, אינו נקרא גבור, והוא כמו שנפלה חגורתו ממתניו". והאבודרהם פ"ל כע"ז בקיצור.

אשר לפ"ז פ"י של הברכה הוא, ברוך אתה ה' וכו', שאתה אוזר ישראל במתניך, כביכול, בחזק רב וקירוב גדול, כאשר ידבק איש את האוזר על מתניו, ואז אתה השי"ת מתגלה במדת גבורתך לכל העולם.

החגורה מזרז ומחזק כח האדם

איתא בגמ' (ברכות ס:) כי אסר המייניה לימא אוזר ישראל בגבורה. שיטת הרמב"ם (פ"ז ה"ו) דמברכין בשעת חגירת החגורה. ופשטות כוונת ההודאה בברכה זו הוא כמו שביאר הרוקח, וז"ל "שאוזר חלציו בזריות לילך, כדאמ' במכילתא מתניכם חגורים מכאן ליוצאי דרכים שיהו זריזים. וגבי אוזר שייך גבורה, כדכתיב נאזר בגבורה". וע' רש"י במלכים (ב' א' ט') "כל חגורת מתנים ל' זירוז גבורה הוא". והיעב"ץ כתב ביתר ביאור "החגורה שומרת אברים פנימיים שלא יקבלו נזק בחזקת התנועה, ועל ידה יכול להתנועע בכח וגבורה".

הברכה נתקנה על החיוב להפסיק לבו מן הערוה

והאבודרהם מביא בשם הראב"ד דהמייניה זה הוא לבישת המכנסיים, שישראל חייבים בו משום דכתיב, ולא יראה בך ערות דבר (דברים כ"ג). והרא"ה כתב דזהו האבנט שהוא צריך לאזור, כדי שלא יהא לבו רואה את הערוה. ונמצא דהוא ברכת מיוחדת על המלבוש הנהוג בישראל, וכן ברכת "עוטר ישראל" שהוא ברכה על הכיסוי הראש. וכתבו הב"ח והגר"א דלכן מזכירים "ישראל" בב' ברכות אלו, שנתקנו על המלבושים שנבדלים ישראל מן האומות, שישראל מצווין להפסיק לבו מן הערוה ושלא לילך בגילוי הראש.

אמנם גם אם נימא דהוא הודאה על הגבורה טבעית הנעשה ע"י האוזר, עיקר הכוונה הוא משום המעלה רוחני שיש לישראל, וכמו שביאר הלבוש וז"ל, וטעם שתי ברכות אלו שפורט בהן לומר 'ישראל' מה שאין כן בשאר ברכות, נ"ל מפני שישראל דווקא מצווין בהן ומוזהרין בהן יותר, כי בחגורת חגורה עיקר כוונתם כדי שלא יהא לבם רואה את הערוה, משא"כ דעת שאר האומות שאע"פ שהן ג"כ חוגרים חגורה אין כוונתם לצניעות שלא יהא לבם רואה את הערוה, אלא שיהיו מזורזים בגבורתם יותר, שכן היא טבע החגורה מזרזת את האדם יותר וכו', אבל ישראל עיקר טעמם בחגורה הוא לצניעות שלא יהא לבם רואה את הערוה והגבורה תבא ממילא, לכך מברכין ואומרים אוזר ישראל בגבורה, כלומר אעפ"י שאין עיקר כוונתנו לזה מ"מ הוא ברחמינו וחסדיו נותן לנו הגבורה אגב, נראה ל' עכ"ל.

איזהו גבור הכובש את יצרו

ואולי יש להוסיף דהרי ידוע דכדי לנהוג תמיד במדת הקדושה ושמירה מעבירות והרהור הלב, צריך גבורה גדולה נגד היצה"ר, וצריך ס"ד גדולה, כמ"ש בגמ' (קידושין ל:) שאלמלא הקב"ה עוזרו לא היה יכול לו, ומי שמתגבר על יצרו הוא הגבור האמיתי וכמו דאמרו חז"ל (אבות פ"ד מ"א) "איזהו גבור הכובש את יצרו". לכן בברכה זו שבה אנו מודים להקב"ה על שזכינו לחגור האוזר כדי לזהר מערוה והרהור, אנו מצרפים הודאה להשי"ת על עזרתו לנו במלחמתנו נגד היצה"ר, להתאזר בגבורה ולנצח אותו.

נא ללמוד ולהתפלל לרפואת הילדה אסתר בת שרה חנה
הזקוקה לרחמי שמים מרובים

נא ללמוד ולהתפלל לרפואת יוסף שמואל חיים בן מרים
הזקוק לרחמי שמים מרובים

אוזר ישראל בגבורה - גבורת התורה

"אלו תלמידי חכמים שדומין לנשים ועושים גבורה כאנשים"

רבנו מנוח (תפילה ז' ו') ביאר כוונת הברכה שהקב"ה אוזר אותם בגבורה של תורה כדכתיב (איוב ל"ח) אוזר נא כגבור חלציק, אבל הגויים אינם מצווים ללמד תורה. ומצינו בהתורה נקרא גבורה בגמרא בימא (עא ע"א) "אליכם אישים אקרא אמר רבי ברכיה אלו תלמידי חכמים שדומין לנשים. ופרש"י "ענותין ותשושי כח". וע"ע ברבנו אליקים "שדומין כנשים לפי שמתשת כוחן כנשים במלחמתה של תורה" וְעוֹשֵׂי גְבוּרָה כְּאֲנָשִׁים, וביאר המהר"ל (גור אריה פרשת בלק כ"ג כ"ד) "כי התורה היא אלקית, וכאשר לומד ומתגבר בתורה, היא הגבורה עם הדברים האלקיים". ומבואר דמעלת הגבורה של ישראל אינו גבורה טבעית, אלא אדרבה ת"ח הוא הם תשושי כח אבל מתפארים בגבורת מלחמתה של תורה.

עם כלביא יקום - לחטוף את המצות

ומסיים המהר"ל "וכן עשיית המצות היא כענין זה לגמרי שנקראים גבורה". וביאר זוה דברי רש"י (שם) עה"פ "הן עם כלביא יקום וגו'" [שברכס בלעם] "כשהן עומדים משנתם שחרית, הן מתגברין כלביא וכארי לחטוף את המצות". וביאר ענין הזה שכלל ישראל מתגברין כארי לעשות מצות, "לפי שמי שעושה מצוה פועל פעולה אלקית נפלאה, לכך היה בלעם משבחם שכל מעשה האומה הזאת אינם מעשים פחותים ושפלים, אלא הם מעשים נוראים וגדולים, והם המצות, אשר הם מעשה אלקים".

התגברות ה'קול יעקב' על הידי עשוי

והכתוב שם מסיים "ודם חללים ישתה", ופרש"י שעי"ז זוכים שהקב"ה לוחם מלחמתנו. ולמדים מזה, כשמתחזקים כלל ישראל עם כח הגבורה בתורה ובמצות, זוכים עי"ז שהקב"ה לוחם מלחמתנו. ומצינו בפרשה של מלחמה (פי כי תצא כ"ג ט"ו) "כי הי אלהיך מתהלך בקרב מחנך להצילך ולתת אייך לפניך ויהי מחנך קדוש ולא יראך בך ערות דבר ושב מאחריך". וכתב הנצי"ב (העמק דבר שם) "זה שייך ביחוד לשעת מלחמה שהיו מזהרים להעמיד אנשים לעסוק בתורה". ודוקא בשעת מלחמה נצטוינו על ריחוק הערוה שהוא כל ענין גבורה של האזור. ועי"י תורה ותפילה מתוך קדושה וטהרה זוכים שהקב"ה מתהלך בקרב מחנינו ללחום מלחמתנו.

התורה נותן לנו גבורה לעמוד בפני הצרות

וגם התורה נותן לנו הגבורה להתקיים בתוך חושך הגלות כמש"כ הסדר היום בביאור פנימיות כוונת הברכה "ואזר אותנו בגבורה - ואין גבורה אלא התורה שנתנה לנו מצד הגבורה כדכתיב אש דת והיא היא המחזקת אותנו בגלותינו ואלמלא היא לא נשאר לנו שריד ופליט וכח לעמוד בפני כל הצרות אשר עברו עלינו ועוברים בכל עת ובכל שעה והקדוש ברוך הוא מצילנו מידם ועוזרנו להיות לנו שארית בארץ". וכן מצינו בספרי (האזינו שכ"א) כשהלכו ישראל לגלות כתיב (מ"ב כ"ד ט"ז) 'הכל גבורים עושי מלחמה' וכי מה גבורה עושים בני אדם ההולכים בגולה ומה מלחמה עושים בני אדם זקוקים בזיקים והנתונים בשלשלאות אלא גבורים אלו גבורי תורה כענין שנו' ברכו ה' מלאכיו גבורי כח עושי דברו, עושי מלחמה, שהיו נושאים ונותנים במלחמתה של תורה".

מפי הגבורה שמענום

ובפירוש אגודת אוזב (להמקובל ר' יצחק האזובי זצ"ל חי לפני 600 שנה) כתב "וכן כשיאזור מתניו הוא טעם להתעוררות השכל וזהו אוזר ישראל בגבורה, על ענין הנקרא גבורה כמו שאמרו ז"ל אנכי ולא יהיה לך מפי הגבורה שמענום. והיא נתונה לישראל כי היא כנסת ישראל למעלה. ושמעתי בשם הג"ר משה שפירא זצ"ל לבאר, דענין הגבורה הוא מצד אופן נתינת התורה לנו, דהתגלות הקב"ה ה' ע"י האש שהוא מצד הגבורה כדכ"י "אש דת למו". [אמנם עצם התורה הוא רחמים כמש"א חז"ל "רחמנא אמר תקעו" (רי"ה טז). וכדומה]. וכשלומד האדם עם דרגא זו של "כנתינתה ברתת וזיעה", עם האש של עמילות התורה, זוכה להתדבק בגילוי זו שניתנה בסיני, וכמו דאמרו (ירושלמי חגיגה פ"ב ה"א) "מעשה ברא" ור' יהושע שהיו שוחחים בד"ת, והיה אש מסבבתן והיו הדברים שמחים כנתינתן מסיני".

להתדבק בתורה בכל כחותיו

וכבר בארנו שענין של אוזר מורה על דביקות, ובוודאי אין דביקות בהקב"ה גדול מלימוד התורה, וכמו שהאריך הנפה"ח (שער ד' ו') "ויכוין להתדבק בלימודו בו בתורה בו בהקב"ה. היינו להתדבק בכל כחותיו לדבר ה' זו הלכה. ובוזה הוא דבוק בו ית' ממש כביכול. כי הוא ית' ורצונו חד כמ"ש בזהר". וזהו ענין האזור, להתדבק ע"י גבורה, וכן בתורה, צריך להתגבר בכל הכוחות בעמילות בתורה, וכפי גודל הכוחות והעמילות בתורה, כן יגדל הדביקות בו.

בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין

וזהו האופן הכי חזק להתגבר על היצה"ר כמו שהאריך הנפה"ח (פרק לב) "וכל עוד שהאדם קשור ודבוק בתורתו יתברך ובאהבתה ישגה תמיד. אף היא תאיר אליו ומשמרתו בכל דרכיו ועניניו שלא יפול ברשת היצר ח"ו וכו' והביא דברי חז"ל (קדושין ל' ע"ב) ושמתם סם תם נמשלה תורה כסם חיים, משל לאדם שהכה את בנו מכה גדולה והניח לו רטיה על מכתו ואמר לו בני כל זמן שרטי' זו על מכתך אכול מה שהנאתך ושתה מה שהנאתך ואין אתה מתיירא, אמר הקב"ה בני בראתי יצה"ר בראתי לו תורה תבלין אם אתם עוסקין בתורה אין אתם נמסרים בידו". וזהו התחבולה האמיתית להישמר מן היצה"ר כמש"כ המס"י שזהו הרפואה שהקב"ה בעצמו שברא את היצה"ר, ברא בעצמו הרפואה.

ומשל זה של 'רטיה על מכתך' הוא רמז לענין האזור, דכמו שהאדם מדבק הרטיה על גופו, כן התורה, מתדבקים כל רמ"ח אברנו בה (כמ"ש הב"ח סי' מ"ז), וע"ז ניצולים מרשת היצה"ר.

התעוררות התפילה

הרב דוד וועקסלער שליט"א מח"ס אני לדודי

דרגת האדם בדקיבות הקב"ה תלוי

בכח גבורתו במלחמת יצרו

הארכנו בביאורי התפילה בטעם החגורה להפסיק בין לבו לערוה, וזהו הגבורה של כלל ישראל, שמראים הגבורה לכבוש את יצרם וכח התאוה המושכת אותנו תמיד לחמריות העוה"ז. ובפנימיות התפילה הבאנו ביאור נפלא של הר"י ב"ר יקר, שהאבנט הוא אות על הדביקות של כלל ישראל עם הקב"ה.

ובאמת מבואר בדברי המסילת ישרים (פרק א') ששתי דברים אלו הם ממש תלויים זה בזה, כשמתאר לנו חובת האדם בעולמו לנצח המלחמה החזקה עם היצר הרע:

"וכשתסתכל בדבר תראה כי השלמות האמיתי הוא רק הדביקות בו יתברך וכו'. ואם יהיה לכו חיל וינצח המלחמה מכל הצדדין, הוא יהיה האדם השלם אשר יזכה לידבק בגבורה ויצא מן הפרוודור הזה ויכנס בטרקלין לאור באור החיים. וכפי השיעור אשר כבש את יצרו ותאוותיו ונתרחק מן המרחיקים אותו מהטוב ונשתדל לדבק בו, כן ישיגו וישמחו בו".

ומבואר דשיעור הדביקות בהקב"ה תלוי בשיעור הכח של התגברות האדם נגד היצר הרע.

ברכת אוזר ישראל כנגד תפילין של יד

והנה הטור (סי' כ"ה) כתב דאביו הרא"ש הי' מברך כל הברכות עד עוטר ישראל בתפארה ואז היה מניח תפילין ומברך עוטר ישראל בתפארה לפי שהתפילין נקראין פאר. (ויתבאר הדברים בארוכה בגליון הבא בס"ד). אולם יש נהגין לנשק התפילין של יד בשעת ברכת אוזר ישראל בגבורה והתפילין של ראש בשעת ברכת עוטר ישראל בתפארה. והשפת אמת (פ' שמות תרמ"ח) כתב דב' ברכות אלו ברכת אוזר ישראל בגבורה ועוטר ישראל בתפארה, הם כחינת תפילין של יד ושל ראש. וענין תפילין של יד הוא "לזכרון זרוע הנטויה - שהוא ענין גבורה - ושהיא נגד הלב לשעבד בזה תאוות ומחשבות לבנו לעבדתו ית' שמו" (לשון ה'שם יחוד' קודם הנחת תפילין).

ומה מתוקים בזה דברי הספר חסידים (סי' תשע"ג) שמשווה ענין האבנט ותפילין של יד, ששניהם יש ענין לדבקם היטיב לגופו. וז"ל "כתיב (ירמי' י"ג א') הלוך וקנית לך אוזר פשתים ושמתו על מתניך וכתיב (שם שם ב') ואשים על מתני וכתיב (שם שם י"א) כאשר ידבק האזור אל מתני איש, הרי במקום שכתוב שימה צריך לדבק. וכגון ושמתם את דברי אלה על לבבכם (דברים י"א י"ח) שצריך לדבק בחוזק את התפילין שבזרוע. וכן כשאדם מתפלל צריך שיהא האזור דבוק במתניו".

ונסיים בדברי היסוד ושורש העבודה (שער ב פרק ד): "לכן בברכה זו יתן האדם שבח והודאה גדולה במחשבתו בשמחה עצומה מאד להשם יתעלה, שהדביק אותנו עם קדוש אליו לאלקותו ית' ויתעלה, כדבוק האזור במתני האיש וישמח האדם בברכה זו שמחה עצומה מאד על אלקותו ית' ויתעלה זכרו לעד".

הלכות ברכת אזור ישראל בגבורה

שיטת הרמב"ם (תפילה ז' ו') דהמנייה היינו 'חגורה', וכ"כ השו"ע (סי' מ"ו סעי' א') "כשהוגר חגורו, יברך אזור ישראל בגבורה, והרמ"א הוסיף או לובש האבנט המפסיק בין לבו לערוה, והוא פירושו של הרמב"ד המובא באבודרהם. וכתב המ"ב בשם המטה יהודה, דלפי הרמב"ד אבנט דהכא הוא מכנסים. וכן האבנט שהזכיר השו"ע בריש סימן צ"א, דאע"ג דבלשון תורה פ"י אבנט הוא החגורה כדכתיב ובאבנט בד יחגור, מ"מ בלשון חכמים לפעמים קוראין המכנסים אבנט, ולכך נקט לשון לובש ולא חוגר". [אך הפר"ח תמה ע"ז דבכמה מקומות בחז"ל מצינו דהמנייה היינו האבנט].

ומלשון הרמ"א שכתב "או לובש וכו'" משמע דליכא מחלוקת. וכ"כ הפר"ח דגם הר"מ מודה דענין הברכה הוא משום מה שחייב ללבוש חגורה כדי שלא יהא לבו רואה את הערוה, ומודה דאם אין לו אזור ודאי שיברך ברכה זו כשלוש המכנסיים. וכן מפורש בספר המספיק לר"י אברהם בן הרמב"ם שכתב "ובהדקו את אזור המתנייים או הבגד התחתון מברך וכו'".

אולם המטה יהודה חולק עליו וס"ל דיש כאן מחלוקת [ודחה לשון הרמ"א], ולהר"מ אין הטעם משום אין לבו רואה את הערוה אלא משום הכון וכפשטות הסוגיא בשבת (י' ע"א), ולדידה אין לברך אלא על האבנט, ע"ש. ומדברי האבודרהם משמע כדברי המטה יהודה, ע"ש. אולם לפי"ז צ"ע מה נעשה בזמנינו שאין נוהגין ללבוש חגורה, דלדעת הר"מ דאין מברכין אא"כ נהנה, וגם להרא"ש והטור ברכה זו הוא מהברכות שאינו מברך אא"כ נהנה, נמצא דלא יוכל לברך ברכה זו כלל, וצ"ע.¹

ולדינא, נוהגין כדעת הרמ"א דמברכין כל הברכות על מנהגו של עולם. אולם מי שנוהג ללבוש גרטל, ראוי להמתין לכתחילה מלברך עד שאזור את הגרטל ויוצא בזה כל הדיעות.

ברכה על לבישת אבנט חדש

והנה קי"ל (שו"ע רכ"ג ד') דהקונה בגד חדש מברך שהחיינו, וכשלושבו מברך מלביש ערומים. והשערי תשובה (מ"ו ס"ק ב') מביא דברי ההלכות קטנות דגם מי שקונה אבנט חדש מברך אזור ישראל בגבורה. וכן כשקונה כובע חדש מברך עוטר ישראל בתפארה. והביא מהא"ר, דגם אם כבר בירך בבוקר יחור ויברך, אא"כ היה עליו בשעה שבירך בבוקר דנפטר חיוב זו בברכה אחת.

ויל"ע במי שקנה בעקטשע חדש עם אבנט מחובר לו אם יברך מלביש ערומים וגם אזור ישראל, וצ"ע.

לבישת אבנט (גרטל) בשעת התפילה

הגמ' (שבת ז') מקשה דאף אי תפלת ערבית רשות, אמאי אי שרי המייניה לא יפסיק להתפלל מחמת הטרחא לחגור שוב, דהלא יכול להתפלל בלי החגורה. ומשני, דצריך הוא לחגור קודם שיתפלל, משום שנאמר "הכון לקראת אלהיך ישראל", והיינו שצריך להתנאות כשעומדים לפני הקב"ה בתפלה.

אן והנה מפשטות הגמ' נראה דאיירי במי שלא היה לבוש באופן מכובד, דכשישב לאכול התיר החגורה שבדרך כלל חגור על מתניו באופן מכובד, ונמצא עתה שהוא אינו לבוש באופן הראוי, וע"ז ילפינן מ'הכון' שצריך לסדר מלבושיו באופן מכובד קודם שיתפלל, וכמש"כ רש"י "התנאה לפניו", וכ"מ בריטב"א שם שכתב "דמשום הכון לקראת אלהיך ישראל, הוי טורח שצריך לקשט בגדיו יפה". אולם לא נאמר בזה שיש דין מסיום משום 'הכון' ללבוש אזור או בגד מיוחד, אלא נלמד הלכה לסדר ולקשט בגדיו להיות מכובד להתראות פני המלך ה'. ומה"ט הרמב"ם (פ"ה ה"ה) לא הביא שום דין לבישת חגורה כלל, אלא כתב "תקון המלבושים כיצד מתקן מלבושיו תחלה ומציין עצמו וכו'".

בן התוס' והרא"ש הביאו דברי המחזור ויטרי, דלומד שהטירחא הנאמר כאן הוא ללבוש החגור כדי להפסיק בין לבו לערוה, ולכך האידנא דאית לן אבנט ומכנסים אין צריך לזה. וזה הדין ילפינן מ'הכון', וכמבואר בהדיא בשבולי הלקט (סי' י"ז) שהביא דעה זו בשם ר' סעדיא גאון "שלא יהא לבו רואה את הערוה משום שנא' הכון לקראת אלהיך ישראל". וביארו המפרשים דהמחזור ויטרי הוא תלמיד של רש"י דס"ל דקי"ל כמ"ד (ברכות כה:), ע"ש בתוס' ד"ה והרי' לענין ק"ש דלא בעינן שלא יהא לבו רואה את הערוה. וע"ז אמרינן הכא דתפילה חמור יותר מדין משום 'הכון' ובעינן צניעות יתירא, ומודו כו"ע דבעינן שלא יהא לבו רואה הערוה. ודומה למאי דאמרינן בברכות (כד: כה:), ומובא לפני זה בשו"ע (צ"א א') דאע"ג דלק"ש סגי בכיסוי הערוה בלא כיסוי הלב, אבל לתפילה בעי' שיכסה לבו. ופרש"י "צריך הוא להראות את עצמו כעומד לפני המלך ולעמוד באימה". וחזינן דתפילה מחייב צניעותא יתירא. ולפי שיטתו ג"כ ליכא חיוב מיוחד של לבישת אבנט לתפילה, אלא בכל אופן שיעשה שלא יהא לבו רואה את הערוה סגי.²

גן אמנם דעת הר"ן והגהות מיימני, וכן הביא הטור בשם הבעל התרומות "מכאן יש ללמוד שצריך אדם לאזור אזור בשעת תפלה אפי' יש לו אבנט שאין לבו רואה את הערוה ויכסה ראשו". ומשמע מדבריהם דנלמד כאן הלכה מיוחדת של לבישת האבנט בשעת תפילה. וצ"ב היאך נלמד זה מקרא ד'הכון'. אמנם נתבאר היטיב בדברי הלבוש "שזה הוא הכון, כשהגור אזור במתניו נראה הוא עומד יותר זריז מכשהוא בלא חגירה". ומשמע דלכך עיקר הדין הנלמד מהכון נשהביא לעיל הלכה א'ן "ולפיכך צריך האדם להכין בגדיו בתפלה ללבוש בגדים יותר מבקר"ש, ועל זה נאמר נעמוס ד, יבן הכון לקראת אלהיך ישראל, כלומר הכן עצמך בבגדים נאים", לבד מזה יש ילפותא בפנ"ע על לבישת החגור, שמראה ענין זה במיוחד שהוא מוכן ומזורז לעמוד לפני ה'.³

ולהלכה, פסק השו"ע (סי' צ"א סעי' ב') כדעה זו "צריך לאזור אזור בשעת התפלה, אפילו יש לו אבנט⁴ שאין לבו רואה את הערוה, משום הכון (עמוס ד, יב) אבל שאר ברכות מותר לברך בלא חגורה, מאחר שיש לו מכנסים".

המשך בעמוד הבא <<

1. אולם יתכן דגם המטה יהודה מודה דיכולין לברך על האבנט שעל המכנסיים, ורק על המכנסיים עצמם אין לברך עליה, דע"ש שביאר דמש"כ השו"ע בסמ"ק צ"א דיש ללבוש חגורה יאע"פ שיש לו אבנט להפסיק בין לבו לערוה, הכוונה ג"כ להמכנסיים עצמם, ויתכן דלדידה כל חגורה יש מעלה של אבנט דיכול לברך, וכל המחלוקת הוא רק על מכנסיים עצמם.
2. אמנם מסיים הרמ"ש, דגם להמח"ו אף אם יש לו אבנט של מכנסיים, מצוה ללבוש אזור משום הכון. והמגן גיבורים (בשלטי גיבורים) ביאר דס"ל דכיון דיש ענין של הכון, חייבו ללבוש אבנט משום אין לבו רואה את הערוה, אבל כל טעם לחודיה לא אלים לחיבו, אולם מצוה מיהא איכא משום הכון לחודה.
3. ובשו"ת מנחת יצחק (ח"ה סי' מ"א) הדגיש דגם לדעה זו, הדבר פשוט, דלא התפילה קובע את חשיבות האיזור, רק להיפוך, מחמת שיש חשיבות באיזור, נראה הוא עומד יותר זריז, מכשהוא בלא חגורה ע"כ יש לאזור בשעת התפילה משום הכון, ע"ש.
4. ומה שמצינו שיש ענין של בגד מיוחד לתפילה, אינו ענין לכאן וכמש"כ המנח"י, אולם מקומו הוא בטוש"ע לקמן (סימן צ"ח) "וראוי הוא שיהיו לו מלבושים נאים מיוחדים לתפלה כגון בגדי כהונה אלא שאין כל אדם יכול ללבוש על זה וכו'". וא"כ האנשים שיש להם 'גרטל' עבה ונאה שמיוחד לשעת תפילה שפיר מתקיים הענין הזה, ונבאמת דומה בזה לכה"ג שיש לו אבנט.
5. הנה המ"ב (סי' צ"א סק"ה) כתב "ר"ל אבנט של המכנסיים המפריד בין ליבו לערוה". וכ"ה לשון הרא"ש כשמביא דברי המחזור ויטרי "אבנט של מכנסיים". וצ"ע מדברי המ"ב (סימן מ"ו) שהבאנו לעיל (הערה 1) בשם המטה יהודה, שכתב שהכוונה להמכנסיים עצמו, ע"ש. ואולם לענין הדין לבו מפסיק את הערוה לק"ש ושאר ברכות לא צריך אבנט דוקא, אלא כל שהוא מונח ממש על בגדו, כמש"כ המג"א כאן (סק"ב).

עומק התפילה

הרב אוריאל שונברג שליט"א מה"ס אור צפון

אזור ישראל בגבורה

האדם הוא עולם קטן, וכל פעולה שלו מעוררת כנגדה בעולם הגדול, ולכן כאשר האדם מכניע את החלק התחתון אל מול החלק העליון של הגוף, כנגד זה בעולם הגדול מצד אחד נכנע החומר ויצר הרע, ומצד שני מתגבר כח הקדושה.

נמצא שקיום הלכה זו של חגורת אזור היא פעולה של גבורה שמצמצמת ומכוונת את כל הכוחות שבעולם [הקטן והגדול] להיות כפופים ומכוונים לעבודת ה'. ובוזה מובן שברכה זו היא המשך לסדר הברכות שענין הוא היכולת של האדם להשליט מעלותיו על העולם [הקטן והגדול], וכמו שביארנו לעיל בברכת "רוקע הארץ".

לפי זה יש להבין מה שירמיה הנביא (ירמיה יג, יא) המשיל את ישראל כחגורה כלפי שמיא, כאומרו "כי כאשר ידבק האזור אל מתני איש, כן הדבקתי אלי את כל בית ישראל ואת כל בית יהודה נאם ה' להיות לי לעם" וכו'. שהרי כאשר אנתנו מכוונים את כל כוחנו לעבודת ה' ולא להרהורי הלב ועבודה זרה (ראה פסוק י' ובתרגום שם), אז אנתנו נחשבים כאזור כלפי שמיא שמכניע את הרע ומגביר את הקדושה שבעולם.

חז"ל תקנו את הברכה "אזור ישראל בגבורה" על לבישת החגורה. ענינה הפשוט של לבישת החגורה הוא לרוז את האדם בגבורה, וכמו שמצינו אצל איוב (מ, ז) שהקב"ה אמר לו "אזור נא כגבר חלצך", וכן אצל אליהו הנביא כתוב "וישנס מתניו", ופירש רש"י שאלוהו "נזדרז כגיבור" (מלכים-א יח, מו).

מידת הגבורה המתוקנת מתבטאת על ידי פעולת האיפוק והריכוז. דוגמא לזה יש בצינור מים שכאשר מצמצמים את פי הצינור, עוצמת המים מתגברת. כמו כן כל זמן שהאדם אזור את מתניו, ומרכז את כוחותיו, כך כוחותיו מתגברים, ועל שם זה נקרא האזור בתרגום (ירמיהו יג, יא) "זרזא".

והנה גבורה זו שמשגיגים מכח לבישת האזור שייכת לכל בן אדם, אפילו לגוי, אמנם ברכה זו מדגישה את הגבורה השייכת דוקא לישראל [אזור ישראל בגבורה] והוא מפני שעיקר גבורת האזור של ישראל נובע מקיום ההלכה של "לא יהא לבו רואה את הערוה". על ידי קיום הלכה זו האדם מפריד את החלק הרוחני שלו מהחלק הגשמי, ובוזה הוא מצמצם ומכניע את הפחיתות שבגוף, ומגביר את הקדושה שבו.

>> המשך תפילה כהלכתה

לבישת האבנט בזמננו

והנה הבי"י (סי' צ"א) הביא דברי הרבינו ירוחם (תולדות אדם וחווה ני"ג ח"ד) שכתב "ויש מי שכתב, שמי שרגיל לחגור כל היום אם התייר חגירתו קודם תפלה צריך לחזור ולחגור, אבל מי שהולך כל היום בלא חגורה אין צריך לחגור לתפלה". וכן העתיקו בסתמא המג"א (סק"א) ו' הגר"י (סי' ב), והמ"ב (סק"ד). אולם המ"ב והכ"פ החיים (סק"ד) כתבו בשם המגן גיבורים (מגן האלף סק"א) דממדת חסידות יש לילך באבנט אף למי שאינו רגיל כל היום לילך באבנט משום "הכון". אכן גם בזמננו מסתבר שמי שרגיל תמיד ללבוש חגורה על מתניו, צריך לזוהר ללבוש כשמתפלל.

האם יש מידת חסידות בזמננו

והנה יש להעיר למה לא מהדרין לקיים המדת חסידות ללבוש גרטל. אכן בקריינא דאגרתא (ח"ב סי' פ"א אות ה') כתב ז"ל "בדבר האבנט, בכל מדינות ליטא וכמדומה גם באשכנז נוהגים כהוראת הבי"י בשם רבינו ירוחם דמי שאינו רגיל כל היום א"צ לחגור בשעת התפלה, וכ"ש בזמנינו שגם כשמתהדרין במקום נכבד כגון לפני מלכים אינם לובשים אבנט, ומי שילבוש אבנט יתראה כמבוזה ש"ל שיש חשש קפיידא בלבישת אבנט וכו', ומה"ט נהגו בכמה מדינות להתפלל בלא אבנט וכו'". וכע"ז כתב הגרש"ז א"צ"ל [נהליכות שלמה תפילה פי"א ארחות הלכה 45 אות ד'],, והאור לציון (ח"ב פ"ז אות י"ג), והתשובות והנהגות (ח"א סי' ס"ט). ומשמע דגם מדת חסידות ליכא, כיון דאף לפני אדם חשוב לא מתהדרים בזה כלל, וממילא אי"ז חשיב הידור בבגדים.

המתפלל בבית הכנסת שנוהגים ללבוש אבנט (גרטל) בשעת התפילה אם מחוייב ללבוש

בקריינא דאגרתא (שם) כתב ז"ל "ומ"מ מאחר ובכמה מדינות מקפידים על האבנט² ראיתי שגם מקצת רבני ליטא לבשו אבנט כשהיו באתרא שיש מקפידים לחגור אבנט. וכ"ש במקום דכולם לובשים אבנט דמחוייב כל אחד ללבוש, מחשש "לא תתגודדו", ומחשש חומרי המקום שבא לשם". אכן יל"ע בזה, דהנה המג"א (סי' תצ"ג סק"ו) דן האם יש איסור לא לתגודדו בדבר שהוא תלוי במנהג בעלמא. וכמה פוסקים³ נקטו דמסקנת דעתו הוא דליכא לא לתגודדו על מנהג. וכיון שהיום כל ענינו הוא מידת חסידות, ואין לובשים הגרטל מדינא, ליכא משום לא לתגודדו. אמנם בלא"ה כתבו הפוסקים דבזמנינו, שכולם בערבוב ובפרט שכו"ע ידעי שיש הנהגים ללבוש ויש הנהגים שלא ללבוש, ואין שום קפיידא איש על רעהו דכל אחד נוהג כמנהגו, דאפשר דליכא נמי משום חומרי המקום שהלך לשם. וכן הוא המנהג המקובל שהנהגים שלא ללבוש אבנט בתפילה, גם כשמתפללים במקומות שנוהגים ללבוש אבנט, אין הם לובשים, ואין קפיידא בדבר כלל. אכן במקומות שמקפידים בזה נראה שצריך ללבוש מדין מנהג המקום⁴.

1. ובשעה"צ (סק"ג) תמה על המג"א שכתב את דברי הרבינו ירוחם בסתמא, אע"פ שהרבינו ירוחם גופיה כתב כן רק בשם יש מי שכתב. ושאר הראשונים לא הזכירו סברא זו.
2. ובספר ארחות רבינו (עניני ק"ש ותפילה) כתב ז"ל "מין החזו"א זצוק"ל היה לבוש לתפילה בגד עליון בצורת חלוק עם חגורה תפורה אליה שהיה חוגרה. וכן גם חגר אזור (גרטל) לתפילה". וכן הביא שם שנהג הגר"י זצ"ל, וכן נהג הגר"ח זצ"ל. וכן העיד הגאון הרב מאיר סאלאוויציק זצ"ל שהגר"ח זצ"ל נהג ג"כ ללבוש גרטל תחת חלוקו.
3. ועי' בחת"ס (ח"ו סי' א') שלמד דמסקנת המג"א היא שיש איסור לא לתגודדו אף בדבר שהוא מנהג בעלמא. עי"ש. אולם הא"א (מבוטשטש סי' תצ"ג) והמהרש"ם בדעת תורה (שם סק"ג) כתבו להדיא בדעת המג"א דלמסקנא אין איסור לא לתגודדו במנהגא בעלמא. וכ"כ הערוה"ש (סי' תרנ"א סכ"ב) גבי הנענועים שבלולב. ועי' בשו"ת נתיבות אדם (ח"א סי' ד') להג"ר מתתיהו דייטש שליט"א שביאר עוד הרבה אחרונים שנקטו דליכא איסור ל"ת במנהגא בעלמא. וביאר שם דלא נחשב 'נראה כב' תורות' בדבר שהוא מנהג בעלמא.
4. ובשו"ת אז נדברו (ח"ח סי' מ"ג) הביא שהעיד בן הח"ח, שהח"ח זצ"ל נהג ללבוש אבנט (גרטל) כשהיה בוורשא והתפלל במקום שנהגו ללבוש אבנט. ולא נתבאר אם נהג כן מדינא מחשש לא לתגודדו וכנ"ל או חומרי המקום שהלך לשם, או ממדת חסידות בעלמא שלא להיות שונה ממנהג המקום. ויל"ע.

ספרו נפלאותיך

עובדות ומנינים על התורה

וישב – חנוכה – מקץ תשפ"ג

הוא ספר שהיה זה כאשר ישבו פעם שלושתם יחד, והתדיינו ביניהם בסוגיית 'קנה לך חבר'. במהלך השיחה תרו אחר מי מאבות האומה הישראלית שגילתה בו התורה במיוחד את הענין הנעלה של 'קנה לך חבר' במשמעותו העמוקה ביותר; מי מביניהם היו החברים שקשרי האהבה והנשיאה בעול שביניהם היו העזים והחזקים ביותר.

פתח רבי שלמה ואמר: "החברות והאהבה הגדולה ביותר היא אהבת יהונתן לדוד, שבשביל טובת חברו גמר בדעתו למסור לו את המלוכה". נענה רבי גדליה לעומתו מינה וביה: "אדרבה, הגע בדעתך כמה גדולה היתה אהבתו ורעותו של דוד ליהונתן, עד שלמענה ותמורתה חפץ יהונתן ידו לתת לו את המלוכה".

ואילו רבי דוב דחאם בריגשא ובריתחא מכח טיעון ממש גאוני: "לדידי דוקא החברות של יהודה עם חירה איש העדולמי היא הדוגמא הטובה ביותר של 'קנה לך חבר'. כאשר בו מצא יהודה איש שיחה שיוכל לשתף אותו גם במאורעות לא נעימים שהתרחשו עליו, ואשר לא ניתן לשוחח עליו עם כל אדם. זו היא חברות אמיתית... וגם חירה מצידו נטל על עצמו שליחות מאד לא נעימה כשהלך למען יהודה עם הכבש ידו, והסתובב בכל העיר למצוא לו את אותה הקדשה, עד ששב בידיים ריקות. זו היא חברות אמיתית והתמסרות ללא כל שיעור תוך סילוק העצמיות לחלוטין!..

עֲבֵדְיָ הַנּוֹכַח

דמי חנוכה

נכדתו של רבי יצחק אלחנן ספקטור ב' סלומנסון כוכב אור המזרח ח"ג עמ' 52. מספרת, צמים ועולים לפני מאורעות שונים מימי ילדותי. כך רעננים בזכרוננו הבקורים בבית סבא, ובעיקר בימי חנוכה ופורים. בחנוכה היה סבא מזמין אליו את כל הנכדים, והיה מכניסם אחר אחד לחדר לקבלת דמי חנוכה. סכום דמי החנוכה היה בהתאם לגילו של הנכד ומה קנאתי באחי, אחיותי ובני דוד, שהיו כולם גדולים ממני בשנים. בשנת חייו האחרונה, ואני אז בת 14, קבלתי רובל כסף שלם.

פעם השתתף הגאון הגדול רבי בן ציון אבא שאול במסיבת חנוכה באחד הכלולים, ואמר הה היונים גזרו על שבת חודש ומילה בשלמא שבת ומילה מובן, אבל מה היה אכפת להם מחודש.

ואמר בדרך צחות כי בר"ח האברכים מקבלים את המשכורת, והם רצו להרעוב את האברכים שלא יקבלו את המוכרת ואז לא יכלו ללמוד. (מפי הרה"ג ר"ג שליט"א)

כיצד הדליקן בשמן של מוצאי שביעית

כותב מרן הגרש"ז במנחת שלמה כ' בתר"ד, ומיהו עבור הדלקת מנורה שבמקדש כיון דאין זה כדי שיראו אנשים אלא לצורך גבוה בלבד אפשר דאסור. והגרצ"פ פרנק זצ"ל בס' הדרת הארץ עמ' קנ"ז הסתפק בזה ודן להוכיח מהא דלא הוזכר ד"ז בין השמנים הפסולים המניי בפ"ב דשבת דשרי.

[באמת ל"ד מה עשו במנורת המקדש בשנה השביעית, לכאור' אפשר דשמרו משנה ששית, והנה בת"כ דרשינן 'לאכלה ולא להביא ממנה מנחות ונסכים', ולא מוזכר ולא שמן למנורה, ולכאור' מבואר שכן אפשר להדליק בשמן שביעית למנורה.

והנה נס חנוכה היה לפ"ר בשנת ג"א תרכ"ב, דהרי בסוף מגילת אנטיוכוס ובגמ' בע"ז מבואר שמלכו בית חשמונאי 206 שנים עד חורבן הבית, וחורבן הבית היה בשנת ג"א תתכ"ח. נמצא דהנס אירע בשנת תרכ"ב.

אמנם באברבנאל (מעייני הישועה פ"ו) ובסדר עולם זוטא, וכן בספרי חשמונאים א פ"ד מבואר שהנס היה בשנת ג"א תקצ"ז.

ובס' צמח דוד עמ' 68 מביא שאנטיוכוס החל לצר לישראל בשנת קמג למלכות יון, ואחרי שנתיים הכביד עולו יותר עד שהניח פסל במקדש, ואחרי ג' שנים

לפי הדיבור שלך כך התשובה

ויט אליה אל הדרך ויאמר הבה נא אבוא אליך כי לא ידע כי כלתו הוא ותאמר מה תתן לי כי תבוא אלי. ויאמר אנכי אשלח גדי עזים מן הצאן ותאמר אם תתן ערבון עד שלחך. ויאמר מה הערבון אשר אתן לך ותאמר חתמך ופתיילך ומטף אשר בידך ויתן לה ויבא אליה ותהר לו. [וישב לה, טו – ז – יח]

נוצר כאן ג' פעמים ויאמר וגם ג'פ ותאמר בפסוק ראשון ויאמר ונגינת הטעם פשטא וגם ותאמר בפשטא ויאמר השני זקף גדול, וגם ותאמר שני בזקף גדול. ויאמר השלישי ברביעי, וגם ותאמר השלישי ברביעי. ואמר מרן הגאון רבי יצחק אלחנן ספקטור ז"ע מקאוונא דמכאן רמו אזוי וויא מען געריסט אזוי ענטפערט מעה. - באיזה צורה שתתחיל לדבר עם תבירך באותו הצורה תקבל תשובה (הגאון רבי צבי הירש פרבר זצ"ל כרם התורה - וינה תרח"צ. ובס' מאוצרנו הישן כתב בשמו 'מסתבר האימרה לפי הברכה כך היא התשובה')

מעשה יעקב לעורר הגאולה

הראני ידידי הרה"ג ר"ב קוגלר שליט"א לדברי המס' סופרים (פכ"א) וז"ל "תני, מה עשה יעקב אבינו כשהביאו בניו את הכתונת בדם, לא האמין להן כל עיקר, מניין, דכתיב וימאן להתנחם, לפי שאין מקבלין תנחומין על חי, אבל שמת הוא מעצמו משתח מן הלב, שנאמר נשכחתי כמת מלב, ומה עשה, הלך בהרים, וחצב שנים עשר אבנים, והעמידן שורה, וכתב על כל אחת ואחת שם שבטו ושם מזלו ושם ירחו, היאך כתב על אבן אחת, ראובן טלה ניסן, וכן לכל אבן ואבן, התחיל מראובן ואמר להו, גוזרני עליכם שתעמדו לראובן, ולא עמדו, לשמעון, ולא עמדו, וכן לכל שבט ושבוט, ולא עמדו האבנים, וכיון שהזכיר להם שם יוסף, מיד עמדו וכרעו לפני אבן יוסף. ועדיין לא ברור לו הדבר שהוא חי, ועוד הלך ובחן באלומות כדעת הראשון, וכתב עליהן שמות השבטים והמזלות והחדשים ואמר להן, גוזרני עליכם שתשתחוו ללוי שהוא לבוש אורים ותומים, לא עמדו, ליהודה שהוא מלך, ולא עמדו, וכשהזכיר להן יוסף, עמדו וכרעו כולם ליוסף. ועדיין לא נתברר שהוא חי, אלא מן המשמרות, אלישיב הכהן, על שם להשיבו אל אביו, אלקנה, שקנהו פוטיפר, ויוסף הרוד מצרימה ויקנהו פוטיפר". וצ"ב מה היה כונתו יעקב בזה. ויתכן ע"פ הרמב"ן בפ' לך, דמדרכי הנבואה לעשות מעשה שמראה את הנבואה ועי"ז יש קיום לנבואה, וא"כ י"ל דהיעקב סבר שחלום יוסף זה נבואה, ורצה שיתקיים הנבואה, וע"כ עשה מעין החלום ועי"ז יהיה קיום ליוסף שהרי יש כאן נבואה שזה צריך להיות.

"יהודה וחירה רעהו העדולמי - זו היא החברות המושלמת"

בספר החדש והנפלא "רבי גדליה" - אודות המשגיח רבי גדליה איזמל זצ"ל מסופר: לימים, ביטא רבי דוב שוורצמן באוזני בנו של רבי גדליה, רבי יוסף, את עוצמת הידידות והחברות ששררו בין שלושתם בתקופה ההיא, נר' גדליה ר' דוב ור' שלמה הופמן] וכך אמר: "ביי דעם דור קען מען נישט דערגרייכן וואס איז געווען דעם פריינדשאפט ביי אונז דריי... אזא ידידות! אזא ידידות!..." [בדור הזה אי אפשר להשיג בכלל מה היו יחסי הידידות ששררו בין שלושתנו... כזו ידידות! כזו ידידות!...]

רבי שלמה מצידו ציין על ידידותם העזה את דברי הרמב"ם בפירוש המשניות (דמאי ב, ג): "חבר נקרא תלמיד חכם, וכן יקראו חברים, כי חברתם זה לזה חברה נאמנה, כי היא חברה לשם שמים". והוסיף כי כזו היתה הידידות והחברות בין השלושה, אשר נשאו בעול זה עם זה כשותפים נאמנים ומוחלטים. הם שמחו האחד בשמחת חברו כבשמחתם האישית ממש, והצטערו בצערם כמו היה זה צערם האיש, באהבה ואחוה מופלגת.

בהקשר זה ציטט רבי שלמה שיחה יקרה ומאלפת שניהלו השלושה ממש בנושא זה של הידידות. ניתן ללמוד ממנה על רוממותם ודרגתם האישית כמו גם על הנושאים העומדים ברומו של עולם שהעסיקו אותם וששוחחו אודותם.

הצליחו לכבשם ונעשה להם נס תנוכה. [וא"כ הנס היה בשנת תקצ"ז שהוא ג"כ מוצאי שביעית].
[ויש ד"ל דא"י: סתירה לגמרא דבאמת הנס של המנורה היה בשנת תקצ"ז. אמנם המלכות של בית חשמונאי בפועל לא התחיל עד שנת תרכ"ב].
והנה בתוס' בע"ז (י, ב) כ' דחורבן בית המקדש היה בשנת מוצאי שביעית, וא"כ נמצא ששנת תקצ"ז גם היה מוצאי שביעית, וא"כ צ"ע דהנה הא דחיוכו ח' ימים עד שהביאו שמן, כ' הגאונים דהיו צריכים ללכת לתקוע להביא זיתים ולכאור' הזיתים היו זיתים שחנטו בשביעית וכיצד לקחו אותם למנורה, וע"כ דמותר להדליק את המנורה בשמן שביעית.
והנה נפק"מ בכ"ז דהנה הגרש"ז כ' בתנ"ד, ומיהו עבור הדלקת מנורה שבמקדש כיון דאין זה כדי שיראו אנשים אלא לצורך גבוה בלבד אפשר דאסור. והגרצ"פ פרנק זצ"ל בס' הדרת הארץ עמ' קנ"ז הסתפק בזה דן להוכיח מהא דלא הוזכר ד"ז בין השמנים הפסולים המנוי בפ"ב דשבת דשרי.

ובאמת אינו ראייה מוכרחת לגמרי דיתכן דאברנבאל יסבור כשיטת הרש"י שהחורבן היה בשנת השמיטה עצמה ואז לא היה השנה תקצ"ז מוצאי שביעית. או דלקחו מנכרי שגדל שמן בתקוע, ויהיה ראייה שפירות נכרים אין בהם קדושת שביעית וצ"ע.

והנה אם החשבון נכון שהיה הנס במוצאי שביעית, יתכן לבאר דהנה הכח של שביעית הוא הבטחון בה', וכדי להלחם ביונים הוצרו לבטוח בה' ייצילים וממילא שמיר השביעית נתנה להם את הכח לנצח.
והבית המקדש נחרב אחרי שנחסר להם בבטחון וכמו שהרחיב הגר"א דיסוד חטא של בית שני היה שלא בטחו בה' ומוזה יצא להם כל המכשלות, ולכן שם אדרבה במוצאי שביעית היה חורבן שכיון שלא יתחזקו בשביעית לכן אדרבה זה גרם להם לחורבן.

אלהו הנביא מביא נרות

מספר הג"ר נתן צבי ברון זצ"ל, הנסיעה מסיביר לבוכרה, היתה תוך מצוקת מזון גדולה ביותר. בכל השבועיים שלושה שנמשכה הנסיעה ברכבת. נאלצנו להסתפק ממש ב'פת במלח תאכל ומים במשורה תשתה'. כל מאכלנו היה רק לחם ומים, וגם הם בצמצום רב. מים חמים לשתיה, כדי להחם את גופנו הקפוא, השגנו רק בעת שעצרה הרכבת בתחנה מסוימת אחת.

סיפור מעניין של השגחה היה לנו, שעה שעשינו את דרכנו בנסיעה הארוכה. נסיעה זו היתה בחודש כסלו, וכך מצאנו את עצמנו בימי החנוכה ישובים בקרון רכבת המיועד לבהמות, ודואגים ומוטרדים ביותר ממצות הדלקת הנר הנעדרת מאתנו.

חשוב לציין, כי בימי החרום ההם ברוסיה, נרות היו יקר המציאות, כך גם גפרורים, ובעצם כמעט כל דבר. גם בעיר רגילה, קל וחומר במקומות הנידחים ההם. קל וחומר בן בנו של קל וחומר על הרכבת, ובמיוחד במקום חנייתה בראשית חנוכה אי שם, הרחק מכל עיר.

יומיים שלושה נמשכה החנייה במקום. דבר מצר שם תדיר. בכל נסיעה ארוכה של הרכבת, היא חיתה חונה לפתע ליום או ימים אחדים. אולי מפאת מחסור בדלק או תקלה אחרת.

ישבנו אפוא בקרון, ולבנו נחמץ על החמצת המצוה, זה כבר היום השני של חנוכה. והנה פתאום, נשמעת דפיקה על דלת הקרון, וראשו של גוי זקן אשר הופיע מאי שם, מציץ לתוכו, ומה הוא שואל? רוצים לקנות נרות?!

התקשינו להאמין למשמע אזנו. אך מיד קפצנו על ההצעה בשמחה, וקינינו את כל הנרות, שהספיקו לנו עד סוף החג.

כולנו מתפעלים מעובדה זו כל פעם מחדש. שכן אפילו בעיר רגילה התקשו להשיג שם נרות. והנה כאן באמצע שום מקום, מופיע מישהו ומציע לך נרות, בדיוק ברגע שכל כך נחוצים להם.

הג"ר חיים שטיין זצ"ל טוען, כי היה זה אליהו הנביא, אשר בא לסייע בדינינו לקיים המצוה, אשר כה הצטערנו על החמצתה. אמנם לקיום המצוה בהידורה, כמהדרין מן המהדרין לא זכינו, אבל נר לכל יום היה לנו. (שמך לא שכתנו)

פרשת מקץ

הר"ת של מרגלים

שלחו מכם אחד ויקח את אחיכם ואתם האסור ויבחנו דבריכם האמת אתכם ואם לא חי פרעה כי מרגלים אתם. [מקץ מב, טז]
שמעתי מהגה"ק ר' יצחק אלחנן ז"ל אבד"ק קאוונא ששאל אותו כומר אחד היתכן שישבע פרעה כן. והשיב לו כי ר"ת מרגלים הוא מן רחל גנתם לישמעאל יוסף מכתם דפח"ח, ועמ"ש בעהת"ר עה"ת. (רבי שמואל מאיר הולנדר בס' מהרש"ם כהנן- תל אביב תשט"ז)

הגלות כמו יוסף

אם כנים אתם אחיכם אחד יאסר בבית משמרכם ואתם לכו הביאו שבר רעבון בתיכם. [מקץ מב, יט]

מסופר על אחד הרבנים שהתאונן פעם בפני הגאון רבי יצחק אלחנן מקובנא זצ"ל על הגזרות הנוראות שמרחפות על עם ישראל שסובל מצרות רבות מאורעות דמים שכול ויתמות רח"ל, עקב התנכלויותיהם של שכניהם הגויים. נענה רבי יצחק אלחנן ואמר הגלות נמשלה לסיפור התגלותו של יוסף הצדיק בפני אחיו השבטים ידו מצרימה בהוראת אביהם יעקב שם הכביד עליהם יוסף הצדיק את ידו הכניס את שמעון לבית האסורים וציוה להביא לפניו את בנימין אחר כך הוא עמד לקחת לו את בנימין לעבד, עד שבסופו של דבר התגלה בפניהם ואז ראו כי כל המאורעות היו לטובה כן יהיה הדבר כשתבוא עלינו הגאולה העתידה עם ישראל נאנק נהרג ונשרף תחת זרועות הגויים אך כאשר תבוא הגאולה יתגלה כי כל המאורעות שחלפו עליו היו לטובה. (רבי אליעזר יהודה ליב פינטר - דברי ישועה ונחמה עמ' ס"ח - ישראל תשנ"ט)

האבן עזרא מתגלה בחלום

ותאמר האשה האחרת לא כי בני החי ובנך המת וזאת אמרת לא כי בנך המת ובני החי ותדברנה לפני המלך. [מלכים - א ג, כב]

שמעתי לבאר עפ"ד הגר"א בקול אליהו דביאר שם "ותהר לאה ותלד בן ותקרא שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעיני וגו' (בראשית כט. לב). ואיתא בגמרא במסכת ברכות (דף ז') א"ר אלעזר אמרה לאה ראו מה בין בני לבן חמי דאלו בן חמי אע"ג דמדעתיה זבניה לבכירותיה כתיב ביה (בראשית כז. מא) וישטום עשו את יעקב, ואלו בני אע"ג דבע"כ שקיל יוסף לבכירותיה מיניה וכו' אפ"ה וישמע ראובן ויציליהו מידם (שם לו. כא) ע"כ ע"ש. והנה לכאורה הפליאה נשגבה הלא מפורש בקרא הטעם לקריאת שמו ראובן כי אמרה כי ראה ה' בעיני, א"כ למה לו לר"א לבקש טעם אחר, ולמה לא בקש טעם אחר גם על קריאת שמו של שמעון ועל כל השבטים, ועיין שם במהרש"א. אמנם יש לבאר כי חכמינו ז"ל הרגישו בכאן ענין אחד אשר יאמר כי הוא זה, דידוע כי חוקי הלשון כך המה כמבואר להמדקקים אשר בסדור המשפטים המנהג להקדים הסבה שהיא בבחינת סבה וטעם אל המשפט המתאחר כמ"ש (בראשית כב. טז - יג) יען אשר עשית את הדבר הזה ולא חשכת וגו' כי ברך אברכך. והנה כאן בשמות כל השבטים הוזכר הכתוב תחלה את הסיבה ואח"כ את המסובב, היינו שנכתב תחלה הטעם והסבה ובעבור טעם זה נקרא שמו כן, כמ"ש (שם כט. לג - לה) שמע ה' כי שנואה אנכי ותקרא שמו שמעון, ותאמר עתה הפעם ילוה אישי אלי על כן קרא שמו לוי, הפעם אודה וגו' ע"כ קראה שמו יהודה, וכן בשמות כל השבטים נכתב תחלה הסיבה ואח"כ המסובב דוק ותשכח. וא"כ היה קשה לחז"ל מדוע בראובן נשתנה הסדר והכתוב הזכיר תחלה את שמו ראובן ואח"כ הסיבה, כמ"ש ותקרא שמו ראובן כי אמרה וגו' הלא דבר הוא, ע"כ הכרח לומר כי גם בלעדי הטעם כי ראה ה' בעיני היה מהראוי לקרוא את שמו ראובן, לכן יפה חקרו ודרשו חז"ל כן על ראובן ולא חקרו כן בכל השבטים, כי אצל ראובן מורים דברי הכתוב כי לא בעבור טעם הזה הנכתב קראה אותו ראובן כי אם ה' רק בעבור זה הטעם היה לו לכתוב תחלה הסבה ואח"כ המסובב, עכ"ד.

וא"כ זהו כונת הפסוק שהאשה אומרת שבני החי ובנך המת והיינו הסיבה היא שבני חיי והמסובב כי בנך מת.

ונתקשו שבפיוט של האבן עזרא לליל שבת 'צמאה נפשי' כתב ראה לגברת אמת. שפחה נואמת, לא כי בנך המת ובני החי. ולכאור' שינה מלשון הפסוק, ובעיקר דלפ"ד נכתב המסובב לפני הסיבה.

ואמר לי הרה"ג ר"א שליט"א משכונת בית וגן שאמר בסעודה בביתו בליל שבת שהאבן עזרא עשה כן לצחות הפיוט שמסתתרים בלשון חי. וסיפר שהלך לישן אח"כ ומיד החעורר בבהלה שראה בחולמו איש הדור פנים שמעיוף פניו ואומר לו מדוע אתה מכניס בפיוט דברים לא נכונים כלל לא התכוונתי לענין זה, אלא לענין ישראל ואומות העולם, שהם אומרים שהאמונה של ישראל היא בחינה של בן המת- ואילו הם בן חי עפ"ל, והיא לפלא.

חכם ונבון

סיפר זקני הגר"ט גולדשטיין ששמע מהמשיגח דברנוביץ הגה"צ רבי ישראל יעקב לובצנסקי זצ"ל, כשנתבונן נראה כי מלאכת הקיבוץ לא יעשה רק ע"י חכם ונבון כי לצבור בר משנת שובע על שנת רעבון צריכים המקבצים לראות א"ע כאילו כבר באו שנות הרעב וכבר מרגישים המה צער הרעבון בחוש כי אינו דומה הרגשת האדם שובע להרגשתו בזמן הרעבון כי בזמן שובע מונח בטבע שדבר מועט אין חשוב בעיני האדם.

והחכמה הגדולה היא גם בזמן השובע להתרגל לחיות כמו בזמן הרעב. ועל כן נדרש לאסוף את התבואה איש חכם ונבון.
הוסיף המשיגח שכך הוא גם בחיי האדם. שבשנות הבחורות יש הרבה כוחות, וזה שנות השבע, רק אדם מתעצל ולא משקיע כי חושב שכך יהיה תמיד, ואז מגיל הבגרות והזיקנה וכבר אין לו את הכוחות והזמן להשקיע, ואז הוא היה חכם ונבון בתקופת הבחורות שלו הוא הרויח, אבל אם לא חשב על ימי הרעב ישאר בלי אוכל.

חמש שנים לפטירת רבינו ר' אהרן יהודה ליב שטיינמן זצ"ל – כ"ד כסלו תשע"ח

מרכבה לשכינה

ידוע שרבינו הדרך ואמר להגרו"א ערלנגר זצ"ל בצעירותו, ששאיפת כל יהודי היא שיוכה להיות מרכבה לשכינה, וידוע כמה שרבינו עבד על עצמו בזה. וגם ברבים כשהי' דורש בחנוכת בתי כנסת. הי' משתקן קולו בבכי כשדבר על השארת השכינה, ע"י אחדות ואהבה בין המתפללים וזהו סוד ויסוד שורש כל פעולותיו הגדולים בהרבצת תורה והנהגת הציבור וזיכוי הרבים.

הנה העזתי פ"א ונכנסתי לרבינו בהיותו יושב על מיטתו ולומד בסוכה. והתיישבתי על מיטתו לצדו. ושאלתי אותו אומרים שרבינו אמר ששאיפה של כ"א צריך להיות מרכבה לשכינה. האם אין זה גאווה, לחשוב על עצמו שיהיה כך. הרים רבינו מיד את ידו בתנועת ביטול, ואמר, לא, שואפים שכל הבריאה כולה תהי' מרכבה לשכינה... בינה נא זאת. (שכנו ותלמידו הרה"ג ר' אריה גרודזינסקי שליט"א ראש ישיבת אור חיים)

כמו החזון איש'

מספר הרה"ג רבי יחיאל צוקר: רבי זלמן לייב הוא יהודי יקר מאוד, שידיו רב לו בעשייה ציבורית. לצד היותו תלמיד חכם ירא ושלם, הוא גם אדם אמיד מאוד שעסקו חובקי עולם, והוא מגלגל סכומי עתק בעסקאות רצוא ושוב, הוא עומד בראשה של חברת תביעות ענקית, ופעיל בנושאים של קיום החיים היהודיים בארה"ב ומחוצה לה, ללא הפרעה מצד השלטונות וכדו', ובמיוחד התפרסם כעסקן רפואי בקנה מידה בינלאומי, ויש לו קשרים חמים עם טובי הרופאים בעולם. אשרו ואשרי חלקו. סיפר לי רבי זלמן לייב סיפור מאוד משעשע ומאוד חזק... יום אחד הוא בא לפני מרן הגרא"ל שטיינמן זצ"ל, ואמר שיש לו שתי שאלות לשאול...

"אני רוצה לשאול, אם ראש הישיבה מאמין שזה נכון שמרן החזון איש זצ"ל היה קדוש וטהור והיה רואה מסוף העולם ועד סופו בכח קדושתו הרבה?".

נענה מרן הרב שטיינמן והשיב בחיוב. "אכן, אני מאמין!" הוסיף ר' זלמן לייב ושאל שאלה נוספת: "האם ראש הישיבה מאמין שאני, זלמן לייב זילבר ממונסי שבארה"ב, אני אוהב לאכול פיצה עם הרבה גבינה צהובה וזה מאוד טעים לי???" ראש הישיבה חיך והשיב שהוא לא היה חושד בו בכגון דא, אבל אם ר' זלמן לייב מעיד כך על עצמו אולי יש דברים בגו... עכשיו הגיע רבי זלמן לייב לשאלה השלישית והנוקבת כל כך: "מדי יום אני מקבל שאלות רבות כל כך בענייני רפואה, וצריך לעזור לאנשים להכריע לחיים ולמוות, איזה רופא לבחור, באיזה טיפול כדאי להתנסות, האם לבצע את הניתוח או לדחות אותו לפעם אחרת... מה אני, החזון איש? את החזון איש יכלו לשאול שאלות כאלו והיה לו את הכח לענות. אבל אני סתם אדם פשוט, שלא מגיע לקצה הקרסול של מי שזכה להידבק בעפר רגליו של מרנא החזון איש, איך אני יכול להשיב על שאלות כאלו? אולי אני שופך דמים חלילה,

כשהתשובות שלי לפעמים מתבררות כלא מוצלחות רח"ל?..." ענה לו מרן הגרא"ל כך: "אם אתה מתכוון בתשובה שלך לשם שמים, לא לשם הנאה עצמית, לא בשביל כבוד או כסף או כל מטרה אחרת, אלא אך ורק לשם שמים, התשובה שאתה עונה לשואלים אותך מכוונת לאמת. יש לך סייעתא דשמיא מיוחדת, ולכל מי שמכוון לשם שמים".

להגיד תהלים

עוד מספר: לפני קרוב לשני עשורים, גילה רבי זלמן לייב ביום בהיר שהגושה כנגדו תביעה כלשהי. הוא עשה חשבון שמדובר במשהו די שולי, וגם אם יצא חייב בדיון, ההשלכות של המשפט הזה לא תהיינה גורליות במיוחד עבורו.

ובכל זאת, אף אחד הרי לא רוצה להפסיד במשפט, ולכן הוא פנה לרבינו הגרא"ל שטיינמן זצ"ל כדי לבקש את ברכתו. בשונה מר' זלמן לייב עצמו, הרב שטיינמן דווקא התייחס לעניין בכובד ראש גדול מאוד, ולא נחה דעתו עד שהורה לנגיד האמריקאי לומר כל יום את כל ספר התהילים מתחילתו ועד סופו. הרב זילבר היה מאוד מופתע, אבל חזקה עליו מצוותו של ראש הישיבה, והוא אכן הקפיד לסיים כל יום את כל ספר התהילים. רק שמונה חודשים לאחר מכן הוא הבין כמה ראה הרב שטיינמן למרחוק. התברר פתאום שכל הנושא התחיל להסתעף, והתביעה הקטנה הלכה והתנפחה לממדים מפלצתיים. הסיפור הזה החל לאיים עליו בצורה רציני ואיים למוטט אותו כלכלית וגם נפשית. הוא המשיך באמירת התהילים וכעבור תקופה הסתיים המשפט כשהוא יוצא זך ונקי מכל אשמה, וידו על העליונה מכל הבחינות... הפלא ופלא.

לאחר שהסתיים המשפט, שב ר' זלמן לייב אל הרב שטיינמן ואומר לו "עשיתי

ככל אשר ציוויתני... ב"ה זכיתי בדן ויצאתי כשיד על העליונה. יישר כח לראש הישיבה על הברכה ועל העצה המופלאה. אבל עכשיו, כשהמשפט הסתיים, האם אני יכול כבר להפסיק את אמירת התהילים דבר יום ביומו, זה נורא קשה לי, כי אני איש עסוק מאוד בעסקים ובגמילות חסדים, ואת מעט הזמן שיש לי אני רוצה להשקיע בלימוד ולא להעביר חלק משמעותי ממנו באמירת התהילים... נענה הרב שטיינמן ואמר לו: "עליך לסיים את כל התהילים לפחות פעם אחת בשבוע, ובנוסף תגיד כל יום את כל פרק קי"ט בתהילים, מתחילתו ועד סופו".

להתמסר בלי לקבל תמורה

מספר ר' דוב וינרוט: אבא שלי היה עו"ד מפורסם אבל לא פחות גומל חסדים. בין היתר הוא סייע רבות לגדולי ישראל על פי בקשתם, הן בפן המשפטי והן בייעוץ, ובמקרים רבים בתרומות כספים לא מבוטלים. בבית שלי אף מצוי ייפוי כוח משפטי, עליו חתומים הרב שטיינמן ור' חיים קניבסקי זצ"ל.

יום אחד, החליט אבי ז"ל לסייע לאישה מתושבי שכונתו, להכניס את בנה לישיבה גדולה. הוא היה בטוח שכל הדלתות יפתחו בפניו. הבחור אמנם היה איכותי, אבל לא מאלה, שרצים אחריהם בישיבות (היום הוא תלמיד חכם עצום). היה זה לאחר הימים האחרונים לזמן הרישום בישיבות, שזו בדיקת העת שהישיבות, עומדות בלחצים רבים מכיוונים שונים, לקלוט אליה עוד כמה בחורים מתנדדים, ואבי ז"ל נתקל בתגובות מתחמקות ובעניית דלתות. הוא ניסה במקומות שנעזרו בו רבות, אך ללא הצלחה.

אחת הישיבות הייתה אורחות תורה, שבנשיאות הרב שטיינמן זצ"ל. הוא היה כאוב ולא האמין: "הרי סייעתי לאותן ישיבות לא פעם אחת, והרי הם עוד יצטרכו את עזרתי, איך אני מקבל יחס כזה?". הוא ניסה שוב ושוב ולא הצליח. הוא רתח מזעם, כי אחת התכונות שהוא לא יכול היה לסבול, היא כפיות טובה. הוא לא יתיר, והכין מכתב זועם, לראש ישיבת אורחות תורה. כשאני כותב לכם מכתב זועם, הוא זועם! אתם יכולים לתאר, שמדובר במישהו שכתב כבר "כמה" מכתבים בחייו. הוא סיים לכתוב את המכתב ושיגר אותו בפקס. לאחר שליחתו, הוא שחרר מהציפייה לקבלת הבחור לישיבה הנ"ל.

אלא שהמכתב הזה, הגיע ראשון לידו של אחד מאנשי הצוות, שרץ להראותו לרב אהרן ליב שטיינמן זצ"ל, למרות שהוא לא היה הנמנע.

עכשיו תבינו, מי שלא הכיר מספיק את ר' אהרן ליב שטיינמן זצ"ל, כדאי שידע, ישנם גדולים בכל דור ודור. יחד עם זאת, הרב שטיינמן זה משהו אחר. לאנשים כאלה, עם ישראל לא זוכה אפילו פעם בדור, אלא פעם בכמה דורות. הרב שטיינמן קרא את המכתב שוב ושוב. הוא שפסף את עיניו ולא האמין. הוא זימן אליו דחוף את ראש הישיבה ואמר לו: "אתה באמת לא קיבלת את הבחור, שיעקב ביקש להכניס אליו?" "כן", השיב ראש הישיבה, "לצערי הבחור (נכון לאותו מועד בלבד), איננו מהמבריקים, והרישום נסגר מזמן".

הרב שטיינמן הורה לראש הישיבה: "תקשיב, אתה עכשיו! ללא שיהוי של רגע, נוסע ליעקב וינרוט והולך לבקש ממנו סליחה, ומודיע לו שהבחור התקבל. אתה לא עושה זאת טלפונית. אתה נוסע אליו לבקש סליחה. ואתה עושה זאת עכשיו!".

אלא מה? זה היה בבין הזמנים, ממש לפני זמן תחילת הלימודים, ואבא שלי באותו זמן, רגיל היה לשהות בחופשה בשווייץ. ראש הישיבה אמר לרב שטיינמן, שיעקב כנראה מצוי בשווייץ.

הרב שטיינמן אמר לו: "אז אתה לוקח כרגע מטוס, ואתה טס אליו לשווייץ! אתה לא מתנצל טלפונית, אתה מתנצל פנים אל פנים".

ראש הישיבה כמובן, עשה כמצוות גדול הדור, התקשר מיידית לאבי ז"ל ואמר לו: "אני חייב לפגוש אותך דחוף, לא משנה היכן אתה נמצא".

המזל היה, שאבי באותו יום שב מחופשתו בשווייץ, ושהה במלון בירושלים. ראש הישיבה הגיע למלון מצודת דוד, בליווי ר"מ נוסף מהישיבה ואמר לו, ש-ר' אהרן ליב, הורה לקבל את התלמיד מיידית לישיבה אבל יש לו תנאי. "תנאי?", מי שמכיר את אבי, יודע שבמקרים האלה, לא כדאי להיות לידו. תנאים לקבלת תלמיד זה נשמע לא טוב. כל מיני דרישות משונות ממי שעומד מאחורי הבקשה. ובכן, הוסיף ראש הישיבה, הרב שטיינמן הורה, שהתנאי הוא שאתה אומר עכשיו: "הריני מוחל וסולח לראשי הישיבות, שעזרתי להם פעמים רבות והם לא הכניסו את הנער לישיבתם". זה התנאי של ר' אהרן ליב לקבלת התלמיד.

אבי ז"ל היה המום. הוא לא האמין למשמע אוזניו. הוא כמעט בכה. באותם רגעים אימי שתחי' הגיעה, וביקש לכבד את האורחים בקפה, ואבי ז"ל אמר לה בנוכחותם: "אני ראשית כל, רוצה להודות לאורחים החשובים, שהגיעו

עד אליי, ואני מעריך את זה מאוד. אבל לא העליתי בדמיני בקשה כזו. רק ר' אהרן ליב, יכול להעלות רעיון כזה לבקש ממני לומר: "הריני מוחל וסולח ולא תהיה לי קפידיא כלל".

כמובן, אבי ז"ל יכול להתרגז מהר אבל נרגע מהר. הוא מחל בלב שלם, התרגש והודה מאוד לראש הישיבה על השליחות, ועל קבלת התלמיד והתנצל על הטרחה.

זה החלק הראשון של הסיפור.

אבל תשמעו את החלק השני.

לימים, אבי ז"ל נכנס לר' אהרן ליב בעניין אחר. הוא סיים את הפגישה ושב למכוניתו. יתכן שר' אהרן ליב באותה העת, אף הוא יצא מביתו בדרך לחפילה. הוא ביקש מעוזרו, לקרא שוב לאבי לומר לו דבר מה נוסף, וכמובן שאבי ז"ל יצא ממכוניתו לכיוון גדול הדור.

ר' אהרן ליב אמר לו: "אתה זוכר את העניין עם הבחור?" "בוודאי", השיב אבי. אז אני רוצה לבקש ממך שתנסה בכל כוחך, מכאן ואילך, בין שאהיה כאן בעולם ובין אם לאו, לזכור את הדבר הבא: "אתה לא עושה את המעשים שלך, את החסדים שלך, למען עולם התורה על מנת לקבל פרס. תבטיח לי שתעזור תמיד לעולם התורה. גם אם תחווה כפיות טובה, גם אם תחווה תסכולים, גם אם תחווה קשיים. אנחנו לא עוזרים לעולם התורה על תנאי. ור' אהרן ליב המשיך: "אנחנו מנסים לקיים אותה כמה שאנו יכולים. ונכון, ישנם המון קשיים בדרך. דע לך עוד, שמצוות תלמוד תורה, שקולה כנגד כל המצוות. זו הסיבה שהי שקשה לאנשים, להרים תרומות ללומדי התורה. התורמים באים בטענות רבות אפילו ללומדי התורה, כי זו הצדקה המתגמלת ביותר לעולם הבא. שם היצר הרע תוקף הכי חזק, כי לא כל אחד ראוי לזכות במצווה הזו. אתה יודע למה? כי אין לך מצווה גדולה מתלמוד תורה, ובאותו מקום מצוי היצר הרע במלוא עוזו, כדי שלא כל אחד יזכה בזה.

אבל אתה, לא משנה איך יתייחסו אליך וכמה תכעס, לעולם תמשיך לעזור לעולם התורה". אבא שוב התרגש מאוד, כשהוא שמע את דבריו הללו של ר' אהרן ליב.

ברוך אלוקיני שבראנו לכבודו

"היה זה בשלהי שנת תשע"ז, פותח הרבי מנדבורנא שליט"א בסיפור המתמצת את עיקר השמועה". "לקראת השנה החדשה ביקשתי לבקר בבית הגאון רבי אהרן לייב שטיינמן זצ"ל, שהיה אז ישיש מופלג, ולהתברך מפיו בברכת השנים, היה זה חודשים אחדים קודם הסתלקותו לעולם שכולו טוב, ובאותה תקופה הוא לא חש בטוב. מצבו הבריאותי לא איפשר לבקר אצלו בימי חודש אלול ואף לא בין כסה לעשור. "כמה ימים לאחר מכן, בערב חג הסוכות, התקשרו בני ביתו ובישרו כי נרשם שיפור מסוים במצב הרפואי וניתן לבוא ולבקר. מיהרתי לנצל את ההזדמנות ועליתי למעונו, ומצאתיו יושב כפוף וחלוש כל כך עד שהזדקק לצינור הנשמה. אחר שקיבל את פנינו ביקשתי להכנס עמו בדברים בכדי לשמוע הימנו מהני מילי מעלייתא, שטחתי אפוא לפניו שאלה בענייני החג הקרב ובא: הנה נצטוו לקיים בחג הסוכות כמה מצוות מיוחדות לחג זה, בהן סוכה וארבעה-מינים, ולצד זאת אנו מחויבים גם לשמוח במשך ימי החג, שעל שם כך נקרא 'זמן שמחתנו'. 'ויש לדון במה צריכה להיות השמחה בימי החג - האם לשמוח במצוות שזוכים לקיים ואם כן השמחה שייכת רק בשעת קיום המצווה, ומי שאינו נוטל לולב ואינו יושב בסוכה אינו צריך לשמוח בעת הזו, או שהשמחה איננה נובעת דווקא ממצוות החג אלא היא שמחה תמידית שאינה תלויה בדבר.

"קשה היה לרבי שטיינמן לדבר אז. כששמע את השאלה, נשא את עיניו והשיב בארבע מילים: 'ברוך אלוקיני שבראנו לכבודו!'. "כמה מתיקות, כמה מזדקק!" מתלהב הרבי שליט"א מתשובתו הבהירה של הרב שטיינמן. "יהודי יקר", ממחיש הרבי בסערה ועיניו מלוחחות, "עליך לשמוח שזכית להיברא עבור ה'! זה אמור לשמוח אותך! כשאתם מתבונן לרגע במחשבתו על המילים הללו - 'ברוך אלוקיני שבראנו לכבודו'. לכבודו! התורה רואה בכך בשורה משמחת עבורנו, ומה יותר משמח מזה..."

שימלה שלנו

שח הגר"י סילמן שליט"א: אני רוצה לספר דבר מדהים על 'תנאים' שנעשו בשעה טובה בין שתי משפחות מירושלים, שלאחת מהן יש בן שירד מהדרך. כשנגמרו התנאים ניגש האבא של הבחור למחות החדש, אבי הכלה, ואמר: 'יש לי שאלה שאני רוצה לשאול אותך, אבל תהיה דוגרי... אני יודע שעשיתם בירור מקיף על כל מה שזו בקרבתנו, ואני מניח ששמעתם גם על שימלה שלנו שעזב את הדרך, נכון? והמחותן משיב: 'כן, ביררנו וידענו הכל'. 'אז איך זה לא הפריע לכם? - שאל אבי הנער.

והמחותן השיב: 'אם ביקשת שאהיה דוגרי, אגיד לך את כל האמת; זה מאוד הפריע לנו, והלכנו לשאול את פי חכימא דיהודאי מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטיינמן והתייעצנו מה לעשות.

מרן השיב בערך כך: בתקופה שלנו שיש כ"כ הרבה משפחות שאחד הילדים עזב את הדרך, זו כבר לא סיבה לא לעשות שידוך. אבל הייתי ממליץ לכם רק שתבדקו טוב אם המשפחה שומרת על קשר טוב עם הבחור, או הבת, שהתקלקלה. אם הקשר עדיין נשאר חם וטוב, אפשר להתקדם עם השידוך; אם הקשר לא נשאר קרוב, אני מפחד, ולא הייתי מציע להתקדם!

והמחותן המשיך: 'מחותני היקר, אם היה לי עוד ספק האם עשיתי את הצעד הנכון, הרי זה-עתה שכנעת אותי שהשידוך שעשינו הוא מצויין...'

והמחותן שואל בפליאה: 'מה עשיתי, שראיתי שהשידוך מצויין?';

ומה היתה תשובת המחותן החדש: 'אולי לא שמת לב, אבל שאלת אותי האם שמענו על שימלה שלנו... אם אתם עדיין מסוגלים להמשיך לקרוא לו בשם חיבה שימלה, ועוד להוסיף 'שימלה שלנו',

זו המשפחה עליה הצביע מרן הגרא"ל ואמר שאפשר להשתדך איתה...'

אבי-הבת נתן נשיקה במצחו של המחותן, ושניהם תפסו את החתן ופתחו בריקוד סוער של 'וטהר ליבנו לעבדך באמת' -

עונים בכל התורה

נשאל רבינו: היום הרבנים פוסקים בכל חלקי הש"ע, ולכאור' הרי אינם בקיאים בכל זה. ואמר רבינו שאם הם יראי שמים ויודעים את השולחן ערוך, ואם הם לא יודעים הם יאמרו שלא יודעים. (רשימות נכדו חביבו הרה"ג ר' אשר שטיינמן שליט"א)

לא ללמד שם

יהודי ממשפחה מתחזקת הציעו לו לכהן במדרשיה בפרדס חנה, ואמר לו רבינו שלא יקח, ואח"כ שאל הרב יגל מפני מה הורה לו שלא יקח את זה. וענה כיון שהוא היה פעם מזרחי והוא מתחזק יש חשש יותר שייגיע לכזה מקום זה יזיק לו. (רשימות נכדו חביבו הרה"ג ר' אשר שטיינמן שליט"א)

קיצוץ רוחב

מנהל סמינר שאל האם כשהוא צריך לקצץ הוא לפטר מורות, או לקצץ קיצוץ לכולם, ואמר רבינו שעדיף שיקצץ לכולם, ולא יאמר שזה מהנהלה, אלא שזה שכל הישר. (רשימות נכדו חביבו הרה"ג ר' אשר שטיינמן שליט"א)

כל הבעלי מחלוקת במקום אחד

אחד שואל שרוצה להקים כולל רק למי שיש לו השקפה נכונה, ואמר לו רבינו בשביל מה לשים את כל הבעלי מחלוקת במקום אחד. (רשימות נכדו חביבו הרה"ג ר' אשר שטיינמן שליט"א)

זכר לחורבן

נכנס יהודי אל מרן הגרא"ל שטיינמן זצוק"ל ושאלתו בפיו:

'נוהגים להשאיר בבית "אמה על אמה" לא מסויד כ"זכר לחורבן", ולי יש רעיון: להביא צייר שייצייר באותו מקום את הכותל המערבי ואיך שיהודים מתפללים שם לבנין הבית. זה יהיה ציוד צבעוני שיבצע אותו אמן מיוחד המתמחה בציור-קיר. זה יראה חי! ואפילו יהי, גדול יותר משיעור אמה על אמה. זה יזכיר למי שמסתכל את החורבן הרבה יותר מאשר קטע של אמה על אמה לא מסויד... מה דעת הרב?'

נענה מרן הגרא"ל ואמר: 'כל המתאבל על ירושלים - זוכה ורואה בבניינה. כעת נתאר לעצמנו שבית המקדש נבנה וכל אחד רוצה לעלות לדאות את ירושלים, את הכהנים בעבודתם ולויים בשרים ובזמרים. כל אחד ואחד בוודאי שירצה לדאות מקרוב אה מה שכולנו מתפללים במשך כל שנות הגלות הארוכה! אבל - לא כל אחד יוכל לראות!'

כאן ציין ואמר מרן הגרא"ל: 'אנחנו לא יודעים איך זה יהיה. האם יהיו שומרים שלא יתנו לעלות? או שזה יהיה נס שלא יוכלו לדאות - גם אם מסתכלים? אבל בשורה התחתונה לא כולם יוכלו לראות: רק מי שמתאבל על ירושלים - רק הוא יזכה לראות בבניינה!'

גם אתה תגיע לשם. ומה אתה רוצה שהם יגידו לך: 'אדוני, אל תעבור - לך נשלח כבר תמונה!...' תרצה להמשיך והם לא יתנו, כי אהה בעצמך כבר קבעת שמספיק תמונה... צריך לקיים את ההלכה שמופיעה בשולחן ערוך כפשוטה, להשאיר אמה על אמה וכך להיזכר בחורבן.'

כניסת שבת ב"ב 4:16
יציאית שבת ב"ב 5:18

גיליון 32
תשפ"ג

משלחן גבוה

חידושי תורה באגדה ובהלכה
מהרב הגאון ר' אלעזר יועץ קופל זצ"ל

פרשת וישב - חנוכה

ביאורי תפילה

"והזדים מהרה תעקר ותשבר ותמגר ותכניע במהרה בימינו"
העיר ה'פני מנחם' מדוע על הרשעה כתיב 'וכל הרשעה
תאבד' בלבד, ועל אויבי ה' יכרתו, ואילו על הזדים נאמר ד'
לשונות שיכלו 'תעקר ותשבר תמגר ותכניע', ופעמיים נאמר
בהם 'מהרה'.
אלא שביאר שבתפילת על הניסים אומרים 'זדים ביד עוסקי
תורתך', נמצא שהזדים הם אלו שנלחמים לעקור את התורה
ומסכנים בכך את ישראל, ולכן עליהם מבקשים ש'במהרה
תעקר ותשבר ותמגר ותכניע'

מאוד כדי להודיע הנס, ולכן אפילו אין לו מה יאכל מוכר כסותו כדי
ליקח שמן ונרות להדלקה.

למבואר שעיקר מצות ההדלקה היא כדי לפרסם הנס ולהכי אפילו
מוכר כסותו וגם צריך שתהא ראויה שתדלק בשיעור הראוי, א"כ מה ראו
חכמים לתקן שכבתה תוך הזמן אין זקוק לחזור ולהדליק כדי לפרסם
הנס?

ב. מצינו הלכות שונות בהדלקת נרות חנוכה שחז"ל תיקנו דומיא
דמצות הדלקת המנורה דמקדש - לפי"ז צ"ב מדוע בנרות חנוכה
כבתה אין זקוק לה, הא בהדלקת המנורה במקדש דעת רש"י במנחות
ע"ו: והרמב"ם (בהלכות תמידין ומוספין פ"ג הי"ב) שאם כבתה צריך
להדליקה כמבואר במנ"ח (מצוה צ"ח אות י"ב), דמלבד המצוה במעשה
ההדלקה יש מצוה שיהיו הנרות דלוקים, א"כ מדוע בנרות חנוכה לא
תיקנו שהנרות יהיו דלוקין?

חז"ל רצו לרמז שהשכר הוא על העמל

בספר "בני יששכר" (חנוכה מאמר ג' י"א) כתב לבאר שכידוע המנורה
מרמזת על התורה שבע"פ שגביעיה כפתוריה ופריחיה מרמזים על
החידושים המתחדשים ע"י חכמי התורה, ואמרו חז"ל "הרוצה להחכים
ידרים וסימנך שהרי מנורה בדרום" וכתב "כי נר מצוה ותורה אור".

לפי"ז י"ל שבדין זה ש"כבתה אין זקוק לה" רמזו חז"ל את מעלת
חכמת התורה על כל חכמות העולם והיסוד שבעבודת ה'. דהנה כל
החכמות שבעולם כשאדם עוסק בהן ולא יעלה בידו להשיג את התכלית
של ידיעת החכמה, תהיה יגיעת עיונו לריק. - משא"כ חכמת התורה
בעוסקו ועמלו בתורה לשמה אפילו לא כיוון להלכה, הקב"ה חדי
בפלפולא דאורייתא. וזה שאמרו "כבתה אין זקוק לה" שהעיקר היא
עשיית האדם את החיוב המוטל עליו, ואילו התוצאה בידי שמים.

יוסף הצדיק דקדק בלשונו לדבר 'לשון הרע' רק מה שמותר לו לתועלת

"אלה תולדות יעקב יוסף בן שבע עשרה שנה היה רואה את אחיו
בצאן והוא נער את בני בלהה ואת בני זלפה נשי אביו, ויבא יוסף את
דבתם רעה אל אביהם" (ל"ז, כ')
ה"אפיקי ים" (תחילת ח"ב) כתב להקשות שלשה קושיות בפסוק
זה. א. מדוע הוצרך הכתוב להשמיענו "והוא נער את בני בלהה"? ב. מהו
הלשון "ויבא" היה לו לומר "ויספר" כפי שכתוב בהמשך "ויספר אל אביו
ואל אחיו", שהרי סיפור מספרים ולא מביאים ג. מהו זה שאמר "אל
אביהם" וכי לא אביו הוא? היה לו לומר לאביו כמו שאמר "נשי אביו"?
מיישב ה"אפיקי ים" שהתורה באה ללמד על צדקותו של יוסף שלא
בא חלילה להוציא דיבה על אחיו באיסור, אלא כונתו היתה לטובה
ועשה כן באופן המותר על פי דין.

בדין היתר לשון הרע לתועלת ישנם שלש תנאים. ("חפץ חיים"
כלל י' סעיף ב' ס"ג-ה') א. כשרואה אדם שעושה מעשה שלא הגון
והוא רוצה לגלותו לאביו או לרבו, **תחילה צריך הוא להוכיחו ולהזהירו,**
ורק אם לא יקבל דבריו מותר לו לגלות מעשיו לאביו או רבו. ב. שלא
יגדיל העוולה יותר ממה שהיא, **ולא יוסיף שום תוספת משל עצמו**
כדרך המספרים אלא יאמר במדויק את מה שראה. ג. **שיכוון לתועלת**
ולא כדי שתהיה לו טובת הנאה מחסרון חברו.

לפ"ז מיושבים הקושיות כפתור ופרח.

א. התורה הקדימה וציינה **"והוא נער" ליישב מדוע יוסף לא הוכיח**
תחילה את אחיו טרם שגילה זאת לאביו, משום שלפי השערותו חשב
שודאי לא תועיל תוכחתו, לפי שהם היו מזלזלין בבני השפחות והוא
היה רגיל להיות עם בני השפחות וא"כ בודאי לא תועיל תוכחתו.

ב. **"ויבא יוסף" ולא "ויספר" להורות שלא הוסיף שום דבר** כדרך
המספרים, אלא "ויבא" כמביא דבר ממקום למקום כמו שהוא בלא
הוספה וגרעון. ג. עוד רמז הכתוב שכונתו של יוסף היתה רק לתועלת
לטובתם שאביהם יוכיחם, ולכן אמר **"אל אביהם"** כאילו אין הדבר נוגע
כלל לעצמו וכאילו אינו אביו, נמצא שכל הפסוק בא ללמד את צדקותו
של יוסף שנהג על פי כל כללי ההלכה. (ע' רש"י ל"ז, ב')

חנוכה

מדוע 'כבתה אין זקוק לה' הרי לא מתפרסם הנס
קיי"ל בשו"ע (או"ח ס' תרע"ג ב') כמסקנת הגמ' בשבת דף כ"ג
שההדלקה עושה מצוה, ולכן אם כבתה מיד אחר ההדלקה אינו זקוק
להדליק שנית ויצא ידי חובת המצוה. דין זה צ"ב במכמה טעמים.
א. ברמב"ם בהלכות חנוכה (פ"ה הי"ב) ובשו"ע סימן תרע"א, א' נפסק
שמצות נר חנוכה היא מצוה חביבה עד מאוד וצריך אדם להיזהר בה

לעילוי נשמת רבי אלעזר יועץ בן ר' אברהם יהודה זצ"ל

נלב' ע"ד אדר ב' תשפ"ב ת.נ.צ.ב.ה

חיוב נשים בהלל דחנוכה ואיסורם בעשיית מלאכה בשעת הדלקת נרות

איסור עשיית מלאכה א. לנשים ב. לגברים ג. אם דווקא ליד הנרות ד. כשכבו הנרות בתוך חצי שעה
אם בהלל דחנוכה האשה חייבת לפי שההלל נתקן על הנס ונעשה על ידן

ב. חיוב נשים בהלל דחנוכה

בשו"ת "תורת רפאל" סימן ע"ה כתב שלפי דברי התוס' בסוכה (לח.) יש לחייב נשים בהלל דחנוכה הואיל והיו באותו הנס כשם שנתחייבו בהלל דפסח מטעם זה, משא"כ הלל דסוכות ועצרת שאינו נאמר על הנס דנשים פטורות משום דהוה מצוה שהזמן גרמא.
וכן כתב בשו"ת "שבט הלוי" (ח"א סימן ר"ה לשו"ע תרפ"ג) וז"ל "ובענייני יש מקום לחייבם ע"פ דברי התוס' בסוכה וכך נוטה דעת המוע"ז (ח"ב סימן קמ"ו).

וכ"כ ה"מקור חיים" (קיצור הלכות סימן תרמ"ד) שחייבות. אך הגאון רבי שלמה כהן זצ"ל (בעל ה"חשק שלמה") כתב לדייק מדעת הרמב"ם דנשים פטורות מאמירת הלל דחנוכה. וכן דעת מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל בקובץ תשובות (ח"ג סימן ק"ה) והמנחת שלמה (מהדו"ת סימן נ"ח ס"ק ה') שנשים פטורות.

וראיתו דמשמע ברמב"ם שאף בחנוכה לא מוציאה האשה את האיש יד"ח בהלל, א"כ מבואר דאף בהלל דחנוכה אינה חייבת. אלא שהקשה לדעת הרמב"ם מאי שנא נר חנוכה דחייבות ומוציאות את האיש משום שהיו באותו הנס כדאמרין בגמ', ואילו בהלל פטורות ואינן מוציאות אע"פ שהיו באותו הנס, ומאי שנא ממה שחייבום במגילה?

בספר "שלמי תודה" (סימן י"ח ב') כתב ליישב, שיתכן שאף לדעת הרמב"ם נשים חייבות בהלל דחנוכה. ואפ"ה אינן מוציאות את האיש משום דהאנשים חייבם בהלל בחנוכה מדברי קבלה דחמיר חיובו (אע"פ שכתב שהוא מדברי סופרים), משא"כ אשה אינה חייבת מדברי קבלה משום דהוי מ"ע שהזמ"ג, ומ"מ מדברי סופרים חייבוה משום שאף הן היו באותו הנס. - משא"כ בהדלקת הנר דאף באיש אין חיובו אלא מדברי סופרים, לכן שפיר נשים מוציאות בהדלקתן את האיש.

הלל בא על ניצחון מלחמה ואשה אין דרכה להילחם

ב"שדי חמד" (ח"ט מערכת חנוכה אות ט') כתב ליישב את דעת הרמב"ם שאע"פ שבגמ' בערכין משמע שהלל דחנוכה נתקן על הנס מ"מ יש לפטור נשים, כיון שההלל בא על ניצחון המלחמה ובה ל"ש לחייב את הנשים הואיל ולא בני כיבוש נינהו, וכמש"כ החינוך לענין פטור נשים ממצות זכירת מעשה עמלק.

וכן מדויק מהבאור הלכה (תכ"ב ב') שכתב ז"ל "מבואר בש"ס סוכה ל"ח דנשים פטורות מהלל משום שהיא מצות עשה שהז"ג חוץ מליל פסחים דחייבות משום שאף הם היו באותו הנס כמבואר בתוספות שם", ומזה שלא הוציא מן הכלל אלא הלל דפסח משמע שבחנוכה פטורות.

אם ההלל נתקן על הנס שלנו או על הנס של אבותינו

העמק ברכה (הגדה) כתב לחדש שגם לדעת התוס' בסוכה י"ל דנשים פטורות מהלל דחנוכה, דאע"ג דגם ההלל דליל פסח והלל דחנוכה תרואויהו ניתקנו משום הנס, מ"מ חלוקים הם.

הלל דפסח אינו משום הנס שאירע לאבותינו אלא משום הנס שלנו כפי שאומרים בהגדה שבכל דור ודור חייב אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, שלא את אבותינו בלבד גאל אלא אף אותנו גאל, שנאמר "ואותנו הוציא משם". וזה שאנו מסיימים "לפיכך אנחנו חייבים להודות", פ' כיון שאנו בעצמנו יצאנו לחרות, לכן גם נשים שהיו באותו הנס שנחשב שנעשה להם ממש חייבות באמירת ההלל. משא"כ אמירת ההלל בחנוכה אין הנס מחייב לומר עליו השתא הלל כיון שהנס כבר עבר, ומה שאנו אומרים השתא אינו אלא תקנת חכמים לזכרון הנס של אבותינו, ובהלל זה י"ל שנשים פטורות.

א. איסור עשיית מלאכה בשעה שהנרות דולקות

איתא בשבת (כג.) א"ר יהושע בן לוי נשים חייבות בנר חנוכה, שאף הם היו באותו הנס.

פרש"י היו באותו הנס' שעל ידי אשה נעשה הנס. באו"ח (סי' תר"ע סעיף א') נכתב שנוהגות הנשים שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות, ויש שאומר שאין להקל להם. המגן אברהם (סי' תר"ע, א') כתב בשם ה"מטה משה" שדוקא נשים נוהגות שלא לעשות מלאכה בעוד שהנרות דולקות, לפי שנעשה הנס על ידן. שיהודית האכילה לראש הצוררים גבינה לשכרות, וחתכה את ראשו, וברחו כולם.

הגר"ח קניבסקי זצוק"ל העיר שלכאורה גם ע"י הכהנים נעשה הנס כנאמר בנוסח על הדלקת הנרות "שעשית לאבותינו... ע"י כהניך".

אם רק נשים אסורות בעשיית מלאכה או גם אנשים

ה"כלבו" והב"ב כתבו שהטעם שלא לעשות מלאכה הוא כדי להכיר שאסור להשתמש לאורן של נרות חנוכה. ועוד שמא יכבה הנר הרגיל לשמוש, ועל כרחם יכשלו להשתמש לאורו של נר חנוכה.

בשו"ת חת"ס (או"ח סו"ס קנ"ה) תמה דאם הטעם הוא משום חשש שישתמשו לאורם, א"כ מה לנשים בזה יותר מאנשים? ואכן טעם זה כתב הפמ"ג שאין לחלק בין אנשים לנשים, והמ"ב כתב דיש מקומות שגם האנשים מחמירים בזה.

ה"מור וקציעה" כתב שהחשש יותר אצל נשים לפי שדעתן קלות. טעם נוסף כתב בספר "יומין דחנוכה" (בסופו הערות על השו"ע) דכיון דע"פ רוב דרך הנשים לעשות מלאכתן בבית לעת ערב, חששו יותר שיבואו להשתמש לאורן.

ה"שלטי גיבורים" (בהגהות המרדכי אות מ') ובלבוש (סימן תר"ע, א') כתבו טעם נוסף למנהג שלא לעשות מלאכה, כדי שלא להסיח דעתן מזכר הנס, לכן עושין אותו לפחות אותה שעה כיו"ט, ובחצי שעה דשיעור הדלקה ראוי שלא להסיח דעת מהנס. - לטעם זה מובן שרק נשים שעל ידן נעשה הנס נהגו בזה איסור.

באלו מלאכות נהגו שלא לעשות מלאכה

דעת הגרי"ש אלישיב זצ"ל (בפניני חנוכה ובשו"ת "רבבות אפרים" ח"ו סימן ת"ט) שנהגו הנשים שלא לעשות שום מלאכה שיש בה היסח דעת אפילו בישול ואפיה, וה"ה שטיפת כלים ונקיון הבית. וכך מובא ב"הליכות שלמה" (חנוכה פט"ז הערה 14) שנהגו הנשים בבית הגר"ש ז"א איערבך זצ"ל שלא לעשות שום מלאכה אפילו כתיבה ובישול. לטעם זה שהאיסור הוא כדי שלא להסיח דעת מהנס, אמר הגרי"ש אלישיב זצ"ל, ("אשרי איש" ח"ג פל"ג אות ב'), דה"ה אם מדליק בפתח חצרו, אסורה האשה לעשות מלאכה בביתה. וכן אשה שעובדת מחוץ לביתה בשעת הדלקת הנרות ויוצאת ידי חובתה ע"י הדלקת בעלה, אעפ"כ אסורה בעשיית מלאכה, כיון שאיסור עשיית מלאכה אינו דוקא במקום הדלקת הנרות.

אולם דעת הגר"נ קרליץ זצ"ל והגר"ח קניבסקי זצוק"ל (ב"תורת המועדים" ס"ק ח') שמסתבר שלא קיבלו עליהן לאסור אלא מלאכות האסורות בחוה"מ ככיבוס ותפירה, אבל בישול ואפיה הדחת כלים וכדומה מותרין.

יש להסתפק לטעמים הנ"ל בכבדת תוך חצי שעה שאין זקוק לה, אם מותר לעשות מלאכה.

לכאורה יתכן שיש נ"מ בין הטעמים אם מותר לנשים לילך לישון מיד לאחר הדלקת הנרות, דלטעם שהאיסור בעשיית מלאכה הוא כדי שלא יסיחו דעתן מזכר הנס, אין לך היסח דעת גדול מזה.

הודעה משמחת בסיעתא דשמיא יצא לאור הקונטרס הנפלא מ'שולחן גבוה' על חנוכה

ובו בירורי הלכה, עיונים והערות ופנינים נפלאים בעניני חנוכה

מכתבי הגאון ר' אלעזר קופל זצ"ל

ניתן להשיג בטלפון 054-8419094 או במייל mg036198046@gmail.com

מבית עשיר עמדות מוסדות זיקוב

לעטר ברזא יקורא

ממשנתו של מרן אדמו"ר שליט"א

מי שלא הדליק וכבר כלתה רגל מן השוק וגם אין לו שמן כשיעור חצי שעה האם חייב להדליק

התוס' פטור משום ס"ס, ספק שמה פטור להדליק משום דעבר זמנה, ואת"ל דגם לאחר זמנה חייב להדליק, מ"מ ספק שמה הלכה כמהרש"ל ז"ל דיש שיעור לשמן גם בהדלקה בפנים וכיון דאין לו שמן כשיעור פטור. דנראה מסברא דע"כ לא קאמר הפר"ח ז"ל אלא לענין ספיקא דרבנן, דבפרסומי ניסא דין ספק דרבנן כיון ספק דאורייתא, אבל בס"ס דגם בדאורייתא מקילינן, פשיטא דברבנן אפי' במקום פרסומי ניסא א חמור מדאורייתא.

ואגב נראה אבא העיר"ה בגוף דברי הפנ"ז ז"ל דאם אין לשמן כשיעור פטור לתך שינוי"א דלשיעורה. ולענות דעתי הוא חידוש גדול, דלכאורה לולי דבריו ז"ל הי' נראה מסברא דחייב, כיון דיכול ע"פ למעבד פרסומי ניסא לזמן מועט, אלא דחז"ל הצריכו לפרסם תנ"ס כ"ו שבני הר"ד חולקים שם. ועדיפא מחצי שיעור במצוה שדנה האחרונים ז"ל האם איכא חיוב בזה, דהתם שיעור המצוה וכגון כוית מצה הוא דין בצורת המצוה, אבל הכא שיעור חצי שעה הוא משך הזמן שחייבוהו חז"ל לפרסם תנ"ס, וגם אם אינו יכול לפרסם כל משך זמן זה, מ"מ לזמן מועט חייב לפרסם תנ"ס.

ב[ה] השפ"א ז"ל בר"ה ל"ד ב' ד"ה לא צריכא, הוציא מדברי התוס' יסוד גדול. דספק דרבנן לקולא היינו רק היכא דהוי ספק אם קיים כבר המצוה, אבל אם בודאי לא קיים אלא מסתפק אם יצליח לקיים, לא אמר' בזה ספיקא דרבנן לקולא. יעו"ש דעביד לה סימוכין מדברי הגמ' בר"ה ל"ד ב' גבי ב' עירות, והארכנו בזה ת"ל במ"א.

והנה לעיל כתבנו ב' חידושי הלכות דילפי' מדברי הפר"ח ז"ל, ונלע"ד בעו"ה, דלהשפ"א ז"ל הוי איפכא ממש. ונחזי אנו, הנה לענין אחד שנסתפק אם כבר הדליק נר חנוכה, דכתבנו דלדעת הפר"ח ז"ל חייב להחמיר, הנה לדעת השפ"א ז"ל דינא הוי דאינו חייב להחמיר. דדוקא היכא דודאי לא קיים וספק יצליח לקיים חייב למעבד כל טעדיק גם על דרך הספק, אבל אם הוא ספק שמה כבר קיים הדר דינא דסד"ל לקולא.

ולגבי חידושי השני שכתבנו, היכא דאיכא ס"ס דלדעת הפר"ח ז"ל פטור, נלע"ד דלדעת השפ"א ז"ל ככה"ה חייב להדליק, ואמינא מילתא בטעמא, דכי היכא דבספק דרבנן אע"ג דבעלמא פטור וגם אם יחמיר ספק לו אם יצליח לקיים המצוה, ועכ"פ ס"ל להשפ"א ז"ל דכיון דבודאי לא הדליק חייב למעבד כל טעדיק שמה יצליח לקיים, א"כ ה"ה היכא דאיכא ס"ס שילא יצליח לקיים, דעכ"פ מכלל השתדלות לקיים המצוה לא נפק.

ולכא למימר כדכתבנו לעיל דלא יתכן דדרבנן חמור מדאורייתא, האי ליתא. דלדבריו ז"ל נראה דגם גבי חיוב תורה אפילו אם יש לו ס"ס שלא יצליח לקיים, מ"מ כיון דבודאי לא קיים חייב להשתדל אולי יצליח לקיים,

בס"י עת"ר הק' הפר"ח ז"ל אמאי לא תיקנו חז"ל לעשות חנוכה בחז"ל ט' ימים משום ספיקא דיומא, ות"ל דכיון דהוי מידי דרבנן לא אטרחומו רבנן, ודלא כדעת המנח"ח ז"ל במצוה ש"א את ו' דבזמן שהיו מקדשין ע"פ הרא"י היו עושים חנוכה ט' ימים מספק. והשתא לדעת הפר"ח ז"ל תיקשי, דכיון דהוי משום פרסומי ניסא לא אמר' בזה ספיקא דרבנן לקולא. ושמה בספק שאינו נוגע רק לחנוכה אלא הוי ספק כללי ס"ל להפר"ח ז"ל דיש להקל בזה גם במצוה של פרסומי ניסא. והנה יש להוציא בעו"ה מדברי הפר"ח ז"ל ב' חידושי הלכות.

א) בכל ספק שהוא בהדלקת נ"ח (ולא רק בספק היוצא מדברי ב' הלשונות בגמ', וכגון אחד שאינו זוכר אם כבר הדליק נר חנוכה חייב להדליק מספק, דכיון דהוי משום פרסומי ניסא לא אמר' בזה ספיקא דרבנן לקולא.

ב) הפנ"ז ז"ל בס"י תרע"ב א"א סק"ו כתב לדחש, דלהך שינויא בגמ' דהזמן משתשקע עד שכלתה היינו לשיעורא, אם אין לו שמן כשיעור חצי שעה אינו חייב להדליק. והנה להוציא מדברי הפר"ח ז"ל, להלכה שפיר חייב להחמיר ולהדליק דשמה הלכה כת' קמא דקאי אזמן הדלקה ואז ליכא שיעור לשמן, ומ"מ מספק לא יברך.

והנה הדרכי משה ז"ל בס"י תרע"ב סק"א הביא שיטת דבזה"ז שמדליקין בפנים אין שיעור לשמן דהשיעור נאמר רק להכירא לבני רה"ו, אבל המג"א ז"ל בס"י תרע"ב סק"ג הביא כשם מהרש"ל ז"ל בתשובה פ"ה, דגם בזמן שמדליקים בפנים צריך ליתן שמן כשיעור.

ונראה בעו"ה דפולגותהם נוגע נמי גם לזמן שהיו מדליקים בחוץ ולהיכא דעבר זמן ההדלקה, דלהנ"ל לשינוי"א בתרא דלשיעורה' חייב להדליק גם לאחר שעבר זמנה. ולפי"ז יהי' הדין, דלהשיטות שהביא הרמ"א ז"ל דבזה"ז אין שיעור לשמן, א"כ ה"ה גם בזמן שהדליקו בחוץ ועבר הזמן דתו ליכא הכירא לבני רה"ו, א"צ ליתן שמן כשיעור. (ולפי"ז הוי חומרא דבאין לו שמן כשיעור חייב להדליק) אבל לדעת המהרש"ל ז"ל דגם בזה"ז יש שיעור לשמן, א"כ ה"ה גם בזמן שהדליקו בחוץ אם עבר הזמן ומדליק בפנים חייב ליתן שמן כשיעור. ומעתה לפי"ז בהצטרף ב' הדברים יחדיו, והיינו באופן שעבר זמן ההדלקה ואין לו שמן כשיעור, הנה לדעת מהרש"ל ז"ל פשיטא דאין מקום להחמיר ולהדליק, דממ"נ פטור או משום דעבר זמנה או משום דאין לו שמן כשיעור וכדברי הפנ"ז ז"ל דבאין לו כשיעור אינו חייב להדליק.

אבל להסוכרים דבזה"ז ליכא שיעור לשמן, וא"כ ליכא ממ"נ, דלהצד דקיי"ל כלישנא בתרא הרי חייב להדליק גם באין לו שיעור שמן. ומ"מ נראה דלדברי הפר"ח ז"ל בעד

מי שלא הדליק וכבר כלתה רגל מן השוק וגם אין לו שמן כשיעור חצי שעה האם חייב להדליק כעמדינו בימי החנוכה, ימים אשר בהם נתן לנו אבינו שבשמים ברוב רחמיו וחסדיו אפשרות להתחזק בעסק התורה הק' וכמו שאנו אומרים וזוהי ביד עוסקי תורתך, אכתוב בעו"ה ענין הנוגע לזמן הדלקת נרות חנוכה.

אמר' בשבת כ"א ב' מ' מצוה משתשקע החמה עד שתכלה רגל מן השוק מאי לאו דאי ככתה הדר מדליק לה לא דאי לא אדליק מדליק ואי נמי לשיעורה.

והנה להלכה קיי"ל דגם באיחר זמן ההדלקה חייב להדליק, ומצינו בדברי רבנן קמאי ז"ל כמה טעמים לכך, ותרי מינייהו נזכיר כי איכא כמה נפק"מ להלכה.

א) התוס' שם בד"ה דאי כתבו וז"ל, "אבל נמאן ואילך עבר הזמן, אומר הר"י פורת דיש לזהר ולהדליק בליה מיד שלא יאחר יותר מדאי, ומ"מ אם איחר ידליק מספק דהא משני שינוי אחרונא". וביאר מהר"ם ז"ל דהך שינויא דלשיעורה ס"ל דגם לאחר שכלתה רגל מן השוק חייב להדליק, ומספק שמה הלכה כהך שינויא, פסק הר"י פורת ז"ל דחייב להחמיר.

והק' האחרונים ז"ל אהא דכ' התוס' דאם איחר חייב להחמיר מספק, הא כיון דנרות חנוכה הוי מצוה מדרבנן, נימא ספק דרבנן לקולא. ומצינו בדברי רבנן בתראי ז"ל ב' פירושים בדברי התוס', ובעו"ה אענה גם אני חלקי ממה שחנני השי"ת.

א) הפר"ח ז"ל באו"ח סי' תרע"ב סק"ב כתב ליישב דכיון דהדלקת נרות חנוכה נתקן משום פרסומי ניסא צריך להחמיר אפי' כמילתא דרבנן.

והנה לדבריו ז"ל נמצא דגם בקריאת המגילה דהוי משום פרסומי ניסא וכדאמר' במגילה ג' ב' ושם י"ח א', וז"ל אמר' ספיקא דרבנן לקולא. והנה הר"ן ז"ל במגילה [ג] ב' מדפי הר"ן דין בעיירות המסופקות אם הן מוקפות חומה אמאי לא אמר' בזה ספיקא דרבנן לקולא יעו"ש, ולדברי הפר"ח ז"ל תיקשי, הא בפרסומי ניסא לא אמר' ספיקא דרבנן לקולא.

ולאו קושיא היא, דהפר"ח ז"ל לא קאמר כן אלא לדעת התוס' שכל כן לענין נר חנוכה, אבל הר"ן ז"ל בחי' לשבת כ"א ב' כתב בזמננו שהדליקו בחוץ אינו חייב להדליק מספק כשעבר זמנה יעו"ש, וא"כ א"ש הא דדן גבי מגילה דינא דספיקא דרבנן לקולא, דלשיטתו ז"ל אילו דגם בפרסומי ניסא אמר' סד"ר ז"ל לקולא, ועכ"פ הא מיתה ילפי' מדברי התוס' ת"י חדש לקושת הר"ן ז"ל גבי מגילה. אמנם בגוף דברי הפר"ח ז"ל קשיא לי. דהנה

דכך לי ספק ספיקא כדאורייתא כספק אחד כדברננו, וזה חדש. כיון דלכל שינויא איכא קולא ג] נלע"ד בעז"ה לבאר דברי התוס' באופן אחר, והוא יסוד גדול בגדר הדין דספיקא דרבנן לקולא.

י"ל דסברת התוס' היינו משום תרתי דסתרי. ובהקדם דברי התוס' בביצה י"ד א' ד"ה איכא, והכלל העולה מדבריהם ז"ל דכל היכא דאיכא כ' לשונות בגמ' ולכל תירוץ איכא קולא וחומרא, א"א להקל כלל אפי' באיסור דרבנן, והוי תרתי דסתרי, דגם אם נרצה לנקוט הקולא לפי תי' אחד, אי אפשר, שמה למחר נבא להקל כהתירוץ השני יעושה, וכ"כ הרא"ש ז"ל בפ"ק דיבצה סי' כ"א.

ומעתה לפי"ז י"ל דזהו כונת דברי התוס' כנר תוכה. כיון דלכל שינויא איכא קולא וחומרא, דלתי' קמא דקאי על זמן ההדלקה איכא קולא דלא בעינן להדליק בשמן כשיעור מחצית השעה, וללישנא בתרא איכא קולא דיכול להדליק אחר זמן שכלתה רגל מן השוק, וחישינן שיבואו להקל ב' הקולות והו"ל תרתי דסתרי, ולא אמרי' בזה ספיקא דרבנן לקולא,

והשתא אי כנים אנו בעז"ה בזה, נראה לדיננו ב' החידושי הלכות שכתבנו לעיל, הנה לדברינו בחידוש אחד יהי' הדין כהיוצא מדברי הפר"ח ז"ל, ובחי' השני יהי' הדין כהיוצא מדברי השפ"א ז"ל.

דהנה כחידוש הראשון שכתבנו דאם מסתפק אם כבר הדליק נר חנוכה הי' הדין דחייב לדעת הפר"ח ז"ל, הנה לדברינו ככה"ג פטור, דרק לגבי הקולות הנלמדים מב' התירוצים בזה א"א להקל משום תרתי דסתרי, אבל ככל ספק אחר כנר חנוכה שאינו נוגע לב' התירוצים שפיר מקילינן מדין ספק דרבנן לקולא.

ולענין החידוש השני שכתבנו דבספק ספיקא פטור לדעת הפר"ח ז"ל, הנה לדברינו נמי כן הוא. ולא מבטיא לספק ספיקא שאינו נוגע לב' הלשונות בגמ', בזה פשיטא דפטור ואפי' כספק אחד וכנ"ל. אלא אפי' בספק ספיקא שנוגע לב' התירוצים, וכהדוגמא שנקטנו שאין לו שמן כשיעור וגם עומד לאחר זמן שכלתה רגל מן השוק, מ"מ נראה דפטור, דעד כאן לא אסרי' אלא היכא דבוקט הקולא שהוא רק לפי תי' אחד דבזה חיישינן שלמחר יקל כאיך תי', אבל בנזקט קולא שהוא לב' התירוצים לית בני' משום תרתי דסתרי ופטור. ולא מסתבר למימר דגם בקולא שנוגה לב' התירוצים יבא להקל כתי' אחד, וממילא יבא להקל אפי' כתי' השני.

ב] הריטב"א ז"ל כתב נמי דאם איחר זמן ההדלקה חייב להדליק, אבל לא מטעמא דכ' התוס' אלא מטעמא אחרינא. וז"ל בשבת כ"א ב' ד"ה דאי, וכתב הרב בעל התרומות ז"ל התי' מילי לדידהו שהיו מדליקין חוץ לבתח ואין היכר לבני רשות הרבים יותר, אבל אנו מדליקינן בפנים ואין היכר אלא לבני הבית, יכול להדליק כל הלילה ועד עמוד השחר.

ולפי פירוש זה יש לפרש דה"ק, דאי לא אדליק מדליק בחוץ עדין היהי שעתא, אבל כתר הכין אינו מדליק אלא בפנים, לדדידהו נמי ודאי משום דלא מצי למעבד היכירא לרשות הרבים לא נפטור מלעשות היכירא לו ולבני ביתו, דהא לקמן אמרינן דבשעת הסכנה מדליקה על שולחנו ודיו"ל.

ונלע"ד בעז"ה ב' נפק"מ להלכה בין תירוצא דהתוס' לתירוצא דהריטב"א ז"ל.

א] הנה יש לדון לדעת הריטב"א ז"ל דגם לאחר זמן הדלקה חייב להדליק דחייב למיעבד הכירא לו ולבני ביתו, האם מדליק כברכה או לא. הנהה בזמן שכולם היו מדליקין בפנים מפני הסכנה פשיטא דמברכינן, אבל בזמן שמדליקים בחוץ, י"ל דנהי דחייב נמי למיעבד הכירא לבני ביתו מ"מ כיון דתקנת חז"ל היתה למיעבד הכירא לבני הר"ה, כל שאינו מקיים המצוה כצורתה לא תיקנו כרכה, או דילמא כיון דסו"ס מקיים תקנת חז"ל שפיר מברך.

ויש להביא בעז"ה ראיה נפלאה דשפיר מברך. הנהה הרשב"א ז"ל בשבת כ"א ב' כתב להזכיר דרבא ס"ל דנר חנוכה אסור להשתמש לאורה, מדקאמר לקמן כ"ג ב' דנר ביתו בשבת ונר חנוכה נר ביתו עדין, ואי נימא דס"ל דנ"ח מותר להשתמש לאורה אמאי לא קאמר דידליק נר אחד ויניחה על שולחנו ויוצא בה גמ נר שבת וגם נ"ח, וכדאשכחן בשעת הסכנה דמניחה על שולחנו ודיו, אלא בע"כ דאסור להשתמש לאורה ואינו יכול לצאת בה משום נר שבת עכ"ל ז"ל.

והנה מדברי הרשב"א ז"ל נמי מוכח כסברת הריטב"א ז"ל, דגם בזמן שאפשר להדליק בחוץ מ"מ יוצא נמי יד"ח כשמדליק בפנים, דאל"כ מאי קשיתי' להרשב"א ז"ל הא שפיר י"ל דרבא מייירי בזמן שהדליקו נ"ח בחוץ. ולא עוד, אלא דדברי הרשב"א ז"ל הוי חידוש טפי, דבדעת הריטב"א ז"ל ה' מקום לומר דכ"ז שאפשר להדליק בחוץ ולמעבד הכירא לבני רה"ד לא יצא יד"ח בהדלקה בפנים, ולא התיר הריטב"א ז"ל אלא כדאיכא סכנת לצים או רוח דא"ל להדליק בחוץ, אבל מדברי הרשב"א ז"ל למדנו דאפי' בזמן שאפשר להדליק בחוץ, מ"מ יצא יד"ח בהדליק בפנים, דהרי מה שאין לו נר לנר שבת אין זה נוגע לדיני הדלקת נר חנוכה.

והשתא, אי נימא כהך גיסא דגם אם יוצא יד"ח כשמדליק בפנים מ"מ אין מברכינן, תיקשי טובא מאי ראיה איכא מדברי רבא דאסור להשתמש לאורה, הא שפיר י"ל דמותר, והא דקאמר רבא דנר ביתו עדין, למימרא דאינו מברך ע"ז להדליק ב"ח, אלא בע"כ דשפיר מברך [והא דאמרי' בשבת כ"ב ב' הדליקה בפנים והוציאה לחוץ לא עשה ולא כלום, ומוכח דבזמן שיכול להדליק בחוץ אינו יוצא יד"ח בהדלקתו בפנים כבר חק' כן השפ"א ז"ל, ותי' דכ"ז לפי התרא' אבל למטקא שפיר יצא יד"ח לולי טעמא דהרואה יאמר לצרכו היא מדליקה].

נמצא לפי"ז, דנפק"מ רבא איכא בין תי' דהתוס' לתי' דהריטב"א ז"ל. דלהתוס' אם

איחר זמן הדלקה, נהי דחייב להדליק ולא יאחר זמן הדלקה, כשאר ספק דרבנן, מ"מ לא יברך דמכלל ספק לא נפיק, אבל לדעת הריטב"א ז"ל מדליק ומברך דחייב למיעבד הכירא לבני הבית [ולפיא למימר דכיון דמברך כבר על של שבת יכול להזכיר גם נר חנוכה, דז"א, וכדמוכח מדברי הלבוש ז"ל באר"ח סי' תרי"ט ע"כ לענין שבת ויום כיפור, וגם להסוכות וז"ל להזכיר גם נר חנוכה, דז"א, וכדמוכח מדברי הלבוש ז"ל שם דיכול להזכיר של יו"כ היינו משום דחייב דשבת ויו"כ הוי חוב מענין אחד, אבל שבת וחנוכה לא מישך שייכי אהדין].

והנה אי כנים אנו בעז"ה בזה, נראה לבאר דברי המג"א ז"ל בסי' תרע"ב סק"ו דגם אם עבר זמן ההדלקה מדליק בפנים ומברך, והביא מדברי מרן הב"י ז"ל דלא יברך, והנה הפמ"ג ז"ל שם הבין דהא דהכריע המג"א ז"ל לברך היינו מכח ספק ספיקא, ומהה קי"ל כלישנא בתרא דאין זמן להדלקה, וגם לאחר שעבר זמנה חייב להדליק. ואת"ל דהלכה כלישנא קמא, מ"מ ספק שמא גם ללישנא קמא הא דאמרי' דזמנה עד שתכלה רגל מן השוק היינו לכתחילה, אבל בדיעבד מדליק כל הלילה יעו"ש. והנה לא ביאר הפמ"ג ז"ל מ"מ הא דסי' דהוי רק לכתחילה, ולבטח כונתו ז"ל לדברי הרשב"א ז"ל בשבת כ"א ב' דכתב בהדמליק לאחר שעבר זמנה לא עשה מצוה בתקונה דליכא פסומי ניסא כולי האי, יעו"ש. והמגיד משנה ז"ל בפ"ד מהל' חנוכה ה"ה העתיק כן בשם יש מפרשים.

והעיר הפמ"ג ז"ל ברמ"זא, ממש"כ בפתיחה להל' ברכות אות ד' לדון האם מברכין על ס"ס לחיוב, והתם נראה דעתו ז"ל דאין מברכין. וא"כ תיקשי דברי המג"א ז"ל אמאי מברכין כעבר זמנה. וביותר תגדל התמיה, הנהה המשנה בבורא ז"ל בסי' רט"ו סק"כ פסק דינא דאפי' בספק ספיקא לחיוב אין מברכין, ובסי' תרע"ב סק"א הכריע כהמג"א ז"ל דבמדליק לאחר זמן הדלקה מברך.

ולהנ"ל יתח מאד. הנהה מרן הב"י ז"ל שם העתיק רק דברי התוס' דהא דחייב להדליק כשעבר זמנה היינו רק מספק שמא הלכה כלישנא בתרא בגמ' יעו"ש, ולדעת התוס' ודאי לא יברך וכנ"ל. אבל המג"א ז"ל ס"ל כדעת הרשב"א והריטב"א ז"ל הנ"ל דגם לאחר שעבר זמנה חייב להדליק בתורת ודאי וגם מברך, כדדוכחנו לעיל דלשיתטיהו ז"ל מ"דליק כברכה או זה זמן מכח ספיקא אלא בתורת ודאי.

ב] תו"ל נפק"מ, באחד שאין לו שמן כשיעור חצי שעה, וכנ"ל מדברי הפמ"ג ז"ל דלהך לו שינויא בגמ' דאתיא לשיעורא, כל שאין לו שמן כשיעור אינו חייב להדליק. והשתא כדעת התוס' דיש להחמיר כב' התירוצים, א"כ גם ככה"ג חייב להחמיר כאדרי שינויא דאין שיעור לשמן וכנ"ל, אבל בדעת הריטב"א ז"ל לא שמענו דחייב להחמיר כב' התירוצים, אלא דלבני אחר זמן שכלתה רגל מן השוק חייב להדליק מדינא למיעבד הכירא לבני הבית, אבל לכל ספק אחר, הדינן לדינא דספק דרבנן לקולא, ואינו חייב להדליק.

הדלקת נרות חנוכה – כהדלקת המנורה במקדש

חז"ל תיקנו מצוות הדלקת נרות חנוכה משום פרסומי ניסא, ולכן רוב דיני ההדלקה הם כדי שהנס יתפרסם כראוי. אמנם בדינים רבים - הראשונים והפוסקים ביארו שהם נתקנו כדי להשוות את הדלקת נרות חנוכה להדלקת המנורה במקדש. ויש לבאר בזה ג' טעמים:

טעם א: זכר לנס שנעשה במנורה

הדלקת הנרות היא זכר לנס שנעשה בהדלקת המנורה במקדש, ולכן תיקנו בהדלקה דינים כמו המנורה, שעל ידי זה זוכרים יותר את הנס שנעשה בה.

ולפי זה השוואת הדלקת הנרות למנורה הוא חלק ממצות פרסום הנס, ואם כן יש להדר להשוות אותם כפי האפשר.

טעם ב: ההדלקה נחשבת כהדלקת המנורה

חז"ל נתנו להדלקת נרות חנוכה גדר כמו הדלקת המנורה במקדש¹, ולכן ראוי לקיים בהדלקת הנרות את כל הדינים שאפשר לעשות כמו המנורה.

האחרונים² הוכיחו יסוד זה מהמדרש³ על הפסוק "בהעלותך את הנרות" שהקב"ה אמר למשה להגיד לאהרן שהקרבת נהגים רק בזמן בית המקדש אבל הנרות קיימים לעולם. וביאר הרמב"ן⁴ שהכוונה על נרות חנוכה שנהגים אף לאחר החורבן⁵. וכן הראשונים הסמיכו את פסוקי המנורה על נרות חנוכה⁶.

ובגמרא⁷ כתוב 'לשנה אחרת קבעום ועשאוים ימים טובים בהלל והודאה', וביאר הרא"ם⁸ ש'קבעום' היינו שקבעו לדורות את ההדלקה של המקדש בנרות חנוכה!

ולפי זה גם ההשפעות והמעלות שהיו במנורה, נמצאים היום בהדלקת נרות חנוכה⁹.

טעם ג: להתעסק בדיני המנורה

הב"ח¹⁰ כתב שעיקר הגזירה בחנוכה היתה לבטל מהם את עבודת בית המקדש, כיון שהתרשלו בעבודה. וכשחזרו בתשובה ומסרו נפשם על העבודה, הושיעם ה' על ידי הכהנים עובדי העבודה.

והוסיף שלכן הנס נעשה במנורה, תחת אשר מסרו נפשם על קיום העבודה.

ויש לומר שלכן תיקנו דינים רבים בנרות חנוכה כמו הדלקת המנורה, כדי להזכיר ללמוד ולהתעסק בדיני המנורה (וכן בשאר דיני המקדש), ולתקן את ההתרשלות בעבודה שזה גרם את הגזרות¹¹.

ולפי זה בזמנינו שאין לנו את בית המקדש ויש גזרות רבות, חובה כפולה למסור נפש להתעסק בדיני המנורה ושאר דיני המקדש להראות שאיננו מתרשלים בעבודה.

ובזכות המסירות נפש לעסוק ולעיין בדיני העבודה והמנורה, נזכה בקרוב לתשועה גדולה ופורקן כהיום הזה, ויתקיים בנו "אור חדש על ציון תאיר ונזכה כולנו מהרה לאורו".

לאור הדברים האמורים כאן, ניתן להשיג חוברת ייחודית – 'בהעלותך את הנרות'

אשר בה קל"ח דינים ומנהגים בהדלקת נרות חנוכה הדומים להדלקת המנורה במקדש.

בטל: 03-6189607, ובמייל: T8429433@GMAIL.COM

¹ והטעם שכל ישראל מדליקים נרות חנוכה אף שהם זרים, י"ל שגם הדלקת המנורה כשרה בזר כמו שכתב הרמב"ם ביא"מ ט"ז, ולדעת הראב"ד כשר בדיעבד.
² עיי' פרי צדיק חנוכה אות ז', שפ"א חנוכה שנת תר"מ (ד"ה א"י) ותר"ל (ד"ה מצות), שו"ת חקל יצחק או"ח ג' ד', פחד יצחק חנוכה מאמר י"ב אות י"א, משנת ר' אהרן ח"ג עמ' ס"ז ח"ד עמ' קכ"ז, שפתי חיים ח"ב עמ' קי"ל, נר תמיד (הגר"א וינטרוב) עמ' י"ד, הליכות שלמה מועדים פ"ג הערה 2. ועיי' ירח למועדים (הגר"א אולשין) חנוכה מאמר י"ד, ימי חנוכה (להגר"ד כהן) מאמר כ"ד, שדה אברהם מועדים (הגר"א קוק) שהאריכו בזה.

³ במדבר רבה ט"ו ו', ונחומא בהעלותך ה', וילקו"ש שם.

⁴ ריש פ' בהעלותך, וכן ברוקח שם. וכ"כ בזית רענן (למ"א) על הילקו"ש שם.

⁵ [הנפש החיים ש"א פכ"ב כתב שלא יכלו לקבוע מצוות חנוכה בלי סמך מהמקרא כיון שאין נביא ראשי לחדש דבר, וצ"ל למדרש הזה].

⁶ ואינו רק כעין דין נשלמה פרים שפתינו או הלומד כאילו הקריב, שהרי עניינים אלו שייכים גם בקרבנות והרמב"ן כתב שהקרבת נרות בטיילים והמנורה לא בטיילה, ומוכח שנחשב כהדלקה ממש! ועיי' ספר ענייניו של יום ח"א פמ"ז (עמ' שכ"ט).

⁷ בעל הטורים ר"פ בהעלותך על הפסוק בהעלותך את הנרות, וברמב"ן שם בשם מגילת סתרים לרנ"ג, וברוקח ריש הלכות חנוכה ובסוף פרשת אמור על הפסוק "ויקחו אל"ך שמן זית זך".

⁸ שבת כ"א ב'.

⁹ על הסמ"ג הלכות חנוכה (בסוף המ"ע), הובא בב"ח או"ח תר"ע ג'. ומתוך זה מדוע לא הזכירו בגמ' את ההדלקה שהיא העיקר.

¹⁰ בשבת כג': כתוב הרגיל בנר הוי"ן ליה בניס תלמידי חכמים, ופירש"י נר שבת וחנוכה. אמנם הבה"ג הר"ח הרא"ש הר"ן והעין יעקב גרסו בגמ' רק נר חנוכה. וי"ל על פי הגמ' ב"ב כה: הרוצה להחכים ידרים וסימנך מנורה בדרום, [ובתרגום יב"ע שמות מ' ד' כתב שבמנורה גנוז החכמה שמשולה לאור, ובחומש הגר"א ר"פ בהעלותך מובא מהגר"א בכמה מקומות שבמנורה כלול נ"י שערי בינה], וכיון שהדלקת הנרות היא כהדלקת המנורה לכן הוי"ן ליה בניס ת"ח. וכ"כ הנצי"ב בהרחב דבר ר"פ בהעלותך.

¹¹ או"ח ס"ח תר"ע.

¹² כעין זה כתב בספר מעשי למלך על הרמב"ם בית הבחירה פ"א ה"א סק"י (ד"ה ולדעת) לתרץ את קושיית הט"ו תרפ"ח א' מדוע לא עשו זכר למקדש בנס חנוכה כמו שעשו בפרים. ותירץ שבנר חנוכה כל מה שעושים הוא בשביל הנס שנעשה במנורה שבמקדש, ואין לך זכר למקדש ודרישה לציון יותר מזה [ולכן עשו רק זכר למנורה ולא לשאר הנסים].

וקי"ק שתקנת נרות חנוכה היתה בזמן המקדש ולא היה צריך לעשות זכר למקדש. לכן ביארנו ע"פ הב"ח שאינו משום זכר למקדש, אלא כדי ללמוד את דיני המקדש והמנורה.

סדר הדלקת נר חנוכה אצל מרן החזו"א זללה"ה

& מרן החזו"א זללה"ה הי' מדליק נרות חנוכה כעשרים דקות אחרי השקיעה. (כמדו' שנהג כן כמנהג אביו בקוסבא).

& ובמוצאי שבת, כמדו' ששנה אחת הבדיל ואח"כ הדליק (וחילקו לכל הילדים מן היין ורק אח"כ הדליק), ושנה אחת הדליק קודם הבדלה.

& והדליק בתוך חנוכי' ולא בכוסות בלבד.

& הי' מהדר בפתילות עבות שתהי' שלהבת גדולה.

& בברכת להדליק נר של חנוכה היה אומר שלחנוכה בתיבה אחת ולא של חנוכה.

& הי' מתחיל להדליק בכל הלילות בנר הראשון הסמוך לפתח וממשיך להדליק מימין לשמאל.

& ולא אמר הנרות הללו כו' באמצע הדלקת הנרות אלא אמרו אח"כ. (אפשר דחשש להפסקה, וגם יש לומר משום שאין דרך לומר באמצע עשיית מצוה, וגם לא להתבלבל בסדרן וכגון לזכור כמה נרות מדליקין היום).

& לא הי' נשאר להתעכב על יד הנרות אחר ההדלקה, אמנם הי' חדרו בסמוך וכמדו' שיכלו לראות הנרות מתוך החדר ולא הי' סוגר את הדלת של המרפסת.

& מקום ההדלקה בדירתו האחרונה שהיתה ברחוב חזו"א פינת בית הלל, והיתה מוקפת חצר, היה מדליק במרפסת הפונה לרה"ר לרחוב חזו"א, והמרפסת היתה מקורה בגג, והיו הנרות נראים מבחוץ לבני רשות הרבים, (ואולי יכלו לראות את הנרות מתדרו באלכסון, והדלת לחדרו נשארה פתוחה), ולא היה למרפסת פתח לחוץ.

& ואע"פ שהכניסה לחצר היתה מכיוון רחוב בית הלל וכן הכניסה לבית היתה לחצר לכיוון בית הלל, לא הדליק בחלון הפונה לכיוון רח' בית הלל (ופתח בית לא הי' לו לכיוון בית הלל שהיו יוצאים מדירתו דרך חדר מדרגות ולא חשיב פתח הבית), ואמר מרן שדיברו על זה למה לא להדליק לכיוון רח' בית הלל ואולי הגר"נ שולמן זוכר מה שדיברו, והגרנ"ש אמר סברא דילי' שכל מה שאחז"ל שצריך להדליק בב' הפתחים שלא יאמרו דמזבהא לא אדליק בהא נמי לא אדליק הוא דוקא כשאין הכרע היכן מקום ההדלקה אבל כשברור היכן מקום ההדלקה א"צ ולכן במקום שהדליק מרן ז"ל לכיוון רח' חזו"א הוי יותר פרסומי ניסא ולכן ל"ש חשד דידועים שמדליק בפתח שיש בו יותר פרסומי ניסא. ואמר הגרא"י ברטלר שכמדומה מכיון שרואים את הנרות גם מרחוב בית הלל [כיון שהמרפסת הייתה פתוחה] לכן לא הוצרך מרן ז"ל להדליק מפני החשד בחלון הפונה לכיוון רחוב בית הלל.

& ואמר הגרא"י ברטלר דלצד שפנה למקום שהוא שיכון סאטמאר כהיום ע"ז לא הי' נידון להדליק לשם דלא הי' שם רה"ר בזמנו.

& ואמר מרן ז"ל דבימינו אין להדליק בפתח החצר מפני שכהיום שונה ענין החצר מבזמן חז"ל שאין לנו שימוש בחצר כדורות הראשונים שהיה עיקר תשמיש הבית שם אבל אצלינו אין החצירות רק לאויר, ועוד שגם פתח הבית נראה ברה"ר.

& והי' מדליק במרפסת הנ"ל בפתח הסמוך לפתח חדרו, ולא על גדר המרפסת אלא סמוך לפתח החדר, משמאל הנכנס מהמרפסת לחדר מול המזוזה שהיתה מימין הנכנס לחדר כמש"כ בספרו שבמרפסת קובעים לימין הנכנס לבית.

& היו מכבים הנרות לאחר שדלקו יותר מכשיעור. (ברוח קצת ולא בצמצום חצי שעה).

סדר המצוות שזוכים לקיים בימי החנוכה

והוא תקציר מתוך קונטרס 'יקח מצוות' לימי החנוכה - אשר בו מבואר באורך רביו המצוות אשר מתגלגלות תחת ידינו בכל עת ובפרט בימי החנוכה, ועם מעט התבוננות ושימת לב אפשר להתעשר בהם בהמוני מצוות, אשר חלקם אין מקיימים אותם בלא כוונה בהם (ע"י מ"ב סי' ס"ד, ואפי' מצוות דרבנן לכתחילה צריכות כוונה כמב' שם סק"י), וצעדתי בעקבות ספר 'אור השנים' (להגה"ק בעל הפרדס, ואשר זכה להסכמת אדונינו הגר"א זלה"ה) וספרי הגר"ש הומינר זצ"ל שסידרו חלק מן המצוות [או האיסורים, שמניעתם נחשב כמצוה, וע"י לב דוד להגה"א פכ"ז] אשר זוכים לקיים בימים אלו, והוספתי בס"ד על דבריהם כהנה וכהנה. והרבה מצוות כפלתי מאחר ונכפלה עשייתם כמה פעמים ויקל על המעיין לבל יזדקק לעיין הכא והתם. וציינתי על כל מצוה מקור נאמן בקצרה, אך הרבה יתר מכך נכתב בקונטרס 'יקח מצוות' המורחב (עדיין בכת"י) קחנו משם.

חלה מן המצוות אינם לפי כל הדיעות והשתדלתי לציין בכ"מ ו"ח (ויש חולקין). להורות שיש לכיון במצוה זו רה לפי שיטות אלו (מפני חשש איסור בל תוסיף)

נשמח מאד בהערות והוספות במייל: k7137782@GMAIL.COM, או בנייד 0527137781

מצוות פרסום הנס באמירת הברכות (מור וקציעה תרעב, וע"י מקראי קודש סי' כד, וראה להלן סי' ט"ו)
מצוות הודאה לה' על ניסיו באמירת 'שעשה ניסים' (שאלתות סי' כו)
 בהדלקה הראשונה - מצוות ברכת 'שהחיינו' [וכן מכלל מצוות ק' ברכות]

ג. הדלקת הנרות:

מצוות הדלקת נר החנוכה (ר"מ פ"ג מתנוכה ה"ה)
מצוות פרסום הנס (עפ"י שבת כג: וראה במסגרת בעמוד 2 המקור למצוה זו)
מצוות הודאה לה' על ניסיו ע"י הדלקת הנרות (פסקי ריא"ז שבת כא, נמוקי מהרא"י על הר"מ פ"ג מחנוכה כדעת הר"מ שם ופ"ד הי"ב, וע"ע משנת יעקב סי' ע"ג) ו"ח
מצוה להדליק הנרות זכר לנס פך השמן ונצחון המלחמה (עפ"י הגהות חת"ס מגילה ו, והוא מצוה לעשות זכר לנס במבואר באורך במסגרת בעמוד 2) ו"ח
מצוה להדליק בנרות יפים ובמנורה (- חנוכיה) נאה משום נוי והידור מצוה (עפ"י מ"ב תרעג סק"ח, והוא מצוה - שבת קלג:)
מצוה להדר במצוה להיות מוסיף והולך עוד נר בכל לילה, וכן שכל בני הבית ידליקו (שבת כא: לפי הר"ח וע"ר שם, והוא מצוה - שבת קלג:)

ד. אמירת 'הנרות הללו':

מצוות פרסום הנס (עפ"י ערוך השלחן תרעו ח, וראה לעיל סי' ג)
ה. חצי שעה שהנרות דולקות:
מצוה להסתכל בנרות (שו"ת שב יעקב סי' כב ומקור חיים סי' תרעב) ו"ח
מצוות הדלקת הנרות בכל זמן שהן דולקות (עפ"י שו"ת רע"א תניא סי"ג ופמ"ג רסג סק"א) ו"ח
מצוות קיום מנהג ישראל להמנע הנשים מעשיית מלאכה (שו"ע תרע-א ומ"ב סק"ד, וקיום מנהג מצוה - רמ"א יו"ד טע"ד, שו"ת חת"ס יו"ד קצ"א)
איסור השתמשות לאור הנרות (שו"ע תרעג-א)
מצוות פרסום הנס במניעה מהשתמשות לאור הנרות (מ"ב תרעג-ה, וראה לעיל סי' ט"ו)
מצוות עשיית זכר למקדש במניעה מהשתמשות לאור הנרות (כנ"ל, ועשיית זכר למקדש הוא מצוה - סוכה מא.) ו"ח

ו. סיפור חסדי ה' וניסיו:

מצוה לספר חסדי ה' וניסיו בנצחון המלחמה ופך השמן וכו' (עפ"י ר"מ ריש הל' תנוכה, קיצושו"ע קל"ט-א ויסושה"ע יב-א, והוא מצוה - שע"ת ט"ג י, חרדים ט-כג)
מצוה לשאול ולדרוש בחנוכה בענינו של יום וניסיו (פנ"י מגילה ד, שלמת חיים א"ח טפז)

פרק ד' - לילות החנוכה

א. תפילת ערבית - 'על הניסים' (למנהגינו שמדליקים לפניו):

מצוות אמירת 'על הניסים' בתפילת שמו"ע (שבת כד. וברש"י, שו"ע תרפ"א)
מצוות הודאה לה' על ניסיו באמירת 'על הניסים' (שאלתות סי' כו)
מצוות פרסום הנס באמירת 'על הניסים' (שבת כד. ותוס', וראה לעיל פ"ג ס"ג)

פרק א' - ערב חנוכה

א. תענית:

איסור תענית בערב חנוכה (מ"ב תרפו סק"א בשם כ"ח ופר"ח) ו"ח

ב. תחנון במנחה:

קיום מנהג ישראל שלא לומר תחנון במנחה שקודם חנוכה (עפ"י שו"ע קלא-ו, וע"י רמ"א סי' תרפג)

פרק ב' - לפני הדלקת הנרות

א. הכנת הנרות:

מצוות הדלקת הנרות (דהחכנה למצוה היא בכלל המצוה, כמט"ב בקנאת סופרים לסה"מ שורש י' וחמדת ישראל [לבעל כלי חמדה] שם אות י"ב ועוד, לגבי כל המצוות)
מצוה להכין השמן והפתילות (והיא עיקר מצוות הדלקה, וההדלקה עצמה היא רק גמר המצוה. הידושי רבינו דוד פסחים ז:.) ו"ח
מצוה להכין מנורה (-חנוכיה) יפה ונרות יפים משום נוי והידור מצוה (כדלהלן פ"ג ס"ג, והחכנה למצוה בכלל המצוה וכנ"ל)
המחליף הפתילות בכל לילה - מצוה להחליפם בכל לילה זכר למקדש שעשו כן (א"ר תרעג סק"ז בשם כל בו, וכ"ה במאירי שבת כא.) ו"ח

ב. קודם ההדלקה:

איסור לימוד, מלאכה ואכילה (מ"ב תרעב סק"י)

ג. תפילת ערבית - 'על הניסים' (להמדליקים אחר צאת הכוכבים):

מצוה להקדים התפילה שהוא תדיר ומקודש (שק"ש הוא מה"ת. עפ"י מ"ב תרעב-א)
מצוות אמירת 'על הניסים' בתפילת שמו"ע (כדלהלן פ"ד ס"א)
מצוות הודאה לה' על ניסיו באמירת 'על הניסים' (כנ"ל)
מצוות פרסום הנס באמירת 'על הניסים' (כנ"ל)

פרק ג' - הדלקת הנרות

א. להקדים להדליק תיכף בתחילת זמנה:

מצוות זריזות למצוה (רשב"א ור"ן שבת כא, והוא מצוה - שבות יעקב ח"א סי' ל)
מצוה לעשות המצוות בזמנם בלי שיהוי לבל יחמיצם (קב הישר פרק זו, והוא מצוה - מכילתא בא עה"פ ושמתם את המצות, מסילת ישרים פ"ז)

ב. ברכות ההדלקה:

מצוה לעמוד כשמברך ברכת המצוות (עפ"י מ"ב ח-ב) ו"ח
מצוות ברכת 'להדליק נר [של] חנוכה' [וכן מכלל מצוות ק' ברכות]
מצוות ברכת 'שעשה ניסים' [וכן מכלל מצוות ק' ברכות]

לעילוי נשמת אבי מורי הרה"ג ר' יוסף ב"ר אהרן דוד קולמן זללה"ה נלב"ע כ"ג טבת תשע"א

ב. סעודת חנוכה:

מצות שמחה בחנוכה (ר"מ פ"ג מהנוכה ה"ג, שו"ת מהרש"ל סי' פה וכיש"ש ב"ק פ"ז סל"ז) ו"ח
מצוה קצת בעשיית סעודה בחנוכה זכר לחנוכה המזוכה / הבית (רמ"א תרע"א ומ"ב סק"ז) ו"ח
מצוה לעשות סעודה בחנוכה כשאומרים בהם זמירות ותשבחות (רמ"א ס"ח)
מצות פרסום הנס בעשיית סעודה בחנוכה (יש"ש ב"ק פ"ז סל"ז, וע"י לעיל ס"ג)

ג. אכילת גבינה ומאכלי חלב:

מצות עשיית זכר לנס שהאכילה יהודית את האויב והרגתו (עפ"י רמ"א תרע"ב, ועשיית זכר לנס הוא מצוה כדלעיל פ"ג ס"ג) ו"ח
מצות קיום מנהג ישראל (עפ"י רמ"א וד"מ תרע"ב, והוא מצוה כדלעיל פ"ג ס"ה)

ד. אכילת מאכלים שיש בהם שמן:

מצות עשיית זכר לנס פך השמן (עפ"י רבינו מימון אבי הרמב"ם מכת"י שהובא בכמה ספרים, והוא מצוה כדלעיל פ"ג ס"ג) ו"ח
מצות קיום מנהג ישראל (כנ"ל, והוא מצוה כדלעיל פ"ג ס"ה)

ה. ברכת המזון:

מצות קיום מנהג ישראל לומר 'על הניסים' בברכת המזון (עפ"י מ"ב רח סק"ט מהגר"א, וקפ"ה סוסק"ג, והוא מצוה כדלעיל פ"ג ס"ה)
מצות הודאה לה' על ניסיו באמירת 'על הניסים' (כדלעיל פ"ד ס"א)
מצות פרסום הנס באמירת 'על הניסים' (כנ"ל)

ו. לימוד הלכות וענייני חנוכה:

מצות תלמוד תורה וכולל לכה"פ 15 מצוות מה"ת שמקיימים בכל תיבה של לימוד תורה
מצוה לשאול ולדרוש בענייני של חנוכה בחנוכה (כדלעיל פ"ג ס"ו) ו"ח
מצות לימוד דבר בעתו (דכתיב 'דבר בעתו מה טוב', עפ"י עירובין נד., סנהדרין ק"א).
מצוה ליתן לה' בכל יום מענייני של יום (עפ"י של"ה יומא ר"ג, והוא מצוה - ברכות מ. דכתיב 'ברוך ה' יום יום')

פרק ה' – ימי החנוכה

א. הספד תענית ותחנון:

איסור הספד ותענית (שו"ע תרע"א)
קיום מנהג ישראל שלא לומר תחנון בימי החנוכה (כדלעיל פ"א ס"ב)

ב. תפילת שחרית – 'על הניסים':

מצות אמירת 'על הניסים' בתפילת שמו"ע (כדלעיל פ"ד ס"א)
מצות הודאה לה' על ניסיו באמירת 'על הניסים' (כנ"ל)
מצות פרסום הנס באמירת 'על הניסים' (כנ"ל)

ג. קריאת ההלל:

מצות ברכת 'לקרוא את ההלל' [וכן מכלל מצות ק' ברכות]
מצות קריאת ההלל בחנוכה (ר"מ פ"ג מהנוכה ה"ו ושו"ע תרפ"ג)
בר"ח טבת יש לכוין עוד – קיום מנהג ישראל לקרוא ההלל בר"ח (הלכות חג בחג – ר"ח, ט"ה עפ"י ר"מ פ"ג מהנוכה ה"ז)
מצות תלמוד תורה (שו"ת חת"ם יו"ד קצ"א עפ"י תוס' סוכה מד:) ו"ח
מצוה לזמר באמירת ההלל (מ"ב תק"ס קי"ד, וכוונתו למס' סופרים כ-ט שיש לקרואה בקול נעים דכתיב ונרוממה שמו יחדיו)
'בצאת ישראל ממצרים' – מצות זכירת יציאת מצרים (ר"מ פ"א מק"ש ה"ג, הגש"פ אמרי שפר להנצי"ב על 'וכל המרכה לספר') ו"ח
'הירדן יסוב לאחור' – מצות סיפור ניסי הירדן (עי' יהושע ד-כב, קונטרס 'מצות כליל הסדר' אות צ"א)
'ההרים רקדו כאילים' – מצות עשה ול"ת של זכירת מעמד הר סיני (פנ"א ס' סק"ב, וכולל הקולות והלפידים – רמב"ן דברים ד-ט, וה"נ חדת ההר)
'גבעות כבני צאן' – מצות סיפור ניסי נחל ארנון (דקאי על זה – פי' הגר"א להנש"פ. והוא מצוה – רש"י במדבר כא-ד)
'ה' זכרנו... יברך את בית ישראל' –
מצוה לברך את ישראל (פלא יועץ ערך ברכות, עבד המלך בראשית יב-ג)

מצות חסד – לברך את ישראל (כנ"ל) ויש בו כמה מצוות
מצוה להלך בדרכי ה' שמברך את ישראל (עבד המלך ס"ט)
מצות ברכת 'יהללך' לאחר ההלל [וכן מכלל מצות ק' ברכות]

ד. קריאת התורה:

מצות קריאה בתורה מענייניו של יום (מגילה ל-לא. ורש"י)
מצות תלמוד תורה (עי' ר"מ פ"ב מהפילה הלכה א-ב)
מצוה לדרוש מענייניו של חנוכה בחנוכה (עפ"י שאילתות סוס"י כו, וע"י העמק שאלה קס"א) ו"ח

ה. שיר של יום:

מצות אמירת שיר של יום (מס' סופרים פי"ח ה"ב, טור סי' קל"ג)
מצות עשיית זכר למקדש (סדר היום, יום חול, ענין שש"י. והוא מצוה - סוכה מא.) ו"ח

ו. סעודת הבוקר / מאכלי חלב ושמן:

המצות הכלולים בזה נכתבו לעיל פ"ד סעיף ב-ד

ז. לימוד הלכות וענייני חנוכה:

דאה לעיל פ"ד ס"ו

ח. תפילת מנחה - 'על הניסים':

מצות אמירת 'על הניסים' בתפילת שמו"ע (כדלעיל פ"ד ס"א)
מצות הודאה לה' על ניסיו באמירת 'על הניסים' (כנ"ל)
מצות פרסום הנס באמירת 'על הניסים' (כנ"ל)

ט. צדקה לעניים:

מצות צדקה לעניים (ר"מ רפ"ז מהתנו"ע) ויש בו כמה מ"ע וקיום ל"ת
מצות קיום מנהג ישראל (עפ"י מ"ב תרע"א וקיצטו"ע סי' קלט ס"א, וקיום מנהג הוא מצוה כדלעיל פ"ג ס"ה) ויש בו כמה מצוות

אם העני הוא ת"ח (עי' קיצטו"ע סי' קלט ס"א) –

מצות החזקת תורה שמסייע בלימודו (רמ"א יו"ד רס"י רמ"ו) ויש בו כמה מצוות

זכר לנס (שייך לפ"ג ס"ג)

כתב החת"ס (שו"ת או"ח סי' רח ויו"ד סוס"ו רלג וחי' שבת כג. והגהות למגילה ו) עפ"י המבואר במגילה יד. שמצאו מקור לקריאת המגילה מק"ו, ומה ביציאתם ממצרים מעבדות לחירות אמרו שירה, ממיתה לחיים לא כ"ש, וכיון דק"ו דאורייתא, א"כ מן התורה צריך לעשות איזה זכר לנס, אבל איכות וכמות הזכרון הוא מדרבנן, והם תקנו לעשות הזכר בהדלקת הנרות. ויסוד הדברים כבר כתב רבינו דניאל הבבלי בספר מעשה ניסים לר"א בן הרמב"ם סי' א (הובא בביאור הגר"פ לרס"ג ח"א ע' נט דף רנח) {אלא שהביא מקור אחר כמובא להלן}.

אולם הרא"ם בחידושו על הסמ"ג הל" מגילה כ' שאין זה ק"ו גמור אלא אסמכתא בעלמא, וכן בהעמק שאלה על השאלות כו-א ובשו"ת ערוגת הבושם סי' קפ"א דחו דברי החת"ס, ולדבריהם אין בזה מצוה מה"ת כלל (וכבר קדמם במקצת ר"א בן הרמב"ם שם לדחות דברי ר"ד הבבלי, אולם הגר"פ שם יישב כל הקושיות אחת לאחת, ע"ש).

מקור מצות פרסומי ניסא (שייך לפ"ג ס"ג)

הנה ענין פרסו"נ ומקורו בתורה – מצינו ב' מקורות: בתשובת ר"ד הבבלי שם כתב מדכתיב 'ולא תחללו את שם קדש', ודרשו בתו"כ (אמור ס"ט) ממשמע שנאמר ולא תחללו – אמור קדש, ומזה נתחייבו לאמר ולפרסם ניסי ה'. בספר עמק ברכה (ענין קידוש והבדלה אות ו) כ' עפ"י רבינו יונה בשע"ת ש"ג אות יז (הובא לעיל פ"ג ס"ו), שמהכתוב 'וזכרת את כל הדרך אשר הוליך ה'... במדבר' למדים שמ"ע לזכור חסדי ה' ולהתבונן בהם, ובכלל זה הוא גם פרסומם.

הגאון רבי אהרן דרייזין שליט"א ממונטריאול

בעמ"ם "חסד לאברהם"

פרישת וישב

ויאמר אליהם שמעו נא החלום הזה אשר חלמתי (לו, ו) ¹

מורי ורבי הגאון ר' יחיאל מיכל פיינשטיין אמר על ענין חלומות יוסף שהיה בזה ענין של נבואה, ושהיה לו בזה מו"מ עם חמיו מרן הגרי"ז, ולבסוף הסכים הגרי"ז עמו ² דבמסכת ברכות (נז): איתא דחלום אחד משישים לנבואה.

ויסודו מדברי התרגום אונקלוס בפרשת ויחי (מט, כד) על הפסוק ותשב באיתן קשתו, וכתב הת"א ותבת בהון נביאותיה, ופירש רש"י דהיינו שנתקיימה בשבטים נבואתו של יוסף החלומות שחלם שימלוך עליהם. הרי שהתרגום אונקלוס כתב שהחלום היה בגדר נבואה.

והביא הגרי"מ ראייה לדבר ממה שדימו חז"ל במדרש (צ, ו) את חלומו של יוסף לחלומו של יעקב וחלומו של יעקב בודאי היה נבואה ממש, והראיה ממה שהזכיר יעקב אבינו את הבטחות הקב"ה אליו בחלום בלשון כמו שאמר לי ושמרתיך בכל אשר תלך (רש"י ויצא כח, כ) וכן הביא את הכתוב בח' המהרי"ל דיסקין עה"ת בפ' וישב עה"פ ונראה מה יהיו חלומותיו שכיון שדבריו וחלומותיו נראים כעין נבואה על כן ננסנו להרגו ואם הוא נביא אמת בודאי לא נוכל לו עיי"ש ³.

ונראה לי להביא ראייה מדברי הרא"ש בספר הדר זקנים עה"ת וז"ל ויוסיפו עוד שנא אותו וא"ת איש כמוהו כיוסף נבון וחכם איך היה מספר חלומותיו לעיני אחיו אחר שידע שהיו שונאין אותו על חלומותיו וכו' וי"ל דיוסף היה בר חכים וראה באספקלריה המאירה ואמרינן בסנהדרין הכובש נבואתו במיתה. פירוש המעלים ומכסה נבואתו שהראו לו מן השמים חייב מיתה ביד"ש ⁴.

ועיין עוד באוה"ח בפסוק ז שכתב וז"ל כי החלום אשר יהיה מראה הנבואה מהמודיעים לפני ה' האות והמופת הוא אם יהיה החלום לחולם בהיר וצהיר כיום יאיר שיהיה הדבר בעיניו כאלו הוא בהקיץ ממש וכו' וכ"ז היה אצל יוסף עיי"ש. אך בודאי שזה היה גם חלום מהא דאיתא בברכות (נח). שחלום אע"פ שמקצתו מתקים כולו אינו מתקים, [וראיה] מחלומו של יוסף.

והביא הגרי"מ ראייה שזה גם היה חלום ממה דבארו במפרשים שקיום החלום היה תלוי בפתרונו עפ"י המבואר בגמ' ברכות (נח). שכל החלומות הולכין אחר הפה [אך כתב לי בנו, הגאון ר' דוד פיינשטיין שהראו לו בשו"ת מהרי"ל דיסקין בכתבים סוף ח"ב שכעין ענין כל החלומות הולכים אחר הפה שייך גם בנבואה שהוא תלוי בפתרון השכל האנושי עיי"ש].

וינחם יהודה ויעל על גוזי צאנו הוא וחירה רעהו. (לה, יב) ⁵

ידידי הרב שמואל שמעלקא קליין דקדק דלכאורה תיבת הוא מיותרת כיון שהפסוק מיירי מיהודה. וביאר ע"פ הא דכתבנו לעיל בפרשת וירא (יט, לג) שהוא קאי על הקב"ה. וכמו"כ אפשר לומר כאן שהוא קאי על הקב"ה שבא לסייע

1. ענין חדש שלא הובא במהדורה ראשונה.

2. על' בספר חידושי הגרי"מ על התורה (בפ' וישב) מש"כ בזה.

3. שוב הראונו שלכאורה כן מבואר במדרש (פד, יא) וז"ל ויגער בו אביו, אמר הקב"ה כך תהיו גוערים בנביאכם, וכו'. וכן פירש שם בעץ יוסף שכמו שגער יעקב ביוסף שהיה מנבא וכו'.

4. והעיר ע"ז בנו הגאון ר' דוד פיינשטיין דדין זה נאמר רק בנביא שנשלח לומר את הנבואה כמו שהיה אצל יונה אבל אצל יוסף לא נזכר שנשלח לומר הנבואה לאחיו.

5. ענין חדש שלא הובא במהדורה ראשונה.

במעשה דיהודה ותמר כדי להוציא מהם מלכות בית דוד.

דהנה במדרש רבה (פה, ח) מבואר דכל מעשה יהודה ותמר הוי משמים כדי להוציא מתמר את מלכי בית דוד. וז"ל אמר ר' יוחנן בקש יהודה לעבור [מתמר] וזמן לו הקדוש ברוך הוא מלאך וכו', אמר לו [המלאך] יהודה היכן אתה הולך, מהיכן מלכים עומדים, מהיכן גדולים עומדים. ויט אליה אל הדרך בעל כורחו שלא בטובתו. ובמסכת מכות (כג:) דרשינן (לח, כו) ויכר יהודה ויאמר צדקה ממני שיצאת בת קול ואמרה ממני יצאו כבושים, עיי"ש במפרש (ריב"ן) שכתב יצאתה גזירה זו לפני שיצא זרע משניהם.

הוא מוצאת והיא שלחה אל חמיה לאמר לאיש אשר אלה לו אנכי הרה ותאמר הכר נא למי החתמת והפתילים והמטה האלה. (לח, כה)⁶
פירש"י: היא מוצאת. להשרף.

והיא שלחה אל חמיה. לא רצתה להלבין פניו ולומר ממך אני מעוברת, אלא

לאיש אשר אלה לו. אמרה, אם יודה מעצמו יודה ואם לאו ישרפוני ואל אלבין פניו. מכאן אמרו, נוח לו לאדם שיפיל עצמו לכבשן האש ואל ילבין פני חבירו ברבים.

ובכתבי הגאון ר' אברהם גנחובסקי הביא שבשו"ת בנין ציון חלק א (סימן קעב) הקשה דהלא תמר יכלה להלבין שהרי היה לו דין של רודף ורשאית היתה אפ"ל להורגו, ואף שהיה שוגג יש לו דין של רודף כדמסקינן במסכת סנהדרין (עב:). ותירץ דיהודה לא היה רודף דהוא צוה לאחרים לשורפה והוא לא שרפה בידים,

והקשה הגאון ר' אברהם הרי למוסר גם יש דין של רודף⁷ וא"כ הלא יהודה מסרה להריגה. וצ"ל דס"ל לבנין ציון כדעת הראב"ד בספר תמים דעים דמוסר הוי רודף רק מדרבנן ולא מדאורייתא. וא"כ אסור היה לתמר להרוג את יהודה.

וכתב עוד, שמעתי בשם הגאון ר' דב לנדא דאם הנידון יודע שהדין ידונו למיתה מפני שהעדים משקרים ואינו יכול להרוג את העדים⁸ מותר לו להרוג את הדיין מדין רודף. והקשו לו מתמר שא"כ היה מותר לה להלבין את פניו של יהודה מכיון שהיה רודף שלה, ומכח זה חזר מדבריו.

שוב תירץ הגאון ר' דב באופן אחר דחלוק היכא דעביד בהיתר מהיכא דעביד בשוגג, וכאן יהודה עשה הכל בהיתר דהלא הוא דן אותה עפ"י דין תורה, וא"כ א"א לקרא לו רודף, ולכן אסור היה לה להלבין פניו. אך יש להקשות ע"ז דנראה דהיכא דגואל הדם רודף להרוג את הרוצח בשגגה דודאי אין לו דין רודף, ואנן ידעינן דהנרדף אינו הרוצח בשגגה מותר לנו להרוג את גואל הדם אע"פ שהוא עושה כדן. ומ"ש יהודה דלא נחשב כרודף, ואפ"ל דאצל יהודה עפ"י דין הוא לא היה צריך לחשוש שהיא מעוברת ממנו, משא"כ בטעות בעלמא הטועה נחשב כרודף.

אך עדיין צ"ע דהיכא דחזינן אדם שרודף אחר חבירו להורגו ובא אדם אחר ורוצה להרוג את הרודף ואינו יודע שהרודף הראשון הוא רודף אחר בועל ארמית דמותר לו להורגו, ואין הרודף השני צריך לחשוש שמא הרודף הראשון הוא רודף אחר בועל ארמית ומ"מ לנו שאנו יודעים שהוא טועה מותר לנו להורגו. [וא"כ חזינן דגם באופן שאין צריך לחשוש כלל דינו כרודף בשוגג, ומותר להרוג אף לפי טעותו הוא עושה כדן] ובהכרח נצטרך לחלק דדיין בבית דין שאני, ושונה הוא מכל רודף, שרודף בהיתר עפ"י טעותו.

6. ענין חדש שלא הובא במהדורה ראשונה, נמסר ע"י הרב מרדכי קרמלובסקי ברשות המשפחה, חן חן להם.

7. עיין באחיעזר חלק אהע"ז סי' י"ט ס"ק ג'.

8. דהעדים ודאי הוו רודפים כמבואר באחיעזר שם אלא שפקפק בדבר דאין הם נחשבים כרודף מבורר ובפרט קודם שנגמר הדין.

כימים ההם - בזמן הזה

למאבקה של היהדות מדור לדור. חיילי יוון בהתפשטותם על פני ארצות ומדינות נשאו עמם את חיידקי תרבות הטבע והגוף הכוח והחומר. רוח ההשכלה שיצאה מיוון והשתלטה באמצעות הכוח הגס על העולם היא אשר היוותה את היריב העיקרי ליהדות.

כשאנו מעלים כיום את נרות חנוכה, הרי שאין אנו נזכרים רק בנס הגדול, הרי שאין אנו חוזרים במחשבתנו וברוחנו לתקופה זו, אלא, אנו מציינים את ראשית המאבק הגדול הזה אשר טרם הגיע לסיומו ואשר קיצו טרם נראה לנו. פעם היתה זו יוון אשר טימאה את ההיכל, מיד אחריה הופיעה רומי, זו אשר למעשה המשיכה בדרכי אתונה קודמתה, אם כי בגלימה קצת שונה.

היעד של אתונה היה למעשה היעד של רומי. המטרה למעשה זהה, אולם בעוד שאתונה הסתתרה מאחורי גלימה יפה של תרבות, של מחשבה מעמיקה, של יופי מופשט ולא מופשט; בעוד שיוון העתיקה כאילו הרימה את קולה נגד חוסר חוק ונגד שיעבוד כובל ידיים; בעוד שאורותיה של יוון הקדומה קרצו לרבים וסינוורו את עיני המוני המתיוונים בימים ההם, יצאה רומי לדרכה ללא גלימות ליווי.

בעוד שדרכי יוון היו עדיין עטופים בפרחי נוי מהודרים, והדמיון השוקע, המוביל לאבדן, היה מקושט באוטופיות מפולפלות של חוק ומדינה ועוד, הרי שרומי הסירה מעליה את הגלימות המדומות, הופיעה כבר עם החרב ביד, צעדה בדרך של יוון אבל לא ריפדה את דרכה בשוני מחשבה, אלא בדם החלושים. בלי כתב ובלי לשון, כדברי חז"ל, השתלטה רומי על יהודה אך ורק בעזרת הכוח הגס.

יש לא השלה את עצמו לחשוב אף לרגע, כי המדינה אשר הוקמה בשנת תש"ח היא אשר תגרש את האלילות היוונית במהדורתה החדשה, מתחומי מדינת ישראל וגבולותיה. איש לא העלה על דעתו, גם תומכי המדינה הנלהבים ביותר, כי אכן תגשים המדינה החילונית את היעד העיקרי והיסודי של עם ישראל במשך אלפי שנים וגלויות שונות ומשונות. תפקיד כה מכריע בהיסטוריה הישראלית, לא קיבלה עליה המדינה הזאת.

אולם מאידך, לא האמינו גם מתנגדי המדינה העקביים ביותר כי אכן ינסו גורמים רבי משקל והשפעה בתוככי המדינה הזאת להפוך את המדינה היהודית, את ארץ ישראל הקדושה, למשכן ליוונית במהדורתה החדשה והחדשה; כי אכן יעשו החוגים והזרמים הללו הכל כדי להלביש למדינה הזאת צביון יווני ותרבות יוונית, אם לא של אתונה הקדומה אזי של היוונית המתחדשת שרוצה גם היא לעקור את הכל.

אותו מאבק המתנהל מאז היות ישראל לגוי קדוש, אותה מלחמה בין הקודש לבין החול, בין הטהור לבין הטמא, בין ההתעלות למדרגות הגבוהות ביותר, לבין הירידה לעומקי התהום, אותו מאבק בין החומר והרוח, בין הסגידה לחומר לבין הדביקות ברוח, בין הכוח הגס לבין הצדק העילאי שמעל לכוח, בין הנהירה אחדי הברק המדומה של היופי החומרי לבין זיו תארו של היופי המוסרי, מאבק זה הלא ממלא את תוכנו ונפשו, מהותו ויעודו של היהודי.

יוון הקדומה אשר כבשה עולמות, זו אשר לראשונה בתולדות אנוש אמרה להשליט את הניגוד הקיצוני של היהדות במעטה של תרבות יוונית, הפכה לסמל

לא יכלה לה, ליהדות. התרבות האירופאית פעלה, כיוון ורומי בשעתם בשתי מישורים או יותר נכון, בשתי מהדורות.

בראשונה ניגשה התרבות האירופאית, אשר סגדה לכל אלילי יוון ורומי, בכפפות של משי ליהדות, פתחה לפנייה את שערי הגטאות, העניקה לה שוויון כאילו אמרה להכניס את היהדות לטרקליניה ולעולמה. התרבות האירופאית החדשה הופיעה כגורם משוחרר מכבלים, כגורם רעיוני, שפרחי מחשבה ליוו את דרכו וראשית צעדיו.

לא עברו ימים רבים והתרבות האירופאית לבשה מעטה חדש. רומאי. היא בחלה בלוש האתונאי. כשהיא לבושה בדמות הנאציזם או הסטאליניזם, היא חתרה למטרתה מבוססת על עקרונות של "ועל חרבך תחיה". שוב לא דהרה באמצעות רוח, לא אמרה להקדיש את החומר באמצעות הרוח אלא בפשטות לקדש את החומר באמצעות החומר. שפרכת דם לא היתה רק מטרה אלא אמצעי למטרה. כשאנו סוקרים מהיום את תולדות ישראל מאז מלחמת החשמונאים ביוונים ובמתיוונים, כשאנו סוקרים היום את המאבק הזה של דורות רבים, לא נשאר לנו אלא לקבוע לעצמנו כי אכן המאבק הזה ממשיך להתנהל עד היום הזה. השיטות אינן זהות, הוואריאציות שונות, הגישות אחרות, התנאים אף הם משתנים, אבל המאבק נשאר כמו שהיה, מאבק שלא חדל מאז היות ישראל לגוי.

מאבק בין היהדות לבין המתיוונות לכל צורותיה. מאבק בין היהדות הנאמנה לסיני לבין החילוניות, הכפרנות, הבגיידה בתורת הנצח, המאבק בין החומר לבין הרוח, בין הטומאה לבין הטהרה. בין החול לבין הקודש. בין האמת הצרופה, לבין השקר וכל אשר מסתעף ממנו.

היוניות לכל גילוייה שטמה את היהדות ואת היהודים. פעם לחמה נגד קיומו הרוחני של עם ישראל ופעם נגד קיומו הפיסי. מדינת ישראל לא הרימה לצערנו את דגל המלחמה נגד ההתיוונות, מעטים מאד בתוכה לוחמים מלחמה זו, כבימים ההם – מעטים מול רבים.

למעשה סגדו האתונאים לאותם אלילים אשר להם סגדו הרומאים, שתי האומות דהרו במישור מקביל, שהוביל לאותה מטרה. היוונים כמו הרומאים הובילו את האנושות לאותו התהום האיום, אולם בשעה שהאויב היווני חיפש קרקע רעיוני ומהותי לקיומו על בסיס מחשבתו כלשהו התלוש ממקורות החיים העילאיים, הנצחיים, קבעה רומי את הבסיס לקיומה בפשטות של "על חרבך תחיה".

יוון חתרה לחומריות באמצעות אידיאלים, רומי באמצעות החרב. ההפקרות היתה היעד הסופי. רומי אמנם הטביעה את יהודה בדם ואש, עוללה למעשה לישראל את אשר עוללה יוון ויותר מזה, אולם הסמל להתנגדות היהדות לאויביה המהותיים נשארה יוון, כי על כן נעלמה רומי, יחד עם חרבה, חדלה לשמש כגורם מסוכן ברגע בה נשברה החרב של רומי, לא כן יוון, שנשענה על הרעיונות.

רומי, כמו המעצמות האדירות בימיהם אשר חשבו כי אכן הצליחו להתבסס לנצח, נאבדו בתהום הנשיה של ההיסטוריה. רומי, אשר גם בימי גדלה ותפארתה, בימים בהם היתה מלאת גאווה והתנשאות עד אשר רשמה בשעריה כי "אבדה יהודה", חלפה ועברה בטרם הצליחה להכות שרשים עמוקים אפילו בארץ בה פעלה, מהאדמה משם צמחה וגדלה. לא כן יוון, אף שאבדה כמעצמה שולטת בכיפה, אולם רעיונותיה המסוכנים לא חלפו ואבדו מן הארץ.

דורות עברו, והמאבק נמשך בכל פעם בגלימה אחרת, גם תקופת האמנסיפציה באירופה, ופריחת התרבות האירופאית, אשר שרידיה עודם נראים כיום לנו, סימלה בתוכן הדברים את הניגוד ליהדות, למחשבה היהודית המקורית והשורשית. שוב פעם מאבקה של יוון הקדומה, בגלימה חדשה, בגלימה אירופאית.

בכוחותיה האחרונים לחמה היהדות בהתיוונות החדשה בצורת התרבות האירופאית. כיוונים בשעתם עשתה התרבות האירופית שמות ביהדות, במערב אירופה הובילה המונים לשמד ולאבדן. ואילו במזרח הרסה רבבות מבתי ישראל, אבל היא

המודיע. כו' כסלו תשכ"ז

להוספה לרשימת התפוצה
נא שילחו את המילה "הוספה"
לתיבת המייל "נר לדוד" - nerledovid@gmail.com

נספר תהלתך

גליון מס' 8

סיפורים וחיזוקים בענייני אמונה והשגחה

ללא סיוע מלמעלה אלא הכל מלמעלה

איני רגיל בכתובת מעשיות ובודאי לפרסם ברבים, אך מאחר שראיתי שיש חיזוק גדול ממה שאנשים קוראים סיפורי השגחה ומכירים שאף בדורינו אפשר לראות היאך עינו של הקב"ה פקוחה עלינו ממש באופן שאי אפשר להכחיש שהוא מהווה הכל, ומשגיח ומפרנס כל הברואים ומידו הכל, אמרתי בנפשי שבאם הקב"ה הראני את ידו הגדולה בהשפיעו עלי רוב טובה באופן כה נפלא, ובדורינו זכינו שיש שופר כה נפלא רב הכמות והאיכות הנקרא 'קובץ גליונות' שעתה הגדילו לעשות ולייחד מדור בשם 'נספר תהלתך', ואולי הזכות של המתנת חינוך שקבלתי מאת ה' היא בעבור לחזק ברכיים כושלות, שיראו בחוש כיצד אנו מנוהלים ומושגחים מאתו יתברך ואין כלל מקום לדאגות מיותרות, ובכן, אני אברך כולל ואינני מחזיק באיזה שהיא משרה, וכן אשתי תליט"א עקרת בית, וכבר זכיתי להשיא כמה וכמה מילדי בעזרתו יתברך, וכבר זכיתי לראות עין בעין כיצד הקב"ה מובילנו ומדריכינו כאב רחום ואינו נוטש חסדו מאתנו תמיד, וכבר בעבר כשזכיתי לארס ולהשיא את ילדי כל פעם ראינו ההשגחה הנוראה בפרטות ורציני לשותף את הציבור הקדוש במעט מהניסים שעשה עמנו הבורא,

ראשית אתחיל דברי בנס השגחה מהעבר, ואזי אגש לניסים מההווה:

כאשר זכיתי והשאתי את אחד מילדי וכבר הייתי מסובב בחובות, מוצא"ש אחד מתקשר אלי המחותר ומבקש כי אשלים עוד חלק בהתחייבותי בסך 50 אלף ₪, אינני יודע מהיכן היה לי העוז, ואמרתי לו בעז"ה עד סוף השבוע אביא לך את הסכום במלואו, למחרת בסדר אחה"צ עולה בדעתי אולי אגש לפלוני ואבקש ממנו הלוואה, אומר ועושה, ניגשתי, וסיפרתי לו את הפניה שקבלתי מהמחותן שלי, ושעל כן אני מבקש הלוואה בסך 50 אלף ₪ {יש לציין שאחד מידידי שסיפרתי לו על כך הסתכל עלי כאחד שנטרפה דעתו מה אתה הולך ומבקש מפלוני סכום שכזה} אך הלא יאומן אכן קרה ואותו אדם אמר לי, שיש לו אמנם לתת לי הלוואה זו של 50 אלף ₪ למשך חודש בלא צורך בערבים ובטחונות, הודאתי לבורא עולם, וכמובן בשמחה העברתי את הכסף למחותני, והאמת היא שלא היה לי שמץ של מושג מהיכן אשלים חוב זה אך שמתתי מבטחי בבוראי והתחזקתי בתפילה למי שהכל שלו,

בשבוע האחרון אשתי אומרת לי שיש איזה אדם שמחפש אותי כבר כמה פעמים בטלפון, חזרתי אליו והנה מדבר אחד ממכרי ומבקש ממני טובה שמכיון שלא רשומה עלי דירה, והוא בכדי לא להסתבך עם תשלום מס רכישה אזי אם יערב אותי בענין יחסוך טרחה ובלגן לסדר את הענין באופן שלא יצטרך לשלם מס מיותר, לאחר בירור שאין הדבר יכול לגרום לי להסתבכות, נתתי את הסכמתי, וכך מצאתי עצמי באחד המשרדים חותם על שרשרת מסמכים ובכך הסתיים הענין, שמחתי שהקב"ה זיכני בחסד גדול ללא מאמץ מיוחד,

והנה באותו יום בערב שהוא היה יום לפני זמן התשלום של החוב, והנה אותו מכר בעל העיסקה מגיע לכולל ערב ופונה אלי שבירר ונהוג לשלם על עסקה בסדר גודל כזה סך 25 אלף ₪, ומגיש לי 50 אלף ₪, ואומר לי שאינו יודע מדוע אך הוא החליט לשלם לי כפול סך 50 אלף ₪, נדהמתי ועודני משתהה ואמרתי לו שאני יודע מדוע הוא משלם לי כפול והוא כיון שמחר אני צריך לשלם חוב בסך 50 אלף ₪ ועדיין אין לי אפילו כיון מהיכן, אלא שידוע ידעתי שאין הדבר תלוי בי אלא עלי לבטוח בבורא עולם שידו לעולם לא קצרה, ואכן הנה ראה כיצד שלח אותך בזמן וברגע הנכון, הדבר נפל

עליו כרעם וסירב להאמין, עד שהוכחתי לו באותות ובמופתים שאני דובר אמת, ולא נותר לו אלא להודות לבורא עולם שהוא זכה להיות שלווח הטוב לתת לי את הכסף הנדרש.

* * *

וכעת נעבור להווה כעת חסדו הגדיל עלי ובתקופה קצרה ארסתי שנים מילדי בן ובת בשעה טובה ומוצלחת, ולמותר לציין שאין לי את האמצעיים להכניסם לחופה, ואף בכדי לקנות עבורם את הנדוניה, ביגוד, מתנות המקובלות, שלא לדבר על לשלם עבור אולם, קטרינג, תזמורת, ושאר הוצאות הנלוות, ולא היה לי מהיכן להתחיל, ואף לחשוב מהיכן אוכל ללוות סכומים אלו, השתדלתי להחדיר בליבי שעזרי מעם ה' עושה שמים וארץ, השלך על ה' יהבך והוא יכלכלך, ומי שחנן אותי בילדים, ונתן לי האפשרות לגדלם ולהביאם עד כה, לא קצרה ידו מהושיע,

ויהי היום והנני עומד בתפילת שמו"ע של מנחה לאחר סדר לפנה"צ, והשאלה מאליה נשאלת מהיכן להתחיל משהו להתארגן לקנות, שהרי סוף סוף הזמן מתקרב ועדיין אנו שוקטים על השמרים, השתדלתי בברכת על הצדיקים בתיבות 'ותן חלקנו עמהם לעולם' לכוון ולבקש מאיתו יתברך שיתן את האפשרות להתחזק בבטחון רק בו, ואף ביקשתי שאצליח להיות רגוע בבטחוני בו יתברך ושלא תחדור לליבי המחשבה שאולי פלוני או אלמוני יעזרוני, רוצה אני לראות בעיני את ההשגחה באופן שלא אתבלבל לתלות זאת במקרה, ולחוש כל הזמן שאני בוטח רק בך בלא לפזול לעזרת אחרים.

אני טרם אכלה לדבר ובחוף כבר המתין לי אברך שאסיים את תפילתי, והיה כאשר סיימתי את התפילה ויצאתי להחזיר את הסידור למקומו, ניגש אלי אותו אברך שלא הייתי מעלה בדעתי כלל לצפות שעל ידו תתגלגל ישועתי, ושואל, קובע, נכון ארסת את ילדך עניתי לו ברוך ה' זכיתי אמנם לארס, אך לא ילד אחד, אלא השבוע ארסתי גם את הבת, כמובן הוא מיד איחל לי ברכת מזל טוב לבבית, ומיד ניגש לענין והוא אומר לי, תרשום את כל ההוצאות המתוכננות שיכולים להיות בעבור נישואי הילד הראשון, אבל הכל כולל הכל, היינו אפילו את הוצאות הנסיעות לאולם, ותגיש חשבון מפורט, יש לי אדם שיתכן שיהיה מעוניין לעזור משהו, עודני משתהה מפטיר אותו אברך הרי אמרת שיש לך בת נוספת מאורסת אז תגיש רשימה אף עבורה, הודאתי לבורא עולם על ההארת פנים, והודעתי לאשתי שתעשה חישוב של כל ההוצאות כמדובר, ואכן היא חישה סך ההוצאות, חזרתי לאותו אברך והגשתי לו את הרשימה עבור שניהם, שכמובן סוכמה בסכום לא מבוטל כלל, והשתדלנו להמשיך לשים מבטחינו בבורא עולם, לאחר כמה ימים הוא חזר אלי והודיעני שאכן הסכום אושר עבור שניהם כפי פירוט ההוצאות שפורטו במלואם, והגיש לי במזומן את הסכום המלא עבור הילד הראשון,

נשאנו שבח לבורא עולם, אמרנו 'נשמתי' בצירוף כל בני הבית, והודינו לו יתברך שנתן לנו חיזוק עצום בבטחון בו יתעלה,

ואכן אשתי החלה את סבב הקניות והתשלומים והכל במזומן דבר שהרבה זמן לא חווינו, ללא צורך בכל חנות לבקש פריסה ודחיית תשלומים, תוך כדי מסע ההכנות אמנם שמנו לב שהיו כמה וכמה דברים שנשכח מעמנו כשערכנו את הרשימה, חיזקנו עצמנו בבטחון ובהכרה שאף מה שנשכח מאתנו אינו גורל המקרה אלא מכוון לנסותינו האם אנו מרגישים שהשכחה היא מקרה או שבורא עולם דווקא דברים אלו השכיח בכדי ללמדנו שהכל מאיתו יתברך, המשכנו לקוות ולהתפלל שיד ה' תנחנו לראות שהישועה תבוא באופן שנכיר שהוא מידיו יתברך,

ואכן בעוד אנו תוהים כיצד הקב"ה ישלח עזרתו כעת, דפיקות על דלת ביתנו ביום חמישי, ואברך מגיש לנו מעטפה, שלדבריו משהו שלחו להביאה אלינו, ובה כמובן היה סכום מכובד של למעלה מחמשה עשר אלף ₪ שהספיקו לכל מה שלא זכרנו לכתוב ברשימה,

עודינו משתהים משרשרת הניסים והאברך הראשון שקיבלנו מידו את הסכום הראשון שוב פונה

אלינו, וכמעשהו בראשונה כך בשניה, שוב קיבלנו מידו מעטפה עם כל הסכום הנקוב במזומן באמרו שגם הפעם אושר לנו כל הסכום שכתבנו הכל כולל הכול כאמור אפילו ההסעה לחתונה.

והנה שוב לאחר שקיבלנו את הכסף התברר שטעינו ובהרבה, דאין להקיש מהוצאות שהיו לנו עבור הבן הקודם להוצאות שישנם בלחתן בת וממילא הרבה דברים נשכחו ולא נרשמו,

אשתי תחיה הזהירה אותי שהמטרה שלנו לבטוח בבורא עולם ולא לפנות לבטוח בנדיבים ועל כן שלא אפנה בשום אופן להודיע ולבקש על הדברים ששכחנו לרשום ואכן קיבלתי את דבריה, ואכן שבתי לכולל בהכרה וקבלה להמשיך להחדיר בטחון בבורא עולם ללבי ובהחלטה לוותר על נסיון ההשתדלות הלזה,

אמנם ניגש אלי אברך שסיפרתי לו את סיפור ההשגחה שהיה לי, ואותו אברך אירס כעת את בנו, והוא דחוק ביותר, והדבר ממש נגע לליבי והחלטתי לנסות לבקש מאותו נותן אולי יסכים לתת גם עבור האברך המדובר, טרם נגשתי אליו קיבלתי על עצמי לא לרמוז בשום רמז שאצלי ישנם דברים ששכחנו לרשום, ואכן כך היה, נגשתי לדבר עבור אותו אברך, ותוך כדי דיבור קוטע אותי אותו נותן ואומר לי, ביחס לאותו אחד שאתה מבקש עבורו נחשוב ונגיע להחלטה, אך מה קורה עם ההוצאות שלכם שמה שכחת איזה שהוא פרט שלא רשמת, אמרתי לו שאמנם כן הוא שכחנו כמה וכמה דברים שמסתכמים בסכום לא מבוטל, מיד הוא אמר לי תזדרז לכתוב שוב את כל תוספת ההוצאות והפעם ללא להחסיר שום דבר, ואני יבקש עבור כך אישור.

עוד טרם הספקנו לחשב ולרשום את התוספות, כבר חיפש אותי אותו אברך להודיע לי שאמנם שלאברך הנוסף שבקשתי עבורו לא אושר התמיכה, אך לנו היא אושרה במלואה, וזירז אותי לרשום את כל ההוצאות,

נשארתי המום מהתחושה כיצד בורא עולם מסובב בהשגחה פרטית כה נפלאה שאקבל את כל ההוצאות ואף שהסיעתא דשמיא תרדוף אחרי בצורה כ"כ מוחשית.

ואמנם התחזקה בי התחושה והצורך לקיים 'שיחו בכל נפלאותיו', ואזי באה הפתעה נוספת, והיא שנודע לאותו אברך יקר, שאחר חתונת ביתי שתתקיים בעז"ה בשעה טובה ומוצלחת, אזכה בס"ד להכניס את בני למצוות, והלך לבקש עבורי בעבור הוצאות התפילין, ואכן חזר ובידו הסכום שאני צריך לשלם, באמרו שאכן אותו תורם מופלא מעוניין לזכות לשלם עבור התפילין, אזי חשתי שכבר אינני יכול לעצור במילין ולהסתפק בהודאה פרטית, אלא עלי לקיים 'בפי רבים ההללנו', ועל כן פונה אני אליכם להשתתף עמי בהודאה לבורא עולם, ולהחדיר ללבנו שעינו פקוחה על כל צרכי האדם, ולא נעלם ממנו דבר, אלא שצריך לדבר עימו, לבקש ממנו, ולהתקשר אליו, ולבטוח בו ורק בו בכל לב, ואזי יקויים בנו 'ולא נבוש כי בך בטחנו'.

לסיום יתכן שאם הייתי פעם קורה באיזה שהוא עלון כזה סיפור הייתי חושב בטח הוסיפו פרטים בכדי ליפות ולצעצע את הסיפור, אך משתומם אני לראות שאני בעצמי קורא את הסיפור של עצמי שהוא נשמע לי חלומי ודמיוני, ללמדך שמה שהקב"ה גומל ומסייע לבוטחים בו, הוא אכן מבהיל, נראה כחלום וכדמיון, אך המציאות חזקה מעבר לכל דמיון, אסיים בהודאה לשעבר וצעקה לעתיד ובתפילה שאכן שני בתים אלו העומדים להבנות יהיו ספוגים בטחון ואמונה בה'.

אחתום בברכה על פעלכם האדיר בהחדרת מצות הבטחון, ובפרט להראות בחוש שמצוה וחיוב זה נוגע ושייך לכל אחד, ואינו רק מיועד עבור גדולי ישראל וצדיקים מופלגים, אלא כל אחד באשר הוא, יבטח באלוקיו, 'והבוטח בה' חסד יסובבנו'.

פשוט לומר 'תודה'

לא כדאי להחמיץ את 8 ימי החנוכה הבאים עלינו לטובה, ולבזבזם על דברים ו'בילויים' שאין בהם ממש ■ בניגוד למועדים אחרים שצריכים לעבוד כדי לקלוט את המסר שלהם, הבשורה היוצאת מהימים הקדושים שלפנינו היא כל-כך פשוטה! להודות ולהלל! פשוט לומר 'תודה!' ■ לעמוד לפני השם יתברך, באיזה מצב שאנחנו נמצאים, באיזו דרגה שאנחנו עומדים, ולהודות לו על כל מה שעשה, עושה ויעשה עבורנו! ■ להרהר בטובות הגדולות שאנחנו מקבלים מאבינו שבשמים, ולהודות לו על כך ■ לשם כך אנחנו זקוקים למַעַט שקט, למַעַט מנוחת-הדעת. לכן, כדאי לשבת ולתכנן כיצד נעבור את ימי החנוכה, ולהחליט שלאחר ההדלקה אנחנו 'יושבים' ליד הנרות, עם בני המשפחה, מודים ומהללים, ולא ממהרים לשומקום. גם לא לאירועים חשובים ■ כי ה'להודות ולהלל' הוא האירוע היותר-חשוב בימי החנוכה

יש מועדים וימים טובים שלא כל-כך פשוט לקלוט ולהבין את המסר שלהם ואת צורת ה'עבודה' המוטמנת בתוך ה'אירועים' המלווים אותם. אבל חנוכה?! - זעק המשגיח; הרי הבשורה היוצאת מהימים הקדושים הללו היא כל-כך פשוטה!

להודות ולהלל!

זה הכל.

לעמוד לפני השם יתברך, באיזה מצב שאנחנו נמצאים, באיזו דרגה שאנחנו עומדים, ולהודות לו על כל מה שעשה, עושה ויעשה עבורנו!

פשוט ללכת שמונה ימים ולקפץ מתוך רגשי הודיה ושמחה; להרהר בטובות הגדולות שאנחנו מקבלים מאבינו שבשמים, ולהודות לו על כך. לפני החנוכה, יעץ המשגיח, אפשר לכתוב על דף קטן את הטובות העיקריות שהתענגנו מהן בתקופה האחרונה, ובהתקדש עלינו ימי החנוכה להוציא את הדף מהכיס, ולהיזכר שוב ושוב בטובות הללו, ולהודות על התמיכה הגדולה שהעניקו לנו טובות אלו שקיבלנו מהשם יתברך, ועל הַנְּשׁוֹת-ההקלה ותחושות-האוויר שהיו לנו כתוצאה מכך.

אחד מוזקני המשגיחים עמד על הבימה באחד מבתי הכנסת המרכזיים בבני ברק, נתן דפיקה חזקה על הסטנדר שלפניו, ואמר: 'הלב נחמץ לראות כיצד רבים מאתנו מחמיצים את ימי החנוכה, ולא מנצלים אותם כראוי. חבל. חבל', אמר בקול רועד.

מאות בני התורה שבאו לשמוע את השיחה היו בטוחים שהמשגיח ידבר עתה על שגב-קדושתם של ימי החנוכה, על המעלות הנאדרות-בקודש שאפשר להשיג בהם, ויתמקד בדברי הספרים-הקדושים המטפסים מעלה-מעלה בדברי ימי החנוכה, ויביא בפניהם מאמרים עילאיים, נישאים ומרוממים, המשרטטים את הספירות העליונות של שמונת הימים.

מה התפלאו כולם לשמוע שמפיו של המשגיח, אחד המשפיעים ובעלי-המוסר הגדולים של ציבור בני התורה בארץ ובעולם, יוצאות רק שתי מלים, והוא חוזר עליהן שוב ושוב:

להודות ולהלל.

שוב להודות ולהלל, ושוב להודות ולהלל. ושוב. ושוב. משימה אחת ויחידה מוטלת עלינו בימים אלה.

למעשה, ושואלים: כיצד אוכל אני הקטן להודות להשם יתברך על כל החסדים שגמל איתי? איך? איך עושים זאת? ולא בחוכמה שאלו.

זו לא שאלה חכמה. בכלל-בכלל לא. אם חז"ל אמרו שיש 'להודות ולהלל', הרי שכל יהודי ויהודי, כל אחד ואחד, יהיה מי שיהיה, מסוגל לנצל את ימי החנוכה למטרה זו. איך עושים זאת? - יושבים במנוחה וברוגע ליד הנרות המרצדים, המהבהבים, ומשוחחים יחד עם בני המשפחה על כל החסדים והטובות שקיבלנו מהש"ת בשנה החולפת, ומודים ומהללים על כך.

יש דבר יותר פשוט מזה? האם זו היא משימה כל-כך קשה לביצוע? - לא. בוודאי, עלינו להחליט שלאחר ההדלקה אנחנו 'יושבים' ליד הנרות, ולא ממהרים לשומקום. גם לא לאירועים חשובים. כי ה'להודות ולהלל' הוא האירוע היותר-חשוב בימי החנוכה.

כל המשפחה מסבה יחדיו

אם נעצור לרגע וננסה לאפיין את המכשולים המקשים עלינו להודות ולהלל, ניווכח מיד שלא מדובר במחסום בלתי-עביר, או בקיר בטון הניצב בפנינו ואינו מאפשר לנו למלא את המשימה. הסיבה העיקרית היא, כי אנחנו חושבים שיש דברים 'יותר חשובים' לביצוע, ולא מְשַׁנְה עבשיו מה ומי, ולכן הראש והמוח שלנו אינם פנויים להודות להש"ת, בעוד שעצם ההודיה על החסדים שנעשו אתנו מן שמיא, היא אחד הדברים היותר-מובנים והיותר-שְׁכֵלִיִּים.

אם נחליט שהעיתוי של ההדלקה, כאשר כל המשפחה מסבה יחדיו, הוא הזמן המתאים להרהר בצוותא אודות ההשפעות הטובות שקיבלו בני המשפחה מבורא-עולם, אם נרצה לעשות זאת ונבין שזה הוא ייעודם של ימי החנוכה, אזי בעז"ה נצליח בכך. אבל ראשית-לכל, צריך לרצות לעשות את זה, ולהבין שלא דורשים מאתנו בשל כך 'לקפוץ לשמים'. בסך-הכל להתיישב במנוחת-הדעת, ולהתחיל למנות את חסדי-השם אחד לאחד, ואולי כדאי גם להעלותם על דף ולכותבם בנוסח בהיר, שיוזכר לכולם את החסדים.

איך שלא יהיה, המשימה אינה קשה מדי... היא זקוקת בסך-הכל ישוב-הדעת. וזה מוצר ש'קצת' חסר לנו בדור הזה, לכן אם כבר אנחנו מעוניינים להודות ולהלל, הביצוע נעשה בחוסר-מוקנות, ובלי מחשבה.

כל בר-דעת מבין שאין טעם לפרט על מה להודות... לכל משפחה ומשפחה יש הלל פרטי משלה; לכל אחד מבני המשפחה יש אלף-ואחת סיבות כדי לשבח ולפאר, לקלס ולרומם, לברך ולהודות.

צריך רק לשַׁבֵּחַ, ולמנות את החסדים, את הטובות להודות ולהלל.

עיקרה של ההודיה הוא פשוט יותר ממשוט: לומר תודה. או יותר נכון: ללמד את לשוננו לומר תודה, למי

ומרוב שאנחנו רוצים לעלות ולהתעלות בימים אלה, מתעקלת ומתפתלת לה הרגשת-ההודיה הפשוטה שבלב, שהיא-היא עיצומם של ימי החנוכה. המשגיח הדגיש בדבריו שהוא אינו מדבר על אלה המצויים ברמה רוחנית נמוכה, שההוויה היחידה שלהם בימי החנוכה מתמקדת ב...סופגניה טעימה, ואולי קצת יותר גבוה - כאשר הם מעבירים את הזמן באיזושהי מסיבה של חברים, או כינוס של בני המשפחה, שגם אם לא צריך לזלזל באירועים אלה, אבל לא בכך מתחילים-ומסתיימים שמונת ימי החנוכה.

8 ימים שלמים!

אני מדבר גם אל בני התורה המעוניינים לנצל את הימים כראוי, אמר המשגיח, ודווקא בגלל הרצון העז אינן הם מצליחים לְמַרְכּוּ את עצמם בדרך אל עיקר ההוויה של ימי החנוכה, שהיא בשפה הכי-פשוטה: להודות ולהלל.

הלב נחמץ, ציין המשגיח, מפני שעומדים לפנינו 8 ימים תמימים, שבהם אנחנו יכולים להגיע להרגשה כלשהי ב'להודות ולהלל'. זה לא כמו בפורים, על 24 שעותיו, שבהן צריכים להספיק לקיים מצוות חשובות הלוקחות זמן, וצריך להיות 'חכם גדול' כדי לנצל את היום ההוא במיטבו. אבל בחנוכה נתנו לנו חז"ל 8 ימים, כך שגם איבדנו יום או יומיים, או אפילו יותר, עדיין נותר לנו די-והותר זמן, כדי להתחזק ב'להודות ולהלל'.

ואז מגיעות כל המסיבות והאירועים המשפחתיים, המְלוּוִים בדרך כלל ב'צעצועים' כאלה ואחרים, ובהכנות קדחתניות הגוזלות לפעמים זמן רב בארגון כל הלוגיסטיקה הנצרכת כדי 'להעמיד אירוע' למשפחות ברוכות-ילדים.

וכפי שאמרנו, אי אפשר להתעלם מכינוסים אלה, שיש בהם הרבה מן ה'להודות ולהלל'. כוונתנו היא, וגם המשגיח הדגיש זאת בדבריו, שהמוח לא יהיה עסוק רק בכך, ושלא נֶאָבֵד בשל כך את ימי החנוכה.

ימי החנוכה מסוגלים במיוחד לקיום ה'להודות ולהלל'. אם בכל ימות השנה עומדים בפנינו מחסומים כלשהם בנושא זה, בחנוכה - הכל פתוח. אבל לשם כך אנחנו זקוקים לְמַעַט שקט, לְמַעַט מנוחת-הדעת, שאולי אין לנו בימים רגילים.

עיתוי ההדלקה - הזמן המתאים ביותר!

לכן, עוד לפני שמגיעים הימים הללו, כדאי לשבת ולתכנן כיצד אנחנו רוצים לעבור אותם. וגם את זה לא צריך לעשות בלחץ... מי שמבין את חשיבותם של הימים שלפנינו, ומה אפשר להשיג בהם, לא ירצה להחמיץ את ההזדמנות הנחרת הזו.

התרגלנו משום-מה לקחת דברים מסוימים 'ככד מדי'... אם אנחנו יודעים שבימי החנוכה הורו לנו חז"ל 'להודות ולהלל', יש יהודים טובים שמסתרבלים סביב המונח המקודש הזה, ואינם יודעים כיצד לבצעו הלכה

התפילה הנרגשת ליד ציון ה'בית יוסף'

בקונטרס 'מזמור לתודה' של הרב ישי בגריש
מובא סיפור מופלא ומרומם, שמחבר הקונטרס
מעיד ששמעו מבעל המעשה

הרב עזרא מזרחי, יהודי עובד ה', המשכים ומעריב, משמש בקודש כגבאי מסור, וחזן קבוע, מזה שנים רבות בבית הכנסת שע"י מוסדות "שתילי זיתים" בבני ברק. לפני מספר שנים, כך סיפר לי, התחלתי לקיים את ההלכה בשו"ע (או"ח, נ"א ט') "מזמור לתודה יש לאומרה בנגינה, שכל השירות עתידות ליבטל חוץ ממזמור לתודה". בתור חזן קבוע הייתי מנגן בנעימה יפה את המזמור, ולאט-לאט החדרתי זאת למתפללי בית הכנסת.

לאחר מספר שנים, ממשיך הרב עזרא לספר, התחלתי להרגיש לא בטוב, ולאחר בדיקות שגרתיות נשלחתי לבדיקות מעמיקות, והממצאים גילו שחליתי במחלה ויש בגופי גידול ממאיר, רח"ל.

למחרת היום נסע הרב עזרא מזרחי לצפת והשתטח על ציונו הקדוש של מרן הבית יוסף זיע"א ובכה ואמר: 'רבי יוסף קארו, העם היהודי מקיים את ההלכות שכתבת בספרך השלחן-ערוך, אבל את ההלכה בסימן נ"א הלכה ט' לגבי מזמור לתודה שיש לאומרו בנגון - אני היחיד שהחדרתי הלכה זו לכל מתפללי בית הכנסת. לכן, רבי יוסף קארו, עשה למען מזמור לתודה ובקש מבורא עולם שאוכה לנגן מזמור לתודה עוד שנים רבות וטובות'.

ליד קברו של מרן
ה'בית יוסף' בצפת

מספר הרב עזרא מזרחי שליט"א: למחרת היום נסעתי לבית החולים וערכתי צילומים חדשים וראה זה פלא, הכל נעלם; הגידול שנצפה קודם לכן, נעלם והיה כלא-היה!

ראו מה כוחה של הוידה בנגון מזמור לתודה, וראו מה גדולה רחמנותו של ה' יתברך השומע ומאזין לכל שיח-תפילה של בניו היקרים!

שעושה עמנו את כל החסדים והטובות. לא צריך לעבור את השואה כדי להודות להשם יתברך על כל חסד שהוא עושה עמנו!

להרגיל את הפה לומר 'תודה'

נשים נא את לבנו לכך שגם במציאות הרגילה שבה אנחנו חיים, כל מי שאומר תודה מזמין על עצמו את המשך-עשיית-החסדים איתו. אמא שמאכילה את הבן במאכלים טעימים, והבן אומר לה תודה בנעימות, תרצה להאכיל שוב את הילד, כדי לשמוע שוב את ה'תודה' שלו.

מציאות זו קיימת לא רק בין אמא לילדיה, אלא בכל יחסי החברה בין איש לרעהו. מי שאומר על כל דבר תודה, מגרה ומעורר את השני לשפוך עליו עוד ועוד מתנות ודברים טובים.

אלא שזה טבעו של אדם, שהוא שוכח את כל מה שנותנים לו... כי מה שמונח כבר בכיסו, נראה לו כבטוח שימשיך להיות שם עד סוף כל הדורות, ומעתה הוא רוצה עוד. ואנחנו צריכים להרגיל את עצמנו, במיוחד בימי החנוכה, לומר על כל דבר 'תודה', ומכל הלב. להרגיש שאכן היה מי שנתן לנו את הדבר, והוא השם יתברך בכבודו ובעצמו.

להרגיל את הפה לומר 'תודה'. זה אולי נראה דבר פשוט, אבל במציאות החיים הסוערת של ימינו, זה לא כך. אשרי מי שידע לומר 'תודה'. אשריו טוב לו, גם בגלל עצם הגעתו למידת הכרת הטוב, וגם מפני שבמצב זה הוא יקבל הרבה-הרבה יותר!

ניצול זמני ההמתנה

מדי פעם אנחנו נתקלים ב'זמנים מבוזבזים', כמו למשל בהמתנה לתור במוסד מסוים, בנק או קופ"ח, או בכל מקום אחר, ואז בגלל שבזבוז הזמן מציק לנו, ומצב-הרוח באותו רגע לא נמצא בענינים, אנחנו אכפתיים על כל מי שעוקף אותנו בתור... אז בואו נחליט שברגעים אלה אנחנו מנצלים את מיסת-הפנאי שהזדמנה לנו כדי לחשוב מה קיבלנו מהשם יתברך רק ביממה האחרונה, בשעות האחרונה, ונאמר על כך 'תודה'. פשוט לומר 'תודה'.

נפגשנו פעם עם אישיות תורנית מפורסמת שעמדה יחד אתנו בתור, ושמענו את האיש הנכבד מזמזם את מלות-השיר 'א-לי אתה ואורך, אלוקי ארוממך'. שאלנו אותו האם מדובר במשהו חד-פעמי, שמילים אלו התגלגלו על לשונו, והוא השיב: 'לא, לא. ממש לא. כל פעם שאני עומד בתור, אני מזמזם את השיר המרגש הזה, ומשתדל להודות לאלוקיי, על כל מה שעשה איתי'.

עצה זו, לנצל את זמני ההמתנה כדי להודות לאבינו שבשמים, היא עצה טובה ויעילה במיוחד, כיון שזמנים אלה כשאדם ממתין בתור אינם זמנים רגועים, וכידוע... וממילא, אם נייעץ לו שיעשה אז דבר שאינו חביב עליו, הכשלון צפוי מראש... אבל, המחשבה על הדברים הטובים שנעשו אתנו, ועל ההודיה-להשם המתבקשת בעקבות זה, היא מחשבה הגורמת לאדם גירוי חיובי ומציפה אותו בצוף-דבש מתוק ועסיסי, ולכן יש סיכוי גדול שהוא יצליח לנצל את רגעי-הפנאי הללו באופן מיטבי.

הוא הזמן

לאבא שלו, והוא נכנס לכולל וחילק לכל אברך סכום של 100 שקלים, שהיה נחשב בזמנו לסכום גדול במיוחד.

● האברכים סיפרו שקיוו שבכל רגע אני אמור להיכנס לכולל, ואז אזכה גם אני בסכום-הכסף הנכבד, אבל המציאות היתה שדקה-שתיים לפני שִׁנְכַנְסָה, יצא התורם מכאן, וְהִפְסַדְתִּי, אמרו האברכים בקול נכאב. עשיתי את חשבון נפשי, מספר הת"ח, וראיתי שבקנייה ההיא ביד עזרה' חסכנו אולי 50 שקלים, וגם זה סכום נכבד כשמדובר באברך שתורתו אומנותו, אבל הקב"ה הוכיח לי שאם הייתי מקפיד על לוח-הזמנים, ולא הייתי מפסיד את שעת-הלימוד הזו, היה נופל בחלקי לא רק רווח רוחני, אלא גם גשמי-כלכלי.

● ואל תחשבו שמדובר באברך שאינו מתמיד על תורתו. מי שמכיר את הרב א.ש.ו. יודע שיש בו הרבה אהבת-תורה ויראת שמים, אבל בכל אופן היה נראה לו ששווה לעשות את ההשתדלות הזו, ולהחסיר שעת-לימוד כדי לקנות את המצרכים במחיר מוזל. אבל הקב"ה הוכיח לנו בצורה שאינה משתמעת לשתי פנים שזה פשוט לא משתלם, מכל כיוון שהוא. אם הייתי יושב ולומד, הייתי מרוויח יותר! ואכן, לאחר שמן השמים דאגו לאותה לי בצורה הברורה ביותר שלא ארוויח מהעדר-הלימוד, חזרתי בי כמובן מההסכמה לערוך את הקניות ביד עזרה, ושקדתי על תלמודי.

● ואם הזכרנו את בית הכנסת 'בית אברהם' ברחוב סוקולוב 15, נספר שמדובר בבית-מקדש-מעט איכותי ומרווח ביותר, העומד בראשותו של הגאון רבי **צבי צביאלי** (ובעבר כיהן בו הגאון רבי **משולם משולמי** שליט"א), ומתפלל בו ציבור נכבד. הסיבה שאנחנו מזכירים זאת היא להודיע שיש אפשרות להצטרף לציבור המתפללים במקום זה, ולהימנות על האנשים הקבועים הפוקדים את בית המדרש, במקום להצטופף במקומות אחרים.

● באזור הרחובות סוקולוב-השלושה נפתחו לאחרונה כמה בתי מדרש המיועדים בעיקר לאברכים צעירים המתגוררים במקום, אולם בתי המדרש הללו כבר תפוסים וצפופים עד

● יושבי בתי המדרשות, ואלה שזכו לשקוד מנעוריהם על התורה, יודעים היטב-היטב שמלימוד תורה אף פעם לא מפסידים. כאשר יהודי עומד בפני מצב של ספק, האם ללכת ללמוד אם לאו, כדאי לו שיכריע תמיד לצד החיובי, וישים פעמיו לבית המדרש. לא יתכן שיפסיד מכך! להמחשת הענין נצטט כאן סיפור שסיפר לנו ת"ח, הרב א. ש. ו., הלומד במשך עשרות שנים בכולל של **הגר"י לורנץ** הקרוי 'כולל דברי שיר', הממוקם בבית הכנסת 'בית אברהם', בבית צא"י ברחוב סוקולוב 15.

● גם המעשה עצמו אירע לפני שנים רבות, כאשר מפעל יד עזרה' הקים מרכז-קניות למוצרי יסוד וגם לפירות וירקות, שבו ניתן היה לרכוש את הסחורה במחיר הרבה יותר זול מאשר בחנויות. החסכון בקניה במקום זה היה גדול מאוד, ולכן חשבתי שאולי כדאי מצד חובת ההשתדלות לבצע שם את הקניות שלנו אחת לחודש בצורה מרוכזת, וכך נוכל לחסוך בכך כסף רב.

● המכירה ביד עזרה' היתה בשעות ה'סדר' בכולל, אבל כיון שרק אני יכולתי לסחוב את הסלים הכבדים מהחנות, חשבתי שכדאי לוותר על שעת-לימוד חודשית ולעשות אז את הקניה ביד עזרה', ובמקום להתחיל את ה'סדר' ב-9, אתחיל אותו ב-10.

● והנה, בפעם הראשונה שהלכתי ליד עזרה' הגעתי לכולל ב-10. עכשיו תשמעו מה קרה. ברגע שנכנסתי להיכל הכולל התנפלו עליי כל האברכים ואמרו 'איפה היית, למה אִתְרַךְ, אל תשאל מה היה', וסיפרו שלאחד המתפללים הקבועים במנין המתקיים אף הוא בבית הכנסת הני"ל היה היום יאהרצייט

למעלה: בית צא"י ברחוב סוקולוב שם ממוקם בית הכנסת 'בית אברהם'; **למטה:** הגאון רבי צבי צביאלי רב בית הכנסת צילום: יהודה פרקוביץ

אפס מקום, וכמעט שאי אפשר להגיע למצב שאברך יתפלל עם ילדיו במנוחת הדעת, והילדים יישבו לצידו על אותו ספסל. בבית הכנסת 'בית אברהם' של הגר"צ צביאלי הדבר עדיין אפשרי, והיינו ממליצים בכל פה לאברכים צעירים, וגם שאינם כאלה, להגיע ולתפוס מקום, כל עוד הדבר אפשרי...

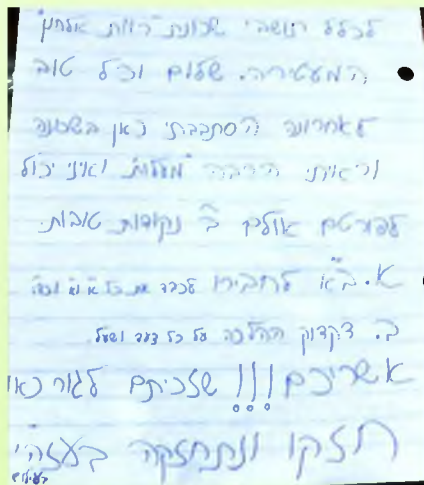
● בתחילת שנותיו של בית הכנסת ביקשו המתפללים - ובהם הרב **מתתיהו גרוזינגר** והרב י. **מיטרמילך** - לחזק את האווירה, ולכן יזמו את הקמת כולל האברכים. ואכן, ילדיהם של המתפללים צמחו לבני תורה מופלגים, ורבים מהם יושבים עד היום על התורה ועל העבודה כפי החינוך שהוענק להם בבית הכנסת 'בית אברהם'.

● אחד הסיפורים שמרן הגר"י זילברשטיין מספר בכל הזדמנות הוא על אותה אשה שבאה לפני מרן **הגר"ש"ז אויערבך** זצ"ל ובכתה לפניו על שהשי"ת לא זיכה אותה בזרע של קיימא. היא ציפתה שמרן, שהיה ידוע באהבת ישראל העצומה שפעפעה בו, ינחם

מכתב מאורח מזדמן

רבים התפלאו להיתקל במודעה שנתלתה על לוח המודעות בכניסה לבית הכנסת המרכזי, והכילה מכתב מאורח שהזדמן לרמת אלחנן, וראה כאן הרבה דברים טובים, והוא פורט שניים מהם. כדאי לשים לב לדברי הכותב, שנראה שיצאו מן הלב.

וזו לשון המכתב: **לכלל תושבי רמת אלחנן המעטירה שלום וכל טוב. לאחרונה הסתובבתי כאן בשכונה, וראיתי הרבה מעלות, ואיני יכול למורטם. אולם ב' נקודות טובות: א. ב"א (בין אדם) לחבירו, לכבד את כל א' וא' וכדו'; ב. דקדוק ההלכה על כל צעד ושעל. אשריכם!!! שזכיתם לגור כאן. חזקו ונתחזקה בעזה"י. בעילום שם.**

ודומה שהאורח הלך צדק בדבריו ובאבחנתו... שכן המצוות שבין אדם-לחבירו מקיימות בשכונתנו באופן מעולה במיוחד, וגם ההקפדה במצוות ודקדוק ההלכה מצויים מאוד.

מגיע יישר-כוח לאותו אורח נכבד שטרם לכתוב את הדברים הנפלאים ולהעלותם על דף, ולתלותם על לוח המודעות ברמת אלחנן.

מברכים את הברכה, וממשיכים בדרכם, תוך שהם מברכים את האשה.

● לפתע, ממשיך רבי ישי לספר, נזכרתי בסיפור הנ"ל שסיפר רבינו ברמת אלחנן, וחשבתי שאולי זו האשה העומדת כאן לפניי. התרגשתי מאוד, ושאלתי אותה 'האם אָתָּה האשה עליה מספרים את הסיפור המופלא עם מרן הגרש"ז?... והיא השיבה בחיוב, ואף חזרה על פרטי הסיפור בפרוטרוט, תוך שהיא ממשיכה כל העת לחלק מהמעדנים המונחים בעלתה.

אותה וידבר על ליבה, ואולי גם יבטיח לה ויאמר שבשנה הבאה את חובקות בן, אבל במקום כל זה הגיב הגרש"ז ואמר: 'וכי הקב"ה חייב לך משהו?'

● המשפט שיצא מפי הגאון גרם לה להתפרץ בבכי נסער, ואז המשיך מרן זצ"ל ואמר לאשה מרת-הלב: 'אם תעשי אָתָּה מֵה שְׁאִינְךָ חֵיִיתָ לעשות, ותקבלי עליך מצוה כלשהי שאינה מוטלת עליך, גם הקב"ה יעשה את מה שהוא אינו מחויב, וייתן לך זש"ק!' האשה החליטה בו-במקום לתפוס את מידת החסד, ולהגיע לכמה מבתי החולים הגדולים בארץ ולחלק שם מאכל ומשקה לחולים, ולא להשגיח עם החולים, ושהיה שם זמן רב, וכיון שאין בצקלונם מאכלים, הם מגיעים לפעמים למצב של רעב.

● וכך עשתה. בחרה בבתי החולים 'הדסה', 'בילינסון' ו'תל השומר', ומדי יום היתה מגיעה למחלקות בתי החולים עם עגלה גדולה ועליה מיני מאפה ומאכלים טעימים, ומשקאות, ומלבד קידוש השם שנגרם בכך, הביאה האשה את האנשים שנהנו מהמאכלים גם לברך ברכות לפני האוכל, וגם לברך אותה על החסד הגדול שהיא עושה עימם. העצה שנתן לנו מרן הגרש"ז פעלה בס"י את פעולתה, ובתוך 3 שנים נולדו לה 3 ילדים.

● גם אנחנו ציטטנו את הסיפור כמה פעמים, והבאנוהו הפעם שוב בגלל מה שסיפר לנו מכובדנו הרה"ג רבי ישי **דביר**. במהלך החודש האחרון הזדמן לי ללוות קרוב-משפחה לבית החולים 'הדסה' בירושלים, והנה אני הולך במסדרון ונתקל באשה הצועדת עם עגלה גדולה, ועליה מאכלים ומשקאות, והיא מציעה אותם בחיוך ובשמחה, חיים אין כסף, לעוברים-ולשבים במסדרון בית החולים. אנשים רבים אכן נוטלים ממיני המאפה הטעימים,

● 'כן, אמרה, מעשי-החסד התפרסו על 3 בתי חולים, ונולדו לי 3 ילדים... בנוסף לכך יש לי כיום גם 8 נכדים, והכל בשל עצתו וברכתו של אותו צדיק שאמר לי שאם אני אעשה דברים שאיני מחויבת בהם, גם הקב"ה יעשה את מה שהוא אינו מחויב! 'היה ממש מפתיע להיפגש עם האשה המסופרת, ולשמוע שאכן כל הפרטים מדויקים, מספר הרב דביר.

● והנה עוד סיפור מופלא ממי שמטריח את עצמו למען החולים. את הסיפור סיפר הרה"ג רבי **מתתיהו הלברשטט** בשיעור שהוא מוסר בעורת הנשים של בית הכנסת המרכזי. הרב הלברשטט, ת"ח מובהק ומו"ץ בבית דינו של מרן הגר"ג **קדליץ**, מטריח את עצמו מדי שבת-קודש לבית החולים 'מעניי הישועה' ועושה קידוש לאנשי הצוות, גם לאלה שאינם מגדירים את עצמם עדיין כשומרי מצוות. הוא ניגש מאחד לאחד, ומוציאם ידי חובת קידוש, ומוסיף דברים שבבחה ומעלתה של שבת-קדשנו. מהסיפור דלהלן אפשר ללמוד שגם היהודי הכי-רחוק מהשי"ת יכול להתעורר, אם מוצאים את המלים המתאימות כדי להשפיע עליו, ותמיד אפשר למצוא את המלים הללו... צריך רק לְרַצוֹת לְקַרְב, ואז נמצא את המלים...

● הרב הלברשטט מספר על יהודי שעלה מאוקראינה הנמנה על אנשי הצוות בשער הכניסה לבית החולים, שכל פעם כאשר אני עושה לו קידוש, הוא אומר לי 'אני לא חונכתי על כך שיש בורא לעולם, ואני מרגיש כך עד עצם היום הזה'... מדי פעם אני מנסה לשכנעו לחשוב אחרת, אבל במשך תקופה ארוכה לא הצלחתי במשימתי זו. עד השבת שבין יו"כ לסוכות.

● מה קרה אז? - באתי אליו ואמרתי לו, 'עד היום היה כך, ומעכשיו

הלברשטט החליט 'לטפס' על ההודאה הזו של האוקראיני, ואמר לו 'אם כך, הבה תקיים כמה מצוות בחג הסוכות', וגם לזאת הוא הסכים.

● ביום הראשון של חג הסוכות הגיע הרב הלברשטט אל שער בית החולים עם ארבעת המינים וזיכה את השומר בקיום מצוות לולב, תוך שהוא מלמד אותו לפני-כן את ההלכות היסודיות. וכל זאת בגלל ה...טנקים הרוסיים שנפלו לידי אוקראינה.

● פתחנו את המדור בסיפור על הרב א.ש.ו. מכולל 'בית אברהם' (הקרוי על שם אביו של הרב גרוזינגר, המשקיע עד היום בפיתוחו של המקום), ונסיים בסיפור על אברך נוסף הלומד בכולל זה, שקיבל על עצמו לא לקחת גמ"חים והלוואות, וגם אם יגיע למצב קשה, יתאמץ יותר ויותר להסתדר עם מה שיש, ולא יתדפק על פתחם של גמ"חים. הוא עמד במבחן בכל המצבים, אבל יום אחד הגיע למצב שבו באמת כבר לא

משהיהודי האוקראיני שתק ולא הגיב, אמר הרב הלברשטט שמספר הטנקים שנפלו שלל מגיע ליותר מ-350!

● דהיינו כ-100 טנקים יותר מכל מה שמדינות המערב 'תרמו' למדינה שלך. אתה רואה, אמרתי לו, שאם הקב"ה רוצה הרי שהאויבים עצמם מספקים תחמושת לאלה הנלחמים איתם, ואם לא הקב"ה שמסבב את כל העניינים הללו, מי היה יכול לעשות זאת בלעדיו? הרב הלברשטט הוסיף לספר לו שחלק גדול מהשבויים הרוסיים הנמצאים בידי האוקראינים היו אלה שהפעילו את הטנקים, ועכשיו, בשביים, הם מסייעים לבני עמך להפעיל את הטנקים המשוכללים.

● היהודי שניצב בשערי בית החולים אכן התרגש לשמוע את הדברים וחוש ההזדהות שלו עם בני עמו הביאו לידי ההבנה שהקב"ה הוא זה שסייע לאוקראיני בא וקראינה, ואמר שאם כך הרי באמת יש אלוקים בעולם! הרב

אני בטוח שיהיה אחרת. גם אתה תאמין שיש בורא לעולם! היהודי האוקראיני פותח על הרב הלברשטט זוג עיניים, ואינו מבין למה הוא מתכוון. והרב הלברשטט מספר לו שהיום פורסם שמספר הטנקים ששלחו כל מדינות המערב לאוקראינה כדי לסייע לה במאבקה נגד רוסיה מגיע לכ-250 טנקים, וזה הרבה מאוד כמובן. אבל תשמע, הוא ממשיך לחוש לאוזני האוקראיני, אתה יודע כמה טנקים רוסיים נפלו שלל בידי אוקראינה?

ביום השלושים לפטירתה של הרבנית שושנה דרשוביץ נערך סיום כל הש"ס שנלמד לעילוי נשמתה ע"י אברכי כולל 'זכר יצחק' ובני המשפחה

במסירות רבה סיימו עשרות האברכים את כל הש"ס, כשהם 'גוזלים' מזמנם הפנוי על-מנת לסיים את הש"ס עד יום השלושים ■ במקביל למדו הנכדים את הש"ס-משניות

למעלה: קהל המשתתפים במסיבת הסיום; למטה: הגאון רבי שרגא שטינמן דורש. זכות מיוחדת היתה לנפטרת בלימוד כל הש"ס

זכתה הרבנית דרשוביץ ע"ה לדבר שבודדים ביותר זוכים לו, והוא, שביום השלושים לפטירתה צויין סיום כל הש"ס שנלמד לעילוי נשמתה, על ידי בני המשפחה ועשרות אברכי הכולל שנוסד בזמנו לזכר בעלה הגרא"י דרשוביץ זצ"ל. במסיבת הסיום השתתפו בני המשפחה הכבודה, והגאון רבי שרגא שטינמן, שגם נשא דברים לזכר הנפטרת ע"ה.

זכות זו הגיעה לה מן-הסתם בשל עזרתה הקבועה ותמיכתה בכולל האברכים. הנואמים הזכירו בדבריהם את הזכות העצומה של סיום הש"ס, כשהלומדים 'גוזלים' מזמנם, ולומדים בשעותיהם הפנויות, על-מנת לסיים את הש"ס עד יום השלושים. היו אברכים שלקחו על עצמם ללמוד 30 ואף 50 דף.

במקביל, למדו נכדיה את הש"ס-משניות, והיה זה מרגש לשמוע עד כמה מרגישים הצאצאים את הקשר הנפשי העמוק שהיה להם עם הסבתא הצדקת. הקשר הנפשי שנוצר עם פטירתה המריץ אותם ללמוד וללמוד את המשניות לעילוי נשמתה הטהורה.

הרבנית דרשוביץ ע"ה התגוררה עשרות שנים ברמת אלחנן וזכויותיה פרסו מערך-הגנה על כל בתינו ומשפחותינו. זכרה וזכר מעשיה הטובים לא יסוף מאתנו. תהא נשמתה צרורה בצרור החיים.

היה בביתו מה לאכול, ולקראת שבת פנתה אליו רעייתו ותיארה את הקושי אליו נקלעו, כשאין לה אגורה לקנות צרכי שבת.

● האברך לא נסוג מהקבלה שלו, וסירב לקחת הלוואה. הוא יוצא לרחוב, והנה הוא שומע שמאן-זהו מצפצף לו ברכבו. הוא מביט אנה ואנה, ורואה את הרב י. פוטרמילך, מתומכי הכולל, הנוסע במכוניתו, ומסמן לו שייגש אליו. הת"ח מתקרב, והנדיב מושיט לו שטר של 100 דולרים, שהיה נחשב בזמנו לסכום כסף גדול מאוד. יש לי היום יום-הולדת, וכדי להרבות בזכויות אני מעונין לתת כסף לאברך ת"ח; כיון שפגשתיך עתה ברחוב, הרי לך את 100 הדולרים, אמר.

● בסכום הכסף הזה היה אפשר לרכוש את כל צרכי השבת, והרבה מעבר לכך. ולמדנו שבדרך שאדם רוצה לילך, בה מוליכין אותו, ואם האברך ההוא החליט לא לקחת גמ'חים, מן השמים סייעוהו להגיע למילוי צרכיו בדרך אחרת.

● הגאון רבי יוסף אריה לורנץ, שאל פעם את מרן הגר"ח קניבסקי זצ"ל האם יש ענין לקרוא רחוב על-שם אביו, כמקובל אצל אישים אחרים ששמו נקבע על-גבי רחובות פּעֶרְיָה של ארץ ישראל. הגר"ח השיב שאין בכך כל ענין. אבל הנה יש בבני ברק רחוב

שהשאלה הזו לא היתה במקומה, כיון שברור שאם עירייה יוזמת קריאת רחוב על-שם אדם גדול, לא צריך למנוע זאת... ועדיף שיזכירו את שמו של הקהילות יעקב ולא שמות אחרים... הגר"ח אמר רק, שאין ענין ליזום את הדבר, כיון שזה לא מוסיף לנפטר מאומה).

● כל בני הדור של הרב לורנץ ידעו שמעשיו היו לשם שמים. כדוגמה נוספת נצטט את הבן שליט"א המספר עוד שכאשר שאלו את אביו זצ"ל מדוע הוא מסכים ששמו יתנוסס על-גבי שטרות הכסף בארץ ישראל כיו"ר הוועדה המייעצת של בנק ישראל, השיב, שהוא עושה זאת כדי ל"שמור על קשרים עם

ראשי השלטון, כדי שאם יצטרך פעם לסייע ביד יהודי שומר מצוות, יוכל לעשות זאת'...

● בשבת פרשת 'תולדות' אירחה קהילת רמת אלחנן את נער הבר-מצוה חזקי טורנהיים הזוכה לקדש שם שמים בכל רחבי תבל באמצעות מסרי-החיזוק שהוא

מעביר. חזקי הגיע כדי לקבל ברכה ממרן הגר"י זילברשטיין והתפלל תפילת ערבית בליל שבת בבית הכנסת המרכזי. לאחר הדרשה של הרב,

כשיגש חזקי לקבל ברכה, אמר לו הרב שהוא רוצה להביא לו מתנה לכבוד הבר-מצוה. כשהנער אמר שהוא אינו

"קהילות יעקב" על-שם האבא זצ"ל, שאל השואל. הגר"ח משך בכתפיו ואמר 'אינני יודע על כך'... (והאמת היא,

רוצה מתנה, אלא ברכה מהרב, התרגש הגר"י זילברשטיין ואמר שאם כן מגיעות לך 2 מתנות... אבל חזקי עמד בשלו, וסיפר לרב שלאחר החיזוקים שהוא מעביר בעולם, מבקשים ממנו אנשים רבים שיברך אותם, ולכן אני מבקש שהרב יברך אותי שהברכות שלי תפעלנה כראוי... והגר"י זילברשטיין אכן בירך אותו.

● ימים לא פשוטים עוברים על העם היושב בציון, עם אסונות המתרחשים חדשים לבקרים, כאשר אנשים צעירים מתמוטטים וקורסים באמצע-החיים ומשאירים אלמנות ויתומים רכים שלא יזכו לראות יותר את אביהם. לפני כמה שבועות זה קרה

לאברך צעיר שבקושי עבר את גיל ה-30, והיה בריא כאולם, ונפטר בפתאומיות מהתקפת-לב. האברך המדובר עסק גם בפעילות קירוב עניפה, שימש כראש כולל בעיר מגוריו והאבידה היא נוראה לא רק לבני קהילתו ולמשפחתו, אלא לכל כלל ישראל.

● סיפר לנו הרב חנניה צ'ולק שלאחר פטירת האברך ההוא, 'התקשרו אליי בני המשפחה וביקשו שאגיע אליהם, כי לילדים הקטנים יש שאלות, והם צריכים אחד שיענה להם! למרות שהיה מדובר בעיר רחוקה, קמתי ונסעתי, מספר רבי חנניה. והנה, מיד בהיכנסו לבית האבלים ניצב לפניו ילד בן 8, ושואל 'למה לקחו לי את אבא'!!! הרב צ'ולק, המורגל כבר באירועים שכאלה, ליטף את הילד והשיב לו: 'אתה יודע שלפני כמה שנים לקחו לי את אשתי, שהיתה צדקת גדולה!' והילד הגיב בהפתעה: 'מה? באמת? לא ידעתי! גם לך לקחו מישהו, ועוד את אשתך'!!! והרב צ'ולק המשך: 'לא נעים לי לשאול

אותך, אבל האם אתה ילד בריא?
הילד שהופתע מהשאלה, השיב:
'כן, בוודאי אני בריא בסיעתא
דשמאי'. 'אז אולי תסביר לי,
המשיך הרב צ'ולק, למה יש אלפי
ילדים בגיל שלך שאינם בריאים
כלל וכלל, וזה-ענתה עשינו להם
מחנה-קצ'י? הילד החל לחשוב
ולהרהר בדבר, ואז תפס מכובדנו
רבי חנניה את הרגע, ואמר לבנו
של האברך שנפטר: 'היום היה
הודו לה' כי טוב, וכולנו מחויבים
להאמין שהשי"ת הוא אבא טוב,
העושה לילדיו רק דברים טובים,
אבל לא תמיד אנחנו מבינים איך
ולמה. כמו שאתה שומע שיש
אלפי ילדים לא בריאים, ואתה כן
בריא, וכמו שהינך שומע שיש
צרות רבות שהן כלל לא מובנות'
לנו, בשכל האנושי שלנו, ואם היו
שואלים אותנו האם לעשות כך,
היינו 'מייעצים' שלא לעשות, אבל
הקב"ה ברוב חוכמתו ותבונתו,
ורצונו להיטיב עם בני-אהוביו,
החליט כן לעשות את זה, ולכן
ברור שזה הטוב האמיתי שלנו.
וגם אם כיום אינך רואה למה זה
טוב שלקחו לך את אביך המיוחד,
אבל צריכים להאמין ששום דבר
רע לא יוצא מהשם יתברך'.

● כמה נכונים הדברים, וכמה
צודק הרב צ'ולק בדבריו אל
היתומים. ואגב, כשיצא הרב
צ'ולק מהבית, היו הילדים נראים
כבר אחרת לגמרי. הם ליוו את
רבי חנניה בחיוכים ובהבעת-תודה
על הניחומים האמיתיים שהשמיע
באוזניהם.

● נציין עוד שכאשר הרב
צ'ולק סיפר את הדברים למרן
הגר"י זילברשטיין, איחל הרב
שלא יקרו עוד אסונות שכאלה,
אבל ייעץ לשזור בדברי הניחומים
גם את ענין 'הגלגולים', שאדם בא
לעולם כדי להשלים את תפקידה
של נשמה אחרת, וברגע שסיים
את תפקידו, הוא עוזב את העולם.
'כאשר האבלים חושבים על כך,
זה ממעיט בקרבם את מידת

24 שעות לפני פטירתו גילה הר"ח רבי יצחק-אלטר גרובייס זצ"ל מה שאמר לו כ"ק מרן ה'אמרי אמת' מגור זצ"ל בענין ה'קדיש'. מדהים

במהלך החודש האחרון סיפר לנו הגאון רבי **מנחם צבי ברלין** שליט"א, ראש ישיבת 'רבינו חיים עוזר' דבר מופלא עד מאוד.

בליל הסדר הקרוב ימלאו 40 שנה לפטירת של הרב החסיד רבי **יצחק אלטר גרובייס זצ"ל**, אביו של הר"ח רבי ישראל **מרדכי זצ"ל**. 24 שעות לפני פטירתו פגשנו, נבדל לחיים, את הרב גרובייס, והוא אמר לי דבר-מה, שלאחר פטירתו כעבור 24 שעות גרם לי לתדהמה.

הרב יצחק-אלטר זצ"ל אמר לי כדברים האלה: אני רוצה שמישהו יידע את מה שאני מספר עכשיו. כאשר הייתי אצל כ"ק מרן האדמו"ר מגור זצ"ל, הגה"ק בעל ה'אמרי אמת', אמר לי הרבי, כשהיינו בחוץ-לארץ היינו אומרים בקדיש דרבנן 'יהא להון ולכון שלמא רבא, וכשאמרנו 'להון' התכוונו לתושבי ארץ ישראל, ו'לכון' לתושבי חוץ לארץ. היום, כאשר אנחנו כאן בארץ, יש להפוך את הנוסח ולומר 'לכון ולהון'. דהיינו 'לכון' לתושבי ארץ ישראל ו'להון' לתושבי חו"ל, שכן את תושבי ארץ ישראל צריכים להזכיר בתחילה.

רצייתי שתדע את זה, אמר לי הרב גרובייס, וכאמור לא חלפו 24 שעות והוא נפטר, בעיצומו של ליל הסדר.

והמלים 'רצייתי שתדע את זה', לבשו משמעות אחרת.

הצער, בידועם שהנפטר מילא את תפקידו בעולם הזה, אמר הרב שליט"א.

● באחד משיעוריו האחרונים התריע מרן הגר"י זילברשטיין על התופעה המתרחשת ברחובותינו כאשר אנשים תולים מודעות, ואף משלמים על כך שכר לעירייה, ולא עובר זמן קצר מאז תליית המודעה, וכשהדבק עדיין לא התייבש, והנה כבר מגיע אדם אחר ומדביק מודעה שלו על המודעה הראשונה, וזה מעשה של גזל. שלא לדבר כבר על כך שיש מקרים שהמודעה השניה מודבקת על הלוח למרות שבעליה לא שלמו על כך לעירייה, שזה גזל בפני עצמו.

● רבים הגיעו לשמחת האירוסין של בת מכובדנו הדגול הרה"ג רבי **נתן פרקש**, שבאה בבית האירוסין עב"ג הבחור החשוב **שמעון טורציין** מתלמידיה המובחרים של ישיבת בריסק ובנו של הרה"ג רבי **שלמה שליט"א**. לא רבים יודעים שמשפחת החתן התגוררה בעבר ברחוב **ג'יבורי**

הרה"ג רבי נתן פרקש

ישראל ברמת אלחנן, והיא זו שמכרה את הזירה למשפחת **ארלנגר**. נאחל מכאן למשפחת פרקש ברכת מזל טוב נאמנה, ושיזכו לרוב נחת אושר מכל צאצאיהם.

● במהלך החודש צוינו 4 שנים לפטירת האשה החשובה מרת **שרה נשרי ע"ה**, רעייתו של הרה"ג רבי **יצחק נשרי** יבדל לחיים, מנהלו במשך עשרות שנים של בית הספר החינוך העצמאי בעכו. הנפטרת, אימם של מכובדינו הרבנים הגאונים רבי **אהרן חיים** ורבי **אברהם**, עסקה בחינוך במשך כארבעים שנה כמורה ב'בית יעקב' בערי הספר,

כשרבות מתלמידותיה הגיעו מבתיים חלשים מאוד ברוחניות, וחלקן הגיעו לבית הספר בעקבות פעילותה וטרחתה לשכנע את ההורים לרשום את ילדיהם לחנוך חרדי. בעבודת-הקודש שלה השפיעה עליהן רבות להנחילן ערכי נצח, ורבים מהן הקימו בתים של תורה.

● מרת ש. נשרי התרחקה כמטחחוי קשת מדיבורים אסורים, ונהרה מכל סרך של חשש מכשול בהם. לא היתה יושבת בהפסקות בחדר מורות, שמא תיכשל בשמיעת דיבורים אסורים העלולים לעלות שם בשיח המורות, וכיו"ב. המנהל בבית הספר בו חינכה סיפר שהוא זוכר אותה יושבת בהפסקות בצד ואומרת תהילים או לומדת מוסר.

● מחמת גודל זהירותה נסעה לעבודתה בכל יום, בקיץ ובחורף, בקור ובחום, בשני אוטובוסים הלך, ושני אוטובוסים חזר, וזאת משום שחששה שמא תיכשל בהסעה של המורות בשמיעת דיבורים אסורים, וכל זאת למרות הטרחה העצומה והזמן הרב שהיו כרוכים בנסיעה זו. גם כשהיו מדברים על מי שמוותר לדבר, היתה מעירה בעדינות שאולי לא כדאי לדבר, שלא לעורר קטרוג על אותו אדם.

● לאחר שנודע לה על גודל מעלת תפילת וותיקין היתה מתפללת עשרות שנים עם הנץ החמה, ובתקופה מסוימת אף הלכה להתפלל בצבור כדי לזכות לעניית אמנים וקדושה, והייתה מבקשת מהקב"ה שלא יבחינו בכך שהיא הולכת לתפילה, והתפללה גם שלא תיפול בדרכה, וביותר כשהיתה הולכת בחשיכה. פעם מעדה ונפלה, ואמרה שהרגישה שכאילו מישחו תופס לה את הראש שלא ייחבטו פניה ברצפה. לא ייפלא אפוא שזכתה שבנה יחבר את הספר הנוודע-לתהילה 'סמא דחיי' אשר בו כינס וריבץ מגוון ענק של דברי חיזוק

והתעוררות, רעיונות וביאורים נפלאים, ספורים ומשלים, מדברי חז"ל וגדולי ישראל ראשונים ואחרונים, בענין שמירת הלשון. הספר יצא לראשונה לפני כ-24 שנים וזכה להתעטר בהסכמות גדולי ישראל ובהם גם מרן המרא דאתרא שליט"א.

● ההתלהבות העצומה בה התקבל הספר והביקוש הגדול אליו של האלפים שמהירו לרכוש את סם החיים, הוכיחו את נחיצותו ותועלתו, ושלמרות החבורים הרבים שהתחברו בנושא זה, מקום הניחו למחבר, לחבר חבר שעוד לא היה כדוגמתו מאז ועד עתה.

● במהלך השנים אסף המחבר עוד ועוד פנינים יקרים ונחמדים, ועובדות וספורים רבים, ולאחר שאל הספר במשך כמה שנים מן השוק, יצא עתה במהדורה חדשה עם תוספת מרובה, והוא ממש בבחינת פנים חדשות גם ללומדי המהדורה הראשונה. בתקופה הקרובה יימכר הספר אצל המחבר במחיר מבצע ענק, בטלפון: 03-6185744 משלוחים לכל הארץ.

● ונישאר עדיין עם משפחת נשרי, והפעם עם רבי **אהרן חיים** המספר לנו דבר מופלא שאירע לו ביום היאהרצייט של אימו. ביום זה חל גם יום הזכרון של חותני, רבי **מנחם צבי סלובטיצקי** ז"ל, מיקריה של העיר תל אביב, ומי שזכה להעמיד זרע-בנים ת"ח ויר"ש. ביום היאהרצייט, מספר הגרא"ח נשרי, הזמנו מונית כדי לעלות על קברו של השווער הקבור בבני ברק. הזדרזנו לרדת למטה, אבל ברגע שירדנו, נהג המונית החל לנסוע והתרחק מהמקום, ומנהל התחנה אמר שהנהג המתין כבר זמן רב, והדבר לא היה נכון כלל. התקשרנו לתחנה ואמרו לנו שאין מונית. ביקשנו וביקשנו, ולא שלחו. וראה זה פלא; לאחר מכן ניסינו לעצור ברחוב עשרות מוניות, ואף אחת לא

הסכימה להסיענו לבית העלמין. כל אחת התחמקה בטיעון אחר... היו כמה פעמים שמוניות חלפו בצד השני של הכביש, וניסינו לעבור לשם, וכשהגענו שוב נסעה המונית והתחמקה. כך עשרות פעמים, ללא הגזמה. היה זה מחזה תמוה עד מאוד, שכן הנסיעה עד לבית העלמין, שהיא נסיעה קצרה ומהירה, נחשבת לנסיעה רווחית לנהגי מוניות, ואף אחד, ממש אף אחד, לא רצה להסיענו. הרגשתי שמן השמים מעכבים אותנו, ולא ידעתי מה קורה.

● השעה היתה כבר 4 אחה"צ, ואו-טו-טו היתה שקיעה, וכבר לא היינו יכולים יותר לעלות לקבר. לפתע נזכרתי שעדיין לא למדתי משניות לעילוי נשמת אימי, כפי שהנני עושה תמיד! התכונן שלי היה ללמוד את המשניות בסדר-שני, אבל גם אז היה זה כבר לאחר השקיעה. היתה זו מן הסתם אימי המנוחה, מסיים הרב נשרי, שמנעה ממני להשיג מונית לבית העלמין, כדי שאלמד משניות לעילוי נשמתה. ולמדנו מכאן על גודל התועלת שיש לנפטר מלימוד המשניות.

● שיעור-המשנה לאחר תפילת ותיקין עבר לאחרונה לבית הכנסת המרכזי, ועשרות ת"ח משתתפים בו. נזכיר שמדובר בשיעור בו לומדים כל יום משנה אחת בלבד, הנאמרת

ומוסברת על ידי הגאון רבי **יאיר גולדשטון** וכל העסק נמשך דקה-שתיים בלבד. מומלץ להשתתף.

● ונסיים בשמחות. רבים הגיעו להשתתף בשמחת האירוסין של המשפחות החשובות **הרבסט ופרכטר**, כאשר נכדתו הבכורה של הגאון רבי **מרדכי אברהם הרבסט**, מקים עולה של תורה ברמת אלחנן, בת לבנו הרה"ג רבי **מנחם צבי**, חתנו של הגאון רבי **יצחק פרכטר**, התארכה בשעה טובה ומוצלחת עב"ג **אליעזר שוב**. נאחל מעומק הלב ברכת מול טוב, ושיזכו כל בני המשפחה להמשיך ולהרביץ תורה מתוך מנוחת-הנפש וישוב-הדעת.

רואה שהדברים נכונים, אבקש הסכמה לדברים, ושכת"ר יכתוב כמה מלים על חשיבות הדברים, שזה ייתן כוח ליוזמה לצאת מן הכוח אל הפועל. עד כאן דברי הת"ח במכתבו אל הרב שליט"א.

בדברי תשובתו הגלהבים כתב רבינו שליט"א: הדברים נכונים מאוד, ומלבד החסד שעושים עם מעוכבי הזיווג, התפילות גורמות נחת רוח לאבינו שבשמים, הרואה שידידיו מתפללים על בתו. הרי התפילות גורמות נחת רוח לאבא הרואה שמרחמים על בתו, כך השי"ת שמה על כך שרואה שבניו מצטערים על הצער של האבא, ודבר זה מעורר רחמים גם על המתפללים. ביקר, **יצחק זילברשטיין**

ביוזמת אחד הת"ח ברמת אלחנן: הציבור מתבקש להתפלל בקביעות למציאת-זיווג, עם ההוספה של מרן הגר"י אדלשטיין זצ"ל

מרן הגר"י זילברשטיין שליט"א הגיב בהתלהבות, וכתב: 'מלבד החסד שעושים עם מעוכבי-הזיווג, התפילות גורמות נחת רוח לאבינו שבשמים, הרואה שידידיו מתפללים על ילדיו'

כדי להקל על הציבור, הדפסנו כאן את ההוספה של מרן הגר"י אדלשטיין זצ"ל.

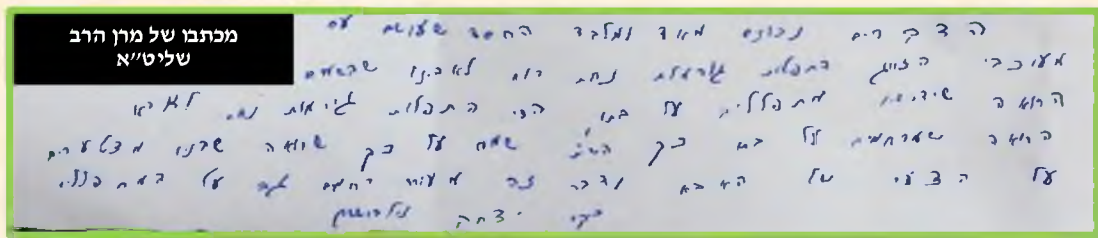
יהי רצון מלפניך ה' אלוקינו ואלוקי אבותינו, שבזכות מזמורי תהלים שקראנו לפניך, ובזכות פסוקיהם ותיבותיהם, ואותיותיהם ונקודותיהם, וטעמיהם, ובזכות שמותיך הקדושים והטהורים היוצאים מהם, שתכפר לנו על כל חטאתינו ותשלח לנו על כל עוונותינו, ותמחל לנו על כל פשעינו שחטאנו ושעווינו ושפשענו לפניך, והחזירנו בתשובה שלימה לפניך, והדריכנו לעבודתך ותפתח לבנו בתלמוד תורתך, ותשלח רפואה שלימה לחולי עמך [ולחולה - פלוני בן פלונית], ותקרא לשבויים דרוך, ולאסירים פקח קוח, ולכל הולכי דרכים ועוברי ימים ונהרות מעמד ישראל תצילם מכל צער ונזק, ותגיעם למחוז חפצם לחיים ולשלום,

ההוספה של מרן הגר"י אדלשטיין זצ"ל - ותן זיווג הגון בקרוב לכל הצריכים זיווג, ובפרט לאלו הכתובים אצלי ותפקוד לכל חשוכי בנים בזרע של קיימא לעבודתך וליראתך, ועוברות של עמך בית ישראל תצילן שלא תפלנה ולדותיהן, וכו'.

'צרת-הדור' קוראים לזה, או 'צרת הבת', והם הצרות והיסורים הפוקדים בתים רבים בעם ישראל, בשל בעיות השידוכים, כשהילדים 'נתקעים' במשך שנים במציאת הזיווג הנכון, ואינם מצליחים לעלות על הגל.

אחד הת"ח הגדולים ברמת אלחנן שיגר אל המרא דאתרא מרן הגר"י זילברשטיין מכתב, ובו הוא כותב כדלהלן: רחש ליבי דבר טוב להתפלל בדרך-קביעות על צרת רבים בקושי מציאת הזיווגים, ולקחתי את הנוסח שסידר הגר"י אדלשטיין זצ"ל (בלא הקדמת ספר רביעי), שזה לוקח כ-5 דקות.

וידועים דברי המהרש"א (שבת, ל"א א') שביאר את הקושיה 'עסקת כפריה ורביה' על משיא יתום ויתומה. ובזמננו, מעוכבי הזיווג הם כיתומים בחיי אביהם, ואין לך עסק גדול מאשר להשתדל בבקשת רחמים עליהם. וזה עתה חשבת להפיץ את הרעיון הזה לרבים, שיעשו כמותי רבים, ותהיה התפילה בגדר 'תפילת רבים', שכוחה גדול יותר. באם כת"ר

מעמד מרגש בבית מרן הגר"י זילברשטיין בהשתתפות גדולי ההוראה בייסוד 'שיח ההלכה' - לימוד הלכות שבת

סדר הלימוד יהיה עמוד ליום, החל מחג החנוכה שלפנינו ■ כדי ליצור תמריץ ללומדים והמשתתפים, יפורסמו אי"ה עם פתיחת התכנית פרטי התמריצים והתגמולים שיינתנו ללומדים שיעמדו במבחנים שיערכו מידי יום, בתוספת מבחנים מסכמים מעת-לעת

מעמד רוחני עילאי לכבודה של תורה, התקיים בימים האחרונים בבית מרן הגר"י זילברשטיין, ובהשתתפות גדולי ההוראה ורבני הערים והשכונות, לייסוד 'שיח ההלכה' - לימוד הלכות שבת מידי יום במסגרת מפעל 'שיח התורה' שהוקם על ידי מכון 'שיח אמונה', לטובת נשמת רשכבה"ג מרן שר התורה זצוק"ל שהביע את רצונו עוד בטרם כבה נר האלוקים על החשיבות והתועלת שבלימוד קבוע של הלכות שבת.

במרכז המעמד הוכרו על הקמת סדרי הלימוד החל מימי החנוכה הבעל"ט, כשעל פי החלטת גדולי ההוראה שליט"א הלימוד יתקיים בספר ה'משנה ברורה' בהספק של עמוד ליום. סדר לימוד מסודר יוכן להשלמת לימוד הלכות שבת במשך השנה הקרובה, אחר השמטת כמה מהסימנים הנוגעים פחות להלכה למעשה, ובכך יזכו לברכת השבת על ידי לימוד ושינון הלכות שבת החמורות והמצויות.

כדי ליצור תמריץ ללומדים והמשתתפים, יפורסמו אי"ה עם פתיחת התכנית פרטי התמריצים והתגמולים שיינתנו ללומדים שיעמדו במבחנים שיערכו מידי יום, בתוספת מבחנים מסכמים מעת-

לעת, על מנת להגדיל תורה ולהאדירה ולחזוק הלימוד בהלכות שבת.

במעמד הנעלה השתתפו ונשאו דברים, מרן הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין, הגאון רבי שבח צבי רוזנבלט רב העיר בני ברק, הגאון רבי יהודה סילמן ראב"ד בד"צ בני ברק, הגאון רבי ישראל זיכרמן רבה של שכונת ברכפלד במודיעין-עילית, הגאון רבי מנחם מנדל לובין רבה של שכונת רמת אהרון, בנו של מרן זצ"ל הגאון רבי יצחק שאול קניבסקי, חתנו של מרן הגאון רבי דוד אפשטיין, ונכדו של מרן הגאון רבי גדליה הוניסברג.

פתח את המעמד המארח מרן הגאון רבי יצחק זילברשטיין שסיפר מעשה באביו של הגר"י זיכרמן, שעודד בעל חנות בחיפה שלא יפתח את חנותו בשבת קודש, והמריץ אותו שעל ידי כך יזכה לקבל הלוואה מהבנק. משפט העידוד הבודד הזה גרם לאותו יהודי לסגור לצמיתות את חנותו שהייתה פתוחה עד אז בשבת רח"ל.

הגר"י זילברשטיין סיפר מעשה חיזוק שאירע עם ה'חפץ חיים' בעת שביקשו ממנו ברכה, ואמר שזכות השבת היא הדבר המעניק את ההגנה הטובה ביותר. הגר"י זיכרמן, העיד בדבריו על כאב גדול ששמע ממרן הגר"י קרליץ זצ"ל על אחד הרבנים שאמר סברא ויצאה קולא בהלכות שבת, ואמר שא"א להקל על ידי סברת-הלב בלי ראייה ברורה.

לאחר מכן הוסיף הגר"י זילברשטיין, כי מצוה על כל אדם ללמוד עם בני ביתו בכל שבת שאלות מצויות בהלכות שבת, ובכך להחדיר בליבם את החשיבות והזהירות הנצרכת בשמירה על הלכות שבת קודש. בסיום המעמד חתמו גדולי ההוראה על מכתב-הייסוד ל'שיח ההלכה' בלימוד הלכות שבת ע"י מפעל 'שיח התורה'.

במסגרת סדרי הלימוד בהלכות שבת, החל מחנוכה הבעל"ט, יתקיימו מבחנים יומיים בטלמסר של 'שיח התורה' שמספרו 03-3085000, וכן בעמדות 'נדרים פלוס' בחיפוש המוסד 'שיח התורה', שם גם יפורסמו הפרטים המלאים עם הפעלת התכנית.

'אל תגידו שום מילה רעה על אבא שלי'

ולא היה צריך להסביר הרבה... כולם למדו
כבר להכיר מיהו אבא שלה...

היא היתה ללא ספק סולם, אשר ראשו נוגע בשמים, דבוקה באהבת ד' עד אין סוף, ומים רבים, וגם כאבים רבים, לא יכלו לכבותה, וגם נהרות של קושי ויסורים - לא שטפוה, ואדרבה - הן גרמו להבערתה של להבת-האהבה ביתר-שאת ■ לא היו לה, לרבנית מרת ח. וייסנברג ע"ה, בתו של הרה"ג רבי יונה פוזן שליט"א מכפר מעש, שנפטרה לפני כחודש וחצי, מחיצות של גאווה, של רושם, של חיצוניות, רק טהרת-לב אמיתית, וחיבור עמוק עם אביה שבשמים, שלא נתק גם בכאבי-התופת שעברו עליה בתקופת מחלתה ■ בימי האבל סופרו מעשים גדולים על מסירות נפש ואמונה ובטחון, על שמחה ודבקות במצבים הכי-הכי-קשים, על חוב קדוש לפרסם ולקרוא בראש-כל-חוצות עד כמה מאושרים אנחנו שיש לנו אבא כל-כך אהוב ואוהב, שרצונו רק להיטיב עמנו! ■ עד כדי כך שכאשר האחיות בבית החולים ניסו לרחרח ולשאול 'אם את אשה כל-כך צדיקה, למה זה מגיע לך', השיבה ואמרה: 'אני מבקשת מכס רק דבר אחד: אל תגידו שום מילה רעה על אבא שלי! והן כבר הבינו לאיזה אבא היא מתכוונת... ■ במאמר זה ציטטנו דברים שיצאו מפי בעלה שליט"א, צאצאיה וקרוביה, שהובאו בקונטרס מיוחד שהוציאה המשפחה בשם "על פי ה' יחנו, ועל פי ה' יסעו", ומהם נוכל ללמוד שגם בדורנו צומחות נשמות גדולות שכאלו, שרצונן היחיד הוא לעשות רצון אביהן שבשמים, ולגרום לו נחת רוח ■ הנפטרת הדגולה היתה דוגמא חיה לדברי מרן החזו"א זצ"ל שכתב באגרתו "והנה באמת אין עָצב בעולם למי שמכיר באור-האורות של האמת"

'לעשות נחת רוח' = יסורים

כשראינו את אמא שְׁרָה שירי התרוממות של קירבה לדי' כמו "לעשות נחת רוח", ידענו שעכשיו התגברו היסורים מאוד. אך כששאלנו אותה - אמא, איפה כואב לך עכשיו? היא ענתה בחיוך: מה זה משנה איפה?

הפעולות ה'גשמיות' - גם הן לעשות נחת רוח

אמא חיה כל חייה כדי "לעשות נחת רוח", לא היו אצלה מעשים שלא מחוברים לרצון הבורא. אמא עשתה **הכל** בבית, כביסות, בישולים, נקיונות, קניות וכו', דאגה לכל הפרטים הקטנים ביותר, ממתקים לטיול שתעשה עם הילד, הליכה לקניות עם הילד השני, עזרה בשיעורי בית בכל הגילאים...

בפעולות אלו הרגישה את הרגשת החיבור והשמחה בעשיית רצון ד' **כמו בעת תפילה מרוממת** או חוויה רוחנית גדולה, כי ידעה שגם תפקידיה ה'פשוטים', כאשה וכאמא, הם נעלים וחשובים, ומְחַבְרִים להשם יתברך.

'שעשני כרצוני' - מה יש יותר נפלא מכך?

אמא אמרה לנו, הבנות, על ברכת "שעשני כרצוני" שבברכות השחר - רְאֵינָה בנותי, איזו ברכה נפלאה! מה יכול להיות יותר נפלא מרצון ד'? ואנו, הנשים, זכינו ונבראנו כרצונו! ברצון האלוקי!!

חשוב מאוד לציין שלמרות המדרגות הגבוהות אליהן הגיעה הנפטרת הדגולה, אי אפשר לפטור את עצמנו ולומר 'אין לנו מה ללמוד ממנה; היא היתה בשמי-שמים, ומי אנחנו שניגע בשולי-אדרתה?' מי שהכיר את עקרת הבית לבית וייסנברג ע"ה, יידע ויעיד שהיא היתה נראית כאחת מכולן, והיתה מעורבת עם הבריות, ותמיד היה נעים בסביבתה. אז נכון שלא כל הנהגותיה מתאימות לכל אחת, אבל בהחלט אפשר ואפשר לשאוב דרכי-חיים, כיצד לקבוע את עצמנו חזק-חזק בעבודת השם, להאמין שהכל מאיתו יתברך, ואין רע יוצא מתחת ידו לעולם, לא להתייחס למלעגים, ולעלות מחיל אל חיל. ומצד שני: צריכים להיות חכמים ולקחת רק את מה שמתאים לנו, ולא לטפס על עצים גבוהים. ויהיו הדברים לעילוי נשמתה הטהורה, ולנחמת משפחתה הכבודה

השי"ת בעצמו אומר לי 'אל תירא'!

מספרת הבת: כשהגעתי לבקר את אמא בטיפול נמרץ לפני הניתוח בראשה, אמרה לי לפני שיצאתי: "עכשיו כשאת יוצאת, הסתכלי על השמיים, ותראי ים של רחמים!!!... לפני ניתוח-הראש שעברה חזקה את כולנו בפסוק "אל תירא תולעת יעקב..." (שדרשו על זה חז"ל - כמו תולעת שִׁפְכָה בפייה, כך עם ישראל שכוחו בפיו).

ואגב, הניתוח יצא ביום ראשון לאחר שבת פרשת 'לך לך'. וכשפתחו את ההפטרה של אותה שבת, ראו שמופיע שם פסוק זה. באותה הפטרה כתוב פסוק נוסף: "כי אני ד' אלוהיך מחזיק ימינך האומר לך אל תירא! אמא הרגישה, והסבירה לכולנו - ד' מחזיק אותנו ביד, ואומר לנו "אל תירא"! אל תפחדו! אז איך נפחדו!?!..."

'את לא מפחדת שיפתחו לך את הראש'?

בנה מספר: הייתי אז ילד קטן (כשעברה את הניתוח) ושאלתי אותה - אמא, את לא מפחדת שיפתחו לך את הראש? אמא ענתה לי: אם אבא מחזיק אותך על הידיים שלו חזק-חזק, ולוקח אותך בתוך יער מלא סכנות, היית מפחד? ענית לה - לא. ואמא אמרה - כך גם אני מרגישה!...

'חסדך גדול עלי'

אמרה פעמים רבות: "כי חסדך גדול עלי" - אני מרגישה כמו ילדה קטנה בתוך בגד שגדול ממני בכמה מידות, כך חסדי ד' גדולים ממני, לא מתאימים למידתי.

בגדי שבת לכל 'סיום'

אשרי עין ראתה כל אלה - איך אמא לבשה בגדי שבת בכל סיום של אחד מהבנים (ואפי' סיום על פרשה!), איך היתה פורסת מפה לבנה על השולחן, ומכינה מאכלים ערבים, וקירות החדר היו מכוסים כרזות: "אשרי מי שעמלו בתורה!"

'אהיה יותר מאושרת אם לא תחזור'

היתה לה שמחה מיוחדת בכל פעם שהבנים חזרו מהישיבה ל"ישבת חופשית". ביום שישי אחד, כאשר אמא התכוננה בהתרגשות ובצפייה לשוב של אחד מהבנים, התקשר הבן לשאול האם כדאי שישאר בישיבה כי יש "חזיון"? ואמא ענתה: אהיה מאושרת אם תחזור, אבל אהיה מאושרת עוד יותר - אם לא תחזור!

שווה לרדת לעוה"ז

מספר הבן: אמא אמרה לי שהיה שווה לה לרדת לעוה"ז אפילו בשביל ילד אחד שלומד תורה!

איך אלך לישון אם הבן עדיין לא חזר

לפעמים, בסוף יום שלא הרגישה בו טוב, וביקשנו

ממנה שאולי תלך לישון, אמרה: "איך אני יכולה לישון? הבן שלי עוד מעט חוזר מהישיבה!" וישבה וחכתה לו.

אושר אינסופי

גם בזמנים שהיתה כבר רתוקה למיטתה, ומרוב חולשה יָשְׁנָה שעות רבות, אך כשבנה נכנס הביתה ואמר - "אמא, היום למדתי טוב", פתחה את עיניה וחייכה באושר אינסופי.

'והערב נא', 'אשר בחר בנו' - באיזו מתיקות!

זכות עצומה היתה לשמוע את אמא אומרת "והערב נא" בברכות התורה. אבל אשרי מי שזכה לשמוע את אמא אומרת "אשר בחר בנו"...

כל אחד עם האידיאלים שלו

כשהתפעמו האחיות בביה"ח מהעובדה שיש לה ילדים כה צמופים בלעה"ר (אחת האחיות התבטאה פעם שהיא לא רוצה לחשוב כמה שנים אמא לא יָשְׁנָה בלילה...) השיבה להן ב"שפתן" - שלכל אחד יש את האידיאלים שלו בחיים. גם לי יש אידיאל - להרבות חיילים בצבא ד'!

ש-ה-כ-ל נהיה בדברו

כשאמא בירכה ברכת "שהכל", אפשר היה לחיות את משמעות המילים. שהכל, אבל ממש ממש הכל, נהיה בדברו!!!

ה' נמצא גם בחור הקטן הזה

גם כשהיתה באפיסת כוחות, הרגישה את השכינה למראשותיה ואת כבודו ממלא חללו של עולם. פעם הצביעה על נקודה שחורה קטנה בקיר ואמרה: "לית אתר פנוי מינייה", אפילו נקודה קטנה זו, לא פנויה מכבודו יתברך.

ד' מושך אותי אליו

כשחזרה המחלה בפעם השניה, אמרה: - "אני מרגישה שד' מושך אותי אליו שוב. "השמיעני את קולך כי קולך ערבי", ד' רוצה שוב לשמוע את הקול שלנו!!

למה אז לא שאלתי שאלות?

כשהגיעה אמא למחלקה בשנית, שאלו האחיות: מה את עושה כאן? ואמא השיבה ברוגע ובחיוך: "חזרתי אליכן!" והן שאלו: איך יתכן שזה קורה לאישה צדיקה שכזו? ואמא החזירה בשאלה: למה כאשר ד' נתן לי משפחה ו-12 ילדים לא שאלתי למה?!

'אני ממשיכה לאהוב אותך'

כשבשרו לה שהמחלה הגיעה לראש, הרימה עיניה לשמים ואמרה: "אבא, אהבתי אותך עד עכשיו, ואני ממשיכה לאהוב אותך בדיוק אותו דבר!" ופנתה

הרבנית וייסנברג ע"ה גדלה והתחנכה בבית הגדול הזה של הרה"ג רבי יונה פוזן שליט"א, בפאתי כפר מעש. כאן שוקד בעל-הבית במשך שנים רבות על התורה ועל העבודה, בשקט ובצניעות, וכאן התוותה דרך-הענווה והאושר של הנפטרת. רק מתי-מספר מכירים את פעלו הייחודי של רבי יונה. כשהגענו למקום בסוף השבוע שעבר מצאנו בכניסה לבית את בעלה של הרבנית ע"ה, הרה"ג רבי מרדכי שליט"א, המספר לנו גם הוא על גדלותו של השווער המיוחד שלו

בהתפעלות שעד היום הן שואבות את הכוח שלהן מכוח השליטה העצמית והשלווה שראו באמא בכל המצבים.

נשכה שפתיה, העיקר לא לכעוס

ילד קטן עבר פעם לידה בבית, נדרך בטעות על פצע שהיה ברגלה. אמא נשכה את שפתיה בכוח, כדי שאפילו אנחה קטנה לא תמלט מפיה, כדי לא לצער את הילד שלא התכוון לצער אותה.

המחלה לא הורגשה

למרות שאמא היתה חולה כ-12 שנה, המחלה כמעט ולא הורגשה בבית. אמא היתה אשה מאושרת והיא זו שחיקה ושימחה את כולנו בכל מצב.

'הרי אבא מבקש!'

בתקופה האחרונה, כאשר היתה חלשה מאוד בקשו הסובבים שאולי תנסה לקום, כי זה טוב לבריאותה, אבל היא אמרה שהיום קשה לה מאוד. ברם, כשאבא שליט"א נכנס הביתה וביקש שתקום, גייסה את כל כוחותיה והצליחה לקום במאמצים כבירים באומרה - "אבא מבקש, איך לא אעשה את רצונו?!" בעלה היה המלך בבית, גם בימי מחלתה דאגה לו ועשתה כל מה שביקש, גם כשהיה קשה מאוד.

רגישות לכל מילה

היתה לה רגישות נדירה לרגשות הזולת עד הפרטים הקטנים ביותר. פעם שמעה מישהו אומר לילד קטן שהלך בבגדים מלוכלכים - 'אתה מלוכלך'... מיד תיקנה אותו - 'הבגד שלו מלוכלך'.

חפץ מסוכן ביד

כשראתה תינוק שחפץ מסוכן בידו, נתנה בידו השניה משחק חילופי, ורק אז לקחה את החפץ מידו.

דוגמא חיה לצניעות

הצניעות שלה היתה פנימית ואמיתית, וזו גם היתה הדרך שבה העבירה לנו אמא את ערך הצניעות האמיתית. לא היה צורך במילים חיצוניות. ראינו מול עינינו דוגמא חיה לצניעות, ורצינו ללכת בדרכיה.

לא בחלה בשום פעולה שהיא רצון ה'

ויתרה ומחלה על כבודה, ולא נפגעה משום אדם. היתה ממש בדרגה של "ואוהביו כצאת השמש בגבורתו". לא בחלה בשום פעולה, גם פעולה מבוה, אם חשבה שזה הוא רצון השם.

בין הטיפות

ידעה ללכת בין הטיפות, כאשר עשתה מצד אחד את מה שמוטל עליה, ומאידך נזהרה בזהירות מופלגת שלא לפגוע בשום צורה באף אדם.

אל האחיות ואמרה: "יש לי רק בקשה אחת אליכן, אל תגידו שום מילה רעה על אבא שלי!! הוא טוב ומטיב לכל, וגם זו לטובה, וגם זה מרוב אהבה".

ולא היה צריך להסביר הרבה... האחיות למדו כבר להכיר מיהו האבא שלה...

החסד התחיל מהבית

החסד אצל אמא התחיל בבית. החשיבה המדוקדקת על מה טוב לכל אחד; זה טוב לו חוג משותף, ולשני טוב להישאר לבד עם אמא. וכך בכל פרט, מהדברים הקטנים ועד לדברים הגדולים ביותר. ועם כל זה הספיקה לעזור ולסייע לכ"כ הרבה נשים, שבאו בשבעה וסיפרו את "סיפוריהן", כמה סייעה להן וכמה כוחות הזרימה בהן.

מכינה קפה לכולן

כשהיתה בשיקום, לאחר הארוע המוחי הראשון, היתה מסתובבת ומכינה קפה לנשים אחרות ומחזיקת את כל סביבתה (עד שחשבו שהיא בריאה לחלוטין, ופעם אף שאלו אותה - מי החולה שהיא מלווה...)

'את מרוממת אותנו'

במשך שנות מחלתה, כשהיתה נוסעת לבית החולים לקבל טיפולים, מיד בגמר הטיפול היתה קמה ומסתובבת בין הנשים החולות, עוברת מאחת לאחת, מעודדת ומחזקת ממש כאילו היתה מתנדבת הבאה לסייע ולעודד את החולים.

היו פעמים שרצתה לנסוע לבדה כדי לאפשר לאבא ללמוד. אנו, בנויתה, ניצלנו את ההזדמנות להצטרף אליה לנסיעה, והתחושה שלנו היתה שאנחנו מלוות מלכה. בהגיעה למחלקה - האחיות/המוכירות, וכל אנשי הצוות, קמו, חיבקו אותה ושמוחו לקראתה, וגם הרחוקות אמרו משפטים כמו - "את מרוממת אותנו".

מבקשים שתעודד את החולות האחרות

אפילו בתקופה שכבר לא באה לטיפול והיתה רתוקה למיטה, היו האחיות מביה"ח מתקשרות שהגיעה אשה "חדשה" ומיואשת, וביקשו שתחזק ותעודד את רוחה. ואמא, בליבה הרחום, האזינה, הכילה, יעצה ועודדה.

מסע של קידוש ה'

מסע הטיפולים של אמא היה כולו מסע של קידוש ד'. גם הרחוקות ביותר לא יכלו להישאר ללא אמונה ליד אמא...

להתיידד עם הלחץ...

שאלתי את אמא איך את כ"כ רגועה בימי שישי התוססים והלחוצים? והיא אמרה לי בחיוך נעים: "החלטתי שבמקום להילחם בלחץ, אני מתיידדת איתו". גם אחייניות סיפרו

חאב, הרח"ג רבי יונה פוזן

'החליטה' שאיננה חולה

קבלת היסורים. מתחילת תקופת מחלתה לפני כ-12 שנה קיבלה זאת באמונה תמימה ובשמחה, כאשר בגבורת נפש עילאית המשיכה לתפקד כרגיל ככל שניתן, ושידרה תמיד מצב רוח טוב, ובחכמתה העצומה וגבורת נפשה העילאית "החליטה" שאיננה חולה, אלא שצריך לטפל במשהו בגוף שלה, אך היא איננה חולה.

פותרת בעיות של אחרים

בחכמתה ובחכמת-הנפש שזכתה בה מן שמיא, הצילה משפחות רבות מבעיות שונות, בהן בעיות בשלום בית, בחינוך הילדים, וכן בבעיות נפשיות, והכל ללא קבלת תמורה.

כפרפרים אל האור

נשים מסכנות נמשכו אליה כפרפרים אל האור, והיא - בסבלנות אין קץ עוזדה אותם וריפאה את ליבם השבור ע"י הקשבה פנה ועידוד.

לא לפגוע בילדים בשום אופן

גם כשטיפלה בילדיה, נוהרה מאוד לא לפגוע בשום צורה בילדה, הפוך ממה שמקובל כיום, שעם הילדים אפשר לדבר באיזה צורה שרוצים, כי הרי אני אמא ואני החשובה והקובעת כאן. אבל היא נוהרה מאוד לדבר לכל ילד ברכות ובעדינות מופלגת, ולא דרשה דבר שקשה לילד לעשותו, אלא תמיד התבוננה מה הילד מסוגל כעת לעשותו, ולפייז ידעה אם לבקש ממנו או לא. וגם זה לא בצורה של קביעה, או דרישה, אלא בנעימות ובסבר פנים יפות.

הכנעה: מקבלת כל הערה

מידת ההכנעה שלה היתה יוצאת מגדר הרגיל. היתה מקבלת כל הערה שנאמרה לה בשמחה והבנה, עם רצון לשפר את עצמה עוד ועוד.

קידוש שם שמים בחייה ובמותה

זכתה לקדש שם שמים בחייה ובפטירתה, כאשר בהלווייתה התעוררו המשתתפים הרבים להרהורי תשובה גמורים.

לא וויתרו על ברכה של אמא

בכל תחילת 'זמן' היתה מברכת את הילדים בדמעות שיזכו לעלות מעלה-מעלה ויצליחו. אף הבנים הנשואים הגיעו לקבל ברכה, ולא וויתרו על ברכה של אמא.

מארכת ממושכות לתקופות

אירחה בביתה אנשים ונשים, ואפילו לתקופות ממושכות, אפילו שזה לא היה קל בכלל. גם כאשר ביקשו האורחים דברים מאד לא נוחים, ובני המשפחה יעצו לה שתשלח

'במהום היאבה בלחץ, אני מתיידדת איתו'

שאלתי את אמא איך את כ"כ רגועה בימי שישי התוססים, הלחוצים? - אמרה לי בחיוך נעים: "החלטתי שבמקום להילחם בלחץ, אני מתיידדת איתו"

אותם מהבית, היא ענתה - הקבי"ה שלח לי את המצוות עד הבית, ואיך אשלח אותם החוצה.

תחנת כוח לאמונה ובטחון

היא היתה תחנת-כוח לאמונה וביטחון, וכשרצינו

להטעין כוחות היינו באים אליה.

הפגישה עם המחוננת-לעתידי...

אפשר היה לראות עליה שכינה. פעם, כאשר אחת המחוננות שלה הלכה ברחוב, עוד לפני שהיו למחוננות, ראתה את אמא מולה, וראתה שיש עליה שכינה. המחוננת-לעתידי סיפרה שאמרה לעצמה, שאם היה לה את האומץ היתה ניגשת אליה ושואלת אם יש לה בן בשביל הבת שלה, וזמן קצר אח"כ הציעו את השידוך שברוך השם קם והיה...

השמחה בשבת

שבת היה היום השמח ביותר בשבוע אצל אמא, והיא טרחה בשבילו במאכלים מיוחדים, וסעודות שבת היו מעין עולם הבא. ראו עליה את הנשמה-היתירה. בשבת שאחרי השבעה, כשהתחילו לשיר, אמרו 'זה השיר של אמא', ואח"כ עברו לשיר אחר והנה גם זה השיר של אמא, כי אמא היתה כולה שירה לז', אשירה לז'... אזמרה לאלוקי...

חינוך בדרכי נועם

למרות שאמא היתה ברמה מוסרית גבוהה מאוד, חינוך הילדים התנהל תמיד בצורה חיובית, לא בכפייה. באישיותה הקרינה מלכות, אצילות, יר"ש, עד שהילדים לא יכלו לצער אותה, באמרם לעצמם 'אם אמא כ"כ אוהבת אותי, והיא לא תשמח במה שאעשה, אם כן לא אעשה זאת'. היא התוותה את המסילה בדרכי נועם.

התמונה המרגשת של ילדת-גן מנענעת את אחיה

לפני שנים רבות נכנסתי לעת ערב לביתה. נקשתי על הדלת ופתחתי. היא היתה עסוקה בהשכבת הקטנים "האמצעיים", והתינוק "התורן" שכב בעגלה אותה נְנִידָה אחת הבנות שהיתה אז בגן. זכורה לי התמונה המרגשת של ילדת-גן מננדנת את אחיה התינוק כדי שיירדם ושרה לו שוב ושוב... 'ששש תינוק קטן, תגדל, תהיה תלמיד חכם'... ראיתי כאן במוחש את דברי הגמרא 'ינוקא בשוקא דאבוה או דאמיה' (תינוק מדבר בשוק מה ששומע בבית). יצאתי מהבית מבלי להפריע לאהבת תורה שהתגלגלה בין גלגלי העגלה.

זה לא יקלקל את השידוך...

כבחורה היתה יושבת ומשחקת בחול עם האחיינים שלה. כשאמרו לה שזה לא מתאים, כי את שידוכים, ענתה: לא מפריע לי מה שידברו עלי! את השידוך

'גם כשניתנו לי 12 ילדים לא שאלתי כלום'

כשהגיעה אמא למחלקה בשנית, שאלו האחיות: מה את עושה כאן? ואמא השיבה ברוגע ובחיוך: "חזרתי אליכן!" והן שאלו: איך יתכן שזה קורה לאישה צדיקה שכזו? ואמא החזירה בשאלה: למה כאשר ד' נתן לי משפחה ו-12 ילדים לא שאלתי למה?!

דבריהם הם זכרונם

משפטים שהיו שגורים על פיה

כתשובה לשאלה: איך את מרגישה? - מה יותר טוב מלהיות בידיים של אבא!

"כי אני ד' אלוקיך מחזיק ימינך האומר לך אל תירא"... אז איך אפשר לפחד?!

אני לא רוצה להיות אישה של בדיעבד, לא מחפשת להיות פטורה.

בין אדם לחברו זה אש!!

היה שווה לרדת לעולם ולעבור את כל תלאות העוה"ז, אפילו בשביל רגע אחד של שירה לך מתוך יסורים.

מה ד' רוצה ממני עכשיו.

אני לא חולה. הנני אשה בריאה עם מחלה.

הלב שלי אינו מחולק ל-12 ילדים. עם כל ילד נולד גם לי לב חדש, במיוחד בשבילי.

נכון שאתן אוהבות אותי? נאסוף את כל האהבה של כו-ל-ם, ולא נגיע לאפס-קצהו של אהבת ד' ורחמיו עלינו. ואני הרי בידיים של הקב"ה... (תגובה לרחמי הבנות על יסוריה).

כשהיתה תשובה (לא משמחת) מהבדיקות: ד' קורא לי, "משכני אחרך"...

כשפתחה עיניה לאחר ניתוח קשה: מודה אני... רבה אמונתך, תודה רבה על האמון שאתה נותן לי, והחזרת לי את נשמתו כדי שאוכל עוד לעבדך ולקדש את שמך.

ארגז הכלים - פעמים רבות דיברה על "ארגז הכלים" שנותן הקב"ה לכל נשמה שמוריד לעולם, ובו אין כלי אחד מיותר, וגם לא כלי אחד חסר. ובכל תחנה (נסיון) יש לפתחו, ולחפש את הכלי המתאים לרגע זה.

והיא אכן ידעה לשלוף את הכלי הנכון בכל תחנה. לפעמים היה זה כלי של "חונך לענף עפ"י דרכו", גם כשהו גָּבַה סבלנות אין-קץ ומנוחת-הנפש. בְּמִקוֹם שהנפש רעשה וגעשה, היא התנהלה ברוגע ובמתנות, כי הרי מדובר בילד של הקב"ה, וחלילה לי מעשות טעות...

לפעמים היה זה כלי של שמחה, וגם בעתות של מתח וחוסר מצב רוח, השתדלה לשמוח ולשמח, שמחה שנבעה מחיבור לרבש"ע, עם הרבה דבקות ומחשבה.

ופעמים היה זה כלי של שיקולים טהורים ללא נגיעות אישיות, ללא חישובים מיותרים של "מה יאמרו", אלא רק מה נכון באמת לעשות, במגמה של לעשות רצונך, אלוקי, חפצתי.

לפעמים היה זה כלי של קבלת יסורים באהבה, כי כשהכל מאבא אהוב ואוהב כ"כ, הרי ברור שזה הטוב ביותר בשבילי.

ובמרכז עמדו ת-מ-י-ד הכלים של האמונה והבטחון. כי בלעדיהם לא ניתן לעבור רגע בחיים!

מה נפלא כי ביכולת האדם להשיח לפני קונו כאשר הוא משיח לרעהו, והקב"ה מְכַנְהוּ ילד שעשועים (אגרות החזו"א)

האמיתי שלי אף אחד לא יוכל לקלקל, ואם זה מה שטוב לילדים - זה מה שצריך לעשות.

לטיפה בשתי הלחיים...

כשקבלה את המחלה, אמרה שהרגישה סתירה בלחי האחת, ולטיפה בלחי השנייה. כשחלתה בשנית, אמרה שמרגישה לטיפה מהשם יתברך בשתי הלחיים.

הטובות של ה' יורידו משכר העוה"ב...

ידעה תמיד להודות לד' בכל שלב ושלב על כל מה שיש לה. כששכבה בביה"ח אמרה לבתה שהיא מרגישה שד' זורק עליה סוכריות, והיא חוששת שזה יוריד לה משכר העוה"ב. בכל זמן, גם בשלבים הכי קשים, סיפרה על חסדי ד' המועקים לה.

המעגל הפנימי ביותר מיועד לעבדי ה'

היה רגיל על לשונה לומר, שהעולם שלנו עשוי מעגלים-מעגלים; במעגל החיצוני מהלכים אנשים רגילים, בפנימי יותר שומרי מצוות, המעגל היותר פנימי שייך לבני תורה, והפנימי שבפנימי מיועד לעבדי השם, ואנחנו זכינו שהשי"ת בחר בנו להיות עבדיו הנאמנים. ואמרה את הדברים בשמחה ורוממות של "אתה בחרתנו"...

בוכה בתשעה באב, וכל הילדים איתה

היתה מצפה לגאולה בכל עת. בתשעה-באב הורגש אָפָּל בבית ברמה מוחשית. הבנות אמרו יחד בבית 'איכה', והיא היתה בוכה ובוכה "השיבנו ד'..." סיפרה כל שנה מחדש לכל הילדים את הספור על בן-המלך שחטא במעשיו והמלך הרחיקו, והמתין לשמוע את בנו קורא לו 'אבא', ומיד ישיב אותו לארמון. והיתה בוכה, וכל הילדים איתה.

'אני לא מסכנה'

בערב חג הסוכות האחרון, לפני שיצאה מהבית לאמבולנס, שמעה שמישהו אמר "איזו מסכנה"... היא הגיבה מיד ואמרה: "אני לא מסכנה; מסכנות זו הרגשה שאדם מייצר לעצמו. הכל תלוי בהסתכלות שלו, ואם האדם מרגיש שהכל מהשי"ת, הוא המאושר באדם, באיזה מצב שלא יהיה".

כמו בשמחת בית השואבה בבית המקדש

בהושענא-רבה האחרון, לאחר שהרדימו אותה, האבא חזר הביתה לכמה שעות כדי לשמוח עם הילדים, לאחר שלא היה איתם במשך כל ימי החג. הוא הרים את הבן הקטן על הכתפיים ונכנס לסוכה, בירך "לישב בסוכה" בהתרגשות, ושר וזימר עם כל הילדים שירי הודיה ודבקות במשך כשעתיים. 'הרגשנו שאנחנו נמצאים בשמחת בית השואבה בבית המקדש', אומרים הילדים.

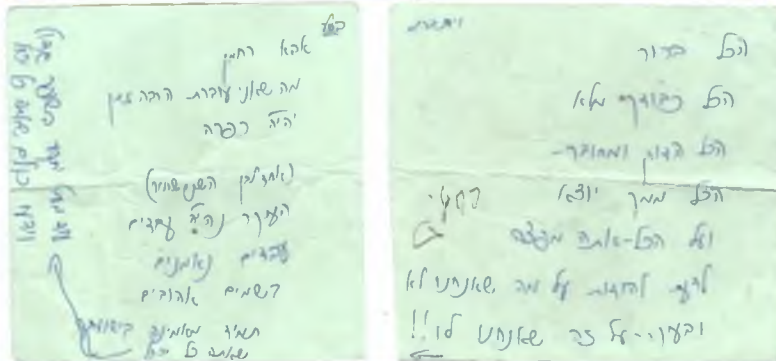
מה יש לעשות ברגע זה

בכל רגע ורגע עשתה מה שהיתה צריכה לעשות ברגע זה, בלי לחשוב מה יהיה. כאשר שאלו אותה, במצבה הקשה, אם היא אינה מפחדת, השיבה שלא, והוסיפה שכל יום נוסף שהקב"ה נותן לה לחיות, היא משתדלת לעשות עוד משהו לשם שמים.

הנברשת בסלון לא תוסיף מאומה...

הכל אצלה היה בפטוטה, ללא פאר והדר. גם כשאחד הילדים שאל אותה האם תשמח בספרייה חדשה, הסבירה לילד שהנאה זו תחלוף כבר ביום הראשון... 'אני שמחה יותר עם הידית של

העיקר שנהיה עבדים, עבדים נאמנים

האמונה בבורא-עולם בערה בנפטרות בצורה לא רגילה. לפנינו שני פתקים, מתוך רבים, שכתבה לעצמה במהלך ימי מחלתה ובהם היא מביעה ברגש רב את הבטחון הרב שיש לה באביה שבשמים. 'הכל ממך יוצא, ועל הכל אתה מפצה'... העיקר שנהיה עבדים, עבדים נאמנים, בשמים אהובים, תמיד מאמינה בישועתך שאתה כל-יכול, עוד מעט יתקע בשופר גדול, ויידעו כולם שאתה כל-יכול' - - -

הדלת שתוקנה באותה מידה שאשה אחרת שמחה בקניית רהיט חדש. כשמאן-זהו רצה להתקין להם נברשת יפה בסלון - ללא תשלום - היה קשה להם מאוד להסביר לו שאין להם שום ענין בזה, והנברשת לא תוסיף להם מאומה.

נפטרה בידיים קפוצות

נפטרה בידיים קפוצות, כמו שכתוב שבדרך כלל אדם נפטר עם ידים פתוחות כיון שהוא משאיר את כל נכסיו בעוה"ז, אך היא זכתה ולקחה איתה את כל זכויותיה לעוה"ב.

הלווייה בין הסדרים...

הלווייה היתה בין הסדרים, כפי רצונה בחייה שלא לגרום לביטול תורה.

עשתה רצון ה', ללא שום תלונה

ככל שאהבה תמיד לפעול ולעשות, אבל גם כשהגיע מצב שבו היתה צריכה לשכב ולא יכלה לעשות כלום, אמרה שמרגישה שד' אומר לה שעד עכשיו הוא רצה אותה פועלת, ועכשיו הוא רוצה שתמשך לעבוד אותו במצב של שכיבה במיטה. וידעה לעשות זאת בשמחה, בלי שום תלונה.

בעלה שליט"א מספר על ההשגחה הפרטית שליוותה אותה

אילו פינו מלא שירה כים ולשונו רנה כהמון גליו וכו' אין אנחנו מספיקים להודות לך ה' אלוקיני על כל החסד שעשית עמנו שזכינו לחיות בצל אשה/אמא כה גדולה, ללמוד מדרכיה ולנשום את מעשיה, ובפרט בכל תקופת מחלתה ראינו את יד ה' עלינו בהשגחה מופלאה בתוך ההסתרה בחינת "משגיח מן החלונות מצץ מן החרקים".

ננסה לרשום מעט מהחסדים וההשגחה הפרטית שראינו בתוך תקופת המחלה. עצם גילוי המחלה היה בצורה כביכול "מקריית", לא ע"י שום בדיקה ומעקב, ובקלות יכלה לא לדעת שהיא חולה כלל. הזמן והעיתוי בו התגלתה המחלה היו בזמן הכי-מתאים, לא מוקדם מדי ולא מאוחר מדי.

לאחר שחלפו כמה שנים מהטיפולים הראשונים, שבמהלכן קיוונו שהמחלה עברה, והנה שוב חזרה המחלה במשנה-תוקף, בכבד ובעצמות. הטיפול שניתן היה כדורי כימותרפיה בבית, בינתיים עשו ביופסיה בכבד, ועשו תפילת רבים בכותל ובקבר רחל. לאחר כשבועיים מתחילת הטיפול, קבלנו טלפון מהרופאה שצריך להפסיק את הטיפול.

לתומנו חשבנו שכנראה כבר אין מה לעשות, אבל הרופאה הסבירה שאין הדבר כך, אלא שקרה דבר נדיר מאוד שהסוג

של המחלה התחלף לסוג אחר, ובסוג החדש יש הרבה יותר טיפולים ותרופות. ואע"פ שהסוג התחלף, והכדורים שלקחה לא היו מתאימים, בכל זאת בחסדי שמים התרופה סייעה להקטין את הגידול.

בהמשך, הכבד התנקה לגמרי שזה דבר שכמעט לא קורה. הקב"ה שמע את תפילותינו וזעקותינו, והיא חיה עם המחלה 12 שנה. היא ידעה על כל פרטי מחלתה, אבל חיה עם המחלה בצד, וכל זמן שהיתה מסוגלת לתפקד עשתה הכל במאות האחוזים. היתה אומרת למטופלים שפגשה, 'למה למות מעמיים?... עכשיו אתם יכולים לתפקד, תנצלו את החיים!'

התקופה בה חזרה המחלה, היתה סמוך לחתונה של בתנו הבכורה. אשתי עברה אז טיפולים קשים שגרמו לה בעיות קשות בעיכול, כוונות בידיים, וצרידות קשה. ימים ספורים לפני החתונה קיבלה עירויים של נוזלים כדי שלא תתייבש, ולא ידענו איך תוכל להכניס את בתנו לחופה. אבל הנה ה' היה בעזרנו, וממש ברגע האחרון התאושה וזכתה בס"ד להשתתף בחתונה, ובשמחה.

לפני כ-5 שנים עברה ניתוח להוצאת גידול מהראש, וה' עזר והתעוררה מהניתוח ל-5 שנות חיים נוספות. אמנם לאחר הניתוח נסגרה העין הימנית, והמנתח אמר שלא ברור אם העין תיפתח, וה' עזר והעין נפתחה לגמרי.

לפני כשנתיים הרגישה זרמים בראש, ואמרה שאפילו זיבור מקשה עליה ומגביר את הזרמים. הרופאים חשבו לעשות לה הקרנות בראש, אבל היא הלכה לנוח אצל אחותה לכמה ימים, והתרכזה בסגולה של ה"נפש החיים", שאין עוד מלבדו שום כוח בעולם, והרגישה בחוש איך כל הזרמים נעלמים, עד שנעלמו כליל לגמרי כלא-היו.

בחנוכה אשתקד עברה דלקת ראות, והיתה בסכנה, והרופאים צפו שתוך זמן קצר תהיה קריסת מערכות. וב"ה יצאה ממצבה המסוכן והתרפאה, וחיה עוד כמעט שנה שלימה. אפילו בתקופה האחרונה ממש, כשהיתה כבר מונשמת, בכל זאת האריכה ימים יותר מצפיות הרופאים. ועוד כהנה וכהנה טובות רבות מאוד אשר הטיב עמנו בוראנו, וזכינו בחסדי ה' במשך כל תקופת המחלה לחתן 5 ילדים, בלעה"ר, ולנכדים.

נשאים בידיים של אבא

זו גם הסיבה שהחלטנו לחרוג הפעם ממנהגנו, ולהביא בגליונו את סיפורה של הנפטרת ע"ה, למרות שלכאורה אין היא קשורה לרמת אלחנן. לידע, להודיע ולהיוודע, שאם אדם מאמין באמת בהשם יתברך, ומכיר את כוח-ההטבה השמימי, יכול הוא לעבור גם את הצרות והמשברים הקשים והמרים ביותר בטוב, ואפילו מתוך שמחה, להישאר על הקרקע, ולא ליפול לתהומות, כפי שזה קורה להותנו אצל אלה שאינם ספוגים באמונה.

אפשר, אפשר, אפשר. לכו אל משפחת וייסנברג וראו כיצד עברו שם את 12 השנים האחרונות. כל מי שנכנס לבית המשפחה בימי ה'שבעה', וביקש לנחם את האבלים, יצא כשהוא מנוחם ומחוזק שבעתיים. כל בני הבית, בכל הגילאים, בניס ובנות, כולם, היו במצב של חיזוק, והקריוו זאת על כל הבאים שלא יכלו לכבש את התרגשותם לנוכח החזיון שנגלה לנגד עיניהם.

היה זה חזיון מופלא, כי מי שלא ניחן באמונה טהורה וזכה, נופל למצולות-של-מרידות, וצריכים לאחוז בציצת-ראשו כדי להעלותו על פני הקרקע, ולא תמיד מצליחים... ואילו כאן, במשפחת-האמונה הזו, ניצחה האמונה את כל ההרגשות האחרות, ופינתה מקום לשמחה ולאהבת-השם.

ימי ה'שבעה' בבית משפחת וייסנברג היו ימים של קידוש-השם נורא. השלבתת כמו עלתה מאליה. אור של אמת צרופה - האיר שם, בבית. אור שבכוחו לנתב, להאיר את הדרך - לאור באור ד', באור החיים.

זו היא דמותו של חייל אמיתי בצבא ד', העומד על משמרתו בעוז ותעצומות, בכל רגע, בכל מצב, בלי שום חשבונות, ללא פשרות. דמות של עבד - של הכנעה מוחלטת. עבד אשר רצונו האחד הוא רצון מלכו.

בבית משפחת וייסנברג מצאנו אנשים המרגישים בכל רמ"ח ושס"ה שהם בידיים של אבא. "חבוקה ודבוקה". גם היתומים הקטנים הרגישו שהם נשאר בידיים של אבא. אבא טוב, ואוהב, ומלא רחמים. ואילו הם מתפללים ומייחלים, "ברכנו אבינו כולנו כאחד באור פניך".

רק מי שידע בוודאות הכי-גמורה שהקב"ה שלקח את רעייתו לגנזי-מרומים, עשה זאת ברצונו להיטיב לו, ולילדיו, ולמרות שאין אנחנו מודעים, עדיין, לטיבה של הטבה זו, ברור שזו הטבה במלוא משמעות המושג

הבעל, הרה"ג רבי מרדכי וייסנברג שליט"א בחצר בית חמיו בכפר מעש. הגיע ללמוד בככל יום ששי. נחמה

רק לאדם כזה יש כוח שלא ליפול לזרעות היגון, אלא להמשיך הלאה ולעבוד את בוראו בשמחה. והדבר הזה - אפשרי. לכו אל משפחת וייסנברג וראו כיצד עברו שם את 12 השנים האחרונות. כל מי שנכנס לבית המשפחה בימי ה'שבעה', וביקש לנחם את האבלים, יצא כשהוא מנוחם ומחוזק שבעתיים

את הבעל, הרה"ג רבי מרדכי וייסנברג שליט"א, פגשנו בערב-שבת ליד ביתו המיתולוגי של חותנו, רבי יונה פוזן, בכפר מעש. ואם חשבנו שפניו תהיינה נפולות, הופתענו להיווכח שהאווירה השמחה ששררה בבית במשך כל שנות המחלה, ממשיכה גם לאחר מכן, והאב וילדיו אינם מוכנים להפסיד את הירושה שהנחילה האשה/האם הגדולה בביתה, ירושה שבאה לידי ביטוי בהרגשה הברורה שכל מה שקורה בעולם, הוא לטובה, ורק לטובה. וכשנפלת טובה על האדם, הוא אינו מצטער, אלא שמח בשמחת עולמים.

שוו בנפשכם: 12 שנים סבלו בני הבית, ובמיוחד הבעל שליט"א, מִסְקָלָה של עקרת הבית. 12 שנים, תקופה ארוכה-ארוכה, סָבַב הבית סביב הסבל הזה, על כל גרורותיו, והשמחה לא מְשָׁה מארבעת כתלי הבית המקודש הזה, ברחוב 'ישמח משה'. והרי חז"ל אומרים שאין אשה מתה אלא לבעלה, ולמרות הכל אנחנו פוגשים לפנינו אדם היודע את אשר לפניו, ומגיע ללמוד עם הישוער, כרגיל, בככל יום ששי, וכימים ימימה.

הוא אינו מתעלם מכוס-היגונות שפקדה את ביתם, אבל גם במצב שכזה - כאשר אדם יודע

בבירור שגם עלה קטן אינו מְרַשֵׁה לזו ממקומו ללא פקודת היושב במרומים, ולכן פשוט-וברור לו שגם הצרה שלו הגיעה היישר מכסא-הכבוד, והרי כל מה שעושה הקב"ה הכל לטובה - יש לו בְּמָה להיאחז. הוא אינו הופך לערער בערבה גם אם נותרו בבית 7 יתומים, ובהם ילדים קטנים. הוא נאחז חזק-חזק בעץ-האמונה-העבות, ומצב-רוחו אינו נעבר עליו.

כי יודע הוא בוודאות הכי-גמורה שהקב"ה שלקח את רעייתו לגנזי-מרומים עשה זאת ברצונו להיטיב לו, ולילדיו, ולמרות שאין אנחנו מודעים, עדיין, לטיבה של הטבה זו, ברור שזו הטבה במלוא משמעות המילה, והמושג.

מחשבות אלו מעניקות לו את הכוח שלא ליפול לזרעות היגון, אלא להמשיך ולעבוד את בוראו בשמחה, ולהטיל עליו - באמונה שלימה - את כל הבעיות שאולי תצופנה על-פני השטח.

הגאון רבי מנחם רוזנבוים שליט"א התלבט האם להתעסק בענייני השיעור או להשיב את החוב? - מה שקרה בסוף תשמעו כאן בסיפור מופלא

יסיים את ארגון השיעורים, וישתתף בהם, ורק לאחר מכן יתפנה להחזרת החוב.

צאצאיו של הרב רוזנבוים מספרים לנו על כטחונו הגדול באלוקים של אביהם שליט"א, שבאה תמיד לידי ביטוי במנוחת-הנפש ובשלמות-הדעת שלא עזבה אותו מעולם. גם במקרה האמור, בטח הרב רוזנבוים באלוקיו שלא יעזבנו, ובזכות קיום שיעורי התורה יסייע בידיו גם בהשבת החוב.

הגאון רבי מנחם רוזנבוים

והנה, שיעורי התורה מתחילים, והדרשן הראשון החליט להתמקד בענייני... הלוואה, ולאחר פירוש הדינים וההלכות בנושא זה, תיאר בפני המשתתפים את הגמ"חים הרבים המצויים בבני ברק, המלווים סכומי כסף גדולים לנצרכים, על כל מה שכרוך בכך.

ליד הרב שליט"א יושב יהודי המשמש כמדרצה בכיר במוסד אוניברסיטאי מסוים, והלה יושב ומאזין לתיאוריו של הדרשן על עולם הגמ"חים הבני-ברקי. עיניו נפערות לרווחה כשהוא שומע את הסיפורים אודות ההלוואות המרוכות הניתנות בגמ"חים אלה, ועל מידת האמון המרובה השוררת בין מנהלי הגמ"חים למקבלי ההלוואות.

בשלב מסוים הוא פונה אל הרב רוזנבוים ושואל: 'האם באמת יש אצלכם בבני ברק מושג כזה של גמ"ח עם הלוואות?... והגר"מ מהנהן בראשו לחיוב. 'בוודאי שיש אצלנו גמ"חים, כמעט בכל רחוב יש כמה כאלה', הוא משיב. 'האם כבודו מכיר באופן אישי גמ"חים כאלה?' - ממשיך האיש לשאול, כאינו מאמין למשמע אוזניו.

בסוד-שיח עם מרן הגר"מ זילברשטיין

הרב רוזנבוים מגיב בחיוב, והמרצה ממשיך ושואל: 'האם הינך מכיר אישית אנשים הזקוקים לגמ"ח, להלוואות?' והרב משיב שוב בחיוב, אבל אינו מזכיר את עצמו, כמובן... ומנגד, גם המרצה אינו מרפה: 'מה, ממש כך? אנשים זקוקים להלוואות? יש דבר כזה?'

השאלה הבאה היתה, 'האם גם אתה זקוק להלוואה, אדוני הרב?' הגר"מ הרגיש שמן השמים מזמנים לו כאן אפשרות לקבל הלוואה כדי להשיב את החוב ההוא, שלא רצה לטפל בו לפני השיעורים, והשיב בחיוב. 'באיזה סכום

כאשר יהודי מתמסר לתורה, ועל אחת כמה וכמה להרבצת-תורה, לעולם לא ייצא לו מכך שום נזק. דבר זה מוטבע בתודעתם של כל לומדי התורה באשר-הם, אבל לפעמים קשה להוציא את הדברים אל הפועל, במיוחד כשמנגד ניצבת בעיה כספית/כלכלית.

הבה נשמע סיפור מרתק שהדמות המסופרת בו מגלמת אישיות של ת"ח שהכל רואים שהוא 'צנוע ומעלי', והוא אוגר בתוכו בקיאות רבה בחלקי התורה, ובשנים האחרונות זכינו שהוא הגיע להתגורר ברמת אלחנן.

ואנחנו מתכוונים להגאון רבי מנחם רוזנבוים שליט"א, הנשוי בזיוו"ש עם אחת מנשות השכונה החשובות, והמכהן כרבו של בית הכנסת הגדול ברחוב בוגרשוב במרכז תל אביב. תפקיד זה הוטל עליו ע"י גדולי הדור מרנן הסטייפלער והגרא"מ שך זצ"ל, וזאת לאחר פטירת אביו הגאון רבי אשר רוזנבוים זצ"ל, שכיהן גם כהמרא דאתרא של השכונה והאזור.

בתפקידו זה מחולל הגר"מ רוזנבוים שליט"א גדולות ונצורות, ומרכיץ תורה ויראה, מידות ומוסר, בקהל-עדתו בתל אביב. מדי יום הוא מגיע לבית הכנסת משעות אחה"צ ועד הערב, וכיום ששי פועל הרב שליט"א לקיום שיעורי תורה והלכה בבית הכנסת, בהם משתתפים יהודים רבים מכל האזור.

הסיפור דלהלן התרחש באחד מימי ששי, כאשר הרב רוזנבוים היה עסוק ראשו-ורוכו בארגון שיעורי התורה שהיו אמורים להימסר באותו יום בבית הכנסת. לפתע הוא מקבל הודעה שעליו להשיב חוב כספי גדול שלקח בזמנו כהלוואה למימון ענין ציבורי חיוני. החוב היה בסך 15,000 דולרים, שגם בזמננו נחשב כסכום משמעותי, ועל אחת כמה וכמה בתקופה ההיא.

מיודענו הדגול התלבט כיצד עליו לנהוג. מחד, הוא האחרון שידחה החזרת-חוב, ולו ביום אחד. במשך כל שנותיו לא קרה מעולם שלא יחזיר חוב בזמנו. מאידך, אם יתעסק בכך, לא יוכל להמשיך ולארגן את שיעורי התורה כראוי. לאחר מחשבה החליט הגר"מ רוזנבוים שלפני-הכל

הגר"מ רוזנבוים היה במשך שנים רבות אברך ככולל חזון איש, וכאשר נפטר אביו שידלו גדולי הדור הסטייפלער והגרא"מ שך את הבן, מכובדנו הרגול שליט"א, שימלא את מקום אביו וירביץ שם תורה, ואף אמרו שכדאי מאוד שיעתיק את מקום מגוריו לתל אביב, כדי להרק את הקשר בינו לאנשי בית הכנסת.

גם כאשר אמר הרב רוזנבוים שתהיה לו בעיה בתל אביב בחינוך הילדים, עדיין לא וויתרו גדולי הדור על הצעתם. רק כאשר שטחה גם הרבנית ע"ה את קשייה ביחס להעתקת המגורים, הסכימו הגדולים שימשיכו להתגורר בבני ברק.

ואגב, להגר"מ רוזנבוים ולאביו רבי אשר היו קשרים הדוקים עם מרן ה'קהילות יעקב' זצ"ל, וכפי ששמענו אוגר רבי מנחם שליט"א סיפורים אישיים רבים שהיו לו ולאביו עם הסטייפלער, והם מונצחים במחברת מיוחדת, ועוד חזון למועד...

בית הכנסת המרכזי ברובוב בוגרושוב סלה אביב, מבנים ומבטח

'משא המלך' - על כל הלכות נדה

בסיעתא דשמיא - הופיע הספר שרבים ציפו לו, הכרך השמיני בסדרת הספרים "משא המלך", והפעם על כל הלכות נדה, ועוד מאות נידונים באבן העזר.

הספר מכיל אלפי חידושים וביאורים והערות נפלאות בדברי השו"ע ונושאי-כליו ומאות חידושי דינים וביורוי הלכה.

כוללים ובתי מדרש יכולים לקבלו בחינם. ומי שרוצה לקנותו על דעת ללמוד בו בקביעות (בלי נדר), יוכל לקנותו במחיר מוזל.

ניתן להשיג: 055-6774698

מדובר? - שאל המרצה, והרב רוזנבוים סירב בתחילה לנקוב בסכום הגדול. והאיש לוחץ; 'מה הסכום המדויק שהינך זקוק לו?' - לא היתה ברירה להגר"מ והוא נקב בסכום. מה שקרה עכשיו, פשוט לא ייאמן.

האיש הוציא את כל הסכום ומסרו למיודענו, שמצדו הוציא פנקס צ'קים עבור ההחזרים החודשיים להלוואה.

גם אם בכך היה מסתיים הסיפור, היה זה סיפור גדול... הממחיש את הנאמר בתחילת הדברים שאדם המתמסר לתורה ולהרכצתה, לעולם לא ייצא ניוזק. אבל הסיפור ממשיך... בחודשים הבאים הבחין הרב רוזנבוים שהצ'קים שמסר למלווה אינם נפרעים בבנק. הדבר היה נראה מוזר, אבל מה יש לו לעשות עוד; הוא נתן הרי צ'קים תקינים, והכסף שהיה מיועד לפרעון היה כמובן בחשבון הבנק!

לקראת סיומה של תקופת ההלוואה מוציא המרצה מכיסו את פנקס הצ'קים של הלווה, ואומר: 'כבר מלכתחילה, עוד כשהיינו בבית הכנסת, החלטתי להעניק לך את הכסף ההוא במתנה, והנה לך כל הפנקס בשלמותו כפי שמסרת לי. איך אני רוצה לגבות את חובי'.

הרב רוזנבוים מנסה בכל כוחו לשדל את האיש שגיבה את חובו, ואומר שהוא בוודאי התכוון להשיב את כל הכסף במלואו, אבל הדברים נפלו על אוזניים ערלות. 'אחי - יהי לך אשר לך', הוא אומר.

נדמה שלא צריך להוסיף מילה על סיפור זה.

בית יהודי

'תפקיד האשה להיות 'עור' לאיש, ומשום כך עליה להיות 'כנגדו'. שומה עליה להשלים אותו, ולשם כך היא זקוקה לסגולות אחרות. אם יש ביניהם קרבה יתירה, אולי אף ניחוונו באותן מעלות, או לקו באותם חסרונות, אם יינשאו זה לזו, רק יחזקו את סגולות שניהם, בין טוב ובין לרע, אך נישואיהם לא ישלימו את סגולותיהם המיוחדות. רק אם אין ביניהם קרבה יתירה, ויימצאו ביניהם הבדלי-תכונות, רק אז בזכות ההבדלים הללו, הם יהיו יחידו לאדם השלם' וכי'.

מלבד העובדה שהצורך בהשלמתם של בני הזוג זה לזו מצוטטת במקורות, וכנ"ל, היא גם הגיונית ביותר. הלא אם גם הבעל וגם האשה יהיו סוערים בטבעם ובאופיים, הבית שיקימו בצוותא עלול להיות אכסניה לפצצת סער, ומי יודע כיצד יתנהלו שם העניינים.

רק כאשר האחד הוא בעל-מזוג שקט, והשני נמרץ בטבעו, יש סיכוי של ממש להקמת בית נכון על מקומו, בית שגם הילדים יצמחו בו בערוגה דשנה ואיכותית, ומידותיהם תהיינה ממוזגות.

ת"ח אחד סיפר לנו שבנו שהגיע לגיל שידוכים היה בעל מזוג סוער בצורה משמעותית. כאשר חיפשנו לו שידוך, ביקשנו מלכתחילה מהשרכנים להציע לנו בחורות שלא תהיינה שקטות כל-כך. היינו בטוחים שזה לא יתאים...

בסופו של דבר הציעו בת שקטה וסולידית, ועד שהוצאנו מילה מהפה, הם התקשרו זה לזו, והשידוך הסתיים במהירות, ונשברה הצלחת...

והנה, בשנה-וחצי שלאחר החתונה נראה היה שאין הם מתאימים כלל זה לזו, והקשר בין בני הזוג עולה על שרטון. לא אכחד, מספר לנו הת"ח, שאני ורעייתי היינו מודאגים.

בתכלס, אנחנו עומדים כבר כעשור-וחצי לאחר חתונתם, ומה שקרה שם הוא בבחינת הבלתי-ייאמן, וכדאי שהדברים יישמעו בכל בית יהודי. 'ההשלמה' בין שניהם, היתה משהו שלא היכרנו עד היום. כל אחד השלים את הזולת באופן מושלם...

כשאנחנו מביטים כיום בבני הזוג שלנו, נראה שהם הפכו לאנשים אחרים לגמרי, ומי שהכיר אותם ביום שבו נישאו לא יכירם כיום הזה. ממש כך.

הבחור שהיה סוער מאוד, הִתְמַתֵּן, ותגובותיו הפכו לרגועות ושלוות יותר. ואילו הבת, שהיתה שקטה, קיבלה אומץ וחוזק, והיא מסוגלת כיום לעמוד בפני משימות קשות שבעבר אולי לא היתה מצליחה בהן.

והם-הם הדברים שאמרנו לעיל, וצוטטו מתוך כתביו של הגרש"ר הירש. רק כאשר חולפות להן כמה שנים טובות מאז החתונה, יודעים בני הזוג שאם הם היו שווים בתכונותיהם, לא היו מגיעים לשום דבר. אז מדוע שלא נדע זאת גם בתקופת השידוכים???

המדובר באחד הכללים היסודיים ביותר בבניית בית יהודי, ומי שאינו מודע לכך, לוקה בחסר.

הבן שלנו שהיה בעל-מזוג סוער השתדך עם בת שקטה, וחששנו לגורל השידוך

רבים מאתנו טועים וסבורים שהבעל והאשה צריכים להיות דומים בתכונותיהם. אם נרצה לדייק, נאמר שהתחושה הזו תופסת אותנו בעיקר בתקופה שלפני החתונה... דהיינו, כשהאדם עדיין לא נכנס אל תוך החיים, ולא ראה מה הם צופנים עבורו; או-אז הוא חושב שהבת שמציעים לו צריכה להיות דומה לתכונות האופי שלו, ואם הוא שומע שהמצב הפוך, הרי שהוא דוחה את ההצעה מיד.

ולמשל: כשמדובר בבחור שמזוג-טבעו סוער, והוא מגיב במהירות ובחדות על כל דבר, כשהבירורים על הבת יעלו שהיא שקטה, וממש הפוכה ממנו, הוא לא ירצה לשמוע על הצעה זו, וידחה אותה במייד. כל מה שינסו לשכנעו שדווקא מפני שהוא סוער, עדיף לו להינשא לאשה שאינה כזו, הכל ייפול על אזוניים ערלות. 'איך אני אסתדר איתה?' - ישאל את השדכן... ובעצם הוא לא ישאל, אלא ידחה את ההצעה באופן מוחלט, ויסרב אפילו להיפגש.

או אם מדובר בבחור הנמצא ב'שפיץ' של החברה, והוא מעורב בסדר-השיח של כל העניינים, ויציעו לו בת שהבירורים אודותיה יעלו שהיא הפוכה לגמרי. גם כאן, ובאינספור דוגמאות נוספות, אף צד לא ירצה לשמוע על הצד השני.

כך נוהג העולם, ופוק חזי מאי עמא דבר. זו המציאות, וכמעט שאי אפשר להזיז את ההתנהלות הזו ממקומה. והפלא הגדול הוא, שלא רק הצעירים, שעדיין לא התנסו בהקמת בית, חושבים כך; גם הוריהם, והורי-הוריהם, שלבטח יודעים את האמת, יהיה קשה להם לקבל הצעה ההפוכה בטבעה מהבחור/ה שלהם.

והאמת, שברור שאין בדבר זה כללים. אי אפשר לסדר את העניינים הללו ב'שחור לבן'. אבל, בעיקרון חובה עלינו לזכור שבני הזוג צריכים להשלים האחד את רעהו, וזו היא מטרת בריאתם, וזה הוא ייעודם המשותף. ואם שניהם יהיו דומים זה לזו, במה יוכלו להשלים האחד את השני?

ציטוטים מובחרים על כך ראינו בספרו של הגרש"ר הירש זצ"ל על התורה. על הפסוק (בראשית, ב' כ"ד) 'על כן יעזב איש את אביו ואת אימו, ודבק באשתו, והיו לבשר אחד', כותב הגרש"ר וזו לשונו:

בקודש פנימה

פתיחה

הרה"ג ר' יצחק רוזנגרטן שליט"א זכה ושימש אלפי שעות במחיצת מרן ראש הישיבה הגרא"ל שטינמן זצוק"ל, הוא ספג והפנים.

זכה רבי יצחק שפתח רבינו בפניו רגשי לבו, וענה לו על דברים אישיים ביותר, והכניסו לחדרי לבו.

ומספר ר"י "כבר לפני הרבה שנים, אמרתי לו: האם מותר לי להקליט בשעת הנסיעה מה שראש הישיבה מדבר? הוא אמר לי שהוא לא מבין מה השאלה. יהודי צריך להיות מוכן שמקליטים כל דבר בשמים מה שמוציא מהפה, אם כך מה זה משנה שאתה מקליט, גם בשמים מקליטים...".

ואכן אוצרות רבות של הוראות תשובות הדרכות בכל חלקי החיים אצור בגנזי, וכעת שוקד בעבודת עריכה של ספר תיעודי ממה שזכה לשמוע ולדבר.

המיוחד בספר זה, הוא שהדברים הם לשונו של רבינו זצ"ל וקולו נשמע מסוף העולם ועד סופו, וניתן ממש לראות את בעל השמועה כנגדו.

לרגל חמש שנים לפטירת רבינו, הסכים ר' יצחק לשתף את קוראי קובץ גליונות – בחלקים נפלאים מתוך הספר. ואנו ברכה שיזכה במהרה להוצאת ספרו להגדיל תורה ולהאדירה. וזכותו של רבינו הגדול תעמוד לו ולזרעו אחריו בכל מילי דמיטב.

הדברים שכתובים בתוך סוגרים [] אלו שאלות של הנוכחים.

הנהגת הציבור

קבלת קהל

כשמדברים על הגבלה בקבלת קהל

רבנו משיב: שעבירות לא חסר לו, מצוות לדאבנו חסר לו, אז לפחות לעזור לאחרים, האם לא ניתן לאחרים שיהיה להם מצוות?

וכשאמרו לרבינו כי הקבלת קהל מונע ממנו למסור שיעור, ועדיף שיעור שבע"ה במהלך הזמן יצא ממנו ספר עם חידושים טובים, מאשר קבלת קהל.

השיב: בספר חסידים כתוב שאחד שלומד עבור לכתוב חידושים (תוספות כלשונו) איך זה לשם שמים בדרגה הגבוהה.

אנשים לא מבינים

כשאני אומר דבר לבן אדם, הייתי צריך לשאול אותו מה אמרתי לך, דאולי הוא לא הבין אבל אי אפשר לביישו, לכן הוא יוצא ולא יודע מה שאמרתי לו ואז הוא אומר הפוך [זה לימוד זכות על השומע, הוא לא הבין, לא שהוא רוצה לעשות אחרת].

כולם קופצים ואומרים דיעות

אייד תשנ"ט. אני מקבל כל כך הרבה מכתבים שכתוב איך מותר להצביע לנ' שהוא עובר כל כך הרבה עבירות ומפרטים את העבירות את זה וזה וחילל שבת וכו'.

[והמועמד השני הוא ראש ישיבה??...] הוא ראש ישיבה גדול, כולם מספרים את העבירות שלו, איך יודעים את העבירות שלו, וכל העבירות.

אני יודע שבישיבה קטנה ה' רמקול וכל בחור בא לטפל בזה, זה סידר כך, וזה שינה וזה התקלקל מיד, דאיך שייך לזה קיום, העולם אומר בדיחה שכתוב אני ה' לא שניתי ואתה בני יעקב לא כלייתם, אומרים העולם דהקב"ה לימד עשרת הדיברות ואמר הרבה לא, אמרתי לא תרצח לא תגנוב, ואתם בני יעקב לא כלייתם שלא למדתם את הלא, ואתם אמרתם תגנוב ותרצח.

[ר' משה גפני התקשר שיש ראש ישיבה אחד שהורה לתלמידיו לא להצביע כלל] לקרר אפשר בקלות אשר קרך בדרך, יש אנשים שהם כ"כ חכמים, מה זה משנה זה או הוא.

[השמועות הם נורא בשבת ה' שמועה שהראש ישיבה הורה להצביע שם]

אחד בא שיש לו קרוב חילוני ולהצביע ג' לא יצביע ואם יאמרו לו שם יסכים מה אני יענה לו, ודאי עדיף שם שהם חרדים מאשר חילוני, [מזה כבר מפרסמים שמועות].

ואחד בא ואמר שאביו אומר לו להצביע שם והוא רוצה להצביע ג', אמרתי לו אתה חייב לומר לאביך מה שהצבעת. אמר לי שאביו ישאל אותו מה הצבעת ויצטרך לומר שקר, מה אומר לו. התחמקתי ממנו, מה אפשר לעשות היצר הרע עובד.

שכל ישר

רק ליחידים בכל דור יש שכל ישר. לח"ח היה שכל. לחזו"א היה שכל. אותם יחידים עבדו על זה. אמנם מי שחושב אולי הוא מאותם שזכו לכך, צריך לדעת שהוא רק יכול לדמיין שהוא מהיחידים...

הפרעות מאנשים

רבינו: אין לי זמן להכין, זה שאנשים באים זה גומר לי את כל היום. אתמול לא ישנתי כל היום. יש בעיה אחרת, אנשים באים, למשל, מתוך 400 איש, אין אחד שאפשר לומר לו תבוא יותר מאוחר לקבל ברכה.

ר' יצחק: למה צריך לפתוח?

רבינו: כי דופקים ודופקים ודופקים, ואי אפשר לנוח.

ר' יצחק: היה תקופה שנח למד עם חברותא שם, אולי נחזיר את זה?

רבינו: זה לא יעזור, כי דופקים.

מה אפשר לעשות. גם אם אני שם פתק "לא לדפוק", דופקים, ומתנצלים. יש בדיחה שאומרים, שאם אחד יושן. ועומדים שם שורה של אנשים שלוחשים כל הזמן שקט. הוא גם לא יכול לישון כך.

מה מתנצלים, אל תבואו.

ריבוי המחלוקת

רבינו מדבר על הקושי לדבר ב... כי אם ידבר בכולל, לא ישמעו טוב מחמת גודל המקום וההגברה, ובישיבה, נכנס לבעיה, שלא יאמרו שנראה שניחא לי שם מצד אחד יותר מהשני.

ואומר שמחפשים דבר על מה לריב. ואחד הדברים בכל הדורות שרבו עליו זה על "רב".

אף פעם לא היה שרבו על "שמירת שבת".

רב זה אישיות, ועל זה רבים. בכל הדורות!

מה אכפת לך מי הרב או הראש ישיבה?

וזה כמו אחד שרוצה להיות מושל, שהכל זה בשביל ה"אני" שלו, שרוצה הוא להיות המושל.

אצל רב אין אפילו משכורת, והוא חולם שאולי אחרי עשרים שנה יקבל משכורת, ואפילו אם לא יקבל, אבל אם יהיה כתוב בעיתון שהוא רב, זה שווה.

מישהו אמר שהכל שווה שיכתבו עליו לאחר מיתתו שהוא היה אדם גדול, כבוד לאחר המוות, בשעה שהוא חי לא קיבל כבוד, אחרי מותו הוא רוצה כבוד.

אני לא יודע אם אחרי המוות ירצה כבוד, אבל עכשיו הוא רוצה כבוד אחרי מותו...

היו הרבה אנשים שבחייהם לא הסכימו שיכתבו עליהם, אבל אחרי מותם...

בהזדמנות אחרת הוסיף:

ר' אליה טוביה שפירא מכפר סבא, שהיה מראשוני תלמידי הח"ח, סיפר לי שהיה רב בראדין שהיה איתו מחלוקת, ובשבת אחת נפטר הרב באופן פתאומי בבית המדרש.

צריך לדעת, שכל מה שיש מושג של מוסר (מלשין) זה הכל בגלל שרבים עם הרב. וכל מה שיש עסק עם רופאים וכדו', זה הכל בגלל שרבים על הרב. זה כלל לא פשוט!

מי יודע האם הרב לא נפטר רק בגלל המחלוקת. הח"ח עבד קשה להפסיק את זה.

בכל העיירות היה מחלוקת, לא היה עיר שלא היה בה מחלוקת! מי יודע אם לא היה את המחלוקות בכל העיירות, אולי לא היה שואה!!! היה אמנם עוד עבירות. אבל... אפילו בעיירות טובות.

מחלוקת זה דבר גרוע ביותר (שרעקליכע זאך), ובדרך כלל המחלוקות היו על הרבנים. מה הרבנים יכלו לעשות, לא היה להם פרנסה, ונהיו רבנים, הם היו תלמידי חכמים, ולא היה להם ממה להתפרנס. היום לפחות יש כולל, שזה משהו, אמנם לא פרנסה, אבל משהו.

אבל פעם, אחד שהתחתן, או נהיה רב, או לכל הפחות שוחט, וזה היה נחשב לא גרוע. ואם לא, הוא היה נאלץ להיות חתיכת מגושם להתעסק בגשמיות.

בפולין בכל שטעטל היה מחלוקת, והכל סביב הרב, ולא היה עיר שלא היו בה 2 רבנים.

זכורני שהיה עיירה בשם קאברין, ור' פסח היה הרב שם. והיה שם עוד אחד... והוא גם היה אשטיקל רב. בכל מקום לא היה מקום שלא היה בו ב' רבנים.

ר' יצחק: ומה היה בדווינסק?

רבינו: שם זה היה דבר אחר. היה חסידים ומתנגדים. הרוגצובר היה של החסידים, ור' מאיר שמחה היה שם המתנגדים. זה לא היה מחלוקת ממש, אבל משהו כן.

בכל עיר היה שתי רבנים! על פי רוב היה אחד שהיה נקרא יותר, והשני היה פחות, ותמיד זה היה איזה שטיקל מחלוקת. לא כ"כ אש. אבל היה מקומות שזה היה אש ממש.

מי שזוכה שעובר את שנות חייו בלי לפגוע בשני הוא מאושר!!!

לא רוצה להתערב

מספר שהגיע אליו אחד (נקב בשמו) לבקש שיכתוב מכתב (על איזה צד בנושא מינוי של רב בשכונה מסוימת) ואומר שהתחמק, והסביר שחושש לכתוב, כי הלא את היהודי הזה מבטלים ועושים ממנו גוי, ולא שמדובר באיזה יהודי שהגיע מאמריקה והוא עם הארץ, אלא הוא אדם שידוע... ואביו עשה למען הפונביזר רב, והפונביזר רב אמר רק איתו אני יצליח, כשהיה נידון להוריד את ההר.

אני לא הולך לפסול יהודי, יהודי זה יהודי!

הרב אלישיב לא כתב מכתב, מה אני צריך להכנס לזה.

אני יודע שעשיתי דבר טוב שלא כתבתי לו מכתב, אבל כל השבת חשיתי שאני נכנס כאן לפרשיה.

לא נכנס לדבר שלא מכניסים אותי

מתבקש לדבר עם פלוני על עניין כל שהוא ומשיב: אין דרכי להכנס לדברים שלא מכניסים אותי, כשאני נשאל אני יכול להשיב, אבל מעיקרא אני לא מתערב. אני לא אדם שמכריח אנשים לעשות.

בעניין מחלוקת במוסד כלשהו:

ר' יצחק לווינשטיין: הם רוצים לשמוע מה הראש ישיבה אוחז.

רבינו בתקיפות: אני אמרתי שאני לא מתערב בענין המוסד ההוא. ובודאי שלא יעשו נגד ההנהלה.

אל תזכירו בשמי דבר, אני לא מתערב.

ר' עזריאל: הראש ישיבה היה הבוקר אצל הרב... וזה מתפרש כנקיטת צד. והתחילו בהחתמות שוב.

רבינו: שיעשו חתימות, מה זה קשור אלי! אני לא הולך להגיד כן או לא.

(נשמע שאמרו לרבינו שהוא יכול לעשות שלום כי יש לו השפעה על כל הצדדים).

רבינו: כל מי שיש חטא לאנשי ביתו, נענש על חטא אנשי ביתו. אנשי עירו, נענש על חטא אנשי עירו. כל העולם, נענש על חטא אנשי כל העולם. יוצא שאם אתה אומר כן, אני צריך להרגיש שאני אחראי על כל העולם. אם מישהו מחלל שבת באיזה מקום בעולם, אני אחראי עליו.

ר' יצחק לווינשטיין: מאידך הראש ישיבה יכול להשכין שלום.

רבינו: זה שריפה ושריפה, ממש שריפה!.

רבינו: אמרתי ווארט כמה פעמים, אנשים חושבים ואומרים שעושים לשם שמים, ועל סמך זה יכולים להרע לשני כי עושים לשם שמים. ואמרתי כך, אם אוכל קוגל ואומר שאוכל לשם שמים, אז מרמה את עצמו. בסדר. אבל אם על סמך הלשם שמים עושה רע לשני, זה לא כ"כ פשוטו מאד קשה, אנשים נפגעים.

ר' יצחק רוזנרטן: מצד שני האש גדלת בלי הפסקה, צריך להפסיקה.

רבינו: כמה שאני יכול אני נמנע! פעם או פעמים כתבתי, כי לחצו עלי מאד. פעם אחת זה היה כשר' מיכל יהודה כתב, ושלה אלי שאני יחתום. וכי אני יכול לומר לא לחתום כשר' מיכל יהודה אומר לי? לי יש מר' מיכל יהודה מאד ידאת הכבוד, הוא צדיק יסוד עולם, ממש אערליכער איד, והוא עושה עם כל הלב. אני לא יכול לסרב. ועל הפעם השניה שכתבתי, היה סיבה אחרת.

ובדרך כלל אני נמנע, אני כותב כללי ולא מכתב באופן אישי.

למשל, פלוני... מקבל סכומים גדולים מגדיב פלוני. וכן לאחרים נותן גם סכומים גדולים. ואני לא כותב על גאון יעקב מאומה: ר' ... שאפשר לומר שאני ממש ידיד שלו, מעולם לא כתבתי לו שיתן. פעם מישהו כתב, ואני התמתי משהו. ואז שלח 10000 דולר.

ר' יצחק רוזנרטן: אני ראיתי כמה מכתבים אישיים שרבינו כתב לאבי. כגון, לקנות את הבית של הבריסקר רב ברחוב פרס.

רבינו: יתכן, מלפני 30 שנה. אבל לאחרונה אני נמנע מזה. אחד הטעמים העיקריים. כי אני לא מעוניין להיות מחוייב אליו!

אם אני מבקש ממנו, אפילו אם הוא לא יעשה מה שבקשתי, הוא כבר ידגיש שאני מחוייב לו.

כי אח"כ הוא בא אלי ורוצה שאני יעשה כל מיני דברים.

היה פעם אחד שביקש שאכניס את בנו לשיבה, בגלל שעשה כל מיני דברים. ואפילו שלא עשה אותם בעבורי?

אם ילחצו באופן מיוחד אולי אצטרך לעשות אחרת.

בא אלי ר' אברהם ... שאכתוב לו מכתב ל... וסירבתי מהטעם הנ"ל. אח"כ בא אלי הביתה וטיפס במקלו את כל המדרגות, ונאלצתי לכתוב, כי ראיתי שטרח כ"כ.

ר' יצחק לווינשטיין האם לעשות דבר כלשהו בעניין זה.

רבינו: כל עוד שלא הגיעו אליך, תשתוק!

אני מפרגן להם שישנאו אותי

יש שני אברכים תלמידי... שלא אוהבים אותי, שיהיה להם לבריאות, אני מפרגן להם שישנאו אותי...

ר' יצחק: אבל זה נגד כל עולם התורה.

ר' יצחק: אני זוכר שרבינו אמר לי שמרגיש שהאחריות של כלל ישראל עוברת אלי.

רבינו: זה אכן אמת.

צריך לדעת שבעולם הזה לא כדאי, אלא רק לשבת וללמוד לעשות חסד ומעשים טובים, וחוזק מזה כלום!

אם קוראים לי למקומות לשם חיוק, אני הולך. אבל עכשיו גם את זה אני לא יכול, נסיעה לפריז ירדה מסדר היום, זה דבר גדול, באים רבנים, יתכן שגם הרב ראקוב היה בא. ואם כן זה מקום שיכול לצאת משם דברים טובים. צריך לזכות לדבר שם דברים טובים, לחמם את הציבור.

ר' יצחק: יורים מפה?? על מה שרבינו עושה שם.

רבינו: מה הדימוי, שם זה ציבור פשוט שרוצה לשמוע ולהיות טובים. וכאן יש איזה מוזר שמנסה לעשות דברים, אין לו השפעה על שם, כאן בעיתון הוא כותב, לא שמה. צוחקים עליו שמה.

במענה לשאלתי מה ראה לעזור לחזרים מעדה מסויימת. השיב מי יבוא ויעזור להם?

1 שנה אחת בסוכות, כאשר היו כל מיני מנהלי מוסדות שהכניסו את תורמיהם לברכת החג אצל רבינו, שמענו את רבינו ממלמל אחרי שכולם יצאו, «כרמי שלי לא נטרתי»... מכל זה לא ביקשתי אגורה למוסדות שלי!

2 היה פעם שרבינו היה צריך זריקה והצעתי לו חובש פלוני. רבינו הגיב בשלילה בהטעימו כי יש לחובש נכד שצריך לעלות לשיבה גדולה, וכנראה לא יהיה לו קל מפני שהוא בחור קצת חלש, ומסתמא החובש יבוא אלי שאני יעזור לו. ואני לא רוצה להיות מחוייב.

לא להאמין לרחוב

ר' יצחק: בירושלים מסתובב סיפור, שאחד מאנשי ... הגיע לראש ישיבה בכדי להכשילו, ושאל היות ונהיה מחלל שבת האם יכול ללכת לנח"ל, והשיבו רבינו, האם על זה שנהיית מחלל שבת גם הגעת לשאול אותי....

רבינו: תדע כלל, כל מה שאומרים ברחוב, לא צריך להאמין, ומביא דוגמא ממה שברחוב יש שמועות כלשהן על אחד שהוא ממש מחשובי הרבנים והראשי ישיבות. אמנם לא אומרים שהוא הגאון הכי גדול, אבל מחשובי ראשי הישיבות, ממש ערליכער איד... ובכל זאת זה לא כמו שאומרים עליו ברחוב.

יותר טוב

פעם דיבר על היחודיות של הרב אלישיב, וסגנון תשובותיו. והביא רבינו דוגמא לכך, מישהו שאל את הרב אלישיב מה הרב אומר על בתור חבר כנסת, והוריד בביטול, ושאלו מה אומר על ...,, ואמר, זה יותר טוב. ולא אמר שזה טוב, אלא יהיה יותר טוב.

שח אודות פטירת הגר"ש אלישיב זיע"א, אבדנו מתמיד בקנה מידה גדול, למדן גדול, אחד שאפשר להתייעץ איתו לקבל דעת תורה. ושאלו מה אפשר ללמוד מ**פטירתו**, ענה רבינו ש**מהחיים** שלו צריך ללמוד. איתא שדוד המלך אמר על מי נטשת הצאן, ויש בו פירוש סגולי, כלומר שכשצדיק נמצא יש זכותים בעולם, ושנפטר חסר זכויות, האויר אחרת!

פטירת הרב אלישיב

רבינו אומר שאם רוצים אפשר לזכות בכל המעלות של נפטר. זה בא על ידי שמקבל על עצמו קבלה טובה וחזקה. לגבי ללכת להלויה ממקומות רחוקים - היות שאין שיקול של ביטול שיעור, ומאידך יגיעו בחזרה לישיבה באמצע הלילה, כדוגמת כרמיאל שלוקח להם כמה שעות כל צד. חכם שמת בטל תלמודו.

בשנים עברו אמר שיעור לבעלי בתים, ולא היה צריך להכין במיוחד. ובשנים האחרונות התחילו לבוא גם בני ישיבות, והוצרך להכין יותר את השיעור.

שאלו על המנהג להסיר הפרוכת. השיב רבינו, שבת"ב יש כזה מנהג.

רבינו מדבר על יסוריו הגדולים של הרב אלישיב.

נשאל האם נשים יסעו ללויה. השיב, שאין צורך בכך. זה סתם מפריע.

הציעו לרבינו שיסע ללויה כמה שעות קודם (כדי לא להתקע בפקק) ולשהות בנתיים אצל בתו. רבינו השיב שזה לשרוף זמן. הציעו שאפשר ללמוד שם. השיב שצריך בשביל זה להיות מתמיד כמו הרב אלישיב³.

עצרת חצי המליון

מדבר שהרבה ... רוצה לעשות הפגנה גדולה נגד בג"ץ, בהסכמת הרבי מגור והרב אלישיב. אבל הרב אלישיב ביקש לעשות אחרי ר"ח אדר ואפילו בערב ר"ח ניסן. אבל הם רוצים דווקא ערב ר"ח אדר, כי ב' ניסן אמור להיות איזה בג"ץ.

אני אוחז כך: ש... עושה סתם טראסק גדול בכל העולם! ואני אוחז, שאם אכן עושים יום תפילה על זה שכואב החילול ה', בסדר. אבל הרי מתכוונים להפגנה, אומרים תפילה ומכוונים להפגנה, וזה ליצנות מכל העניין!

לומד דעתו

ר' יצחק: למה רבינו לא מביע את דעתו (בעניין הבחירות)?

רבינו: כשם שמצווה לומר דבר הגשמע כך מצווה שלא לומר דבר שאינו גשמע.

מדברים על דעת הרב אלישיב, ורבינו אומר שהרב אלישיב מאד טרוד על הישיבות ולא ישן לילות. ורבינו מסביר שאסור לסמוך על איש (במערכת הפוליטית) בנושא של בני הישיבות, כי הגם שמבטיח מ"מ זה אדם רשע, וגם אם אכן ירצה לממש את הבטחתו לא יוכל, כי חבריו לא יתנו לו.

3 כנסת של ישיבת חברון בשנת תשס"ח אמר רבינו לר' יצחק, שהוא מקנא ברב אלישיב. והסביר, שמעת מה הרב אלישיב עושה. הוא מזומם כל הזמן, הוא חוזר על תלמודו. ולא מפריע לו כל ההמולה שסביבו.

מדברים על מעלת ישיבת אורחות תורה, ורבינו מתאונן שאם לא לומד, לפחות יש לו זכות שאחרים לומדים בזכותו, וממשיך להתאונן על זה שמגיע אליו כל מיני לשון הרע, היות שלא יתכן להיות איש ציבור בלי לשון הרע!

ואומר שהעיקר רואה מוסר השכל מהו בן אדם, ששומע שצוחקים על כל מיני אנשים חשובים מו"צים ואומרים שהפנימיות לא כמו שהחיצונית, אבל זה בס"ה ראי, שאומר ככה זה גם אתה...

באסיפה לה"כ בכינוס כנגד הגיוס - שבט תשע"ב

רבינו: אין מה להספיק, התורה היא חיינו, בלי זה אין אומה. רס"ג אומר אין אומתינו אלא בתורתיה, ולא שזה מונח בארון אלא שיש אנשים שלומדים תורה. זה החיים שלנו ישראל חיים רק ע"י התורה, מי שרוצה להפריע ללימוד תורה הרי הוא רוצה להפסיק את חיותו של הכלל ישראל. עברנו כל כך דורות עם כל כך הרבה גזירות אז גם כעת הקב"ה יעזור שנזכה גם כן לעבור את המצב הקשה הזה, ונזכה שכלל ישראל יוכל להמשיך ללמוד תורה כי זה החיים שלנו. ונזכה בזה לכל טוב.

התעוררות באמריקה על המצב בארץ ישראל

חורף תשס"א. [נר' יצחק רוזנברגן צילצל שבאמריקה הם רוצים לעשות] לא יום תפילה אבל להכריז בבתי כנסיות, כאן עושים יום כיפור קטן כדי שיתעוררו שם לא יכולים לעשות יום כיפור קטן כי אנשים עובדים, ועכשיו זה לא בכדי שיעשו לפרסם שיעשו איזהו חיזוק תפילה או דרשות, אבל אם הראש ישיבה יגיד יפרסמו את זה שמה [בקונגושן] ויפרסמו בבתי כנסיות שביום ראשון בלילה יהיה איזה אסיפה בכל הבתי כנסת ויגידו תהילים, כך ה' במלחמת המפרץ, ע"כ לשוננו] שמה הם רוצים לומר דרשות דאס איז ווערד א ציבעלע, הם רוצים לומר תהילים בבקשה, דרשות ... [דיברי כיבושים, אולי זה הכוונה דיברי כיבושים קצת].

אבל אנשים לא באים לבית הכנסת רק בשבת [יום ראשון זה חופש] [מדברים על העולם החרדי] [על זה הם מדברים, שאם יבוא הוראה מהראש ישיבה ויפרסמו את זה, אז זה יוכל ללכת] שיגידו בשמי לבד ... יכולים לומר ששאלו... שיכולים להתפלל למה לא, אבל כבר אמרתי קודם שזה כטובל ושרץ בידו [את זה לא צריך להגיד] [השאיילה רק אם זה לא יביא לפאניקה שם]. לא, שם יהיה פאניקה [שם יש פאניקה יותר מכאן] הם לא רוצים לשלוח את הילדים ללמוד, אבל כבר באו אלה שבאו, ואלה שלא באו לא יבואו כבר עכשיו הם לא יבואו, יש כאלו כנראה שפחדו לשלוח את הילדים שלהם [שאלו את הראש ישיבה] [הבנתי ממנו שגם הנובומינסקער ידרוש שם ואם הוא יוסיף את מה שהראש ישיבה אומר יהיה לזה חשיבות] יכולים להגיד כך היות שכאן עשו שיגידו תהילים להתפלל, וגם שם אם רוצים להצטרף זה טוב מאוד שיצטרפו, שיצטרפו להגיד תהילים, מה שאפשר.

רק לא הפגנות, על פי רוב האנשים שהם חרדים הם יוצאים מיד בהפגנות וחושבים שבזה הם עוזרים, עושים הפגנה וגמרנו, כמו שכל אלו חושבים שעם הפוליטיק ... הפוליטיק שווה בצל, צריך רחמי שמים, חושבים שב' אשם, זה אשם, ודאי ב' א קנאפער צדיק, אבל וכי אחר ה' אצלו אחרת, הם כולם צדיקים, זה לא הפוליטיק, העיקר הוא שגורו שיהיה לנו צרות צריך להשתפר, אבל זה כלום לא, [אני לא הבנתי שהרבנים בבתי כנסיות ידרשו שיגידו דברי חיזוק] ש... היות שכאן הכריזו לעשות תפילה, וטוב מאוד שהם יצטרפו [שהם יחליטו מה שהם רוצים שיגידו דרשות ושיצומו שבוע מה שהם רוצים] [עשר פעמים קפיטול כ']

... כל ההפגנות זה כלום ... יש יהודי שה' באמריקה ונעשה בעל חוב של אלפי דולרים ממה שהוא עשה הפגנות, ואח"כ הוא בא לארץ ישראל והוא בעל חוב, מי ביקש לו לעשות הפגנות זה עולה הרבה כסף לארגן הפגנה עולה עשרות אלפי דולרים, ואז ה' נקרא שהוא נשאר בעל חוב של עשרים אלף דולר, וכחיים זה ה' מסתמא מאה אלף דולר, מי צריך את זה. מה זה, זה כלום.

כל אחד מהחרדים כמו שנקרא מהחרדיות שלו הוא נכנס לריב ולעשות הפגנות מה הוא חושב הוא עושה דבר פוליטי, אף פעם החזון איש לא אמר ללכת להפגנה, וכי התזו"א אמר לעשות הפגנה וכי הבריסקער רב אמר לעשות הפגנה [שירות לאומי, בשירות לאומי הבריסקער רב אמר ששלושים נשים ילכו להפגין] [הוא אמר] שלושים נשים [בגיוס בנות לא ה' הפגנה] נדמה לי שלא, ואם ה', לא ה' מה שהוא אמר [הבריסקער רב אמר ללכת להפגנות] [אפי' אם כן זה משהו אחר שם היו הפגנות של יידישקייט והיום אם הולכים זה ציונישקייט] [על מה הפגנה] [שלא יבליגו ושלא ישתקו].

אני לא יודע, אני יודע שפעם אחת ה' הפגנה, ומבני ברק נסע טקסי אחד ואותי גם סחבו, ר' גדליה ה' שם הרב בויאר, איני זוכר מי עוד [ר' יהודה בויאר הראש ישיבה פעם אמר] כן [הוא אמר] [על מה זה ה' איני יודע הם רצו לפתוח שם מועדון או תיאטרון באזור חרדי, ואז נכנסתי לבריסקער רב, והוא אמר לי הפגנה זה הרי לא חוקי לעשות הפגנה. ואח"כ ה' הפגנה חוקי, ואז הבריסקער רב כן הלך, אבל ראיתי שהוא לא כל כך בעד ההפגנה כך אני הבנתי, רק אם זה חוקי אפשר כן ללכת, לא ה' אף פעם ... [מצוה מצוה] ושם באמת ה' על דבר של אידישקייט, על הברכה זה ה', [ועל הרמב"ם, על שרצו להרוס את הקבר של הרמב"ם היו חפידות על יד הקבר של הרמב"ם בזמן הבריסקער רב]

אני יגיד דבר אחד פעם אצל הגנים היו נותנים שוחד, כהיום שוחד קשה לתת אי אפשר לתת שוחד, אבל יש שוחד שאפשר לתת, לא להתגרות בהם זה גם שוחד, אם מתגרים בהם הם רוצים בדוקא הפוך, לא להתגרות בהם, איני יודע אם זה יעזור אבל לכל הפחות זה לא יקלקל.

[הראש ישיבה מדבר על החילונים] כן, לא להתגרות בהם [אין חובת מחאה] על מה שידעו שיקלקל לא צריכים [אם רואים מכונת נוסעת בשבת אין חובת מחאה לצעוק שבת! שבת!] מה לצעוק שבת! שבת! מבלבלים בראש. אחד אמר פעם די טוב, שאחרי זה הוא הולך ואוכל הטשולנט די נעים, זה עולה לו בריאות השבת, מה זה עולה לו לבריאות שיכול אחר כך לאכול טוב את הטשולנט [אם זה עולה לו בריאות למה דוקא אם נוסע במכונת ברח' חזון איש והרי בכביש גהה נוסעים כל הזמן בשבת] [אז זה פוגע בו ברמה אישית שבא אלי זה לא השבת זה פוגע במפלגה שלו] זה לא פוגע לו גם כן, זה גם לא פוגע לו הוא צריך לעשות שזה פוגע לו, הוא צריך להתרגו, אחרת ה' מתרגו על אשתו [ר' עמרם בלוי חשב רציני] מסתמא, אני יודע, מה שנעשה בשמים איני יודע, בלב של בן אדם מי יכול לדעת, זה ה' נקרא שהוא מתכוון רציני אני יודע, כל דבר שעושים.

חז"ל אמרו הרבה פעמים תביעות, שיעקב אבינו הכניס את דינה בארגו וכי אנו צריכים יותר מזה, עד כדי כך הוא פחד שמא חס ושלום יה' לדינה נגיעה עם החילוני, אוי וי עד כדי כך שהכניס אותה בארגו, באים חז"ל ואומרים שלא טוב עשה, על יעקב אבינו, לא טוב, שואלים קושיות ומתרגים תירוץ, תירוץ נכון אני לא יודע, אני יודע רק שכל דבר יכול להיות ביקורת אל תדבר כל כך חזק, הוא אומר פעם בשם איני זוכר בשם מי.

בשם החזון איש אומרים כזה תירוץ שהרבנו של עולם ידע שיעקב אבינו יודע שאם הייתה מתחתנת איתו הייתה מחזירה אותו בתשובה וזה הוא לא רצה, כך אומרים בשם החזון איש, ולמה באמת יעקב אבינו לא רצה, אם כך למה לא רצה, אלא מה שנאמר שלא מתאים לו להתחתן עם עשיר, יעקב אבינו [ר' לייב חסמן אומר שהתביעה הייתה למה דפק את הארגו עם המסמרים] [זה מהקלעמער] זה הכל דברי צחות, על פי רוב העולם שלנו לא אומרים דברי צחות, אבל כאן גם אומרים [זה דברים נחמדים אבל לא בפשט] זה לא אמת [אני פעם הייתי במיר ור' אריה פינקל אמר שמועס והביא את המסילות ישרים שמביא את הטענה על יעקב אבינו, ואח"כ ניגשתי אליו ואמרתי לו הרי כל הבעלי מוסר אומרים שאין הטענה על הפשט ואמר לי שהוא אינו יודע כך כתוב בגמ' וכך כתוב במסילת ישרים].

אני הייתי מסביר בעצמי כך וזה גם כן לא ... אבל כך הייתי מסביר, אם אחד יספר סיפור ברק אומר כך, ומה יגידו, תיכף ומיד יגידו איזה תגובה, לא יודע מה אבל יגיד איזה תגובה, איך אתה תיכף ומיד וכי אתה תפוסה מיוחדת כזו שאתה יודע תיכף ומיד להגיד, קרה איזה דבר תיכף הוא יגיב, מה אתה אומר כבר, מה אתה יודע כך כך מהר, תדון תשאל תתענין תלמוד את הפרשה הסוגיה ותגיע למסקנא, ולא, יש לו מיד תירוץ, שלא נכנס לסוגיה עמוק הוא ה' צריך להגיע למסקנא הזאת, אבל הוא ניגש הוא אומר שעם המסמרים הוא דפק, אני אומר את אותה הסברא אבל בלי המסמרים, יעקב אבינו ה' חושב אולי כן, וה' בא למסקנא שלא, ולא חשב כלל אולי לא, זה ה' התביעה, למה לא לקחת בחשבון, אם אח"כ ה' בא להחליטה שלא בסדר אבל למה תיכף אתה מכריע בלי, לא לרצות לשמוע צד אחר [ומי אומר שלא שקל את זה] לא, חז"ל אומרים שזה התביעה, ולמה, ודאי שיש צדדים גדולים שלא יועיל, אבל אולי כן, לא נזכר שיעקב חשב והחליט שלא טוב, זה שלא חשב על זה, זה ה' התביעה על של יעקב אבינו [אז למה זה דומה למסמרים] [האלטער טוען שה' צריך לדפוק את המסמרים עם אנהח] הוא לא דפק מסמרים [אי אפשר לנשוט] [הראש ישיבה מתכוון שזה יותר בא כביכול ממערכת הרצון מאשר השכל] כן, זה עזר שהוא בא בהשקפה ראשונה מה פתאום אני יתן לעשיר, וזה הייתה צריכה לשקול ולבוא למסקנא וכנראה שלא שקל, זה התביעה עליו הוא לא שקל אם באמת זה נכון אמת זה נכון אבל צריך קודם כל לדון את זה, אולי ואפי' שזה רק סיכויים חלשים בסדר. [יש כאן חידוש לפי דברי הראש ישיבה אם אחד עושה פעולה שה' צריך לעשות כך רק הוא לא העלה במחשבה את הצד השני יש כבר תביעה עליו, הוא צריך לחשוב בנושא ואח"כ לפסוק בדרך כלל אחד שפוסק והולך לבדוק ורואה שפסק נכון מאושר זה טענה עליו שה' צריך לחשוב את זה קודם] כן, וזה רוב בני אדם הם כך, אם מגיע איזה דבר, כל דבר שקורה בעולם, לכל בן אדם יש לו כבר תיכף תגובה הוא יגיד או כך או כך מה אתה פוסק כך תלמוד את הפרשה ותכריע, לא, הוא יודע תיכף ומיד יודע כבר, וזה ה' התביעה על יעקב אבינו שלא מספיק דן בזה, כי ה' אצלו, שלא בא בשאילה.

אין הכי נמי תדון ותבוא למסקנא בסדר, וזה ה' ביקורת ולא שלא עשה טוב למעשה הוא עשה טוב, ולמעשה לא עזר כלום, עשירי אם ה' רוצה לקחת אותה ה' לוקח הוא הרי ה' יכול להכריח אותו רק הקב"ה עשה שלא ירצה, זה לא נכנס לו בראש, אם רצה ה' יכול להכריח אותו, במקום לקחת מאתים גמלים ה' לוקח דינה אחת [הוא הרי לא ראה אותה לגמרי] אבל ב"ה שהקב"ה הציל אותו שלא רצה אותה [את זה יעקב אבינו רצה שלא יתלה בה עיניו] הוא לא ראה אותה למעשה, אי אפשר להסתיר.

זה חידוש גדול שאומרים בשם החזון איש שידע שדינה תחזיר אותו בתשובה, כך שמעתי בשמו וזה דבר מוזר, איך היא הייתה מחזירה אותו בתשובה, את שכם היא החזירה בתשובה, את הפויער הזה דער גראבער יונג היא החזירה בתשובה, היא לא עשתה אותו בעל תשובה [הגמ' אומרת מעשה בחסיד וחסידה שהתגרשו וכל אחד נשא רשע והחסידה החזירה את הרשע בתשובה, והחסיד התקלקל מהרשעים רואים שאשה יכולה להחזיר רשע בתשובה] וכי שייך להגיד על בן אדם כזה כמו עשירי שהוא שקוע בחטא כל כך הרבה שנים כבר עשה כל ... הוא כבר צד נשים תחת בעליהן והכל [כל השלש עבירות] כן, זה דבר רחוק, אבל טוב ... כל אני תמיד מפרש דאין הכי נמי ודאי שה'

בא למסקנא, אבל הטענה הייתה למה הוא לא עשה כזה שיקול, שישקול ויבוא לידי מסקנא, הוא לא רצה כלל לדעת מזה. למשל היום יהודי שיש לו בת, ויציע לו אחד ויגיד לו תיקח אותו והוא יעשה תשובה אהו! [לא שייך] לא שייך, לא מדבר [אפי' אם הוא כבר בעל תשובה הוא לא רוצה לקחת].

השקפה

ראש מגושם

באחת המערכות בתחילת הנהגתו של רבינו. אחד הנוכחים: הציבור מבלבל ושואלים שאלות. רבינו: אנשים מחפשים מה לדבר, הכוס ריק, דקאפ איז פוסט (הראש מגושם), ואין מה לעשות, ולכן מדברים ומדברים, זה הכל. הרעיון הקיים הוא... אחרי זה יש פרשנות של אנשים על כך, רק מה, שהרעיון הזה הוא שקר מטופש, ועשו פשעטלך על פשעטלך על מה שקיים ומדברים ומחפשים מה לומר, שטויות על שטויות. רבינו השיב לאחד מבני ביתו שהתאונן על המצב של האגדרלמוסיא שעשו ברחוב שכביכול רבינו תמך בענין הנח"ל החרדי, שאותם אנשים הם בס"ה "מנחל... בדרך ישתה, על כן ירים ראש"!!!

הכי חשוב זה הילדים

רבינו מתפעל מהעובדה כי ישנם 600 ילדים במוסדות קירוב בנתיבות, ואומר כשהילדים במוסדות (תורניים) זה משנה את כל הבית! הדבר הראשון זה הילדים! הכי חשוב זה הילדים. כשנכנס בילדים אידישקייט, יוצא מזה משהו. אפילו כשההורים רוצים ומתעניינים באידישקייט זה כבר לא אותו דבר כמו שזה בא מהילדים.

נאמנות לסיפורים:

ר' יצחק: חוץ מר' שמחה זליג, הראש ישיבה לא מאמין לסיפורים. רבינו: כל הסיפורים שמספרים, מספרים והופכים. בימים אלו נכנס אלי אחד ומספר לי אנציע שטיקל תורה שהיה בבית מדרש של האור שמח, ווערטל מוכר. שלא ישן בסוכה אבל לכבוד האורח נכנס לסוכה, כי מצטער פטור מסוכה ולא מהכנסת אורחים. ואותו אחד אמר שידע בבירור שזה היה עם ר' מאיר שמחה. אני יודע שזה היה אצל ר' חיים עוזר, והיה עם הרב וינברג. לר' שאול וינגורט יש בן שלמד תקופה אצל השרידי אש, והביא לי את הספר, ובו כתוב שהוא היה האורח, ור' חיים עוזר אמר כך. אותו אחד אף הוסיף ואמר שהמארח הוא זה שאמר שפטור מצטער אינו כלפי הכנסת אורחים, ובמקרה הנ"ל היה זה הגר"ע, אבל האמת היא: שר' חיים עוזר לא אמר כלום. וזה נהיה שר' חיים עוזר אמר, ואח"כ זה הולך שאחד אומר את זה בשם החפץ חיים, ואחד אומר בשם ר' חיים בריסקר. למעשה הרב וינברג עצמו שהוא היה האורח, אמר את זה להגר"ע! רוב מעשים שאומרים בשם, מתווסף פה ושם. ואומרים קצת אחרת. יש אנשים בודדים שמעבירים בדיוק. הבריסקר רב היה אומר מה ששמע מאביו ששמע מפלוני ואלמוני, וזה היה על פי רוב עם מקור. אבל מה שאנשים מדברים סתם אין לזה מקור.

זיכור לצדיק

ר' יצחק: יש לי שאלה שאינני יודע האם מותר לשאול. כתוב בחז"ל ביקשו רחמים כו' כי זה לא חיים. הרי בשבילו זה לא חיים, אמנם בשבילנו זה חסד שהוא איתנו. ומאידך מתפללים שיבריא. ר' יצחק: בימים אלו הרי יש לו צער גדול שאינו יכול ללמוד ואינו כמו כולם. רבינו: מכל מקום זה טובה עבורו, כי בימים אלו מזדכך, אין צדיק בארץ אשר יעשה טוב ולא יחטא. וזה כדי שיבוא לשם נקי לגמרי.

להשתמש בזכות אבות

מדבר על רצונו להמנע עקירת שן בימי שני וימי חמישי:

ביום הדין צריך רחמים. מי שיש לו זכות אבות יכול לעשות הקזת דם בשני וחמישי. הזמנים אחרים אפשר לעשות גם בלי זכות. וימים אלו יש בהם דין ולכן צריך זכות.

אני חושב תמיד שכל דבר כמו ניתוח, שאפשר לבחור האם לעשות ביום ב' או ה', או לא, עדיף לא ביום ב' וה'. ואם אי אפשר להמנע, אז לא חייבים להקפיד על זה ואפשר לעשות בימים אלו. וממילא אם יש שן להוציא, עדיף לא ביום ב' וה'. אני לא יודע אם יש לי זכות אבות.

בזכות אבות שלי השתמשתי לכל הדברים הטובים. למשל לכבוד, אני אוכל ואוכל ואוכל (את הזכות אבות). ממילא אני לא רוצה לאכול את זה יותר.

זה סדום

א"ה ראש המוסד. היה יליד דווינסק, הוא אמר לר' משה סולוביציק בעניין יוסלה, התפעלתי מהאישיות שלך אבל חוק זה חוק! ממש כמו בסדום, ימותו אנשים, יהיה מה שיהיה, אבל חוק זה חוק.

התבוללות

אחד: איפה שאין ישיבות או איזה חסידות, היהודים שם נפלו. רבינו: נכון, אפילו באמריקה. חוץ מגיו יורק ועוד כמה מקומות, אין יהודים בשום מקום, כולם נטמעו. יותר מרוסיה, אמנם שם הרבה נטמעו, אבל אמריקה יותר גרוע. אם פה בארץ הדת הייתה מחולקת (דת ומדינה), זה היה יותר גרוע.

ר' יצחק: אבי אומר שבשוויץ זה 50%.

רבינו: זה בציריך, שזה נקרא אחוזה התבוללות נמוכים, אבל בשאר המקומות, הרבה יותר גרוע.

פרנס

כתוב על גדעון מפורש שהוא היה רשע בן רשע אבל היות שאמר סנגוריא על עמ"י, היה לו זכות, רואים שאצל הקב"ה כשאיך אחר לוקח אפילו... מוירדיגע זאך.

הוצאות לשמחות

אני רציתי לכתוב פעם על ההוצאות שיש בשבע ברכות וחתונות שמוצאים אלפי דולרים סתם, אני לא יכול לכתוב על זה.

רבינו: אופרוף עולה לפחות אלף דולר, על מה? כל מיני שטויות שעולים אלפי שקלים כמו שבע ברכות שעולים יחדיו לפחות עשרים אלף שקל. ואז נכנסים לחובות. על מה?

ר' יצחק רוזנגרטן: התרגלו שיש ש"ב כל יום, ויש בתים מלאי ילדים וכולם באים. פעם היו רק דודים.

רבינו: מי אמר שצריך לעשות ש"ב.

אצל בתי רחל עשיתי 3 פעמים ביום ש"ב ולא עלה לי אגורה, קראו לכמה שכנים ואכלו רגיל.

רבינו: בר מצווה למה צריך כזו טראסק, זה עולה כמה אלפים יפים. לי לא היה בר מצווה ונהייתי בר מצווה גם בלי זה.

הייתי אצל האמרי משה ואמר לי שאגיד משהו על ירושלמי יבמות, ואמרתי לו, ואף אחד לא שמע. הסתכלתי בספר ואח"כ הרצתי הדברים.

ר' יצחק רוזנגרטן: מה העניין לומר שטיקל מהספר.

רבינו: כבר מצווה אומרים שטיקל, ואף אחד לא שמע, לא היה שום סעודה ושום קידוש.

מרדכי צבי ברלין נכדי, הינו חתן של בן של ר' מנדל זקס, וסיפר (ר' מנדל) שכאשר הוא נהיה בר מצווה בשייב"ק וחזר לביתו לבר מצווה, וסטר לו אביו ואמר לו לא יכלת לעשות את זה שם (כלומר בשייבה).

זה לא רק מחלה

היה שאלה של בחורה מסמינר חשוב לבעלות תשובה שנפגשה עם בחור, וכנראה התנהג בצורה לא כשרה כפי שיוזב מהתשובה:

רבינו: אני יכול לומר לה לעשות את השידוך?, הוא כתב מפורש שהוא לא שולט. וגם אחרי החתונה צריך לחשוש שהבעיה תשאר. כי מי יודע אם ישלש בשעת טומאה.

ר' יצחק רוזנרטן: זה מחלה או תאוה?

רבינו: רופאים אומרים שזה מחלה, בוודאי זה נטיה חזקה (בעניין נטיה למידה עיין בערך מידות מה שפירש רבינו במחלוקת בית שמאי על נטיה למידות טובות או להיפך), אבל זה עבירה. התורה אמרה שמגיע על זה סקילה, למה? הרי התורה לא נתנת סקילה על מחלה. אלא ודאי שאפשר להתגבר. זה מאד קשה.

וכן שאר דברים, אדם שבא על אשת איש ודאי יכול להתגבר, ולכן מחוייב להתגבר.

כל אדם זה בכוחו (להתגבר), כל זמן שהוא נכלל בכלל בר דעת, אלא אם כן הוא מטורף. מחשבה זה דבר מאד קשה להתגבר, אבל אפשר להתגבר⁴.

הציבור אוהב מעשיות

ר' יצחק רוזנרטן: עשו עוולה בספר מעשיות שהוציאו ממגיד מפורסם זצ"ל, הוא לא אמר סתם סיפורים אלא היה לו תכלית בהם.

רבינו: מה לעשות, הציבור אוהב לשמוע מעשיות.

ארגון בח"ל

מבט על הפעילות של ארגון יהודי כל שהוא הנמצא בחו"ל:

רבינו: יש שם הרבה יהודים חרדים. הם לא היו שייכים לארגון זה, אבל מה יש לעשות שהם נכנסו תחת חסותו.

ר' יצחק רוזנרטן: איך מגיע כזה צורה של ארגון?

רבינו: אור וחושך משמשים בערבובייה. אכן הם עשו הרבה אנשים שלא יחללו שבת, וישמרו תורה.

אי אפשר לבטל אותם, יש להם חתיכת זכות. ראש הארגון זכה לאריכות ימים, זה לא סתם, רואים שיש לו זכות.

אמנם צריך לדעת שטומאה לבד אין לה קיום, צריך איזה ניצוץ של קדושה, כדי שיהיה לו קיום. ואותו ניצוץ הוא יהיה נפסד, אבל טומאה לבד, לא יכולה להתקיים, אחרת זה מתפוצץ. אפילו בהכי גרועים יש איזה משהו קדושה. אפילו בקומניזם היה איזה מעלה. אחרת זה היה מתפוצץ.

ר' יצחק רוזנרטן: אז זה כן טומאה?

רבינו: כן, אבל יש לזה ניצוץ של קדושה. עושים משהו חסד, יש להם יכולת קיום.

ר' יצחק רוזנרטן: זה הגייים, אבל על הארגון הזה איך ההסתכלות?

רבינו: זה ודאי שזה לא שווה (סי טויג נישט דארט). יש להם חסרונות גדולים, אבל יש לזה איזשהו מעלה.

וכמו כן אמר על ארגון דומה כאן בארץ: אי אפשר לומר עליו שכולו חסרון, הרבה בעלי תשובה, הוא עשה, בקרב עדות מסוימות, אמנם הם לא בדרך שלנו, אבל שומרים שבת. ולכן ודאי יש לו זכות. מצד שני, לכל אחד יש חסרונות. כמו למשל הארגון בחו"ל, אתה יודע כמה בעלי תשובה הוא עשה? אבל זה לא חסר.

כל האנשים האלו לא שמרו שבת ולא שאר דברים, ועכשיו שומרים. זה זכות גדולה. אבל הוא לא יכול.

4 יש לציין שהיה שאלה בהזדמנות אחרת על בחור ממש מובחר ונעלה משיבה מפורסמת ששמו הלך לפניו ואידע דבר שלא נזהר בו כאשר הסכימו ביניהם על ההשתדכות, ורבינו ענה שזה רק מהתרגשות היות ושמעו עליו דברים טובים ואין מה לחשוש.

כמו כן היה שאלה על בחור בעל תשובה שהיה נרגז ביותר בטבעו עד כדי שבאחת הפגישות אחרי האירוסין הכה מרוב כעס (ושמעו אח"כ אודותיו שזה דרכו), ענה רבינו שודאי שצריך לבטל את השידוך בהטעימו וכי צריכה היא לחיות עם כזה חיה. (יש לציין שזה היה מעדה שביטול שידוך אינו דבר חמור כ"כ לפי הפוסקים שהם נוהגים על פיהם)

תראי אותי תקחי מוסר

ר' יצחק רוזנברטן: איך יונה חשב לברוח מהקב"ה.

רבינו: אין על זה בחירה, אמנם יש בחירה האם להיות זה שמחוייב בעונש, אבל האדם שצריך למות יהרג בכל מקרה, אם לא על ידו, אז זה יהיה על ידי משהו אחר, כמו רעידת אדמה. רוב הנהרגין זה כי מגלגלין חוב על ידי חייב, ועל ביצוע גזרת הש"ת לא שייך בחירה.

ר' יצחק רוזנברטן: יש מצב בעולם שלא היה כמותו, מה שיש כל כך הרבה רעידות אדמה.

רבינו: אמרתי אך תראי תקחי מוסר, צריך ללמוד מזה מוסר.

אדם שחי שוכח מהכל, ועל כל קוצו של יוד הוא לא מוותר.

זה לא דין על הגויים אלא כדי שאנחנו נלמד מוסר. הגויים מסתמא מגיע להם למות, אבל אנחנו צריכים ללמוד מזה מוסר. והמוסר הוא בין אדם לחבירו ובין אדם למקום. הכל צריך לשמור. צריך לשמור שבת צריך להזהר מלאכול טריפות.

ר' יצחק רוזנברטן: שבת זה אכן קשה להזהר ולשמור, אבל טריפות? שלא יאכל. (כלומר קיום יותר קל משבת).

רבינו מספר שגם משקצים ורמשים צריך שמירה יתירה וכי פעם עשה קידוש ואח"כ מצא נמלים רבים באזור הבקבוק.

ר' יצחק רוזנברטן: אין הקב"ה מביא תקלה לצדיקים, ותוס' כותבים במידי דאכילה.

רבינו: אני לא צדיק. מקסימום חמורו של ר' פנחס בן יאיר.

ר' יצחק רוזנברטן: הרבנית מספרת על אביה שהקב"ה הציל אותו ממה שהעוזרת הגויה שלהם הביאה לו חתיכת בשר טריפה, והוא הרגיש בזה.

רבינו: אם זה היה חזיר, זה בשר לבן, אז זה שונה מבשר רגיל. (ולכן שם לב). אבל אם זה היה בשר רגיל, זה אכן גדלות.

גאווה של נהג

אחרי שדיבר על מה שנשים לומדות היום הרבה תורה בשונה מבעבר, למרות שכתוב כאילו מלמדה תיפלות מכל מקום זה עדיף מתפלות עצמה, ואמר שהחילונים מלמדים תפלות עצמה (הובא בערך לימוד תורה באריכות עיי"ש).

ר' יצחק רוזנברטן: בצירוף בבית הספר היהודי לומדים בשעה את כל הלימודי חול שמקביליהם הגויים לומדים בשבוע.

רבינו: לגויים יש ראש של גוי! ראש סתום בדרך כלל. יש מלומדים אבל בדרך כלל סתומים.

פעם המוחות הכי טובים היו בוינה, זה היה מקום רפואה הכי גדול. היום אין לוינה שום גדולה.

רופא מנתח גוי זה לא אומר שיש לו ראש טוב אלא יש לו ידיים טובות, אמנם אין לו ראש סתום, אבל בעיקר זה מעלה של הידיים שלו.

טייס לא יכול להיות סתום הוא חייב להיות אינטלגנט.

נהג יכול להיות סתום. אבל הוא מרגיש שהוא מנהל את העולם (ער "פירט" די וועלט)....

ר' יצחק רוזנברטן: מספר על הנהג שצעק על נוסע "ל" אתה אומר כך? והלה השיב לו כן, לך אני אומר ככה כי מה אתה? בסך הכל נהגו

רבינו: צוחק ומשיב, גאווה זה דבר חזק, הוא לא יחסן ולא גביר והוא בעל גאווה, ⁵ בסך הכל מנהיג את הסוס!

למעט בטיול

ר' יצחק רוזנברטן שואל האם לעשות טיול לבנות כיתה ח' באופקים במצב הנוכחי (סיון ס"ג מלחמת לבנון השנייה) למירון ועוד מסלול הליכה קטן.

5 לקוח מהמעשה על בנו של הגרעק"א שבא לבקר את בנו בקוצק וראה שמכבדים שם משהו מאד. ובידר את הסיבה, האם בגלל שהינו ת"ח יחסן או גביר, ומשנענה בשלילה, התפלא מה החידוש שיהיה עניו, כביכול-במה יתגאה. השיבוהו שמכבדים אותו היות שאע"פ שאינו ת"ח או גביר או יחסן, בכל זאת הוא עניו.... וכמו כן היה מביא בשם איזה אדמו"ר שהיה אומר ב"ה שלא נצטוונו על מצוות גאווה, כי אין היינו עומדים בזה. כביכול-במה יש לנו להתגאות. רבינו היה משיב כשנשאל איך לעבוד על הגאווה, וכי במה יש להתגאות. והיה מקריא את הרמב"ן באיגרת ובמה יתגאה לב האדם, וכו', לכן השפל עצמך וינשאך המקום.

רבינו: קצת אפשר מה שיותר למעט, לא ארוך מידי, לא מעט לעת. כמה שיותר למעט.

אודות נגינה

אני זוכר שהייתי פעם בציריך, הסאטמער רבה היה שם שבת, וכמדומה אביך גם היה שם. וכשהוא שר זמירות, כגון אשת חיל וכדו', אמנם זה היה בניגון מוכר שהרבה יהודים שרים את אותו ניגון, אבל הרגשתי שזה לא פשוט (איך האב געשפירט אז עס נישט פשעטו). למה? כי זה תלוי היכן הבן אדם נמצא (במעלתו הרוחנית), יכול אדם אחר לשיר את אותו ניגון של אשת חיל זה לא עושה מאומה, ורק זוכרים שהבעל מנגן הזה היה נוכח, אבל יש כאלו שבשירתם מרגישים שעושים כזו מין השוראה. (מובן מתוך המשך הדברים שמחלק בין סתם בעל מנגן לבעל מנגן בר מעלה).

הקב"ה קרוב שלי

פעם שדיברו איתו על אובדן משפחתו בשואה אמר:

העיקר זה שהקב"ה הוא הקרוב שלי, כמה אני קרוב אליו אני לא יודע אבל זה ודאי שהוא קרוב אלי! הוא מנשק אותי.

מתי נקרא קדוש

כשאחד נהרג ע"י גויים, הוא קדוש, אבל כאשר נהרג ע"י שודדים, זה משהו אחר. אחד שנגזר עליו למוות, זה או דרך ליסטים או דרך גויים, וזה לא יתכן לומר שאם היה לו "הצלחה" להרג ע"י גוי, הוא כבר לא אשם ולא בחטאו מת? כי הרי עליו נגזר למוות, בגלל חטאו, והגזירה הייתה שיהרג דווקא ע"י גוי? ואחר כך כשאכן נהרג ע"י גוי, הוא הופך להיות בר מעלה בגלל שזה על ידי גוי?

אנחנו לא יודעים את חשבונות שמים, רק צריך לדעת שעלינו לעשות את מה שצריך!

כשנהרג ע"י גוי אנטישמי הוא נקרא קדוש כי נהרג על יהדותו, וזה לא דומה ל' עקיבא שאמר כל ימי הייתי מצטער, היות שזה על קידוש ה' ממש. אבל כאן נהרג רק בגלל שיהודי, ולא שזה בא מבחירתו מה שהוא יהודי.

מאד קשה לי לומר שכל המשומדים שנהרגו ע"י היטלר נקראים קדוש, ונחשבים לחסידים ויושבים בעולם הבא.

זה בעצם עוד קושיא, כי חסיד זה מדרגה גדולה יותר מצדיק. ואם כך יוצא, שלא רק שהתכפר לו העבירות, אלא גם נהיה חסיד! איך נהיה חסיד? כשעושה תשובה מאהבה החטאים נעשים כזכויות, משא"כ תשובה מיראה. וא"כ צריך לומר שנחשב לכוזר כפרה כמו תשובה מאהבה? דע"י תשובה מאהבה נהיה חסיד.

על ר' טרפון כתוב שנגזר עליו ועל בתו, מה נגזר? זה הרי דבר טוב? מה הגזירה בזה?

ר' יצחק: הרי יכול לקיים מצוות עוד שנים רבות, ולכן זה גזירה. וכי למות על קידוש ה' עדיף מעוד שנים של קיום מצוות.

רבינו: זה נראה שם בגמ' שנגזר, וזה לא דבר טוב למוות, ואפילו שזה על קידוש ה', שלכאורה זה דבר טוב, מ"מ רואים שזה דבר לא טוב למוות, זה גזירה.

ר' יצחק: אולי נגזר עליו למוות סתם ולכן זה לא דבר טוב. אבל זכה ונהרג על קידוש ה', שזה דבר טוב.

רבינו: אם נגזר עליו למוות סתם ולא נגזר עליו למוות על קידוש ה', למרות שיש אפשרות שיהיה נגזר למוות על קידוש ה', אז זה עונש. אלא מה זה כל כך טוב למוות על קידוש ה'? רואים מכאן שזה לא כ"כ דבר טוב.

להשיג משגיח טוב

אודות משרות: להשיג משגיח טוב זה קשה. על מה להסתכל והאם על הכל להסתכל. אבל זה לא פרנסה.

ר' מרדכי סלוצקר היה עילוי גדול ועיקר פרנסתו היה כשרות. הקצבים לא היו הצדיקים הכי גדולים. ואפילו 10 מנעולים לא הספיקו להם. וזה היה מאד קשה.

לכל אחד יש כחות

רבינו: אליהו הנביא אמר לציד שאמר לו מי אני הרי אני אדם פשוט. ושאל אותו איך אתה צד, והסביר איך עושה רשתות וכו'. ואמר לו שהסיבה לכך כי הכנסת והשקעת את עצמך בזה. ואם היית משקיע את עצמך בתורה היית מצליח.

אנשים משקיעים כח ואנרגיות על להרוג אנשים רח"ל. כמו הערבים ימ"ש משקיעים את כל כוחם בלהרוג יהודים.

נתנו לאדם כוחות זהב, וצריך לדעת עבור מה. רוב האנשים משתמשים בכוחם לא למטרה שייעדו להם. או מאד חלש או קצת טוב. אדם עובד כל היום על עסק ומכניס את כל כולו לזה. על מה? על כסף!

בכפר סבא היה יהודי בשם פאלוקס, והיה תקופת צנע, וכל היום היה עסוק בעסקו. ובלילה היה לוקח את הפתקים ומדביק אותם. ואמר אם הייתי פקיד הייתי עובד 8 שעות עכשיו שאני בעל הבית אני יכול לעבוד 24 שעות. ולא היה לו רגע אחד פנוי. ועבד. למה? לכסף. והוא עצמו אמר שעובד ולא יודע למה עובד ככה.

הבל העולם הזה

אומר רבינו אנשים אין להם מה לעשות, מה הם צריכים יהלום? יש אנשים שאוהבים את זה ועל זה בני המסחר.

אמנם זהב זה שונה (הרדיפה אחריו), כי אפשר לעשות בו שימוש.

היה תקופה שהיה מסחר בבולים וזה עלה עשרות אלפי דולרים. מה יש לעשות עם בולים.

רבינו: אם כולם היו כמוני, היו יכולים לזרוק את כל הבולים לפח....

ר' יצחק: גם את כל חנויות הרהיטים היו יכולים לסגור וגם את המכולת....

רבינו: רק למאפיה עם לחם יהיה פרנסה. כי עוגות אני לא צורך.

בהזדמנות אחרת אמר: מספר על משפחה שיש להם צלחת של ר"י אייבישיץ היות והם נכדיו, ואשתי גם נכדה של ר"י אייבישיץ.

אמרו לי שאחד שילם 20000 דולר עבור איזה שיר של החזו"א. השיר לא הודפס.

תאוה לאופנים

רבינו שם לב בהיותו בנתניה שכל ילד עם אופנים.

אמר לי ר' אליהו מן שבתור ילדים אביהם ר' מרדכי אמר שכשהייתי ילד חשבתי שכאגדל לא אתן לילדי אופנים, וכשגדל ראה שזה לא שייך.

רבינו: כאן יש תאוה לכל ילד לאופניים. זה רוח אצל ילדים שכולם צריכים אופנים. למרות הסכנה שיש באופניים.

להשקיע בנקיון

רבינו אמר לראש העיר, שצריך להשקיע ממון רב לנקות את העיר כי זה קידוש ה', היות שמשמיעים שבני תורה חיים בצורה לא נקייה.

הדרכה לבת מצוה

לילדה בת מצוה:

לומר לה שתעבוד על מידות טובות, על חסד.

השואל: איך עובדים על זה.

רבינו: להיות טובה עם החברות.

ר' יצחק: למה לא אומרים בבת ברוך שפטרני.

רבינו: למה לא עושים בר מצוה בבת. בבר מצוה עושים סיום...

ר' יצחק: אולי בגלל צניעות.

רבינו: צניעות זה דבר מאד חשוב.

כתוב במדרש שעל כל אבר שברא את האשה אמר לה תהיי צנועה. וק' איך אפשר תהיה צנועה הרי היו אז ערומים.

ר' נח: צניעות לא תלוי לפי המקום, כמו שאם הולכים במקום מסויים בלי גרביים אין זה חסרון בצניעות.

רבינו: ואם יש מקום שכולם הולכים ערומים?

ר' נת: היום לא.

רבינו: ולא יתבוששו. לא היה סיבה להתבייש.

ר' יצחק: בכל אבר החשיבות העליונה זה צניעות, הרי יש אברים שיש בהם תכלית אחרת.

רבינו: לא להיות גב וכדו' שייך בין באיש בין באשה, אבל באשה יש לה יחודיות שיש גם צניעות כי על זה העיקר יצה"ר שלה.

עצה כנגד הדרת נשים

ר' מתתיהו סלומון שואל אודות הכנס הענק שיעושה בארה"ב כנגד האינטרנט, והתקשורת תובעת אותו על הדרת נשים, כי הכנס מיועד לגברים בלבד.

משיב רבינו, שיעשה עזרת נשים מזערית, וכך תוך כמה נשים כבר לא יהיה מקום לאחרות וישובו כלעומת שבאו. אבל יצא בזה ידי חובה.

פינוי קברים

אחד הנוכחים: יש גדולים שפינו את בית הקברות שהיו קבורים בו, וקבריהם הועברו, האם יש בזה זכות כל שהיא?
רבינו: כל אחד והזכות שלו. אמרו אז (בעת שרצו לפנות את קבר בעל סדר הדורות, נפגעו כל מי שניסה לגעת בקברו) שבעל סדר הדורות היה קפדן ולכן לא נתן לכך. הוא היה אדם גדול מאד.

דיברו על פינוי קברים: זה לא דבר פשוט, זה זכויות מיוחדות, למשל את החפץ חיים ור' ישראל סלנטר לא פינו.

חיזוק לישיבה אחרי פטירת אחד הרמ"ם

ר' שרגא: הישיבה צריכה עידוד, מה לומר לבחורים.

רבינו: לכל אדם יש תפקיד בעולם, ואפילו לטובים יש תפקיד, לכל דבר יש תפקיד. אחרי שגמר תפקידו הוא הולך, לפעמים כך ופעמים באופן אחר.

ראש הישיבה: כזה מיתה משונה הם לא יכולים לעכל.

רבינו: נכון.

הגמרא אומרת בב"ב ד' י', יש כמה סוגי צדקות, והצדקה החשובה ביותר זה נותנה ואינו יודע למי נותנה נוטלה ואינו יודע ממי נוטלה, וזה מציל ממיתה משונה.

מק' תוס' הרי גהיגום יותר חמור. והיה צריך להיות שמציל ממהיגום. מתרצים תוס', אומר ר"י דרוב דברים אין עומדין לאדם בעולם הזה אלא לאחר מיתה ובעולם הזה אין עומדין לאדם אלא מצות גדולות כדתנן (קדושין דף לט:): אלו דברים שאדם אוכל מפירותיו בעולם הזה והקרן קיימת לעולם הבא לכך קאמר דאפילו ממיתה משונה דהוי בעולם הזה מצלת.

ולכא' קשה, מה נהיה מתורץ (הרי עדיין קשה למה זה כך, ומתורץ תוס' שזה ככה).

רה"י: כתוב על צדיק ורע לו שזה חילול ה', כי כתוב, מפרסמין את החנפים מפני חילול ה', כדי שכאשר יעגשו לא יאמרו שהם צדיק ורע לו. ומאידך כתוב בקרובי אקדש, שזה קידוש ה'. שהקב"ה עושה דין בצדיקים שמו מתעלה ומתקלס ומתיירא. איך מיישבים את הדברים.

חשבתי שאולי כל מה שכתוב שזה קידוש ה' זה כשזה מיתה משונה, שרואים שזה גזירה מיוחדת. אבל סתם באופן רגיל זה לא קידוש ה' מה שצדיק ורע לו.

הבחורים לא יכולים לעכל, לא נשאר כלום ...

רבינו: אומרים פשוט בשם ר' חיים בריסקר. כבודו מלא עולם משרתיו שואלים זה לזה איה מקום כבודו. כבוד שמים מתגלה על פי דברים טובים ולפעמים להפך על ידי דברים לא טובים ר"ל. והם שואלים מה יותר חשוב, איה מקום כבודו. ועל זה אומרים לעומתם ברוך יאמרו, שזה אותו דבר.

ועל זה אנחנו מבקשים היות שזה אותו דבר, אז "ממקומו הוא יפן ברחמים"!!!!

כתוב שהיה קידוש ה' במות גב ואביהוא שאמרו מתי ימותו זקנים הללו. מבאר הח"ח שאמרו נדב ואביהוא שהיה שהם המנהיגים לא יחיו לעולם, אז צריכים להתכונן ולחזק את עצמינו לקראת ההמשך.

ה"י: לעשות שמחת תורה.
רבינו: כן, תורה מה תהא עליה.
כתוב בגמ' ר' יוסי שכב ר' מאיר שכב, תורה מה תהא עליה.
כשמושה רבינו נפטר נאבדו כמה אלפי הלכות.
ה"י: כשמושה רבינו נפטר לא עשו שמחת תורה...
רבינו: הוא נפטר ב' אדר.....
שיהיו שמחות.
ה"י: ברכה להצלחה ביישיבה.
רבינו: יש לך הצלחה ב"ה.
מברך.

פגישה עם הגאון הגדול ר' ישעיה גולדשמידט זצ"ל:

כשנכנס רבינו אמר ר' ישעיה הנה הצדיק.
רבינו: איך נהיים צדיק? הרי אפשר לחשוב על אדם שהוא צדיק (למרות שזה לא בהכרח), והא ראייה דאיתא בנדה דף כט:
משביעין לו לאדם תהי רשע ואל תהי צדיק, ואפילו כל העולם כולו אומרים לך צדיק אתה, תהי בעיניך כרשע. רואים שיש
מצב שכל העולם כולו אחוז שהוא צדיק ולמעשה הוא כרשע.
ר' ישעיה: אבל למעשה הוא צדיק... הרי כתוב בעיניך, אבל באמת הוא צדיק.
רבינו: וכי איך יכול לעבוד על עצמו דבר שאינו נכון (כלומר אם באמת הוא צדיק, מה העניין שיאמר לעצמו שהוא רשע).
אלא רואים שאפילו שכל העולם אומרים לו אתה צדיק, מ"מ אומרים לו, אל תהיה טיפש, אל תדמה בנפשך שאתה צדיק!
ר' ישעיה: ככה הפשט? זה האיש (רבינו) הוא צדיק!
רבינו: נחום איש גמזו אמר לתלמידיו כשביתו מט ליפול, שכל זמן שהוא בתוך הבית, לא יפול הבית, ולכן המתין עד שיפנו
מתוך הבית את כל הכלים. ולכאורה רואים שידע שהוא צדיק, ואם כן מה כל כך התייסר לעצמו על ידי שחיך וכדומה, הלוא
ידע שהוא צדיק, כי הרי יכל לעכב נפילה של בית. ומה צריך הוא ליסורין? אלא זה היה, כי חשש מאיזה נדנדוד חטא שהיה
לו, וזה ודאי לא היה בכוונה, כי חשב להוריד המשא מהחמור ואח"כ להביא לו אוכל. והוא לא נרגע מזה, ורצה עוד יסורים
ועוד יסורים. רואים מזה שהרוויח מזה, שעשה עסק טוב.
אי אפשר לדעת מה מרוויחים! הגר"א לפני הסתלקותו אמר על הציצית, שאפשר לקנות כאן בעולם ציצית בכמה גרושים.
(למרות שהיום עולה ציצית טובה הרבה כסף, 40 דולר.... אבל זה עדיין טוב). צריך לנצל את העולם. רוב האנשים אין להם
שכל.
ר' חיים אמר לי א מוידדיגע מדרש (בניחום על רבנית קנייבסקי רבינו זיע"א הזכיר לר' חיים את זה), שכל האברים של הנחש
באו לראש ואמרו לו למה אתה הולך לפני כולנו, והחליטו שכל האברים הולכים קדימה, ואז נחבל הנחש. ואמרו האברים
לראש, אתה צודק, אתה צריך להיות מקדימה, השיב להם, שכבר אין לו ראש! כי נחבל. אנשים בשנים הצעירות לא הולכים
עם הראש, ובשנים המאוחרות רואה שזה לא טוב, אבל כבר אין לו ראש...
זה בילקוט שמעוני.
אם בגיל 13 היה את השכל שיש בגיל 70 אולי היה משהו. אבל האמת שגם בשנות הזקנה גם אין את השכר הנכון.
ר' ישעיה: כי חושבים שצעירים.... וכבר לא יודעים שהתבגרו.
ר' יצחק רוזנגרטן: המשגיח אמר לי פעם שחשב שכשהזקין למד להתגבר על היצר הרע. אבל אז ראה
שהגיע יצר הרע זקן...
ר' ישעיה: היצה"ר מחכים גם.
ר' ישעיה מספר שאמו גרה אצלו 35 שנה, וקיבלה את הפמוטים שלה בגלל זה.
רבינו: כלה שחייה עם שוויגער 35 שנה מגיע פרס יותר גדול....
זה זכות גדולה, 35 שנה! והייתה תקופה שגם אימי החורגת הייתה עימה, זה היה בדירה הקודמת,

שהייתה יותר קטנה מזו.

השוויגר הייתה אשה חשובה, עשתה הרבה מצוות, אשת חיל. ויש לה רק בת אחת.

הכרתם את השוויגר?

רבינו: בטח. בעלה היה שוחט.

ר' ישעיה: היה ראש השוחטים באנטוורפן.

הייתה בגיל של ילדיה (החורגים). זה לא היה נוח אחרי זה כל נכדיה היו בני ישיבה, והלכו ללמוד בבאר יעקב ופונביז.

עם נדיב שבא להתייעץ במה לתמוך

רבינו: כתוב בתורה, כי פתוח תפתח את ירך לעניך.

הנדיב: אני מזהה בעיות קליטה אצל הבעלי תשובה וכן שלום בית.

רבינו: הדור הזה... אבל בע"ה מקווים שהדור הבא יהיה בסדר. יש פסוק בקהלת דור הולך ודור בא. (נשמע שאין מה לעשות).

רבינו: תדאג בשביל כולם ולא דווקא בשביל בעלי תשובה, אל תעשה בשביל סוג מסויים דווקא, אלא תעזור לכל יהודי. בתורה כתוב כהן לוי ישראל, ולא כתוב מדרגה בעל תשובה. בעל תשובה הוא יהודי כמו כל יהודי.

אתה תראה שאתה רוצה לעשות טוב, הקב"ה יעזור לך, הבא ליטהר מסייעים אותו, שיהיה לך טוב.

הנדיב: בגלל שאנחנו לא בטוחים בנסיבות של בעיות השלום בית, אלא יש רק רעיונות, אז אני רוצה לדעת האם יש מה להמשיך לברר עד שנבוא לדעת מה הם הבעיות ומה הגורמים. או שאני לא צריך להמשיך לדעת, ואם כן אני רוצה לבקש רשות לדעת למה לא צריך לדעת יותר.

רבינו: שלום בית זה שאלה פרטית, לכל זוג יש סוג אחר, א"א לעשות כלל "שלום בית" כי כל זוג זה אחרת.

אחד הנוכחים: אבל הנתונים מראים שיש שם אחוז גבוה יותר.

רבינו: וכי אצל מי שאינו בעל תשובה אין בעיות שלום בית.

רבינו: אתה לא יכול לעשות שלום בכל העולם, אם יש מחלוקת בכל העולם האם תוכל לעשות שלום? לא. גם זה כך, כל דבר צריך לדון בפני עצמו, א"א לעשות כלל! כל זוג הוא עולם בפני עצמו.

הנדיב: אז במה להניח את מאמצי הכספיים והנפשיים.

רבינו: לעזור שילמדו תורה, לישיבות לחזקים, לישיבות קטנות לאברכים, תורה ותורה ותורה, העולם עומד על תורהו כתוב אם לא בריתי יומם ולילה חוקות שמים וארץ לא שמתי, ממילא כל העולם עומד על תורה, וכשעזבו את התורה התחילו כל הצרות. ואם יעשו תורה אז בע"ה העולם לא יחרב.

והכל יהיה טוב ולא יהיו בעיות שלום בית ולא בעיות בין אדם לחבירו. כי הרי לא רק איש ואשתו רבים אלא גם איש וחבירו רבים.

הנדיב: האם כשרבינו אומר תמיכה בתורה, האם תמיכה בקירוב גם נקרא תורה או לא.

רבינו: זה כעין זה, לא כ"כ רחוק כי קירוב זה אח"כ תורה. קירוב זה דבר טוב, אבל עיקר התכלית זה תורה, כי בלי תורה מה נשאר מקירוב.

למשל, אם עושים קירוב ולא מתחננים עם גויים, זה אמנם דבר טוב אבל האם זה הכל?

ה' יעזור לך.

חנוכה

נרות חנוכה אסור להשתמש בהם

יש להסתפק האם חסר לו מהבעלות, שיש דברים שאינו יכול לעשות בזה הוא לא יכול להשתמש בזה זה אמנם מדרבנן, אבל האם מדרבנן זה כאילו שאין לו בזה בעלות שאינו יכול להשתמש בזה אין לנו רשות להשתמש בהם, לפני שהדליק לא נאסר אבל בזמן שדולק השאלה מוזמן שהדליק [לא רק השמן שבנר אחד שלקח בקבוק ואמר שרוצה להשתמש בשמן הזה לנרות חנוכה הכל נאסר, לא?] [הבקבוק מה פתאום הבקבוק] [אחד שהקצה בקבוק לנרות חנוכה זה כלום לא] כלום לא, רק מה שהשתמש בהם, מה שהדליק והקצה את זה לדלוק זה שאלה אבל מה שיש בקבוק זה כלום.

זמן ההדלקה

... אחרי מעריב [אחרי צאת הכוכבים] גם החסידים מדליקים כך [ר' משה יהודה אומר שסבא שלו הרב וואלף ז"ל הדליק בזמן של החזון איש, ואני מתלבט אם הוא שאל את החזון איש שהמנהג שלו הוא כך והחזון איש אמר לו להדליק בזמן ההוא, או שהוא ראה שהחזון איש מדליק כך גם הוא מדליק כך, במילים אחרות האם צריך לעשות מה שהחזון איש או להשאיר במנהג אשכנז] מה פירוש מנהג אשכנז מסתמא מנהג ליטא גם ה' כך ובא הגאון וחידיש שקיעה, אני לא יודע אם ה' מנהג ליטא כמו הגאון, אלא שבא הגאון ואומר שצריך להיות כך אבל לא שבגלל שכך מנהג ליטא, הגאון חידיש ומה ה' בליטא לפני זה, הדליקו אחרי מעריב יתכן, והוא בא ואומר שצריך לפני השקיעה אבל לא שזה מנהג ליטא, הגאון זה לא מנהג ליטא, הגאון זה גאון [מה הראש ישיבה מתכוון להגיד] ממה נפשך אם זה ה' תלוי במנהגים אתה יכול להגיד אנתנו נוהגים ליטאים כמו הגאון ובני אשכנז לא כמו הגאון, אבל גם אנתנו לא ה' כמו הגאון רק הגאון בא וחידיש, אז הוא חידיש רק לליטאים ולא לאשכנזים? ... לא [אז למה באמת צריך לעשות כמו הגאון]

המשנה ברורה אומר שעל פי דין שמה שהגמ' אומרת משתשקע החמה כמו שכתוב הלשון משמע השקיעה הראשונה, גם קריאת שמע זה כך לא שהליטאים הם כמו הגאון בזה.

אלא שהגאון בא ואומר שזמן קריאת שמע זה כך, אבל לא שמנהג ליטא זה כך [אבל אם המסורת של הראשונים באשכנז ה' כך מדורי דורות לעשות אז צריך ללכת אחרי הגאון] למה בליטא ה' אחרת גם בליטא ה' כך [אני לא יודע] [אותו שאלה זה בליטא למה שינו לגאון] לא שינו לגאון [לא כולם שינו] לא כולם שינו יש כאלה שנהגו כמו הגאון.

[המשנה ברורה גם כותב שכך יעשו דהוא כותב ובאמת יש הרבה ראשונים דסבידא להו דכוונת הגמ' מתחילת שקיעה ר"ן ורשב"א מאירי ועיין ביאור הגר"א שעיד בדבר זה, ועיין ביאור הלכה שביארנו שאותן אנשים שנהגין להתפלל מעריב בזמנו היינו אחר צאת הכוכבים נכון לנהוג כן לכתחילה להדליק לפני מעריב וכן כתב מור וקציעה וכן נהג הגר"א א"כ המשנה ברורה אומר לאנשים לכו תדליקו קודם] שמה [שידליקו לפני מעריב] לפני מעריב, אבל לא שכך נהגו בליטא, הגר"א בא ועשה את השיטה הזאת [אבל למעשה אם אחד מדליק בשקיעה ואליבא דאמת צריך רק להדליק אחרי מעריב אז הוא לא מפסיד הוא רק מרויח שיוצא ידי כל הדעות אם הוא משאיר מספיק שמן].

למה עושה החזון איש עשרים דקות [זה אני באמת לא מבין] אומרים שה' לו בזה חשבון, שהיות שחצי שעה לפני מעריב זה שאלה, ואז עוד יוצאים ידי כולם כך הוא טען, כך אומרים, אבל על כל פנים זה לא מנהג ליטא מה שהגר"א עשה אלא שהגאון עשה, ונה' בליטא אחרת כי הנהיגו כמו שהגר"א אמר אבל לא שכך ה' קודם.

למשל נביא (לקריאת הפטרה) הוא חידיש שייצטרכו נביא לקריאת התורה, לפני זה לא ה' נביא בליטא גם כן, ובא הגר"א ואמר שצריך נביאים אז התחילו לעשות נביאים, אבל אין זה מנהג ליטא זה מנהג הגר"א [אבל הם עשו כך בליטא כי הגאון ה' בליטא אבל במקומות אחרים] גם שם יש כאלו שקיבלו ויש שלא קיבלו הרבה קיבלו [אז למעשה הראש ישיבה אומר שצריך לשנות לזמן של הגאון או לזמן של החזון איש] מסתמא יוצאים.

היום יכול להיות שאין את כל השאלה, דמה כל הטענה שאחר כך כלה הרגל מן השוק וממילא זה כבר כלום לא, אבל היום זה לא כלה הרגל מן השוק זה לא יכול להיות אפי' בכפר, אולי בכפר עוד יש לפעמים. אני זוכר שאני הייתי פעם במידון בלילה והגיע השעה שבע וכבר ה' חושך כבר אין שום נפש חיה [כל המקומות הקטנים נה' חושך כבר לא יוצאים מן הבתים וכבר אין אף אחד] [וכשיש אור כן רואים אנשים, בחזון בשעות הבוקר שהילדים בחיידר ובעבודה אז שקט שם הכבשים ריקים שם תמיד שקט] כן, אבל בבוקר הולכים אנשים, אבל בלילה כולם ישנים בבית ואף אחד לא יוצא החוצה.

[המשנה ברורה מאוד חושש לזה ואומר שימהרו להדליק מהר תוך חצי שעה שלא יהי בעי' של כלתה רגל מן השוק] אין הכי נמי היום בארץ ישראל אני לא יודע ממקומות אחרים, יש כל כך אנשים בעיר, יש אור [היום יש אור פעם לא ה' אור ה' השמש וכשהשמש שקעה הלכו הביתה].

אבל כאן מצד אחד יש חומרא למשל אצלי הייתי צריך שידליק כמעט כל הלילה [מה הבעי'] אי אפשר לעשות שידליק כל הלילה רק אם אני עושה אש קטן מאוד, אולי קורא לפעמים בשבת בבוקר כשאני הולך להתפלל עוד יש נר אחד שדולק [אפשר לשים השמן בכוסות ולא בכוסיות] [יש היום לקנות כוסות באותו רוחב של הכוסיות וכפול בגובה ...].

[זה נכון מה שאומרים על הבריסקער רב שרצה להדליק עד שייצאו מקולנוע אדיסון] כן זה נכון אבל זה לא ה' כך הוא ה' מוסיף שמן [מוסיף אחד כך] כן הוא ראה באחד עשרה שכבר הולך ליכבות וה' קצת שמן אז הוא הוסיף [זה כבר לא מהמצוה זה סתם פירסומי גיסא] הוא אחז אולי שכן, חיוב מעיקר הדין איני יודע אם אחז אבל הוא סבר שזה מצוה, הוא הוסיף שמן, זה לא ה' בכלל מופת [לא מופת אף אחד לא אמר שזה מופת] [אז גם פה אפשר לעשות את זה] אין הכי נמי אבל בליל שבת אי אפשר לעשות את הקונץ הזה [אבל בליל שבת לא עומדים בתחנה] [בליל שבת יותר ריק] אבל אנשים הולכים מויזניץ ומ... בשתיים בלילה הולכים הביתה.

MISHMERET HASHABBAT

Keeping the Sabbath in the digital age

Damesek Eliezer 43, Bnei Brak | tel: 03-6569900 | fax: 03-6569990

משמרת השבת

שומרים על השבת בעידן הדיגיטלי

דמשק אליעזר 43 בני ברק | טל': 03-6569900 | פקס: 03-6569990

לאור ההתעוררות הגדולה בציבור יראי ד'
בדבר המכשולות הגדולות הכרוכות בשימוש במכשירי חשמל
בעידן הדיגיטלי בבית ובמרחב הציבורי

ציבור בני התורה מוזמן להשתתף

בכנס הסברה יחודי

במוצ"ש פרשת וישב, בשעה 20:30 בבית המדרש 'משובב נתיבות'
רחוב נתיבות המשפט 101 א' מודיעין עילית

בלווי מצגת ותמונות להמחשת הנושאים
בהשתתפות מרנן ורבנן

דברי פתיחה מהגאון רבי **אפרים רוטשילד** שליט"א
רב קהילת משובב נתיבות ורב שכונת שבט הלוי

ישאו דברים

המרא דאתרא הגאון רבי **מאיר קסלר** שליט"א

הגאון רבי **ישראל זיכרמן** רבה של אחוזת ברנפלד

רבני משמרת השבת

שאלות ותשובות מהקהל עם מומחי משמרת השבת

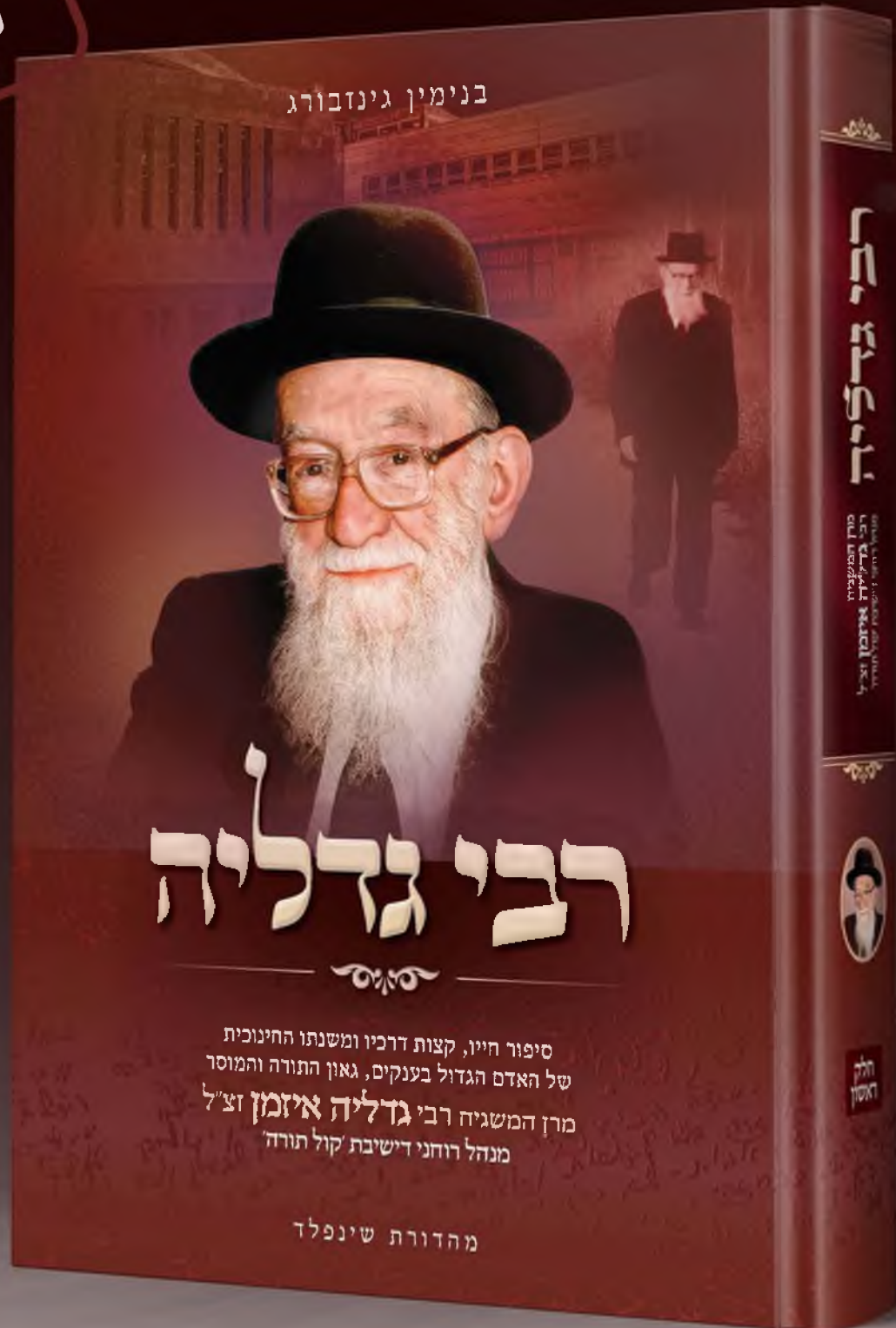
הזדמנות
להכרת
המציאות
למעשה

קרח אור

מבעד לערפילי ההסתרה

חדש!
670 עמ'

לצעוד בנתיב
דמותו הפלאית
רבת ההוד של
גאון התורה
והמוסר

מרת המשגיח
רבי גדליה
אייזמן זצ"ל

לטעום אורה
של התעלות
ורוממות
ולהנחיל ללבנו
מושגים של
גדלות

מוקדי הפצה ואיסוף של הספר: ירושלים: מוקד ראשי - בית וגן הפסגה 33 משפחת שיפמן 0527158008 • גבעת שאול כתב סופר 14 משפחת גולן 0583227716 • מרכז פנים מאירות 12 משפחת פלד 0504103341 • סנהדריה- רמת אשכול מבא רפידיים 2 משפחת ברוורמן 0527654201 • רמת שלמה ברכת אברהם 6 משפחת שיפמן 025870349 • רמות נוף רמות 71 משפחת שיפמן 025868481 • נוה יעקב משפחת שיפמן דב בר יקר 8 0527134000 **בני ברק:** רבי עקיבא 118 משפחת שיפמן 0527616190 • רחוב אבטליון 14 משפחת זינגרביץ 035786147 • רחוב רמב"ם 5 משפחת גינזבורג 0548562474 **מודיעין עילית:** ברכפלד רבי עקיבא 19 משפחת גינזבורג 086896722 • ברכפלד רחוב רשב"י 42 משפחת גינזבורג 0504172546 • קרית ספר רחוב נתיבות המשפט 65 משפחת האוסדורף 089743660 • קרית ספר רחוב מרומי שדה 26 משפחת נוסבוים 089298563 **ביתר:** דרכי איש 22 משפחת גינזבורג 0527110796 **בית שמש:** רחוב יונה בן אמיתי 3 משפחת גולן 0504184142 **אשדוד:** רחוב האדמו"ר מפיטסבורג 43 משפחת ולס 0504121242 **אחיסמר:** רחוב יחד שבטי ישראל 12 משפחת שיפמן 0504179791

ניתן להשיג גם ברשת חנויות יפה נוף - ובחנויות הספרים המובחרות

מוסר בגדלות

לאורו של מרת המשגיח רבי גדליה איזמן זצ"ל

בס"ד,

יצא לאור

ספר בינת אדם

ממדרן המשגיח הגאון
רבי דן סגל
שליט"א

בעניני חנוכה

חידושים וביאורים
בעניני חנוכה

כמו"כ ניתן להשיג

ספר מסילת ישרים

עם ביאור
חובת האדם
ממדרן המשגיח
שליט"א

חכמה ודעת

מרבני המשגיח הגאון רבי דן סגל שליט"א

ניתן להזמין גם דרך מערכת "קובץ גליונות" במס' 053-3145900 משלוח חינם

קולמוס
הפצת ספרים שעובדת.

0722-441660

0722441670@gmail.com 02.970.7087

להשיג
בחניות
הספרים
המובחרות

לְעֵשׂוֹת רְצוֹנָה חֶפְצָתִי

מדבריו של ראש הישיבה על ילדי קרן ההסעות

”ילדים אלו אין מי שידאג להם ולכן
אני האבא שלהם, שצריך לדאוג להם
קרן ההסעות מפעל קודשו של מרן רשכבה"ג הגראי"ל שטינמן זצוקללה"ה
חמש שנים של יתמות - כ"ד כסלו

ממשיכים בדרכו ורצונו

מאירים את הדרך לילדי ישראל

מאמצים ילד בקרן ההסעות

קרן ההסעות
גלגל ההצלה של ילדי ישראל!

הטלפון שלכם להצלת ילד יהודי ולנחת מהילדים שלכם:

1700-50-66-22

ת.ד. 257 בני ברק או בהעברה לבנק המע"מ מס' 655 ת.ד. 339991 קרן הסעה וסייע לתלמידי חינוך העצמאי ע"ד 5-804-659-95
החששות מוכחות לנציגי מס לני מס' 46 כשרי נתון לזרעם בקוזה ובמחיריהם בכל עמדות "חידים מלתי" ברוחי הטיף

אמץ ילד!

מחנכים בעקביות מרובי ישראל
המספקים ילד ילידי ישראל
100x12

לראותם

לראות את גדולי ישראל

עלון מס. 110 | פר' וישב תשפ"ג | יו"ל ע"י מערכת "קובץ גליונות" | k.gilyonot@gmail.com

שמחת האירוסין לבן הפוסק הגר"ע פריד שליט"א

שמחת האירוסין לבתו של רבי אריה קניבסקי שליט"א יו"ד ארחות יושר נכדו נאמן ביתו של מרן שד התורה הגר"ח קניבסקי זצוק"ל, בן הגאון רבי אברהם ישעיהו שליט"א ראש כולל ארחות יושר, בהשתתפות רבנים ואישי ציבור.

הילולת בעל ה'בת עין' בראשות המשפיע הגה"צ רבי אלימלך בידרמן שליט"א

גדולי ישראל מקבלים בחבה את הספר החדש על מרן המשגיח רבי גדליה איזמן זצ"ל

מרן דה"י הגר"ד כהן שליט"א ראש ישיבת חברון
אצל מרן גאון ישראל הגר"ד לנדו שליט"א

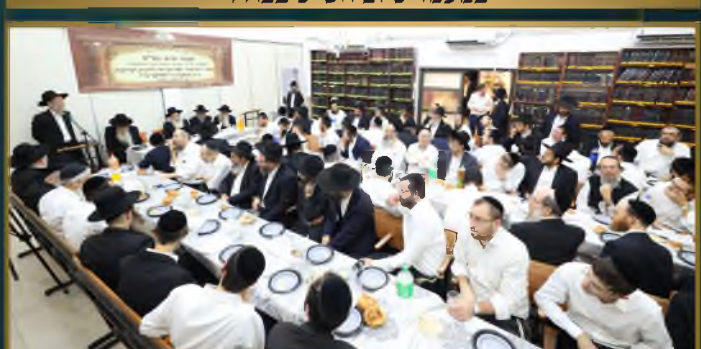
מעמד ואסיפת רבני הקהילה התורנית גבעת המורה עפולה
ליסוד קרן הבניין להקמת מקום תורה בגבעת המורה בעפולה

מעמד סיום השי"ס שנלמד ע"י אברכי כולל 'זכר יצחק' בני-ברק,
במשך השלושים לפטירת הרבנית שושנה דרשוביץ ע"ה, אשת מייסד הכולל, הגר"א יצחק דרשוביץ זצ"ל

דו"מ הכולל הרב דרשוביץ שליט"א במעמד סיום השי"ס בכולל

ראש כולל זכר יצחק, הגר"ד אדיר אויערבך שליט"א
במעמד סיום השי"ס בכולל

הגאון הגדול הגר"ש שטיינמן שליט"א מסיים את השי"ס

מרן פוסק הדוד הגר"מ שטרנבוך שליט"א

עם הגאון רבי דוד שוסטאל ראש ישיבת ליקווד

בכתיבת אותיות

רבינו שליט"א בכינוס של משמרת השבת

מרן הגר"ש שטינמן מתכבד בברכות ועמידה לברכות
בבת אהת בכרית לנכדו

שמחת הבר מצוה לנינו של מרן גאון ישראל הגר"ד לנרדו שליט"א בן לנכדו הר"ד מנחם שליט"א

3 פיי
סיכוי זכייה

כרטיס משולש

3 כרטיסים להגרלת 'פרנסה וכלכלה'

12x **36 ₪**

3 פיי
בהגרלות

עד חצי המלכות

3 כרטיסים להגרלת 'פרנסה וכלכלה'

3 כרטיסים להגרלת 'עד חצי המלכות'

12x **50 ₪**

3 פיי
כרטיסים

חבילת הצלחה

9 כרטיסים להגרלת 'פרנסה וכלכלה'

9 כרטיסים להגרלת 'עד חצי המלכות'

12x **95 ₪**

חוכים מידי ללא הגרלה:

תפילות מידי יום שישי במשך שנה שלימה על ציונו הקדוש של מרון ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

33 פיי

הזכיה הבטוחה

33 כרטיסים

להגרלת 'פרנסה וכלכלה'

33 כרטיסים

להגרלת 'עד חצי המלכות'

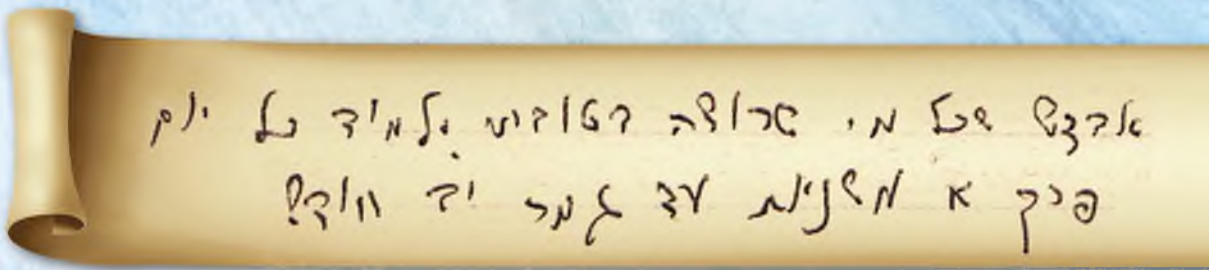
12x **180 ₪**

ומקבלים מידי ללא הגרלה:

• שטר התורה בחתימתם של מרמן ורבנן גדולי וצדיקי הדור שליטי"א

• שרביט הקודש להדלקת נר שבת וחנוכה שהתברך ע"י מרון הגר"ש שטיינמן שליטי"א

• תפילות מידי יום שישי במשך שנה שלימה על ציונו הקדוש של מרון ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצוק"ל

מקיימים את צוואתו ומדוויחים פיי 3

1 מקיימים רצון צדיק

2 זוכים להיות 'נציב יום' בבית המדרש הגדול בעולם

3 משתתפים בהגרלות על פרסים יקרי ערך

עשרות הגרלות על פרסים יקרי ערך

ובנוסף: עד חצי המלכות

לחודש

15,000 ₪

פרנסה וכלכלה משכורת לשנה שלימה

חייגו וקיימו:

03-3062610

www.yhak.org.il

תורה 3 וגדולה

הגרלת הקיום לבית המדרש הגדול בעולם

ההגרלה בכפוף לתקנון

חינם
לימי החנוכה
בלבד!

הדרכת חדשה ומרתקת
מבית 'קלזכור'!

”כשעמדה מלכות יון הרשעה
להשכיחם
תורהך...”

כפתור הזיכרון

4 שלבים להצלחה בזכירת תלמודך!

הדרכת חובה לכל אברך המעוניין לזכור את תלמודו
מתוך חווית סיפוק מדהימה של 'תלמודו בידו'.

להאזנה להדרכה חייגו עכשיו:

02-6449396

שלוחה 6

ההדרכה זמינה **חינם** לימי החנוכה בלבד!
(לאחר מכן הגישה להדרכה תהיה אך ורק בתשלום)

מה בהדרכה?

- ✓ מהם 4 השלבים הבסיסיים לזכירת תלמודנו?
- ✓ מה ההבדל בין הזיכרון המודע לזיכרון התת מודע? ואיך רותמים אותם לטובתנו?
- ✓ ועוד הרבה כלים וטכניקות להצלחה בידיעת התורה.
- ✓ נגלה את סוד הזיכרון האנושי, כיצד הוא מסוגל לזכור מיליוני פריטי מידע?
- ✓ כיצד נוכל לזכור את תלמודנו - ממש כמו שאנו זוכרים את הדרך לבית הכנסת?
- ✓ מה הן 7 החסרונות במסלולי המבחנים, וכיצד ניתן להימנע מהן?

02-6449396 / שלוחה 6

אל תחמיצו
חייגו עכשיו:

לקבלת פרוספקט במייל על הערכה המלאה
שלחו את המילה 'פרוספקט' לכתובת:
k026449396@gmail.com

מחויבים לסיפור ההצלחה שלך
לקלזכור הדרך הבטוחה לידיעת התורה

